

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

<http://history.org.ua>

**Анотований покажчик дисертацій,
захищених у спеціалізованій вченій раді
Інституту історії України
Національної академії наук України
(1991–2011 рр.)**

Київ – 2011

УДК 014
ББК 91.322
А 69

Редакційна колегія:

академік НАН України

Смолій В. А. – головний редактор;

доктор історичних наук, професор

Гуржій О. І. – заступник головного редактора;

доктор історичних наук, професор *Пінчук Ю. А.*;

доктор історичних наук, професор *Решет О. П.*;

Азарх І. С. – відповідальний секретар.

Рецензенти:

Борисенко В. Й. – доктор історичних наук, професор;

Боряк Г. В. – доктор історичних наук, професор;

Верба І. В. – доктор історичних наук, професор.

А 69 Анотований покажчик дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Інституту історії України Національної академії наук України (1991–2011 рр.) / уклад.: Л. І. Синявська, О. З. Силка, І. С. Азарх. – К. : Інститут історії України НАН України, 2011. – 440 с.

Бібліографічний покажчик містить відомості про захищені у спеціалізованій вченій раді Інституту історії України НАН України за 1991–2011 рр. дисертації на здобуття вчених ступенів кандидата та доктора історичних наук за трьома спеціальностями: 07.00.01 – «Історія України», 07.00.02 – «Всесвітня історія», 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни».

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів.

УДК 014
ББК
91.322

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Інституту історії України НАН України
(протокол № 6 від 16 червня 2011 року)*

ISBN 978-966-02-6279-9

© Інститут історії України
НАН України, 2011

Підписано до друку 13.12.2011 р. Формат 70x100/16.

Ум. друк. арк. 36,75. Обл. вид. арк. 32,00.

Наклад 300 прим. Зам. 54. 2011 р.

Поліграф. д-ця Ін-ту історії України НАН України.

Київ-1, вул. Грушевського, 4.

ЗМІСТ

ВІД УКЛАДАЧІВ	4
Гуржій О. І. СПЕЦІАЛІЗОВАНА ВЧЕНА РАДА В 1991–2011 РР.	5
I. ХРОНОЛОГІЧНИЙ ПОКАЖЧИК	9
1991 рік	9
1992 рік	14
1993 рік	18
1994 рік	22
1995 рік	28
1996 рік	35
1997 рік	47
1998 рік	56
1999 рік	65
2000 рік	73
2001 рік	83
2002 рік	94
2003 рік	104
2004 рік	113
2005 рік	126
2006 рік	142
2007 рік	154
2008 рік	164
2009 рік	176
2010 рік	189
2011 рік	201
II. СИСТЕМАТИЧНИЙ ПОКАЖЧИК ЗА СПЕЦІАЛЬНОСТЯМИ ТА НАУКОВИМ СТУПЕНЕМ	210
07.00.01 – «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ»	210
Кандидатські дисертації	210
Докторські дисертації	308
07.00.02 – «ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ»	346
Кандидатські дисертації	346
Докторські дисертації	365
07.00.06 – «ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ»	378
Кандидатські дисертації	378
Докторські дисертації	400
АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК ДИСЕРТАНТІВ	411
АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК НАУКОВИХ КЕРІВНИКІВ ТА КОНСУЛЬТАНТІВ ДИСЕРТАЦІЙ	417
АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК ОПОНЕНТІВ ДИСЕРТАЦІЙ	420
ПЕРЕЛІК УСТАНОВ ТА НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ	427
СПИСОК ОСНОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	431
ДОДАТОК. Члени спеціалізованої вченої ради	433

ВІД УКЛАДАЧІВ

Пропоноване видання підготовлене до 75-річчя з часу створення Інституту історії України НАН України. Основою бібліографічного анотованого покажчика став фонд дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Д 26.235.01 та авторефератів за 1991–2011 рр., які зберігаються у науковій бібліотеці Інституту історії України НАН України, Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського та Національній парламентській бібліотеці України. Усі документи перевірено de visu.

Структурно покажчик складається з двох частин:

- хронологічний покажчик (нумерація наскрізна, в межах року абеткова побудова);
- систематичний покажчик, в основі якого лежить принцип розподілу за спеціальностями: 07.00.01 – «Історія України» (07.00.02 – «История СССР» (1991–1992 рр.), 07.00.02 – «Отечественная история»/«Вітчизняна історія» (1992 р.), 07.00.02 – «Історія України» (1993–1996 рр.)), 07.00.02 – «Всесвітня історія» (07.00.03 – «Всеобщая история»/«Загальна історія» (1991–1994 рр.)) та 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» (07.00.09 – «Историография, источниковедение и методы исторического исследования»/«Історіографія, джерелознавство та методи історичного дослідження» (1991–1994 рр.) та науковим ступенем (кандидат історичних наук, доктор історичних наук).

Бібліографічний опис здійснено відповідно до чинних нормативних документів з бібліотечної справи, зокрема до вимог національного стандарту ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи». Елементи опису розташовані у відповідності з сучасними правилами каталогізації. Бібліографічний опис дисертацій додатково був доповнений наступними елементами: час захисту дисертації, прізвище, ім'я та по-батькові наукового керівника, місце його роботи; прізвище, ім'я та по-батькові офіційних опонентів, місце їхньої роботи. Бібліографічний опис авторефератів дисертацій додатково був доповнений наступними елементами: анотація українською/російською мовою та ключові слова, які є інтелектуальною власністю їхніх авторів.

У окремих випадках невірною написання в авторефератах дисертацій назв наукових чи навчальних установ, упорядники узяли на себе відповідальність виправлення помилок. Наприклад: зазначено – Черкаський державний педагогічний університет, потрібно – Черкаський державний університет імені Богдана Хмельницького і т.д.

Скорочення слів у бібліографічному описі виконано згідно ГОСТУ 7.11 – 78 «Сокращение слов и словосочетаний на европейских и иностранных языках в библиографическом описании» та ДСТУ 3582 – 97 «Інформація і документація. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила».

Допоміжний апарат складається з алфавітних покажчиків прізвищ наукових консультантів, керівників та опонентів дисертацій, які подаються за алфавітом, котрі зустрічаються в основному тексті покажчика з посиланнями на відповідну сторінку; переліку навчальних і наукових установ, списку скорочень та додатку.

Представлений покажчик упорядкований кандидатами історичних наук, доцентами Л. І. Синявською, О. З. Силкою (Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького) та молодшим науковим співробітником відділу історії України періоду Другої світової війни І. С. Азарх (Інститут історії України НАН України). Відзначимо, що вперше систематизований (за хронологічним принципом) список дисертацій, захищених в Інституті історії України НАН України був укладений О. В. Юрковою та І. С. Азарх і ввійшов як розділ «Спеціалізована вчена рада» до видання «Інститут історії України Національної академії наук України. 1936–2006» (К., 2006).

Покажчик розрахований на науковців, викладачів вищої школи України, аспірантів та студентів, усіх, хто цікавиться розвитком історичної науки в Україні.

Будемо вдячні всім за ділові пропозиції та критичні зауваження, які допоможуть вдосконаленню наступних бібліографічних видань.

СПЕЦІАЛІЗОВАНА ВЧЕНА РАДА В 1991–2011 РР.

З розвалом СРСР і здобуттям Україною незалежного статусу, після 50-річного періоду функціонування* спеціалізована вчена рада при Інституті історії України НАНУ докорінно змінила напрямок захистів дисертаційних робіт, визначила нові творчі перспективи. Все це відбувалося в руслі загальних потреб суспільних процесів у країні. На той час на неї поклалися неабиякі наукові завдання, адже продовжувало існувати не так вже й багато спеціалізованих інституцій з підготовки атестації вчених вищої категорії відповідного профілю. І хоча її головою і водночас директором установи (з 1978 р.) продовжував лишатися академік АН УРСР Ю.Ю. Кондуфор – прибічник «традиційної» радянської історіографії, при ньому утворилася обстановка ідеологічного плюралізму й терпимості до різних політичних вподобань. Про це, зокрема, може свідчити різноплановість захищених на раді дисертацій. І навіть тоді, коли голові не подобалися з тих чи інших причин авторські позиції здобувача наукового ступеня, він з розумінням і толерантністю ставився до них. Все частіше в спецраді почали звучати особливо гострі дискусійні проблеми: про масові репресії за сталінського тоталітарного режиму, формування національної свідомості українців, визвольні змагання тощо. Цілком очевидним стало те, що вчені-суспільствознавці отримали можливість докорінної «ревізії» давно застарілих «компартійних» концепцій і продуктивно працювати в напрямках, які за радянської влади фактично не розроблялися. Чи не вперше українські історики почали працювати на найактуальніші «потреби» вітчизняного соціуму, прагнули задовольнити допитливість широких кіл читачів, вийти за вузькі межі лише тих, «хто цікавився минулим нашої країни» (як писали майже в усіх профільних підручниках і спеціальних працях). Зокрема, це стосувалося вкрай болючої теми причин і наслідків голодоморів в Україні. Постає питання й висвітлення розвитку та занепаду національної державності на всіх етапах її існування.

У кінці 1993 р. на зміну директору Ю. Ю. Кондуфору прийшов В. А. Смолій – енергійний, молодий вчений, який розпочав свою діяльність в установі аспірантом.**
Склад спеціалізованої вченої ради було дещо поновлено.

На початку 1994 р. склад спеціалізованої вченої ради в установі репрезентували провідні вчені країни з 3-х основних галузевих спеціальностей.

Головою спеціалізованої вченої ради ДО 16.31.01 було знову призначено Кондуфора Юрія Юрійовича, д.і.н., спеціальність 07.00.02. Заступником голови став Сохань Павло Степанович, д.і.н., спеціальність 07.00.03. Обов'язки вченого секретаря виконував Пінчук Юрій Анатолійович, д.і.н., спеціальність 07.00.09.

Члени спеціалізованої вченої ради:

Горбик В'ячеслав Олександрович, д.і.н., спеціальність 07.00.03;

Даниленко Віктор Михайлович, д.і.н., спеціальність 07.00.02;

Замлинський Володимир Олександрович, д.і.н., спеціальність 07.00.09;

Клоков Всеволод Іванович, д.і.н., спеціальність 07.00.03;

Коваль Михайло Васильович, д.і.н., спеціальність 07.00.09;

Кулініч Іван Маркович, д.і.н., спеціальність 07.00.03;

Кульчицький Станіслав Владиславович, д.і.н., спеціальність 07.00.02;

Мельникова Ірина Миколаївна, д.і.н., спеціальність 07.00.03;

Санцевич Анатолій Васильович, д.і.н., спеціальність 07.00.09;

Сарбей Віталій Григорович, д.і.н., спеціальність 07.00.09;

* Створена в Інституті історії України 1940 р. згідно постанови Комітету в справах вищої школи при РНК СРСР. Відтоді почалися й перші захисти кандидатських дисертацій, з 1968 р. – і докторських.

** Для порівняння: середній вік кандидата наук в Інституті в 70–80-х роках ХХ ст. становив близько 60-ти років, а доктора – 63 роки.

Симоненко Рем Георгійович, д.і.н., спеціальність 07.00.02;
Слюсаренко Анатолій Гнатович, д.і.н., спеціальність 07.00.02;
Смолій Валерій Андрійович, д.і.н., спеціальність 07.00.02;
Тронько Петро Тимофійович, д.і.н., спеціальність 07.00.02;
Хміль Іван Сергійович, д.і.н., спеціальність 07.00.03;
Шевченко Федір Павлович, д.і.н., спеціальність 07.00.09.

У 1998 році Вищою атестаційною комісією України було затверджено нові шифри та паспорти спеціальностей, які визначають профіль ради і її право приймати до розгляду та захищати дисертації на здобуття наукового ступеня.

Формула спеціальності 07.00.01 – «Історія України» передбачає дослідження перебігу історичного процесу на українській етнічній території з часів початку писемної історії й до сьогодення, розглядаючи національну історію у світовому та загальноєвропейському контексті.

Спеціальність 07.00.02 – «Всесвітня історія» – це галузь науки, яка вивчає життя людського суспільства в усіх його проявах, зв'язаних з природним середовищем, у його історичній спадкоємності від його появи до сьогодення з метою розуміння його сучасного стану та перспектив його розвитку.

«Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни», означені шифром 07.00.06, висвітлюють історію розвитку української та зарубіжної історичної думки, повноту досліджень тієї чи іншої проблеми, історичні джерела, методи їх опрацювання та використання.

У спеціалізованій вченій раді захистили дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата і доктора історичних наук аспіранти й докторанти Інституту історії України НАН України, викладачі вищих навчальних закладів та наукових установ Ужгорода, Чернівців, Коломиї, Івано-Франківська, Львова, Кам'янця-Подільського, Хмельницького, Вінниці, Рівного, Чернігова, Черкас, Ніжина, Миколаєва, Одеси, Харкова, Маріуполя, Кіровограда, Сум тощо. Для рецензування дисертаційних робіт рада призначала офіційними опонентами провідних фахівців відповідних спеціальностей з Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького, Ужгородського національного університету, Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаніка, Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, Львівського національного університету імені Івана Франка, Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка, Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, Київського славістичного університету, Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України тощо. Такий широкий діапазон установ дозволив всебічно використати досвід і підтримувати тісні зв'язки між науковцями різних регіонів України.

Протягом 1991–2011 рр. було прийнято до захисту і захищено 300 дисертацій. Також здійснено нострифікацію дипломів та переатестацію вчених, яким присудили науковий ступінь у Росії, Угорщині, Польщі.

Наказом ВАК України № 996 від 28 грудня 2010 р. спеціалізованій вченій раді надано право на період до трьох років проводити захист кандидатських і докторських дисертацій за спеціальностями: 07.00.01 – «Історія України», 07.00.02 – «Всесвітня історія», 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» (історичні науки).

Головою спеціалізованої вченої ради в черговий раз (з 1995 р.) призначено доктора історичних наук, професора, академіка НАН України СМОЛІЯ Валерія

Андрійовича, директора Інституту історії України НАН України, спеціальність 07.00.01 – «Історія України» (історичні науки).

Заступником голови спеціалізованої вченої ради призначено доктора історичних наук, професора БОРЯКА Геннадія Володимировича, завідувача відділу Інституту історії України НАН України, спеціальність 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» (історичні науки).

Вченим секретарем спеціалізованої вченої ради призначено доктора історичних наук, професора ГУРЖІЯ Олександра Івановича, головного наукового співробітника Інституту історії України НАН України, спеціальність 07.00.01 – «Історія України» (історичні науки).

Персональний склад спеціалізованої вченої ради:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник ВЕРМЕНИЧ Ярослава Володимирівна, завідувач сектору Інституту історії України НАН України, спеціальність 07.00.06 (історичні науки);

доктор історичних наук, професор ВЕРСТЮК Владислав Федорович, головний науковий співробітник Інституту національної пам'яті, спеціальність 07.00.06 (історичні науки);

доктор історичних наук, професор ВІДНЯНСЬКИЙ Степан Васильович, завідувач відділу Інституту історії України НАН України, спеціальність 07.00.02 (історичні науки);

доктор історичних наук, доцент ВРОНСЬКА Тамара Василівна, професор Національної академії Служби безпеки України, спеціальність 07.00.01 (історичні науки);

доктор історичних наук, професор ГОРБИК В'ячеслав Олександрович, старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України, спеціальність 07.00.02 (історичні науки);

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України ДАНИЛЕНКО Віктор Михайлович, завідувач відділу Інституту історії України НАН України, спеціальність 07.00.01 (історичні науки);

доктор історичних наук, член-кореспондент НАН України КОЛЕСНИК Віктор Федорович, декан історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, спеціальність 07.00.01 (історичні науки);

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України КОТЛЯР Микола Федорович, головний науковий співробітник Інституту історії України НАН України, спеціальність 07.00.06 (історичні науки);

доктор історичних наук, професор КУЛЬЧИЦЬКИЙ Станіслав Владиславович, завідувач відділу Інституту історії України НАН України, спеціальність 07.00.01 (історичні науки);

доктор історичних наук, професор ЛИСЕНКО Олександр Євгенович, завідувач відділу Інституту історії України НАН України, спеціальність 07.00.02 (історичні науки);

доктор історичних наук, професор, академік НАН України ЛИТВИН Володимир Михайлович, Голова Верховної Ради України, спеціальність 07.00.01 (історичні науки);

доктор історичних наук, старший науковий співробітник МАРОЧКО Василь Іванович, провідний науковий співробітник Інституту історії України НАН України, спеціальність 07.00.01 (історичні науки);

доктор історичних наук, професор МОРДВІНЦЕВ В'ячеслав Михайлович, завідувач кафедри Київського національного університету імені Тараса Шевченка, спеціальність 07.00.02 (історичні науки);

доктор історичних наук, професор ПИРІГ Руслан Якович, завідувач відділу Інституту історії України НАН України, спеціальність 07.00.06 (історичні науки);

доктор історичних наук, професор ПУТРО Олексій Іванович, завідувач кафедри Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв України, спеціальність 07.00.01 (історичні науки);

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України ПЕСНТ Олександр Петрович, заступник директора Інституту історії України НАН України, спеціальність 07.00.01 (історичні науки);

доктор історичних наук, професор РИЧКА Володимир Михайлович, головний науковий співробітник Інституту історії України НАН України, спеціальність 07.00.06 (історичні науки);

доктор історичних наук, професор РУБЛЬОВ Олександр Сергійович, вчений секретар Інституту історії України НАН України, спеціальність 07.00.02 (історичні науки);

доктор історичних наук, старший науковий співробітник САС Петро Михайлович, провідний науковий співробітник Інституту історії України НАН України, спеціальність 07.00.02 (історичні науки);

доктор історичних наук, член-кореспондент НАН України ТОЛОЧКО Олексій Петрович, завідувач сектору Інституту історії України НАН України, спеціальність 07.00.06 (історичні науки).

доктор історичних наук, професор, академік НАН України ТРОНЬКО Петро Тимофійович, завідувач відділу Інституту історії України НАН України, спеціальність 07.00.06 (історичні науки);

доктор історичних наук, професор ТРОЩИНСЬКИЙ Володимир Павлович, перший віце-президент Національної Академії державного управління при Президентові України, спеціальність 07.00.02 (історичні науки).

О. І. Гуржій,
доктор історичних наук, професор,
вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

ХРОНОЛОГІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

1991 рік

1 (1) Афонин, Ю. В. Расстановка классовых и партийно-политических сил в Донбассе в период подготовки и проведения социалистической революции (март 1917 г. – март 1918 г.) : дис. ... канд. ист. наук : защищена 22.02.1991 / Юрий Владимирович Афонин ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1990. – 239 л.

Афонин, Ю. В. Расстановка классовых и партийно-политических сил в Донбассе в период подготовки и проведения социалистической революции (март 1917 г. – март 1918 г.) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Юрий Владимирович Афонин ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1991. – 17 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук, профессор *Гамрецкий Юрий Маркович*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Гончаренко Николай Гаврилович*;

кандидат исторических наук, доцент *Ганжа Иван Фомич*.

Ведущая организация:

Днепропетровский государственный университет имени 300-летия воссоединения Украины с Россией.

2 (2) Герасименко, Н. А. Социально-экономическая обусловленность земельных мер на Левобережной Украине в XVIII веке : дис. ... канд. ист. наук : защищена 22.02.1991 / Неля Алексеевна Герасименко ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1990. – 178 л.

Герасименко, Н. А. Социально-экономическая обусловленность земельных мер на Левобережной Украине в XVIII веке : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.09 – «Историография, источниковедение и методы исторического исследования» / Неля Алексеевна Герасименко ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1991. – 15 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук, профессор, член-корреспондент АН УССР *Шевченко Федор Павлович*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Замлинский Владимир Александрович*;

кандидат исторических наук *Сидоренко Елена Федоровна*.

Ведущая организация:

Днепропетровский государственный университет имени 300-летия воссоединения Украины с Россией.

3 (3) Григорьева, Т. Ф. Становление и развитие краеведения на юге Украины (80-е годы XVIII в. – 60-е годы XIX в.) : дис. ... канд. ист. наук : защищена 28.06.1991 / Татьяна Федоровна Григорьева ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1990. – 269 л.

Григорьева, Т. Ф. Становление и развитие краеведения на юге Украины (80-е годы XVIII в. – 60-е годы XIX в.) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.09 – «Историография, источниковедение и методы исторического

исследования» / Татьяна Федоровна Григорьева ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 15 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук, профессор *Сарбей Виталий Григорьевич*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Санцевич Анатолий Васильевич*;

кандидат исторических наук, доцент *Коваленко Александр Борисович*.

Ведущая организация:

Симферопольский государственный университет им. М. В. Фрунзе.

4 (4) Диптан, И. И. Деятельность чрезвычайных государственных органов борьбы с детской беспризорностью в Украинской ССР (1919–1932 гг.) : дис. ... канд. ист. наук : защищена 27.12.1991 / Ирина Ивановна Диптан ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 218 л.

Диптан, И. И. Деятельность чрезвычайных государственных органов борьбы с детской беспризорностью в Украинской ССР (1919–1932 гг.) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Ирина Ивановна Диптан ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 17 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук, профессор *Кульчицкий Станислав Владиславович*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Рыбалка Иван Клементьевич*;

кандидат исторических наук, доцент *Сургай Геннадий Иванович*.

Ведущая организация:

Запорожский государственный университет.

5 (5) Кизченко, В. И. Культурный облик пролетариата Украины в период империализма : дис. ... д-ра ист. наук : защищена 31.05.1991 / Валентина Ивановна Кизченко ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1991.

Кизченко, В. И. Культурный облик пролетариата Украины в период империализма : автореф. дис. ... д-ра ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Валентина Ивановна Кизченко ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1991. – 33 с.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук *Кириянов Юрий Ильич*;

доктор исторических наук, профессор, член-корреспондент АН УССР *Шевченко Федор Павлович*;

доктор исторических наук, профессор *Миронец Надежда Ивановна*.

Ведущая организация:

Киевский институт культуры им. А. Е. Корнейчука.

6 (6) Киян, А. И. История Украины на страницах русской журнальной исторической периодики второй половины XIX – начала XX вв. : дис. ... канд. ист. наук : защищена 26.04.1991 / Александр Иванович Киян ; Киевский государственный педагогический институт им. А. М. Горького. – К., 1991. – 210 л.

Киян, А. И. История Украины на страницах русской журнальной исторической периодики второй половины XIX – начала XX вв. : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.09 – «Историография, источниковедение и методы исторического исследования» / Александр Иванович Киян ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1991. – 18 с.

Научный руководитель:
доктор исторических наук, профессор *Сарбей Виталий Григорьевич.*
Официальные оппоненты:
доктор исторических наук, профессор, член-корреспондент АН УССР *Шевченко Федор Павлович;*
кандидат исторических наук, доцент *Коваленко Александр Борисович.*
Ведущая организация:
Днепропетровский государственный университет имени 300-летия воссоединения Украины с Россией.

7 (7) Кравченко, В. И. Советы народных депутатов Украины в 80-е годы: Опыт. Проблемы. Уроки : дис. ... д-ра ист. наук : защищена 29.11.1991 / Владимир Иванович Кравченко ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 327 л.

Кравченко, В. И. Советы народных депутатов Украины в 80-е годы: Опыт. Проблемы. Уроки : автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Владимир Иванович Кравченко ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 33 с.

Научный консультант:
доктор исторических наук, профессор *Панченко Петр Пантелеймонович.*
Официальные оппоненты:
доктор исторических наук *Зеленин Илья Евгеньевич;*
доктор исторических наук, профессор *Санцевич Анатолий Васильевич;*
доктор исторических наук *Сиволоб Юрий Владимирович.*
Ведущая организация:
Черновицкий государственный университет им. Ю. Федьковича.

8 (8) Лях, С. Р. Сельскохозяйственные рабочие Украинской ССР в 20-е годы : дис. ... д-ра ист. наук : защищена 25.10.1991 / Сергей Романович Лях ; Запорожский государственный университет. – Запорожье, 1991. – 347 л.

Лях, С. Р. Сельскохозяйственные рабочие Украинской ССР в 20-е годы : автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Сергей Романович Лях ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 30 с.

Научный консультант:
доктор исторических наук, профессор *Кульчицкий Станислав Владиславович.*
Официальные оппоненты:
доктор исторических наук, профессор *Рыбалка Иван Клементьевич;*
доктор исторических наук, профессор *Санцевич Анатолий Васильевич;*
доктор исторических наук, профессор *Лобурец Василий Егорович.*
Ведущая организация:
Киевский государственный университет им. Т. Г. Шевченко.

9 (9) Марусик, Т. В. Развитие науки в Западных областях Украины. 1944–1955 гг. : дис. ... канд. ист. наук : защищена 29.11.1991 / Тамара Владимировна Марусик ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 205 л.

Марусик, Т. В. Развитие науки в Западных областях Украины. 1944–1955 гг. : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Тамара Владимировна Марусик ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 18 с.

Научный руководитель:
доктор исторических наук, профессор *Кульчицкий Станислав Владиславович.*

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Твердохлеб Владимир Юрьевич*;
кандидат исторических наук *Матвеева Леся Васильевна*.

Ведущая организация:

Киевский государственный педагогический институт им. М. П. Драгоманова

10 (10) Марушкина, И. И. Украинско-польские научные связи последней трети XIX – начала XX веков : дис. ... канд. ист. наук : защищена 26.04.1991 / Ирина Игоревна Марушкина ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1990. – 222 л.

Марушкина, И. И. Украинско-польские научные связи последней трети XIX – начала XX веков : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.03 – «Всеобщая история» / Ирина Игоревна Марушкина ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1991. – 17 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук, профессор, член-корреспондент АН УССР *Сохань Павел Степанович*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Макар Юрий Иванович*;
кандидат исторических наук, доцент *Антонюк Сергей Матвеевич*.

Ведущая организация:

Харьковский государственный университет им. А. М. Горького.

11 (11) Неженцев, Ю. И. Деятельность общественных организаций научно-технической интеллигенции Украины (20-е – 30-е годы) : дис. ... канд. ист. наук : защищена 27.12.1991 / Юрий Иванович Неженцев ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 154 л.

Неженцев, Ю. И. Деятельность общественных организаций научно-технической интеллигенции Украины (20-е – 30-е годы) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Юрий Иванович Неженцев ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 18 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук *Даниленко Виктор Михайлович*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук *Сиволоб Юрий Владимирович*;
кандидат исторических наук *Рублев Александр Сергеевич*.

Ведущая организация:

Киевский государственный университет им. Т. Г. Шевченко.

12 (12) Русина, Е. В. Северская земля: генезис и историческая эволюция в XIV – начале XVI в. : дис. ... канд. ист. наук : защищена 28.06.1991 / Елена Владимировна Русина ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 199 л.

Русина, Е. В. Северская земля: генезис и историческая эволюция в XIV – начале XVI в. : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Елена Владимировна Русина ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 17 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук *Смолий Валерий Андреевич*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор, член-корреспондент АН УССР *Шевченко Федор Павлович*;

кандидат исторических наук, доцент *Крикун Николай Григорьевич*.

Ведущая организация:

Киевский государственный университет им. Т. Г. Шевченко.

13 (13) Скрипник, П. И. Место и роль украинских революционных демократов в общероссийском освободительном движении конца 19 – начала 20 вв. : дис. ... канд. ист. наук : защищена 29.03.1991 / Петр Ильич Скрипник ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1991. – 149 л.

Скрипник, П. И. Место и роль украинских революционных демократов в общероссийском освободительном движении конца 19 – начала 20 вв. : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Петр Ильич Скрипник ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1991. – 16 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук, профессор *Сарбей Виталий Григорьевич.*

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Демченко Михаил Васильевич;*

кандидат исторических наук, доцент *Волощенко Аза Кирилловна.*

Ведущая организация:

Днепропетровский государственный университет имени 300-летия воссоединения Украины с Россией.

14 (14) Тычина, А. К. Социально-политические аспекты управления промышленностью в 20-х – начале 30-х годов: исторический опыт и уроки : (на материалах Украины) : дис. ... д-ра ист. наук : защищена 27.09.1991 / Анатолий Константинович Тычина ; Измаильский педагогический институт. – Измаил, 1991. – 360 л.

Тычина, А. К. Социально-политические аспекты управления промышленностью в 20-х – начале 30-х годов: исторический опыт и уроки : (на материалах Украины) : автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Анатолий Константинович Тычина ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 30 с.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Лихолобова Зоя Григорьевна;*

доктор исторических наук, профессор *Романцов Владимир Омелянович;*

доктор исторических наук, профессор *Курило Владимир Михайлович.*

Ведущая организация:

Киевский государственный университет им. Т. Г. Шевченко.

15 (15) Хижняк, И. А. Проблемы социального регулирования сферы культуры США 60 – 80-х годов XX столетия : дис. ... д-ра ист. наук : защищена 25.01.1991 / Игорь Антонович Хижняк ; Киевский государственный педагогический институт им. М. Горького. – К., 1990. – 422 л.

Хижняк, И. А. Проблемы социального регулирования сферы культуры США 60 – 80-х годов XX столетия : автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра ист. наук : спец. 07.00.03 – «Всеобщая история» / Игорь Антонович Хижняк ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1990. – 29 с.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Гаджиев Камалудин Серажудинович;*

доктор исторических наук, профессор *Иванов Роберт Федорович;*

доктор исторических наук, профессор *Хмель Иван Сергеевич.*

Ведущая организация:

Киевский государственный университет им. Т. Г. Шевченко.

16 (16) Чайковский, А. С. Помощь советского тыла в организации народной борьбы против фашистских захватчиков на временно оккупированной территории СССР 1941–1944 гг. (На материалах Украинской ССР) : дис. ... д-ра ист. наук : защищена 27.12.1991 / Анатолий Степанович Чайковский ; Академия МВД СССР. – М., 1991. – 665 л.

Чайковский, А. С. Помощь советского тыла в организации народной борьбы против фашистских захватчиков на временно оккупированной территории СССР 1941–1944 гг. (На материалах Украинской ССР) : автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Анатолий Степанович Чайковский ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 36 с.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Куманев Георгий Александрович*;

доктор исторических наук, профессор *Коваль Михаил Васильевич*;

доктор исторических наук, заслуженный деятель науки РСФСР *Макаров Николай Иванович*.

Ведущая организация:

Военная академия им. М. Ф. Фрунзе (г. Москва).

17 (17) Шевченко, Н. В. Общественно-политическое движение на Украине в 60 – 70-х гг. XVIII века : дис. ... канд. ист. наук : защищена 29.03.1991 / Наталия Владимировна Шевченко ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1991. – 279 л.

Шевченко, Н. В. Общественно-политическое движение на Украине в 60 – 70-х гг. XVIII века : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Наталия Владимировна Шевченко ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1991. – 16 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук, профессор *Сергиенко Григорий Яковлевич*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Буганов Виктор Иванович*;

кандидат исторических наук, старший научный сотрудник *Дзюба Елена Николаевна*.

Ведущая организация:

Днепропетровский государственный университет имени 300-летия воссоединения Украины с Россией.

1992 рік

1 (18) Верстюк, В. Ф. Махновщина – селянський повстанський рух в Україні в роки громадянської війни (1918–1921) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.06.1992 / Владислав Федорович Верстюк ; Інститут історії України АН України. – К., 1992. – 365 арк.

Верстюк, В. Ф. Махновщина – селянський повстанський рух в Україні в роки громадянської війни (1918–1921) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : 07.00.02 – «Вітчизняна історія» / Владислав Федорович Верстюк ; Інститут історії України АН України. – К., 1992. – 48 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Терещенко Юрій Іларіонович*;

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*;
доктор історичних наук, професор *Буравченков Анатолій Олександрович*.
Провідна установа:
Запорізький державний університет.

2 (19) Гурбик, А. О. Сільська община на Україні в XIV – 60-х роках XVI ст. (соціально-економічний і правовий аспекти проблеми) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 31.01.1992 / Андрій Олександрович Гурбик ; Інститут історії України АН України. – К., 1991. – 199 арк.

Гурбик, А. А. Сельская община на Украине в XIV – 60-х роках XVI в. (социально-экономический и правовой аспекты проблемы) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Андрей Александрович Гурбик ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 17 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук *Смолий Валерий Андреевич*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Путро Алексей Иванович*;

кандидат исторических наук *Шабундо Феликс Михайлович*.

Ведущая организация:

Киевский государственный педагогический университет им. М. П. Драгоманова.

3 (20) Екельчик, С. А. Современная англоязычная историография общественно-политических движений и национально-освободительной борьбы на Украине периода капитализма : дис. ... канд. ист. наук : защищена 24.04.1992 / Екельчик Сергей Александрович ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1992. – 320 л.

Екельчик, С. А. Современная англоязычная историография общественно-политических движений и национально-освободительной борьбы на Украине периода капитализма : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.09 – «Историография, источниковедение и методы исторического исследования» / Сергей Александрович Екельчик ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1992. – 16 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук, профессор *Сарбей Виталий Григорьевич*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Санцевич Анатолий Васильевич*;

кандидат исторических наук, доцент *Волощенко Аза Кирилловна*.

Ведущая организация:

Киевский государственный университет им. Т. Г. Шевченко.

4 (21) Ковальчук, Г. І. Історія розвитку книгознавства в УСРР в 20–30 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 31.01.1992 / Галина Іванівна Ковальчук ; Київський державний інститут культури ім. О. Є. Корнійчука. – К., 1991. – 225 арк.

Ковальчук, Г. І. Історія розвитку книгознавства в УСРР в 20–30 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія СРСР» / Галина Іванівна Ковальчук ; Інститут історії України АН України. – К., 1991. – 15 с.

Научные руководители:

доктор исторических наук, профессор *Курносков Юрий Алексеевич*;

кандидат филологических наук, доцент *Буран В. А.*

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Санцевич Анатолий Васильевич*,
кандидат исторических наук *Рублев Александр Сергеевич*.

Ведущая организация:

Киевский государственный университет им. Т. Г. Шевченко.

5 (22) Крикун, Н. Г. Административно-территориальное устройство Правобережной Украины в XV–XVIII вв. (воеводства и поветы) : дис. ... д-ра ист. наук : защищена 29.05.1992 / Николай Григорьевич Крикун ; Львовский государственный университет им. И. Франко. – Л., 1991. – 620 л.

Крикун, Н. Г. Административно-территориальное устройство Правобережной Украины в XV–XVIII вв. (воеводства и поветы) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «Отечественная история» / Николай Григорьевич Крикун ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1992. – 37 с.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор, член-корреспондент АН Украины *Шевченко Федор Павлович*;

доктор исторических наук *Хорошкевич Анна Леонидовна*;

доктор исторических наук, профессор *Мызык Юрий Андреевич*.

Ведущая организация:

Институт общественных наук АН Украины.

6 (23) Кураев, О. О. Культурні зв'язки України і Франції у другій половині XIX – на початку XX ст. (1851–1917 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.12.1992 / Олексій Олексійович Кураєв ; Інститут історії України АН України. – К., 1992. – 162 арк.

Кураєв, О. О. Культурні зв'язки України і Франції у другій половині XIX – на початку XX ст. (1851–1917 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.03 – «Загальна історія» / Олексій Олексійович Кураєв ; Інститут історії України АН України. – К., 1992. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Сохань Павло Степанович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Шин Надія Андріївна*;

кандидат історичних наук *Катренко Андрій Миколайович*.

Провідна установа:

Київський державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

7 (24) Пилявец, Ю. Г. Колхозы Украины в восстановительный период: проблемы и трудности (1943–1950 гг.) : дис. ... канд. ист. наук : защищена 28.02.1992 / Юрий Григорьевич Пилявец ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1992. – 277 л.

Пилявец, Ю. Г. Колхозы Украины в восстановительный период: проблемы и трудности (1943–1950 гг.) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Юрий Григорьевич Пилявец ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1992. – 15 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук *Маковейчук Иван Михайлович*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук *Кучер Владимир Иванович*;

кандидат исторических наук *Тимченко Сергей Михайлович*.

Ведущая организация:

Днепропетровский государственный университет.

8 (25) Салыга, Л. П. Х. Г. Раковский и проблемы национально-государственного строительства на Украине (1918–1923 гг.) : дис. ... канд. ист. наук : защищена 24.04.1992 / Лариса Павловна Салыга ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 204 л.

Салыга, Л. П. Х. Г. Раковский и проблемы национально-государственного строительства на Украине (1918–1923 гг.) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «Отечественная история» / Лариса Павловна Салыга ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1992. – 18 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук, профессор *Кульчицкий Станислав Владиславович.*

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Эпштейн Аркадий Исаакович;*

кандидат исторических наук *Волковинский Валерий Николаевич.*

Ведущая организация:

Киевский государственный университет им. Т. Г. Шевченко.

9 (26) Табачник, Д. В. Массовые репрессии против интеллигенции Украины во второй половине 30-х – начале 40-х годов : дис. ... канд. ист. наук : защищена 25.05.1992 / Дмитрий Владимирович Табачник ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1992. – [Диссертация в форме научного доклада].

Табачник, Д. В. Массовые репрессии против интеллигенции Украины во второй половине 30-х – начале 40-х годов : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «Отечественная история» / Дмитрий Владимирович Табачник ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1992. – 39 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук *Даниленко Василий Михайлович.*

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор, член-корреспондент АН Украины *Курас Иван Федорович;*

кандидат исторических наук *Рублев Александр Сергеевич.*

Ведущая организация:

Киевский государственный педагогический институт им. М. П. Драгоманова.

10 (27) Черченко, Ю. А. Интеграционные процессы в западных областях Украины в 40-е годы : дис. ... канд. ист. наук : защищена 28.02.1992 / Юрий Анатолиевич Черченко ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1992. – 163 л.

Черченко, Ю. А. Интеграционные процессы в западных областях Украины в 40-е годы : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Юрий Анатолиевич Черченко ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 18 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук, профессор *Симоненко Рэм Георгиевич.*

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук *Масловский Виталий Иванович;*

доктор исторических наук *Панченко Петр Пантелеймонович.*

Ведущая организация:

Киевский государственный университет им. Т. Г. Шевченко.

11 (28) Шип, Н. А. Інтелігенція на Україні (XIX ст.) історико-соціологічний нарис : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 27.03.1992 / Надія Андріївна Шип ; Інститут історії України АН України. – К., 1992. – 217 арк.

Шип, Н. А. Інтелігенція на Україні (XIX ст.) історико-соціологічний нарис : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Вітчизняна історія» / Надія Андріївна Шип ; Інститут історії України АН України. – К., 1992. – 27 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Шевченко Федір Павлович*;

доктор історичних наук, професор *Демченко Михайло Васильович*;

доктор історичних наук, професор *Рибалка Іван Клементійович*.

Провідна установа:

Київський державний інститут культури ім. О. Є. Корнійчука.

1993 рік

1 (29) Багмет, М. О. Проблеми формування національної самосвідомості молоді України у 60-і – 80-і роки: тенденції, деформації, уроки : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 28.05.1993 / Михайло Олександрович Багмет ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 573 арк.

Багмет, М. О. Проблеми формування національної самосвідомості молоді України у 60-і – 80-і роки: тенденції, деформації, уроки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Михайло Олександрович Багмет ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 31 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, академік АН України *Тронько Петро Тимофійович*;

доктор історичних наук, професор *Панібудьласка Володимир Федорович*;

доктор історичних наук, професор *Стоян Олександр Миколайович*.

Провідна установа:

Одеський державний університет ім. І. І. Мечникова.

2 (30) Горобець, В. М. Малоросійська колегія та реформа державного устрою України: 1722–1727 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.04.1993 / Віктор Миколайович Горобець ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 231 арк.

Горобець, В. М. Малоросійська колегія та реформа державного устрою України: 1722–1727 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Віктор Миколайович Горобець ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 17 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Смолій Валерій Андрійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*;

кандидат історичних наук, доцент *Мордвінцев В'ячеслав Михайлович*.

Провідна установа:

Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут.

3 (31) Держалюк, М. С. Угорська політична еміграція в Європі у міжвоєнний період : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.11.1993 / Микола Степанович Держалюк ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 422 арк.

Держалюк, М. С. Угорська політична еміграція в Європі у міжвоєнний період : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.03 – «Загальна історія» / Микола Степанович Держалюк ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 31 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Шевченко Федір Павлович*;

доктор історичних наук, професор *Гранчак Іван Михайлович*;

доктор історичних наук *Савельєв Володимир Леонідович*.

Провідна установа:

Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка.

4 (32) Дубровіна, Л. А. Кодикологія та кодикографія як джерелознавчі дисципліни в дослідженнях історії української рукописної книги : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 24.09.1993 / Любов Андріївна Дубровіна ; Інститут рукопису Центральної наукової бібліотеки ім. В. І. Вернадського АН України. – К., 1993. – 375 арк.

Дубровіна, Л. А. Кодикологія та кодикографія як джерелознавчі дисципліни в дослідженнях історії української рукописної книги : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.09 – «Історіографія, джерелознавство та методи історичного дослідження» / Любов Андріївна Дубровіна ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 39 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, академік АН України *Ісаєвич Ярослав Дмитрович*;

доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент АН України *Німчук Василь Васильович*;

доктор історичних наук, професор *Ковальський Микола Павлович*.

Провідна установа:

Інститут української археографії АН України.

5 (33) Желтухін, В. М. Виробнича діяльність індустриальних робітників України: історичні уроки, проблеми. Друга половина 60-х – перша половина 80-х років : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 29.10.1993 / Віктор Матвійович Желтухін ; Інститут історії України АН України. – К., 1993.

Желтухін, В. М. Виробнича діяльність індустриальних робітників України: історичні уроки, проблеми. Друга половина 60-х – перша половина 80-х років : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Віктор Матвійович Желтухін ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 33 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук *Плющ Микола Романович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Калакура Ярослав Степанович*;

доктор історичних наук, професор *Романцов Володимир Омелянович*;

доктор історичних наук, професор *Санцевич Анатолій Васильович*.

Провідна установа:

Донецький державний університет.

6 (34) Зашкильняк, Л. А. Польская историография 40 – 60-х годов XX века (вопросы организации и методологии) : дис. ... д-ра ист. наук : захищена 26.02.1993 /

Леонид Афанасьевич Зашкільняк ; Львовский государственный университет им. И. Франка. – Л., 1991. – 387 л.

Зашкільняк, Л. О. Польська історіографія 40 – 60-х років ХХ століття (питання організації і методології) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : 07.00.09 – «Історіографія, джерелознавство та методи історичного дослідження» / Леонід Опанасович Зашкільняк ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 40 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Чугайов Володимир Петрович.*

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Замлинський Володимир Олександрович;*

доктор історичних наук, професор *Макар Юрій Іванович;*

доктор історичних наук, професор *Савельєв Володимир Леонідович.*

Провідна установа:

Дніпропетровський державний університет.

7 (35) Касьянов, Г. В. Інтелігенція Радянської України 1920-х – 30-х років: соціально-історичний аналіз : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 25.06.1993 / Георгій Володимирович Касьянов ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 379 арк.

Касьянов, Г. В. Інтелігенція Радянської України 1920-х – 30-х років: соціально-історичний аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Касьянов Георгій Володимирович ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 32 с.

Офіційні опоненти:

доктор філософських наук, професор *Онопрієнко Валентин Іванович;*

доктор історичних наук, професор *Санцевич Анатолій Васильович;*

доктор історичних наук, професор *Сирцова Світлана Михайлівна.*

Провідна установа:

Запорізький державний університет.

8 (36) Масненко, В. В. Суспільно-політичні позиції інтелігенції України в 1921–1928 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.06.1993 / Віталій Васильович Масненко ; Київський педагогічний інститут іноземних мов. – К., 1993. – 239 арк.

Масненко, В. В. Суспільно-політичні позиції інтелігенції України в 1921–1928 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Віталій Васильович Масненко ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 16 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Курило Володимир Михайлович.*

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Панчук Май Іванович;*

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Касьянов Георгій Володимирович.*

Провідна установа:

Запорізький державний університет.

9 (37) Матях, В. М. Проблеми історії України XVI–XVIII ст. у висвітленні журналу «Киевская старина» : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.06.1993 / Валентина Миколаївна Матях ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 248 арк.

Матях, В. М. Проблеми історії України XVI–XVIII ст. у висвітленні журналу «Киевская старина» : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.09 – «Історіографія, джерелознавство та методи історичного дослідження» / Валентина Миколаївна Матях ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 17 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Смолий Валерій Андрійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Шевченко Федір Павлович*;

кандидат історичних наук *Тодійчук Ольга Веніамінівна*.

Провідна установа:

Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка.

10 (38) Наседкіна, Л. Д. Социально-политическая, экономическая и культурная жизнь греческого населения Украины. 20-е – начало 30-х годов : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.04.1993 / Лариса Дмитриевна Наседкіна ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 238 л.

Наседкіна, Л. Д. Соціально-політичне, економічне й культурне життя грецького населення України. 20-ті – початок 30-х років : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Лариса Дмитрівна Наседкіна ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 17 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Симоненко Рем Георгійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*;

кандидат історичних наук *Рубльов Олександр Сергійович*.

Провідна установа:

Донецький державний університет.

11 (39) Павлюченко, О. В. Україна в російсько-югославських суспільних зв'язках (друга половина XIX – початок XX ст.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 02.04.1993 / Олег Васильович Павлюченко ; Інститут історії України АН України. – К., 1992. – [Дисертація у формі монографії].

Павлюченко, О. В. Україна в російсько-югославських суспільних зв'язках (друга половина XIX – початок XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.03 – «Загальна історія» / Олег Васильович Павлюченко ; Інститут історії України АН України. – К., 1992. – 29 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Сохань Павло Степанович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Шевченко Федір Павлович*;

доктор історичних наук, професор *Турівненко Микола Іванович*;

доктор історичних наук, професор *Макар Юрій Іванович*.

Провідна установа:

Запорізький державний університет.

12 (40) Ткаченко, В. М. Україна і Росія: проблема національного самовизначення (Історіософський аналіз поточного моменту) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 24.12.1993 / Василь Миколайович Ткаченко ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – [Дисертація у формі монографії].

Ткаченко, В. М. Україна і Росія: проблема національного самовизначення (Історіософський аналіз поточного моменту) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.03 – «Загальна історія» / Василь Миколайович Ткаченко ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 29 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Євтух Володимир Борисович*;

доктор політології, професор *Маркусь Василь Васильович*;

доктор історичних наук *Котляр Микола Федорович*.

Провідна установа:

Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка.

1994 рік

1 (41) Беляя, О. М. Джерела з історії грошового обігу Київщини XVII століття : дис. ... канд. іст. наук : захищена 23.12.1994 / Ольга Миколаївна Беляя ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 223 арк.

Беляя, О. М. Джерела з історії грошового обігу Київщини XVII століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.09 – «Історіографія, джерелознавство та методи історичного дослідження» / Ольга Миколаївна Беляя ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 22 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Шевченко Федір Павлович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Дмитрієнко Марія Федорівна*;

кандидат історичних наук, доцент *Заремба Сергій Захарович*.

Провідна установа:

Український державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

Дисертація посвячена аналізу источников по истории денежного обращения Киевщины XVII века – письменных: опубликованных (монографий, каталогов, статей), неопубликованных (архивных документов) и нумизматических: кладов. Исследованы 25 фондов из пяти архивов, Института рукописной книги ЦНБ НАН Украины, книга фондов Музея исторических драгоценностей Украины. По источникам выявлены сведения о 24-х кладах, ранее не описанных в литературе. Основные выводы диссертации заключаются в следующем:

- Денежное обращение 1-ой и 2-ой половины XVII века, зафиксированное в письменных источниках и кладах, отражает изменения, происходившие в политическом, административном, экономическом положении Киева и Киевщины этого периода. В частности, в политическом – переход Киева и части украинских земель из состава Речи Посполитой под юрисдикцию московского царя после Переяславского соглашения 1654 года;

в административном – превращение Киева из центра воеводства Речи Посполитой в приграничный город Московии, в котором через воевод и русский гарнизон осуществлялось давление на магистрат и ликвидировалось самоуправление;

в экономическом – превращение Киева из промышленного и торгового центра Речи Посполитой в значительный промышленный и торговый центр Московского царства. Исторические события, происходившие в XVII веке на территории Украины, привели к изменениям в денежном обращении и торговых связях Киева и Киевщины со странами Западной Европы, которые в 1-й половине столетия были довольно крепкими, во 2-й половине несколько ослабли, с Москвией – наоборот – по сравнению с 1-й половиной XVII столетия – возросли и укрепились.

- Переход Киева и части украинских земель из-под власти Речи Посполитой под юрисдикцию московского правительства обусловил увеличение удельного веса русских монет вкладах и количества кладов во 2-й половине XVII столетия (2-й половиной столетия датированы, по подсчетам автора, 78 находок, тогда как 1-й половиной только 53).

- Топография кладов Киевщины XVII столетия и карта монетных находок, разработанная на основе исследования, свидетельствует об укреплении положения русских монет в денежном обращении Киевщины 2-й половины XVII века.

Ключові слова:

джерела, монети, скарби, грошовий обіг.

2 (42) Гриневич, В. А. Национальные проблемы в Красной Армии в период освобождения Украины от немецко-фашистских захватчиков (декабрь 1942 – октябрь 1944 гг.) : дис. ... канд. ист. наук : защищена 25.02.1994 / Владислав Анатолиевич Гриневич ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1994. – 232 л.

Гриневич, В. А. Національні проблеми в Червоній Армії в період визволення України від німецько-фашистських загарбників (грудень 1942 – жовтень 1944 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Владислав Анатолійович Гриневич ; Інститут історії України АН України. – К., 1994. – 16 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Коваль Михайло Васильович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Шевченко Федір Павлович*;

кандидат історичних наук, доцент *Сушко Олександр Олександрович*.

Провідна установа:

Інститут національних відносин і політології АН України.

3 (43) Демиденко, Т. П. Українсько-білоруські зв'язки в сфері художньої культури в 70-і роки ХХ ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 23.12.1994 / Тетяна Прокопівна Демиденко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 193 арк.

Демиденко, Т. П. Українсько-білоруські зв'язки в сфері художньої культури в 70-і роки ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Тетяна Прокопівна Демиденко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 21 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Даниленко Віктор Михайлович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Шевченко Леся Антонівна*;

кандидат історичних наук *Овчаренко Петро Дмитрович*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Исследуется взаимодействие украинской и белорусской культур в сфере литературы и театра. Анализируется партийно-государственная культурная политика, формы и эффективность взаимодействия национальных культур. Доказано, что декларируемые и внедряемые в общественное сознание лозунги расцвета и сближения культур в действительности камуфлировали их нивелирование. Украинско-белорусские контакты 70-х годов в сфере литературы и театра рассматриваются как средство самоидентификации национальных культур.

Ключові слова:

взаємодія української та білоруської художніх культур, національних культур, взаємозбагачення.

4 (44) Заяць, А. Є. Урбанізаційний процес на Волині в XVI – першій половині XVII ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.05.1994 / Андрій Євгенович Заяць ; Львівський державний університет імені Івана Франка. – Л., 1994. – 289 арк.

Заяць, А. Є. Урбанізаційний процес на Волині в XVI – першій половині XVII ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Андрій Євгенович Заяць ; Інститут історії України АН України. – К., 1994. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Інкін Василь Фадейович.*

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Ковальський Микола Павлович;*

кандидат історичних наук *Боряк Геннадій Володимирович.*

Провідна установа:

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича.

5 (45) Кругляк, Б. А. Внутрішня торгівля в Україні наприкінці XIX – на початку XX ст. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 28.01.1994 / Борис Абрамович Кругляк ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 395 арк.

Кругляк, Б. А. Внутрішня торгівля в Україні наприкінці XIX – на початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Борис Абрамович Кругляк ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 33 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Шевченко Федір Павлович;*

доктор історичних наук, професор *Кучер Олександр Омелянович;*

доктор історичних наук, професор *Михайлюк Олексій Григорович.*

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

6 (46) Лобач, К. В. Історичний досвід регулювання споживчого ринку України в період НЕПу (історико-економічний аспект) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.04.1994 / Катерина Василівна Лобач ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 235 арк.

Лобач, К. В. Історичний досвід регулювання споживчого ринку України в період НЕПу (історико-економічний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Катерина Василівна Лобач ; Інститут історії України АН України. – К., 1994. – 17 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Горбань Юрій Андрійович*;

кандидат історичних наук, доцент *Діброва Сергій Степанович*.

Провідна установа:

Запорізький державний університет.

7 (47) Морозов, А. Г. Кредитна сільськогосподарська кооперація УСРР в роки НЕПу : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 24.03.1994 / *Анатолій Георгійович Морозов* ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 507 арк.

Морозов, А. Г. Кредитна сільськогосподарська кооперація УСРР в роки НЕПу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / *Анатолій Георгійович Морозов* ; Інститут історії України АН України. – К., 1994. – 35 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Санцевич Анатолій Васильович*;

доктор історичних наук, професор *Горбань Юрій Андрійович*;

доктор історичних наук, професор *Лях Сергій Романович*.

Провідна установа:

Донецький державний університет.

8 (48) Муляр, І. Ю. Українсько-польські культурні зв'язки в 20 – 30-х рр. ХХ ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.02.1994 / *Інна Юріївна Муляр* ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 163 арк.

Муляр, І. Ю. Українсько-польські культурні зв'язки в 20 – 30-х рр. ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.03 – «Загальна історія» / *Інна Юріївна Муляр* ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 17 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Мельникова Ірина Миколаївна*

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Зашикільняк Леонід Опанасович*;

кандидат історичних наук *Даниленко Віктор Михайлович*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

9 (49) Пиріг, Р. Я. Життя і діяльність М. С. Грушевського у контексті ідеологічної боротьби в Україні (1920 – 1930-ті рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 24.06.1994 / *Руслан Якович Пиріг* ; Інститут української археографії НАН України. – К., 1994. – 353 арк.

Пиріг, Р. Я. Життя і діяльність М. С. Грушевського у контексті ідеологічної боротьби в Україні (1920 – 1930-ті рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / *Руслан Якович Пиріг* ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 37 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Даниленко Віктор Михайлович*;

доктор історичних наук *Потульницький Володимир Арнольдович*;

доктор філософських наук *Онопрієнко Валентин Іванович*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

10 (50) Потехин, Д. В. Вклад Таврической ученой архивной комиссии и Таврического общества истории, археологии и этнографии в изучение истории Крыма : дис. ... канд. ист. наук : захищена 30.09.1994 / Дмитрий Василевич Потехин ; Институт истории Украины НАН Украины. – К., 1994. – 236 л.

Потехін, Д. В. Вклад Таврійської вченої архівної комісії і Таврійського товариства історії, археології та етнографії у вивчення історії Криму : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.09 – «Історіографія, джерелознавство та методи історичного дослідження» / Дмитро Васильович Потехін ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 16 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, академік АН України *Тронько Петро Тимофійович*;

кандидат історичних наук, доцент *Заремба Сергій Захарович*.

Провідна установа:

Сімферопольський державний університет ім. М. В. Фрунзе.

11 (51) Прилуцький, В. І. Молодіжні організації в УСРР в умовах становлення тоталітарного режиму (1920–1927 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.09.1994 / Віктор Іванович Прилуцький ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 223 арк.

Прилуцький, В. І. Молодіжні організації в УСРР в умовах становлення тоталітарного режиму (1920–1927 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Віктор Іванович Прилуцький ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Епштейн Аркадій Ісакович*;

кандидат історичних наук, доцент *Сургай Геннадій Іванович*.

Провідна установа:

Український науково-дослідний інститут проблем молоді.

12 (52) Прокопчук, В. С. Розвиток краєзнавства на Поділлі : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.05.1994 / Віктор Степанович Прокопчук ; Інститут історії України АН України. – К., 1994. – 185 арк.

Прокопчук, В. С. Розвиток краєзнавства на Поділлі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Віктор Степанович Прокопчук ; Інститут історії України АН України. – К., 1994. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік АН України *Тронько Петро Тимофійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Шевченко Федір Павлович*;

кандидат історичних наук, доцент *Баженов Лев Васильович*.

Провідна установа:

Волинський державний університет.

13 (53) Реєнт, О. П. Робітники України в 1917–1920 рр. (Соціально-політичні та економічні зміни) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 25.11.1994 / Олександр Петрович Реєнт ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 458 арк.

Реєнт, О. П. Робітники України в 1917–1920 рр. (Соціально-політичні та економічні зміни) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Олександр Петрович Реєнт ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 50 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Терещенко Юрій Іларіонович*;

доктор історичних наук *Даниленко Віктор Михайлович*;

доктор історичних наук, професор *Буравченков Анатолій Олександрович*.

Провідна установа:

Запорізький державний університет.

Анотація:

Итоги исследования изложены в 46 научных работах, которые раскрывают условия и специфические пути формирования пролетариата Украины, его структурные, количественные и качественные изменения, социальные, экономические, политические и правовые аспекты общественной жизнедеятельности, реальное влияние на ход исторических событий, происходивших в 1917–1920 гг. В условиях неоднократных изменений форм государственного управления в Украине положение рабочих не улучшалось, а ухудшалось. Русифицированный состав и социально-экономическое положение рабочих ставили большинство из них в лагерь оппозиции украинской национальной государственности и делали их опорой большевизма в Украине. Советская власть также не сумела решить насущных проблем жизни рабочих, не сделала их владельцами фабрик и заводов, продолжала использовать их наемный труд, карательными мерами усиливая отчуждение народа от декларируемой народной власти.

Ключові слова:

зміна форм державного управління в Україні, зрусифіковані робітники, погіршення матеріального становища, спротив національній державності, встановлення радянської влади, наймана праця, відсутність власності на засоби виробництва, каральні заходи, відчуження народу від влади.

14 (54) Струкевич, О. К. Друга Малоросійська колегія: заснування, компетенція, політико-адміністративний аспект діяльності : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.11.1994 / Олексій Карпович Струкевич ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 255 арк.

Струкевич, О. К. Друга Малоросійська колегія: заснування, компетенція, політико-адміністративний аспект діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Олексій Карпович Струкевич ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 24 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Смолій Валерій Андрійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Степанков Валерій Степанович*;

кандидат історичних наук, доцент *Мордвінцев В'ячеслав Михайлович*.

Провідна установа:

Київський державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

Установлено, что, учредив коллегию, русское правительство получило средство нейтрализации верхушки козацкой старшины, а главное, обеспечило себе возможность непосредственно контролировать все политические и социально-экономические процессы в Левобережной Украине и эффективно влиять на них. Вследствие политико-административных преобразований, осуществленных коллегией между 1764 и 1782 гг., Украинское государство нового времени прекратило свое существование.

Ключові слова:

Друга Малоросійська колегія, політичне життя, політико-адміністративна діяльність, асиміляція, інкорпорація.

15 (55) Яковенко, Н. М. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 24.06.1994 / Наталія Миколаївна Яковенко ; Інститут історії України НАН України ; Інститут української археографії НАН України. – К., 1994. – 305 арк.

Яковенко, Н. М. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Наталія Миколаївна Яковенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 30 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Ісаєвич Ярослав Дмитрович;*

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Шевченко Федір Павлович;*

доктор історичних наук, професор *Ковальський Микола Павлович.*

Провідна установа:

Львівський державний університет імені Івана Франка.

16 (56) Яковлева, Т. Г. Начальный этап Руины: социально-политическое положение и внешняя политика Украины конца 50-х годов XVII века : дис. ... канд. ист. наук : защищена 29.04.1994 / Татьяна Геннадиевна Яковлева ; Санкт-Петербургский государственный университет ; Канадский институт украинских студий. – [С.Пб. ; Едмонд], 1994. – 584 л.

Яковлева, Т. Г. Початковий етап Руїни: соціально-політичне становище та зовнішня політика України кінця 50-х років XVII ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : 07.00.02 – «Історія України» / Тетяна Геннадіївна Яковлева ; Інститут історії України АН України. – К., 1994. – 25 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Марголіс Юрій Давидович.*

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Шевченко Федір Павлович;*

кандидат історичних наук, доцент *Степанков Валерій Степанович.*

Провідна установа:

Київський державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

1995 рік

1 (57) Григоренко, О. П. Участь молодежи в сельскогосподарському виробництві України : Проблеми. Уроки. (1960 – 1980-і рр.) : дис. ... д-ра іст. наук :

захищена 27.12.1995 / Олександр Петрович Григоренко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 446 арк.

Григоренко, О. П. Участь молоді в сільськогосподарському виробництві України : Проблеми. Уроки. (1960 – 1980-і рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Петрович Григоренко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 48 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Панченко Петро Пантелеймонович.*

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Санцевич Анатолій Васильович;*

доктор історичних наук *Бондарчук Олег Олександрович;*

доктор історичних наук, професор *Карабанов Михайло Михайлович.*

Провідна установа:

Київський державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

Впервые в историографии проанализированы актуальные проблемы подготовки молодежи к труду в сельскохозяйственном производстве, организация труда сельской молодежи, формы и методы ее участия в аграрном производстве. Установлено, что участие молодежи в этой отрасли экономики могло бы иметь еще большее значение, если бы государство имело четкую и последовательную аграрную политику. Предлагаются некоторые рекомендации, направленные на активизацию труда молодежи в сельском хозяйстве.

Ключові слова:

сільська молодь, професійна майстерність, сільськогосподарське виробництво, цілорічна зайнятість, аграрна політика.

2 (58) Жилюк, С. І. Російська православна церква на Волині (1793–1917 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 31.03.1995 / Сергій Іванович Жилюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 202 арк.

Жилюк, С. І. Російська православна церква на Волині (1793–1917 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Сергій Іванович Жилюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 23 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович.*

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Санцевич Анатолій Васильович;*

кандидат історичних наук, доцент *Зінченко Арсен Леонідович.*

Провідна установа:

Волинський державний університет ім. Л. Українки.

Анотація:

В диссертации исследован процесс утверждения и развития русского православия на Волини, показано общее состояние Волинской епархии. Основное внимание уделено совместной деятельности Русской православной церкви и царского правительства, направленной на уничтожение в крае национально-культурных и религиозных особенностей украинского и других народов. Автор приходит к выводу, что к началу XX века русская церковь достигла своего преобладающего господства и внешнего благосостояния, но ее позиции в обществе оставались неуверенными.

Ключові слова:

російська церква, єпархія, унія, Волинь.

3 (59) Кудряченко, А. І. Європейська політика Федеративної Республіки Німеччини (1970–1991 роки) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 27.01.1995 / Андрій Іванович Кудряченко ; Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. – К., 1995. – 412 арк.

Кудряченко, А. І. Європейська політика Федеративної Республіки Німеччини (1970–1991 роки) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.03 – «Загальна історія» / Андрій Іванович Кудряченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 50 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Гулевич Віктор Наумович.*

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Марков Карло Анатолійович;*

доктор історичних наук, професор *Гайдуков Леонід Федорович;*

доктор історичних наук, професор *Хижняк Ігор Антонович.*

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

В диссертации исследуются особенности формирования и реализации европейской политики ФРГ в исторически завершенный период, которая в значительной мере способствовала решению проблем послевоенного устройства континента, имела непосредственное влияние на преодоление государственного раскола Германии и военно-политического противостояния в Европе. Доказывается, что европейская политика Бонна имела успех потому, что базировалась на германских национальных интересах и научных основах разработки и осуществления ее стратегии и тактики. Соискатель защищает следующие положения: национальные устремления к воссоединению независимы от политического строя и достигаются благодаря региональной внешней политике; опыт параллельного развития ФРГ и ГДР подтверждает, что уровень демократии и свободы определяет направление национальных устремлений, является фундаментом центростремительных сил; европейская политика новой ФРГ – пример повышения конструктивных аспектов великой страны континента, фактор стабильности и необратимости исторических перемен в современном мире; наличие в Европе объединенной Германии существенно изменяет систему политических координат, смещает центры политического притяжения и знаменует начало новой системы международных отношений, деятельным фактором которой является немецкая внешняя политика.

Ключові слова:

політично-правове врегулювання, національні інтереси, дві держава в Німеччині, деідеологізація, примирення, партнерство, так звана розрядка, конвергентні стосунки, соціально-економічне і політичне самовизначення, національна ідентифікація, об'єднання, подолання розколу, біполярний світ, інтеграція, дезінтеграція, розвал, міжнародні відносини, незалежність, суверенітет, пост конфронтаційний період, повоєнний устрій, багатополюсна система, стратегічні партнери, європейська безпека, регіоналізація відносин.

4 (60) Кулінська, С. Ю. Київ у другій половині XIX століття : дис. ... канд. іст. наук : захищена 22.12.1995 / Сталіна Юхимівна Кулінська ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 177 арк.

Кулінська, С. Ю. Київ у другій половині XIX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Сталіна Юхимівна Кулінська ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 25 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Горбик В'ячеслав Олександрович*;

кандидат історичних наук, доцент *Заремба Сергій Захарович*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Защищается рукопись, в которой рассматриваются экономическое развитие Киева во второй половине XIX века, изменения в социальном составе его населения, преобразования в органах городского самоуправления и оживление их деятельности как по благоустройству города, так и в области образования и просвещения.

Установлено, что сфера материального производства во второй половине XIX века приобрела особое значение и выступила как одна из главных причин изменений во всех сторонах общественной жизни города, проявившихся в активной деятельности его жителей, социальный состав которых претерпел существенные изменения в исследуемый период.

Ключові слова:

Київ, фабрично-заводське виробництво, населення, міська дума, реміснична управа, міщанська управа, освіта, просвітництво.

5 (61) Литвин, В. М. Політична arena України: дійові особи та виконавці (Суспільно-політичний розвиток України у другій половині 80-х – першій половині 90-х років) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 31.03.1995 / Володимир Михайлович Литвин ; Київський університет імені Тараса Шевченка. – К., 1995. – [Дисертація у формі монографії].

Литвин, В. М. Політична arena України: дійові особи та виконавці (Суспільно-політичний розвиток України у другій половині 80-х – першій половині 90-х років) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Володимир Михайлович Литвин ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 48 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Курас Іван Федорович*;

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*;

доктор історичних наук, професор *Панібудьласка Володимир Федорович*.

Провідна установа:

Національний інститут стратегічних досліджень.

Анотація:

Защищается монография, в которой впервые в отечественной историографии дается целостное синтезированное изложение политической истории Украины современного периода через призму деятельности и на фоне биографических портретов государственных деятелей и политиков в динамичном процессе публичных и закулисных состязаний за власть. Показано развитие событий в Украине в период перестройки, определены факторы и обстоятельства, обусловившие нарастание общественной активности в республике, формирование и реализацию идеи ее независимости. Осмыслены суть и ход политической реформы, причины и этапы становления идейного и политического плюрализма, политической оппозиции, проблемы связанные с провозглашением и становлением независимости Украины, тенденции и перспективы ее общественно-политического развития после избрания в 1994 году нового парламента и Президента страны.

Ключові слова:

суспільно-політичне життя, радянський лідер, прискорення, перебудова, державні діячі і політики, еліта, партійні комітети, апарат, номенклатура, кадрова політика, антиалкогольна кампанія, мовна проблема, реабілітація, «білі плями» історії, «кримська проблема», релігія, політична реформа, Рух, інтелігенція, мітинги, громадсько-політичні організації, партії, засоби масової інформації, державна символіка, атрибути держави, вибори, народні депутати, політична обстановка, страйки, дисиденти, демократи, політв'язні, Чорнобиль, ідеологічна сфера, Народна Рада, парламентська більшість, опозиція, демократичний рух, голодування, Декларація про державний суверенітет, референдум, Союзний договір, серпневі події 1991, розпад СРСР, Акт проголошення незалежності, заборона КПУ, президентська кампанія, СНД, Україна і Росія, Уряд, відставка, дострокові вибори, типи політиків, багатопартійність, політичні течії, партія влади, громадянська злагода, центризм, генерації політиків, рейтинг, типологія лідерства, Верховна Рада, політична система. Закон про вибори, розстановка політичних сил, політичне структурування, державна влада, Президент України, реформи.

6 (62) Машкин, А. Н. История зарождения и развития акционерных объединений в сельскохозяйственном машиностроении Украины (XIX – нач. XX ст.) : дис. ... канд. ист. наук : защищена 28.04.1995 / Александр Николаевич Машкин ; Институт истории Украины НАН Украины. – К., 1994. – 294 л.

Машкін, О. М. Історія зародження та розвитку акціонерних об'єднань в сільськогосподарському машинобудуванні України (XIX – поч. XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Олександр Миколайович Машкін ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 21 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Кругляк Борис Абрамович*;

кандидат історичних наук *Дерев'янкін Тимофій Іванович*.

Провідна установа:

Харківський державний університет.

Анотація:

Объективный процесс развития широкомасштабного внутреннего рынка в Украине XIX – начала XX вв. стимулировал появление здесь такой жизненно важной отрасли промышленности, как производство сельскохозяйственных орудий и машин. На смену доминировавшим в начале процесса предприятиям единоличного владения постепенно приходили более эффективные в условиях рыночных отношений предприятия, основанные и функционировавшие на разного рода долевых объединениях (архаические союзы, товарищества полные и на вере, акционерно-паевые компании). В конце концов они-то и заняли ведущее положение в отрасли.

Ключові слова:

сільськогосподарське машинобудування, акціонування.

7 (63) Падалка, С. С. Сільське господарство України в другій половині 60-х рр. XX ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 01.09.1995 / Сергій Семенович Падалка ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 235 арк.

Падалка, С. С. Сільське господарство України в другій половині 60-х рр. XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Сергій Семенович Падалка ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Панченко Петро Пантелеймонович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Лях Сергій Романович*;

кандидат історичних наук *Чушко Віталій Сергійович*, Інститут біографічних досліджень, директор.

Провідна установа:

Київський державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

Защищается диссертация, в которой впервые в украинской историографии в контексте нового осмысления осуществляется критика государственно-партийной концепции о роли сельского хозяйства конкретных исторических условиях состояния общества, деформации хозяйствования на силе, состоянии условий труда и жизни труженников украинского села во второй половине 60-х гг. XX ст.

Предпринята попытка объективно показать изменение в управлении организации производства, сдвиги в основных, средствах, техническом оснащении, положение экономики аграрного производства. Анализируются социальные процессы, инфраструктура села, его состояния в аспекте «вторичного» отношения к нему государства. Выявлены главенствующие сдерживающие факторы в жизнедеятельности села.

Ключові слова:

трансформації, тоталітарно-аграрний моделізм, аграрно-державна меншовартісність, партійно-державний нігілізм в соціальній політиці.

8 (64) Ткаченко, В. В. Розвиток історичного краєзнавства на Чернігівщині у 20 – 30-х рр. XX ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 22.12.1995 / Володимир Володимирович Ткаченко ; Чернігівський державний педагогічний інститут ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 1995. – 178 арк.

Ткаченко, В. В. Розвиток історичного краєзнавства на Чернігівщині у 20 – 30-х рр. XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Володимир Володимирович Ткаченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 23 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, доцент *Коваленко Олександр Борисович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Горбик В'ячеслав Олександрович*;

кандидат історичних наук, доцент *Савченко Григорій Петрович*.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

В работе комплексно исследована историко-краеведческая деятельность музейных и архивных учреждений, учебных заведений и научных обществ Черниговщины в 20 – 30-х гг. XX в., их место и роль в развитии краеведческого движения и национально-культурном возрождении Украины. Определены специфические особенности, основные направления и формы деятельности краеведческих центров Черниговщины, их вклад в развитие исторической науки.

Ключові слова:

національно-культурне відродження, краєзнавство, регіональна історія, архіви, музеї, наукові товариства.

9 (65) Франко, А. Д. Науково-організаційна і видавнича діяльність Івана Яковича Франка у Науковому товаристві ім. Т. Г. Шевченка : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.06.1995 / Андрій Дмитрович Франко ; Львівський державний університет імені Івана Франка. – Л., 1995. – 226 арк.

Франко, А. Д. Науково-організаційна і видавнича діяльність Івана Яковича Франка у Науковому товаристві ім. Т. Г. Шевченка : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Андрій Дмитрович Франко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 16 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Макарчук Степан Арсентійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Шевченко Федір Павлович*;

кандидат історичних наук, доцент *Заремба Сергій Захарович*.

Провідна установа:

Прикарпатський державний університет ім. В. Стефаника.

Анотація:

Захищається текст дисертації, що містить дослідження організаційної, наукової та видавничої діяльності І. Я. Франка в Науковому товаристві ім. Т. Г. Шевченка. По рівню наукової продукції та кваліфікації його членів Товариство являлось неофіційною всеукраїнською Академією наук. Функціонування Товариства розглядається в контексті історії України кінця XIX – початку XX ст. На основі архівних та др. джерел відтворено атмосферу багатогранної діяльності вченого в історико-філософській та др. секціях, археографічній, етнографічній, статистичній та інших комісіях, а також в журналі «Записки НТШ», «Літературно-науковий вісник», «Українсько-руський архів».

Ключові слова:

І. Я. Франко, Наукове товариство ім. Т. Г. Шевченка, наука, видавнича справа, історія України кінця XIX – початку XX ст.

10 (66) Чухліб, Т. В. Правобережна Україна у сфері геополітичних інтересів країн Східної та Південно-Східної Європи (60-ті роки XVII – початок XVIII ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.04.1995 / Тарас Васильович Чухліб ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 193 арк.

Чухліб, Т. В. Правобережна Україна у сфері геополітичних інтересів країн Східної та Південно-Східної Європи (60-ті роки XVII – початок XVIII ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Тарас Васильович Чухліб ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 24 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Смолій Валерій Андрійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Степанков Валерій Степанович*;

кандидат історичних наук, доцент *Крижанівська Валентина Володимирівна*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Установлено, що незважаючи на розділення Українського державства на два гетманства та геополітичні прагнення іноземних держав, Правобережна

Украина вплоть до середины 70-х гг. XVII в. сохраняла институты национальной государственности и лишь в последней четверти столетия потеряла международно-правовую субъектность, превратившись в объект внешнеполитических влияний. Вместе с тем, начиная со середины 80-х гг. тут снова возникает стремление к независимости.

Ключові слова:

Правобережна Україна, геополітика, міжнародні відносини, державність, політичний статус, козацтво.

1996 рік

1 (67) Баженов, Л. В. Становлення і розвиток історичного краєзнавства Правобережної України (Кінець XVIII – перші десятиріччя XX ст.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 27.09.1996 / Лев Васильович Баженов ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 404 арк.

Баженов, Л. В. Становлення і розвиток історичного краєзнавства Правобережної України (Кінець XVIII – перші десятиріччя XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Лев Васильович Баженов ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 34 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Тронько Петро Тимофійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович*;

доктор історичних наук, професор *Курило Володимир Михайлович*;

доктор історичних наук, професор *Кравець Микола Миколайович*.

Провідна установа:

Волинський державний університет ім. Л. Українки.

Анотація:

Защищается рукопись, представляющая комплексное исследование процесса формирования и развития исторического краеведения. Впервые в отечественной историографии в диссертации рассмотрены деятельность краеведческих учреждений и обществ, их формы, методы и достижения в историко-региональных исследованиях, проанализировано творческое наследие многих ученых и краеведов, выделены в их среде научные школы. Установлено, что в конце XVIII – в середине XIX вв. возникают научные основы исторического краеведения, которое тогда не было профессиональным занятием и не поддерживалось академической наукой. Во второй половине XIX – начале XX вв. в борьбе за первенство в изучении Правобережной Украины утверждается национальное историческое краеведение. Обобщенный опыт краеведческого движения и региональных исследований имеет практическое значение для использования современной историографией, для преподавания исторического краеведения в высшей и средней школе.

Ключові слова:

історичне краєзнавство, історико-краєзнавчі дослідження, регіональні дослідження, краєзнавчий рух, киевознавство, волинознавство, поділлязнавство, регіон, край.

2 (68) Васюта, С. І. Соціально-економічні проблеми України 70 – 90-х рр. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.04.1996 / Сергій Іванович Васюта ; Львівський державний університет імені Івана Франка. – Л., 1995. – 720 арк.

Васюта, С. І. Соціально-економічні проблеми України 70 – 90-х рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Сергій Іванович Васюта ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 36 с.

Наукові консультанти:

доктор історичних наук, професор *Макарчук Степан Арсентійович*;

доктор економічних наук, професор *Туниця Юрій Юрійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*;

доктор історичних наук, провідний науковий співробітник *Кучер Володимир Іванович*;

доктор філософських наук, провідний науковий співробітник *Крисаченко Валентин Семенович*.

Провідна установа:

Донецький державний університет.

Анотація:

В диссертации исследован комплекс политических и социально-экономических проблем генезиса кризисного состояния природной среды Украины вследствие усиления негативного антропогенного влияния на него в период 70 – 90-х гг. Разработана концепция социально-исторического анализа проблемы, обобщены факторы, процесса и тенденции антропогенного влияния на природную среду Украины, проанализированы роль государственно-имперской экологической политики в усилении негативного антропогенного влияния на среду и человека, противоречия становления национальной экополитики. Изучены ряд аспектов влияния Чернобыльской трагедии как социально-экологического предела развития псевдотехнократической тоталитарной политики и практики.

Проблемы техногенного влияния на среду и население проанализированы в разрезе различных регионов и процессов природопользования, урбанизированных территорий Украины.

Установлено, что условия существовавшей общественной модели развития привели Украину в разряд наиболее экологически уязвимых стран. Тенденции, которые отличали тоталитарно-имперский режим в этой сфере действуют и в условиях независимой государственности вследствие объективных обстоятельств и субъективных причин, главной из которых является отсутствие политической воли переломить ситуацию к лучшему.

Ныне в Украине имеет место катастрофическое по масштабам и характеру антропогенное влияние, затрагивающее все элементы природы и человека. Подрываются естественные предпосылки благосостояния нации, условия и перспективы ее дальнейшего прогресса, что отличает ныне лишь слаборазвитые общества, деградирующие народы, уничтожающие самих себя. В силу чрезвычайной запущенности и сложности национального экокризиса, его проблемы могут быть решены лишь на протяжении длительной исторической перспективы. Однако, дальнейшее затягивание их разрешения в Украина исторически уже недопустимо.

Ключові слова:

національна екологічна політика, антропогенний вплив, природне довкілля, екологічна криза, трудова (виробнича) діяльність, соціогенний речовинно-енергетичний обмін, Чорнобильська катастрофа, соціально-екологічна межа, національне природокористування, регіональні особливості, нетрадиційна енергетика, ресурсне марнотратство, водні ресурси, повітряні ресурси, земельні ресурси, урбанізовані території, екологізація, містооблаштування, історико-природний ландшафт, промислово-транспортні забруднення, зелене будівництво.

3 (69) Волковинський, В. М. Нестор Махно в історії національно-визвольних і соціальних змагань в Україні : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 25.10.1996 / Валерій Миколайович Волковинський ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – [Дисертація у формі наукової доповіді].

Волковинський, В. М. Нестор Махно в історії національно-визвольних і соціальних змагань в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Валерій Миколайович Волковинський ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 79 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Верстюк Владислав Федорович*;

доктор історичних наук, професор *Буравченков Анатолій Олександрович*;

доктор історичних наук, професор *Кузьмінець Олександр Васильович*.

Провідна установа:

Інститут національних відносин і політології НАН України.

Анотація:

Защищается совокупность опубликованных работ, в которых посуществу впервые всесторонне рассматривается политическая биография Н. И. Махно, написанная на основе обширной источниковой базы.

На основании неизвестных ранее засекреченных архивных документов показан путь Махно в революцию, кульминация его борьбы против всех властей и режимов в годы национально-освободительного и социального движения, дальнейшая жизнь в эмиграции. Работа развенчивает многочисленные мифы и легенды, которыми были окутаны жизнь и борьба предводителя крестьян Юга Украины Н. И. Махно в годы революции и гражданской войны.

Ключові слова:

революція, анархізм, селянство, радянська влада, повстанський рух, білогвардійці, Червона армія.

4 (70) Гарань, О. В. Становлення та діяльність політичної опозиції в Україні у 1989–1991 рр. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 27.12.1996 / Олексій Васильович Гарань ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – [Дисертація у формі наукової доповіді].

Гарань, О. В. Становлення та діяльність політичної опозиції в Україні у 1989–1991 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олексій Васильович Гарань ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 82 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Слюсаренко Анатолій Гнатович*;

доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України *Попович Мирослав Володимирович*;

доктор історичних наук, провідний науковий співробітник *Касьянов Георгій Володимирович*.

Провідна установа:

Інститут національних відносин і політології НАН України.

Анотація:

Защищается диссертация в форме научного доклада, обобщающего 24 научные работы, включая монографию, в которой впервые в отечественной историографии проанализирована история Руха и новых партий Украины в 1989–1991 гг., их роль в достижении Украиной независимости, трансформации ее политической системы. На основе введенных в научный оборот оригинальных материалов освещаются основные

тенденции в эволюции Руха, его идеологии и организационной структуры, социальной и национальной базы; проанализированы процессы дифференциации и формирования на его основе новых партий, в том числе и за рамками самого Руха. Выделены этапы становления политической оппозиции, предложена классификация политического спектра Украины. Раскрыто соотношение между парламентской и внепарламентской формами борьбы оппозиции, ее воздействие на формирование национал-коммунистического крыла в КПУ.

Ключові слова:

політична опозиція, національно-визвольний рух, національно-демократичні сили, Народний Рух України (Рух), нові політичні партії, «перебудова», демократизація, політичний центр, вибори, Народна Рада, розпад СРСР.

5 (71) Гнітько, С. П. Інженерно-технічна інтелігенція Донбасу в 1920-ті – на початку 1930-х років : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.03.1996 / Світлана Петрівна Гнітько ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 274 арк.

Гнітько, С. П. Інженерно-технічна інтелігенція Донбасу в 1920-ті – на початку 1930-х років : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Світлана Петрівна Гнітько ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 25 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Галаган Валентина Яківна*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Даниленко Віктор Михайлович*;

кандидат історичних наук *Марусик Тамара Володимирівна*.

Провідна установа:

Донецький державний університет.

Анотація:

В дисертації на основі широкого круга источников исследована история развития инженерно-технической интеллигенции Донбасса. Представлена динамика численности специалистов, создание сети специальных технических учебных заведений и курсов повышения квалификации выдвиженцев из среды рабочих, профессиональная и общественно-политическая деятельность технической интеллигенции. Проанализирована политика государства по регулированию социального состава вузов, методы партии по отношению к специалистам старой генерации, изменения политического курса.

Ключові слова:

інженерно-технічна інтелігенція, «спецеїдство», «пролетаризація», тоталітарний режим.

6 (72) Головка, В. А. Дипломатическая деятельность Х. Г. Раковского в Великобритании (1923–1925 гг.) : дис. ... канд. ист. наук : защищена 31.05.1996 / Валерий Александрович Головка ; Харьковский государственный университет. – Х., 1996. – 238 л.

Головка, В. О. Дипломатична діяльність Х. Г. Раковського у Великобританії (1923–1925 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Валерій Олександрович Головка ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 15 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Чернявський Георгій Йосипович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*;
кандидат історичних наук *Алфьорова Зоя Іванівна*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Впервые сквозь призму деятельности полномочного представителя СССР в Великобритании Х. Г. Раковского, которая в советской историографии замалчивалась, рассмотрены важные проблемы двусторонних отношений – установление дипломатических связей, переговоры об урегулировании взаимных претензий, подписание соответствующих договоров, срыв их ратификации, роль Раковского в развитии экономических, политических и культурных связей СССР с Великобританией и другими странами в рассматриваемый период. В дипломатической деятельности Х. Г. Раковского сочетались воздействия коммунистической доктрины с реалистическими подходами. В большинстве случаев конструктивность превалировала. Однако власти СССР оставались на конфронтационных позициях, что в данном и ряде других случаев привело к неудаче дипломатических акций Х. Г. Раковского.

Ключові слова:

Радянський Союз, Великобританія, дипломатія, повноважний представник, офіційне визначення, договір, політичні зв'язки, культурні зв'язки.

7 (73) Євсеєнко, І. В. Українсько-чесько-словацькі культурні зв'язки в міжвоєнний період : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.06.1996 / Ірина Вікторівна Євсеєнко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 204 арк.

Євсеєнко, І. В. Українсько-чесько-словацькі культурні зв'язки в міжвоєнний період : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Ірина Вікторівна Євсеєнко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 23 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу, старший науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Даниленко Віктор Михайлович*;
кандидат історичних наук, доцент *Мотрук Світлана Миколаївна*.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

Исследуются взаимосвязи украинской, чешской и словацкой культур, показано влияние на их развитие внешних и внутренних факторов, место и роль украинского населения Западной Галиции и Закарпатской Украины и чешского национального меньшинства в Украине в данном процессе. Анализируется ряд направлений сотрудничества в области культуры, которые раньше не получили полного освещения и излагались с позиций господствующей официальной идеологии в русле советско-чехословацких культурных контактов.

Ключові слова:

Україна, Чехословаччина, державність, наукові і культурні зв'язки, громадськість, національна меншина.

8 (74) Заремба, С. З. Українське пам'яткознавство: історія, теорія, сучасність : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 31.05.1996 / Сергій Захарович Заремба ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – [Дисертація у формі монографії].

Заремба, С. З. Українське пам'яткознавство: історія, теорія, сучасність : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Сергій Захарович Заремба ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 49 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Тронько Петро Тимофійович*;

доктор історичних наук, професор *Мельник Леонід Герасимович*;

доктор історичних наук *Даниленко Віктор Михайлович*.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

Защищается монография, в которой освещаются основные этапы, специфика, особенности и тенденции становления и развития украинского памятниковедения в период XIX–XX ст., рассматривается концепция памятниковедения как научной дисциплины исторического профиля.

Установлено, что в становление и развитие украинского памятниковедения большой научный и организационный вклад внесли научные общества, архивные комиссии, губернские статистические комитеты, учебные заведения, музеи, епархии, которые объединяли лучшие силы историков, археологов, архитекторов, искусствоведов, статистиков, архивоведов, краеведов, этнографов, музееведов. Значительное внимание уделено научно-поисковой и научной деятельности отдельных лиц, роли музеев в учете, охране и изучении движимых памятников.

Ключові слова:

пам'ятка, пам'яткознавство, історико-культурна спадщина, наукові товариства, вчені архівні комісії, губернські статистичні комітети, археологічні з'їзди, історико-краєзнавча бібліографія, музеї.

9 (75) Корольов, В. І. Діяльність політичних партій у Криму і Північній Таврії. 1899–1918 рр. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 29.11.1996 / Віктор Іванович Корольов ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 390 арк.

Корольов, В. І. Діяльність політичних партій у Криму і Північній Таврії. 1899–1918 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Віктор Іванович Корольов ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 44 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Резнт Олександр Петрович*;

доктор історичних наук, професор *Солдатенко Валерій Федорович*;

доктор історичних наук, професор *Щербак Микола Григорович*.

Провідна установа:

Дніпропетровський державний університет.

Анотація:

В работе анализируется литература по исследуемому периоду, отмечается односторонний, заидеологизированный подход в освещении истории всех политических партий.

На основе новых архивных документов, материалов журналов и газет всех направлений выясняется весь спектр политических и национальных организаций Крыма и Северной Таврии, их лидеры, раскрывается расстановка и противостояние различных политических сил края в разные периоды революционного и межреволюционного времени, степень политизированности и партизанности населения. Показан противоречивый и во многом трагичный путь региона от царского автократизма через кратковременную демократизацию к анархо-большевистской диктатуре.

Ключові слова:

политическая партия, революция, политические силы, конфронтация, процесс.

10 (76) Лебеденко, А. М. Анархизм в Украине (конец XIX – начало XX ст.) : дис. ... д-ра ист. наук : защищена 29.03.1996 / Александр Михайлович Лебеденко ; Институт истории Украины НАН Украины. – К., 1996. – 428 л.

Лебеденко, О. М. Анархізм в Україні (кінець XIX – початок XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Михайлович Лебеденко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 46 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Решет Олександр Петрович;*

доктор історичних наук, професор *Солдатенко Валерій Федорович;*

доктор історичних наук, професор *Щербак Микола Григорович.*

Провідна установа:

Київський державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

Диссертация посвящена изучению истории возникновения анархистских идей и анархистского движения в Украине. Анализируется деятельность анархистских групп и организаций в конце XIX – начале XX столетия, причины дифференциации анархистского движения, образование в нем ряда течений и направлений, тактика деятельности анархистских боевиков. Выяснены причины, приведшие к кризису движения, рассмотрены попытки анархистских групп и организаций объединиться на платформе «единого анархизма». Установлено, что анархистские идеи в Украине получили широкое распространение и оказывали значительное воздействие на общественно-политическую жизнь.

Ключові слова:

анархізм, рух, анархо-комуністи, анархо-індивідуалісти, анархо-синдикалісти.

11 (77) Мальченко, О. Є. Фортифікаційне будівництво на південно-східному українському порубіжжі (XV – середина XVII ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.10.1996 / Олег Євгенович Мальченко ; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. – К., 1996. – 328 арк.

Мальченко, О. Є. Фортифікаційне будівництво на південно-східному українському порубіжжі (XV – середина XVII ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олег Євгенович Мальченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 25 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук *Боряк Геннадій Володимирович.*

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Мацюк Орест Ярославович;*

кандидат історичних наук *Чухліб Тарас Васильович.*

Провідна установа:

Київський державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

Установлено, что развитие сети укрепленных поселений на юго-восточном украинском пограничье имело как большое локальное оборонное значение, так и обеспечивало защиту внутренних регионов страны. Сделана попытка типологии постоянных оборонных объектов (городские и замковые укрепления). Системный анализ оборонного потенциала фортификационных сооружений представляет интерес для изучения отечественной военной истории и позволяет по-новому взглянуть на некоторые ее аспекты.

Ключові слова:

фортифікаційне будівництво, українське порубіжжя, оборонна система.

12 (78) Марочко, В. І. Українська селянська кооперація: історико-теоретичний аспект (1861–1929) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.01.1996 / Василь Іванович Марочко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – [Дисертація у формі монографії].

Марочко, В. І. Українська селянська кооперація: історико-теоретичний аспект (1861–1929) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Василь Іванович Марочко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 43 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Верстюк Владислав Федорович*;

доктор історичних наук *Калініченко Володимир Вікторович*;

доктор історичних наук *Морозов Анатолій Георгійович*.

Провідна установа:

Запорізький державний університет.

Анотація:

Захищається дисертація в формі монографії, в котрій на основі обширної історичної бази архівних документів вперше здійснена спроба історико-теоретичного аналізу становлення і розвитку селянської кооперації в Україні (1861–1929).

Автор вивчив теоретичні, організаційно-господарські і соціально-економічні основи розвитку кооперації малих товаропроизводителів, показав особливості приватизації землі в українській деревні, освітив найбільш дискусійні проблеми теорії і практики кооперативного руху в Україні.

Ключові слова:

кооперація, приватизація, кооперативний рух, історико-теоретичний аспект, дрібні товаровиробники, селянська кооперація.

13 (79) Павленко, В. В. Українсько-болгарські взаємини. 1919–1939 рр. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 28.03.1996 / Вікторія Вікторівна Павленко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 419 арк.

Павленко, В. В. Українсько-болгарські взаємини. 1919–1939 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Вікторія Вікторівна Павленко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 45 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Сохань Павло Степанович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Євтух Володимир Борисович*;

доктор історичних наук *Даниленко Віктор Михайлович*;
доктор історичних наук *Павлюченко Олег Васильович*.

Провідна установа:

Київський державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

Основные положения диссертации изложены в 27 научных работах, которые положили начало новому направлению исследования – выделению его из проблемы советско-болгарских отношений межвоенного периода. Автор, анализируя и переосмысливая межгосударственные отношения Украинской державы, Украинской Народной Республики, Советской Украины (до образования СССР) и Болгарии, связи общности этих стран, место и роль в их осуществлении украинской и болгарской политической эмиграции, болгарского национального меньшинства в Украине, раскрывает ряд их направлений, которые раньше не были предметом изучения или излагались с позиций господствующей официальной идеологии.

Ключові слова:

Україна, Болгарія, державність, зв'язки, громадськість, еміграція, національна меншина.

14 (80) Піскун, В. М. Проблеми охорони та використання культурної спадщини в Україні (середина 70-х – початок 90-х років ХХ ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.01.1996 / Валентина Миколаївна Піскун ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 204 арк.

Піскун, В. М. Проблеми охорони та використання культурної спадщини в Україні (середина 70-х – початок 90-х років ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Валентина Миколаївна Піскун ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 26 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Склярченко Євген Михайлович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Демченко Михайло Васильович*;

кандидат історичних наук *Кот Сергій Іванович*.

Провідна установа:

Київський державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

Защищается рукопись, которая содержит исследование комплекса проблем, связанных с охраной и использованием культурного наследия Украины (на примере недвижимых памятников) в середине 70-х – начале 90-х гг. ХХ века.

Исследуются основные направления работы государственных учреждений в деле охраны и использования памятников: проблемы государственного учета и финансирования, формы их использования и значение культурного наследия в формировании духовных ценностей народа.

Ключові слова:

культурні цінності, національні традиції, фінансування, охорона, використання, пам'ятки.

15 (81) Савчук, Ю. К. Миська геральдика Поділля : дис. ... канд. іст. наук : захищена 23.02.1996 / Юрій Костянтинович Савчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996.

Савчук, Ю. К. Миська геральдика Поділля : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні

історичні дисципліни» / Юрій Костянтинович Савчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 24 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Дмитрієнко Марія Федорівна*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Тронько Петро Тимофійович*;

кандидат історичних наук *Боряк Геннадій Володимирович*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Установлено, что геральдическая традиция подольских городов в значительной степени на раннем этапе своего развития формировалась на основании внедрения в городах форм местного самоуправления на Магдебургском праве. В результате политико-административных преобразований конца XVIII века, вызванных присоединением края к Российской империи, произошла трансформация функций, а также изменение социальной роли городского знака, его превращение в идеологический инструмент официальной политики.

Ключові слова:

міський герб, геральдична традиція, Магдебургія, емблема, правовий знак, історичне джерело.

16 (82) Станіславський, В. В. Політичні відносини Запорізької Січі і Кримського ханства в кінці XVII – на початку XVIII ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.06.1996 / В'ячеслав Володимирович Станіславський ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 235 арк.

Станіславський, В. В. Політичні відносини Запорізької Січі і Кримського ханства в кінці XVII – на початку XVIII ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / В'ячеслав Володимирович Станіславський ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 24 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Степанков Валерій Степанович*;

кандидат історичних наук, доцент *Брехуненко Віктор Анатолійович*.

Провідна установа:

Український державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

Установлено, что в конце XVII – начале XVIII веков отношения между Запорожской Сечью и Крымским ханством претерпели значительные изменения: от вооруженной борьбы, и временных экономических контактов до политического сотрудничества. Это в решающей мере определялось переориентацией внешней политики России и Гетманщины относительно Османской империи.

Ключові слова:

Запорозька Січ, Кримське ханство, політичні відносини, військові походи, перемир'я, козацтво.

17 (83) Чабан, А. Ю. Середнє Подніпров'я в історії України з найдавніших часів до середини XVII ст. (геополітичний аспект) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена

23.02.1996 / Анатолій Юзефович Чабан ; Черкаський державний університет ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 1996. – 424 арк.

Чабан, А. Ю. Середнє Подніпров'я в історії України з найдавніших часів до середини XVII ст. (геополітичний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Анатолій Юзефович Чабан ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 48 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Горбик В'ячеслав Олександрович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історичного краєзнавства;

доктор історичних наук, професор *Мельник Леонід Герасимович*, Київський університет імені Тараса Шевченка;

доктор історичних наук, професор *Степанков Валерій Степанович*, Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут.

Провідна установа:

Чернігівський державний педагогічний інститут ім. Т. Г. Шевченка.

Анотація:

Защищается рукопись диссертации, которая содержит теоретические исследования геополитических аспектов роли и значения населения территории Среднего Поднепровья на ранних этапах истории Украины. Установлено, что данная территория имеет право на локализацию благодаря своему уникальному значению в формировании украинского этноса на разных этапах истории. Она выступала консолидирующим центром восточных славян, форпостом в борьбе против агрессивных южных соседей. На развитие Среднего Поднепровья влияли геополитические интересы соседних государств Польши, Литвы, Московского государства, Османской империи. В силу влияния внешних и внутренних геополитических факторов эта земля была у истоков украинского казачества, его становления от стихийного до общественно-политического явления. Среднее Поднепровье стало землей массового перехода населения в разряд казаков, центром крестьянско-казацких восстаний конца XVI – первой половины XVII вв.

Ключові слова:

консолідація, геополітика, населення, територія, козацтво, ядро, етнос, нація.

18 (84) Шама, О. І. Польсько-литовська унія та інкорпорація українських земель до Королівства Польського на Люблінському сеймі 1569 року : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.06.1996 / Олександр Іванович Шама ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 233 арк.

Шама, О. І. Польсько-литовська унія та інкорпорація українських земель до Королівства Польського на Люблінському сеймі 1569 року : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Іванович Шама ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 24 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Ковальський Микола Павлович*;

кандидат історичних наук, доцент *Лепякко Сергій Анатолійович*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Установлено, що реформи Жигимонта Августа актуалізували усвідомлення української шляхтою партикулярних інтересів своїх земель. Нежелання литовського уряду визнати українські землі рівноправними суб'єктами держави створило передумови їх відокремлення від Великого Князства Литовського і добровільний перехід в склад Королівства Польського на Люблинському сеймі 1569 г. Внаслідок інкорпорації українські землі отримали статус, порівнянний з автономним, який забезпечувався привілеями і наявністю повітового сеймика.

Ключові слова:

унія, інкорпорація, сейм, реформи, шляхта, устроєва структура, автономний статус.

19 (85) Шевченко, О. М. Православна церква в суспільно-політичному житті Лівобережної України (друга половина XVII – перша чверть XVIII ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.06.1996 / Ольга Миколаївна Шевченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 187 арк.

Шевченко, О. М. Православна церква в суспільно-політичному житті Лівобережної України (друга половина XVII – перша чверть XVIII ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ольга Миколаївна Шевченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 24 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Крижанівський Олег Прокопович*;

кандидат історичних наук, доцент *Хижняк Зоя Іванівна*.

Провідна установа:

Київський державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

В дисертації на основі широкого кола джерел досліджена історія православної церкви на Лівобережній Україні во II половині XVII – I чверті XVIII ст., реконструюються події, які привели до зміни церковно-канонічного статусу Київської митрополії в середині 80-х років XVII ст. і вивчаються наслідки цього події для подальшої долі Української православної церкви.

Ключові слова:

церква, Київська митрополія, автокефалія, ієрархія, православ'я, митрополит, єпархія, конфесія, Лівобережна Україна.

20 (86) Шепель, Л. Ф. Роль робітничих факультетів УСРР в підготовці спеціалістів (20-ті рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.04.1996 / Любов Федорівна Шепель ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 184 арк.

Шепель, Л. Ф. Роль робітничих факультетів УСРР в підготовці спеціалістів (20-ті рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Любов Федорівна Шепель ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 26 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Ткачова Людмила Іванівна*.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Рєєнт Олександр Петрович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*;

кандидат історичних наук, доцент *Головко Микола Леонтійович*.

Провідна установа:

Український державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

В роботі на основі широкого круга источников, преимущественно архивных, исследована история возникновения и развития системы рабочих факультетов в УССР в 20-е годы, динамика их роста и численности слушателей. Проанализирована политика правящей коммунистической партии и государства по отношению к рабфакам, рассмотрены основные принципы их комплектования, материальное положение слушателей, процесс идеологизации учебно-воспитательной работы. Показаны результаты деятельности рабфактов.

Ключові слова:

інтелігенція, спеціалісти, культура, робітфак (робітничий факультет).

1997 рік

1 (87) Бойко, В. М. Українські політичні партії і блоки у виборчій муніципальній кампанії 1917 року : дис. ... канд. іст. наук : захищена 31.10.1997 / Володимир Миколайович Бойко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 198 арк.

Бойко, В. М. Українські політичні партії і блоки у виборчій муніципальній кампанії 1917 року : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Володимир Миколайович Бойко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Верстюк Владислав Федорович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії Української революції (1917–1921 рр.).

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Буравченков Анатолій Олександрович*, Київський університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри новітньої історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Андрусішин Богдан Іванович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, доцент кафедри історії України.

Провідна установа:

Інститут національних відносин і політології НАН України.

Анотація:

На матеріалах муніципальної кампанії досліджується процес становлення і розвитку українських партій а також українського руху в 1917 р. Показаний їх вплив на міські думи напередодні виборів. Вивчені муніципальні програми і блокова тактика провідних українських партій та їх політичних опонентів. Автор проаналізував характер взаємовідносин між ними під час муніципальної кампанії. Особлива увага приділена можливості єдності дій на виборах українських соціалістів і лібералів, досліджені особливості поширення впливу українського руху в містах України. Отримані нові кількісні дані результатів виборів. Показано значення міських виборів 1917 р. для становлення української державності.

Ключові слова:

муніципальна кампанія, міські думи, український рух, соціалісти, ліберали.

2 (88) Віднянський, С. В. Українське питання в міжвоєнній Чехословаччині : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 28.03.1997 / Степан Васильович Віднянський ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – [Дисертація у формі наукової доповіді].

Віднянський, С. В. Українське питання в міжвоєнній Чехословаччині : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Степан Васильович Віднянський ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 108 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*;

доктор історичних наук, професор *Гранчак Іван Михайлович*;

доктор історичних наук, головний науковий співробітник *Троцинський Володимир Павлович*.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

Впервые в историографии исследованы место и роль Украины и украинского вопроса в политике Чехословацкой республики и обобщены опыт чехословацко-украинских взаимоотношений в межвоенный период и их значение в истории украинского народа. На основе критического анализа отечественной и зарубежной литературы и введения в научный оборот оригинальных источников системно освещаются три взаимосвязанные проблемы комплексной темы: условия и факторы формирования и эволюции политики ЧСР по отношению к Украине и украинскому вопросу в становление чехословацко-украинских межгосударственных отношений в межвоенный период, проблема Подкарпатской Руси-Карпатской Украины (Закарпаття) в политике Чехословакии и ее отношение к межвоенной украинской эмиграции в ЧСР.

Ключові слова:

Україна, українське питання, Чехословаччина, державність, політика, міжнародні зв'язки, Підкарпатська Русь – Карпатська Україна (Закарпаття), русини-українці, міжвоєнна українська еміграція, національно-культурне відродження.

3 (89) Головата, Н. А. Землеволодіння та економічна діяльність православної церкви в другій половині XVI – першій половині XVII ст. на Правобережній Україні : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.09.1997 / Наталія Анатоліївна Головата ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 212 арк.

Головата, Н. А. Землеволодіння та економічна діяльність православної церкви в другій половині XVI – першій половині XVII ст. на Правобережній Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Наталія Анатоліївна Головата ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 24 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Путро Олексій Іванович*;

кандидат історичних наук, доцент *Мордвінцев В'ячеслав Михайлович*.

Провідна установа:

Національний університет «Києво-Могилянська академія».

Анотація:

В диссертации на основе большого круга источников исследуются особенности землевладения и экономической деятельности православной церкви на Правобережной Украине во второй половине XVI – первой половине XVII вв. Основное внимание сосредоточено на структуре церковных доходов, формах и методах хозяйствования в церковных владениях. В широком социально-экономическом и социально-политическом контексте проанализированы базисные составляющие экономики церкви – землевладение и зависимое крестьянство.

Ключові слова:

православна церква, Правобережна Україна, церковне землеволодіння, економічна діяльність, господарство, церковні селяни.

4 (90) Довжук, И. В. Промышленный Донбасс в истории развития экономики Украины (2-я половина XIX в.) : дис. ... канд. ист. наук : защищена 27.06.1997 / Игорь Владимирович Довжук ; Институт истории Украины НАН Украины. – К., 1996. – 239 л.

Довжук, І. В. Промисловий Донбас в історії розвитку економіки України (2-га половина XIX століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ігор Володимирович Довжук ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 22 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Мельник Леонід Герасимович*;
кандидат історичних наук *Данилюк Юрій Зиновійович*.

Провідна установа:

Київський державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

Исследуется процесс становления промышленности Донецкого бассейна во второй половине XIX в. в тесной связи с развитием экономики Украины. Установлено, что Донбасс, будучи стержнем индустриального развития Украины, оказал огромное влияние на становление и развитие ее экономики в целом.

Ключові слова:

Донбас, Україна, Російська імперія, економіка, промисловість, сільське господарство, торгівля, транспорт, колоніальна політика.

5 (91) Жезицький, В. Й. Політичні репресії на Поділлі в 20 – 30-х рр.: загальні тенденції та регіональні особливості : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.06.1997 / Віктор Йосипович Жезицький ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 182 арк.

Жезицький, В. Й. Політичні репресії на Поділлі в 20 – 30-х рр.: загальні тенденції та регіональні особливості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Віктор Йосипович Жезицький ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 22 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Трощко Петро Тимофійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Курило Володимир Михайлович*;
кандидат історичних наук, доцент *Войналович Віктор Анатолійович*.

Провідна установа:

Волинський державний університет ім. Л. Українки.

Анотація:

Защищается рукопись, в которой исследуются основные направления и пути реализации репрессивной политики властных структур на Подолии, анализируются связанные с ней законодательные и нормативные акты, оперативные и другие материалы правоохранительных органов.

Ключові слова:

тоталітарна система, політичні репресії, каральні органи, депортації, реабілітація.

6 (92) Крижановська, О. О. Масонство в Україні у другій половині XVIII – на початку XX ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.12.1997 / Оксана Олегівна Крижановська ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 179 арк.

Крижановська, О. О. Масонство в Україні у другій половині XVIII – на початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Оксана Олегівна Крижановська ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 16 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, доцент *Заремба Сергій Захарович*, Центр пам'яткознавства НАН України і Українського товариства охорони пам'яток історії і культури, директор;

кандидат історичних наук, доцент *Лобода Михайло Тимофійович*, Київський університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри історії народів Росії.

Провідна установа:

Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

Дисертація присвячена питанням історії масонського руху в Україні від його витоків до переміщення в 1919 р. за кордон. З'ясовано, що масонство в Україні працювало загалом у контексті міжнародного масонського руху, хоч і було з ним слабо пов'язане. Спостерігалася тенденція до його політизації та до набуття ним певних національних рис. На початку XX ст. воно повністю віддалося політичній боротьбі використовуючи традиційну масонську тактику. Українські масони виборювали національну ідею й були учасниками руху за національну та державну незалежність України, але через свою фракційну роз'єднаність не спромоглися реалізувати свій політичний ідеал.

Ключові слова:

Україна, масонство, таємні організації, духовна еліта, ліберальні ідеї, громадсько-політичний рух, національно-визвольний рух.

7 (93) Кручек, О. А. Культура в УСРР в 1920–1923 рр. як об'єкт державної політики : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.05.1997 / Олександр Алікович Кручек ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 176 арк.

Кручек, О. А. Культура в УСРР в 1920–1923 рр. як об'єкт державної політики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Алікович Кручек ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 23 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Даниленко Віктор Михайлович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*;
кандидат історичних наук *Кокін Сергій Анатолійович*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Исследуется процесс становления партийно-государственной политики в области национальной культуры в Украине в 1920–1923 гг. Доказано, что под прикрытием национально-толерантных лозунгов, декларируемых и внедряемых в общественное сознание новой властью, проводилось нивелирование национально-культурного процесса, выхолащивался его национальный дух. Приемы воздействия на национальную культуру в этот период обусловили направленность ее развития в последующие годы.

Ключові слова:

українська культура, державна політика, національно-культурний процес.

8 (94) Кудлай, О. Б. Центральна Рада – Тимчасовий уряд: боротьба за автономію (березень – жовтень 1917 р.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 31.10.1997 / Олександра Борисівна Кудлай ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 175 арк.

Кудлай, О. Б. Центральна Рада – Тимчасовий уряд: боротьба за автономію (березень – жовтень 1917 р.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександра Борисівна Кудлай ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Гриценко Аделіна Павлівна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Терещенко Юрій Іларіонович*, Київський державний лінгвістичний університет, завідувач кафедри історії України;

кандидат історичних наук *Устименко Володимир Михайлович*, Інститут політології і національних відносин НАН України, старший науковий співробітник.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

В дисертації досліджується проблема взаємин Центральної Ради і Тимчасового уряду в ході боротьби за національно-територіальну автономію України. Показане зростання організації українських національних сил на початковому етапі революції; проаналізований вплив 1-го Універсалу Української Центральної Ради на зміни у політиці петроградського уряду щодо України. Виявлений зв'язок липневої урядової кризи з подіями в Україні та відтворені умови видання «Інструкції Генеральному Секретаріату Тимчасового уряду на Україні». Висвітлена боротьба навколо прийняття «Інструкції» VI-ою сесією Центральної Ради, пошуку нею компромісу. Досліджені взаємини двох інституцій в умовах зростання загальнонаціональної кризи та вплив еволюції цих взаємин на політичну ситуацію в Україні в цілому.

Ключові слова:

Українська Центральна Рада, Тимчасовий уряд, національно-територіальна автономія, Генеральний Секретаріат, Установчі Збори, революція, політика.

9 (95) Маньковська, Р. В. Музейництво в Україні: питання теорії і практики (1917 – червень 1941 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.09.1997 / Руслана Вікторівна Маньковська ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 198 арк.

Маньковська, Р. В. Музейництво в Україні: питання теорії і практики (1917 – червень 1941 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Руслана Вікторівна Маньковська ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 21 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Тронько Петро Тимофійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Даниленко Віктор Михайлович*;

доктор історичних наук, професор *Курило Володимир Михайлович*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Защищается диссертация в виде рукописи, в которой на широкой источниковой базе впервые в украинской историографии освещен процесс становления и развития музейного дела в Украине 1917–1941 гг. Раскрыты условия его подъема и расцвета в 20-х гг., спада во время усиления тоталитарного режима в стране. Представлен теоретический и практический опыт выдающихся музееведов, многие из которых были репрессированы в 30-е гг.

Ключові слова:

музей, музейна справа, музейництво, збереження історико-культурної спадщини, популяризація пам'яток.

10 (96) Мартинов, А. Ю. Українсько-німецькі зв'язки у контексті європейської інтеграції (90-ті роки ХХ століття) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.12.1997 / Андрій Юрійович Мартинов ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 188 арк.

Мартинов, А. Ю. Українсько-німецькі зв'язки у контексті європейської інтеграції (90-ті роки ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Андрій Юрійович Мартинов ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 23 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу.

Наукові опоненти:

доктор історичних наук, професор *Гулевич Віктор Наумович*, Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, головний науковий співробітник;

кандидат історичних наук *Горенко Олег Миколайович*, Адміністрація Президента України, консультант.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертацію присвячено комплексному аналізу розвитку українсько-німецьких відносин у 90-ті роки та ролі ФРН у налагодженні зв'язків України з європейськими інтеграційними структурами. На основі вивчення й узагальнення досвіду співробітництва запропонована модель вітчизняної інтеграційної політики з врахуванням пріоритетних напрямків реалізації українсько-німецького партнерства.

Ключові слова:

українсько-німецьке співробітництво, європейська інтеграція, політика, реформи, партнерство.

11 (97) Марцинюк, І. М. Концепція історії А. Тойнбі і всесвітня історіографія : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.04.1997 / Ігор Михайлович Марцинюк ; Черкаський інженерно-технологічний інститут. – Черкаси, 1997. – 182 арк.

Марцинюк, І. М. Концепція історії А. Тойнбі і всесвітня історіографія : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Ігор Михайлович Марцинюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 24 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Бушин Микола Іванович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович*;

доктор історичних наук, в.о. професора *Таран Лідія Валентинівна*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Защищается рукопись, содержащая исследование концепции историка А. Тойнби в контексте мировой историографии. Рассмотрены концепции истории от древнейших времен до наших дней и показано место идей А. Тойнби среди них. Анализируется формирование исторического мировоззрения ученого, циклическая теория развития цивилизаций, влияние и критика его концепции в западной, советской и постсоветской историографии.

Ключові слова:

А. Тойнбі, цивілізація, класифікація, концепція, історіографія, закон, історія.

12 (98) Петренко, Є. Д. Переселення козаків і селян України на Кубань (1792–1917 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.06.1997 / Євген Дем'янович Петренко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 207 арк.

Петренко, Є. Д. Переселення козаків і селян України на Кубань (1792–1917 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Євген Дем'янович Петренко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 24 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Мицик Юрій Андрійович*;

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Кот Сергій Іванович*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

В работе анализируется комплекс проблем, связанных с переселением украинских казаков и крестьян на Кубань (1792–1917 гг.), освещаются причины, основные этапы, специфика и особенности переселенческого движения.

Установлено, что на протяжении 1792–1917 гг. украинцы составляли наибольшую этническую общность и внесли решающий вклад в освоение и экономическое развитие Кубани.

Ключові слова:

переселення, українські козаки і селяни, Україна, Чорноморія, Кубань, іногородні.

13 (99) Половец, В. М. Кооперативний рух в Лівобережній Україні (1861–1917 рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.06.1997 / Володимир Михайлович Половец ; Чернігівський державний педагогічний інститут ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 1997. – 420 арк.

Половец, В. М. Кооперативний рух в Лівобережній Україні (1861–1917 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Володимир Михайлович Половец ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 44 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*;

доктор історичних наук, провідний науковий співробітник *Марочко Василь Іванович*;

доктор історичних наук, професор *Морозов Анатолій Георгійович*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Защищается рукопись, представляющая комплексное исследование процесса формирования, развития и особенностей кооперативного движения. Впервые в отечественной историографии в диссертации рассмотрены социально-экономические предпосылки и общеэкономический характер кооперации как хозяйственной добровольной самодеятельной организации. В историко-теоретическом аспекте даны оценки альтернативных направлений науки о кооперации. Установлено, что со II половины XIX ст. утверждение капитализма в Левобережной Украине объективно создавало условия для распространения кооперации, которая, развиваясь на основе принципов внутрисоюзного строительства, при помощи местного самоуправления и под контролем государственных органов способствовала объединению материальных и духовных интересов, повышению благосостояния производителей, становлению рыночных и товарно-денежных отношений.

Ключові слова:

кооперация, кооперативи, товариства, кооперативний рух, кооперативне будівництво, кооперативна власність, етапи, принципи, національні тенденції, мережа, структура, установи, регіон, земства, держава.

14 (100) Проданюк, Ф. М. Внутрішня політика Української держави (29 квітня – 14 грудня 1918 року) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.04.1997 / Федір Миколайович Проданюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 230 арк.

Проданюк, Ф. М. Внутрішня політика Української держави (29 квітня – 14 грудня 1918 року) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Федір Миколайович Проданюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 23 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Пиріг Руслан Якович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Солдатенко Валерій Федорович*;

кандидат історичних наук *Папакін Георгій Володимирович*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Защищается рукопись, в которой исследуются основные направления внутренней политики Гетманата; создание и деятельность высших органов власти, формирование армии и флота, решение аграрного вопроса, стабилизация финансового положения в национально-культурном строительстве.

Ключові слова:

Українська держава, внутрішня політика, державотворення, диктатура, Гетьманат, режим.

15 (101) Савчук, О. В. Краєзнавчий рух в Україні (кінець 50-х – початок 90-х рр. XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.06.1997 / Оксана Вікторівна Савчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 191 арк.

Савчук, О. В. Краєзнавчий рух в Україні (кінець 50-х – початок 90-х рр. XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Оксана Вікторівна Савчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 22 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Тронько Петро Тимофійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Сарбей Віталій Григорович*;

кандидат історичних наук *Шеремета Ольга Василівна*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

На основе широкой источниковой базы впервые в украинской историографии анализируются основные этапы, направления, формы и методы краеведческого движения в Украине во второй половине 50-х – начале 90-х гг., показаны пути сближения научных и общественных форм исследования родного края, подведены итоги совместной деятельности научных учреждений, вузов, музеев, архивов, библиотек, общественных организаций в разработке краеведческой тематики, сохранении национального культурного наследия, духовности и культуры украинского народа.

Ключові слова:

краєзнавство, краєзнавчий рух, історико-культурна спадщина, охорона пам'яток, музеї, архіви, бібліотеки, народні традиції.

16 (102) Сидоренко, О. Ф. Українські землі у міжнародній торгівлі (IX – середина XVII ст.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 28.02.1997 / Олена Федорівна Сидоренко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – [Дисертація у формі монографії].

Сидоренко, О. Ф. Українські землі у міжнародній торгівлі (IX – середина XVII ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олена Федорівна Сидоренко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 31 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Котляр Микола Федорович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Мельник Леонід Герасимович*;
доктор історичних наук, професор *Путро Олексій Іванович*;
доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*.

Провідна установа:

Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут.

Анотація:

Диссертация захищається в виде монографії, представляющей собой попытку изучения эволюции международной торговли на украинских землях как единого процесса с IX до середины XVII в. Исследованы ее основные явления, ведущие тенденции и главные последствия для экономики Руси и Украины, определен вклад украинских земель в мировую торговлю.

Ключові слова:

міжнародна торгівля, товари, товарообіг, економіка, ремесло, сільське господарство, ярмарки, торгове право, купецтво, торгові шляхи, транспортування товарів.

17 (103) Яцишин, М. М. Українсько-німецькі культурні зв'язки кінця 80-х – 90-і роки XX століття : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.05.1997 / Михайло Михайлович Яцишин ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 220 арк.

Яцишин, М. М. Українсько-німецькі культурні зв'язки кінця 80-х – 90-і роки XX століття : автореф дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Михайло Михайлович Яцишин ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 21 с.

Наукові керівники:

доктор історичних наук, професор *Колесник Віктор Пантелеймонович*;
доктор історичних наук, професор *Кулинич Іван Маркович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Гулевич Віктор Наумович*;
кандидат історичних наук, доцент *Папенко Наталія Степанівна*.

Провідна установа:

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Анотація:

Исследуются взаимосвязи украинской и немецкой культур, показано влияние внешних и внутренних факторов на их развитие. Впервые эти связи осуществляются на широкой государственно-правовой основе, отражая тенденцию к углублению и расширению. Результативные культурные связи между Украиной и Германией положительно влияют на европейское направление внешнеполитического курса украинского государства.

Ключові слова:

Україна, Німеччина, культурні зв'язки, співробітництво, договірно-правова база, освіта, наука.

1998 рік

1 (104) Вегеш, М. М. Закарпаття в контексті центрально-європейської політичної кризи напередодні Другої світової війни : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 29.05.1998 / Микола Миколайович Вегеш ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 379 арк.

Вегеш, М. М. Закарпаття в контексті центрально-європейської політичної кризи напередодні Другої світової війни : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Микола Миколайович Вегеш ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 39 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. ХХ ст.;

доктор історичних наук, професор *Король Іван Федорович*, Ужгородський державний університет, професор кафедри нової і новітньої історії та історіографії;

доктор історичних наук *Троцинський Володимир Павлович*, Інститут соціології НАН України, головний науковий співробітник.

Провідна установа:

Чернівецький державний університет ім. Ю. Федьковича.

Анотація:

У дисертації вперше в історіографії комплексно досліджено місце і роль Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни. На основі критичного аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури і введення до наукового обігу оригінальних, джерел системно висвітлюються взаємозв'язані проблеми комплексної теми: міжнародне становище краю наприкінці 30-х років та вплив міжнародного фактору на внутрішньополітичний і культурний розвиток Закарпаття, аналізуються головні етапи еволюції державно-правового статусу Підкарпатської Русі – Карпатської України. Окрему увагу приділено висвітленню політичної діяльності автономних урядів А. Бродія і А. Волошина, збройним силам Карпатської України – Карпатській Січі, простежено антиукраїнську і античехословацьку діяльність угорської іреденти в Закарпатті. У дисертації стверджується, що Закарпаття напередодні Другої світової війни переживало гостру політичну кризу. Це, безперечно, стосується також Чехословаччини і всієї Центральної Європи. Незважаючи на такі обставини, Карпатська Україна виявилася єдиною, яка наприкінці 30-х років проголосила свою незалежність.

Ключові слова:

Підкарпатська Русь – Карпатська Україна (Закарпаття), Чехословаччина, політична криза, міжнародні відносини, Віденський арбітраж, Карпатська Січ, угорський іредентизм.

2 (105) Завальнюк, К. В. Українсько-білоруські торговельні зв'язки (XIX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.09.1998 / Костянтин Вікторович Завальнюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 186 арк.

Завальнюк, К. В. Українсько-білоруські торговельні зв'язки (XIX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Костянтин Вікторович Завальнюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 21 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Шип Надія Андріївна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України;

кандидат історичних наук *Гуржій Олександр Іванович*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Захищається рукопис, у якому досліджується стан торговельних зв'язків між українськими та білоруськими землями (в межах Російської імперії) в XIX ст.: різні форми торгівлі, основні статті товарообміну, головні торговельні центри, вплив транспортних шляхів сполучення на розвиток торгівлі, характер і особливості торговельних взаємозв'язків в окремі періоди. Встановлено що торговельні зв'язки відбувалися у тісній взаємодії з розвитком сільського господарства, промисловості і транспорту. Першочергову роль у них відігравав людський фактор.

Ключові слова:

Україна, Білорусія, торгівля, ринок, ярмарок, товар, транспорт, міста.

3 (106) Зінченко, А. Л. Життя і діяння митрополита Василя Липківського : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 24.02.1998 / Арсен Леонідович Зінченко ; Центр пам'яткознавства НАН України та Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. – К., 1998. – [Дисертація у формі монографії].

Зінченко, А. Л. Життя і діяння митрополита Василя Липківського : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Арсен Леонідович Зінченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 34 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії культури українського народу;

доктор історичних наук, професор *Турченко Федір Григорович*, Запорізький державний університет, завідувач кафедри новітньої історії України;

доктор історичних наук *Шаповал Юрій Іванович*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, завідувач відділу.

Провідна установа:

Національний університет «Києво-Могилянська академія».

Анотація:

Захищається монографія, в якій уперше у вітчизняній історіографії комплексно досліджується діяльність та творча спадщина митрополита Української автокефальної православної церкви Василя Липківського (1864–1937). Висвітлюється участь православного духовництва в українському національному русі. Показана роль В. Липківського в цьому русі, в формуванні ідеології УАПЦ та в її організації. Розкрито значення його творчої спадщини в духовній культурі українського народу.

Ключові слова:

автокефалія, православ'я, духовництво, митрополит, миряни, національне відродження, церковно-визвольний рух, соборноправність.

4 (107) Іваницька, О. П. Франкістська Іспанія. 1939–1975 рр. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 27.01.1998 / Ольга Павлівна Іваницька ; Вінницький державний педагогічний інститут. – Вінниця, 1997. – 384 арк.

Іваницька, О. П. Франкістська Іспанія. 1939–1975 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія»; 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Ольга Павлівна Іваницька ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 39 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Таран Лідія Валентинівна*, Київський інститут «Слов'янський університет»;

доктор історичних наук *Камінський Євген Євгенович*, Інститут світової економіки та міжнародних відносин НАН України, завідувач відділу Європи й Америки;

доктор історичних наук, професор *Щербак Микола Григорович*, Київський університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки.

Провідна установа:

Чернівецький державний університет ім. Ю. Федьковича.

Анотація:

Вперше у вітчизняній історіографії досліджується на тлі радянської, російської та зарубіжної історичної літератури соціально-економічний та політичний розвиток Іспанії у 1939–1975 рр., простежуються типологія франкізму в системі тоталітарно-авторитарних політичних режимів, причини та закономірності утвердження. Його законодавче та інституційне оформлення після громадянської війни, економічна та соціальна практика, пропонується нова концепція франкістського режиму як авторитарної політичної системи стабілізаційно-реформаційного характеру, узагальнюються основні закономірності іспанського історичного досвіду демократизації.

Ключові слова:

тоталітаризм, авторитаризм, франкізм, фашизм, фаланга, кортеси, каудилізм, органічні закони, органічна демократія, католицизм, іспанідал, корпоративізм, патерналізм, вертикальні профспілки, автаркія, економічний націоналізм, опусдеїсти, технократи.

5 (108) Каденюк, О. С. Реформи в агропромисловому комплексі України 90-х років ХХ ст. (аспекти кадрового і наукового забезпечення) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 31.03.1998 / Олександр Степанович Каденюк ; Подільська державна аграрно-технічна академія. – Кам'янець-Подільський, 1998. – 393 арк.

Каденюк, О. С. Реформи в агропромисловому комплексі України 90-х років ХХ ст. (аспекти кадрового і наукового забезпечення) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Степанович Каденюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 44 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора з наукової роботи;

доктор історичних наук, професор *Тимченко Сергій Михайлович*, Запорізький юридичний інститут, проректор з наукової роботи;

доктор історичних наук, професор *Михайлюк Віталій Павлович*, Луганський сільськогосподарський інститут, завідувач кафедри історії.

Провідна установа:

Національний аграрний університет.

Анотація:

В дисертації розглядаються суть та напрями наукового і кадрового забезпечення розвитку агропромислового комплексу в перехідний до ринкових відносин період і

утвердження багатоукладності в його галузях. Узагальнено та проаналізовано досвід реформування учбових і наукових закладів аграрного профілю в умовах змін політичної і економічної систем в Україні. Обґрунтовується, що впровадження нових спеціалізацій, учбових планів, форм навчання, підвищення кваліфікації кадрів АПК та ефективності наукових досліджень сприяють покращенню наукового і кадрового забезпечення, реформування АПК.

Ключові слова:

законодавчі та нормативні акти, державна політика, багатоукладність, ринкові відносини, агропромисловий комплекс, аграрна реформа, земельна реформа, сільськогосподарське виробництво, наука, освіта, кадри, політичні партії, громадські організації.

6 (109) Лаврищук, В. І. Фашистський окупаційний режим в західних областях України. 1941–1944 гг. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.04.1998 / Владимир Иванович Лаврищук ; Институт истории Украины НАН Украины. – К., 1998. – 215 л.

Лаврищук, В. І. Фашистський окупаційний режим у західних областях України. 1941–1944 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Володимир Іванович Лаврищук ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 28 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Коваль Михайло Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Кучер Володимир Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, головний науковий співробітник;

кандидат історичних наук *Верба Ігор Володимирович*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, старший науковий співробітник.

Провідна установа:

Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

У дисертації на базі архівних матеріалів та широкого кола літературних джерел досліджено історію західних областей України періоду фашистської окупації. Показано особливості окупаційного режиму, його жорстокий характер. Розкрито геноцид щодо місцевого населення з боку німецьких і румунських окупантів, цілеспрямовану політику пограбування економіки та культурних цінностей, нещадну позаекономічну експлуатацію жителів міст і сіл. Висвітлено особливості руху опору загарбникам, місце і роль у цій боротьбі Організації українських націоналістів та її духовного натхненника – греко-католицької та інших церков, боротьбу в таборі оунівців та серед церковних течій.

У дисертації приділено увагу висвітленню ролі комуністичного й комсомольського підпілля, радянських партизанських загонів, боротьби радянської та націоналістичної пропаганди за вплив на маси західних областей України, а також проблеми складних взаємовідносин націоналістичної верхівки з гітлерівцями.

Ключові слова:

Західна Україна, фашисти, окупація, геноцид, грабунок, ОУН, УПА, населення, опір, партизани.

7 (110) Лисенко, О. В. «Просвіти» у суспільно-політичному і культурному житті Надніпрянської України (1905–1916 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена

30.06.1998 / Олександр Васильович Лисенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 169 арк.

Лисенко, О. В. «Просвіти» у суспільно-політичному і культурному житті Наддніпрянської України (1905–1916 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Васильович Лисенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 22 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Катренко Андрій Миколайович*, Київський університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри давньої та нової історії України; кандидат історичних наук, доцент *Волощенко Аза Кирилівна*, Київський державний університет культури і мистецтв, кафедра історії України.

Провідна установа:

Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

У дисертації аналізується комплекс проблем, пов'язаних із розвитком української культури у 1905–1916 рр., висвітлюються умови, основні етапи, специфіка і особливості цього процесу.

Встановлено, що у 1905–1916 рр. «Просвіти» відіграли важливу роль у формуванні національної культурної та економічної інфраструктури українського суспільства.

Ключові слова:

«Просвіти», національне відродження, Україна, культура, освіта, кооперація.

8 (111) Лозовий, В. С. Кам'янецька доба Директорії Української Народної Республіки (червень – листопад 1919 року) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.11.1998 / Віталій Станіславович Лозовий ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 188 арк.

Лозовий, В. С. Кам'янецька доба Директорії Української Народної Республіки (червень – листопад 1919 року) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Віталій Станіславович Лозовий ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Верстюк Владислав Федорович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії Української революції (1917–1921 рр.).

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Миронець Надія Іванівна*, Київський університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри новітньої історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Гошуляк Іван Леонідович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, старший науковий співробітник відділу етніоісторичних досліджень.

Провідна установа:

Чернівецький державний університет ім. Ю. Федьковича.

Анотація:

Дисертацію присвячено вивченню комплексу проблем, пов'язаних з політичними подіями, що мали місце в Кам'янецький період Директорії Української Народної Республіки.

Аналізується політична боротьба між «лівими» та «правими» течіями українського національно-визвольного руху, яка призвела до зміни політичних засад державного будівництва. Було відкинуто класовий «трудоий принцип» та задекларовано перехід до парламентської системи на основі загальнодемократичних виборів.

Розглядається діяльність Директорії та уряду Української Народної Республіки, яка спрямована на вирішення адміністративних, соціально-економічних, національних та зовнішньополітичних проблем. Встановлено, що основною перешкодою для реалізації вищезазначених завдань була внутрішня слабкість влади Директорії Української Народної Республіки.

Ключові слова:

Директорія, опозиція, «трудоий принцип», демократія, адміністрація, фінансова політика, аграрна політика, зовнішня політика.

9 (112) Мельниченко, В. М. Економічні зв'язки між Лівобережною і Правобережною Україною у другій половині XVII ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.04.1998 / Василь Миколайович Мельниченко ; Черкаський державний університет імені Богдана Хмельницького. – К., 1997. – 191 арк.

Мельниченко, В. М. Економічні зв'язки між Лівобережною і Правобережною Україною у другій половині XVII ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Василь Миколайович Мельниченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Чабан Анатолій Юзефович*, Черкаський державний університет ім. Б. Хмельницького, завідувач кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Мельник Леонід Герасимович*, Київський університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри давньої та новітньої історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Лепяко Сергій Анатолійович*, Чернігівський державний педагогічний інститут ім. Т. Г. Шевченка, доцент кафедри історії України.

Провідна установа:

Запорізький державний університет.

Анотація:

Дисертантом встановлено, що економічні зв'язки між Лівобережною і Правобережною Україною у другій половині XVII ст. відігравали важливу роль у збереженні етнічної і господарсько-культурної спільності населення цих регіонів, сприяли консолідації української нації і формуванню Української козацької держави. Переважаючою формою їх здійснення виступала торгівля, а також контакти у сфері виробництва і міграційні процеси.

Ключові слова:

Лівобережжя, Правобережжя, економічні зв'язки, торгівля, шляхи сполучення, міграція, виробництво, товари.

10 (113) Сас, П. М. Політична культура запорозького козацтва (кінець XVI – перша половина XVII ст.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 31.10.1998 / Петро Михайлович Сас ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 392 арк.

Сас, П. М. Політична культура запорозького козацтва (кінець XVI – перша половина XVII ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Петро Михайлович Сас ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 34 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України;

доктор історичних наук, професор *Катренко Андрій Миколайович*, Київський університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри давньої і нової історії України;

доктор історичних наук, професор *Путро Олексій Іванович*, Київський інститут «Слов'янський університет», завідувач кафедри політології.

Провідна установа:

Національний університет «Києво-Могилянська академія».

Анотація:

Дисертація є першим в українській історіографії дослідженням політичної культури запорозьких козаків. Встановлено, що їх політична культура мала активистський характер. Система цінностей запорожців пов'язувалася з козацькою демократією, поняттями рицарства, товариства, станово-корпоративними правами і свободами, їхньою «руською» самоідентифікацією. Беручи участь у політичному житті Речі Посполитої, козаки прагнули зрівнятися у політичних правах з шляхтою. На адресу інститутів політичної системи країни вони висували вужкостанові, а також загальноукраїнські політичні вимоги. З'ясовано, що політичні позиції запорожців відзначалися радикалізмом, а також сепаратизмом, що проявлявся у незалежній від центрального уряду політиці Війська Запорозького. На середину XVII ст. в козацькому середовищі сформувалася установка на створення національної держави.

Ключові слова:

політична культура, запорозьке козацтво, політичні позиції, політичні орієнтації, система цінностей.

11 (114) Шилова, А. В. Роль світового співтовариства в урегулюванні югославської кризи та участь у цьому процесі України (90-ті роки XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.11.1998 / Алла Василівна Шилова ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 215 арк.

Шилова, А. В. Роль світового співтовариства в урегулюванні югославської кризи та участь у цьому процесі України (90-ті роки XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Алла Василівна Шилова ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Майборода Олександр Микитович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, завідувач відділу етнополітології;

кандидат історичних наук, доцент *Каменецький Максим Станіславович*, Київський університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики.

Провідна установа:

Інститут світової економіки та міжнародних відносин НАН України.

Анотація:

Дисертацію присвячено комплексному аналізу політики світового співтовариства щодо врегулювання югославської кризи й участі в цьому процесі України. На основі

критичного аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури, введення в науковий обіг оригінальних джерел висвітлюються три взаємозв'язані складові обраної теми: передумови югославського конфлікту; засоби врегулювання югославської кризи світовим співтовариством; роль України в зусиллях світового співтовариства щодо підтримання миру та стабільності на Балканах.

Ключові слова:

югославська криза, світове співтовариство, врегулювання, зовнішня політика, співробітництво, Україна.

12 (115) Щербак, В. О. Формування козацького стану в Україні (друга половина XV – середина XVII ст.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 30.10.1998 / Віталій Олексійович Щербак ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 378 арк.

Щербак, В. О. Формування козацького стану в Україні (друга половина XV – середина XVII ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Віталій Олексійович Щербак ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 31 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Ісаєвич Ярослав Дмитрович*, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, директор;

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України;

доктор історичних наук, професор *Степанков Валерій Степанович*, Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, професор кафедри всесвітньої історії.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація є першим у вітчизняній історіографії дослідженням проблеми формування одного з соціальних станів українського суспільства середньовічної епохи – козацтва. В роботі висвітлені правові, економічні та духовні основи становлення козацької верстви у хронологічних межах – з другої половини XV до середини XVII ст., проаналізована їх природа, визначені етапи, конкретизований національний склад запорожців та реєстрових козаків. Запропонована нова концепція зародження українського козацтва. З'ясування чинників формування морально-етичних цінностей запорожців дозволило висвітлити процес долучення світоглядних засад козацтва до генези національної свідомості українців.

Ключові слова:

українське козацтво, генеза, соціальний стан, середньовічне суспільство, станові права, станова свідомість.

13 (116) Юркова, О. В. Діяльність науково-дослідної кафедри історії України М. С. Грушевського (1924–1930 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.09.1998 / Оксана Віталіївна Юркова ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 289 арк.

Юркова, О. В. Діяльність науково-дослідної кафедри історії України М. С. Грушевського (1924–1930 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Оксана Віталіївна Юркова ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 21 с.

Науковий керівник:
доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*,
Інститут історії України НАН України, заступник директора.

Офіційні опоненти:
доктор історичних наук, професор *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії культури українського народу;
кандидат історичних наук *Гирич Ігор Борисович*, Інститут української археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, старший науковий співробітник відділу джерел XIX – початку XX ст.

Провідна установа:
Національний університет «Києво-Могилянська академія».

Анотація:
В дисертації всебічно досліджується історія створення та діяльності Науково-дослідної кафедри історії України у Києві при Всеукраїнській академії наук, яку у 1924–1930 рр. очолював академік М. С. Грушевський. В роботі аналізується історіографічна спадщина співробітників кафедри, а також розглядається процес формування на базі цієї установи київської історичної школи М. С. Грушевського. Значна увага приділена висвітленню життєписів науковців, що працювали під керівництвом М. С. Грушевського.

Ключові слова:
історія України, Всеукраїнська академія наук, науково-дослідна кафедра, М. С. Грушевський, історична школа.

1999 рік

1 (117) Бацак, Н. І. Греки Північного Приазов'я: культурно-просвітницький розвиток (кінець XVIII – початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.09.1999 / Наталія Іванівна Бацак ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 238 арк.

Бацак, Н. І. Греки Північного Приазов'я: культурно-просвітницький розвиток (кінець XVIII – початок XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Наталія Іванівна Бацак ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 20 с.

Науковий керівник:
кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Терентьєва Наталія Олексіївна*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу «Кабінет українсько-грецьких відносин».

Офіційні опоненти:
доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Наулко Всеволод Іванович*, Інститут української археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, завідувач відділу;
кандидат історичних наук *Данильченко Олександр Петрович*.

Провідна установа:
Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:
Дисертація присвячена дослідженню процесів культурного розвитку маріупольської грецької громади у зв'язку з проблемами відродження та збереження її етнічної самосвідомості. В праці розглядається формування і розвиток системи культурно-освітніх закладів грецької громади після переселення з Криму до Північного Приазов'я, досліджуються чинники становлення системи грецької національної освіти на Маріупольщині, простежується еволюція та згортання національного шкільництва греків

в умовах урядової політики Російської імперії, визначається рівень залученості грецького населення до початкової і середньої освіти у порівнянні з іншими етнічними групами регіону. В дослідженні також розкрито роль греків у культурно-мистецькому житті Маріупольщини, проаналізовано особливості організації і функціонування мережі культурно-просвітительських товариств та бібліотечних закладів північноприазовської грецької громади, основні напрямки її культурно-просвітницької діяльності.

Ключові слова:

північноприазовська грецька громада, етнічна самосвідомість, культурно-освітні заклади, національне шкільництво, культурно-просвітительські товариства, урядова політика, культурно-мистецьке життя.

2 (118) Ветров, І. Г. Економічна експансія «третього рейху» та промисловість України в роки Другої світової війни : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.02.1999 / Ігор Георгійович Ветров ; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 1999. – 243 арк.

Ветров, І. Г. Економічна експансія «третього рейху» та промисловість України в роки Другої світової війни : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ігор Георгійович Ветров ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 22 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Коваль Михайло Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Кучер Володимир Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, головний науковий співробітник;

кандидат історичних наук, професор *Байраківський Анатолій Іванович*, Київський інститут зв'язку Української державної академії зв'язку ім. О. С. Попова, завідувач кафедри гуманітарних наук.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

В дисертації на широкому колі архівних джерел, переважна більшість яких вводиться до наукового обігу вперше, висвітлюється комплекс питань, пов'язаних з проявами окупаційної політики фашистської Німеччини на території України в економічній сфері. Автор досліджує і аналізує конкретні особливості економічної експансії «третього рейху» в промисловості України періоду Другої світової війни. Розкривається проблема ролі української промисловості для Німеччини в ході планування і реалізації нацистських планів за світове панування. Зроблено спробу аргументованої оцінки ефективності нацистської колоніальної експлуатації промислово-сировинного потенціалу України в інтересах задоволення військово-економічних потреб рейху у війні. Автор розглядає структуру окупаційної адміністрації, засади здійснення нею демографічно-трудова політики на території України.

Ключові слова:

економічна експансія, «третій рейх», військово-економічний апарат, рейхскомісаріат «Україна», план «Ольденбург», деіндустріалізація, «Зелена папка» Герінга, «Коричнева папка».

3 (119) Гапієнко, А. А. Участь земств Лівобережної України в історико-краєзнавчому русі (1870-ті – 1918 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.02.1999 / Андрій Анатолійович Гапієнко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 203 арк.

Гапієнко, А. А. Участь земств Лівобережної України в історико-краєзнавчому русі (1870-ті – 1918 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Андрій Анатолійович Гапієнко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Горбик В'ячеслав Олександрович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історико-краєзнавчих досліджень.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Катренко Андрій Миколайович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри давньої та нової історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Стрельський Геннадій В'ячеславович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, доцент кафедри історії слов'янських народів.

Провідна установа:

Київський національний університет культури і мистецтв.

Анотація:

Дисертація присвячена участі земств Лівобережної України в історико-краєзнавчому русі у 1870-х – 1918 рр. В дослідженні комплексно проаналізовані основні закономірності та специфіка участі земських установ в історико-краєзнавчому русі. Показані процес створення земських історико-краєзнавчих музеїв, а також участь земств у справі охорони пам'яток старовини і мистецтва. Автором був досліджений внесок окремих земців, земських статистичних закладів і земської преси у вивчення історії Лівобережної України. Особлива увага була приділена взаємовідносинам земств з історико-краєзнавчими закладами краю.

Ключові слова:

історико-краєзнавчий рух, земські установи, земські гласні, охорона пам'яток, земська статистика, земська преса.

4 (120) Горват, Л.-І. В. Соціально-економічний і політичний розвиток українців Мармарощини (Румунія) в 1918–1945 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.10.1999 / Любов-Ірина Василівна Горват ; Ужгородський державний університет. – Ужгород, 1999. – 162 арк.

Горват, Л.-І. В. Соціально-економічний і політичний розвиток українців Мармарощини (Румунія) в 1918–1945 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Любов-Ірина Василівна Горват ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 17 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Задорожний Володимир Євгенович*, Ужгородський державний університет, завідувач кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всевітньої історії і міжнародних відносин;

кандидат історичних наук *Марина Василь Васильович*, Ужгородський державний університет, старший науковий співробітник НДІ Карпатознавства.

Анотація:

У дисертації вперше в історіографії комплексно досліджено соціально-економічний і політичний розвиток українців Мармарощини (Румунія) в 1918–1945 рр. На основі критичного аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури і введення до

наукового обігу оригінальних джерел системно висвітлюються взаємозв'язані проблеми комплексної теми: соціально-економічне і політичне становище українців Румунії між двома світовими війнами, окупація населених пунктів Мармарощини Угорщиною, діяльність угорської адміністрації та організація руху опору з боку місцевих патріотичних сил, внесок українців Мармарощини в розгром ворога і рух за возз'єднання краю з Україною.

Ключові слова:

Мармарощина, українці Румунії, Чехословаччина, Віденський арбітраж, угорський іредентизм, політична криза, денаціоналізація.

5 (121) Гуржій, О. І. Гетьманська влада в Українській козацькій державі першої чверті XVIII ст. (на прикладі діяльності І. Скоропадського) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 28.05.1999 / Олександр Іванович Гуржій ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 393 арк.

Гуржій, О. І. Гетьманська влада в Українській козацькій державі першої чверті XVIII ст. (на прикладі діяльності І. Скоропадського) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Іванович Гуржій ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 32 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України;

доктор історичних наук, професор *Мицик Юрій Андрійович*, Національний університет «Киево-Могилянська академія», завідувач кафедри історії та політології;

доктор історичних наук, професор *Путро Олексій Іванович*, Київський інститут «Слов'янський університет», завідувач відділу країнознавства.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація є першим у вітчизняній історіографії дослідженням функцій гетьманської влади на території українських земель, що входили до складу Російської держави за царювання Петра І. У праці висвітлено питання про формування державницької ідеї вищої за рангом особи в Гетьманщині. З'ясовано якими методами володар булави прагнув зберегти автономію великого регіону та його цілісність у територіальному відношенні. Характеризується внутрішня та зовнішня політика гетьмана І. Скоропадського за тяжких тоталітарних умов російської монархії, його участь у війнах і походах на чолі козацьких полків проти можновладців Польщі, Туреччини, Кримського ханства та Швеції. Запропонована нова концепція оцінки постаті І. Скоропадського як державного і військового діяча в історії України.

Ключові слова:

Українська козацька держава, гетьман, політична влада, соціальна еліта, суспільні стани, автономія.

6 (122) Лисенко, О. Є. Релігійна ситуація на Україні в 1941–1946 рр. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 24.12.1999 / Олександр Євгенович Лисенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 480 арк.

Лисенко, О. Є. Релігійна ситуація на Україні в 1941–1946 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Євгенович Лисенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 35 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Коваль Михайло Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Колодний Анатолій Миколайович*, Інститут філософії НАН України, завідувач відділу релігієзнавства;

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. XX ст.;

доктор історичних наук *Кучер Володимир Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, головний науковий співробітник.

Провідна установа:

Національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

В дисертації досліджуються церковно-державні відносини в Україні період II світової війни. Праця містить характеристику нацистської окупаційної політики у сфері культів, форм життєдіяльності великих конфесій. Автор проаналізував причини зміни курсу керівництва СРСР щодо релігійних об'єднань, законодавчу базу нових за змістом та формою стосунків між більшовиками і Православною церквою, засоби ліквідації Автокефальної та Греко-католицької церков. Дисертація є першим в українській історіографії дослідженням суспільної, харитативної діяльності церкви, внутрішнього життя Російської православної церкви після 1943 р., богословської освіти, проблеми кадрів духовенства.

Ключові слова:

релігія, Православна, Автономна, Автокефальна, Греко-католицька церкви, духовенство, віруючі, держава.

7 (123) Лобода, Т. М. Суспільно-політична та наукова діяльність В. Г. Кравченка (1862–1945) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.09.1999 / Тетяна Михайлівна Лобода ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 268 арк.

Лобода, Т. М. Суспільно-політична та наукова діяльність В. Г. Кравченка (1862–1945) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Тетяна Михайлівна Лобода ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 17 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Буравченков Анатолій Олександрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри новітньої історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Чишко Віталій Сергійович*, керівник сектору суспільних наук Науково-організаційного відділу Президії НАН України, Інститут біографічних досліджень Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, директор;

кандидат історичних наук, доцент *Калінець Юрій Олександрович*, Київський університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри історії для гуманітарних факультетів.

Провідна установа:

Харківський державний університет.

Анотація:

Дисертація є першим в українській історіографії комплексним дослідженням життя, суспільно-політичної та наукової діяльності В. Г. Кравченка. В роботі детально

розглянуто діяльність ученого у процесі становлення Товариства дослідників Волині, Волинського науково-дослідного музею, проаналізовано особистий внесок у розвиток вітчизняної етнології, фольклористики, краєзнавства, музеєзнавства.

На основі аналізу широкої джерельної бази відтворено основні віхи життєвого шляху В. Г. Кравченка, показано комплекс чинників, які справили визначальний вплив на процес формування світогляду науковця, зіграли вирішальну роль у становленні його громадянської позиції.

Ключові слова:

Волинь, етнологія, народознавчі дослідження, краєзнавство, музей.

8 (124) Потильчак, О. В. Експлуатація трудових ресурсів України гітлерівською Німеччиною у роки окупації : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.06.1999 / Олександр Валентинович Потильчак ; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 1999. – 207 арк.

Потильчак, О. В. Експлуатація трудових ресурсів України гітлерівською Німеччиною у роки окупації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Валентинович Потильчак ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 20 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, доцент *Сушко Олександр Олександрович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, декан історичного факультету.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Кучер Володимир Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, головний науковий співробітник;

кандидат історичних наук, професор *Байраківський Анатолій Іванович*, Київський інститут зв'язку, завідувач кафедри гуманітарних наук.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертацію присвячено питанням використання трудових ресурсів України у військово-економічних інтересах Німеччини в роки радянсько-німецької війни і нацистської окупації. В роботі, на основі широкого кола архівних джерел, переважна більшість яких вводиться до наукового обігу вперше, висвітлюється комплекс питань, пов'язаних з проявами окупаційної політики фашистської Німеччини на території України в демографічно-трудої сфері. Вперше зроблено спробу комплексного дослідження передумов, конкретних шляхів і методів трудового визискування основних категорій працездатного населення. Розглядаються та відповідно кваліфікуються конкретні прояви нацистської політики у сфері використання трудових резервів України. Досліджуються особливості соціальної політики окупантів стосовно працюючого населення, а також особливості трудової експлуатації та соціального становища військовополонених та «остарбайтерів». Вперше розглядається політика окупантів в аспекті підготовки трудових резервів для промисловості, управлінської сфери і сільського господарства України; аналізуються її причини та наслідки.

Ключові слова:

загальна трудова повинність, робоча сила, система примусової праці, визискування, трудові ресурси, трудові резерви, система фахового навчання.

9 (125) Рубльова, Н. С. Політика радянської влади щодо Римо-католицької церкви в Україні, 20 – 30-ті рр. XX ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.09.1999 / Наталія Степанівна Рубльова ; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. – К., 1999. – 234 арк.

Рубльова, Н. С. Політика радянської влади щодо Римо-католицької церкви в Україні, 20 – 30-ті рр. XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Наталія Степанівна Рубльова ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор філософських наук, професор *Рибачук Микола Філімонович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, головний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Зінченко Арсен Леонідович*, Міжнародний інститут лінгвістики і права, декан факультету міжнародних відносин;

кандидат історичних наук *Зарецька Таїсія Іванівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації аналізується комплекс аспектів антикатолицької політики радянської держави періоду 20–30-х років XX ст. Досліджується специфіка реалізації засад одержавленого атеїзму стосовно РКЦ на терені підрадянської України. Розкривається роль партійно-державного апарату і спецслужб у здійсненні антикатолицьких заходів. Висвітлюються проблеми національної ідентифікації католиків. Прослідковується залежність ставлення держави до РКЦ від процесів формування тоталітарного режиму.

Ключові слова:

Римо-католицька церква, державно-церковні взаємини, державний атеїзм, католики, римо-католицьке духовенство, антикатолицька політика, репресії, національно-релігійна політика, релігія, антирелігійний апарат.

10 (126) Сворак, С. Д. Загальноосвітня школа західноукраїнського регіону в контексті суспільно-політичного життя другої половини 40-х – першої половини 60-х рр. XX століття : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 29.10.1999 / Степан Дмитрович Сворак ; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 1999. – 386 арк.

Сворак, С. Д. Загальноосвітня школа західноукраїнського регіону в контексті суспільно-політичного життя другої половини 40-х – першої половини 60-х рр. XX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Степан Дмитрович Сворак ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 34 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Кузьмінець Олександр Васильович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, професор кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. XX ст.;

доктор історичних наук, професор *Панчук Май Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, завідувач відділу національних меншин;

доктор педагогічних наук, професор *Майборода Василь Каленикович*, Українська Академія державного управління при Президентові України, вчений секретар.

Провідна установа:

Львівський державний університет імені Івана Франка.

Анотація:

У контексті суспільно-політичного життя регіону досліджується процес становлення та розвитку загальноосвітньої школи. Він відбувся в умовах зламу традиційно усталеної в краї системи освіти та зумовленого цим протистояння націоналістичного підпілля ОУН–УПА і органів радянської влади. За таких умов учительські колективи шкіл упродовж тривалого часу, принаймні в перше повоєнне десятиріччя, були заручниками супротивних сил, змушені були рахуватись з їхніми вимогами щодо змісту і спрямованості навчання. Аналізується політика органів партійно-радянської влади щодо вирішення проблем матеріально-технічної бази шкіл, форм, змісту і методики навчання й виховання, кадрового забезпечення системи освіти, її реорганізацій та науково-педагогічного обґрунтування.

Ключові слова:

загальноосвітня школа, західний регіон України, педагогічні кадри, система народної освіти, педагогіка.

11 (127) Сокульський, А. Л. Флот Запорозької Січі в XVI–XVIII ст.: структурна організація, технологія та військове мистецтво : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.06.1999 / Арнольд Леонідович Сокульський ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 202 арк.

Сокульський, А. Л. Флот Запорозької Січі в XVI–XVIII ст.: структурна організація, технологія та військове мистецтво : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Арнольд Леонідович Сокульський ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 17 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук *Апанович Олена Михайлівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук професор *Мельник Леонід Герасимович*, Київський університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри давньої і нової історії України;

кандидат історичних наук *Горішний Павло Андрійович*, заслужений діяч культури України.

Провідна установа:

Черкаський державний університет ім. Б. Хмельницького.

Анотація:

У дисертаційній роботі розглядається виникнення, розвиток та дії флоту Запорозької Січі у XVI–XVIII ст. Досліджується місце козацького флоту у розвитку структури збройних сил Війська Запорозького Низового, характер стратегії й тактики українських козаків у морських війнах. З'ясовані шляхи використання досвіду геополітичних «сусідів» у розвитку морського мистецтва козаків.

Ключові слова:

Запорозька Січ, українське козацтво, флот, військове мистецтво, суднобудування, козацькі «чайки», російсько-турецькі війни, морські походи.

12 (128) Третяк, К. О. Історія забудови та архітектура Києва наприкінці XIX – початку XX ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.09.1999 / Кирило Олегович Третяк ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 1999. – 190 арк.

Третяк, К. О. Історія забудови та архітектура Києва наприкінці XIX – початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Кирило Олегович Третяк ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Слюсаренко Анатолій Гнатович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри новітньої історії України, декан історичного факультету.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії культури українського народу;

кандидат історичних наук *Овчаренко Петро Дмитрович*, Рада національної безпеки і оборони України, державний експерт Апарату.

Провідна установа:

Донецький державний університет.

Анотація:

Дисертація присвячена дослідженню забудови та архітектури Києва на рубежі XIX–XX століть крізь призму бурхливого економічного та культурного розвитку міста. Розкриваються передумови формування київської архітектури, аналізуються взаємовпливи економічних та мистецьких чинників. Визначається роль архітектора та замовника у створенні міської забудови. Висвітлюється питання ставлення городян до змін розвитку міста.

Ключові слова:

Київ, забудова, архітектура, архітектор.

2000 рік

1 (129) Богатчук, С. С. Залізничний транспорт України у другій половині XIX – на початку XX ст. (Соціально-економічний аспект) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.04.2000 / Світлана Степанівна Богатчук ; Київський інститут залізничного транспорту Харківської академії залізничного транспорту України. – К., 2000. – 181 арк.

Богатчук, С. С. Залізничний транспорт України у другій половині XIX – на початку XX ст. (Соціально-економічний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Світлана Степанівна Богатчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Шип Надія Андріївна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. XX ст.;

кандидат історичних наук *Завальнюк Костянтин Вікторович*, Державний архів Вінницької області Державного комітету архівів України, провідний архівіст.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації на підставі широкого кола джерел досліджена історія розвитку залізниць України у другій половині XIX ст. – 1917 р. Робота перших залізниць довела перевагу цього виду транспорту, з'єднавши українські регіони, збільшивши товарообіг продукції промисловості і сільського господарства. Економічний аналіз залізничного будівництва виявив перспективи для формування нових промислових регіонів. Представлена динаміка залізничного будівництва, його фінансування як з боку акціонерних товариств, так і з боку держави.

Визначені особливості формування кадрів залізничних робітників та службовців, утворення спеціальних технічних учбових закладів, професійна та суспільно-політична діяльність залізничників.

Ключові слова:

залізниці, потяг, вантажі, акціонерні товариства, технічні залізничні училища, профспілковий рух.

2 (130) Бомбандьорова, О. А. Підготовка та використання державних трудових резервів України в період Великої Вітчизняної війни : дис. ... канд. іст. наук : захищена 31.03.2000 / Ольга Анатоліївна Бомбандьорова ; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 2000. – 205 арк.

Бомбандьорова, О. А. Підготовка та використання державних трудових резервів України в період Великої Вітчизняної війни : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ольга Анатоліївна Бомбандьорова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Коваль Михайло Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Кучер Володимир Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, головний науковий співробітник;

кандидат історичних наук, професор *Байраківський Анатолій Іванович*, Київський інститут зв'язку, завідувач кафедри гуманітарних наук.

Провідна установа;

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Автор досліджує проблеми підготовки та використання кваліфікованих робітників у період Великої Вітчизняної війни в Україні. На широкому колі архівних джерел досліджено комплекс питань, пов'язаних із необхідністю створення централізованої системи професійно-технічної освіти, зміцнення її матеріально-технічної бази та впровадження навчально-методичної концепції. Вперше здійснено спробу підійти до вивчення проблеми використання потенціалу державних трудових резервів України в період евакуації, відбудови господарства республіки та подальшого задоволення потреб економіки кваліфікованими робітниками. Розглядаються та відповідно оцінюються соціальна політика радянської влади по відношенню до молоді в роки війни, а також особливості становища трудрезервників, пов'язаного з їх участю у виробництві воєнної продукції. На основі комплексного аналізу зроблено висновок про доцільність створення централізованої системи підготовки кваліфікованих робітників напередодні війни, а принципи, на яких базувалася професійно-технічна освіта, в цілому відповідали економічному та соціально-політичному устрою радянської держави.

Ключові слова:

державні трудові резерви, трудрезервники, фахова підготовка, трудове законодавство, експлуатація праці підлітків, позаекономічний примус, соціальна політика уряду.

3 (131) Власюк, І. М. Вплив столипінської аграрної реформи на соціально-економічний розвиток Правобережної України (1906–1914 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.09.2000 / Ігор Миколайович Власюк ; Житомирський інженерно-технологічний інститут. – Житомир, 2000. – 179 арк.

Власюк, І. М. Вплив столипінської аграрної реформи на соціально-економічний розвиток Правобережної України (1906–1914 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ігор Миколайович Власюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 20 с.

Наукові керівники:

доктор історичних наук, професор Кругляк Борис Абрамович;

доктор історичних наук *Шип Надія Андріївна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Марочко Василь Іванович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник;

кандидат історичних наук, доцент *Гайдай Лідія Іванівна*, Волинський державний університет імені Лесі Українки.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Досліджується проблема впливу столипінської аграрної реформи на розвиток сільського господарства, промисловості, торгівлі та транспорту Правобережної України. Для цього автором залучається значна кількість архівних, опублікованих джерел, наукової літератури. Вперше проводиться комплексне дослідження змін в соціально-економічному розвитку цього регіону. Аналізуються особливості реалізації реформи на Правобережжі, зміни у землеробстві і тваринництві, впровадження агрономічних заходів у селянських господарствах, урожайність сільськогосподарських культур; окремі аспекти розвитку системи дрібного кредиту; діяльність підприємств харчової та переробної промисловості, сільськогосподарського машинобудування, металообробної галузі, промисловості по випуску будівельних матеріалів; зрушення у внутрішній та зовнішній торгівлі (в т. ч. збутова діяльність селянських кооперативів); транспортні перевезення та розвиток окремих видів транспорту (комісійно-позичкові операції під зернові вантажі на залізничному транспорті, будівництво складських приміщень, рейкових під'їзних шляхів; підвищення уваги земств до стану доріг). Показано взаємозв'язок та взаємовплив між різними галузями народного господарства.

Ключові слова:

столипінська аграрна реформа, Правобережна Україна, вплив, сільське господарство, хутори, промисловість, торгівля, транспорт.

4 (132) Кагамлик, С. Р. Культурно-просвітницька діяльність Києво-Печерської лаври в другій половині XVII–XVIII ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.02.2000 / Світлана Романівна Кагамлик ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 259 арк.

Кагамлик, С. Р. Культурно-просвітницька діяльність Києво-Печерської лаври в другій половині XVII–XVIII ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня

канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Світлана Романівна Кагамлик ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*, Інститут історії України НАН України, директор, завідувач відділу історії України середніх віків.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Мицик Юрій Андрійович*, Національний університет «Києво-Могилянська академія», завідувач кафедри історії;

кандидат історичних наук, доцент *Мордвінцев В'ячеслав Михайлович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії Росії.

Провідна установа:

Львівський національний університет імені Івана Франка.

Анотація:

У дисертації зроблено спробу створити цілісну картину культурно-просвітницької діяльності Києво-Печерської лаври в другій половині XVII–XVIII ст. і визначити її основні напрями. Розглянуто проблеми, пов'язані з місцем Києво-Печерської лаври в системі державно-церковних відносин в Україні. Оцінено внесок лаврського чернецтва в поширення освіти на українських землях, в Російській державі, країнах Європи. Автор прийшов до висновку, що Києво-Печерська лавра зазначеного періоду була визначним науково-освітнім центром, навколо якого гуртувалися представники української духовної та інтелектуальної еліти, і в своїй діяльності виходила далеко за межі суто релігійної установи. Досліджено особливості видавничої діяльності друкарні Києво-Печерської лаври, її місце у книгообміні українських земель, книговидавничі стосунки між православною Київською і уніатською Почаївською друкарнями. Проаналізовано також вплив лаврських видань на культуру інших народів.

Ключові слова:

Києво-Печерська лавра, Українська Православна Церква, Українська козацька держава, ченці, друкарні, видання

5 (133) Лепявко, С. А. Військово-політична діяльність українського козацтва в контексті міжнародних відносин (1561–1595) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 29.10.2000 / Сергій Анатолійович Лепявко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 423 арк.

Лепявко, С. А. Військово-політична діяльність українського козацтва в контексті міжнародних відносин (1561–1595) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Сергій Анатолійович Лепявко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 35 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*, Інститут історії України НАН України, директор, завідувач відділу історії України середніх віків.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України;

доктор історичних наук, професор *Мицик Юрій Андрійович*, Національний університет «Києво-Могилянська академія», завідувач кафедри історії;

доктор історичних наук, професор *Путро Олексій Іванович*, Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв, завідувач кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дослідження присвячене одному з найважливіших періодів історії українського козацтва, коли відбулось його становлення як недержавних збройних сил українського народу і появи на міжнародній арені як самостійного військово-політичного фактору, з чим мусили рахуватися всі сусідні країни.

В праці на основі нових джерел розглядається боротьба козаків проти Османської імперії і Кримського ханства, походи в Молдавію, їх участь у війнах Великого князівства Литовського і Речі Посполитої проти Московського царства, взаємовідносини козацтва і влади. Велика увага приділена дипломатичним проблемам, які через діяльність козацтва виникали у Польщі в стосунках з Кримом, Туреччиною і Молдавією, першим спробам встановлення контактів козацтва з урядами європейських країн. Події висвітлюються в широкому контексті історії Великого Кордону і міжнародних відносин другої половини XVI ст.

Ключові слова:

козацтво, військові дії, політика, дипломатія, міжнародні відносини, Великий Кордон.

6 (134) Місінкевич, Л. Л. Національні меншини Поділля в 20 – 30-х рр. XX століття : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.05.2000 / Леонід Леонідович Місінкевич ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 190 арк.

Місінкевич, Л. Л. Національні меншини Поділля в 20 – 30-х рр. XX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Леонід Леонідович Місінкевич ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Тронецький Петро Тимофійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Курило Володимир Михайлович*, Київський державний лінгвістичний університет, професор кафедри історії України;

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Денисенко Галина Григорівна*, Інститут історії України НАН України.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

В дисертації досліджується державна політика щодо найчисельніших польської та єврейської національних меншин Поділля в 20 – 30-х роках, форми і методи роботи місцевих органів політичного керівництва та виконавчої влади. Аналізуються здобутки, недоліки, прорахунки, що мали місце в економічному, етнокультурному розвитку регіону. Основна увага в зв'язку з цим приділена з'ясуванню основних етапів реалізації економічних, соціальних та культурних запитів національних меншин. Розкрито форми і методи роботи Центральної комісії у справах національних меншин ВУЦВК, Ради з освіти національностей при Наркоматі освіти, їх органів на місцях у реалізації проблем національних меншин краю.

В роботі показано й зворотній процес: згорання політики коренізації серед національних меншин у 30-х рр. Висвітлюються адміністративні реорганізації національних сілрад, культурно-освітніх закладів. Аналізуються витоки, причини, а також нарощування політичних репресій, зокрема й під виглядом боротьби з

«націоналізмом» у середовищі національних меншин. В основі механізму для проведення цієї роботи був ряд документів – постанов і розпоряджень партійних та державних органів. Показано наслідки масових депортацій і репресій серед національних меншин Поділля.

Ключові слова:

політика коренізації, національні меншини, національні ради, політичні репресії, депортації.

7 (135) Молчанов, В. Б. Життєвий рівень міського населення Правобережної України (1900–1914 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.11.2000 / Володимир Борисович Молчанов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 204 арк.

Молчанов, В. Б. Життєвий рівень міського населення Правобережної України (1900–1914 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Володимир Борисович Молчанов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 20 с.

Наукові керівники:

доктор історичних наук, професор Кругляк Борис Абрамович;

доктор історичних наук *Шип Надія Андріївна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Гриценко Аделіна Павлівна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник;

кандидат історичних наук, доцент *Комаренко Олександр Юрійович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

Досліджується проблема життєвого рівня міського населення Правобережжя на початку ХХ ст. Для цього автором залучається значна кількість архівних матеріалів, опублікованих джерел та наукової літератури. Вперше проводиться комплексне дослідження життєвого рівня міського населення цього регіону. Аналізуються умови праці, зайнятість, величина робочого дня, заробітна плата та доходи міщан; зміни структури споживання та вартості товарів і послуг, діяльність громадських організацій у сфері споживчої кооперації, пенсійного забезпечення та благодійності; динаміка демографічної ситуації, санітарного стану та медичного забезпечення; покращання транспортного обслуговування, житлового забезпечення та побутових умов; зростання освітнього рівня громадян та забезпечення культурних потреб. Відмічається, що більш високим життєвий рівень був у державних чиновників, військових та підприємців. Звертається увага на те, що добробут жителів промислово розвинутої Київської губернії був набагато вищим, ніж міщан відсталого у промисловому відношенні Поділля. Показано взаємозв'язок між політичними подіями та добробутом населення.

Ключові слова:

життєвий рівень, добробут, Правобережна Україна, зайнятість, заробітна плата, доход, споживання, вартість, побутові умови, транспортне обслуговування, медичне забезпечення, благодійність.

8 (136) Павленко, М. І. Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії: ставлення влади і умови перебування (1919–1924 рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 31.03.2000 / Микола Ілліч Павленко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 402 арк.

Павленко, М. І. Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії: ставлення влади і умови перебування (1919–1924 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Микола Ілліч Павленко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 34 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Даниленко Василь Михайлович*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, провідний науковий співробітник відділу вивчення та публікацій зарубіжних джерел з історії України;

доктор історичних наук, професор *Кірсенко Михайло Володимирович*, Дипломатична академія України при МЗС України, професор кафедри зовнішньої політики і міжнародного права;

доктор історичних наук, головний науковий співробітник *Троцинський Володимир Павлович*, Інститут соціології НАН України, керівник центру етнополітичних та етносоціологічних досліджень.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація присвячена проблемі українських військовополонених та інтернованих у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії. В ході наукової розробки теми охарактеризовано передумови й причини виходу на еміграцію українського вояцтва, основні засади режимів полону та інтернування, еволюцію політики країн осідку щодо мешканців таборів та шляхи й методи розв'язання порушеної проблеми у міждержавних взаєминах України з державами перебування українських вояків.

Важливе місце в дисертації відведено з'ясуванню позицій радянської влади стосовно української військової еміграції, розкриттю основних причин політичних суперечностей у її середовищі.

Поряд з цим на широкому документальному матеріалі показана здатність українства до самоорганізації, що проявилася в налагодженні у таборах плідної й різноманітної громадсько-політичної, культурно-просвітницької та патріотично-виховної роботи, активній співпраці з міжнародною спільнотою та українською діаспорою.

Ключові слова:

військовополонені, інтерновані, військова еміграція, діаспора, міграція, репатріація, соціально-правовий статус, українська державність.

9 (137) Романько, І. І. Розвиток театрального мистецтва України в 1917–1920 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.01.2000 / Ірина Іванівна Романько ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 190 арк.

Романько, І. І. Розвиток театрального мистецтва України в 1917–1920 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ірина Іванівна Романько ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Реснт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Миронець Надія Іванівна*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри новітньої історії України;

кандидат історичних наук *Осташко Тетяна Сергіївна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу історії Української революції (1917–1921 рр.).

Провідна установа:

Донецький державний університет.

Анотація:

У дисертації аналізується розвиток театрального мистецтва в Україні у 1917–1920 рр. в умовах національної та соціальної революції. На основі широкої документальної бази розглянуто політику і діяльність національних державних утворень Центральної Ради, Генерального Секретаріату, Української Держави гетьмана П. Скоропадського, Директорії УНР в галузі театральної справи. Показано процес відродження Українського театру в національному і художньо-естетичному плані. Досліджено театральну політику радянської влади в Україні, зміни в театральному житті у 1919–1920 рр. Дано об'єктивну оцінку новим напрямам театрального мистецтва, привнесеним в Україну з радянської Росії. Визначено особливості культурного процесу в Україні у 1917–1920 рр.

Ключові слова:

Українська революція, радянська влада, культурна політика, театр, репертуар.

10 (138) Скотнікова, Л. С. Аграрні відносини в українському селі у 20 – 30-х рр. XX століття : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.02.2000 / Лада Станіславівна Скотнікова ; Національний аграрний університет. – К., 2000. – 219 арк.

Скотнікова, Л. С. Аграрні відносини в українському селі у 20 – 30-х рр. XX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Лада Станіславівна Скотнікова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Мигрин Григорій Павлович*, Національний аграрний університет, завідувач кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Панченко Петро Пантелеймонович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу сучасної історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Хорошун Борис Іванович*, Український транспортний університет, завідувач кафедри історії України.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

В дисертації досліджуються аграрні відносини в українському селі у 1921–1939 рр. На широкому колі архівних джерел, переважна більшість яких вводиться до наукового обігу вперше, висвітлюється комплекс питань, пов'язаних з аграрними відносинами в добу нової економічної політики. Стверджується, що проведення землевпорядкувальних робіт, державні кредитування і система контракції

сільськогосподарська кооперація, орендні відносини сприяли розвитку різних форм власності та господарювання в аграрному секторі, формуванню у селянина властивостей господаря. Аналізуються процеси в українському селі, пов'язані з проведенням суцільної колективізації, внаслідок якої під виглядом «колгоспно-кооперативної» власності було утверджено, по суті, державну власність на засоби виробництва в аграрній сфері, селяни були позбавлені статусу власника і господаря, звужено їх громадянські права. Сформульовані рекомендації щодо використання уроків суспільно-політичного і соціально-економічного розвитку українського села в 1921–1939 рр. при проведенні аграрної реформи в сучасних умовах.

Ключові слова:

нова економічна політика, аграрні відносини, колгосп, сільгоспооперація, оренда, контракція, землевпорядкувальні роботи, суцільна колективізація.

11 (139) Тур, В. Г. Православные монастыри Крыма в XIX – начале XX вв. : дис. ... канд. ист. наук : защищена 28.01.2000 / Виктор Григорьевич Тур ; Крымский филиал Института археологии НАН Украины. – Симф., 1999. – 207 л.

Тур, В. Г. Православні монастирі Криму у XIX – на початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Віктор Григорович Тур ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Баранов Ігор Авенірович*, Кримська філія Інституту археології НАН України, завідувач відділу середньовічної археології.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Івакін Гліб Юрійович*, Інститут археології НАН України, провідний науковий співробітник;

кандидат історичних наук *Овчаренко Петро Дмитрович*, Рада національної безпеки і оборони України, державний експерт.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації подані результати досліджень історії православних обителів, запропоновано її хронологію. Головною метою досліджень є вивчення соціально-політичних, культурних і економічних передумов, які сприяли відродженню монастирів у другій половині XIX ст., особливостей їх функціонування до початку 30-х років XX ст.

У роботі обґрунтовується гіпотеза іконоборського часу розповсюдження чернецтва в Криму, розкриті причини його згасання під тиском ісламу у XV–XVIII ст. і майже столітньої перерви в житті іноцтва після приєднання півострова до Росії. На підставі архівних матеріалів і публікацій дореволюційного періоду аналізуються передумови і обставини відродження православних обителів у середині XIX ст., розкривається процес і специфіка відновлювання кіновій у прямому зв'язку з політичними подіями. У дослідженні підкреслюється використання інституту чернецтва імператорською владою з метою ідеологічного обґрунтування належності півострова до православної держави, його орієнтація на витиснення ісламу, цілеспрямоване створювання центрів паломництва для православних християн. На основі аналізу джерел з історії монастирів Криму характеризується місце чорного духовенства у правовому полі Російської імперії, політичній і церковній структурі держави.

Ключові слова:

монастир, хронологія, православ'я, відродження, політика.

12 (140) Шапошнікова, Н. О. Продовольче становище України в роки Першої світової війни (липень 1914 – лютий 1917 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.05.2000 / Наталія Олександрівна Шапошнікова ; Луганський державний педагогічний університет ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2000. – 194 арк.

Шапошнікова, Н. О. Продовольче становище України в роки Першої світової війни (липень 1914 – лютий 1917 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Наталія Олександрівна Шапошнікова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 18 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, професор *Климов Анатолій Олексійович*, Луганський державний педагогічний університет ім. Т. Шевченка, завідувач кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Волковинський Валерій Миколайович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу історії України XIX – початку XX ст.;

кандидат історичних наук, доцент *Калинець Юрій Олександрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри історії для гуманітарних факультетів.

Провідна установа:

Донецький державний університет.

Анотація:

На підставі широкого кола джерел дисертантка комплексно висвітлює продовольче становище в Україні під час Першої світової війни. Напередодні і в період війни Україна була одним із головних світових виробників і експортерів хліба, цукру та продуктів тваринництва. Потужні виробничі можливості українських губерній забезпечували продовольством військо і населення міст та промислових регіонів Російської імперії. У дослідженні простежено процес реформування структури продовольчої організації, розглянуті заходи влади щодо регулювання продовольчого ринка, вивчена роль міських управ, земств і кооперативів у забезпеченні продуктами армії та цивільного населення, висвітлені їх зусилля у стримуванні цін і спекуляції. Стрижневою проблемою є з'ясування причин виникнення і масштабів загострення продовольчої кризи. На думку автора вона була складовою частиною більш масштабної суспільно-політичної кризи, що обумовило зміну продовольчої політики уряду восени 1916 р. та перехід від заготівлі хліба комерційним шляхом до продрозверстки. Дисертантка обґрунтовано довела, що продовольче становище в Україні наприкінці 1916 – початку 1917 рр. характеризувалось лише певною нестачею продуктів і високими ринковими цінами, а пануюча в радянській історіографії теза про продовольчу катастрофу і голод є далекою від історичної дійсності.

Ключові слова:

продовольче становище, продовольчі ресурси, товарообмін, регулювання продовольчого ринку, продовольча криза, продрозверстка.

13 (141) Ясь, О. В. Державницька традиція в українській зарубіжній історичній науці 1945–1991 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.04.2000 / Олексій Васильович Ясь ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 296 арк.

Ясь, О. В. Державницька традиція в українській зарубіжній історичній науці 1945–1991 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06

– «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Олексій Васильович Ясь ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, Заслужений діяч науки і техніки України *Пінчук Юрій Анатолійович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу української історіографії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Колесник Віктор Федорович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри давньої та нової історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Стрельський Геннадій В'ячеславович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, доцент кафедри історії слов'янських народів.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

В дисертації розглядається комплекс проблем пов'язаних з інтерпретацією ролі державницької традиції (інтелектуальний спадок, історики як його носії, передумови та середовище, в якому поширювалися та реалізувалися національно-державницькі ідеї) в українській зарубіжній історичній науці 1945–1991 рр.

Розглянуто основні характеристики інтелектуальної спадщини істориків державницького напрямку першої третини ХХ ст. Висвітлені та інтерпретовані найважливіші чинники, які зумовили еволюцію наукових поглядів дослідників, репрезентантів української зарубіжної історичної науки стосовно спадщини істориків-державників. Показано вплив західного соціокультурного та інтелектуального середовища на науковий процес, зокрема на організацію дослідницької праці.

Проаналізовано специфіку та особливості наукової діяльності чотирьох генерацій українських учених у діаспорі. Подано порівняльний аналіз діяльності різних поколінь дослідників у науковому процесі. Узагальнено та систематизовано біобібліографічні матеріали (регіональний розподіл за місцем народження, освіта, соціальний статус, належність до певної генерації, фахова спеціалізація) 193 істориків та дослідників суспільно-політичних і гуманітарних дисциплін.

Ключові слова:

традиція, інтелектуальна спадщина, українська зарубіжна історіографія, державницький напрям, діаспора.

2001 рік

1 (142) Вілкул, Т. Л. Віче в Давній Русі у другій половині XI–XIII ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.10.2001 / Тетяна Леонідівна Вілкул ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 207 арк.

Вілкул, Т. Л. Віче в Давній Русі у другій половині XI–XIII ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Тетяна Леонідівна Вілкул ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 19 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук *Толочко Олексій Петрович*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Ісаєвич Ярослав Дмитрович*, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, директор;
доктор історичних наук *Івакін Гліб Юрійович*, Інститут археології НАН України, провідний науковий співробітник.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертацію присвячено проблемам історії давньоруського віча та рецепції цього явища в літописах XI–XIII ст. Дослідження проведено на двох рівнях: текстуальному та історичному. Аналіз літописних записів ґрунтується на концепції побудови історичного нарративу хронікального типу. Встановлено, що записи про віче не відбивають безпосередньо факти соціального й політичного життя, а містять також нарративні схеми. На підставі визначених нарративних моделей і системного аналізу давньоруської соціальної термінології реконструйовано соціальну природу й компетенцію віча та комплекс уявлень про віче. З'ясовано, що віче було зібранням соціальної верхівки, а склад його найчастіше ототожнювався з усією дружиною князя; визначено основні напрямки його діяльності. Розкрито характерні риси уявлень про віче, які у своїй більшості були складовою частиною уявлень про князя.

Ключові слова:

віче, нарративні моделі, паралельні повідомлення літописів, семантика, соціальний склад, функції, уявлення.

2 (143) Вовканич, І. І. Системні суспільно-політичні перетворення в Чехословаччині (1945–1948 рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 07.12.2001 / Іван Іванович Вовканич ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 426 арк.

Вовканич, І. І. Системні суспільно-політичні перетворення в Чехословаччині (1945–1948 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Іван Іванович Вовканич ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 37 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Даниленко Василь Михайлович*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, провідний науковий співробітник відділу вивчення та публікації зарубіжних джерел з історії України;

доктор історичних наук, професор *Кірсенко Михайло Володимирович*, Дипломатична академія України при МЗС України, професор кафедри зовнішньої політики і міжнародного права;

доктор історичних наук, професор *Троян Сергій Станіславович*, Рівненський інститут слов'янознавства Київського інституту «Слов'янський університет», завідувач кафедри міжнародних відносин і країнознавства.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Досліджується взаємодія внутрішніх і зовнішніх факторів у процесі суспільно-політичного розвитку ЧСР на перехідному етапі розвитку чехословацького суспільства

впродовж перших повоєнних років. На базі вперше введених в науковий обіг документів і матеріалів з архівів Чехії, Словаччини, Росії та України розглядаються питання еволюції політичної системи ЧСР в 1945–1948 рр. та її партійно-політичної структури, діяльності Національного фронту чехів і словаків, місця і ролі Словаччини в державно-конституційній системі ЧСР, політики чехословацької держави щодо національних меншин, зміни зовнішньополітичної орієнтації Чехословаччини із Заходу на Схід, чехословацько-радянського співробітництва і ролі СРСР у встановленні тоталітарного режиму в ЧСР в лютому 1948 р. Характеризуються політико-ідейні платформи провідних партійних сил і державно-політичних лідерів, відмова еліти від ідеології «лібералізму» та вибір «соціалізуючого» варіанту суспільного розвитку. Розглядається т. зв. «бенешівська модель» будівництва соціалізму в ЧСР та ставлення до неї радянського керівництва. Аналізуються внутрішні і зовнішні чинники приходу ліворадикальних сил до влади в Чехословаччині та процес «самосоціалізації» чехословацького суспільства. Доведено, що із падінням останньої східноєвропейської парламентської демократії повоєнного періоду внаслідок лютого 1948 р. комуністичного путчу в ЧСР завершилося формування Радянським Союзом зони його виключного впливу у Східній Європі та спорудження ним «залізної завіси» у стосунках із Заходом.

Ключові слова:

політична система, демократія, тоталітаризм, Чехословаччина, Словаччина, СРСР, «советизація».

3 (144) Водотика, С. Г. Історична наука УСРР 1920-х років: соціополітичні, організаційні та концептуальні основи функціонування : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 27.04.2001 / Сергій Григорович Водотика ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 534 арк.

Водотика, С. Г. Історична наука УСРР 1920-х років: соціополітичні, організаційні та концептуальні основи функціонування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Сергій Григорович Водотика ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 33 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Верстюк Владислав Федорович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії Української революції (1917–1921 рр.);

доктор історичних наук, професор *Панчук Май Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, завідувач відділу етнічних меншин;

доктор історичних наук, професор *Пиріг Руслан Якович*, Державний комітет архівів України, голова.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертаційному дослідженні аналізуються соціально-політичні, соціокультурні, науково-організаційні та концептуальні аспекти історії історичної науки УСРР 1920-х рр., боротьба радянської та цивілізованої схем розвитку науки.

Використаний у дослідженні міждисциплінарний підхід дозволив реконструювати механізм взаємодії у системі «наука-суспільство» і функціонування української

історичної науки в умовах перехідного суспільства, політичного плюралізму, національно-культурного відродження, подолання методологічної кризи й альтернативності історичного знання.

У роботі на основі широкого комплексу архівних і опублікованих джерел проаналізовано політичні та соціокультурні умови еволюції історичного знання, зміст «соціального замовлення» науці від влади і суспільства, складання радянського механізму керівництва історичними дослідженнями, характер і наслідки взаємодії вченого-історика та суспільства, подано соціокультурну характеристику соціуму дослідників. Значну увагу приділено висвітленню науково-організаційної системи – закладів історичного профілю ВУАН, особливостям організації досліджень НДК і марксистськими установами, специфіці діяльності наукових товариств, характеристиці структури дослідницького потенціалу як цілісної системи. Чільне місце відведено вивченню шляхів оновлення методології історичного знання, формуванню національно-державницької течії, становленню та діяльності наукових історичних шкіл.

Ключові слова:

українська історична наука, соціокультурна характеристика, організаційна структура науки, наукові напрямки і школи.

4 (145) Газін, В. В. Гетьманство Павла Тетері: спроба подолання суспільно-політичної кризи в Українській державі (1663–1665 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.03.2001 / Володимир Володимирович Газін ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 211 арк.

Газін, В. В. Гетьманство Павла Тетері: спроба подолання суспільно-політичної кризи в Українській державі (1663–1665 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Володимир Володимирович Газін ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Степанков Валерій Степанович*, Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, завідувач кафедри всесвітньої історії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Мицик Юрій Андрійович*, Національний університет «Кієво-Могилянська академія», завідувач кафедри історії;

кандидат історичних наук *Брехуненко Віктор Анатолійович*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, вчений секретар.

Провідна установа:

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Анотація:

У дисертації досліджується розвиток суспільно-політичної кризи в Українській державі в першій половині 60-х рр. XVII ст. та політика гетьмана Павла Тетері, спрямована на її подолання. Проаналізовано головні напрями політичної програми українського уряду, в основі якої лежала ідея відновлення єдності козацької України, стабілізація внутрішньополітичного життя в державі та створення найсприятливіших зовнішньополітичних умов для реалізації цих завдань. У дисертації з'ясовуються умови, в яких відбувалося здійснення політичної програми гетьмана, й визначаються основні причини її краху. Автор приділив значну увагу дослідженню геополітичних аспектів життя держави та ходу національно-визвольної та соціальної боротьби в період правління П. Тетері.

Ключові слова:

Українська держава, суспільно-політична криза, національно-визвольна та соціальна боротьба, гетьман, політична програма.

5 (146) Єфіменко, Г. Г. Національно-культурна політика ВКП(б) щодо радянської України (1932–1938) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 23.02.2001 / Геннадій Григорович Єфіменко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 229 арк.

Єфіменко, Г. Г. Національно-культурна політика ВКП(б) щодо радянської України (1932–1938) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Геннадій Григорович Єфіменко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. ХХ ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Панчук Май Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, завідувач відділу етнічних меншин;

кандидат історичних наук *Верменич Ярослава Володимирівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу регіональних проблем історії України.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

На основі аналізу компартійних та радянських документів, широкого кола архівних джерел досліджується національно-культурна політика ВКП(б) в радянській Україні протягом 1932–1938 рр. В дисертації розкривається ставлення владних структур до культурного розвитку представників усіх етносів, що проживали в Україні компактними масами.

Обґрунтовується думка про те, що українізація під керівництвом М. Скрипника вийшла за межі політики коренізації, започаткованої XII з'їздом РКП(б) у 1923 р. Звертається увага на причини поблажливого ставлення до цього з боку представників компартійної верхівки. Розкриваються причини зміни національної політики наприкінці 1932 р. На думку автора, 1933–1937 рр. були періодом уніфікації та централізації національно-культурного життя при збереженні національної його форми. При цьому зазначається зростання значення російської мови у суспільно-політичному та культурному житті, однак підкреслюється, що домінуючою вона не стала. Наголошується на тому, що лише з другої половини 1937 р. починається згортання політики коренізації. Підкреслюється, що саме в цей час компартійне керівництво взяло курс на прискорення процесів русифікації в Україні, більш широкому розгортанню яких завадили міжнародні події.

Ключові слова:

національна політика, націонал-комуністи, українізація, коренізація, національні меншини, централізація, уніфікація, національно-культурний розвиток.

6 (147) Ісаков, П. М. Селянський повстанський антикомуністичний рух на Лівобережній Україні (березень 1919 – листопад 1921 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.11.2001 / Павло Миколайович Ісаков ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 250 арк.

Ісаков, П. М. Селянський повстанський антикомуністичний рух на Лівобережній Україні (березень 1919 – листопад 1921 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Павло Миколайович Ісаков ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 23 с.

Науковий керівник:
доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Верстюк Владислав Федорович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії Української революції (1917–1921 рр.).

Офіційні опоненти:
доктор історичних наук *Волковинський Валерій Миколайович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу історії України XIX початку XX ст.;

кандидат історичних наук, доцент *Захарченко Петро Павлович*, Національна академія внутрішніх справ МВС України, доцент кафедри історії держави та права.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертаційній роботі досліджено генезу, найхарактерніші прояви та особливості повстанського антикомуністичного руху селян Лівобережної України у період з березня 1919 р. по листопад 1921 р. Автор розглядає дану проблему як стрижневе явище Української революції. З'ясовано, що причинами, які привели до появи руху була політика «воєнного комунізму» з одного боку, а з іншого – найбільша відповідність повстанської форми опору організаційним можливостям селянського середовища. Узагальнено численний розрізнений цифровий та фактичний матеріал, встановлено кількісні показники руху, проаналізовано особливості географії його поширення. Вивчено зміст повстанських програм, гасел і вимог масових селянських антикомуністичних заворушень та повстань, визначено ідеологію повстанського руху. Подано біографічну інформацію про найвідоміших ватажків повстанських антикомуністичних загонів Лівобережжя.

Ключові слова:

селянство, Українська революція, повстанські формування, повстанська ідеологія, «воєнний комунізм», більшовицький режим.

7 (148) Катаргіна, Т. І. Розвиток системи збереження пам'яток історії та культури у Великобританії, США, Канаді (1960 – 80-ті рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 23.02.2001 / Тетяна Іванівна Катаргіна ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 185 арк.

Катаргіна, Т. І. Розвиток системи збереження пам'яток історії та культури у Великобританії, США, Канаді (1960 – 80-ті рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Тетяна Іванівна Катаргіна ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Горбик В'ячеслав Олександрович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу регіональних проблем історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Гончар Борис Михайлович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри нової і новітньої історії зарубіжних країн;

кандидат історичних наук, доцент *Толстов Сергій Валеріанович*, Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, провідний науковий співробітник.

Провідна установа:

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.

Анотація:

Дисертація присвячена дослідженню процесів формування розгалуженої системи захисту та збереження культурної спадщини у країнах Західної Європи та

Північної Америки. В роботі розглядається еволюція концептуальних засад пам'яткоохоронної діяльності у Великобританії, США, Канаді. Визначені принципи відбору, класифікації та систематизації пам'яток археології, історії, архітектури та містобудування, монументального мистецтва. Здійснено порівняння правового механізму щодо захисту пам'яток на державному та місцевому рівнях. Розглянуто структуру організаційної системи збереження історико-культурного надбання кожної з держав, форми і методи діяльності урядових та добровільних інституцій. Показана роль недержавних товариств у вирішенні питань захисту екології культури. Простежено вплив політичних, економічних, соціо-культурних чинників на розробку програм з охорони культурної спадщини. В роботі аналізуються можливості комерційного використання об'єктів історико-культурного значення на прикладі розвитку індустрії туризму. Проаналізовано можливості застосування позитивного досвіду країн з ринковою економікою у справі охорони пам'яток в Україні.

Ключові слова:

культурна спадщина, пам'ятки історії та культури, концепція збереження пам'яток, національні закони, захист культурних об'єктів, пам'яткоохоронні програми, туризм, екологія культури.

8 (149) Муляр, А. М. Сільське населення Правобережної України кінця XVII – початку XVIII ст.: чисельність, станова стратифікація та економічне становище : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.01.2001 / Анатолій Миколайович Муляр ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 171 арк.

Муляр, А. М. Сільське населення Правобережної України кінця XVII – початку XVIII ст.: чисельність, станова стратифікація та економічне становище : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Анатолій Миколайович Муляр ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 16 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*, Інститут історії України НАН України, директор, завідувач відділу історії України середніх віків.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України;

кандидат історичних наук *Мельниченко Василь Миколайович*, Черкаський державний університет ім. Б. Хмельницького, старший викладач кафедри історії України.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Досліджуються питання чисельності, станової стратифікації та економічного становища сільського населення Правобережної України в кінці XVII – на початку XVIII ст. У дисертації з'ясовано чисельність жителів села у Брацлавському, Волинському, Київському та Подільському воєводствах. Визначено напрями та роль міграційних процесів на території регіону. Встановлено, що основними причинами переселення різних категорій населення були: наявність широких просторів розорених земель, бажання знайти кращі умови життя і вільного господарювання. В процесі дослідження визначені форми примусу і види повинностей та податків у різних

воєводствах Правобережжя. З'ясована роль селян у відбудові фільваркового господарства. Показано вплив міжусобиць феодалів, свавілля військових підрозділів і татарських нападів на становище населення краю.

Ключові слова:

феодал, рента, фільварок, слобода.

9 (150) Савчук, Н. О. Діяльність уряду Ю. Хмельницького в умовах загострення суспільно-політичної ситуації в Українській державі (1659 – поч. 1663 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.05.2001 / Надія Олександрівна Савчук ; Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет. – Кам'янець-Подільський, 2001. – 258 арк.

Савчук, Н. О. Діяльність уряду Ю. Хмельницького в умовах загострення суспільно-політичної ситуації в Українській державі (1659 – поч. 1663 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Надія Олександрівна Савчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Степанков Валерій Степанович*, Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, завідувач кафедри всесвітньої історії

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Мицик Юрій Андрійович*, Національний університет «Кієво-Могилянська академія», професор кафедри історії;

кандидат історичних наук *Кривошея Володимир Володимирович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, старший науковий співробітник.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

В дисертації досліджується еволюція державної структури козацької України, функціонування її владних інститутів. Аналізується здобутки, недоліки, прорахунки у внутрішньо- та зовнішньополітичній діяльності уряду. Вивчається вплив геополітичного фактору на загострення соціально-економічної ситуації в державі. В роботі показано прагнення сусідніх країн недопустити незалежності козацької України, перетворити її у складову частину своєї держави (Росія та Польща) чи у васально-підлеглого союзника (Кримське ханство). Їх агресивна політика та підтримка Росією частини сепаратистсько настроєної старшини, постійне ведення військових дій не давали змоги українському уряду зосередити увагу на державотворчій діяльності та зумовили територіальний розпад держави. Дисертантом з'ясовано, що в роки гетьманування Ю. Хмельницького у козацькій Україні встановлюється олігархічно-республіканська форма правління. Її утвердженню сприяли як об'єктивні фактори (обмеження гетьманських прерогатив статтями Переяславського та Чуднівського договорів, зумовило ослаблення владної вертикалі) так і суб'єктивні (молодість та відсутність політичного досвіду Ю. Хмельницького).

У внутрішній діяльності уряду слід відмітити його виважену соціально-економічну політику, спрямовану на запобігання соціальних вибухів в державі та заходи, скеровані на збереження територіальної цілісної козацької України. Не зважаючи на заборону зовнішніх зносин, уряд проводив активну діяльність по захисту державних інтересів на міжнародній арені.

Ключові слова:

державна структура, органи влади, форма правління, зовнішня та внутрішня політика, геополітичний фактор.

10 (151) Симоненко, І. М. Вчені архівні комісії в Україні: історія, діяльність, здобутки (кінець XIX – початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.01.2001 / Ігор Михайлович Симоненко ; Центр пам'ятокознавства НАН України і Українського товариства пам'яток історії та культури. – К., 2001. – 343 арк.

Симоненко, І. М. Вчені архівні комісії в Україні: історія, діяльність, здобутки (кінець XIX – початок XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Ігор Михайлович Симоненко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 20 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук *Титова Олена Миколаївна*, Центр пам'ятокознавства НАН України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, завідувач відділу культурної спадщини.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Чушко Віталій Сергійович*, Інститут біографічних досліджень Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського НАН України, директор;

кандидат історичних наук *Григор'єва Тетяна Федорівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація присвячена діяльності губернських вчених архівних комісій, що існували на території України наприкінці XIX – на початку XX ст. Особлива увага приділена історіографії та бібліографії питання. Простежується історія існування як усієї системи вчених архівних комісій, так і кожної з місцевих комісій. На основі широкого кола джерел досліджуються напрями роботи архівних комісій, організація та особливості їх функціонування. Визначено місце архівних комісій в системі наукових установ та товариств історичного напрямку, їхня роль у розробці регіональної історії, охороні пам'яток. Доведено, що місцеві вчені архівні комісії були складовою ланкою краєзнавчого руху України.

Ключові слова:

вчені архівні комісії, краєзнавчий рух, пам'ятокознавство, провінційні (регіональні) наукові товариства.

11 (152) Фельбаба, М. М. Історія проекту «Української радянської енциклопедії» у контексті політики «українізації» (1927–1934 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.10.2001 / Михайло Михайлович Фельбаба ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 233 арк.

Фельбаба, М. М. Історія проекту «Української радянської енциклопедії» у контексті політики «українізації» (1927–1934 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Михайло Михайлович Фельбаба ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 18 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Рубльов Олександр Сергійович*, Інститут історії України НАН України, вчений секретар.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії культури українського народу;

кандидат історичних наук, доцент *Ковальчук Галина Іванівна*, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, завідувач відділу стародруків та рідкісних видань.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації вперше у вітчизняній історіографії досліджена спроба підготовки «Української Радянської Енциклопедії» у 1927–1934 рр. Обґрунтовується думка про те, що проект «УРЕ» під керівництвом М. Скрипника став лише одним з етапів історії вітчизняної енциклопедичної традиції. Він мав не лише попередників, серед них й нереалізовані проекти Всеукраїнської Академії Наук першої половини 20-х років, але й конкурента-сучасника – львівську «Українську Загальну Енциклопедію» (1930–1935). Характеризуються ідейно-теоретичні засади видання. З'ясовується, що, поряд із традиційними комуністичними настановами, «УРЕ» мала національний український характер. Аналізуються причини, які уповільнювали підготовку видання, вплив різкої зміни національної політики ЦК ВКП(б) початку 30-х років на ліквідацію республіканського енциклопедичного проекту. Простежені долі провідних співробітників «УРЕ» в період сталінських репресій та використання владою арештів працівників енциклопедії для припинення її підготовки.

Ключові слова:

енциклопедична традиція, націонал-комунізм, національно-культурне будівництво, редакційна колегія, українізація, «Українська Радянська Енциклопедія».

12 (153) Швидкий, В. П. Громадсько-політична, культурно-освітня та наукова діяльність О. Г. Лотоцького (1890-і – 1930-і рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.03.2001 / Василь Павлович Швидкий ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 248 арк.

Швидкий, В. П. Громадсько-політична, культурно-освітня та наукова діяльність О. Г. Лотоцького (1890-і – 1930-і рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Василь Павлович Швидкий ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Даниленко Василь Михайлович*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, провідний науковий співробітник відділу вивчення та публікації зарубіжних джерел з історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Реснт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.;

кандидат історичних наук *Кокін Сергій Анатолійович*, Державний архів СБУ, головний науковий співробітник.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація є першим в українській історіографії комплексним дослідженням громадсько-політичної, культурно-освітньої та наукової діяльності О. Г. Лотоцького.

У праці проаналізовано стан вивчення проблеми, використано широке коло джерел, які різнобічно розкривають життя і діяльність ученого. Автор простежує вплив О. Г. Лотоцького на розвиток українського руху кінця ХІХ – початку ХХ ст., на формування державної політики у сфері релігійних відносин та його заходи, спрямовані на визнання автокефалії УПЦ, визначає його роль у розвитку української освіти і науки за кордоном, у формуванні організаційних основ наукових інституцій і політичної діяльності української еміграції. В дисертації реконструйовані не тільки невідомі досі сторінки життя О. Г. Лотоцького, а й загалом українського руху, деякі аспекти державної політики, становища і наукової спадщини української еміграції.

Ключові слова:

Лотоцький О. Г., український визвольний рух, наука, культура, церква, еміграція.

13 (154) Шитюк, М. М. Масові репресії на Півдні УРСР в 20-ті – на початку 50-х років : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 25.05.2001 / Микола Миколайович Шитюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 434 арк.

Шитюк, М. М. Масові репресії на Півдні УРСР в 20-ті – на початку 50-х років : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Микола Миколайович Шитюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 35 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. ХХ ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Касьянов Георгій Володимирович*, Міжнародний фонд «Відродження», директор програми «Вища школа»;

доктор історичних наук, професор *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу культури українського народу;

доктор історичних наук, професор *Сергійчук Володимир Іванович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри давньої і нової історії України, директор центру українознавства.

Провідна установа:

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.

Анотація:

В дисертації вперше у вітчизняній історіографії проведено комплексне дослідження механізму формування і здійснення масових репресій, спрямованих проти населення південно-західного регіону УРСР в добу сталінщини.

До наукового обігу введено комплекс інформативних документів по темі з Архіву служби безпеки України, Архіву Федеральної служби безпеки Російської Федерації. Розкриваються інформаційні можливості зазначеного корпусу документів для дослідження теми політичних репресій.

Показано впровадження політичних репресій протягом 20-х – на початку 50-х років. Виділено головні етапи і особливості репресивної політики в Україні. З'ясовано специфіку репресій стосовно окремих соціальних груп населення: селянства, робітничого класу, а також інтелігенції, представників національних меншин, релігійних конфесій.

Простежено етапи розправи правлячої верхівки з членами партій соціалістичної орієнтації та опозиційно настроєними комуністами.

Ключові слова:

радянська Україна, політичні репресії, органи державної безпеки, надзвичайні комісії, Державне політичне управління, контрреволюціонери, опозиція.

2002 рік

1 (155) Абдуллаєва, М. А. Православні храми та монастирі Криму як осередки духовного життя грецького населення (кінець XVIII – 30-і роки XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 22.02.2002 / Маріанна Абдуллаєвна Абдуллаєва; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 233 арк.

Абдуллаєва, М. А. Православні храми та монастирі Криму як осередки духовного життя грецького населення (кінець XVIII – 30-і роки XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Маріанна Абдуллаєвна Абдуллаєва; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 18 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Терентьєва Наталія Олексіївна*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу «Кабінет українсько-грецьких відносин».

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Наулко Всеволод Іванович*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, завідувач відділу пам'яток духовної культури;

кандидат історичних наук *Войналович Віктор Анатолійович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, провідний науковий співробітник відділу національних меншин.

Провідна установа:

Львівський національний університет імені Івана Франка.

Анотація:

Дисертація присвячена дослідженню ролі храмів та монастирів Криму в духовному житті грецького населення. На базі архівних джерел та сучасних вітчизняних і іноземних досліджень простежено відродження грецької етнічної групи в Криму. Висвітлена роль грецьких культурних впливів в історії Криму в політиці освоєння півострова. У праці розглянуті грецькі громади й парафії греків у Криму наприкінці XVIII – на початку XX ст., показані національні особливості у сфері релігійної обрядовості греків, висвітлена діяльність парафіяльних піклувань і освітніх закладів як фактор збереження національної самосвідомості греків. Визначене місце релігійних об'єднань у духовному житті грецької меншини Криму під час революції 1917 р., громадянської війни та політики «коренизації». Показані процеси ліквідації грецьких парафій та закриття церков греків у 30-і рр. XX ст., що призвело до прискорення асиміляції греків регіону іншими етнічними групами радянського Криму.

Ключові слова:

етноконфесійні громади, духовне життя, православні інститути, релігійна обрядовість, національні (етнічні) традиції й самосвідомість, національна меншина.

2 (156) Горобець, В. М. Проблема легітимізації еліти козацької України в зовнішньополітичній діяльності Гетьманату: стосунки з Росією та Річчю Посполитою (1654–1665 рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.04.2002 / Віктор Миколайович Горобець; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 454 арк.

Горобець, В. М. Проблема легітимізації еліти козацької України в зовнішньополітичній діяльності Гетьманату: стосунки з Росією та Річчю Посполитою (1654–1665 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Віктор Миколайович Горобець; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 34 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*, Інститут історії України НАН України, директор, завідувач відділу історії України середніх віків.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Крижанівський Олег Прокопович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії стародавнього світу та середньовіччя;

доктор історичних наук, професор *Потульніцький Володимир Арнольдович*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, провідний науковий співробітник;

доктор історичних наук, професор *Щербак Віталій Олексійович*, Національний університет «Києво-Могилянська академія», професор кафедри історії.

Провідна установа:

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.

Анотація:

Дисертація є першим в українській історіографії дослідженням українсько-російських і українсько-польських відносин середини 1650-х – першої половини 1660 рр., виконаним з урахуванням їх тісної взаємодії і взаємовпливів, на основі аналізу широкої фактури міжнародних процесів Центрально-Східної Європи та в контексті пошуку елітою козацької України способів легітимації свого привілейованого становища. Встановлено, що вирішення проблеми легітимації нової еліти виступало однією з головних домінант зовнішньополітичної діяльності Гетьманату. Простежено вплив української зовнішньої політики на структуру військово-політичної рівноваги в Центрально-Східній Європі. З'ясовано рівень кореляції зовнішньополітичного курсу Гетьманату та регіональних процесів. Переглянуто існуючі характеристики вузлових питань українсько-російських та українсько-польських взаємин. Запропоновано нове тлумачення суті суспільно-політичного протистояння на Лівобережжі на початку 1660-х рр.

Ключові слова:

українсько-російські відносини, українсько-польські відносини, легітимація, еліта, Центрально-Східна Європа.

3 (157) Захарова, І. В. Роль земств у розвитку народної освіти в Україні (1864–1917 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.11.2002 / Ірина Володимирівна Захарова ; Черкаський інститут управління. – Черкаси, 2002. – 201 арк.

Захарова, І. В. Роль земств у розвитку народної освіти в Україні (1864–1917 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ірина Володимирівна Захарова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Морозов Анатолій Георгійович*, Черкаський державний університет ім. Б. Хмельницького, завідувач кафедри новітньої історії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Ступак Федір Якович*, Київський національний медичний університет ім. О. О. Богомольця.

Провідна установа:

Донецький національний університет.

Анотація:

Дисертація розглядає питання участі місцевих земських органів самоврядування України у розвитку системи початкової освіти, характерні риси земської системи навчання і виховання, фінансово-господарського забезпечення шкільної галузі. У роботі показано багаторічну боротьбу земств з урядовою бюрократією за розширення прав і повноважень в освітній галузі, за демократизацію, гуманізацію, децентралізацію освіти, за автономію земської школи. Передова земська початкова школа була місцем втілення суспільного ідеалу народної освіти, в ній реалізовувалася земська концепція освіти і виховання, що ґрунтувалася на передових здобутках тогочасної педагогічної науки, на використанні новаторських, оригінальних методів організації навчально-виховного процесу. Розглядаються земські плани впровадження загального початкового навчання в окремих українських повітах.

Ключові слова:

земство, земська школа, навчально-виховний процес, загальне початкове навчання, самоврядування, земська управа, училищна рада.

4 (158) Левченко, О. Д. Бойова діяльність армії Української Народної Республіки (листопад 1918 р. – липень 1919 р.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 21.06.2002 / Олександр Дем'янович Левченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 198 арк.

Левченко, О. Д. Бойова діяльність армії Української Народної Республіки (листопад 1918 р. – липень 1919 р.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Дем'янович Левченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 19 с.

Науковий керівник :

доктор історичних наук, професор *Солдатенко Валерій Федорович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, завідувач відділу етніоісторичних досліджень.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Буравченков Анатолій Олександрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри новітньої історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Гошуляк Іван Леонідович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, провідний спеціаліст.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

Дисертацію присвячено дослідженню воєнного аспекту українського державотворення 1918–1919 рр., зокрема, визначенню ролі регулярної армії УНР у процесі відновлення і функціонування Української Народної Республіки під проводом Директорії.

У роботі вперше комплексно розглянуто процес створення армії УНР та її бойову діяльність у хронологічних рамках листопада 1918 р. – липня 1919 р., відображено формування армії УНР у ході повстання під проводом Директорії та після приходу її до влади, визначено структуру, склад, чисельні та якісні характеристики Дієвої Армії на основних етапах збройної боротьби, а також склад і чисельність військових угруповань, що протидіяли армії УНР, розкрито характер операцій та бойових дій за участю армії УНР.

Ключові слова:

армія УНР, бойова діяльність, Дієва Армія УНР, Директорія УНР, Українська Народна Республіка, Українська революція.

5 (159) Масненко, В. В. Історична думка у процесі розвитку національної свідомості українців (кінець XIX – перша третина XX ст.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 27.12.2002 / Віталій Васильович Масненко ; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. – К., 2002. – 487 арк.

Масненко, В. В. Історична думка у процесі розвитку національної свідомості українців (кінець XIX – перша третина XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Віталій Васильович Масненко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 42 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Майборода Олександр Микитович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, завідувач відділу етнополітології.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Калакура Ярослав Степанович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки;

доктор історичних наук, професор *Пиріг Руслан Якович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник відділу історії Української революції (1917–1921 рр.);

доктор історичних наук, професор *Удод Олександр Андрійович*, Дніпропетровський національний університет, професор кафедри історії Росії.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

Дисертація є комплексним дослідженням функціонування історичної думки в умовах розвитку національної свідомості українців наприкінці XIX – у першій третині XX ст. Міждисциплінарний підхід дозволив реконструювати механізм взаємовпливу історичної науки та націотворення. Історична пам'ять, історична свідомість, роль наукових знань у їхній трансформації, співвідношення науки та міфу розглядаються як історіографічні явища.

Українська історична наука повністю конституювалась у національну, виділившись із загальноімперських структур. Значна роль у цьому належала науковій діяльності М. Грушевського. Виокремлено три етапи розвитку української історичної думки як національної. Проаналізовано діяльність наукових товариств, інституцій, окремих істориків. Особлива увага звернута на етнополітичну функцію історичної науки. На становлення модерної нації впливали: поширення державницького напрямку, етнологізація соціогуманітарної сфери, дослідження національних меншин. Показано великий науковий потенціал національної моделі української історичної науки.

Ключові слова:

історична думка, етнополітична функція історичної науки, наука та міф, історична пам'ять, історична свідомість, національна свідомість, модерна нація.

6 (160) Матьовка, М. П. Рух неприєднання в системі міжнародних відносин (60 – 90-ті роки XX ст.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 31.05.2002 / Микола Петрович Матьовка ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 404 арк.

Матьовка, М. П. Рух неприєднання в системі міжнародних відносин (60 – 90-ті роки XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Микола Петрович Матьовка ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 36 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Гончар Борис Михайлович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн;

доктор історичних наук *Даниленко Василь Михайлович*, Інститут української археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, провідний науковий співробітник відділу вивчення та публікації зарубіжних джерел з історії України;

доктор історичних наук, професор *Леценко Леонід Овдійович*, Дипломатична академія України при МЗС України, професор кафедри зовнішньої політики і міжнародного права.

Провідна установа:

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича.

Анотація:

У дисертації комплексно досліджено місце та роль Руху неприєднання в системі міжнародних відносин другої половини XX століття. На основі критичного аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури і введення до наукового обігу оригінальних джерел системно висвітлено взаємопов'язані проблеми: діяльності Руху неприєднання у даний період та значення для України співробітництва з ним. Встановлено, що він, з одного боку, результат дипломатії біполярного світу, тобто, активного ідейно-політичного, економічного, дипломатичного і шпигунсько-диверсійного протистояння колишнього СРСР і США та їх союзників, а з другого – амбіційності політичних діячів країн, яка могла реалізуватися тільки у Русі неприєднання. Визначені основні етапи його діяльності, в тому числі і по налагодженню співробітництва з Україною. Здійснено комплексний аналіз чинників, які визначили політику Руху неприєднання стосовно міжнародних організацій, форм його співробітництва на міждержавному та регіональному рівнях, зв'язків України з ним та їх вплив на формування її національно-державних інтересів.

Ключові слова:

амбіційність, багатовекторність, етнічна група, етнополітика, інавгурація, імідж, консенсус, міжнародні відносини, позаблоковість, рух неприєднання, саміт.

7 (161) Монолатій, І. С. Соціально-економічне становище та культурний розвиток німців в Галичині (1772–1923 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.09.2002 / Іван Сергійович Монолатій ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 210 арк.

Монолатій, І. С. Соціально-економічне становище та культурний розвиток німців в Галичині (1772–1923 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Іван Сергійович Монолатій ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Терещенко Юрій Іларіонович*, Київський національний лінгвістичний університет, завідувач кафедри історії України та зарубіжних країн.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Андрушишин Богдан Іванович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, декан соціально-гуманітарного факультету;

кандидат історичних наук *Кривець Наталія Василівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації досліджуються соціально-економічне становище та культурний розвиток німців у Галичині, основні напрямки розбудови німецької спільноти у 1772–1923 рр. Розглянуто питання історії німецьких етнічних громад у зв'язку з міграційними процесами у Центрально-Східній Європі та демографічною політикою, здійснюваною Австрійською імперією в Галичині. Встановлено шляхи формування німецької діаспори Галичини та її особливості. Висвітлюється роль німецьких переселенців в соціально-економічній історії Галичини кін. XVIII – поч. XX ст. Показано, що розвиток німців у Галичині відбувався у тісному зв'язку з умовами соціально-економічного та громадсько-політичного життя Німеччини та Австрії.

Ключові слова:

німці у Галичині, німецькі колонії, австрійська колонізаторська політика, міграційні процеси, національна політика, соціально-економічне становище, політичні доктрини.

8 (162) Непорожня, Г. А. Суспільно-політична діяльність учителів і учнівської молоді України в 1900–1907 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 31.05.2002 / Ганна Андріївна Непорожня ; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 2002. – 208 арк.

Непорожня, Г. А. Суспільно-політична діяльність учителів і учнівської молоді України в 1900–1907 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ганна Андріївна Непорожня ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Шип Надія Андріївна*, Українська академія зовнішньої торгівлі, завідувач кафедри гуманітарних наук;

кандидат історичних наук *Попик Володимир Іванович*, науково-організаційний відділ Президії НАН України, старший науковий співробітник-консультант сектору суспільних наук.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація є першим в українській історіографії комплексним дослідженням опозиційної суспільно-політичної діяльності учителів і учнівської молоді в безпосередньому зв'язку з усіма тогочасними політичними силами в 1900 – першій половині 1907 рр. Визначені особливості й спрямованість опозиційного суспільно-політичного руху вчителів і учнівської молоді, його зв'язок з українськими

ліворадикальними партіями в 1900–1904 рр. Доведена активізація революційної діяльності учителів і учнівської молоді в роки революції 1905 – першої половини 1907 рр. Встановлена загальна кількість учасників опозиційного суспільно-політичного руху з числа вчителів, показано переважний вплив серед них і учнівської молоді українських політичних партій, насамперед РУП, УСДРП, «Спілки».

Ключові слова:

суспільно-політична діяльність, опозиція, вчителі, учнівська молодь, Україна, партії.

9 (163) Перкун, В. П. Церковна сфрагістика Правобережної України (1793–1917 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.03.2002 / Віталій Павлович Перкун ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 202 арк.

Перкун, В. П. Церковна сфрагістика Правобережної України (1793–1917 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Віталій Павлович Перкун ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 21 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Дмитрієнко Марія Федорівна*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу спеціальних історичних дисциплін.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Котляр Микола Федорович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник;

кандидат історичних наук *Скочилас Ігор Ярославович*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, Львівське відділення, науковий співробітник.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

На основі вперше залученого до наукового обігу джерельного матеріалу вивчено церковні (римо- та греко-католицькі, православні, протестантські) печатки Київщини, Поділля і Волині. З'ясовуються зображення та написи на римо-католицьких, православних, протестантських та уніатських печатках. Визначається причинно-наслідковий зв'язок між історією парафії та малюнком на її печатці. Представлена класифікація виучуваного матеріалу. Характеризуються форми, розміри, матеріал виготовлення печаток, зауважується спосіб їх прикладення до документу. Виявлено, що конфесійні сфрагіси є важливим джерелом для вивчення історії храмів, генеалогії духовництва, особливостей взаємовідносин Церкви та держави, історичної географії, геральдики, емблематики, дипломатики. Ці *sigillum'u* є цінними мистецькими пам'ятками, які вироблені майстрами здебільшого із ювелірною охайністю. Увагу приділено законодавчим нормам, що регулювали використання релігійних печаток. З'ясовано, що іноді нижні ланки церковних інституцій не завжди приймали до обов'язкового виконання розпорядження щодо послуговування тих чи інших сфрагісів у діловодстві. Окреслено широке коло документів, які супроводжують церковні печатки.

Ключові слова:

печатка, церква, історичне джерело, напис, зображення, спосіб завірення документу.

10 (164) Пиріг, О. А. Ринкові відносини періоду непу в Україні: історичний аспект : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 21.06.2002 / Олександра Андріївна Пиріг ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 408 арк.

Пиріг, О. А. Ринкові відносини періоду непу в Україні: історичний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександра Андріївна Пиріг ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 40 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії культури українського народу;

доктор історичних наук, професор *Диланян Анатолій Амазасович*, Національна академія оборони України, професор кафедри основ теорії державного і військово-соціального управління;

доктор історичних наук, професор *Лантух Валерій Васильович*, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, професор кафедри історії Росії.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації комплексно досліджено місце і роль ринкових відносин в економічній політиці більшовицької партії у 20-х рр. XX ст. На основі аналізу широкого кола джерел та літератури показано, що економічний колапс та політична криза початку 20-х рр. змусили правлячу партію відступити від комуністичної доктрини й запровадити ринкові відносини в радянське господарство. Доведено, що заздалегідь розробленої програми реформування економіки більшовики не мали, нова економічна політика була політикою імпровізації. РКП(б) використала історично вивірені форми організації економіки. З'ясовано внесок вчених-ринковиків дожовтневої школи у відновлення ринкового господарства.

Висвітлено процес запровадження ринкових відносин у сільське господарство, промисловість, кредитно-банківську сферу, торгівлю. Розкрито зв'язок радянської економіки із світовим господарством, зокрема з європейським ринком. Доведено, що генезис ринкових відносин відбувався паралельно з процесом становлення та зміцнення системи планування, яка розглядалася більшовиками як перспективна форма господарювання. Розкриті суперечності та особливості реалізації нової економічної політики в Україні. Обґрунтовано висновок про те, що ринкові відносини допускалися в господарство лише тією мірою, яка допомагала більшовикам зберегти владу. Показано домінування комуністичної ідеології, політики над економічною доцільністю.

Ключові слова:

ринкові відносини, ринок, економічна політика, планування, економічний колапс, політична криза, державна партія, директивні методи керівництва, тоталітарна система.

11 (165) Попок, А. А. Українські поселення на Далекому Сході як історичний та етнокультурний феномен (кінець XIX–XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 23.10.2002 / Андрій Андрійович Попок ; Інститут соціології НАН України. – К., 2002. – 214 арк.

Попок, А. А. Українські поселення на Далекому Сході як історичний та етнокультурний феномен (кінець XIX–XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Андрій Андрійович Попок ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Троцинський Володимир Павлович*, Українська Академія державного управління при Президентові України, декан факультету вищих керівних кадрів.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Леценко Леонід Овдійович*, Дипломатична академія України при МЗС України, професор кафедри зовнішньої політики і міжнародного права;

кандидат історичних наук *Овчаренко Петро Дмитрович*, Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин, заступник завідувача секретаріатом.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У роботі на широкій джерельній базі вперше комплексно розглянуто процес формування українських поселень на Далекому Сході (на прикладі Зеленого Клину та Маньчжурії) від початку їх формування до нинішнього часу. З використанням історичних, соціологічних та міждисциплінарних методів розкриваються проблеми інтеграції українців у нове суспільство, особливості етнопонаціонального самовиявлення далекосхідних українців в різні історичні періоди, сучасний стан та перспективи їхнього етнокультурного розвитку; дається характеристика громадсько-політичного життя діаспори. Автором здійснено політико-правовий аналіз актуальних законодавчих та нормативних актів, що регулюють етнопонаціональні процеси в Російській Федерації, зібрано й систематизовано емпіричний матеріал про сучасні етнопонаціональні процеси в регіоні через призму визначених аспектів проблеми, сформульовано практичні рекомендації щодо удосконалення державної політики України стосовно «східної української діаспори».

Ключові слова:

Далекий Схід, українські поселення, Зелений Клин, Маньчжурія, українська діаспора, українці на Далекому Сході.

12 (166) Степаненко, Г. В. Освітня діяльність православного духовенства в Україні (XIX – початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.10.2002 / Ганна Володимирівна Степаненко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 225 арк.

Степаненко, Г. В. Освітня діяльність православного духовенства в Україні (XIX – початок XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ганна Володимирівна Степаненко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 23 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Шип Надія Андріївна*, Українська академія зовнішньої торгівлі, завідувач кафедри гуманітарних наук.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Надтока Геннадій Михайлович*, Київський славистичний університет, декан факультету міжнародних відносин;

кандидат історичних наук, доцент *Стельмах Сергій Петрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри історії Росії.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації досліджується освітня діяльність православного духовенства в Україні в XIX – поч. XX ст., подається загальна характеристика церковних початкових шкіл для народу та спеціальних духовних навчальних закладів (училищ і семінарій), пропонується періодизація їх діяльності та надається оцінка їх ролі в справі освіти населення. Розглянуто також взаємодію духовного відомства та світських установ, зокрема земств, в організації народної освіти; місце шкіл грамотності та недільних шкіл в освітній діяльності духовенства; проаналізовано прагнення духовенства підвищити рівень своїх освітніх установ, підпорядковуючись вимогам часу; основні проблеми розвитку церковних шкіл та духовних навчальних закладів; історію жіночих духовних училищ; участь представників духовних семінарій в українському культурницькому русі, а також наводяться факти, які свідчать про певні прояви національної свідомості в середовищі рядового парафіяльного духовенства, що мали місце незважаючи на рурсифікаторську політику офіційної православної церкви.

Ключові слова:

православне духовенство, початкова народна освіта, церковнопарафіяльні школи, школи грамоти, недільні школи, система духовної освіти, духовні семінарії, духовні чоловічі і жіночі училища.

13 (167) Хойнацька, Л. М. Відбудова машинобудівної індустрії України та її соціальні наслідки (1943–1950 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.03.2002 / Людмила Михайлівна Хойнацька ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 259 арк.

Хойнацька, Л. М. Відбудова машинобудівної індустрії України та її соціальні наслідки (1943–1950 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Людмила Михайлівна Хойнацька ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Коваль Михайло Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Шевченко Володимир Федорович*, Національна академія внутрішніх справ МВС України, професор кафедри історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Головко Микола Леонтійович*, Академія праці і соціальних відносин Федерації профспілок України, ректор.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація присвячена проблемі відбудови провідної галузі української промисловості – машинобудування в ході Великої Вітчизняної війни та по її завершенні. Висвітлюються питання матеріально-технічного, фінансового та кадрового забезпечення відбудовного процесу. Розглянуто концептуальні засади відбудови машинобудівної та інших галузей промисловості. Показано трудову звитягу як окремих патріотів-виробничників, так і цілих трудових колективів. Визначено специфіку виробничої діяльності машинобудівних підприємств в окремих економічних районах та великих промислових центрах республіки. Розкрито наслідки відбудовної епопеї: розгортання виробництва воєнної та цивільної галузей машинобудування. Проаналізовано вплив машинобудівної індустрії на розвиток інших галузей промисловості.

Ключові слова:

промисловість, індустрія, машинобудування, промисловий потенціал, керівні кадри, система управління, професійна освіта, трудова активність, соціально-економічне становище.

14 (168) Шеретюк, В. М. Православна церква Правобережної України у контексті політичних відносин Росії і Речі Посполитої кінця XVII–XVIII ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.01.2002 / Валерій Миколайович Шеретюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 225 арк.

Шеретюк, В. М. Православна церква Правобережної України у контексті політичних відносин Росії і Речі Посполитої кінця XVII–XVIII ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Валерій Миколайович Шеретюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*, Інститут історії України НАН України, директор, завідувач відділу історії України середніх віків.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Крижанівський Олег Прокопович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії стародавнього світу та середньовіччя;

кандидат історичних наук, доцент *Шевченко Наталія Володимирівна*, Миколаївський державний педагогічний університет, декан історичного факультету.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації досліджено роль та місце українського конфесійного питання у політичних відносинах Росії і Речі Посполитої кінця XVII–XVIII ст.; розглянуто процес активного використання російським керівництвом свого політичного права (отриманого за умовами договору 1686 р.) і релігійного обов'язку (унаслідок підпорядкування Київської митрополії Московському патріархату 1686 р.) контролювати непорушність прав православного населення в Речі Посполитій для розв'язання політичних завдань щодо Корони; з'ясовано наслідки використання Росією конфесійного питання в політичних проектах, які виявилися в активізації католицько-уніатських сил у процесі наступу на православну віру Правобережної України, що, у свою чергу, надало привід сусіднім державам втручатися у внутрішні справи Речі Посполитої. Події висвітлено в контексті зовнішньополітичної діяльності Росії та міжконфесійних відносин на Правобережній Україні кінця XVII–XVIII ст.

Ключові слова:

Правобережна Україна, православне населення, релігійні утиски, російсько-польські відносини, конфесійне питання, політика, посол.

2003 рік

1 (169) Горбуров, Є. Г. Рух Опору і націоналістичне підпілля на півдні України та в Криму в період окупації. 1941–1944 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.06.2003 / Євген Григорович Горбуров ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 232 арк.

Горбуров, Є. Г. Рух Опору і націоналістичне підпілля на півдні України та в Криму в період окупації. 1941–1944 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Євген Григорович Горбуров ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Шитюк Микола Миколайович*, Одеська національна юридична академія ; Миколаївський навчальний центр, завідувач кафедри суспільних дисциплін.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Кучер Володимир Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, головний науковий співробітник відділу етнографічних досліджень;

доктор історичних наук, професор *Стецкевич Віталій Вікторович*, Криворізький державний технічний університет, завідувач кафедри українознавства.

Провідна установа:

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.

Анотація:

Дисертація є першим узагальнюючим дослідженням з проблеми руху Опору в Південному регіоні України в роки Великої Вітчизняної війни. Дисертант прослідкував етапи створення української і світової історіографії з даної проблематики.

До наукового обігу вперше вводиться великий масив німецьких і румунських періодичних документів, що протягом десятиліть не використовувались дослідниками.

Основну увагу приділено створенню і діяльності радянських партизан і підпільників націоналістичних формувань на окупованій території України, форм і методів боротьби з окупантами, що дало можливість включитись у боротьбу мільйонам людей, що опинились за лінією фронту.

Розкрито допомогу партизанських загонів і підпільних груп регулярним частинам Червоної армії.

Простежено результативність бойової, диверсійної роботи підпільних організацій і груп у тилу загарбників, що змушені були тримати в містах, промислових центрах, селищах значні війська для охорони своїх військових об'єктів, лінії зв'язку, залізничних вузлів, аеродромів. Схарактеризовано форми агітаційно-пропагандистської роботи, яку проводили учасники руху опору на окупованій території півдня республіки, показано рівень її ефективності у боротьбі з окупантами.

Ключові слова:

штаб партизанського руху, партизанські загони, підпільні групи, організація українських націоналістів, директиви, гестапо, дислокація.

2 (170) Євсеєва, Т. М. Російська православна церква в суспільно-політичному житті України 1917–1921 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 31.01.2003 / Тетяна Миколаївна Євсеєва ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 247 арк.

Євсеєва, Т. М. Російська православна церква в суспільно-політичному житті України 1917–1921 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Тетяна Миколаївна Євсеєва ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Реснт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Андрусишин Богдан Іванович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, декан соціально-гуманітарного факультету;

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Осташко Тетяна Сергіївна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу історії Української революції (1917–1921 рр.).

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

На основі аналізу широкого кола архівних джерел досліджується роль Російської православної церкви в суспільно-політичному житті України в 1917–1921 рр. У дисертації розглядається сфера церковно-державного життя у взаємозв'язку з трансформацією суспільних і національних відносин в імперії та конфліктом між принципово різними типами культур України та Росії у єдиному православному просторі.

Обґрунтовується думка про те, що історико-канонічна інтерпретація ролі й місця Київської митрополії в концепціях створення націй сформувала в українському суспільстві дві різні ідентичності: українську і православну та російську і православну. Їхнє зіткнення у православному просторі імперії постійно провокувало перманентний культурний конфлікт, який у складних політичних умовах переростав у кризу національної ідентичності. Підкреслюється, що глибокий і тривалий конфлікт двох православних культур відбився в 1917–1921 рр. на результатах боротьби українців за створення помісної церкви. Авторка стверджує, що саме спосіб визначення (або інтерпретації) національно-конфесійної ідентичності був для опонентів основним аргументом для обґрунтування автокефальної або централізаторської позицій. У поєднанні з нестійкістю української державності невизначеність у національно-конфесійній сфері призвела до поразки національно-церковного руху в Україні та сприяла його дискредитації патріархом у православному світі.

Ключові слова:

Російська православна церква, автокефальний, православний світ, Українська православна церква, архієпископ, митрополичий округ, Всеросійський собор, патріарх, Всеукраїнський собор.

3 (171) Ільющин, І. І. Польське військово-політичне підпілля в Західній Україні (1939–1945 рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.12.2003 / Ігор Іванович Ільющин ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 504 арк.

Ільющин, І. І. Польське військово-політичне підпілля в Західній Україні (1939–1945 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ігор Іванович Ільющин ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 36 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х років ХХ ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Баран Володимир Кіндратович*, Волинський державний університет ім. Л. Українки, завідувач кафедри новітньої історії України;

доктор історичних наук, професор *Касьянов Георгій Володимирович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу новітньої історії та політики;
доктор історичних наук *Даниленко Василь Михайлович*, Державний архів СБУ, головний науковий співробітник.

Провідна установа:

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Анотація:

Досліджується історія бойової діяльності польського військово-політичного підпілля, представленого Армією Крайовою (АК) і представницькими структурами емігрантського уряду, на території Західної України в роки Другої світової війни. Показано, що в 1939–1941 рр. воно проводило боротьбу проти радянської влади, а в 1941–1944 рр. – проти німецьких окупантів. Головна мета боротьби польського підпілля в Західній Україні полягала у звільненні цієї території та включенні її до складу повоєнної Польської держави. Акцентується увага на тому, що окрім СРСП та Німеччини противником поляків у Західній Україні виступив також український національно-визвольний рух, що прагнув до утворення власної держави. Через різний підхід до справи державної приналежності цієї території, між українськими та польськими силовими структурами дійшло до гострого збройного конфлікту, а також трагедії місцевої цивільної людності. В дисертації охарактеризовано його причини, хід, форми, в яких він відбувався, наслідки. Робиться висновок, що в тогочасних умовах виявилось неможливим досягти компромісу, який задовольнив би обидві сторони. Доведено, що кульмінаційним пунктом боротьби АК в Західній Україні стала т. зв. акція «Бужа», що мала посприяти вирішенню проблеми спірних територій на користь Польщі. Однак, незважаючи на величезні організаційні зусилля та понесені під час здійснення акції людські втрати, вона не дала полякам очікуваних політичних результатів. Західноукраїнські території виявилися для них назавжди втраченими.

Ключові слова:

Друга світова війна, Польща, Західна Україна, Армія Крайова, Організація українських націоналістів, Українська повстанська армія, українсько-польський міжнаціональний конфлікт.

4 (172) Коляструк, О. А. Преса УСРР в контексті політики українізації (20 – 30-ті роки ХХ ст.) : дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» : захищена 26.09.2003 / Ольга Анатоліївна Коляструк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 275 арк.

Коляструк, О. А. Преса УСРР в контексті політики українізації (20 – 30-ті роки ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ольга Анатоліївна Коляструк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини ХХ ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Касьянов Георгій Володимирович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу новітньої історії та політики;

кандидат історичних наук *Кокін Сергій Анатолійович*, Державний архів СБУ, заступник начальника.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному дослідженню партійно-радянської преси УСРР в контексті українізації. В ній на основі вивчення нових джерел та літератури досліджується історія преси як об'єкта та суб'єкта політики коренізації. З'ясовано теоретичні принципи українізації в інформаційно-пропагандистській галузі, способи і методи її забезпечення. Визначено систему створення та функціонування української періодики, її матеріально-технічне становище, професійно-кадрове забезпечення, окреслено відповідні партійно-державні документи, які обґрунтовували діяльність періодики в умовах українізаційного курсу. Особливу увагу приділено вивченню культури мовлення преси та ролі мовного фактору преси у реалізації політики українізації. Простежено механізми впливу преси на масову свідомість, визначено методи і способи впровадження пресою радянських стереотипів у громадську свідомість. Показано процес деформації національної свідомості під впливом преси, квоління ціннісних орієнтирів у національному самоусвідомленні нації та особи. Відображена діяльність цензури у обмеженні друкованого слова і національної думки.

Ключові слова:

партійно-радянська преса, періодика, газета, журнал, українізація, коренізація, радянська, більшовизація, україномовність, культура мовлення, свобода слова, цензура.

5 (173) Пахоменко, С. П. Культурний розвиток грецької спільноти України у другій половині ХХ століття : дис. ... канд. іст. наук : захищена 31.10.2003 / Сергій Петрович Пахоменко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 229 арк.

Пахоменко, С. П. Культурний розвиток грецької спільноти України у другій половині ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Сергій Петрович Пахоменко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 19 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Терентьєва Наталія Олексіївна*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу «Кабінет українсько-грецьких відносин».

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, доцент *Журба Михайло Анатолійович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, доцент кафедри слов'ян і українознавства;

кандидат історичних наук *Овчаренко Петро Дмитрович*, Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин, заступник завідувача секретаріатом.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації досліджуються культурні аспекти життєдіяльності грецької спільноти України у II пол. ХХ ст. в контексті розвитку та змін державної політики щодо національних меншин. Характеризуються засоби збереження культурної самобутності грецького етносу в умовах партійно-державного курсу на «зближення та злиття націй». Розглядається активізація культурного розвитку грецької спільноти в період перебудови. В дисертації відтворюється процес етнокультурного відродження грецької меншини в українській державі у взаємодії цілеспрямованої державної політики, внутрішнього потенціалу етносу та фінансової підтримки етнічноспорідненої

країни – Греції. Висвітлюється процес розбудови організаційних структур греків, характеризуються форми етнокультурного самовиявлення, розглядається культурно-освітній аспект співробітництва грецьких громад України з історичною батьківщиною. Характеризується сучасний розвиток грецьких студій в Україні.

Ключові слова:

грецька спільнота, етнічна меншина, культурний розвиток, етнокультурне відродження, культурна самобутність, етнокультурне самовиявлення, національно-культурні товариства.

6 (174) Рудик, С. Я. Переселення українських біженців і переміщених осіб до США та Канади після Другої світової війни: причини, особливості, наслідки (1945–1953 рр.) : дис. канд. іст. наук : захищена 26.09.2003 / Сергій Ярославович Рудик ; Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2003. – 177 арк.

Рудик, С. Я. Переселення українських біженців і переміщених осіб до США та Канади після Другої світової війни: причини, особливості, наслідки (1945–1953 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Сергій Ярославович Рудик ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Макар Юрій Іванович*, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, завідувач кафедри міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Павленко Микола Ілліч*, Національна академія внутрішніх справ МВС України, професор кафедри історії держави і права;

кандидат історичних наук *Овчаренко Петро Дмитрович*, Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин та міжнародних відносин, заступник завідувача секретаріатом.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У роботі на широкій джерельній базі вперше комплексно розглянуто процес переселення українців до США та Канади після Другої світової війни в рамках розв'язання міжнародної проблеми біженців і переміщених осіб.

З використанням історичних та міждисциплінарних методів показано взаємозв'язок між причинами та факторами, які обумовили масові міграції українців на Захід упродовж війни та перших років після її закінчення, різними підходами країн-переможниць щодо її розв'язання та власне самим переселенням до країн Північної Америки, його особливостями та наслідками.

Розкриття теми здійснено на перетині кількох історичних дисциплін: історії міжнародних відносин, військової історії, а також національної історії України, США, Канади, Німеччини та Австрії.

Ключові слова:

імміграція, еміграція, переселення, репатріація, Друга світова війна, переміщені особи, біженці, США, Канада.

7 (175) Русак, А. В. Участь союзників гітлерівської Німеччини у війні проти СРСР (1941–1945 рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 28.03.2003 / Анатолій Володимирович Русак ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 435 арк.

Русак, А. В. Участь союзників гітлерівської Німеччини у війні проти СРСР (1941–1945 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Анатолій Володимирович Русак ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 36 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук *Лисенко Олександр Євгенович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Клоков Всеволод Іванович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник відділу регіональних проблем історії України;

доктор історичних наук *Кучер Володимир Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, головний науковий співробітник відділу етніоісторичних досліджень;

доктор історичних наук, професор *Леценко Леонід Овдійович*, Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, головний науковий співробітник відділу Азії і Африки.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

В дисертації досліджується комплекс проблем, пов'язаних з добром союзників гітлерівської Німеччини для війни проти СРСР. На підставі широкої джерелознавчої бази, в тому числі невідомих і маловідомих зарубіжних документів і публікацій, розкриваються особливості політичної лінії керівництва Третього рейху щодо своїх союзників, динаміка взаємин між ними впродовж війни і причини краху осі «Рим-Берлін-Токіо». Вказуються головні цементуючі елементи цієї співпраці – ідейне несприйняття більшовицької теорії і практики, а також прагнення до наживи і розширення власної території за рахунок Радянського Союзу, – з'ясовується мотивація, якою керувалися так звані «ідейні» союзники нацистів, підпрягаючись у гітлерівську військову колісницю. В праці простежуються шляхи і методи створення Ваффен-СС з громадян різних європейських держав, у тому числі дивізії «Галичина». Подається стисла характеристика есесівських польових військ, що воювали проти Червоної армії, при цьому стає очевидною різниця між власне німецькими дивізіями Ваффен-СС і аналогічними з'єднаннями, які були сформовані з представників інших народів. Аналізуються причини масової колаборації громадян Радянського Союзу, які вступили в вермахт, Ваффен-СС, «Люфтваффе», поліцейські й охоронні частини. На цьому фоні розглядається питання про долю генерала Власова й очолюваної ним Російської визвольної армії. Наводяться епізоди участі колабораціоністських формувань у боях на Східному й Західному фронтах, з'ясовується їх місце і роль у перебігу воєнних подій.

Ключові слова:

війна, Червона армія, вермахт, Ваффен-СС, союзники, сателіти, колабораціонізм, ідейні нацисти, добровольці, легіонери, національні формування.

8 (176) Сергієнко, Т. С. Українсько-словацькі відносини: формування системи міждержавного співробітництва (1990-і роки) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.05.2003 / Тетяна Степанівна Сергієнко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 266 арк.

Сергієнко, Т. С. Українсько-словацькі відносини: формування системи міждержавного співробітництва (1990-і роки) : автореф. дис. на здобуття наук.

ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Тетяна Степанівна Сергієнко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Майборода Олександр Микитович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, завідувач відділу етнополітики Центру історичної політології;

кандидат історичних наук, професор *Постоловський Руслан Михайлович*, Рівненський державний гуманітарний університет, ректор.

Провідна установа:

Дипломатична академія України при МВС України.

Анотація:

Досліджується процес становлення і розвитку системи українсько-словацького міждержавного співробітництва в 1990-ті роки. На основі введення до наукового обігу нових матеріалів з центральних державних і відомчих архівів України та СР розглядаються проблеми перехідного періоду співробітництва початку 1990-х років та формування договірно-правової бази міждержавних стосунків двох незалежних країн після 1993 р., становлення системи взаємодії між основними державними інституціями України і СР – парламентами і урядами, главами держав і урядів, міністерствами і відомствами; діяльність Міжурядової українсько-словацької комісії з питань торгово-економічного і науково-технічного співробітництва та Міжурядової українсько-словацької комісії з питань національних меншин, освіти і культури; взаємодія регіональних і місцевих органів державної влади і самоврядування України і СР, транскордонна співпраця регіонів двох країн, у тому числі в рамках Карпатського єврорегіону.

Ключові слова:

Україна, Словаччина, міжнародні відносини, українсько-словацькі відносини, система міждержавного співробітництва, транскордонне співробітництво.

9 (177) Ткаченко, Т. В. Громадська та благодійна діяльність Г. П. Галагана : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.04.2003 / Тетяна Валентинівна Ткаченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 233 арк.

Ткаченко, Т. В. Громадська та благодійна діяльність Г. П. Галагана : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Тетяна Валентинівна Ткаченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 20 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, доцент *Щербак Надія Олександрівна*, Національна академія внутрішніх справ МВС України, професор кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Верба Ігор Володимирович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри історії Росії;

кандидат історичних наук, доцент *Ступак Федір Якович*, Національний медичний університет ім. О. О. Богомольця, доцент кафедри соціальної медицини та охорони здоров'я.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному дослідженню громадської та благодійної діяльності відомого українського діяча Г. П. Галагана. На широкій джерельній базі досліджується генеалогія давнього козацького роду Галаганів та аналізується діяльність останнього представника родини в громадсько-культурному житті України др. пол. XIX ст. Визначено комплекс чинників, що справили вирішальний вплив на формування світогляду Г. П. Галагана і становлення його громадянської позиції. Особливу увагу приділено участі Г. П. Галагана у роботі державних комітетів з підготовки та проведення селянської реформи 1861 р. Розкриті його погляди на процес звільнення селян від кріпосної залежності та подальше облаштування їх життя. З'ясовано благодійний внесок Г. П. Галагана у піднесення соціально-економічного та освітнього розвитку Полтавщини у пореформений період. У роботі також висвітлено діяльність Колегії Павла Галагана та її значення у процесі формування інтелектуальної еліти України.

Ключові слова:

Г. П. Галаган, громадська діяльність, благодійність, селянська реформа, Колегія Павла Галагана, освіта, Рада Колегії.

10 (178) Черкас, Б. В. Україна в політичних відносинах Великого князівства Литовського з Кримським ханством (1502–1540) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.06.2003 / Борис Володимирович Черкас ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 169 арк.

Черкас, Б. В. Україна в політичних відносинах Великого князівства Литовського з Кримським ханством (1502–1540) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Борис Володимирович Черкас ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 22 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*, Інститут історії України НАН України, директор, завідувач відділу історії України середніх віків.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Лепяко Сергій Анатолійович*, Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка, професор кафедри історії України;

кандидат історичних наук *Галенко Олександр Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, старший науковий співробітник.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

В роботі, на основі нових джерел, розглянуто боротьбу українського населення проти агресії Кримського ханства і Османської імперії, з'ясовано роль та місце кожного із суспільних станів у цьому процесі, простежено, наскільки зміни кримської політики впливали на еволюцію та чисельний склад українського козацтва і водночас показано зростання впливу козацтва на політику Великого князівства Литовського. На основі джерельного аналізу з'ясовано специфіку окремих українських земель, зокрема, Київщини, Волині і Поділля, в стратегічних планах литовсько-руського уряду, що зумовлювалося особливостями їх географічного розташування та демографічною ситуацією в цих землях. Наведено загальну характеристику військових контингентів, які стояли на українському кордоні, оцінку їх ролі в справі захисту населення від зовнішніх нападів. Розглянуто організацію спільних дій українських військово-

службових станів Великого князівства Литовського і Королівства Польського. Багато уваги приділено дипломатичним проблемам, що виникали у відносинах між Литовсько-Руською і Кримською державами, і тому місцю, яке відводилося в ході їх розв'язання Україні. Події висвітлюються в широкому контексті історії Великого Кордону і міжнародних відносин першої третини XVI століття.

Ключові слова:

політика, дипломатія, військові дії, упомінки, ярлики, міжнародні відносини, Великий Кордон.

11 (179) Янишин, Б. М. Народовський рух у Галичині як суспільно-політична течія (70 – 80-і роки XIX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.03.2003 / Богдан Михайлович Янишин ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 223 арк.

Янишин, Б. М. Народовський рух у Галичині як суспільно-політична течія (70 – 80-і роки XIX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Богдан Михайлович Янишин ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 24 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Реснт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Павко Анатолій Іванович*, Академія муніципального управління, професор кафедри політології;

кандидат історичних наук, доцент *Стельмах Сергій Петрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри історії Росії.

Провідна установа:

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Анотація:

У дисертації здійснено комплексне дослідження розвитку народовської течії 70 – 80-х років XIX ст. як вагомого складника українського національного руху в Галичині.

За допомогою методу просопографії охарактеризовано соціальну структуру проводу народовського руху. Розкрито джерела світогляду й ідеологію народовців, що ґрунтувалась на принципах націоналізму й лібералізму, погляди на націю і націотворення.

Простежено формування організаційної мережі народовських товариств, зокрема, «Народної Ради», розглянуто форми їх діяльності. З'ясовано взаємодію українофільської течії Наддніпрянщини та галицьких народовців. Запропоновано періодизацію політичної діяльності «народної» партії, а також галицько-наддніпрянських відносин зазначеного часового відтинку.

Ключові слова:

Галичина, український національний рух, народовці, лібералізм, націоналізм, політична партія.

2004 рік

1 (180) Андрощук, О. В. Адміністративно-територіальні зміни в УРСР: плани, втілення, наслідки (друга половина 40-х – 60-ті роки XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.05.2004 / Олександр Володимирович Андрощук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 242 арк.

Андрощук, О. В. Адміністративно-територіальні зміни в УРСР: плани, втілення, наслідки (друга половина 40-х – 60-ті роки ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Володимирович Андрощук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Панченко Петро Пантелеймонович*, Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», керівник авторського колективу.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Тимченко Сергій Михайлович*, Київський юридичний інститут МВС України, начальник кафедри теорії держави і права;

кандидат історичних наук, доцент *Романюк Іван Миронович*, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, доцент кафедри історії України.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації на основі широкого кола джерел комплексно досліджено проблему трансформації адміністративно-територіального поділу УРСР впродовж другої половини 40-х – 60-х років ХХ ст. Охарактеризовано фактори, що сприяли ініціюванню, підготовці та прийняттю рішень стосовно адміністративно-територіальних змін. Розглянуто найважливіші законодавчі акти та етапи формування правової бази територіальних реформ, окреслено компетенцію владних структур у зазначених питаннях. В роботі проаналізовано практику проведення адміністративно-територіальної реорганізації, виявлено спричинені ними наслідки в соціальній, економічній, управлінській сферах, охарактеризовано форми та засоби вияву ставлення українського суспільства до партійно-державної політики в галузі адміністративно-територіального поділу. Особливо досліджено політику перейменувань адміністративно-територіальних об'єктів у контексті політичної кон'юнктури зазначеного історичного періоду.

Ключові слова:

адміністративно-територіальний поділ, адміністративно-територіальна одиниця, адміністративно-територіальні зміни, область, район, населений пункт, перейменування.

2 (181) Бем, Н. В. Політичні настрої українського селянства в умовах суцільної колективізації сільського господарства (кінець 1920-х – 1933 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.09.2004 / Наталія Вікторівна Бем ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 248 арк.

Бем, Н. В. Політичні настрої українського селянства в умовах суцільної колективізації сільського господарства (кінець 1920-х – 1933 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Наталія Вікторівна Бем ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 18 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук *Гриневич Людмила Володимирівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу історії України 20 – 30-х рр. ХХ ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Пиріг Руслан Якович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник відділу історії Української революції (1917–1921 рр.);

кандидат історичних наук, доцент *Дровозюк Степан Іванович*, Вінницький торговельно-економічний інститут, декан факультету підприємництва.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації на основі широкого кола джерел та літератури здійснено аналіз та подано комплексну характеристику політичних настроїв різних прошарків українського селянства в 1928–1933 рр. Проаналізовано вплив сталінської «революції згори» на політичну атмосферу в українському селі та встановлено, що така політика спричинила масштабний сплеск негативної активності значної частини хліборобської людності. Висвітлено ставлення різних прошарків українського селянства до розпочатої суцільної колективізації сільського господарства; визначено співвідношення між прихильниками державного аграрного курсу і тими селянами, які не сприйняли сталінської колективізації й опирались їй в тих чи інших формах. Охарактеризовані домінуючі вияви протестної поведінки українських селян в умовах сталінської насильницької колективізації, показано особливості сприйняття жіноцтвом політичних та економічних кампаній на селі.

У роботі обґрунтовано, що насильницька колективізація спричинила перехід загальної маси українського селянства в опозицію до влади. Саме радянську владу більшість селян вважала винною в розоренні своїх господарств. Прагнення помститися за насилля та брутально порушені права спричинило справжню війну селян проти влади наприкінці 1929 – на початку 1930 рр. Показано, що характерною рисою протестних акцій селянства України було переплетення в них соціальних і національних мотивів. Доведено: застосований проти українського народу терор голодом був відповіддю тоталітарного режиму на вперте небажання українського селянства підтримувати сталінський аграрний курс.

Ключові слова:

українське селянство, політичні настрої, суцільна колективізація, сталінський режим, терор голодом.

3 (182) Бовгиря, А. М. Пам'ятки історичної думки Гетьманщини у складі рукописних збірників XVIII – початку XIX ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.06.2004 / Андрій Маркович Бовгиря ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 287 арк.

Бовгиря, А. М. Пам'ятки історичної думки Гетьманщини у складі рукописних збірників XVIII – початку XIX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Андрій Маркович Бовгиря ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Пінчук Юрій Анатолійович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Дубровіна Любов Андріївна*, Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, директор;

кандидат історичних наук, доцент *Стрельський Геннадій В'ячеславович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, доцент кафедри історії слов'ян та українознавства.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації на основі використання широкого обсягу джерельного матеріалу піддано аналізу українські рукописні збірники XVIII – початку XIX ст. розглянуто місце та функції цього виду писемних пам'яток у розвитку вітчизняної історичної думки. В роботі проведено дослідження пам'яток історичної думки Гетьманщини у складі рукописних збірників. Здійснено текстологічний аналіз редакцій та списків творів, які традиційно об'єднуються терміном «козацькі літописи». Також аналізуються маловідомі українські історичні хроніки – складові рукописних збірників, досліджується їх структура, джерельна основа, авторство, особливість висвітлення у них історичних подій. Проаналізовано маргінальні записи та документальні матеріали у складі рукописних збірників, проведено їх типологізацію.

Ключові слова:

пам'ятки історичної думки, рукописні збірники XVIII – початку XIX ст., текст, редакція, список, хроніка, маргінальні записи, документальні компакти.

4 (183) Висовень, О. І. Інтелігенція в культурно-освітньому розвитку УСРР (1920-ті – початок 1930-х рр.): історіографія : дис. .... канд. іст. наук : захищена 26.03.2004 / Оксана Іванівна Висовень ; Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2004. – 230 арк.

Висовень, О. І. Інтелігенція в культурно-освітньому розвитку УСРР (1920-ті – початок 1930-х рр.): історіографія : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Оксана Іванівна Висовень ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Коцур Віктор Петрович*, Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди, ректор, завідувач кафедри історії і культури України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Журба Михайло Анатолійович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова;

кандидат історичних наук *Григор'єва Тетяна Федорівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу регіональних проблем історії України.

Анотація:

У дисертації проаналізовано основні історіографічні аспекти та джерела історії української інтелігенції, її участь в культурно-освітньому розвитку УСРР в 1920-х – на початку 1930-х рр., у яких з'ясовані основні причини, що впливали на стан і розробку. Наголошено на історіографічних міфах та упередженому ставленні при оцінці діяльності інтелігенції у радянській історіографії. Дано характеристику сучасним розробкам та інтерпретаціям у цій галузі. Проаналізовано спадщину української діаспори, результати наукового пошуку. На основі вивченої літератури з'ясовано внесок інтелігенції (літературно-мистецької, наукової, вчителів) у відродження та розбудову національної культури та піднесення національної свідомості українського народу. Накреслено перспективи подальшого наукового поступу у цій галузі.

Ключові слова:

історіографічні етапи, радянська історіографія, історіографія діаспори, культурно-освітній розвиток, тоталітарна система, репресії, літературно-мистецька інтелігенція, науковці, педагогічна інтелігенція.

5 (184) Дерев'яно, І. П. Українсько-польські відносини 1918–1921 рр.: політичний аспект : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.12.2004 / Ігор Петрович Дерев'яно ; Київський національний економічний університет. – К., 2004. – 209 арк.

Дерев'яно, І. П. Українсько-польські відносини 1918–1921 рр.: політичний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Ігор Петрович Дерев'яно ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 18 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, професор *Салабай Володимир Федотович*, Київський національний економічний університет, завідувач кафедри політичної історії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Буравченков Анатолій Олександрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри нової і новітньої історії;

кандидат історичних наук *Несук Микола Дмитрович*, Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, провідний науковий співробітник відділу теорій міжнародних відносин.

Провідна установа:

Дипломатична академія України при МЗС України.

Анотація:

У дисертації комплексно досліджується процес формування, розвитку та занепаду українсько-польських відносин 1918–1921 рр. На основі системного аналізу широкої джерельної бази та наукової літератури визначено структуру та шляхи становлення генези українсько-польських стосунків означеного періоду.

У дисертаційному дослідженні проаналізовано ґрунтовно проблематику відносин між Польщею та Україною у 1918 р., процес становлення дипломатичних зв'язків та їх зміст. Розкрито концепції провідних польських політичних угруповань щодо України. Зокрема, висвітлені причини підписання Варшавської угоди, її умови, наслідки та характер. Особлива увага акцентується на зовнішньо-політичній позиції Польщі в українському питанні, яку слід трактувати як невиразну, непослідовну і залежну від політико-економічних реалій тогочасного перебігу подій. З'ясовано суспільні, політичні, національні чинники, які не сприяли рівноправному розвитку відносин між країнами. Детально охарактеризовано позицію Польщі в українському питанні на Ризьких мирних переговорах та досліджено характер українсько-польських стосунків на їх завершальному етапі.

Ключові слова:

українсько-польські відносини, Польща, Україна, дипломатичний діалог, територіальні проблеми, Східна Галичина, політична позиція, домовленості, угода, порозуміння, співробітництво.

6 (185) Дудник, В. М. Відбудова міського господарства України у 1943–1950 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.12.2004 / Валентина Михайлівна Дудник ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 269 арк.

Дудник, В. М. Відбудова міського господарства України у 1943–1950 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія

України» / Валентина Михайлівна Дудник ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 20 с.

Наукові керівники:

доктор історичних наук, професор Коваль Михайло Васильович, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни;

доктор історичних наук *Лисенко Олександр Євгенович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кучер Володимир Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, головний науковий співробітник;

кандидат історичних наук *Артьомов Олександр Сергійович*, Меморіальний комплекс «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років», генеральний директор.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Вперше у вітчизняній історичній науці на широкій джерельній базі зроблене комплексне дослідження стану українських міст після завершення бойових дій на території республіки після Другої світової війни, змодельовано основні тенденції розвитку їх господарства, виявлено об'єктивні закономірності містобудування та вплив суб'єктивних чинників на його загальне піднесення. Висвітлюються питання про джерела і характер фінансового, матеріально-технічного забезпечення відбудовних процесів, форми і методи їх регулювання та управління ними. Показано характер змін, що відбулися в комунальному господарстві та виробництві предметів широкого споживання протягом досліджуваного періоду. Виявлено особливості функціонування окремих складових міського господарства України: житлового фонду, енергетики, міського транспорту, системи комунальних та побутових послуг. Наукові висновки, що випливають з аналізу розвитку зазначеної проблематики тісно пов'язані з сьогоденнішими суспільними, економічними та урбанізаційними процесами.

Ключові слова:

міське господарство, містобудування, житловий фонд, комунальне господарство, енергетика, транспорт, служба побутових послуг, виробництво предметів споживання, урбанізація.

7 (186) Зема, В. Є. Православні полемічні твори у Київській митрополії середини XVI – початку XVII ст.: зміст та ідеологія : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.10.2004 / Валерій Євгенович Зема ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 189 арк.

Зема, В. Є. Православні полемічні твори у Київській митрополії середини XVI – початку XVII ст.: зміст та ідеологія : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : 07.00.01 – «Історія України» / Валерій Євгенович Зема ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Яковенко Наталія Василівна*, Національний університет «Києво-Могилянська академія», завідувач кафедри історії.

Офіційні опоненти:

доктор філософських наук, професор *Кашуба Марія Василівна*, Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України, професор кафедри політичних наук та філософії;

кандидат історичних наук *Фрис Віра Ярославівна*, Львівський національний університет імені Івана Франка, завідувач відділу бібліології.

Провідна установа:

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Анотація:

У дисертації, на прикладі православних полемічних творів часів Реформації та початку Контрреформації, дослідженні основні уявлення про конфесійних противників православних – католиків і протестантів. Спираючись на рукописи та старі друки, методи архівної евристики та порівняльної текстології, зроблено декілька висновків. Серед рукописних кодексів можна виокремити збірки полеміко-догматичного змісту. Якщо до середини XVI ст. поширювалися переважно тексти антикатолицького змісту, перекладені з греки, то за доби Реформації з'являються збірники з текстами оригінального змісту, котрі були написані як полеміка з протестантами і католиками. Щодо уявлень про протестантів дослідження нарративних пам'яток показало, що в очах православних книжників не існувало відчутного розрізнення поміж новими визнаннями. Ці визнання порівнювалися з еретиками першого тисячоліття християнства. Уявлення про розкол християнства (1054 р.) у православних книжників спиралися на легендарних персонажах Петра Гугнивого й папери Йоани, не мали визначеної хронології. До кінця XVI ст. в українській книжності, на відміну від московської, не було полеміки стосовно Фераро-Флорентійського собору й укладеної унії. Тому українські книжники в своїх реконструкціях уявлень про унію спиралися на московські пам'ятки, що своєю чергою мушили показати легітимність утворення автокефальної Московської митрополії.

Ключові слова:

ересь, конфесія, полеміка, православ'я, протестантизм, Реформація, текстологія, церква.

8 (187) Коннова, М. В. Громадянська війна в Іспанії (1936–1939 роки): історіографія : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.09.2004 / Майя Вікторівна Коннова ; Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2004. – 215 арк.

Коннова, М. В. Громадянська війна в Іспанії (1936–1939 роки): історіографія : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Майя Вікторівна Коннова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Іваницька Ольга Павлівна*, Київський міжнародний університет, завідувач кафедри міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Таран Лідія Валентинівна*, Міжнародний Соломонів університет, професор кафедри історії;

доктор історичних наук, професор *Беловолов Юрій Григорович*, Донецький національний університет, професор кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація є комплексним історіографічним дослідженням громадянської війни в Іспанії в 1936–1939 рр. Ця тематика практично не розроблена не лише в українській, але і в російській історіографії, де існує школа іспаністики з давніми традиціями. Тому вона є актуальною для подальшого розвитку вітчизняної іспаністики, що перебуває на стадії свого становлення.

В дисертації систематизована і узагальнена радянська, сучасна російська та зарубіжна історіографічна спадщина, створена науковою працею дослідників впродовж 1930-х – 2003 рр.; здійснено аналіз її основних напрямів та сучасне концептуальне розуміння на цій основі історичних передумов та причин іспанського громадянського конфлікту 1936–1939 рр., ролі та місця зовнішніх та внутрішніх обставин в його ескалації, мотивів та мети іноземного втручання. Доведено, що ідеологічна заангажованість праць радянських суспільствознавців передвизначила застосування класового підходу до аналізу проблеми.

Ключові слова:

історіографія, аналіз історичних праць, громадянська війна, республіка, республіканці, націоналісти, інтербригади, репресії, жертви.

9 (188) Кононенко, В. В. Суспільно-політичні настрої та моральний стан населення України в повоєнний період (1945–1953 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.04.2004 / Валерій Васильович Кононенко ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2004. – 231 арк.

Кононенко, В. В. Суспільно-політичні настрої та моральний стан населення України в повоєнний період (1945–1953 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Валерій Васильович Кононенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 20 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, професор *Лойко Олексій Герасимович*, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, завідувач кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Марусик Тамара Володимирівна*, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, заступник проректора з навчально-організаційної роботи;

кандидат історичних наук, доцент *Бажан Олег Григорович*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу регіональних проблем історії України.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації на основі широкого кола джерел та літератури комплексно досліджується динаміка настроїв, морального стану населення України 1945–1953 рр. та його реакція на окремі події суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку СРСР та УРСР. Визначено моральні наслідки Другої світової та Великої Вітчизняної воєн для українського суспільства. З'ясовано головні тенденції впливу тоталітаризму на духовний розвиток українського суспільства. Встановлено причинний зв'язок між політикою сталінського режиму та настроями населення України, станом його суспільної свідомості. Визначено вплив подій суспільно-політичного та соціально-економічного життя країни на настрої та моральний стан населення республіки. Виявлено джерела та причини зародження і становлення демократичної опозиції існуючому тоталітарному режимові.

Ключові слова:

Україна, суспільна атмосфера, суспільно-політичні настрої, морально-психологічний стан, вплив, сталінський режим, суспільно-політичне життя, соціально-економічна політика.

10 (189) Мовчан, О. М. Українські профспілки в компартійно-радянській системі влади (1920-ті рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 24.09.2004 / Ольга Миколаївна Мовчан ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 431 арк.

Мовчан, О. М. Українські профспілки в компартійно-радянській системі влади (1920-ті рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ольга Миколаївна Мовчан ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 35 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. ХХ ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України, завідувач відділу історії України другої половини ХХ століття;

доктор історичних наук, професор *Андрусин Богдан Іванович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, декан соціально-гуманітарного факультету, завідувач кафедри теорії та історії держави та права;

доктор історичних наук, професор *Лях Сергій Романович*, Запорізький державний університет, завідувач кафедри історії України.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

На основі широкого кола джерел, значна частина яких уперше вводиться до наукового обігу, досліджується історія профспілкового руху в Україні в 20-ті рр. ХХ ст. Проблема розглядається у контексті формування радянського тоталітаризму. Показано методи політичної боротьби більшовиків за керівництво профспілковим рухом у 1920–1921 рр. Розкрито механізм компартійно-радянського контролю над профспілковими організаціями, що порушував основні права профспілок. Особливу увагу приділено питанням формування профспілкової номенклатури. Проаналізовано напрямки та наслідки демократизації профспілкового управління на принципах «робітничої демократії». Показано зміну місця й ролі профспілок у системі тоталітарної влади внаслідок впровадження елементів політики соціального партнерства в умовах «класової диктатури». З'ясовано роль професійних спілок як ланки політичної системи, що пов'язує владу з громадськими організаціями. На прикладі соціально-економічної та культурно-масової роботи показано суперечності та особливості діяльності радянських профспілок, які мали поєднувати захист прав та інтересів найманих працівників із підтримкою влади.

Ключові слова:

тоталітаризм, профспілки, компартійно-радянська держава, одержавлення, коаліційна незалежність, неп, соціально-трудова конфлікти, класова політика, політика соціального партнерства.

11 (190) Плахонін, А. Г. Південноруські провінційні династії ХІ століття (Ігоревичі та Ростиславичі) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.10.2004 / Андрій Гаврилович Плахонін ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 220 арк.

Плахонін, А. Г. Південноруські провінційні династії ХІ століття (Ігоревичі та Ростиславичі) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Андрій Гаврилович Плахонін ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Котляр Микола Федорович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник відділу історії України середніх віків.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Горський Антон Анатолійович*, Інститут російської історії РАН, провідний науковий співробітник Центру з історії Русі;

кандидат історичних наук *Головко Олександр Борисович*, Апарат Верховної Ради України, головний консултант.

Провідна установа:

Львівський національний університет імені Івана Франка.

Анотація:

У дисертації на основі аналізу джерел та критичного переосмислення української та світової історіографії всебічно досліджено процес формування удільних князівств на Волині XI – початку XII ст. в контексті соціально-політичної історії Русі. На тлі еволюції системи родового володіння державою кланом Рюриковичів розглядається становлення окремих провінційних династій Ростиславовичів та Ігоревичів. Досліджуються деякі питання історичної географії, князівської генеалогії та сфрагістики Південно-Західної Русі.

Ключові слова:

Волинь, волость, династія, земля, князівство, Русь, Рюриковичі, сфрагістика.

12 (191) Рабенчук, О. П. Робсельінспекція УСРР як інструмент політики партії більшовиків у сфері культури (1920–1934 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.04.2004 / Олег Петрович Рабенчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 241 арк.

Рабенчук, О. П. Робсельінспекція УСРР як інструмент політики партії більшовиків у сфері культури (1920–1934 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олег Петрович Рабенчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини ХХ століття.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Касьянов Георгій Володимирович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу новітньої історії та політики;

кандидат історичних наук *Кокін Сергій Анатолійович*, Державний архів СБУ, заступник начальника.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному дослідженню діяльності НК РСІ УСРР як інструменту політики партії більшовиків у сфері культури. В ній на основі вивчення нових джерел та літератури проаналізовано роль НК РСІ УСРР у запровадженні радянською владою контролю та ідеологічного тиску на культурну сферу. Розкрито особливості більшовицької культурної політики та висвітлено діяльність компартійно-державних установ, які контролювали культурне життя в Україні. З'ясовано процес становлення та розвитку НК РСІ УСРР, простежено причини виникнення, трансформацію й завдання, що поклалися на цей контрольний орган Компартією.

Показано вплив органів контролю на здійснення українізаційних заходів більшовицької влади. Розкрито роль органів контролю у становленні радянської системи освіти в УСРР. Окреслено практичну діяльність НК РСІ УСРР у сфері книговидавництва. Відображено основні аспекти впливу органів контролю на роботу засобів масової інформації, культосвітніх закладів та кінематографа УСРР.

Ключові слова:

Наркомат Робсельінспекції УСРР, ЦКК – НК РСІ УСРР, органи контролю, адміністративний тиск, ідеологізація, «чистки», культура, «українізація», освіта, книговидавництво, культосвітні заклади, преса, радіо, кіно.

13 (192) Смольницька, М. К. Колегія Павла Галагана в національно-культурному житті України (1871–1920 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.03.2004 / Мирослава Костянтинівна Смольницька ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 402 арк.

Смольницька, М. К. Колегія Павла Галагана в національно-культурному житті України (1871–1920 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Мирослава Костянтинівна Смольницька ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини ХХ століття.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Шуп Надія Андріївна*, Українська академія зовнішньої торгівлі, завідувач кафедри гуманітарних наук;

кандидат історичних наук, доцент *Стоян Тетяна Іванівна*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, доцент кафедри історії України.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація присвячена дослідженню участі Колегії Павла Галагана, одного із провідних середніх навчальних закладів останньої третини ХІХ – початку ХХ ст., в національно-культурному житті України. В ній на основі вивчення нових джерел та літератури досліджуються основні напрями, форми і методи суспільно-культурної діяльності Колегії. У роботі показано багатогранну діяльність фундатора Колегії Григорія Павловича Галагана, оскільки вона була інструментом втілення його прагнень – сприяння культурному розвитку України. Висвітлюється історія розвитку Колегії та основні засади її діяльності як навчального закладу в системі народної освіти кінця ХІХ – початку ХХ ст. Встановлено провідні напрямки діяльності Колегії (просвітницький, літературно-науковий, мистецький) і охарактеризовано кожен з них в контексті суспільно-культурного життя України. Показано внесок випускників Колегії в розвиток науки і культури України.

Ключові слова:

Г. Галаган, Колегія Павла Галагана, викладачі, колегіати, освіта, просвітницька діяльність, суспільно-культурна діяльність.

14 (193) Терентьєва, О. О. Просвітницька і благодійна діяльність грецьких купців: на прикладі діяльності родини Зосимів (кін. ХVІІІ – сер. ХІХ ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.11.2004 / Олена Олександрівна Терентьєва ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 226 арк.

Терентьєва, О. О. Просвітницька і благодійна діяльність грецьких купців: на прикладі діяльності родини Зосимів (кін. XVIII – сер. XIX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Олена Олександрівна Терентьєва ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Гуржій Олександр Іванович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу історії України середніх віків.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кудряченко Андрій Іванович*, Міжрегіональна Академія управління персоналом, Інститут соціальних наук, директор;

кандидат історичних наук, доцент *Пахоменко Сергій Петрович*, Маріупольський державний гуманітарний університет.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У десиртації аналізується просвітницька та благодійна діяльність грецьких купців-емігрантів наприкінці XVIII – середині XIX ст. (на прикладі діяльності братів Зосимів), з'ясовано передумови, загальні принципи, напрями розвитку та результативність діяльності Зосимів у зв'язку із суспільно-політичними процесами, що розгорталися в Османській імперії та в місцях розселення греків – на територіях Російської держави та Італії. Визначено фактори, що вплинули на формування самосвідомості і ментальних особливостей грецької діаспори. Розкрито характерні риси новогрецького просвітництва та внесок братів у збереження етнокультурної спадщини греків. Проаналізовано головні напрями, загальні та специфічні принципи і тенденції розвитку благодійності грецьких купців, а також доведено що значні кошти родини Зосимів йшли на будівництво та утримання церковних споруд, духовних та загальноосвітніх навчальних закладів, матеріальну допомогу бідним парафіянам грецьких церков, лікарням, притулкам для сиріт, науковим товариствам, використовувались при наданні стипендій для учнів та студентів.

Ключові слова:

благодійність, меценатство, освіта, купецтво, ментальність, національні традиції, національна свідомість, грецька діаспора, родина Зосимів, духовне життя.

15 (194) Трофимчик, А. В. Становление советской системы образования в западных областях Белорусской Советской Социалистической Республики в 1939–1941 гг. : дис. ... канд. ист. наук : защищена 28.05.2004 / Анатолий Викторович Трофимчик ; Институт европейских исследований НАН Украины. – К., 2004. – 288 л.

Трофимчик, А. В. Становлення радянської системи освіти в західних областях Білоруської Радянської Соціалістичної Республіки в 1939–1941 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Анатолий Викторович Трофимчик ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Верстюк Владислав Федорович*, Інститут європейських досліджень НАН України, заступник директора.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини XX століття;

кандидат історичних наук *Руккас Андрій Олегович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри історії слов'ян.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації досліджується становлення радянської системи освіти на приєднаних у 1939 р. до БРСР територіях: перетворення старих учбових закладів і виникнення нових. Аналізується структура так званої народної освіти. Показані форми і зміст процесів створення і розвитку радянської системи освіти. Важливим моментом у дослідженні є розгляд теми у контексті внутрішньої та зовнішньої політики Кремля, що дозволило по-новому підійти до причинно-наслідкових пояснень багатьох сторін радянської сфери освіти. Виявляється її жорстка залежність від стратегічних ходів радянської держави.

Дослідження розвінчує радянські міфи, у першу чергу про підвищення рівня навчання у школах, а також задоволення національних потреб меншин і самих білорусів.

З основними для себе завданнями системи освіти радянська влада впоралася: фактично за півтора року освіта стала суто радянською, над молодією генерацією до літа 1941 р. було встановлено тотальний контроль і диктат, до того ж школа, як і передбачалося, стала важливим соціальним інститутом проведення в маси державної політики.

Ключові слова:

система освіти, школа, учбові заклади, навчальний рік, комуністична ідеологія, радянська освіта.

16 (195) Ховрич, С. М. Становлення та розвиток вищої технічної освіти Наддніпрянської України (остання чверть XIX – перші десятиріччя XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.11.2004 / Сергій Миколайович Ховрич ; Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». – К., 2004. – 264 арк.

Ховрич, С. М. Становлення та розвиток вищої технічної освіти Наддніпрянської України (остання чверть XIX – перші десятиріччя XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Сергій Миколайович Ховрич ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Лихолат Олександр Васильович*, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», професор кафедри історії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Шип Надія Андріївна*, Українська академія зовнішньої торгівлі, завідувач кафедри суспільних наук;

кандидат історичних наук *Попик Володимир Іванович*, Президія НАН України, в. о. директора, заступник начальника науково-організаційного відділу Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація присвячена дослідженню й узагальненню досвіду підготовки інженерних кадрів Наддніпрянської України дореволюційної доби. Крізь призму суспільних зрушень, які сталися у Наддніпрянській Україні останньої чверті XIX – перших десятиріч XX ст., показано всю складність і суперечливість процесу підготовки

інженерних кадрів у технічних навчальних закладах, виділено особливості, розкрито причини, визначено суспільну значущість перетворень, що сталися в інститутах, показано не лише досягнення, але й недоліки.

Важливе місце у дисертації відведено аналізу різноманітних архівних документів, наукових статей і монографій, що стосуються даної проблематики. Автором реконструйовано маловідомі аспекти життєдіяльності навчальних закладів (наприклад, про обставини заміни курсової системи навчання на предметну, проекти щодо відкриття нових відділень тощо).

Завдяки глибокому вивченню навчальних програм і планів, методик розкритий процес підготовки інженерних кадрів у ХТІ, КПІ і КГІ. Переконливо доведена висока якість підготовки технічних кадрів, оскільки послугами випускників охоче користувалися на виробництві, державні та приватні установи, освітні й наукові заклади. Простежено, як ґрунтовна освіта, яку здобували тут, створила передумови для перспективного службового росту колишніх студентів.

Ключові слова:

Україна, інженерні кадри, технічні ВНЗ, навчально-виховний процес, освіта.

2005 рік

1 (196) Бикова, Т. Б. Створення Кримської АСРР : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.11.2005 / Тетяна Борисівна Бикова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 247 арк.

Бикова Т. Б. Створення Кримської АСРР : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Тетяна Борисівна Бикова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Майборода Олександр Микитович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, завідувач відділу етнополітології;

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Бойко Олена Дмитрівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу історії Української революції (1917–1921 рр.).

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

На основі аналізу широкого кола архівних та опублікованих джерел досліджуються процеси, що проходили на території Кримського півострова протягом 1917–1921 рр. і призвели до створення в кінцевому підсумку територіальної автономної республіки.

У дисертації показано, як після розпаду Російської імперії в 1917 р. в Криму почався процес створення власних форм управління. Підкреслюється, що за час з 1917 по 1920 рр. півострів був місцем жорстокої боротьби. Різні уряди створювали тут свої органи державної влади та військові формування. Тут були органи влади Тимчасового уряду, кримських татар, коаліційні уряди, складені з представників різних місцевих партій, Української Держави, анархістів, Добровольчої армії (спочатку під керівництвом А. Денікіна, а потім – П. Врангеля) і, нарешті, більшовиків.

Обґрунтовується думка про те, що після остаточної перемоги більшовиків в Криму почався процес «зміцнення радянської влади», відображенням якого став ще небачений, навіть в умовах громадянської війни червоний терор.

Дисертант стверджує, що після закінчення громадянської війни восени 1920 р. політична доля Криму ще майже рік залишалася невизначеною. Спочатку Кремль намагався залишити Крим як підпорядковану обласному комітету РКП(б) область в складі Російської республіки. Але спрямованість більшовицької партії на світову революцію та міркування щодо її подальшого прискорення сприяли виникненню думки про створення на території Кримського півострову показової Кримської автономної республіки, котра повинна була надихати «пригноблені» народи Сходу на боротьбу за ідеали комунізму. Крім цього, важливу роль у прийнятті остаточного рішення щодо майбутнього Криму та у рішенні створити Кримську АСРР відіграло бажання центрального керівництва приборкати національно-визвольні настрої кримських татар.

Ключові слова:

кримські татари, «Мілли-Фірка», Кримська Народна Республіка, Радянська Соціалістична Республіка Тавриди, Перший кримський крайовий уряд, Другий кримський крайовий уряд, Кримська Соціалістична Радянська Республіка, Добровольча армія, уряд Півдня Росії, червоний терор, радянізація Криму, світова революція, Кримська Автономна Соціалістична Радянська Республіка.

2 (197) Блануца, А. В. Обіг земельних володінь волинської шляхти у другій половині XVI ст. (на матеріалах Луцьких актових книг 1566–1599 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.02.2005 / Андрій Васильович Блануца ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 192 арк.

Блануца, А. В. Обіг земельних володінь волинської шляхти у другій половині XVI ст. (на матеріалах Луцьких актових книг 1566–1599 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Андрій Васильович Блануца ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Сас Петро Михайлович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Щербак Віталій Олексійович*, Національний університет «Києво-Могилянська академія», декан гуманітарного факультету;

кандидат історичних наук, доцент *Воронін Василь Олексійович*, Білоруський державний університет, доцент кафедри історії Білорусі стародавнього часу і середніх віків.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація присвячена нерозробленій в історіографії проблемі обігу земельних володінь шляхти Луцького повіту після судово-адміністративних реформ 1564–1566 рр., які створили нові правові умови у сфері володіння та розпорядження земельною власністю шляхетського стану. Охарактеризовано зміни, що відбулися в територіально-адміністративному устрою ВКЛ після реформ 1564–1566 рр., а також особливості економіки і соціальної структури населення Луцького повіту. З'ясовано правові процедури та визначено типи операцій із шляхетською земельною власністю. Окреслено склад осіб, втягнутих в операції із земельною власністю шляхти у Луцькому повіті, та проаналізовано динаміку укладення контрактів. Досліджено величину і ціну

обігової власності. Дано оцінку формам і методам ділової активності учасників укладення контрактів у сфері обігових поземельних операцій. Визначено ступінь перерозподілу земельних володінь луцької шляхти на кінець XVI ст.

Ключові слова:

шляхта, шляхетське землеволодіння, Луцький повіт, угоди-трансакції, динаміка, ділова активність, фінансова активність.

3 (198) Ващук, Д. П. Обласні привілеї Волині та Київщини: генеза і функціонування в другій половині XV – першій третині XVI ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 23.12.2005 / Дмитро Петрович Ващук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 238 арк.

Ващук, Д. П. Обласні привілеї Волині та Київщини: генеза і функціонування в другій половині XV – першій третині XVI ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Дмитро Петрович Ващук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 18 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук *Русіна Олена Володимирівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Боряк Геннадій Володимирович*, Державний комітет архівів України, голова;

кандидат історичних наук, доцент *Кулаковський Петро Михайлович*, Національний університет «Острозька академія», доцент кафедри державно-правових дисциплін.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

Дисертація присвячена нерозглянутому в історіографії питанню походження й функціонування обласних привілеїв Волині та Київщини в другій половині XV – першій третині XVI ст., норми яких визначали, до видання Першого Литовського Статуту (вересень 1529 р.), принципи судово-адміністративного та соціально-економічного життя кожного регіону. Здійснено порівняльний аналіз привілеїв з грамотами інших земель ВКЛ, загальноземським привілеєм 1447 р., Руською Правдою, Першим Литовським Статутом і запропоновано реконструкцію архетипних грамот, а також визначено терміни їх отримання. Зроблено постатейний розподіл грамот, систематизовано норми за спорідненими галузями права. Досліджено функціонування судової системи Волині та Київщини крізь призму положень уставних грамот. Прослідковано реалізацію артикулів, які визначали основні принципи податкової системи, повинностей та соціальних відносин.

Ключові слова:

обласні привілеї, уставні земські грамоти, шляхта, Волинська земля, Київська земля, генеза, рецепція, протограф, архетипна грамота, функціонування.

4 (199) Верменич, Я. В. Історична регіоналістика в Україні: теоретико-методологічні проблеми : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 25.03.2005 / Ярослава Володимирівна Верменич ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 454 арк.

Верменич, Я. В. Історична регіоналістика в Україні: теоретико-методологічні проблеми : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ярослава Володимирівна Верменич ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 32 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Троцько Петро Тимофійович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу регіональних проблем історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Курас Іван Федорович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, директор;

доктор історичних наук, професор *Литвин Микола Романович*, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, завідувач відділу наукових та інформативних видань;

доктор історичних наук, професор *Колесник Ірина Іванівна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу української історіографії.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

На основі аналізу територіальної структури українських земель в історичній ретроспективі в дисертації запропоновано теоретико-методологічне обґрунтування завдань і функцій нового наукового напрямку – історичної регіоналістики, що вибудовується на стику історичного, географічного, економічного, культурологічного знання. Окреслено його науковий простір, об'єктно-предметну сферу, проаналізовано відповідний термінологічний інструментарій. В традиціях генетико-еволюційного підходу простежено тривалий процес становлення інформаційної системи та інфраструктури української регіоналістики, зроблено спробу його періодизації, осмислено доробок різних наукових шкіл (польських, російських, українських) у дослідженні регіональної специфіки, систему програмного і методичного забезпечення регіональних розробок. Досліджено місце історичної регіоналістики в ряду суміжних дисциплін (історичної та соціально-економічної географії, краєзнавства, етнології, пам'яткознавства тощо), її теоретико-пізнавальний, прикладний, прогностичний потенціал. Сформульовано авторське бачення проблем регіоналізму, регіоналізації, міждисциплінарності, типології регіонів, оптимального адміністративно-територіального устрою України.

Ключові слова:

регіоналізм, регіоналізація, історико-географічний регіон, історична регіоналістика, регіонознавство, краєзнавство.

5 (200) Гейда, О. С. Розвиток церковно-історичного краєзнавства на Чернігівщині у другій половині XVII – на початку XX ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.06.2005 / Ольга Сергіївна Гейда ; Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2004. – 290 арк.

Гейда, О. С. Розвиток церковно-історичного краєзнавства на Чернігівщині у другій половині XVII – на початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ольга Сергіївна Гейда ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 18 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, доцент *Коваленко Олександр Борисович*, Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка, декан історичного факультету.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Нестуля Олексій Олексійович*, Полтавський університет споживчої кооперації України, ректор;

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Григор'єва Тетяна Федорівна*, Головна редколегія науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією», відділ по розробці архівів ВУНК–ДПУ–НКВС–КДБ.

Провідна установа:

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.

Анотація:

У дисертації на підставі значної джерельної бази уперше комплексно досліджуються основні тенденції та напрямки розвитку церковно-історичного краєзнавства на Чернігівщині протягом другої половини XVII – початку XX ст. У роботі проаналізовано внесок окремих дослідників, місцевої церковної періодики, Братства святого Михайла, князя чернігівського, Чернігівської церковно-археологічної комісії та Чернігівського церковно-археологічного товариства у вивчення і популяризацію церковної історії краю. Доведено, що розвиток церковно-історичного краєзнавства на Чернігівщині послідовно пройшов стадії становлення, піднесення та організаційного оформлення. Досягнувши зрештою досить високого рівня і наукової зрілості, він був перерваний після остаточного встановлення у регіоні радянської влади. Наголошується, що надбання місцевих дослідників церковної старовини заслуговують на детальне вивчення, об'єктивну оцінку та критичне використання на сучасному етапі розвитку історичної науки та краєзнавчих досліджень в Україні.

Ключові слова:

Православна Церква, церковно-історичне краєзнавство, Чернігівська єпархія, церковна преса, музейна справа.

6 (201) Герасимчук, Т. Ф. Країни Центральної Європи в політиці Європейського Союзу (1989–2004 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.10.2005 / Таміла Федорівна Герасимчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 311 арк.

Герасимчук, Т. Ф. Країни Центральної Європи в політиці Європейського Союзу (1989–2004 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Таміла Федорівна Герасимчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 23 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Майборода Олександр Микитович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, завідувач відділу етнополітики;

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Киш Єва Бернатівна*, Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, старший науковий співробітник.

Провідна установа:

Дипломатична академія України при Міністерстві закордонних справ України.

Анотація:

У дисертації на основі системного підходу досліджуються особливості й специфіка формування зовнішньополітичної стратегії країн ЦЄ в умовах геополітичних змін на європейському континенті; вплив євроінтеграційного курсу на глибину суспільно-політичних та соціально-економічних трансформацій у країнах ЦЄ; взаємозалежність зовнішньополітичної стратегії, трансформаційних процесів у країнах ЦЄ від східної політики ЄС. Проаналізовано розвиток

європейських інтеграційних процесів в умовах посилення глобалізації світу, значення революційних змін 1989–1990 рр. у країнах ЦЄ і розв'язання проблеми блокового протистояння для подальшого розвитку держав Центральної Європи та всього континенту. Досліджено урядові програми розвитку країн ЦЄ, що сприяли реалізації ними євроінтеграційної стратегії на шляху набуття повноправного членства в ЄС. Розкрито особливості переговорного процесу та виділено основні етапи розвитку відносин між країнами-кандидатами ЦЄ та ЄС. Висвітлено основні проблеми реалізації пріоритетних форм співробітництва, визначено місце й роль програм допомоги в інтеграції країн ЦЄ до ЄС.

Ключові слова:

країни Центральної Європи, Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина, зовнішньополітичний курс, європейська інтеграція, східна політика ЄС, «копенгагенські критерії» членства, переговорний процес.

7 (202) Крупина, В. О. Білий рух в Україні (1917–1920 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.04.2005 / Віктор Олександрович Крупина ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2005. – 225 арк.

Крупина, В. О. Білий рух в Україні (1917–1920 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Віктор Олександрович Крупина ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 17 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Буравченков Анатолій Олександрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри новітньої історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Волковинський Валерій Миколайович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу історії України XIX – початку XX ст.;

кандидат історичних наук, доцент *Сорока Юрій Михайлович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки.

Провідна установа:

Донецький національний університет.

Анотація:

На основі аналізу архівних матеріалів, опублікованих джерел та відповідної літератури у дисертації розглянуто виникнення, становлення та боротьбу Білого руху в контексті розвитку Української революції. Проаналізовано зародження Білого руху та його особливості в Україні. Важливу увагу приділено становленню Білого руху та його стосункам з Українською Державою, висвітлено діяльність «білих» сил в Україні та її наслідки. Досліджено місце «українського питання» в стосунках Білого руху з країнами Антанти, похід Збройних сил Півдня Росії на Москву в 1919 р. і українсько-білогвардійську війну. Аналізується зміна курсу внутрішньої і зовнішньої політики П. Врангеля та його стосунки з С. Петлюрою. Особлива увага приділяється українсько-білогвардійським стосункам та місцю «українського питання» в «білій» ідеології. Визначено причини конфронтації Білого і українського національного рухів. Розкрито вплив Білого руху на Українську революцію 1917–1920 рр.

Ключові слова:

Білий рух, Українська революція, українська державність, Добровольча армія, Збройні сили Півдня Росії, Руська армія.

8 (203) Малюта, О. В. «Просвіта» у формуванні державницького потенціалу українського народу (друга половина XIX – перша чверть XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.09.2005 / Ольга Володимирівна Малюта ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 319 арк.

Малюта, О. В. «Просвіта» у формуванні державницького потенціалу українського народу (друга половина XIX – перша чверть XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ольга Володимирівна Малюта ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини XX століття.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Верстюк Владислав Федорович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії Української революції (1917–1921 рр.); кандидат історичних наук *Кравченко Алла Анатоліївна*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, доцент кафедри історії України.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації, на підставі комплексного вивчення джерел і літератури, здійснено порівняльний аналіз ролі осередків «Просвіти» українських земель у складі Австро-Угорської та Російської імперій у формуванні державницького потенціалу українського народу. Розглянуто участь товариств у державно-політичному житті, висвітлено процес організації їх членами віч, маніфестацій, утворення політичних партій. Простежено роль товариств у пробудженні національної свідомості, консолідації українського народу, обстоюванні його культурно-освітніх, економічних, політичних прав, перетворенні у націю. Висвітлено погляди на українську державність діячів «Просвіти», досліджено їх приналежність до різних суспільно-політичних течій. Виявлено механізми формування організаціями та вишкіл у них кадрів державницького спрямування. Визначено, що у «імперський» період діяльності «Просвіта» перетворилась у один із центрів формування державницького потенціалу українського народу. Простежено реалізацію накопичених резервів в українському державотворенні 1917–1920 рр., перетворення членів «Просвіти», які перебували біля витоків національного державотворення, у відповідальних працівників державних органів влади всієї вертикалі.

Ключові слова:

«Просвіта», державницький потенціал, політичне життя, свідомість, формування кадрів, національне державотворення.

9 (204) Нестеренко, В. А. Окупаційний режим у військовій зоні України в 1941–1943 рр. (адміністративний, економічний та соціокультурний аспекти) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.06.2005 / Вадим Анатолійович Нестеренко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 307 арк.

Нестеренко, В. А. Окупаційний режим у військовій зоні України в 1941–1943 рр. (адміністративний, економічний та соціокультурний аспекти) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Вадим Анатолійович Нестеренко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 21 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, старший науковий співробітник *Лисенко Олександр Євгенович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Король Віктор Юхимович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри новітньої історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Ветров Ігор Георгійович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, заступник декана історичного факультету, доцент кафедри слов'ян і українознавства.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації на основі документальних, літературних та інших джерел досліджено особливості управління, економічного та соціокультурного життя в північних та східних областях України, які не увійшли до рейхскомісаріату «Україна» і протягом всього періоду окупації перебували під управлінням військової адміністрації. Проведено аналіз процесу формування органів окупаційної адміністрації та їх структури. Значна увага приділена ролі допоміжних органів, які формувалися з місцевих жителів.

Проаналізовано політику в промисловості та сільському господарстві. Показано, що провал «бліцкригу» змусив окупаційні власті переглянути початкові плани і вдатися до спроб відбудови українських підприємств та реформування сільськогосподарських відносин.

Значна увага приділена діяльності місцевої інтелігенції по відродженню культурного життя в зазначених областях. Показано, що ці заходи знаходили певне розуміння з боку військової адміністрації.

Ключові слова:

окупаційний режим, військова зона, допоміжні органи управління, колаборація, «новий аграрний лад».

10 (205) Новікова, С. В. Внесок греків в економічний розвиток Північного Приазов'я (друга половина XIX – початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 23.12.2005 / Світлана Віталіївна Новікова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 228 арк.

Новікова, С. В. Внесок греків в економічний розвиток Північного Приазов'я (друга половина XIX – початок XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Світлана Віталіївна Новікова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 19 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Терентьєва Наталія Олексіївна*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу «Кабінет українсько-грецьких відносин».

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Троцинський Володимир Павлович*, Українська Академія державного управління при Президентові України, декан факультету вищих керівних кадрів;

кандидат історичних наук *Овчаренко Петро Дмитрович*, Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин, заступник завідувача секретаріатом.

Провідна установа:

Донецький національний університет.

Анотація:

У дисертації аналізується господарська діяльність греків у Північному Приазов'ї у другій половині XIX – на початку XX ст. Зокрема, з'ясовані передумови, загальні принципи, напрями розвитку та результативність цієї діяльності у зв'язку із суспільно-політичними процесами, що розгорталися у Російській державі у 60 – 70-х рр. XIX ст. Визначено чинники, що вплинули на заселення та освоєння греками регіону, виділено етапи цього процесу. Розкрито характерні риси та особливості господарювання у сільських громадах. Визначено вплив грецьких купців і підприємців на формування та становиче промисловості і торгівлі краю, проаналізовано її головні напрями, загальні та специфічні принципи і тенденції розвитку. Доведено, що греки також суттєво впливали на розвиток торгового судноплавства в Азовському морі та різні сфери життя портових міст. Встановлено, що Північне Приазов'я відіграло помітну роль у зовнішньоекономічних відносинах Російської імперії та Греції, тому що через його порти вивозилася значна частка вітчизняних товарів, представлених в основному сільськогосподарською продукцією та сировиною.

Ключові слова:

Північне Приазов'я, греки-колоністи, грецькі сільські громади, сільське господарство, промисловість, торгівля, грецькі торгові дома, купецтво, посередницька діяльність.

11 (206) Петренко, О. С. Панський масток на Східному Поділлі наприкінці XVIII – у першій третині XIX ст.: соціально-економічні та етно-конфесійні відносини : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.02.2005 / Олександр Степанович Петренко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 219 арк.

Петренко, О. С. Панський масток на Східному Поділлі наприкінці XVIII – у першій третині XIX ст.: соціально-економічні та етно-конфесійні відносини : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Степанович Петренко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Зінченко Арсен Леонідович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Центр українознавства, науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Кривошея Ігор Іванович*, Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини, доцент кафедри історії.

Провідна установа:

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному дослідженню соціально-економічних та етно-конфесійних відносин в панських маєтках Східного Поділля наприкінці XVIII – у першій третині XIX ст. З'ясовано особливості ренти та співвідношення її видів у

різних маєтках та у різний час. Охарактеризовано фільварок як центр організації панщинного господарства. Показано залежність рівня та форм кріпосницької експлуатації від колонізаційних процесів та ринкової кон'юнктури на сільськогосподарські товари. На основі опрацьованих джерел визначено характерні економічно-юридичні типи господарств селян-кріпаків. Встановлено етнічний склад соціально-станових груп мешканців панських маєтків. Проаналізовано соціальне, економічне та правове становище мешканців приватних міст та містечок. Розкриті загальні та специфічні тенденції функціонування панських маєтків, особливості втягнення їх у товарно-грошові відносини, причини, що гальмували проникнення в господарювання більш прогресивних форм його ведення.

Ключові слова:

інвентар, інтрата, маєткова адміністрація, мануфактура, міщани, панський маєток, посесія, пропінація, селяни-кріпаки, фільварок, цехи, чиншова шляхта, шарварок, армарок.

12 (207) Потильчак, О. В. Радянські режимні установи для військовополонених та інтернованих в УРСР (1939–1954 рр.): організація, дислокація, структура : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 28.10.2005 / Олександр Валентинович Потильчак ; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2005. – 802 арк.

Потильчак, О. В. Радянські режимні установи для військовополонених та інтернованих в УРСР (1939–1954 рр.): організація, дислокація, структура : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Валентинович Потильчак ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 37 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини ХХ століття.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Король Віктор Юхимович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри новітньої історії України;

доктор історичних наук, професор, старший науковий співробітник *Лисенко Олександр Євгенович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни;

доктор історичних наук, професор *Чайковський Анатолій Степанович*, Національна академія внутрішніх справ МВС України, начальник навчально-наукового та методичного Центру з історії органів внутрішніх справ.

Провідна установа:

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича.

Анотація:

В дисертації досліджується організація, дислокація й структура радянських режимних установ військового полону й інтернування в Україні у 1939–1954 рр. На базі вперше залучених до відкритого наукового обігу архівних документів і матеріалів розглядаються передумови, причини, практичні завдання, особливості, форми і методи організації, функціонування та ліквідації управлінських структур, режимних установ і об'єктів, що знаходилися під охороною у системі радянського військового полону на території України у роки Другої світової війни та повоєнний період.

У світлі сучасних методологічних та концептуальних підходів з'ясовуються міжнародно-правове становище військовополонених напередодні Другої світової війни, доктринальні засади й позиція керівництва СРСР у цьому питанні. Розкриваються особливості організації, функціонування, структурно-функціонального реформування та ліквідації таборів, окремих робочих батальйонів, спецшпиталів і місць поховань військовополонених та інтернованих на території України у 1939–1954 рр. У вигляді схем і таблиць зібрано, опрацьовано і систематизовано значний фактичний матеріал, що стосується структури управлінських органів, режимних установ і об'єктів на території України у 1939–1954 рр., їх дислокації, контингентно-кількісних показників.

Ключові слова:

система радянського військового полону, режимні установи, організація, дислокація, структура, табори, окремі робочі батальйони, спецшпиталі, кладовища військовополонених та інтернованих.

13 (208) Рубльов, О. С. Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914–1939) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 24.06.2005 / Олександр Сергійович Рубльов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 648 арк.

Рубльов, О. С. Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914–1939) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Сергійович Рубльов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 33 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Касьянов Георгій Володимирович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу новітньої історії та політики;

доктор історичних наук, професор *Боряк Геннадій Володимирович*, Державний комітет архівів України, голова.

доктор історичних наук, професор *Качараба Степан Петрович*, Львівський національний університет імені Івана Франка, завідувач кафедри історичного краєзнавства.

Провідна установа:

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Анотація:

На широкому колі архівних джерел та опублікованої історико-мемуарної й фахової наукової літератури висвітлена участь уродженців західноукраїнських земель, насамперед представників освічених верств та інтелектуальної верхівки, у загальнонаціональних політичних і культурних процесах, починаючи з часів Першої світової війни, доби Української революції 1917–1921 рр. й закінчуючи подіями осені 1939 р. – початком Другої світової війни й так званим «возз'єднанням» Західної України з УССР. Особлива увага звертається на участь галицької інтелігенції у здійсненні політики «українізації» в УССР, контакти учених ВУАН та НТШ у Львові, репресивні дії комуністичного тоталітарного режиму проти уродженців західноукраїнських земель під час сфабрикованої «справи» так званої «Української військової організації» 1932–1934 рр.

Робиться висновок, що з часів Першої світової війни, коли вперше постав феномен масової конфронтації східно-західної української ідентичності, а відтак і

їхнього співділання, взаємодоповнення й нівелювання міжрегіональних особливостей, й до початку Другої світової війни безпосередні «тисячні особисті контакти між уродженцями східньо-осередніх та західних земель» (І. Лисяк-Рудницький), України прискорювали кристалізацію національної ідеї й сприяли інтеграції нової збірної свідомості українських мас. Виняткову роль у цьому процесі відігравали представники західноукраїнської інтелектуальної еліти.

Ключові слова:

Західна Україна, Східна Україна, західноукраїнська інтелігенція, соборність, російська окупація.

14 (209) Товстопят, Л. М. І. Г. Шульга як історик України : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.05.2005 / Людмила Миколаївна Товстопят ; Черкаський державний технологічний університет. – Черкаси, 2005. – 197 арк.

Товстопят, Л. М. І. Г. Шульга як історик України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Людмила Миколаївна Товстопят ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 17 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Бушин Микола Іванович*, Черкаський державний технологічний університет, завідувач кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Верба Ігор Володимирович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри історії Росії;

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України;

Провідна установа:

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.

Анотація:

У дисертації вперше всебічно висвітлено діяльність професора І. Шульги (1921–1993 рр.) як історика України. На основі вивчення його творчої спадщини, нових матеріалів, виявлених автором в архівосховищах, залучення спеціальної літератури проаналізовано всі аспекти наукової діяльності вченого, здійснено періодизацію його життя та творчості. У роботі докладно характеризуються становлення і розвиток наукових інтересів І. Шульги, його зв'язки з вітчизняними та зарубіжними вченими. Окреслюється різноманітність наукових інтересів історика в еволюції. (На ранньому етапі своєї творчості він розробляв питання соціально-економічної історії України, знаходячись під впливом представників Львівської школи аграрної історії. На пізньому етапі І. Шульга заглибився у вивчення історії голодоморів початку-середини ХХ ст. в Україні). Значну увагу в дисертації приділено педагогічній діяльності І. Шульги, визначено його місце і роль у вітчизняній історичній науці.

Ключові слова:

І. Г. Шульга, історіографія, історична наука, соціально-економічна історія України, педагогічна діяльність.

15 (210) Тоїчкін, Д. В. Українська шабля XVII–XVIII ст. як історичне джерело: витоки, типологія, виготовлення та поширення (за матеріалами музейних колекцій України) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.04.2005 / Денис Віталійович Тоїчкін ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 285 арк.

Тоїчкін, Д. В. Українська шабля XVII–XVIII ст. як історичне джерело: витоки, типологія, виготовлення та поширення (за матеріалами музейних

колекцій України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Денис Віталійович Тоїчкін ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Дмитрієнко Марія Федорівна*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу спеціальних історичних дисциплін, головний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Черненко Євген Васильович*, Інститут археології НАН України, провідний науковий співробітник відділу археології скіфо-сарматської зброї;

кандидат історичних наук *Зубко Андрій Миколайович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

В дисертації запропоновано класифікацію холодної зброї та визначено місце шаблі в ній, розроблено українську зброєзнавчу термінологію, узагальнено наукові погляди на історичний розвиток шаблі. На основі аналізу писемних джерел виявлено українські центри ремісничого виготовлення шабель: цехове та позацехове – Львів, Кам'янець, Київ, Стародуб та ін.; козацьке – Канів, Київ, Корсунь та ін.; сільське – с. Шабельники Черкаської області, досліджено шляхи поширення клинкової зброї в українських землях, встановлено місце шаблі в комплексі озброєння українського козака. Основну увагу приділено аналізу шабель з найбільших музейних колекцій України. Встановлено, що на озброєнні українських козаків перебували шаблі турецьких типів, перські шамшири, польсько-угорські, карабелі, ординки, «шаблі орла» та гусарські карабелі. Аналіз іконографічних джерел виявив пріоритети використання певних типів шаблі різними верствами українського населення. На науковому рівні обґрунтовано поняття «українські козацькі шаблі», що визначені як «козацькі шаблі» (сукупність морфологічних типів шабель, що знаходилися на озброєнні козаків), змонтовані в українських зброярських центрах.

Ключові слова:

речове джерело, історичне зброєзнавство, холодна зброя, шабля.

16 (211) Толочко, О. П. «Історія Російська» Василя Татішева: джерела та повідомлення : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 25.11.2005 / Олексій Петрович Толочко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – [Дисертація у формі монографії].

Толочко, О. П. «Історія Російська» Василя Татішева: джерела та повідомлення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Олексій Петрович Толочко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 35 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Котляр Микола Федорович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Ісаєвич Ярослав Дмитрович*, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, директор;

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент РАН *Флоря Борис Миколайович*, Інститут слов'язознавства РАН, завідувач відділу;
доктор історичних наук *Данилевський Ігор Миколайович*, Інститут всесвітньої історії РАН, заступник директора.

Провідна установа:

Дніпропетровський національний університет.

Анотація:

У дисертації досліджується комплекс унікальних повідомлень з давньоруської історії, що містяться в знаменитому труді Василя Татищева «Історія Російська». В історіографії вони здобули назву «татищевські відомості». Традиційно «татищевські відомості» трактують як надзвичайної цінності уламки автентичного літописання X–XIII ст. Вони широко залучалися до досліджень з історії домонгольської Русі, суттєво впливаючи на наукове розуміння подій, особистостей та процесів X–XIII ст. Як наслідок, в науці утвердився значною мірою містифікований образ цілої історичної епохи. У дисертації здійснено спробу продемонструвати, що насправді «татищевські відомості» є містифікаціями, авторство яких належить самому Василю Татищеву. Передусім, досліджено справжні літописні джерела, якими послуговувався Татищев, чим продемонстровано, що жодного місця «невідомим» та «втраченим» древнім літописам серед них немає. У дослідженні з'ясовано мотиви, що спонукали історика вдаватися до вигадкування, а також на низці конкретних прикладів продемонстровано технічний інструментарій містифікатора. «Історію Російську» Татищева вміщено у широкий контекст аналогічних явищ європейської історіографії.

Ключові слова:

історіографія, літописання, містифікації та підробки, «татищевські відомості», Росія, Київська Русь, Василій Татищев.

17 (212) Томозов, В. В. Генеалогія козацько-старшинських родів: історіографія та джерела (друга половина XVII ст. – початок XX ст.): дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.09.2005 / Валерій В'ячеславович Томозов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 243 арк.

Томозов, В. В. Генеалогія козацько-старшинських родів: історіографія та джерела (друга половина XVII ст. – початок XX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Валерій В'ячеславович Томозов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Пінчук Юрій Анатолійович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу української історіографії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Котляр Микола Федорович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник;

кандидат історичних наук, доцент *Стрельський Геннадій В'ячеславович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації розглядається комплекс проблем, пов'язаних із становленням та розвитком генеалогії козацько-старшинських родів.

Аналізуються здобутки вітчизняної історіографії у галузі козацько-старшинської генеалогії протягом другої половини XVII – початку XXI ст. Визначаються особливості та специфіка наукових підходів найбільш яскравих представників українського родознавства,

простежується поступове зростання наукового рівня їх праць, розширення джерельної бази розвідок, посилення критичного ставлення до джерел, застосування методологічних і теоретичних здобутків загальноєвропейської генеалогії. Розглядаються також праці російських та українських діаспорних істориків з досліджуваної проблеми.

Визначаються найважливіші чинники, що сприяли зміні дисциплінарного статусу української генеалогії. Висвітлюються основні тенденції, притаманні кожному етапу козацько-старшинського родознавства, обумовлюються їх хронологічні межі.

Узагальнюються та систематизуються методологічні засади сучасної генеалогії, способи фіксації родовідного матеріалу. Надається загальна характеристика джерельної бази з провідної проблематики дослідження. Висвітлюється історія формування різних груп джерел, аналізується їх соціальна спрямованість, рівень інформативності та достовірності, ступінь дослідженості. Розглядаються основні класифікаційні схеми джерел для реконструкції козацько-старшинських родоводів, визначаються їх переваги та недоліки.

Ключові слова:

козацька старшина, генеалогія, родознавство, рід, родовід, родовідні таблиці, родовідні книги, родовідні легенди, поколінні розписи, родовідні дерева, шляхетство, дворянство, власне генеалогічні джерела.

18 (213) Ферков, О. В. Історія Закарпаття у крайовій угорськомовній історіографії XIX – початку XX століття : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.01.2005 / Оксана Василівна Ферков ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 205 арк.

Ферков, О. В. Історія Закарпаття у крайовій угорськомовній історіографії XIX – початку XX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Оксана Василівна Ферков ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Данилюк Дмитро Дмитрович*, Ужгородський національний університет, завідувач кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин;

кандидат історичних наук, доцент *Олашин Микола Васильович*, Ужгородський національний університет, доцент кафедри нової і новітньої історії та історіографії.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

В дисертації досліджується процес зародження та етапи розвитку угорської історіографії Закарпаття за період XIX – початку XX ст. Здобувач простежив становлення історичної науки Угорщини взагалі, виявив та проаналізував угорськомовні праці вчених Закарпаття, зокрема. Вивчено етапи формування та зміст концепції історичного розвитку краю, якісного зростання досліджень, наявність дискусійних моментів та маловивчених питань, особлива увага звертається на розширення джерельної основи та виникнення нових напрямків у науці.

Проаналізовано збірники документів, що виходили впродовж досліджуваного періоду. Дано оцінку джерелознавчим аспектам спадщини істориків. Показано місце доробку угорських вчених у вітчизняній та світовій історіографії.

Зроблено висновок про те, що історична наука в Угорщині та й на Закарпатті у XIX – початку XX ст. не тільки існувала, але й плідно розвивалася.

Аналіз угорськомовних праць дає підставу твердити, що історії Закарпаття приділялося особливе місце у скарбниці науки і культури Угорщини і в поєднанні з досягненнями української історіографії служить доброю основою для розгортання подальших наукових пошуків.

Ключові слова:

джерела, публікації документів, наукові праці, концепція історичного розвитку, угорська історіографія, історія Закарпаття.

19 (214) Юсова, Н. М. Генеза концепції давньоруської народності в історичній науці СРСР: 1930-і – перша половина 1940-х рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.01.2005 / Наталія Миколаївна Юсова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 228 арк.

Юсова, Н. М. Генеза концепції давньоруської народності в історичній науці СРСР: 1930-і – перша половина 1940-х рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Наталія Миколаївна Юсова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 21 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Ричка Володимир Михайлович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Моця Олександр Петрович*, Інститут археології НАН України, завідувач відділу давньоруської та середньовічної археології, головний науковий співробітник;

кандидат історичних наук *Мандрик Марія В'ячеславівна*, Санкт-Петербурзький філіал Архіву РАН, старший науковий співробітник, вчений секретар.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному дослідженню історіографічного процесу генезису концепції давньоруської народності в контексті розвитку історичної науки в СРСР у 1930-х – першій половині 1940-х рр. Робота побудована з залученням великого комплексу джерел (опублікованих і неопублікованих), раніше не задіяних або майже не задіяних архівних матеріалів, які, відповідно, вперше вводяться до наукового обігу. Вперше проаналізовано практично всі опубліковані праці радянських істориків зазначеного в хронологічних межах періоду, що мають відношення для розкриття теми. Досліджено наукові та ідеологічні витоки й передумови виникнення концепції. Виокремлено і піддано історіографічному аналізу наукову складову, що склала ідейну, теоретичну та фактологічну базу концепції, а також персональний внесок східнослов'янських дослідників, у тому числі й українських, у процес її виникнення та формування. З'ясовано, які саме позанаукові чинники вплинули на розвиток концепції та визначено ступень їх впливу. Встановлено хронологічні віхи генезису концепції. Основним результатом роботи став висновок, що зазначена концепція сформувалася в історичній науці СРСР під час Великої Вітчизняної війни внаслідок внутрішньої логіки наукового розвитку, опираючись на кількісне накопичення нових матеріалів та теоретичних розробок у гуманітарних галузях 20–30-х рр. (в історії, археології, етногенетиці, мовознавстві тощо) в окремих працях радянських істориків – представників усіх трьох східнослов'янських історіографій.

Ключові слова:

давньоруська народність, етногенез, східні слов'яни, Київська Русь.

1 (215) Барановська, Н. П. Чорнобиль в новітній історії України: влада і суспільство : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 27.10.2006 / Наталія Петрівна Барановська ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 614 арк.

Барановська, Н. П. Чорнобиль в новітній історії України: влада і суспільство : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Наталія Петрівна Барановська ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 35 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Касьянов Георгій Володимирович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу новітньої історії та політики.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Коцур Анатолій Петрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри української історії та етнополітики;

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. XX ст.;

доктор історичних наук, професор *Тимченко Сергій Михайлович*, Запорізький національний університет, ректор.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації подається комплексний аналіз суспільно–політичних, соціальних, гуманітарних та зовнішньополітичних проблем, породжених Чорнобильською катастрофою, на розв’язанні яких були зосереджені влада та суспільство після 1991 р. На основі широкої джерельної бази, зокрема вперше введених у науковий обіг документів і матеріалів, досліджено гуманітарні наслідки Чорнобиля, їхній вплив на зміст і якість життя громадян України. Досліджується екологічна, медична та морально–етична складові катастрофи. Аналізується політика держави як всередині країни, так і за її межами. Соціально–економічні аспекти проблеми розглянуто крізь призму юридичного та соціального статусу постраждалого населення. Проаналізовано проблеми, що постали перед державою та колективом Чорнобильської АЕС, у зв’язку із виведенням її з експлуатації, досліджено комплекс питань, пов’язаних з об’єктом «Укриття».

Ключові слова:

Чорнобиль, «Укриття», Зона відчуження, суспільна свідомість, суспільні реакції, структури влади, новітня історія України, соціальна політика, міжнародні відносини.

2 (216) Ващенко, І. М. Історіографія історії польської національної меншини УРСР 1920 – 1930-х років : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.04.2006 / Іван Михайлович Ващенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 240 арк.

Ващенко, І. М. Історіографія історії польської національної меншини УРСР 1920 – 1930-х років : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Іван Михайлович Ващенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Рубльов Олександр Сергійович*, Інститут історії України НАН України, вчений секретар.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Литвин Микола Романович*, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, завідувач відділу наукових та інформативних видань;

кандидат історичних наук *Подкур Роман Юрійович*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації комплексно досліджено історіографію історії польської національної меншини радянської України 1920–1930-х рр. Виявлено й систематизовано праці вітчизняної та зарубіжної історіографії, що у них аналізувалися особливості суспільно-політичного та культурно-освітнього становища польської меншини УРСР. Доведено, що міжвоєнна радянська історіографія мала виразне пропагандистське спрямування. Дослідження польської меншини були табуовані в СРСР до середини 1980-х рр. Поляків УРСР/СРСР у II Речіпосполитій вивчали як спеціалізовані установи, так і окремі дослідники радянської етнополітики. У ПНР історія поляків СРСР та УРСР 1920–1930-х рр. системно не досліджувалася, проте вивчалися окремі фрагменти ширшої проблеми (комуністична польська еміграція в СРСР, польськомовна преса та ін.). Репресії тоталітарного режиму проти поляків СРСР та УРСР були черговим етапом російської імперської політики, спрямованої на деполонізацію «східних кресів» давньої Речі Посполитої. Становище РКЦ та владну політику щодо неї в СРСР міжвоєнної доби аналізували у II Речіпосполитій католицькі автори, згуртовані довкола часописів «Przegląd Powszechny» та «Oriens». У ПНР вивчення історії РКЦ на підрадянських теренах притлумлено тривало, значно активізувавшись у III Речіпосполитій. У вітчизняній історіографії вивчення історії РКЦ в УРСР 1920–1930-х рр. започатковане щойно наприкінці 1980-х рр., але вже має поважні наукові результати й набуває дедалі більшої системності. На сучасному етапі дослідження історії польської національної меншини УРСР 1920–1930-х рр. виходять на якісно новий рівень. Оприлюднений за останнє п'ятнадцятиріччя джерельний матеріал, спогади, численні розвідки з окремих проблем, наявність поодиноких узагальнюючих праць дозволяють висунути на порядок денний питання про створення синтетичної підсумкової монографії з історії поляків України 1920–1930-х рр.

Ключові слова:

польська національна меншина, історіографія, репресії, комуністичний тоталітарний режим.

3 (217) Виговський, М. Ю. Становлення та функціонування номенклатури радянської системи освіти в Україні 20–30-х рр. XX ст. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 24.11.2006 / Микола Юрійович Виговський ; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – К., 2006. – 415 арк.

Виговський, М. Ю. Становлення та функціонування номенклатури радянської системи освіти в Україні 20–30-х рр. XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Микола Юрійович Виговський ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 35 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Журба Михайло Анатолійович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії та археології слов'ян.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Буравченко Анатолій Олександрович*, Інститут туризму Федерації профспілок України, професор кафедри гуманітарних дисциплін;

доктор історичних наук, професор *Дорошко Микола Савович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри країнознавства;

доктор історичних наук, професор *Удод Олександр Андрійович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу української історіографії та спеціальних історичних дисциплін.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

Дисертаційна робота є системним науково-історичним дослідженням особливостей становлення та функціонування номенклатури радянської системи освіти в УРСР, яка зосереджувалася в центральному апараті Наркомосу та у відділах народної освіти місцевих органів державної влади. Комплексний підхід дав змогу проаналізувати номенклатуру з погляду формування державних підрозділів, тобто переліку функціональних посад, а з іншого боку, висвітлити повсякденну суспільно-політичну діяльність високопосадовців-наркомів, їхніх заступників, секретарів, радників оперативного-виконавчого персоналу.

Досліджено історіографію та проаналізовано джерела, простежено формування кадрового корпусу управлінських підрозділів Наркомосу, службові обов'язки наркомівських секретарів, діяльність інспекторсько-керівних кадрів відділів освіти районного та обласного рівня, визначено соціальне походження, політичне минуле і національний склад номенклатури всіх управлінських структур, висвітлено реформаторський курс Гринька, громадянсько-політичну позицію Шумського, виокремлено національно-культурні пріоритети номенклатурної діяльності Скрипника, роль і місце його найближчих радників та заступників, розкрито внесок кожного наркома освіти в розбудову української освітньої системи, обґрунтовано деструктивні наслідки її уніфікації упродовж другої половини 30-х рр., коли Наркомос УРСР очолював Затонський.

Ключові слова:

номенклатура, кадри, система освіти, партійно-радянська номенклатура, тоталітарний режим, модернізація, радянізація, історіографія, методологія.

4. (218) Вірченко, В. В. Жіночі навчальні заклади у м. Києві (1861–1920 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.09.2006 / Віра Володимирівна Вірченко ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2006. – 207 арк.

Вірченко, В. В. Жіночі навчальні заклади у м. Києві (1861–1920 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Віра Володимирівна Вірченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Коцур Анатолій Петрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри української історії та етнополітики.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Непорожня Ганна Андріївна*, Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди, доцент кафедри загальної історії, методології та методики навчання.

Провідна установа:

Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка.

Анотація:

На основі аналізу широкого кола архівних та опублікованих джерел досліджується процес розвитку жіночих навчальних закладів у м. Києві в зазначений період. У роботі визначені основні типи жіночих навчальних закладів, які існували у м. Києві протягом досліджуваного періоду.

Встановлено, що основним типом київської початкової школи були однокласні парафіяльні училища, у той же час двокласних жіночих училищ існувало значно менше. Як і у всій Україні мережа початкових шкіл Києва була малорозвиненою. В процесі дослідження доведено, що середня жіноча освіта була представлена головним чином Інститутом шляхетних дівчат, 25 гімназіями як державного, так і приватного типу, та 2 жіночими училищами духовного відомства.

Зроблено принциповий внесок про те, що суть так званого «жіночого питання» у другій половині XIX ст. – на початку XX ст. полягала у реалізації права жінок на вищу освіту. Провідну роль у цьому процесі відіграли Київські вищі жіночі курси, Вечірні вищі жіночі курси ім. А. В. Жекуліної та Фребелівський педагогічний інститут.

Ключові слова:

жіноча освіта, навчально-виховний процес, однокласні парафіяльні училища, жіночі гімназії, жіночі училища духовного відомства, вищі жіночі курси.

5 (219) Годлевська, В. Ю. Перехід від авторитаризму до демократичного суспільства в Іспанії (1960–1982 роки) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.11.2006 / Валентина Юріївна Годлевська ; Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2006. – 217 арк.

Годлевська, В. Ю. Перехід від авторитаризму до демократичного суспільства в Іспанії (1960–1982 роки) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Валентина Юріївна Годлевська ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Іваницька Ольга Павлівна*, Київський міжнародний університет, завідувач кафедри міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Беловолов Юрій Григорович*, Донецький національний університет, професор кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики;

кандидат історичних наук *Коннова Майя Вікторівна*, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, старший викладач кафедри всесвітньої історії.

Провідна установа:

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича.

Анотація:

Дисертація є комплексним дослідженням історії Іспанії в роки пізнього франкізму, його еволюції та мирної трансформації у демократичну парламентську систему. Ця тематика не розроблена у вітчизняній історичній науці. Тому вона є важливою для подальшого розвитку вітчизняної іспаністики, що перебуває на стадії свого становлення.

В дисертації вперше у вітчизняній іспаністиці проаналізовано, систематизовано і використано переважну частину різножанрових документальних джерел пізньофранкістського і постфранкістського періодів, здійснено історіографічний аналіз

зарубіжної, передовсім іспанської, та вітчизняної історичної літератури з досліджуваної проблематики; з'ясовано основні передумови переходу Іспанії до демократії; встановлено основні закономірності та особливості трансформації іспанського суспільства від авторитарного устрою до повноцінного демократичного; проаналізовано фактори, які забезпечили його незворотність.

Ключові слова:

авторитаризм, лібералізація, демократизація, консолідація, автономізація, вибори, референдум, реформа, легітимність, монархія, уряд, Кортеси, опозиція, політична партія, Збройні сили, католицька церква.

6 (220) Демиденко, О. О. Увічнення та збереження історії козацтва в пам'ятках культури України (1945–2005 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.06.2006 / Ольга Олександрівна Демиденко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 391 арк.

Демиденко, О. О. Увічнення та збереження історії козацтва в пам'ятках культури України (1945–2005 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ольга Олександрівна Демиденко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, заслужений працівник культури України *Горбик В'ячеслав Олександрович*, Інститут історії України НАН України, в. о. завідувача відділу історико-краєзнавчих досліджень.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Путро Олексій Іванович*, Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв, завідувач кафедри суспільних наук;

кандидат історичних наук *Піскун Валентина Миколаївна*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, старший науковий співробітник, заступник директора Центру українознавства.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

Дисертацією введено на новий науковий рівень дослідження увічнення та збереження історії козацтва в культурній спадщині України. На підставі комплексного вивчення джерел і літератури розглянуто форми та методи роботи державних пам'яткоохоронних органів зі збереження об'єктів козацької доби. Показана роль громадських організацій у процесі формування критеріїв поцінування історико-культурної спадщини козащини. Здійснено порівняння державних та громадських ініціатив у сфері збереження пам'яток козацької доби. Висвітлено основні напрями її досліджень у наукових та державних установах. В дисертації виділені етапи увічнення і збереження пам'яток козацтва та проаналізовані їх особливості. Здійснено систематизацію історико-культурної спадщини козацької доби по типах та територіальному розміщенню. Розроблено пропозиції по включенню об'єктів до Державного реєстру національного культурного надбання. В результаті пошукової роботи створено «Каталог пам'яток козацької доби» в розрізі областей України, до якого увійшло 1174 виявлених об'єкта.

Ключові слова:

культурна спадщина, українське козацтво, пам'ятки культури, увічнення історії козацтва, охорона пам'яток.

7 (221) Заводовський, А. А. Преса української соціал-демократії та українське питання в Російській імперії на початку ХХ ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.02.2006 / Анатолій Анатолійович Заводовський ; Кам'янець-Подільський державний університет. – Кам'янець-Подільський, 2006. – 201 арк.

Заводовський, А. А. Преса української соціал-демократії та українське питання в Російській імперії на початку ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Анатолій Анатолійович Заводовський ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Реснт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України ХІХ – початку ХХ ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Павко Анатолій Іванович*, Академія муніципального управління, професор кафедри політології;

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Рудий Григорій Якович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник.

Провідна установа:

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.

Анотація:

У дисертації комплексно досліджено політичний та ідеологічний доробок української соціал-демократії у сфері вирішення українського питання в Російській імперії на початку ХХ ст., проведено систематичний і узагальнюючий аналіз української соціал-демократичної преси Російської імперії як цілісного і самостійного явища. Досліджено зміст публікацій, які тією чи іншою мірою стосувалися реалізації українського питання. На основі широкого кола джерел та великої кількості різноманітної літератури досліджено процес становлення періодики Революційної української партії, Української соціалістичної партії, Української соціал-демократичної робітничої партії, Української соціал-демократичної спілки, а також різноманітні проекти вирішення українського питання в Російській імперії, які були висвітлені в ній. Через призму періодичних видань з'ясовано ставлення різних ідейних течій в соціал-демократичному русі Наддніпрянщини до вирішення українського питання в Російській імперії.

Завдяки запровадженню до наукового обігу значного масиву недосліджених матеріалів преси початку ХХ ст. та архівних документів, по-новому оцінено певні історичні факти і події, представлено соціал-демократичну періодику як складне багатожанрове та багатовидове явище, як один з факторів реалізації українського питання в Російській імперії.

Ключові слова:

соціал-демократія, національне питання, періодична преса, національна ідентифікація, автономія, Російська імперія.

8 (222) Заплотинська, О. О. Інтелектуальний нонконформізм в Україні в 60 – 70-х рр. ХХ ст. (історико-культурний аспект) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.05.2006 / Олена Олександрівна Заплотинська ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 229 арк.

Заплотинська, О. О. Інтелектуальний нонконформізм в Україні в 60 – 70-х рр. ХХ ст. (історико-культурний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.

іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олена Олександрівна Заплотинська ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Касьянов Георгій Володимирович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу новітньої історії та політики.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини ХХ століття;

кандидат історичних наук, доцент *Криворучко Олександр Іванович*, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, проректор з науково-педагогічної і виховної роботи.

Провідна установа:

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.

Анотація:

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню інтелектуального нонконформізму в середовищі літературно-мистецької інтелігенції України. На основі вивчення нових джерел та літератури досліджується державна політика у галузі літератури і мистецтва та її ідеологічний контекст. Визначаються особливості та механізми впровадження політичних рішень у творче життя республіки. Визначено передумови формування та основні причини виникнення нонконформістських явищ у середовищі творчої інтелігенції. Здійснено соціально-демографічний аналіз нонконформістської інтелігенції, з'ясовано її віковий склад, регіональне походження, освіту. Визначено основні особливості українського неофіційного культурно-мистецького простору. Особливу увагу приділено аналізу офіційного дискурсу з приводу нонконформізму (матеріали преси, партійні документи, стенограми засідань творчих спілок). Водночас проаналізовано неофіційний дискурс (публіцистичні твори, статті, щоденникові записи), що відображає основні світоглядні домінанти українського нонконформізму.

Ключові слова:

нонконформізм, шістдесятництво, андеграунд, неофіційна культура, «відлига», літературно-мистецька політика, дискурс.

9 (223) Іщенко, Я. О. Символіка та емблематика міських гербів України 60 – 80-х років ХХ ст.: історико-джерелознавче дослідження : дис. ... канд. іст. наук : захищена 22.12.2006 / Ярослава Олегівна Іщенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 458 арк.

Іщенко, Я. О. Символіка та емблематика міських гербів України 60 – 80-х років ХХ ст.: історико-джерелознавче дослідження : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Ярослава Олегівна Іщенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Тронько Петро Тимофійович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу регіональних проблем історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Котляр Микола Федорович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник відділу історії України середніх віків та раннього нового часу;

кандидат історичних наук, доцент *Стрельський Геннадій Вячеславович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, доцент кафедри історії слов'ян та українознавства.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація

У дисертації розглянуто комплекс проблем, пов'язаних з герботворенням українських міст за радянської доби.

Визначені основні чинники та передумови процесу міського герботворення. Висунута й обґрунтована періодизація радянської міської геральдики.

Проаналізовано зображальний ряд символів та емблем, представлений на міських гербах Радянської України. Розглянуто вплив ідеологічних чинників та політичних міркувань на викривлення і деформацію історичних традицій геральдики в контексті герботворення міст України.

Висвітлено використання історичної геральдичної спадщини та радянської символіки на міських знаках. Продемонстрована ідеологічна мотивація радянських новотворів гербів. З'ясовано фаховий та освітній рівень авторів міських гербів на теренах Української РСР.

Показано вплив радянської спадщини на процес розвитку сучасної муніципальної геральдики та її стан.

Ключові слова:

геральдика, емблеми, зображальний ряд, символи, символіка, герботворення, міські герби.

10 (224) Копилов, С. А. Українська історична славістика нового часу: витоки, становлення і етапи розвитку : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.05.2006 / Сергій Анатолійович Копилов ; Кам'янець-Подільський державний університет. – Кам'янець-Подільський, 2006. – 525 арк.

Копилов, С. А. Українська історична славістика нового часу: витоки, становлення і етапи розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Сергій Анатолійович Копилов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 36 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*, Інститут історії України НАН України, директор, завідувач відділу історії України середніх віків та раннього нового часу.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин;

доктор історичних наук, професор *Калакура Ярослав Степанович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки;

доктор історичних наук, професор *Мицик Юрій Андрійович*, Національний університет «Києво-Могилянська академія», професор кафедри історії.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації з'ясовуються всі компоненти історіографічного процесу, які відображають витоки наукового підходу до історії слов'янських народів, становлення української історичної славістики нового часу та етапи її розвитку. Аналізуються чинники формування поглядів українського історичного письменства раннього нового часу на проблеми минувшини слов'янських народів, визначаються форми та прояви зовнішніх впливів на них; реконструйовано процес рецепції слов'янського світу в українській історіографії доби існування Української козацької держави і з'ясовується ступінь її впливу на започаткування наукового вивчення історії слов'янських народів наприкінці XVIII ст. У роботі здійснено спробу виявити наукові й політико-ідеологічні чинники зародження академічного інтересу до минулого південних і західних слов'ян, передумов виникнення та формування концепції їх історії. Також проаналізовано вплив суспільно-політичних факторів й політики Російської імперії щодо країн Центральної і Південно-Східної Європи на розвиток української історичної славістики у контексті історіографічного процесу й заснування слов'янознавчих центрів в Україні. Визначено головні етапи розвитку вітчизняної історичної славістики нового часу й з'ясовано характерні напрями, тематику і методологію досліджень, а також охарактеризовано погляди українських істориків-славістів, їх методологічні засади та внесок у дослідження ключових проблем давньої та середньовічної історії слов'янських етносів.

Ключові слова:

історіографія, історіографічний процес, методологія історії, славістика, історична славістика, історичні школи, наукові інституції.

11 (225) Опря, І. А. Становище та діяльність пізньопротестантських громад Правобережної України (1900–1917 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.09.2006 / Ігор Анатолійович Опря ; Кам'янець-Подільський державний університет. – Кам'янець-Подільський, 2006. – 219 арк.

Опря, І. А. Становище та діяльність пізньопротестантських громад Правобережної України (1900–1917 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ігор Анатолійович Опря ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Степанков Валерій Степанович*, Кам'янець-Подільський державний університет, завідувач кафедри всесвітньої історії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Крижанівський Олег Прокопович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії стародавнього світу та середніх віків;

кандидат історичних наук, доцент *Пономаренко Людмила Василівна*, Кіровоградський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка, доцент кафедри всесвітньої історії.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації всебічно досліджено становище та діяльність пізньопротестантських громад Правобережної України у 1900–1917 рр. З'ясовано комплекс факторів, які сприяли поширенню євангельських та есхатологічних віровчень у православному середовищі. Визначено риси внутрішнього устрою пізньопротестантських громад та

проаналізовано їхню роль у процесі поширення протестантизму. Досліджено соціальний та національний склад протестантських громад та динаміку його змін. На основі використання широкого кола джерел й літератури відображено ключові напрями діяльності протестантів, головним з яких була місіонерська робота. Висвітлено заходи сектантів у сфері видавничої справи, освіти та виховання членів своїх громад. Проаналізовано участь віруючих у громадській роботі.

Значна увага приділена аналізу взаємин протестантів з органами російської адміністрації та представниками православної церкви. З'ясовано, що напруга у стосунках між ними зумовлювалася протилежністю їхніх інтересів. Сектанти намагалися поширити своє віровчення у православному середовищі, що викликало протидію з боку РПЦ. Позиція владних структур у ставленні до сектантів в основному визначалася бажанням захистити православну церкву та максимально обмежити діяльність віруючих пізньопротестантських громад.

Ключові слова:

адвентизм, баптизм, євангельське християнство, есхатологія, єговізм, пізній протестантизм, прозелітизм, сектанти.

12 (226) Пятяка, О. О. Гродський суд у системі владних структур Київського, Брацлавського та Волинського воєводств (друга половина XVI – перша половина XVII ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.01.2006 / Олексій Олександрович Пятяка ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 214 арк.

Пятяка, О. О. Гродський суд у системі владних структур Київського, Брацлавського та Волинського воєводств (друга половина XVI – перша половина XVII ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олексій Олександрович Пятяка ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 22 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*, Інститут історії України НАН України, директор, завідувач відділу історії України середніх віків та раннього нового часу.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Щербак Віталій Олексійович*, Національний університет «Києво-Могилянська академія», декан гуманітарного факультету;

кандидат юридичних наук, доцент *Кресін Олексій Веніамінович*, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, старший науковий співробітник відділу регіональних проблем історії України.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації на основі документальних джерел та дотичних досліджень всебічно розглянуто процеси функціонування гродських судів на території Київського, Брацлавського та Волинського воєводств у другій половині XVI – першій половині XVII ст. в контексті соціально-політичної історії України. Спираючись на документи актових гродських книг з'ясовано склад і обов'язки адміністрації гродського суду, уточнено коло його компетенції, проаналізовано основні етапи судочинства і визначені його правові джерела.

Адміністрація гродського суду складалася із старости, підстарости, гродського судді, писаря і судових виконавців: вижив, децьких і возних. Доведено, що в реальному житті компетенція гродського суду була значно ширшою, ніж було встановлено законом (Статутом 1566 р.). Для встановлення істини гродські судові урядники

застосовували різноманітні слідчі методи, взаємодіючи як із іншими повітовими судами, так і з судом копним і доменіальним, а сам процес спирався на складну доказову систему і передбачав глибоке знання діючих правових норм. Під час винесення вироків суд спирався не тільки на право «посполите» (Статут 1566 р.), а й на норми давнього звичаєвого права, при цьому дисертантом доведено, що саме останнє часто мало вирішальне значення.

Ключові слова:

право, адміністративно-судова реформа, суд, судочинство, воєводство, староста, возний, позов, статут.

13 (227) Пелешко, А. В. Становлення незалежної грецької держави: 1797–1844 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.01.2006 / Адріана Володимирівна Пелешко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 252 арк.

Пелешко, А. В. Становлення незалежної грецької держави: 1797–1844 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Адріана Володимирівна Пелешко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 18 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Терентьєва Наталія Олексіївна*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу «Кабінет українсько-грецьких відносин».

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Іваницька Ольга Павлівна*, Київський міжнародний університет, завідував кафедри міжнародних відносин;

кандидат історичних наук *Стрельчук Наталія Василівна*, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, доцент кафедри політології.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації висвітлено формування грецької держави від утворення Республіки Семи З'єднаних островів до встановлення конституційної монархії: 1797–1844 рр. Зокрема, з'ясовані передумови, особливості та напрями активізації національно-визвольного руху греків проти османського панування. Визначено, що створення Республіки Семи З'єднаних островів – першого незалежного утворення на території грецьких земель – стало важливим чинником, який стимулював визвольний рух в Греції. Розкрито характерні особливості створення та діяльності перших загальнонаціональних органів влади в революційній, а потім незалежній Греції. З'ясовані перші кроки на шляху державотворення: скликання Перших Національних Зборів, прийняття конституції та «Декларація незалежності». Доведено, що використання «національних земель» в якості гарантії під позики європейських держав спричинило підпадання Греції до економічної та політичної залежності від них. Доведено, що утворення грецької держави стало результатом складних процесів, що розгортались як на Балканському півострові так і в Східноєвропейському регіоні.

Ключові слова:

Греція, національно-визвольний рух, таємні товариства, грецьке просвітництво, державність, суспільно-політичне та економічне життя, конституційна монархія.

14 (228) Піскіжова, В. В. Національно-культурне життя етнічних греків України (1991–2005 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.06.2006 / Владислава Вадимівна Піскіжова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 174 арк.

Піскіжова, В. В. Національно-культурне життя етнічних греків України (1991–2005 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Владислава Вадимівна Піскіжова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 18 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Терентьєва Наталія Олексіївна*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу «Кабінет українсько-грецьких відносин».

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Журба Михайло Анатолійович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, професор кафедри історії слов'ян і українознавства;

кандидат історичних наук, доцент *Пахоменко Сергій Петрович*, Маріупольський державний гуманітарний університет, доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації розглядається комплекс проблем, пов'язаний з сучасним станом національно-культурного життя грецької спільноти в Україні.

Аналізуються здобутки вітчизняної історіографії з провідної проблематики дослідження, визначається внесок ряду сучасних науковців у напрямку висвітлення процесів, що відбуваються у грецькому національно-культурному середовищі означеного періоду. Характеризується джерельна база дослідження, пропонується класифікація джерел за їх функціональним призначенням, визначається рівень їхньої достовірності та інформативності.

Розглядаються спроби радянських та партійних органів влади періоду «перебудови» виправити ситуацію на міжнаціональному ґрунті, ознаки загострення якої мали місце у другій половині 80-х рр. ХХ ст., а також визначається безпосередній вплив нового курсу держави на активізацію національно-культурного життя у СРСР та УРСР. Аналізується етнополітика незалежної української держави, визначаються її здобутки і проблеми, досліджено вплив останньої на процес відродження культури, мови та традицій еллінів України.

Ключові слова:

державна етнополітика, національно-культурне товариство, етнічна спільнота, елліністичні товариства, громадські об'єднання, національно-культурний рух, національна меншина, національна громада.

15 (229) Подгайко, М. К. Самоврядування грецьких громад в Україні (середина ХVII – 70-ті рр. ХІХ ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 22.12.2006 / Марія Костянтинівна Подгайко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 230 арк.

Подгайко, М. К. Самоврядування грецьких громад в Україні (середина ХVII – 70-ті рр. ХІХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Марія Костянтинівна Подгайко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Гедьо Анна Володимирівна*, Донецький національний університет, професор кафедри історіографії, джерелознавства, археології та методики викладання історії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Журба Михайло Анатолійович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії та археології слов'ян;

кандидат історичних наук, доцент *Пилипенко Олександр Євгенійович*, Академія муніципального управління, доцент кафедри теорії та історії держави і права.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації досліджується розвиток форм самоврядування грецьких громад України середини XVII – 70-х рр. XIX ст. З'ясовано історичний контекст становлення грецьких громад – Ніжинської та Північного Приазов'я, причини та характер їх виникнення, охарактеризовано регулювання цього процесу з боку гетьманського та російського урядів. Визначено витоки самоорганізації грецьких спільнот. Проаналізовано політико-правовий аспект оформлення грецького самоврядування, надано оцінку нормативно-правовим актам, що визначали статус грецьких спільнот Ніжина та Північного Приазов'я. Доведено, що однією із провідних вимог як приазовських, так і ніжинських греків до уряду було надання їм певного різновиду автономії як засобу фіксації та розширення привілейованого становища грецьких громад. Особливу увагу акцентовано на вивченні організаційних засад та механізму функціонування органів грецького самоврядування, основних напрямів діяльності Ніжинського грецького магістрату та Маріупольського грецького суду. Висвітлено процес ліквідації грецьких самоврядних установ в контексті реформ 1860-х – 1870-х рр.

Ключові слова:

грецькі громади, грецьке братство, судочинство, самоврядування, автономія, Ніжинський грецький магістрат, Маріупольський грецький суд.

2007 рік

1 (230) Бабюх, В. А. Політична цензура в Україні в 1920 – 1930-х рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.11.2007 / Віталій Антонович Бабюх ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 290 арк.

Бабюх, В. А. Політична цензура в Україні в 1920 – 1930-х рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Віталій Антонович Бабюх ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 23 с.

Наукові керівники:

кандидат історичних наук Данилюк Юрій Зіновійович, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу регіональних проблем історії України;

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Тронько Петро Тимофійович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу регіональних проблем історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Білокінь Сергій Іванович*, Інститут історії України НАН України головний науковий співробітник;

кандидат історичних наук *Білошицький Сергій Володимирович*, Хмельницький інститут Міжрегіональної Академії управління персоналом ім. Митрополита Київського і всієї України, Предстоятеля Української Православної Церкви Блаженнішого Володимира, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін.

Анотація:

На основі аналізу архівних матеріалів, опублікованих джерел та відповідної літератури у дисертації розкрито становлення, формування та еволюцію органів політичної цензури в Радянській Україні 1920 – 1930-х рр., їх місце в системі політичного нагляду. Висвітлено створення та розвиток єдиного органу ідеологічного контролю в Україні – Головного управління в справах літератури і видавництва. Проаналізовано його зв'язок із вищим державно-партійним керівництвом республіки та органами безпеки. Особлива увага приділяється формам, методам та принципам цензурування. Вперше у вітчизняній історичній науці розкривається процес проходження друкованих творів через усі етапи цензурного механізму. Досліджено роль Головліту України, спільно із спеціальними цензурними органами, у контролі за театральним та кіномистецтвом. Показано вплив політичної цензури на культуру України 1920 – 1930-х рр. Визначено критерії оцінки «ідеологічно-шкідливої» літератури та творів мистецтва, навішування на письменників і митців політичних ярликів, вироблення стереотипів «пролетарської культури». Аналізуються шляхи формування нового масового радянського світогляду та його вплив на населення України.

Ключові слова:

політична цензура, органи політичної цензури, система політичного нагляду, ідеологічний контроль, державно-партійне керівництво, органи безпеки, цензурний механізм, «ідеологічно-шкідлива» література, радянський світогляд.

2 (231) Бакалець, О. А. Монетні скарби як джерело вивчення грошового обігу Гетьманщини (1648–1764 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 21.09.2007 / Олексій Андрійович Бакалець ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 480 арк.

Бакалець, О. А. Монетні скарби як джерело вивчення грошового обігу Гетьманщини (1648–1764 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Олексій Андрійович Бакалець ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Дмитрієнко Марія Федорівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу української історіографії та спеціальних історичних дисциплін.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Калакура Ярослав Степанович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки;

кандидат історичних наук, доцент *Голиш Григорій Михайлович*, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, доцент кафедри всесвітньої історії.

Анотація:

У дисертації розглядається монетні скарби доби Гетьманщини як джерело для реконструкції грошового обігу, фінансової політики та економічного розвитку країни.

Аналізуються здобутки вітчизняної та закордонної історіографії у галузі української нумізматики, починаючи від її становлення у другій половині XIX ст. до сьогодення. Визначаються особливості та специфіка наукових підходів та методик найбільш яскравих науковців, що зверталися до проблем вітчизняної нумізматики, простежується поступове зростання наукового рівня їхніх праць, розширення джерельної бази розвідок, посилення критичного ставлення до джерел.

Демонструються можливості монетних скарбів як історичного джерела, визначається рівень його інформативності та достовірності.

На основі відомостей, отриманих у результаті розгляду скарбових комплексів, визначається питома вага західноєвропейських та російських монет на українському грошовому ринку, робляться висновки про загальний економічний розвиток господарства Української козацької держави, фінансову політику гетьманів, орієнтацію зовнішньої торгівлі. Дані монетних скарбів співвідносяться та підтверджуються писемними джерелами.

Ключові слова:

монетний скарб, монета, номінал, талер, дукат, рубель, фракція, грошовий обіг, грошова лічба, грошове господарство.

3 (232) Батуріна, С. С. Федір Павлович Шевченко: життя і творчість : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.10.2007 / Світлана Сергіївна Батуріна ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 230 арк.

Батуріна, С. С. Федір Павлович Шевченко: життя і творчість : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Світлана Сергіївна Батуріна ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Пінчук Юрій Анатолійович*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу української історіографії та спеціальних історичних дисциплін.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Котляр Микола Федорович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник;

кандидат історичних наук, доцент *Русанов Юрій Анатолійович*, Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка, завідувач кафедри етнології та краєзнавчо-туристичної роботи.

Анотація:

Дисертація є комплексним дослідженням біографії та наукової спадщини українського історика, архівіста, організатора науки, спеціаліста в області спеціальних історичних дисциплін, історії України, Федора Павловича Шевченка (1914–1995). В дисертації проаналізовано біографію Ф. Шевченка у контексті суспільно-політичних подій вітчизняної історії 30–90-х рр. ХХ ст., відмічено його роль в організації української історичної науки.

Піддано аналізу наукову спадщину історика. В її комплексі виокремлюються два тематичних блоки: історія України XVII–XVIII ст. та студії теоретико-методологічного напрямку. В межах означених категорій доцільно виділити краєзнавчі аспекти, питання спеціальних історичних дисциплін, окремий підрозділ становлять археографічні тексти, підготовлені Ф. Шевченком – видання документів з історії Великої Вітчизняної війни, західноукраїнських земель XIX ст., публікація тексту Зборівського реєстру 1649 р.

Ключові слова:

історіографія, біографія, спеціальні історичні дисципліни, архівістика, наукова спадщина.

4 (233) Задорожнюк, А. Б. Ремісничє та фабрично-заводське виробництва в містах і містечках Подільської губернії кінця XVIII – початку ХХ ст.: історичний аспект : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.06.2007 / Андрій Борисович Задорожнюк ; Кам'янець-Подільський державний університет. – Кам'янець-Подільський, 2007. – 240 арк.

Задорожнюк, А. Б. Ремісничче та фабрично-заводське виробництва в містах і містечках Подільської губернії кінця XVIII – початку XX ст.: історичний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Андрій Борисович Задорожнюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 20 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук *Петров Микола Борисович*, Кам'янець-Подільський державний університет, професор кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Довжук Ігор Володимирович*, Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, завідувач кафедри архівознавства;

кандидат історичних наук, доцент *Соловійова Тетяна Миколаївна*, Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди, доцент кафедри загальної історії, методології та методики навчання.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації комплексно досліджено ремісничче та фабрично-заводське виробництво в містах і містечках Подільської губернії кінця XVIII – початку XX ст. З'ясовані основні фактори, які впливали на розвиток промисловості. Вивчено категорії міських поселень, історичні умови їх розвитку, проаналізовано вплив національної структури та соціального складу міського населення на розвиток ремісничого і фабрично-заводського виробництва. Досліджено стан міського ремесла, фабрик і заводів, їх галузеві структури, суспільний поділ праці, генезу капіталістичних відносин в містах і містечках краю. Особлива увага приділена аналізу законодавчої бази, котра регулювала і спрямовувала різні напрями розвитку промисловості. З'ясовано, що в результаті впровадження російського законодавства в міську економіку, цехове ремесло, яке базувалося на вікових традиціях магдебурзьких норм, отримало юридичну підтримку й зберігало домінуюче становище в міських поселеннях губернії аж до початку XX ст.

На основі використання широкого кола писемних джерел та історичної літератури з'ясовано частку фабрично-заводського та ремісничого виробництва в міських поселеннях регіону. Зроблено висновок, що протягом досліджуваного періоду у виробничій сфері міської економіки переважало цехове виробництво, яке, разом з добре налагодженою торгівлею, забезпечувало потреби міського і навколишнього населення у промислових товарах та послугах.

Ключові слова:

Подільська губернія, промисловість, виробництво, законодавство, ремесло, фабрика, завод, місто, містечко.

5 (234) Зайцева, З. І. Інституціоналізація української науки наприкінці XIX – на початку XX ст. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 21.12.2007 / Зінаїда Іванівна Зайцева ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 470 арк.

Зайцева, З. І. Інституціоналізація української науки наприкінці XIX – на початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Зінаїда Іванівна Зайцева ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 40 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини XX століття.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Пиріг Руслан Якович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу Української революції (1917–1921 рр.);

доктор історичних наук, професор *Розовик Дмитро Федорович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри української історії та етнополітики;

доктор історичних наук, професор *Шип Надія Андріївна*, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, завідувач кафедри суспільних наук.

Анотація:

На основі аналізу комплексу опублікованих та неопублікованих джерел у дисертації здійснено аналіз і систематизація політичних, організаційних, інтелектуальних, особистісних чинників процесу розвитку української науки кінця XIX – початку XX ст. Обґрунтовано, що формування інституту української науки як цілісного спеціалізованого комплексу засад, корпоративних норм та інституцій включно з такими елементами і ланками як кафедри, університетські лекційні курси та наукові семінари мало лінійно-поступовий характер. Доведено існування взаємозалежності між статутними реформами у НТШ, суспільно-політичними акціями стосовно перетворення його на Академію наук і епізодами піднесення боротьби за відкриття українського національного університету у Львові. Здійснено відхід від політизації діяльності НТШ й схематичного трактування УНТ як культурологічного утворення, окреслені засоби підтримки інституціонального розмежування науки з позанауковими сферами інтелектуальної національно спрямованої діяльності, зокрема, журналістикою, белетристикою, педагогікою. Доведено, що іманентною метою українського наукового руху було порушення монополії інонаціональних пізнавальних практик й інтерпретацій у сегменті українознавчої тематики, досягнення предметно-дисциплінарного зсуву у галузі українознавства від регіонально-краєзнавчого до інтегрально-національного формату.

Ключові слова:

українська наука, український науковий рух, українознавство, наукові дослідження, НТШ, УНТ, наукові інституції, науково-видавнича діяльність.

6 (235) Лобода, М. К. Використання трудових ресурсів у відбудові важкої промисловості України (1943–1950 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 23.02.2007 / Марина Костянтинівна Лобода ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 234 арк.

Лобода, М. К. Використання трудових ресурсів у відбудові важкої промисловості України (1943–1950 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Марина Костянтинівна Лобода ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Лисенко Олександр Євгенович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, доцент *Потильчак Олександр Валентинович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін;

кандидат історичних наук, доцент *Хойнацька Людмила Михайлівна*, Київський університет внутрішніх справ, доцент кафедри історії держави і права.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Вперше у вітчизняній історичній науці на широкій джерельній базі здійснено комплексне дослідження щодо залучення та раціонального використання різних категорій трудових ресурсів у відбудові галузей важкої промисловості України, а саме – місцевого населення (жінок, дітей, підлітків, літніх людей), мобілізованих згідно з трудовою мобілізацією та за системою оргнабору, демобілізованих з лав Червоної армії радянських громадян, військовополонених, інтернованих та мобілізованих німців, репатрійованих, в'язнів МВС. Здійснено спробу висвітлити умови праці, побуту, повсякденного життя відбудовників.

На підставі результатів дослідження автор дійшла висновків, що влада вдавалася до всіх можливих засобів з метою залучення до відбудовчого процесу максимально можливої кількості робочої сили, суттєво не поліпшуючи їх умов життя і праці.

Ключові слова:

трудова ресурси, репатрійовані, інтерновані, військовополонені, демобілізовані, робітники, в'язні, мобілізація, раціональне використання, відбудова, важка промисловість.

7 (236) Одрін, О. В. Ресурсний потенціал та структура господарської діяльності античних держав Північного Причорномор'я у V–III ст. до н. е. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.06.2007 / Олександр Вадимович Одрін ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 426 арк.

Одрін, О. В. Ресурсний потенціал та структура господарської діяльності античних держав Північного Причорномор'я у V–III ст. до н. е. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Олександр Вадимович Одрін ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор архітектури, професор, член-кореспондент НАН України *Крижицький Сергій Дмитрович*, Інститут археології НАН України, завідувач відділу античної археології.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Дзигоський Олександр Миколайович*, Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, професор кафедри археології та етнології України;

доктор історичних наук *Гаврилюк Надія Овксентіївна*, Інститут археології НАН України, голова польового комітету.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація становить собою багатоаспектне й комплексне дослідження ресурсного потенціалу та структури господарської діяльності античних держав Північного Причорномор'я часу їх найбільшого економічного розквіту – V–III ст. до н. е.

У ній вперше в історіографії проведено системний аналіз усього комплексу інформації історичних та археологічних джерел у поєднанні з інформацією комплексу природничих та агрономічних наук, що дало змогу дослідити не тільки наявні в минулому, а й потенційні можливості розвитку галузей економіки всіх головних античних держав Північного Причорномор'я. Такий аналіз дав змогу суттєво доповнити, а багато в чому переглянути усталені погляди на структуру економіки античних держав Північного Причорномор'я.

Порівняльний аналіз як ресурсного потенціалу чотирьох основних освоєних греками регіонів Північного Причорномор'я, так і структури економіки античних держав, що в них розташовувались, дозволив заперечити велику подібність між ними.

Можна стверджувати, що грецькі колоністи, адаптуючись до екологічних умов різних районів Північного Причорномор'я, застосовували різні адаптаційні моделі.

Ключові слова:

античність, економіка, ресурси, Північне Причорномор'я, структура, господарська діяльність, Тіра, Ніконій, Ольвія, Херсонес, Боспор.

8 (237) Павлишена, Ю. В. Внутрішня політика франкістського режиму в Іспанії. 1939–1975 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 21.09.2007 / Юлія Володимирівна Павлишена ; Київський міжнародний університет. – К., 2007. – 194 арк.

Павлишена, Ю. В. Внутрішня політика франкістського режиму в Іспанії. 1939–1975 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Юлія Володимирівна Павлишена ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Іваницька Ольга Павлівна*, Київський міжнародний університет, завідувач кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Камінський Євген Євменович*, Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, завідувач відділу трансатлантичних досліджень;

кандидат історичних наук *Годлевська Валентина Юріївна*, Вінницький національний технічний університет, старший викладач кафедри педагогіки, психології та соціології.

Анотація:

Дисертація є комплексним дослідженням внутрішньої політики Іспанії франкістського періоду (1939–1975 рр.), її етапів та особливостей. Робота присвячена темі, недостатньо розробленій у вітчизняній історичній науці, тому є належним і вагомим доробком у розвиток вітчизняної іспаністики, яка перебуває на стадії свого становлення.

Вперше в українській історіографії здійснено системний аналіз різножанрових джерел франкістського періоду, праць радянських, сучасних вітчизняних, російських та зарубіжних, передовсім іспанських, науковців; досліджено хронологічні межі, періодизацію і юридично-правове наповнення внутрішньої політики авторитарного франкістського режиму, узагальнено її напрями, закономірності, особливості та ліберальну самокорекцію пізнього франкізму в політичній, соціальній, економічній сферах. З'ясовано і систематизовано історичні і правові витоки системи каудилізму, її прерогативи та повноваження, класифіковано провідні ідеологічні риси франкістської держави. На прикладі іспанського досвіду показано багатолічність авторитаризму розвитку, його ефективність, суперечності та зв'язок, який існує між ним та демократією.

Ключові слова:

авторитаризм розвитку, корпоративізм, каудилізм, централізація, унітарна держава, демократизація, легітимність, монархія, уряд, опозиція, католицька церква.

9 (238) Пастушенко, Т. В. Остарбайтери з України: вербування, примусова праця, репатріація (історико-соціальний аналіз на матеріалах Київщини) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.10.2007 / Тетяна Вікторівна Пастушенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 242 арк.

Пастушенко, Т. В. Остарбайтери з України: вербування, примусова праця, репатріація (історико-соціальний аналіз на матеріалах Київщини) : автореф. дис.

на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Тетяна Вікторівна Пастушенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Лисенко Олександр Євгенович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, доцент *Потильчак Олександр Валентинович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін;

кандидат історичних наук, доцент *Грінченко Гелінада Геннадіївна*, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, доцент кафедри українознавства.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному історико-соціальному дослідженню окремої спільноти громадян України, котрі в роки Другої світової війни перебували на примусовій праці в нацистській Німеччині й належали до категорії остарбайтерів, здійсненому на прикладі жителів Києва та Київської області.

У роботі викладено основний історичний контекст побутування цієї соціальної групи, виділено особливості нацистської окупаційної політики та функціонування радянської репатріаційної системи в Київській області, здійснено перевірку існуючих статистичних даних щодо завербованих та репатрійованих жителів Київщини. Розглядаються зміни в соціальній структурі, правовому статусі, життєвих циклах, настроях, поведінковій стратегії остарбайтерів у часовому проміжку від вивезення на територію Рейху до повернення й початкового етапу соціальної адаптації на батьківщині.

Ключові слова:

вербування, завербовані, мобілізація, примусова праця, остарбайтери, працевикористання, форми спротиву, адаптація, переміщені особи, репатріація, репатріанти.

10 (239) Перепелиця, Є. А. Українсько-італійське міждержавне співробітництво в контексті європейської інтеграції (1991–2006 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.03.2007 / Євген Анатолійович Перепелиця ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 225 арк.

Перепелиця, Є. А. Українсько-італійське міждержавне співробітництво в контексті європейської інтеграції (1991–2006 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Євген Анатолійович Перепелиця ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Беловолов Юрій Григорович*, Донецький національний університет, професор кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики;

кандидат історичних наук, доцент *Бацак Костянтин Юрійович*, Київський славістичний університет, доцент кафедри всесвітньої історії.

Провідна установа:

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.

Анотація:

Вперше у вітчизняній історичній науці на широкій джерельній базі здійснено комплексне дослідження процесу становлення і розвитку українсько-італійського

міждержавного співробітництва в контексті європейської інтеграції. На основі залучення до наукового обігу нових матеріалів з поточного архіву другого територіального управління Міністерства закордонних справ України, історико-архівного управління МЗС України, поточного архіву Міністерства науки і освіти України, поточного архіву Міністерства культури і туризму України, поточного архіву Торгівельно-промислової палати України та архіву Президії НАН України, розглядаються проблеми еволюції українсько-італійських відносин в 1991–2006 рр. В роботі піддано аналізу двосторонні міждержавні відносини в політичній, економічній та культурно-гуманітарній сферах в умовах розвитку євроінтеграційних процесів. Визначено місце та роль, форми й напрямки співробітництва центральних органів державної влади України та Італійської Республіки. Розглянуто діяльність української діаспори в Італії.

Ключові слова:

Україна, Італійська Республіка, Європейський Союз, міждержавне співробітництво, європейська інтеграція, українсько-італійські відносини, політичне співробітництво, економічні стосунки, культурно-гуманітарні відносини.

10 (239) Поїздник, І. І. Відносини між Греко-католицькою та Римо-католицькою церквами на українсько-польському порубіжжі (1939–1946 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.11.2007 / Інна Іванівна Поїздник ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 251 арк.

Поїздник, І. І. Відносини між Греко-католицькою та Римо-католицькою церквами на українсько-польському порубіжжі (1939–1946 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Інна Іванівна Поїздник ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Лисенко Олександр Євгенович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин;

кандидат історичних наук *Рубльова Наталія Степанівна*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, старший науковий співробітник.

Анотація:

Дисертація присвячена дослідженню взаємин між ГКЦ та РКЦ в контексті суспільно-політичного, національного та духовного життя українсько-польського порубіжжя 1939–1946 рр. В роботі простежено еволюцію державної політики в релігійній та етноконфесійній сферах залежно від геополітичних обставин та воєнних подій, проаналізовано позицію греко-католицьких і римо-католицьких ієрархів та духовенства щодо протистояння своїх вірних в період війни, розкрито релігійний аспект українсько-польського трансферу 1939–1946 рр.

На підставі результатів дослідження зроблено висновки, що трансформація відносин між Греко-католицькою та Римо-католицькою церквами в роки Другої світової війни здійснювалась насамперед під впливом суспільно-політичних чинників. Етноконфесійні зміни на українсько-польському порубіжжі в 1939–1946 рр. відображені в сучасній національній та релігійній ситуації в Україні та Польщі.

Ключові слова:

етнорелігійна сфера, Греко-католицька церква, Римо-католицька церква, міжцерковні відносини, українсько-польське порубіжжя, Друга світова війна.

12 (241) Скрипник, А. Ю. Діяльність адміністративних установ Подільської губернії (1793–1914 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 23.02.2007 / Анатолій Юрійович Скрипник ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 245 арк.

Скрипник, А. Ю. Діяльність адміністративних установ Подільської губернії (1793–1914 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Анатолій Юрійович Скрипник ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Реснт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Капелюшний Валерій Петрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри краєзнавства та етнології;

кандидат історичних наук, доцент *Загребельна Ніна Іванівна*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, доцент кафедри методики викладання історії і суспільно-політичних дисциплін.

Анотація:

Дисертація є комплексним дослідженням діяльності адміністративних установ Подільської губернії (1793–1914 рр.), їх структури та місця в системі державного управління Російської імперії.

З'ясовано процес формування російського адміністративно-територіального устрою на Поділлі, розглянуто механізм регулювання вищими інстанціями діяльності губернської влади. В роботі віддзеркалено процеси становлення і розвитку місцевих керівних інституцій, визначені причини періодичного реформування губернських і повітових установ, їх структуру та особливості, а також ступінь ефективності у вирішенні завдань соціально-економічного та політичного розвитку краю. Досліджено функціонування інституту російського губернаторства, складено історико-соціологічний портрет губернського чиновництва. Результати дослідження засвідчили, що зазначені особливості та геополітичне розташування Поділля зумовили певну специфіку адміністрування впродовж XIX – початку XX ст., яка визначалася особливостями управління краєм вищими органами влади у вигляді Київського генерал-губернаторства, до складу якого тривалий час входила Подільська губернія.

Ключові слова:

адміністративно-територіальний устрій, губернатор, губернські органи управління, державні установи, справочинство, адміністративне регулювання, політика уніфікації, чиновництво.

13 (242) Якубова, Л. Д. Етнічні меншини УСРР і влада: динаміка соціально-економічних, політичних і культурних перетворень (1921–1935 рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 25.05.2007 / Лариса Дмитрівна Якубова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 572 арк.

Якубова, Л. Д. Етнічні меншини УСРР і влада: динаміка соціально-економічних, політичних і культурних перетворень (1921–1935 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Лариса Дмитрівна Якубова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 35 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини XX століття;

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Євтух Володимир Борисович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, декан факультету соціології та психології;

доктор політичних наук, професор *Картунов Олексій Васильович*, Університет економіки та права «Крок», завідувач кафедри суспільних наук.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України

Анотація:

У дисертації на тлі загальної соціально-економічної, політичної та культурної історії комплексно досліджується становище етнічних меншин України впродовж 20-х – першої половини 30-х рр. XX ст. та їхні взаємини з владою. Підсумовані результати наукової праці декількох поколінь вітчизняних і зарубіжних істориків по розробці заявленої проблематики. На основі ґрунтовної джерельної бази висвітлені особливості виробничого, суспільно-політичного та культурного життя етнічних меншин УСРР у контексті національної політики радянської держави. Об'єктом дослідження виступає сукупність соціально-економічних, суспільно-політичних та етнокультурних взаємин, які визначили специфіку етнонаціонального розвитку УСРР на етапі запровадження політики коренізації.

Досліджуваний період розглядається як час епохальних змін у базисних сферах життєдіяльності етнічних громад. Основою для узагальнень у галузі соціально-економічної історії етнічних громад стало висвітлення еволюції господарської діяльності етнічних меншин в умовах непу, історії національної кооперації, радянської кооперації в місцях мешкання етнічних меншин, аграризації єврейства, переведення на осілість рома, колонізаційної політики, землевпорядження, податкової політики, розвитку місцевої промисловості тощо. Суспільно-політичне життя етнічних громад розглядалося на тлі історії національного адміністративно-територіального будівництва, виборчих кампаній, нерадянських і прорадянських суспільно-політичних партій і рухів. Шляхом реконструкції історії коренізації навчальних і культосвітніх закладів, процесів етнокультурної взаємодії й трансформації традиційного культурного середовища охарактеризовані наслідки культурницької діяльності Кремля у контексті концепції культурної революції та філософії «культурного стрибка».

Ключові слова:

етнічні (національні) меншини, політика коренізації, національне адміністративно-територіальне будівництво, національні ради, національні райони, етнокультурна модернізація, мовна проблема, мовна політика, етнокультурна політика, етнополітика.

2008 рік

1 (243) Гончар, О. Т. Проблеми історії та культури України в епістолярній спадщині М. І. Костомарова : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.05.2008 / Ольга Трохимівна Гончар ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 237 арк.

Гончар, О. Т. Проблеми історії та культури України в епістолярній спадщині М. І. Костомарова : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Ольга Трохимівна Гончар ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Пінчук Юрій Анатолійович*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу української історіографії та спеціальних історичних дисциплін.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Калакура Ярослав Степанович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки;

кандидат історичних наук *Коваленко Олександр Борисович*, Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка, декан історичного факультету.

Анотація:

У дисертації вперше комплексно досліджуються проблеми історії та культури України в епістолярній спадщині відомого історика, публіциста, громадського діяча М. І. Костомарова. Проаналізовано опубліковане та неопубліковане листування вченого, яке складає близько 600 одиниць у фондах 2 архівів та рукописних колекцій 3 бібліотек та 1 музею. Значна частина епістолярних джерел репрезентовано вперше. Джерела систематизовані за кількома критеріями, визначені їхні археографічні особливості, особливості епістолярного стилю кореспондентів. Шляхом джерелознавчого аналізу проведена тематична диференціація змісту листування: за проблемно-хронологічним принципом виділені основні проблеми історії та культури України, серед яких: науковий диспут М. Костомаров з М. Погодіним щодо походження Русі; створення ним історичних образів Б. Хмельницького та І. Мазепи; боротьба вченого за утвердження української мови і культури на етнічних українських землях в умовах Російської імперії 40 – 80-х рр. XIX ст.; ставлення історика та його кореспондентів до суспільно-політичних подій другої половини XIX ст. Усі ці сюжети проаналізовано у відповідних розділах. У додатках систематизовано кількість листів, місце зберігання, періоди листування, біографічні дані про адресатів та кореспондентів. Епістолярій визначено як багатощарове й надзвичайно інформативне джерело для всебічного дослідження важливих проблем історії та культури України.

Ключові слова:

епістолярій, кореспондент, адресат, інформативність джерела, провідна тематика, науковий світогляд, репрезентативність теми, наукова лабораторія, національна самосвідомість.

2 (244) Заболотна, Т. В. Повсякденне життя населення Києва в роки нацистської окупації 1941–1943 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 31.10.2008 / Тетяна Володимирівна Заболотна ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 259 арк.

Заболотна, Т. В. Повсякденне життя населення Києва в роки нацистської окупації 1941–1943 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Тетяна Володимирівна Заболотна ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 20 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук *Вронська Тамара Василівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини ХХ століття;

кандидат історичних наук, доцент *Ветров Ігор Георгійович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, доцент кафедри джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін.

Анотація:

Дисертація присвячена вивченню повсякденного життя мешканців окупованого Києва. На основі широкої джерельної бази досліджуються структури повсякденності: харчування, одяг, житло, охорона здоров'я та аналізуються потреби городян у соціокультурній сфері. Визначено роль міської управи у вирішенні щоденних проблем киян. З'ясовано, що окупація поглибила щоденні проблеми киян, які змушені були самотужки виходити зі складних ситуацій, не розраховуючи на підтримку міської влади. Політика окупантів у сфері використання місцевих ресурсів спрямовувалася у першу чергу на обслуговування потреб німців. Простежується діяльність закладів торгівлі та громадського харчування, медичних, освітніх установ і закладів культури у напрямку задоволення повсякденних запитів городян.

Ключові слова:

Друга світова війна, нацистський окупаційний режим, повсякденне життя, міський соціум, стратегії виживання.

3 (245) Казначєєва, Л. М. Волинське дворянське зібрання (1796–1917): функції, структура, участь у системі органів влади : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.05.2008 / Людмила Миколаївна Казначєєва ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 197 арк.

Казначєєва, Л. М. Волинське дворянське зібрання (1796–1917): функції, структура, участь у системі органів влади : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Людмила Миколаївна Казначєєва ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Шандра Валентина Степанівна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу історії України ХІХ – початку ХХ ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Шуп Надія Андріївна*, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, завідувач кафедри суспільних наук;

кандидат історичних наук, доцент *Кривошея Ігор Іванович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, докторант кафедри історії України.

Анотація:

На основі аналізу архівних матеріалів, багатого корпусу законодавчих актів та наукової літератури у дисертації розкрито історію Волинського дворянського зібрання, його трансформацію з самоврядної станової корпоративної інституції, основні властивості якої були сформовані в річпосполитській традиції, до інституції, підпорядкованої державним інтересам Російської імперії. Узагальнено значний матеріал про зміни його структури й складу, функцій, прав та повноважень, обмеження участі зібрання в системі органів влади. З'ясовано механізми та технології усунення зібрання від управління губернією, серед яких позбавлення виборчого права, русифікація кадрового складу станових і державних установ. Звуження прав місцевих дворянських інституцій виявилось й у забороні депутатському зібранню видавати

свідоцтва про приналежність до привілейованого стану, а згодом й ревізія його діяльності. Однак найголовнішим заходом стала заборона проведення Волинського дворянського зібрання та виборів. Доведено, що губернське дворянське зібрання використовувалося місцевою знаттю як вагомий засіб для збереження та відстоювання своїх корпоративних прав. Натомість держава, втручаючись у формування його соцієтнічного складу, роз'єднувала шляхетську солідарність та підпорядкувала місцеве дворянство імперським завданням.

Ключові слова:

станова інституція, дворянське зібрання, предводитель дворянства, депутатське зібрання, сеймик, дворянство, шляхетство, самоврядування.

4 (246) Кашеварова, Н. Г. Документи Оперативного штабу рейхсляйтера Розенберга як джерело з історії вивчення нацистами окупованих східних територій (1941–1944) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 31.10.2008 / Наталія Григорівна Кашеварова ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2008. – 293 арк.

Кашеварова, Н. Г. Документи Оперативного штабу рейхсляйтера Розенберга як джерело з історії вивчення нацистами окупованих східних територій (1941–1944) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Наталія Григорівна Кашеварова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Войцехівська Ірина Нінелівна*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Матяш Ірина Борисівна*, Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, директор;

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Кот Сергій Іванович*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу історії України другої половини ХХ століття.

Анотація:

Дисертація є комплексним дослідженням архіву Оперативного штабу рейхсляйтера Розенберга як джерельної бази з історії вивчення нацистами окупованих східних територій (1941–1944) відповідно до його ідеологічних завдань. Розглянуто структуру, функції та завдання Штабу, напрями науково-пошукової, науково-методичної та науково-дослідної роботи; проаналізовано засади документотворення, охарактеризовано склад і зміст документів. Запропоновано джерелознавчу класифікацію документів за комплексними ознаками з урахуванням напрямів досліджень та ідеологічної основи діяльності Штабу, що включає рівні: тип, клас, рід, група, вид, різновид та базується на принципах: походження, функцій, роду та напрямів діяльності Штабу, складу та предметно-тематичного змісту документів як джерел. Розглянуто зміст функціонування ОШР та дана оцінка специфіки та джерельної значимості документів для розкриття діяльності нацистів у галузі збирання, узагальнення та використання інформації, науково-дослідних розробок в галузі історії, розвитку та стану економіки, зовнішньої та внутрішньої політики, науки, культури, освіти окупованих держав у світлі ідеологічних доктрин нацизму.

Розглянуто діяльність і специфіку документів Управління ОШР та його відділів, зондерштабів, головних робочих груп України та Остланду в галузі наукового дослідження окупованих територій.

До наукового обігу вперше у комплексі залучається великий масив джерел, пов'язаних з науковою діяльністю Штабу, поглиблюється методичний апарат джерелознавчого дослідження унікальних комплексних ділових архівів такого роду, як архів ОШР.

Ключові слова:

Оперативний штаб рейхслайтера Розенберга, Друга світова війна, Вища школа, Східна бібліотека, нацистські джерела, класифікація історичних джерел, конфіскація культурних цінностей, ідеологія нацизму, нацистські дослідження, окупація східних територій.

5 (247) Кіян, О. І. Володимир Антонович як історик й основоположник Київської історичної школи в українській історіографії другої половини XIX – поч. XX ст. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 28.03.2008 / Олександр Іванович Кіян ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 473 арк.

Кіян, О. І. Володимир Антонович як історик й основоположник Київської історичної школи в українській історіографії другої половини XIX – поч. XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Олександр Іванович Кіян ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 36 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Ресніт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Дмитрієнко Марія Федорівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу української історіографії та спеціальних історичних дисциплін;

доктор історичних наук, професор *Рафальський Олег Олексійович*, Верховна Рада України, секретаріат Апарату, перший заступник завідувача;

доктор історичних наук, професор *Казьмирчук Григорій Дмитрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії для гуманітарних факультетів.

Анотація:

У дисертації здійснено комплексне дослідження наукової спадщини одного з творців національно-демократичної концепції історії України Володимира Антоновича та його діяльності в розбудові Київської історичної школи в контексті розвитку вітчизняного історіографічного процесу. На основі аналізу ідейних принципів і методологічних засад історичної творчості Антоновича показано процес переходу від романтизму до позитивізму в українській історіографії другої половини XIX століття.

Обґрунтовано роль Антоновича в постановці української історіософії, націоналістичної концепції історії України. На основі розробленої автором функціональної логіко-лінгвістичної моделі «наукова школа в історіографії» визначено головні принципи постановки Київської історичної школи Антоновича, її ідейно-політичні й методологічні засади та етапи наукової еволюції й місце в національній і загальнослов'янській історіографії.

Ключові слова:

національна історіографія, наукова школа, історіософія, сцієнтистський світогляд, національно-демократична концепція історії, історичне самопізнання, методологія історії, інституціоналізація науки.

6 (248) Коляструк, О. П. Верховна Рада України у системі владних відносин 1994–2002 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.09.2008 / Олександр Петрович Коляструк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 218 арк.

Коляструк, О. П. Верховна Рада України у системі владних відносин 1994–2002 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Петрович Коляструк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Касьянов Георгій Володимирович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу новітньої історії та політики.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Майборода Олександр Микитович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, заступник директора;

кандидат історичних наук, доцент *Кононенко Валерій Васильович*, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, заступник директора Інституту історії, етнології та права.

Анотація:

Дисертація є комплексним дослідженням історії Верховної Ради України у 1994–2002 рр. На основі джерельної бази, досягнень вітчизняної та світової історіографії вивчено процеси становлення українського парламенту, розвитку його внутрішніх інститутів. Розглядаються парламентські вибори у 1994 р. та 1998 р., створення депутатських груп і фракцій у вищому законодавчому органі, їх вплив на його діяльність.

Досліджується конституційний процес у 1994–1996 рр., розробка проекту Конституції України, підписання Конституційного договору, роль депутатських об'єднань у виробленні й ухваленні Конституції України, а також їх діяльність в умовах чинної Конституції. Піддано аналізу намагання різних гілок влади внести зміни до Основного закону з наміром розширити свої повноваження.

Ключові слова:

Верховна Рада, парламент, депутатські групи, фракції, вибори, конституційний процес, Конституція, міжвладні відносини, Президент, Кабінет міністрів.

7. (249) Корнієнко В. В. Історико-культурна спадщина та її використання в туристичній сфері України (1991–2007 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.06.2008 / Вячеслав Васильович Корнієнко ; Інститут історії України НАН України – К., 2008. – 388 арк.

Корнієнко В. В. Історико-культурна спадщина та її використання в туристичній сфері України (1991–2007 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Вячеслав Васильович Корнієнко ; Інститут історії України НАН України – К., 2008. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Горбик В'ячеслав Олександрович*, Інститут історії України НАН України, завідувач Центру «Зводу пам'яток історії та культури України».

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Падалка Сергій Семенович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу новітньої історії та політики;

кандидат історичних наук, доцент *Русанов Юрій Анатолійович*, Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка, завідувач кафедри етнології та краєзнавчо-туристичної роботи.

Анотація:

Дисертація присвячена дослідженню проблеми взаємовідносин між історико-культурною спадщиною та туризмом. На підставі комплексного вивчення джерел та літератури, а також отриманих в ході експедиційних досліджень результатів, проаналізовано практичний та теоретичний досвід пристосування пам'яток історії та культури України до функціонування в туристичній сфері. В результаті проведеної роботи складено реєстр пам'яток історії та культури національного значення, які є туристичними об'єктами. Були встановлені загальні чинники, які впливають на інтенсивність їх залучення до екскурсійних маршрутів і залежать від якостей самих пам'яток. Такими чинниками є високий рівень концентрації екскурсійних об'єктів, здатність пам'яток на емоційному рівні впливати на глядача, наявність туристичної інфраструктури навколо кожного екскурсійного об'єкта. Відповідно до отриманих даних була сформована концепція найоптимальнішої форми перетворення складових історико-культурної спадщини на екскурсійні туристичні об'єкти. Суть цієї концепції полягає у створенні на основі пам'яток тематико-експозиційного музейного комплексу з метою формування національної системи туристично-екскурсійних маршрутів.

Ключові слова:

культурна спадщина, охорона пам'яток, пам'ятка історії та культури, туризм, туристичний об'єкт, туристичний ресурс.

8 (250) Мартинов, А. Ю. Соціально-економічний і політичний розвиток об'єднаної Німеччини (1990–2005 роки) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 25.04.2008 / Андрій Юрійович Мартинов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 522 арк.

Мартинов, А. Ю. Соціально-економічний і політичний розвиток об'єднаної Німеччини (1990–2005 роки) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Андрій Юрійович Мартинов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 26 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Газін Володимир Прокопович*, Кам'янець-Подільський державний університет, професор кафедри всесвітньої історії;

доктор історичних наук, професор *Кудряченко Андрій Іванович*, Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України, завідувач відділу стратегії розвитку політичної системи та громадянського суспільства;

доктор історичних наук, професор *Леценко Леонід Овдійович*, Дипломатична академія України при МЗС України, професор кафедри європейської та євроатлантичної інтеграції.

Анотація:

Проаналізовано передумови та історичні наслідки об'єднання Німеччини. Досліджено специфіку, історичний характер, рушійні соціально-політичні сили, зовнішні та внутрішні чинники «оксамитової революції» в НДР. Проаналізовано вплив створення Монетарного союзу ЄС на трансформацію соціального ринкового господарства Німеччини. Встановлено кореляцію між ціннісними та політичними орієнтирами

громадян ФРН. Висвітлено трансформацію політичних інститутів об'єднаної Німеччини. Розглянуто специфіку функціонування та особливості діяльності правочентристських та лівоцентристських політичних партій ФРН. Доказано, що пошуки німецькою політичною елітою «нового центру» обумовлювалися соціальною мобільністю німецького середнього класу. Внесено суттєві корективи в розуміння кореляції між об'єднанням Німеччини та прискоренням процесу європейської інтеграції впродовж 90-х рр. XX ст. Висвітлено німецькі підходи до розширення Європейського Союзу та проаналізовано ризики зазначеного процесу для гомогенності соціального та політичного простору ЄС. На основі компаративного підходу до висвітлення засад зовнішньої політики ФРН щодо Росії, України. Розглянуто концептуальні засади німецької стратегії після розпаду СРСР. Показано еволюцію підходів урядів Г. Коля та Г. Шредера до формалізації та реалізації «східної політики».

Ключові слова:

об'єднання Німеччини, трансформація німецького суспільства, соціальне ринкове господарство, глобалізація, європейська валютна система, християнсько-демократична партія, християнсько-соціальний союз, вільна демократична партія, соціал-демократична партія, партія демократичного соціалізму, партія зелених, європейська інтеграція, Європейський Союз, трансатлантичне співробітництво, Росія, Україна.

9 (251) Оніщенко, О. В. Жінки в суспільно-політичному житті України. 1917 рік : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.11.2008 / Оксана Володимирівна Оніщенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 184 арк.

Оніщенко, О. В. Жінки в суспільно-політичному житті України. 1917 рік : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Оксана Володимирівна Оніщенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 21 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Верстюк Владислав Федорович*, Український інститут національної пам'яті Кабінету Міністрів України, заступник голови.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Миронець Надія Іванівна*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, завідувач відділу джерел з новітньої історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Гонюкова Лілія Василівна*, Національна академія державного управління при Президентові України, докторант кафедри державної політики та управління політичними процесами.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному дослідженню суспільно-політичної діяльності жінок українських губерній протягом 1917 року. На основі вивчення джерел та літератури простежено трансформацію соціального статусу жінки через аналіз демографічних показників. Розкрито рівень залучення жінок до початкової, середньої та вищої освіти. Важливим досягненням стало отримання жінками права нарівні з чоловіками навчатися у вищих навчальних закладах. Визначено основні сфери професійної зайнятості жінок різних соціальних прошарків. Жіночий труд активно використовувався у сільському господарстві, промисловості, транспорті, збільшилась кількість жінок серед вчителів, юристів, медиків, державних службовців. Відзначено особливості повсякденного життя жінок у період революційних потрясінь, вплив суспільних трансформацій на емоційний та психологічний стан жінок. Висвітлено роль жіночих організацій, як загальнодержавних так і національних, різного спрямування: політичних, освітніх,

благодійних у суспільно-політичних подіях зазначеного періоду. Проаналізовано участь жінок у виборчих кампаніях до місцевих та загальнодержавних органів влади. Простежена заангажованість жіноцтва в українському національно-визвольному русі протягом 1917 року, внесок до процесу розбудови національної держави, розвитку національної освіти та культури.

Ключові слова:

соціальний статус, демографічний аналіз, освіта, професійна зайнятість, повсякденність, жіночі організації, виборчі кампанії, національно-визвольний рух.

10 (252) Орлик, В. М. Податкова політика уряду Російської імперії в кінці XVIII – середині XIX ст. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.09.2008 / Василь Михайлович Орлик ; Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – 547 арк.

Орлик, В. М. Податкова політика уряду Російської імперії в кінці XVIII – середині XIX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України»; спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Василь Михайлович Орлик ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 33 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Ресня Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Наулко Всеволод Іванович*, Київський славістичний університет, завідувач кафедри історії України та культурології;

доктор історичних наук, професор *Путро Олексій Іванович*, Державна академія керівних кадрів культури та мистецтва, завідувач кафедри суспільних наук;

доктор історичних наук, професор *Щербак Надія Олександрівна*, Київський національний університет внутрішніх справ, професор кафедри гуманітарних дисциплін.

Анотація:

У дисертації вперше в історіографії комплексно досліджено податкову політику уряду Російської імперії наприкінці XVIII – в середині XIX ст. Здійснено системний і порівняльний аналіз цієї політики в різних регіонах Російської імперії, головну увагу приділено Полтавській, Чернігівській, Слобідсько-Українській (Харківській), Волинській, Київській, Подільській, Катеринославській, Херсонській і Таврійській губерніям, а також проведено історико-порівняльний аналіз із регіонами Білорусі та Прибалтики.

З'ясовано витоки, принципи адміністрування та головні чинники впливу на політику уряду імперії Романових у сфері оподаткування. Досліджено спільне й відмінне в оподаткуванні «великоросійських» та «окраїнних» губерній. Доведено, що ставки подушного були єдиними для держави, а ставки оброчної податі – встановлені за класами. У той же час указується, що міське оподаткування в імперії Романових було не лише не уніфікованим, але й не впорядкованим, а в містах і містечках українських та білоруських губерній, навіть у 40-х рр. XIX ст. продовжували існувати міські податі й збори часів Речі Посполитої. Відображені заходи владних інституцій щодо уніфікації оподаткування виробництва й торгівлі алкоголем.

Ключові слова:

податкова політика, Російська імперія, уряд, владні інституції, державні фінанси, податі, збори, податні стани, ставка оподаткування, губернія, регіон.

11 (253) Походяща, О. Б. Український портретний живопис XVII–XVIII ст.: історико-іконографічне дослідження : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.12.2008 / Олена Борисівна Походяща ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 383 арк.

Походяща, О. Б. Український портретний живопис XVII–XVIII ст.: історико-іконографічне дослідження : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Олена Борисівна Походяща ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Дмитрієнко Марія Федорівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу української історіографії та спеціальних історичних дисциплін.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини XX століття;

кандидат історичних наук, доцент *Палієнко Марина Геннадіївна*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному дослідженню українського історичного портрета XVII–XVIII ст. переважно за матеріалами Національного музею України та Національного художнього музею України, включаючи портретні колекції інших українських, російських та європейських музеїв. Робота виконана із залученням значного за обсягом масиву джерел, що включає писемні, зображальні та речові матеріали з державних архівосховищ, бібліотечних зібрань і музейних колекцій України, РФ та Європи. Основою для дисертаційної роботи слугували живописні та графічні портретні зображення. Визначено основні етапи розвитку історичних портретів у XVII–XVIII ст. та розглянуто особливості їх розвитку відносно географічного розташування мистецьких шкіл України і вплив на їх розвиток суспільно-політичного та культурного процесів у країні. Здійснено наукову класифікацію історичного портрета XVII–XVIII ст., виділено два основних напрямки – культовий та світський портретний живопис. Показано функціональне призначення окремих типів портретів у суспільстві. Проаналізовано основні рушійні фактори і події, що визначили напрямки розвитку історичного портрета. Досліджено основні методологічні засади для атрибуції історичного портретного живопису XVII–XVIII ст. у контексті системи Спеціальних історичних дисциплін.

Ключові слова:

історичний портрет, іконографія, сарматський живопис, парсуна, історична інформація живописних творів, українське бароко, європейська культура, народні традиції, козацьке художнє середовище, соціально-історичні умови.

12 (254) Славутич, Є. В. Військовий костюм в Гетьманщині: історико-уніформологічне дослідження : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.06.2008 / Євген Володимирович Славутич ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 579 арк.

Славутич, Є. В. Військовий костюм в Гетьманщині: історико-уніформологічне дослідження : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Євген Володимирович Славутич ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Дмитрієнко Марія Федорівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу української історіографії та спеціальних історичних дисциплін.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Калакура Ярослав Степанович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки;

кандидат історичних наук, доцент *Стрельський Геннадій Вячеславович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, професор кафедри етнології.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному дослідженню історії костюму збройних сил Української козацької держави (1648–1781–1783 рр.). Робота виконана із залученням значного за обсягом масиву джерел, що включає писемні, зображальні та речові матеріали з державних архівосховищ, бібліотечних зібрань і музейних колекцій України та РФ. Основою дослідження послужили архівні джерела. Визначено основні етапи розвитку службових строїв всіх військових формувань Гетьманщини та розглянуто його специфіку в козацьких полках та найманих формуваннях. Здійснено детальну наукову реконструкцію усіх різновидів одягу і спорядження гетьманського війська та встановлено їхнє походження. Показано функціональне призначення окремих елементів і виявлених конструктивних особливостей. Розглянуто порядок і форми забезпечення українського війська обмундируванням, зброєю і спорядженням. Проаналізовано основні рушієві фактори і події, що визначили напрямки розвитку службових строїв гетьманського війська і системи їх постачання. Визначено нормативно-правову базу реформувань у сфері обмундирування, озброєння і спорядження та розглянуто особливості і ступінь реалізації реформ. Встановлено й уточнено зміст всіх місцевих українських назв і понять з вітчизняної уніформології XVII–XVIII ст. та подано їх тлумачення у словниковому вигляді.

Ключові слова:

військовий костюм, однострій, мундир, обмундирування, одяг, військове спорядження, озброєння, уніформологія, Гетьманщина.

13 (255) Хоменко, Н. М. Повсякденне життя студентської молоді України (1950 – 1960-ті рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.12.2008 / Наталія Михайлівна Хоменко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 263 арк.

Хоменко, Н. М. Повсякденне життя студентської молоді України (1950 – 1960-ті рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Наталія Михайлівна Хоменко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини ХХ століття.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Удод Олександр Андрійович*, Державний комітет архівів України, голова;

кандидат історичних наук, доцент *Коляструк Ольга Анатоліївна*, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, доцент кафедри всесвітньої історії.

Анотація:

У дисертації досліджено аспекти повсякденного життя студентської молоді ВНЗ України в 1950 – 1960-ті рр. Вперше у вітчизняній історичній науці на основі широкого кола джерел показано житлові та побутові умови життя, фінансову забезпеченість студентської молоді. З'ясовано їх ставлення до окремих навчальних дисциплін. Проаналізовано вплив суспільно-політичних подій в СРСР та світі на життя студентів і їх настрої. Виявлено, ставлення студентської молоді до релігії. Проаналізовано соціальні девіації та причини їх появи в студентському середовищі. Вивчено форми і якість студентського дозвілля.

У роботі з'ясовано, що факторами негативного впливу на повсякденне студентське життя були складні матеріально-побутові умови та ідеологічний контроль з боку комсомольських та партійних організацій.

Ключові слова:

студентська молодь, повсякденне життя, житлові умови, фінансова забезпеченість, політичні події, настрої, соціальні девіації, дозвілля.

14 (256) Чухліб, Т. В. Український гетьманат у протистоянні держав Європи з Османською імперією (1667–1699 рр.): міжнародне становище, зовнішня політика, зміна сюзеренів : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 29.02.2008 / Тарас Васильович Чухліб ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 495 арк.

Чухліб, Т. В. Український гетьманат у протистоянні держав Європи з Османською імперією (1667–1699 рр.): міжнародне становище, зовнішня політика, зміна сюзеренів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Тарас Васильович Чухліб ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 32 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*, Інститут історії України НАН України, директор, завідувач відділу історії України середніх віків та раннього нового часу.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Степанков Валерій Степанович*, Кам'янець-Подільський державний університет, професор кафедри всесвітньої історії;

доктор історичних наук *Головко Олександр Борисович*, Апарат Верховної Ради України, головний консультант депутатської фракції;

доктор історичних наук, професор *Брехуненко Віктор Анатолійович*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, завідувач відділу історії і теорії археографії та споріднених джерелознавчих наук.

Анотація:

Дисертація є першим в історіографії комплексним дослідженням місця та ролі Українського гетьманату в протистоянні країн Центрально-Східної, Східної та Південно-Східної Європи з Османською імперією в другій половині XVII ст. У контексті міжнародних відносин здійснено системний і порівняльний аналіз зовнішньої політики українських урядів лівобережної та правобережної частин Української держави. Доведено, що, зважаючи на конфлікт між Османською імперією (включно з Кримським ханством), з одного боку, та Австрійською імперією, Венеціанською республікою, Річчю Посполитою (при підтримці Ватикану) та Московською державою – з другого, українські правителі були вимушені лавірувати між польським королем, російським царем, турецьким султаном і кримським ханом, переходити з одного боку на інший, а отже, відмовлятися від протекції одного володаря-сюзерена на користь іншого. В окремі періоди гетьмани визнавали залежність від кількох сусідніх монархів

одночасно, що дало змогу дисертанту зробити висновок про проведення ними полівасалітетної зовнішньої політики. Водночас розділення України між Варшавою, Москвою, Стамбулом і Бахчисараєм означало започаткування процесу поступової втрати Українським гетьманом політико-правової суб'єктності в міжнародних відносинах кінця 60-х – 90-х рр. XVII ст.

Ключові слова:

міжнародні відносини, Османська імперія, держави Європи, Український гетьманат, полівасалітетність, українсько-турецькі відносини, українсько-польські відносини, Віденська битва, козацтво.

2009 рік

1 (257) Борисевич, С. О. Законодавче регулювання поземельних відносин та його соціальні наслідки для Правобережної України (1793–1886 роки) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 27.11.2009 / Сергій Олександрович Борисевич ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 524 арк.

Борисевич, С. О. Законодавче регулювання поземельних відносин та його соціальні наслідки для Правобережної України (1793–1886 роки) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Сергій Олександрович Борисевич ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 36 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Шандра Валентина Степанівна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Крижанівський Олег Прокопович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії стародавнього світу та середніх віків;

доктор історичних наук, професор *Орлик Василь Михайлович*, Кіровоградський національний технічний університет, завідувач кафедри гуманітарних наук і документознавства;

доктор історичних наук, професор *Темірова Надія Романівна*, Донецький національний університет, професор кафедри історіографії, джерелознавства, археології та методики викладання історії.

Анотація:

У дисертації розглядається історія законодавчого регулювання поземельних відносин у Правобережній Україні починається з приєднання краю в 1793 р. до Російської імперії і закінчуючи започаткуванням чиншової реформи 1886 р. Аналізується еволюція законодавчих норм, зумовлених політичними, соціально-економічними та етнічними особливостями регіону, які впливали на характер поземельних відносин. Значна увага приділена законодавчому регулюванню змін різноманітних форм володіння державними маєтками, орендних відносин, функціонування інституцій конфіскації, секвестру, заборони, опіки, застави, оцінки, продажу та успадкування нерухомого майна в державному та приватному іпотечному кредитуванні, а також у розмежуванні земельних угідь, які здійснювались російською владою в напрямі спрощення та уніфікації. Простежуються соціальні наслідки еволюції поземельних відносин.

Ключові слова:

законодавче регулювання, поземельні відносини, форми землеволодіння, форми землекористування, іпотека, оренда, застава, конфіскація, секвестр, заборона, нерухоме майно.

2 (258) Боровець, І. І. Історичні умови та національні особливості словацького державотворення у 1939–1945 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.09.2009 / Іван Іванович Боровець ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 259 арк.

Боровець, І. І. Історичні умови та національні особливості словацького державотворення у 1939–1945 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Іван Іванович Боровець ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кірсенко Михайло Володимирович*, Національний університет «Києво-Могилянська академія», професор кафедри історії та політології;

кандидат історичних наук, професор *Постоловський Руслан Михайлович*, Рівненський державний гуманітарний університет, ректор.

Анотація:

Вперше у вітчизняній історичній науці на широкій джерельній базі здійснено комплексне дослідження історичних умов та особливостей словацького національного державотворення у 1939–1945 рр. Розглядаються проблеми розбудови словацької державності в політичній, економічній, соціальній, культурно-освітній сферах. Визначено внутрішньо- та зовнішньополітичні чинники утворення Словацької держави, охарактеризовано структуру вищих державних органів новоутвореної Словацької республіки, виявлено характерні риси людацького політичного режиму, з'ясовано роль і місце Словаччини у системі тогочасних міжнародних відносин. Простежено політичний розвиток країни та основні напрямки внутрішньої політики словацької влади, визначено її позитивні результати та прорахунки. Розкрито причини, передумови та прояви суспільно-політичної кризи в Словацькій державі у 1943–1944 рр., а також висвітлено конкретно-історичні обставини ліквідації Словацької республіки.

Ключові слова:

Словаччина, Словацька держава, Словацька республіка, національне державотворення, протекторат, людацький режим, націоналізм, партійно-державний контроль, суспільно-політична криза.

3 (259) Вирський, Д. С. Річпосполитська історіографія України (XVI – середина XVII ст.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 29.05.2009 / Дмитро Станіславович Вирський ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 859 арк.

Вирський, Д. С. Річпосполитська історіографія України (XVI – середина XVII ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Дмитро Станіславович Вирський ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 37 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Колесник Ірина Іванівна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу української історіографії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Сас Петро Михайлович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу історії України середніх віків та раннього нового часу;

доктор історичних наук, доцент *Василенко Віталій Олександрович*, Державна Національний гірничий університет України, професор кафедри історії та політичної теорії;

доктор історичних наук, професор *Лиман Ігор Ігорович*, Бердянський державний педагогічний університет, проректор з міжнародних зв'язків.

Анотація:

Дисертація присвячена трактуванням України та специфічно українських сюжетів у історіографії Речі Посполитої XVI – середини XVII ст. Константовано ренесансну природу цієї історіографії та значення для цілого вітчизняного (українського) історіографічного процесу.

У центрі уваги дослідження еволюція річпосполитської україніки, генеалогія ідей та концептів, а також реальні можливості їх поширення. Аналізуються малознані українському науковому загалу праці (та їх фрагменти) Й. Л. Деція, М. Рея, Я. А. Красіньського, М. Кромера, С. Сарницького, С. Оржельського, Р. Гейденштейна, Й. Бельського, Б. Папроцького, С. Любенського, Я. І. Петриція, Я. Собеського, Ш. Старовольського, П. Пясецького, А. М. Фредра та ін.

Головним чином досліджені уявлення річпосполитських істориків про географію та історичне минуле Русі-України, про боротьбу з турецько-татарською загрозою на українській ділянці Великого кордону християнської Європи та про феномен українського козацтва.

Ключові слова:

річпосполитська історіографія, Ренесанс, україніка/українознавство, ранньомодерна доба, українське козацтво.

4 (260) Вронська, Т. М. Репресії проти родин «ворогів народу» в Україні: ідеологія та практика (1917–1953 рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 25.12.2009 / Тамара Василівна Вронська ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 460 арк.

Вронська, Т. М. Репресії проти родин «ворогів народу» в Україні: ідеологія та практика (1917–1953 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Тамара Василівна Вронська ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 40 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Лисенко Олександр Євгенович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Баран Володимир Кіндратович*, Волинський національний університет ім. Л. Українки, завідувач кафедри новітньої історії України;

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. XX ст.;

доктор історичних наук, професор *Потильчак Олександр Валентинович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін.

Анотація:

Дисертація є першим комплексним дослідженням каральної політики та практики радянської влади проти родин «ворогів народу» в Україні. Запроваджується наукове поняття «сімейне заручництво» та подається цілісна концепція цього явища.

У широкій історичній ретроспективі на основі архівних та опублікованих документів, більшість з яких уперше введено до наукового обігу, проаналізовано ідеологічне та юридичне підґрунтя репресій проти родичів політичних опонентів тоталітарного режиму, наведено докази того, що переслідування «ворожих» сімей мало

системний характер, було чітко структурованим, жорстко і цілеспрямовано керувалося партійною верхівкою за участю всіх інститутів радянського правосуддя та органів держбезпеки, спрямовувалося на зміцнення режиму та створення у суспільстві атмосфери всеосяжного страху.

У праці розглянута взаємодія різних ланок механізму політичного терору, встановлено його морально-психологічні наслідки та характер реабілітаційного процесу для кожної групи репресованих сімей.

Ключові слова:

політичний терор, репресії, сімейне заручництво, «вороги народу», ЧСИР, ЖИР, «мінусними», «позбавленці», спецпоселенці, «пособництво», депортації.

5 (261) Дзагалов, А. С. Переселение украинских казаков и крестьян на Терек (1832–1904 гг.) : дис. ... канд. ист. наук : захищена 27.03.2009 / Анатолий Сосланбекович Дзагалов ; Институт истории Украины НАН Украины. – К., 2009. – 272 л.

Дзагалов, А. С. Переселення українських козаків і селян на Терек (1832–1904 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Анатолий Сосланбекович Дзагалов ; Институт історії України НАН України. – К., 2009. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Пінчук Юрій Анатолійович*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу української історіографії та спеціальних історичних дисциплін.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Наулко Всеволод Іванович*, Київський славістичний університет, професор кафедри країнознавства; кандидат історичних наук *Руденко Наталія Миколаївна*, Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, молодший науковий співробітник.

Анотація:

Дисертація присвячена спеціальному дослідженню процесу переселення в 1832–1904 рр. українських козаків, селян і відставних солдатів в один із регіонів Північного Кавказу – територію колишньої Терської області. На землях, які входили раніше до складу області, нині розташовані суб'єкти Російської Федерації: Північна Осетія-Аланія, Чеченська, Інгуська, Кабардино-Балкарська республіки. Крім того, до складу Терської області входили південні, густонаселені райони Ставропольського краю й північна частина Дагестану.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період з 1832 р. по 1904 р. Саме протягом цього часу на Тереку вперше з'явилися військово-землеробські населені пункти – козацькі станиці, села та хутори, компактно заселені вихідцями з Полтавської, Чернігівської, Харківської, Катеринославської та інших губерній Російської імперії. На підставі аналізу документів і матеріалів реконструюється процес переселення українців на Терек, що відбувався в контексті внутрішньої і зовнішньої політики Росії. На основі порівняльного аналізу відомостей північнокавказьких і українських архівосховищ, висвітлюється формування та переселення на Терек «малоросійських» козацьких полків у 1832 р. Крім того, у праці розглядається переселення державних селян і відставних солдатів із родинами.

Автор аналізує історичну, соціально-економічну, етнографічну та статистико-демографічну літературу про терське козацтво, складовою частиною якого були козаки, військові поселенці, відставні солдати і селяни-однодворці з губерній України, а також загальні й спеціальні роботи, присвячені переселенському руху українського народу. У науковий обіг вводиться значна кількість раніше невикористаних документів, що

дозволяє висвітлити невідомі сторінки переселення та історію заснування і заселення українцями станиць, сіл і хуторів на Терек, більшість з яких збереглися до наших днів.

Ключові слова:

Російська імперія, Північний Кавказ, Кавказька лінія, Кавказьке лінійне козацьке військо, Терек, Терська область, Терське козацьке військо, 1-й та 2-й Малоросійський полки, малоросійські козаки, Волинська, Катеринославська, Київська, Подільська, Полтавська, Чернігівська, Херсонська, Таврійська, Харківська губернії, переселення, міграція, станиця.

6 (262) Єпик, Л. І. Костянтин Андрійович Мацієвич – учений і громадсько-політичний діяч : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.02.2009 / Лариса Іванівна Єпик ; Луцький державний технічний університет. – Луцьк, 2009. – 225 арк.

Єпик, Л. І. Костянтин Андрійович Мацієвич – учений і громадсько-політичний діяч : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Лариса Іванівна Єпик ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор Скляренко Євген Михайлович, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу регіональних проблем історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Рубльов Олександр Сергійович*, Інститут історії України НАН України, вчений секретар;

доктор історичних наук, професор *Верба Ігор Володимирович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри історії Росії.

Анотація:

У дисертації на тлі подій новітньої української історії, Української революції 1917–1920 рр. досліджено роль К. Мацієвича (1873–1942 рр.) – відомого вченого-аграрника, громадсько-політичного і дипломатичного діяча. Простежено процес становлення його як національно свідомого українця, організатора і засновника громадської агрономії, журналіста і вченого. Проаналізовано діяльність К. Мацієвича як діяча національно-визвольного руху, активного учасника Української революції 1917–1920 рр., його співробітництво з Центральною Радою і Директорією УНР. Автор приділила увагу характеру ділових і особистих відносин К. Мацієвича з видатними українськими суспільно-політичними і державними діячами: С. Петлюрою, Д. Дорошенком, І. Мазепою, П. Скоропадським. В дисертації розкрито та схарактеризовано основні напрями дипломатичної діяльності К. Мацієвича на посаді Голови Дипломатичної місії УНР в Румунії у 1919–1923 рр. На основі віднайдених автором та введених до наукового обігу джерел стало можливим визначити і розкрити основні напрями наукової і політичної діяльності К. Мацієвича в період еміграції у Чехословаччині.

Ключові слова:

К. Мацієвич, агрономія, викладач, дипломат, політичний діяч України, еміграція.

7 (263) Ілюк, Т. В. Українсько-грецькі зв'язки в галузі культури та освіти: 1991–2007 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.06.2009 / Тетяна Василівна Ілюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 282 арк.

Ілюк, Т. В. Українсько-грецькі зв'язки в галузі культури та освіти: 1991–2007 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» : захищена 26.06.2009 / Тетяна Василівна Ілюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 20 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Терентьєва Наталія Олексіївна*, Інститут історії України НАН України, керівник Центру українсько-грецьких відносин відділу історії України XIX – початку XX ст., провідний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кудряченко Андрій Іванович*, Інститут європейських досліджень НАН України, директор;

кандидат історичних наук *Білоусова Лілія Григорівна*, Державний архів Одеської області, заступник директора.

Анотація:

У дисертації комплексно досліджується історія становлення та розвитку зв'язків у галузі культури та освіти між Україною та Грецькою Республікою у 1991–2007 рр. Здійснено аналіз договірно-правової бази міждержавного співробітництва, простежено еволюцію розбудови політичних відносин та виявлено взаємозв'язок між розвитком політичних та економічних відносин і активізацією контактів в галузі культури та освіти. З'ясовано залежність ефективного розвитку культурного співробітництва від наявності спонсорського потенціалу. Розкрито зміст співробітництва двох країн в галузі культури та освіти на сучасному етапі, виявлено основні форми та напрями, досліджено механізми практичної реалізації партнерства та фактори, що вплинули на формування українсько-грецьких культурних та освітніх відносин в період незалежності нашої держави. Проаналізовано внесок «народної дипломатії» та співпраці між українськими та грецькими містами-побратимами у розвиток двосторонніх відносин в гуманітарній сфері та формуванні міжнародних взаємин. Доведено позитивний вплив демократичного розвитку національних меншин України на весь комплекс українсько-грецьких культурно-просвітницьких взаємин.

Ключові слова:

Україна, Грецька Республіка, договірно-правова база, міждержавне співробітництво, культура, освіта, культурно-освітнє співробітництво, спонсорський потенціал, зв'язки, міста-побратими, «народна дипломатія», міжнародні взаємини.

8 (264) Корольов, Г. О. Автономістсько-федералістські погляди Михайла Грушевського: формування, втілення, трансформація : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.10.2009 / Геннадій Олександрович Корольов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 220 арк.

Корольов, Г. О. Автономістсько-федералістські погляди Михайла Грушевського: формування, втілення, трансформація : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Геннадій Олександрович Корольов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Пиріг Руслан Якович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії Української революції (1917–1921 рр.).

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Колесник Віктор Федорович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, декан історичного факультету;

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Гирич Ігор Борисович*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, завідувач відділу джерел з історії України XIX – початку XX ст.

Анотація:

Робота присвячена дослідженню генезису автономістсько-федералістських поглядів М. Грушевського у історичному контексті XIX – початку XX ст. Реконструюються особливості формування історичного світогляду та подана взаємообумовленість із політичними поглядами, відтворено ідейно-політичний вплив федералізму на вченого. Досліджено розвиток дихотомії української ідеї в усвідомленні М. Грушевського і висвітлено основні риси його конституційного проекту федеративної перебудови Росії. Державотворча праця вченого показана на основі відстоювання автономістських позицій і закономірного переходу до самостійництва. Федералістські погляди (1918–1924 рр.) розглядаються на ґрунті двох головних концептів: розуміння федеративної України поза російським контекстом і трансформації ідеї федерації від європейської до радянської. Підкреслено, що автономістсько-федералістська складова політичного світогляду М. Грушевського була найсуттєвішою.

Ключові слова:

М. Грушевський, федералізм, національно-територіальна автономія, самостійність, соціалістичні погляди, трансформація.

9 (265) Примаченко, Я. Л. Північноамериканська історіографія діяльності ОУН і УПА : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.09.2009 / Яна Леонідівна Примаченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 209 арк.

Примаченко, Я. Л. Північноамериканська історіографія діяльності ОУН і УПА : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Яна Леонідівна Примаченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Касьянов Георгій Володимирович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу новітньої історії та політики.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Калакура Ярослав Степанович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор-консультант кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки;

доктор історичних наук, професор *Льюшин Ігор Іванович*, Київський славістичний університет, завідувач кафедри міжнародних відносин.

Анотація:

У дисертації здійснено комплексний аналіз північноамериканської історіографії діяльності ОУН і УПА. Досліджено політико-ідеологічний та інтелектуальний контекст північноамериканської історіографії другої половини XX ст. Розглянуто як сам процес становлення північноамериканської історіографії проблеми ОУН–УПА, так і ті чинники, що впливали на актуальність дослідження української проблематики в США та Канаді на різних етапах її розвитку. Здійснено всебічний аналіз вивчення ключових проблем історії ОУН і УПА в північноамериканській історіографії. Виходячи з методологічних підходів, дослідницьких технік та світоглядних позицій було виокремлено три групи північноамериканських дослідників: емігрантську, діаспорну та американську.

На основі аналізу широкого кола наукової літератури визначено динаміку розвитку досліджень як в середині окремих груп північноамериканських дослідників, так і на рівні взаємодії одної з одною та з іншими етнічними спільнотами Північної Америки, як-то: єврейською, з якою українці мали досить складні стосунки. Визначено характерні риси націоналістичного нарративу створеного емігрантськими партійними

істориками та діаспорного «мученицького» нарративу. Виявлено тенденцію до збільшення цікавості до проблеми ОУН–УПА з боку молодого покоління американських дослідників.

Ключові слова:

північноамериканська історіографія, націоналістичний нарратив, діаспорний «мученицький» нарратив, советологія.

10 (266) Решетченко, Д. В. Хлібна торгівля Правобережної України (1796–1853 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.04.2009 / Дмитро Володимирович Решетченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 212 арк.

Решетченко, Д. В. Хлібна торгівля Правобережної України (1796–1853 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Дмитро Володимирович Решетченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Шандра Валентина Степанівна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Казьмирчук Григорій Дмитрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії для гуманітарних факультетів;

кандидат історичних наук *Гордуновський Олег Миколайович*, Черкаський інститут банківської справи НБУ, доцент кафедри економіки.

Анотація:

Охарактеризовано особливості хлібної торгівлі Правобережної України. Показано умови формування товарного збіжжя в різних господарствах і їх частку в хлібній торгівлі. Прослідковано роль українського Правобережжя в забезпеченні продовольством військ як на рівні Південно-Західного краю, так і на загальноросійському. Встановлено регіональні особливості внутрішньої та зовнішньої торгівлі збіжжям досліджуваних губерній. Відстежено торгівлі зв'язки краю з сусідніми губерніями та європейськими державами і Туреччиною. Складені діаграми, таблиці та карти дають змогу уявити обсяги внутрішньої та зовнішньої торгівлі наприкінці XVIII – початку 50-х рр. XIX ст.; вклад в її загальну кількість різних соціальних верств; залежність від природнокліматичних зон тощо. Результати роботи засвідчили, що зазначені особливості та геополітичне розташування зумовили специфіку розвитку хлібної торгівлі Правобережного регіону впродовж досліджуваного періоду, яка визначалася її напрямками, способами та місцями збуту.

Ключові слова:

хлібна торгівля, Правобережна Україна, збут, попит, продаж, заготівлі, ярмарки, збіжжя, митні тарифи.

11 (267) Робак, І. Ю. Історичні умови організації та специфіка розвитку охорони здоров'я в Харкові (XVIII – початок XX ст.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 30.10.2009 / Ігор Юрійович Робак ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 441 арк.

Робак, І. Ю. Історичні умови організації та специфіка розвитку охорони здоров'я в Харкові (XVIII – початок XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ігор Юрійович Робак ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 40 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Гуржій Олександр Іванович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу історії України середніх віків та раннього нового часу.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Казьмирчук Григорій Дмитрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії для гуманітарних факультетів;

доктор історичних наук, професор *Морозов Анатолій Георгійович*, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, завідувач кафедри новітньої історії;

доктор історичних наук, професор *Рубльов Олександр Сергійович*, Інститут історії України НАН України, вчений секретар.

Анотація:

Дисертація є першим комплексним дослідженням дорадянської історії харківської охорони здоров'я. До наукового обігу запроваджується поняття «соціальна історія охорони здоров'я», зміст якого складають історичні закономірності виникнення та еволюції охорони здоров'я в системі «охорона здоров'я – суспільство», а на місцевому рівні – «охорона здоров'я в місті – суспільство – міська громада».

На основі опублікованих і архівних документів, більшість з яких вперше залучена до наукового дослідження, відтворено історичні умови організації охорони здоров'я в Харкові за імперської доби і специфіку заходів протидії найнебезпечнішим захворюванням; простежено розвиток санітарної діяльності; виявлено закономірності розвитку і місцеві особливості медичної допомоги населенню; створено біографічні портрети видатних організаторів харківської охорони здоров'я і складено їхній колективний просопографічний соціоетнічний портрет.

Уперше системно проаналізовані і узагальнені питання організації харківської охорони здоров'я в історичному контексті їх поступу, досвід виникнення, становлення, функціонування всіх харківських лікувально-санітарних структур у досліджуваній період, їх взаємини між собою і з іншими інститутами тогочасного суспільства. В дисертації розкриваються як позитивні, так і негативні сторони охороноздоровчої діяльності, аналізуються фактори, що забезпечували успішне вирішення проблем, чи, навпаки, перешкождали динамічному розвитку охорони здоров'я. Дисертант надає сучасним органам державної влади і місцевого самоврядування практичні рекомендації щодо врахування в їх діяльності позитивного досвіду, який був нагромаджений в сфері охорони здоров'я в Харкові за імперської доби.

Ключові слова:

охорона здоров'я, Харків, місцеве самоврядування, імперська доба, дорадянський, медична допомога, лікувально-санітарна організація.

12 (268) Романова, О. О. Сповідь у житті православних мирян Лівобережної України (30 – 70-і рр. XVIII ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.04.2009 / Оксана Олексіївна Романова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 368 арк.

Романова, О. О. Сповідь у житті православних мирян Лівобережної України (30 – 70-і рр. XVIII ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Оксана Олексіївна Романова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Горобець Віктор Миколайович*, Інститут історії України НАН України, завідувач Центру соціальної історії, провідний науковий співробітник відділу історії України середніх віків та раннього нового часу.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Мордвінцев В'ячеслав Михайлович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії Росії;
кандидат історичних наук *Яременко Максим Васильович*, Національний університет «Києво-Могилянська академія», завідувач науково-дослідного центру «Спадщина Києво-Могилянської академії».

Анотація:

У роботі на основі широкого кола джерел досліджено роль сповіді у житті мирян Київської митрополії у 30–70-ті рр. XVIII ст. Вивчено церковне та світське законодавство, яке регламентувало місце сповіді в житті особи. Охарактеризовано «професійний» рівень практикуючих духівників. Окреслено вертикаль церковного управління та засади формування парафій. Проаналізовано ефективність вживаних заходів щодо налагодження системи державного контролю за річною сповіддю лаїків, відмічено типові перешкоди. З'ясовано ставлення мирян до вимоги сповіді в парафії, її частотність, показано зміни в усвідомленні людьми суті гріха.

З'ясовано, що синодальні заходи щодо налагодження системи контролю за сповіддю не знаходили належного розуміння ні серед місцевого духовенства, ні серед лаїків. Підкреслено, що наслідком досліджуваних заходів стала секуляризація суспільної свідомості.

Ключові слова:

сповідь, духівник, сповідальник, сповідальна практика, сповідний розпис, гріх, епитимія.

13 (269) Романцов, О. В. Інститут військових губернаторів у системі російського територіального управління Правобережною Україною (кінець XVIII – перша третина XIX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.12.2009 / Олександр Володимирович Романцов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 225 арк.

Романцов, О. В. Інститут військових губернаторів у системі російського територіального управління Правобережною Україною (кінець XVIII – перша третина XIX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Володимирович Романцов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Верменич Ярослава Володимирівна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник Центру теоретико-методологічних проблем історичної регіоналістики.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Казьмирчук Григорій Дмитрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії для гуманітарних факультетів;

кандидат історичних наук, доцент *Скрипник Анатолій Юрійович*, Подільський державний аграрно-технічний університет, доцент кафедри історії, соціології та політології.

Анотація:

Інститут військових губернаторів є однією з найменш вивчених складових адміністративно-територіального устрою в Російській імперії. Ця посада проіснувала від моменту впровадження майже 70 років. За цей час вона набула багатьох повноважень, які визначали її місце у владній вертикалі імперії Романових. Дослідження діяльності військових губернаторів на теренах Правобережної України дозволило краще зрозуміти не лише їхню роль в розвитку цього регіону, але й простежити еволюцію даного інституту. Використання великого масиву джерельного матеріалу з київських та

хмельницького архівів дозволило ґрунтовно розглянути ті наукові проблеми, які постали перед дисертантом у процесі роботи над темою. Залучення законодавчої бази Російської імперії надало можливість глибшого усвідомлення тих змін, які намагався впроваджувати царський уряд по відношенню до цього інституту. Вивчення цієї теми дозволяє проводити паралелі не лише з іншими тогочасними інститутами губернської влади, але й сучасними гілками місцевої адміністративної влади.

Ключові слова:

військовий губернатор, інспекція, Правобережна Україна, шляхта, канцелярія військового губернатора, монарх, Урядуючий Сенат, указ, військовий суд.

14 (270) Тельвак, В. В. Рецепція творчої спадщини Михайла Грушевського в історичній думці кінця XIX – 30-х років XX століття : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 30.01.2009 / Віталій Васильович Тельвак ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 521 арк.

Тельвак, В. В. Рецепція творчої спадщини Михайла Грушевського в історичній думці кінця XIX – 30-х років XX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Віталій Васильович Тельвак ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 37 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Пиріг Руслан Якович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії Української революції (1917–1921 рр.).

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Зашикільняк Леонід Опанасович*, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, заступник директора з наукової роботи;

доктор історичних наук, професор *Масненко Віталій Васильович*, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, завідувач кафедри історії та етнології України;

доктор історичних наук, професор *Матяш Ірина Борисівна*, Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, директор.

Анотація:

У дисертації проаналізовано проблему сприйняття сучасниками М. Грушевського його творчої спадщини. Досліджено історіографічну рефлексію над першими працями вченого. Виявлено масштабність звернення до наукової та організаційної діяльності М. Грушевського львівського двадцятиліття. Змальовано особливості грушевськознавчої рефлексії періоду війни та революції. Вивчено проблему рецепції діяльності вченого еміграційного п'ятиліття. Досліджено різнопланові публікації, присвячені осмисленню в науковій та публіцистичній літературі діяльності М. Грушевського радянського десятиріччя. Здійснено аналіз посмертної грушевськіани. Обґрунтовано, що на оцінки творчості вченого з боку його сучасників значною мірою впливали ідеологічні та суспільно-політичні процеси на європейському континенті кінця XIX – 30-х років XX ст.

Ключові слова:

М. Грушевський, рецепція, творча спадщина, українська історіографія, польська грушевськіана, російська грушевськіана, чеська грушевськіана, західноєвропейське слов'янознавство.

15 (271) Тітова, Н. В. Українське та польське населення Поділля: проблеми міжнаціональних відносин у прикордонному регіоні УРСР (1920 – 1930-ті роки) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.11.2009 / Наталія Володимирівна Тітова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 246 арк.

Тітова, Н. В. Українське та польське населення Поділля: проблеми міжнародних відносин у прикордонному регіоні УРСР (1920 – 1930-ті роки) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Наталія Володимирівна Тітова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Рубльов Олександр Сергійович*, Інститут історії України НАН України, вчений секретар.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Якубова Лариса Дмитрівна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу історії України 20 – 30-х років ХХ ст.;

кандидат історичних наук, доцент *Місінкевич Леонід Леонідович*, Хмельницький університет управління та права, професор кафедри філософії та політології.

Анотація:

У роботі на широкому колі джерел проаналізовані проблеми міжнародних відносин українського та польського населення Поділля упродовж 1920 – 1930-х років. Комплексно проаналізовано особливості українсько-польського міжетнічного співіснування у стратегічно важливому прикордонному регіоні УРСР у контексті загальноукраїнського суспільно-політичного й культурного процесу 1920 – 1930-х рр. й відповідної еволюції більшовицької національної політики. З'ясовано особливості здійснення урядової політики «українізації» щодо титульної (принаймні формально) нації УРСР та перебіг процесів «коренізації» серед польської людності регіону, а також синхронність/асинхронність цих процесів.

З прикордонним статусом регіону й плеканням імперіалістичних планів керівництвом СРСР пов'язана й надмірна мілітаризація усього Поділля, а відтак й системні та перманентні репресивні заходи режиму, спрямовані насамперед проти місцевих українців та поляків, покликані забезпечити радянське запілля на випадок ймовірної агресії «фашистської Польщі».

Ключові слова:

Поділля, регіон, українське населення, польське населення, міжнародні відносини, політика «коренізації», політика «українізації».

16 (272) Фареній, І. А. Кооперативний рух у Наддніпрянській Україні в другій половині ХІХ – на початку ХХ століття : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.06.2009 / Ігор Анатолійович Фареній ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 513 арк.

Фареній, І. А. Кооперативний рух у Наддніпрянській Україні в другій половині ХІХ – на початку ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ігор Анатолійович Фареній ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 38 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Реснт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України ХІХ – початку ХХ ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Марочко Василь Іванович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник;

доктор історичних наук, професор *Нестуля Олексій Олексійович*, Полтавський університет споживчої кооперації України, ректор;

доктор історичних наук, професор *Турченко Федір Григорович*, Запорізький національний університет, проректор.

Анотація:

Дисертація висвітлює процес зародження та становлення кооперативного руху в Наддніпрянській Україні, який відбувався в другій половині XIX – на початку XX ст. У дисертаційній роботі подана узагальнююча картина виникнення кооперативних форм діяльності, перетворення їх у сталий та прогресуючий вид господарювання. Праця містить дані щодо кількісної динаміки кооперативних організацій та кооперованого населення, ролі кооперації у стримуванні ринкових цін на товари і послуги, створенні умов для ефективної реалізації продукції дрібних товаровиробників. У дисертації з'ясовані причини поширення кооперативних форм діяльності, які крилися у специфіці економічної ситуації та особливостях настроїв та життєдіяльності культурної еліти. Також розглянуті ідейно-теоретичні засади розвитку кооперативного руху. Встановлено характер залучення селянства та інтелігенції до кооперації, набуття ними навичок кооперативної роботи, здатність різних суспільних прошарків до виконання певних її видів.

Ключові слова:

кооперативний рух, кооперація, кооперативні організації, кооперативні форми діяльності, коопероване населення, селянство, інтелігенція, Наддніпрянська Україна.

17 (273) Шевченко, В. В. Приватна банкірська діяльність на території Південної України XIX – початку XX ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.02.2009 / Валентина Віталіївна Шевченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 246 арк.

Шевченко, В. В. Приватна банкірська діяльність на території Південної України XIX – початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Валентина Віталіївна Шевченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Реснит Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Шляхов Олексій Борисович*, Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара, завідувач кафедри української історії та етнополітики;

кандидат історичних наук, доцент *Фареній Ігор Анатолійович*, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, доцент кафедри новітньої історії.

Анотація:

У дисертації здійснено комплексне дослідження приватної підприємницької діяльності банкірів Півдня України у XIX – на початку XX ст. На основі аналізу широкого кола джерел і наукової літератури визначено характерні риси банкірського підприємництва та його особливості у регіоні. З'ясовано, що саме у зазначений період тут склалися необхідні умови для становлення й розвитку даного виду господарювання, а саме: природно-географічні та організаційно правові чинники, сприятливі внутрішня і зовнішня політика імперського уряду, міжнародна ситуація тощо.

Визначено основні тенденції банкірської діяльності до й після реформ 1860–1870-х рр. Доведено значний внесок банкірів краю у розбудову капіталістичної кредитно-банківської системи Російської імперії. Проаналізовано їх соціальний статус, чисельність й етнічну належність. Висвітлено основні форми реалізації ними концепції соціальної відповідальності, зокрема через участь у суспільному житті й доброчинності.

Ключові слова:

підприємницька діяльність (підприємництво), банкір, банкірський дім (контора), зовнішня торгівля, кредит, фінансові операції, соціальна відповідальність.

2010 рік

1 (274) Андросова-Байда, Д. О. Українська історична наука 1920-х рр.: образ жінки-історика : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.05.2010 / Дарина Олександрівна Андросова-Байда ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 222 арк.

Андросова-Байда, Д. О. Українська історична наука 1920-х рр.: образ жінки-історика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Дарина Олександрівна Андросова-Байда ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Колесник Ірина Іванівна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу української історіографії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Калакура Ярослав Степанович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки;

кандидат історичних наук, доцент *Андрєєв Віталій Миколайович*, Херсонський державний університет, завідувач кафедри всесвітньої історії та історіографії.

Анотація:

У дисертації розглянуто становлення та еволюція образу жінки-науковця в українській історіографічній традиції. Проаналізовано особливості інтеграції жінок до професійного наукового співтовариства та формування професійної ідентичності жінки-історика. Розкрито евристичний потенціал категорії «образ жінки-історика» як інструменту осмислення стану української історичної науки 1920-х рр. з погляду гендерних характеристик.

Розглянуто фактори, що роблять можливою фемінізацію української історичної науки, особливу увагу приділено питанню становлення системи жіночої вищої освіти. Проаналізовано ситуацію співіснування декількох образів жінки-історика – «академічного», «марксистського», «пролетарського».

Особливу увагу приділено питанню впливу обраної професії на самопрезентації жінок-істориків в приватному житті, проаналізовано феномен професійних деформацій на прикладі жінки-науковця.

Досліджено становлення жіночого дискурсу в історіографічній традиції 1920-х рр. Виокремлено особливості професійного письма жінки-історика.

Ключові слова:

українська історіографія, жінка-історик, образ історика, образ науки, наукове співтовариство, гендер.

2 (275) Блащук, С. М. «Правда Руська» у радянській історіографії (1920-ті – перша половина 1960-х рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.03.2010 / Світлана Миколаївна Блащук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 316 арк.

Блащук, С. М. «Правда Руська» у радянській історіографії (1920-ті – перша половина 1960-х рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Світлана Миколаївна Блащук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 20 с.

Науковий керівник:
доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Котляр Микола Федорович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:
доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Івакін Гліб Юрійович*, Інститут археології НАН України, заступник директора;
кандидат історичних наук *Ващук Дмитро Петрович*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник.

Анотація:
У дисертації досліджується історіографічний процес вивчення та видання давньоруського юридичного джерела – «Правди Руської», в контексті розвитку історичної науки в СРСР в 1920-х – першій половині 1960-х рр. Робота побудована на залученні великого комплексу раніше не задіяних або майже не задіяних архівних матеріалів, частина яких вперше вводиться до наукового обігу. Автором проаналізовано стан історичної науки та освіти вказаного періоду, політичні та ідеологічні передумови зміни парадигми історичних студій у СРСР у 1930-х рр. та причини відновлення досліджень з історії Київської Русі. Простежено діяльність Підкомісії з підготовки до видання «Правди Руської» при Археологічній комісії АН СРСР та процес підготовки академічного видання на чолі з академіком Б. Грековим. Виокремлено особистий внесок радянських учених у дослідження пам'ятки, зокрема, докладно проаналізовано роботи Є. Карського, С. Юшкова, М. Богословського, В. Любимова, С. Валка, М. Тихомирова, Л. Черепніна. Охарактеризовано діяльність структурних підрозділів ВУАН, які торкалися проблем давньоруського права, а також внесок у наукову розробку даної проблематики українських істориків в еміграції.

Ключові слова:
«Правда Руська», список, редакція, класифікація, історіографічний процес, наукова дискусія.

3 (276) Бондар, В. В. Аграрна і соціальна історія пореформеного селянства в сучасному українському історіописанні : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.04.2010 / Вадим Віталійович Бондар ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 263 арк.

Бондар, В. В. Аграрна і соціальна історія пореформеного селянства в сучасному українському історіописанні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Вадим Віталійович Бондар ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 20 с.

Науковий керівник:
доктор історичних наук, професор *Удод Олександр Андрійович*, Інститут історії України НАН України, в.о. завідувача відділу української історіографії.

Офіційні опоненти:
доктор історичних наук, професор *Гоцуляк Віктор Володимирович*, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, професор кафедри історіографії, джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін;
кандидат історичних наук, доцент *Федьков Олександр Миколайович*, Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка, проректор.

Анотація:
У дисертації комплексно досліджено особливості сучасного історіографічного процесу й проблемно-тематичні пріоритети української історіографії пореформеного

селянства. В праці охарактеризовано основні етапи дослідження теми, рівень її наукової розробки. Використано великий комплекс історіографічних джерел (824). Здійснено аналіз сучасної української історичної літератури з таких питань, як земельні реформи та їх наслідки, аграрна політика держави, господарювання і підприємництво селян у нових, ринкових умовах, селянська кооперація, еволюція землеволодіння й землекористування, селянські рухи та ін. Вивчено наукові праці, присвячені питанням соціальної історії селянства: його ментальності, соціальній поведінці, світобаченню і уявленням. Показано перехід від описової історії побуту до аналітичного вивчення психологічних, демографічних і культурних сюжетів. Висвітлено сутність інституціоналізації та проаналізовано діяльність Інституту історії України НАНУ, Наукового товариства істориків-аграрників і Науково-дослідного інституту селянства в Черкасах, інших осередків.

Ключові слова:

історіографія, селянство, аграрна історія, соціальна історія, інституціоналізація, концепція.

4 (277) Великочий, В. С. Українська історіографія суспільно-політичних процесів у Галичині 1914–1919 рр.: умови становлення, етапи розвитку, особливості : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 30.04.2010 / Володимир Степанович Великочий ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 591 арк.

Великочий, В. С. Українська історіографія суспільно-політичних процесів у Галичині 1914–1919 рр.: умови становлення, етапи розвитку, особливості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Володимир Степанович Великочий ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 42 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Реснт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Калакура Ярослав Степанович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри загальної історії, архівознавства та спеціальних галузей історичної науки;

доктор історичних наук, професор *Панакін Георгій Володимирович*, Український інститут національної пам'яті Кабінету Міністрів України, начальник відділу архівування документів національної пам'яті;

доктор історичних наук, професор *Рубльов Олександр Сергійович*, Інститут історії України НАН України, вчений секретар.

Анотація:

Дисертаційне дослідження присвячене вивченню української історіографії суспільно-політичних процесів у Галичині в 1914–1919 роках. З'ясовано теоретико-методологічні засади і ступінь наукової розробки проблеми, запропоновано класифікацію її джерельної бази. Проаналізовано історичні інтерпретації політики Австро-Угорщини і Росії щодо Галичини в роки Першої світової війни та державотворчих процесів ЗУНР. Розкрито контраверсійне висвітлення науковцями проблем, пов'язаних з еволюцією партійно-політичної системи в краї та діяльності Союзу визволення України. Розглянуто відображення в українській історіографії національно-консолідаційних взаємин між українством Галичини і Наддніпрянщини та етнопатристичні стосунки в галицькому соціумі. Досліджено історичну літературу про його духовне і культурне життя в зазначений період.

Ключові слова:

суспільно-політичні процеси, Галичина, Перша світова війна, Західноукраїнська Народна Республіка, політичний режим, Українське січове стрілецтво, Галицька армія, українсько-польські стосунки, етнічні меншини, церковно-релігійні процеси, культурне життя.

5 (278) Гончарук, Т. Г. Транзитна торгівля в Україні кінця XVIII – першій половині XIX ст. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 29.10.2010 / Тарас Григорович Гончарук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 402 арк.

Гончарук, Т. Г. Транзитна торгівля в Україні кінця XVIII – першій половині XIX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Тарас Григорович Гончарук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 28 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Ресня Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Лебеденко Олександр Михайлович*, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, ректор;

доктор історичних наук, професор *Мордвінцев В'ячеслав Михайлович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії Росії;

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Солдатенко Валерій Федорович*, Український інститут національної пам'яті Кабінету Міністрів України, голова.

Анотація:

У дисертації подається комплексний аналіз процесів, пов'язаних з формуванням та функціонуванням маршрутів транзиту товарів через українські землі, що входили до складу Російської імперії, від кінця XVIII ст. до початку буржуазних реформ середини XIX ст. Аналізується вплив зовнішньополітичних, внутрішньополітичних та економічних факторів на розвиток транзиту. Детально вивчається правова база функціонування транзиту: її характер та зміни. Визначаються сухопутні, морські та річкові шляхи транзитної торгівлі територією України, засоби, якими здійснювався транзит, його загальні показники. Аналізується склад купецтва, яке займалося транзитною торгівлею. Розкривається місце транзиту товарів у товарообміні та його вплив на українське господарство в цілому. Комплексно вивчається одеське порто-франко (1819–1859 рр.) як явище вітчизняної соціально-економічної історії: передумови та причини його проголошення, зміни правового становища, вплив на економічне, соціальне та культурне життя України.

Ключові слова:

транзитна торгівля, історія торгівлі, торговельна політика, купецтво, порто-франко.

6 (279) Ковпаненко, Н. Г. Архітектурно-мистецька спадщина України у вітчизняних історичних дослідженнях (друга половина XIX – початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.05.2010 / Наталя Григорівна Ковпаненко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 271 арк.

Ковпаненко, Н. Г. Архітектурно-мистецька спадщина України у вітчизняних історичних дослідженнях (друга половина XIX – початок XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія,

джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Наталя Григорівна Ковпаненко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Горбик В'ячеслав Олександрович*, Інститут історії України НАН України, керівник Центру «Зводу пам'яток історії та культури України» відділу історії України другої половини ХХ століття.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Наулко Всеволод Іванович*, Київський славистичний університет, професор кафедри країнознавства;

кандидат історичних наук, професор *Коваленко Олександр Борисович*, Чернігівський національний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка, Інститут історії, етнології та правознавства ім. О. М. Лазаревського, директор.

Анотація:

У дисертації системно, на основі широкого кола опублікованих та архівних джерел вперше досліджуються особливості становлення вітчизняних студій архітектурно-мистецької спадщини доби середньовіччя і раннього нового часу в Україні в контексті розвитку історичної науки другої половини ХІХ – початку ХХ ст. З'ясовано наукові та соціокультурні чинники, які обумовили розвиток цих досліджень, визначено їх тенденції і внесок у розробку проблем національної історії та культури.

Систематизовано вклад у збирання джерел і вивчення вітчизняних пам'яток провідних наукових товариств і губернських вчених архівних комісій Наддніпрянської України. Встановлено особистий внесок окремих учених, їх здобутки у розробці питань, пов'язаних з вітчизняною культурною спадщиною, зокрема, докладно проаналізовано праці Д. Багалія, М. Грушевського, Є. Кузьміна, Г. Павлуцького, А. Прахова, К. Широцького та ін. Досліджено вплив Всеросійських археологічних з'їздів на процес розгортання студій архітектурно-мистецької спадщини України, розглянуто їх основні напрями і проблематику.

Ключові слова:

архітектурно-мистецька спадщина, Наддніпрянська Україна, історія історичної науки, М. Грушевський, Д. Багалій, наукові товариства, Київське історичне товариство Нестора-літописця, археологічні з'їзди, губернські вчені архівні комісії, історичні джерела, історія та культура.

7 (280) Коляструк, О. А. Повсякденне життя інтелігенції УСРР у 1920-ті рр.: сучасний теоретико-методологічний та історіографічно-джерелознавчий дискурс : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.11.2010 / Ольга Анатоліївна Коляструк ; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 2010. – 510 арк.

Коляструк, О. А. Повсякденне життя інтелігенції УСРР у 1920-ті рр.: сучасний теоретико-методологічний та історіографічно-джерелознавчий дискурс : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Ольга Анатоліївна Коляструк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 40 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини ХХ століття.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Дровозюк Степан Іванович*, Вінницький обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників, директор;

доктор історичних наук, професор *Калакура Ярослав Степанович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки;

доктор історичних наук, професор *Удод Олександр Андрійович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу української історіографії.

Анотація:

Дисертаційне дослідження присвячене вивченню повсякденного життя інтелігенції УСРР в 1920-ті рр. З'ясовано теоретико-методологічні засади і ступінь розробки наукової проблеми, запропоновано класифікацію її джерельної бази. Проаналізовано історіографію повсякденності в західній та російській гуманітаристиці, розкрито інтегративно-міждисциплінарний характер історії повсякденності як напряму соціоантропологічних досліджень, уточнено її понятійно-категоріальне забезпечення. Розкрито особливості становлення історії повсякдення в сучасній українській історіографії.

На підставі аналізу різноманітних джерел охарактеризовано реалії повсякденного життя вітчизняної інтелігенції у перше радянське десятиліття, розглянуто її поведінкові реакції та життєві практики у процесі трансформації повсякдення від традиційно-усталеного до екстремально-нормативного, розкрито шляхи і засоби конформізації інтелігенції, механізми її буденної адаптації та визначено її роль у формуванні нового способу життя верстви і суспільства в цілому.

Ключові слова:

повсякденне життя, повсякденність, історія повсякденності, структури повсякденності, інтелігенція, джерела повсякденності, НЕП (нова економічна політика), повсякденні практики, соціальна історія, історична антропологія, сучасна історіографія, гуманітарна галузь, методологія.

8 (281) Кононенко, В. П. Суспільно-політичні уявлення та ідеї козацьких інтелектуалів Гетьманщини (кінець 80-х років XVII – кінець 60-х років XVIII ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.03.2010 / Василь Петрович Кононенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 230 арк.

Кононенко, В. П. Суспільно-політичні уявлення та ідеї козацьких інтелектуалів Гетьманщини (кінець 80-х років XVII – кінець 60-х років XVIII ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Василь Петрович Кононенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*, Інститут історії України НАН України, директор, завідувач відділу історії України середніх віків та раннього нового часу.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Мордвінцев В'ячеслав Михайлович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії Росії;

доктор історичних наук, професор *Струкевич Олексій Карпович*, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, завідувач кафедри політології.

Анотація:

У роботі на основі широкого кола джерел досліджено суспільно-політичні уявлення та ідеї козацьких інтелектуалів з кінця 80-х рр. XVII до кінця 60-х рр. XVIII ст. Проаналізовано протистояння між шляхетськими та абсолютистськими уявленнями та ідеями у Центральній Європі, що визначало поведінку еліт макрорегіону. Козацькі інтелектуали створили «схему» історії своєї Батьківщини, в

основі якої лежало обґрунтування витоків та розвитку «малоросійських вольностей» від Русі, Великого князівства Литовського та Речі Посполитої до їх часу. У проектах Глухівської ради, творах світських інтелектуалів, наказах депутатам до Законодавчої комісії та їхній роботі у ній присутнє уявлення про Гетьманщину як фактично окрему державу у межах Російської імперії.

Ключові слова:

козацькі інтелектуали Гетьманщини, суспільно-політичні ідеї та уявлення, «вольності», децентралізм, «шляхетська демократія», централізм, абсолютизм, «загальне благо».

9 (282) Корновенко, С. В. Аграрна політика урядів А. Денікіна та П. Врангеля (1919–1920 рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 29.01.2010 / Сергій Валерійович Корновенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 474 арк.

Корновенко, С. В. Аграрна політика урядів А. Денікіна та П. Врангеля (1919–1920 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Сергій Валерійович Корновенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 40 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Реснт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Орлик Василь Михайлович*, Кіровоградський національний технічний університет, завідувач кафедри гуманітарних наук та документознавства;

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Солдатенко Валерій Федорович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, завідувач відділу соціально-політичної історії;

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАПН України *Ткаченко Василь Миколайович*, Національна академія педагогічних наук України, радник Президії.

Анотація:

У дисертації на основі аналізу здобутків попередників, широкого джерельного матеріалу, частину якого вперше введено до наукового обігу, об'єктивно-науково вивчено аграрну політику урядів А. Денікіна та П. Врангеля у 1919–1920 рр. на території Новоросійської, Харківської, Малоросійської та Таврійської губерній. Автором з'ясовано, що аграрне питання в програмних засадах Білого руху Півдня Росії було представлено фактично від початку його формування, тобто вже у «Конституції генерала Л. Корнілова» (грудень 1917 – січень 1918 рр.), у подальших програмних та законодавчих документах воно уточнювалося та доповнювалося (залежно від конкретних історичних обставин та завдань, що стояли перед його лідерами). У дисертації розкрито, що А. Денікін, П. Врангель, очолювані ними уряди, комплексно підходили до вирішення аграрного питання, усвідомлюючи його соціально-економічне та суспільно-політичне значення. Вони наріжним каменем своєї аграрної політики вважали інтенсифікацію сільського господарства як галузі, поліпшення матеріальних статків селянства як гаранту існування оновленої моделі російської державності, повноправного суб'єкта соціально-економічних, суспільно-політичних відносин. У роботі встановлено, що основні положення аграрного законодавства урядів А. Денікіна, П. Врангеля узгоджувалися зі змістом аграрного законодавства урядів Радянської Росії, Польщі, Румунії, Чехословаччини, Болгарії та інших країн Центральної та Південно-Східної Європи. На підставі аналізу залученого до

дослідження різнопланового джерельного матеріалу у дисертації обґрунтовано твердження про те, що селянство Новоросійської, Харківської, Малоросійської та Таврійської губерній у політичному відношенні вимагало від влади Білого руху Півдня Росії «порядку», який встановить «господар». Автором доведено, що програмні положення суспільно-політичного компонента аграрної політики урядів А. Денікіна, П. Врангеля носили конструктивний, проселянський характер. Їхній зміст відповідав сутності «політичної програми» селянства. Контент-аналіз діловодної, офіційної та іншої документації засвідчує, що лідери Білого руху Півдня Росії стояли на позиціях діалогу із селянством, юридично та практично закріплюючи це.

Ключові слова:

Білий рух, Білий рух Півдня Росії, уряди А. Денікіна та П. Врангеля, території, на які поширювалася влада Білого руху Півдня Росії, аграрна політика, аграрна політика урядів А. Денікіна та П. Врангеля, аграрне питання.

10 (283) Лаас, Н. О. Проблеми соціальної історії України другої половини 40-х – середини 60-х рр. XX ст. в англomовній історіографії : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.01.2010 / Наталія Олександрівна Лаас ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 245 арк.

Лаас, Н. О. Проблеми соціальної історії України другої половини 40-х – середини 60-х рр. XX ст. в англomовній історіографії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Наталія Олександрівна Лаас ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини XX століття.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Зашикільняк Леонід Опанасович*, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, заступник директора з наукової роботи;

кандидат історичних наук, доцент *Коляструк Ольга Анатоліївна*, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, доцент кафедри всесвітньої історії.

Анотація:

На основі аналізу відповідних джерел у дисертації з'ясовано ступінь дослідження в англomовній історіографії другої половини XX – початку XXI ст. проблем соціокультурної історії України часів пізнього сталінізму та хрущовського періоду. Основну увагу звернено на тематичний спектр цих досліджень та їх етапи, що визначило проблемно-хронологічний принцип структуризації матеріалу. Визначено методологічні та концептуальні засади англomовних праць (тоталітарний підхід, теорії модернізації, соціальна історія, культурні студії), окреслено їх обмеження щодо українських реалій. Виокремлено три етапи розвитку радянологічних студій: тоталітаризм, ревізіонізм та сучасний етап, кожен з яких співвіднесено з динамікою вивчення української проблематики. Запропоновано перспективні напрями подальших досліджень.

Ключові слова:

англomовна історіографія, зарубіжна україністика, радянологія, соціальна історія, культурна історія, сталінізм, хрущовський період, соціальна стратифікація, девіації, культурні практики, соціалізація.

11 (284) Лозовий, В. С. Ставлення селянства України до влади в добу Центральної Ради (березень 1917 р. – квітень 1918 р.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.02.2010 / Віталій Станіславович Лозовий ; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 2010. – 466 арк.

Лозовий, В. С. Ставлення селянства України до влади в добу Центральної Ради (березень 1917 р. – квітень 1918 р.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Віталій Станіславович Лозовий. – Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 36 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Андрусин Богдан Іванович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, Інститут політології та права, директор.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Пиріг Руслан Якович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії Української революції (1917–1921 рр.);

доктор історичних наук, професор *Терещенко Юрій Іларіонович*, Київський національний лінгвістичний університет, завідувач кафедри історії України та зарубіжних країн;

доктор історичних наук, професор *Морозов Анатолій Георгійович*, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, завідувач кафедри новітньої історії.

Анотація:

На основі аналізу конкретно-історичного матеріалу доби Центральної Ради розкрито політику державних органів влади у сферах, що безпосередньо стосувалися селянства і, через визначення основних складових селянської свідомості та світосприйняття, елементів політичної культури та ідеологічних орієнтацій, з'ясовано ставлення селянства до цієї політики. Основна увага при цьому приділялася висвітленню та осмисленню процесу формування та функціонування владних структур на селі, змісту владних рішень, їх відповідності настановам та стереотипам селянської свідомості, визначенню масових настроїв, що призводили до наростання соціального радикалізму та екстремізму, а також мотивації суспільної поведінки селянства.

Події аграрної революції у період Центральної Ради активізували суспільно-політичне життя на селі при одночасному розвалі адміністративних структур, що призвело до домінування тенденцій політичного та правового нігілізму у свідомості та поведінці широких народних мас. Цей процес можна кваліфікувати як архаїзацію суспільно-правових відносин та деградацію соціального життя на селі. Він характеризувався: антиетатистськими та анархічними настроями широкого загалу, деструкцією органів державної влади, скасуванням державної юрисдикції, інституванням громадського сходу, як основної форми селянської влади та судочинства, визнанням звичаєвого права основним інструментом регулювання правових відносин, посиленням регіоналізму, локальної свідомості, господарської та політичної автаркії, гіпертрофією ролі насильства, поширенням егалітаризму, втіленням соціальної справедливості у формі зрівняльного земельного розподілу.

Ключові слова:

селянство, влада, Центральна Рада, земля, село, місто, екстремізм.

12 (285) Постемська, І. А. Політика безпеки і оборони об'єднаної Німеччини. 1990–1998 роки : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.06.2010 / Ілона Анатоліївна Постемська ; Київський міжнародний університет. – К., 2010. – 241 арк.

Постемська, І. А. Політика безпеки і оборони об'єднаної Німеччини. 1990–1998 роки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Ілона Анатоліївна Постемська ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 21 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Іваницька Ольга Павлівна*, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, професор кафедри всесвітньої історії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кудряченко Андрій Іванович*, Інститут європейських досліджень НАН України, директор;

кандидат історичних наук *Омельченко Андрій Вікторович*, Запорізький національний університет, старший викладач кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному аналізу процесу формування і реалізації політики безпеки і оборони ФРН у 1990–1998 роках. Проаналізовано широке коло різножанрових джерел досліджуваного періоду, проведене ґрунтовне вивчення головних військово-політичних документів та на їх основі простежено еволюцію безпекової та оборонної стратегії ФРН. Зроблено оцінку сучасного стану науково-дослідницької розробки теми, здійснено історіографічний аналіз праць вітчизняних та зарубіжних науковців з проблематики безпекової і оборонної політики Німеччини. Систематизовано головні геополітичні фактори та цінні механізми прийняття та імплементації політичних рішень в безпековій сфері, визначено групи акторів, які впливали на процес формування політики безпеки і оборони об'єднаної Німеччини в 1990–1998 роках.

Визначено сутність німецького підходу до реформування збройних сил та запропоновано аналіз складових процесу реформування Бундесверу. Розширено фактографічну і джерельну базу дослідження ролі ФРН у врегулюванні міжнародних криз, систематизовано практику участі Німеччини у міжнародних миротворчих операціях.

Вивчено провідні аспекти формування німецького стратегічного курсу щодо реформування міжнародної безпекової архітектури на тлі кардинальних змін постбіполярної доби. Узагальнено внесок Німеччини у процес розбудови провідних безпекових проектів та інституцій (НАТО, ЗЄС, ЄБОІ, ОБСЄ, німецько-французька співпраця в сфері безпеки і оборони), підтверджено пріоритетність мультилатерального підходу в німецькій зовнішній та безпековій політиці.

Ключові слова:

ФРН, політика безпеки і оборони, міжнародна безпекова архітектура, збройні сили, миротворчі операції, НАТО, Європейська безпекова та оборонна ідентичність, ЗЄС, ОБСЄ, німецько-французька співпраця.

13 (286) Сирота, О. І. Репресії проти етнічних меншин Одещини у 1934–1937 роках : дис. ... канд. іст. наук : захищена 17.12.2010 / Олена Іванівна Сирота ; Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського. – О., 2010. – 258 арк.

Сирота, О. І. Репресії проти етнічних меншин Одещини у 1934–1937 роках : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олена Іванівна Сирота ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 20 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, доцент *Чумак Володимир Михайлович*, Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського, завідувач кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Якубова Лариса Дмитрівна*, Інституту історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу історії України 20–30-х рр. ХХ ст.;

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Кокін Сергій Анатолійович*, Галузевий державний архів СБУ, начальник.

Анотація:

Дисертація є комплексним дослідженням репресивної політики тоталітарного режиму проти етнічних меншин Одещини у 1934–1937 роках. Проаналізовано законодавчо-нормативну базу, яка забезпечувала проведення репресій та вивчено механізм їх реалізації. Підкреслено, що протягом досліджуваного періоду керівництво радянської держави прийняло низку законів, які суттєвим чином доповнювали кримінальне законодавство. Встановлено, що в радянському суспільстві штучно формувалась атмосфера недовіри до іноземнопідданих, політемігрантів та осіб, які мали рідних за кордоном. Розкрито форми та методи каральних заходів у соціальних верствах етнічних меншин. Доведено, що характерними рисами у репресивній діяльності влади на Одещині стали численні рейди по «чистці» режимних територій, під час яких заарештовувались особи без паспортів та куркулі-втікачі. З'ясовано типовість звинувачень, досліджено методи ведення слідства та охарактеризовано прийняття репресивних рішень. Проаналізовано механізм фабрикування так званих «контрреволюційних організацій» у середовищі етнічних меншин Одещини.

Ключові слова:

репресії, тоталітарний режим, Одещина, етнічні меншини, суд, вирок, спеціальні служби, «контрреволюційні організації».

14 (287) Стрикун, І. С. Становлення білоруської державності (1917–1921 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.09.2010 / Ірина Сергіївна Стрикун ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 203 арк.

Стрикун, І. С. Становлення білоруської державності (1917–1921 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Ірина Сергіївна Стрикун ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАПН України *Ткаченко Василь Миколайович*, Національна академія педагогічних наук України, радник Президії;

кандидат історичних наук *Дедурін Геннадій Геннадійович*, Харківський національний університет внутрішніх справ МВС України, старший викладач кафедри історії державності України та українознавства.

Анотація:

У дисертації висвітлено становлення білоруської державності від створення білоруських партій і політичних організацій й висунення ними на передній план ідеї національного самовизначення Білорусі до укладення Ризького мирного договору, яким визначався радянсько-польський кордон, що проліг на білоруському відтинку. Зокрема з'ясовано передумови, особливості становлення білоруської державності на

національній і радянській основі. Визначено, що створення Білоруської Народної Республіки, було одним із визначальних чинників першого проголошення радянською Росією утворення Соціалістичної Радянської Республіки Білорусь (СРРБ). Розкрито характер і причини нетривалого існування СРРБ та об'єднаної радянської республіки Литви і Білорусі. Установлено, що друге проголошення утворення СРРБ носило пропагандистський характер. Доведено, що у Білорусі як самостійній державній одиниці не була заікаплена жодна із воюючих сторін і країн-сусідів. Доведено, що утворення білоруської держави стало результатом складних процесів післявоєнного переоблаштування світу.

Ключові слова:

Білорусь, національно-визвольний рух, політичні організації, партії, державність. БНР, СРРБ, СРРЛіБ, Польща, Литва, радянсько-польська війна.

15 (288) Шмид, О. П. Зміни в етнічній структурі населення та розвиток поземельних відносин у Волинській губернії другої половини XIX – початку XX ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.02.2010 / Олександр Павлович Шмид ; Рівненський державний гуманітарний університет. – Рівне, 2010. – 243 арк.

Шмид, О. П. Зміни в етнічній структурі населення та розвиток поземельних відносин у Волинській губернії другої половини XIX – початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Павлович Шмид ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 16 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук *Шеретюк Валерій Миколайович*, Рівненський державний гуманітарний університет, доцент кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Баран Володимир Кіндратович*, Волинський національний університет ім. Л. Українки, завідувач кафедри новітньої історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Попок Андрій Андрійович*, Державний комітет України у справах національностей та релігій, заступник голови.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному дослідженню розвитку поліетнічного переселенського руху на територію Волині другої половини XIX – початку XX ст. В ході дослідження проаналізовано сукупність причин, передумов та факторів, що справляли визначальний вплив на розгортання потужного переселенського руху. Відтворено особливості заселення та господарського освоєння частини території регіону різними етнічними групами. Простежено широку диференційованість національної політики уряду в сфері регулювання міграційних процесів у регіоні та процес її еволюції. Дана оцінка впливу трансформації етнічної структури населення на розвиток поземельних відносин у краї.

Ключові слова:

переселенський рух, трудова імміграція, етнічна структура, поземельні відносини, Волинська губернія, етнічні групи, колонії, національна політика, чиншове землеволодіння.

16 (289) Юсов, С. Л. Наукова і педагогічна діяльність Володимира Голобуцького : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.06.2010 / Святослав Леонідович Юсов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 268 арк.

Юсов, С. Л. Наукова і педагогічна діяльність Володимира Голобуцького : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Святослав Леонідович Юсов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини ХХ століття.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Путро Олексій Іванович*, Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв, завідувач кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін;

кандидат історичних наук *Юркова Оксана Віталіївна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу історії України 20 – 30-х років ХХ ст.

Анотація:

У дисертації на основі передусім архівних та усних джерел, опублікованих документів і матеріалів відтворено біографію відомого українського радянського історика, фахівця з проблематики козаччини та соціально-економічної історії України Володимира Голобуцького (1903–1993 рр.). У відповідності з розробленою дисертантом періодизацією біографії В. Голобуцького, в двох основних розділах послідовно розкриваються 10 етапів життя і діяльності історика. Докладно висвітлено наукову і педагогічну діяльність вченого у ВНЗ та академічних установах СРСР, зокрема в Казанському університеті, Інституті історії АН УРСР і Київському інституті народного господарства; простежено формування його наукової школи; з'ясовано вплив соціокультурного оточення і факторів, екстремальних та нормативних повсякденних чинників на інтелектуальну біографію історика. На конкретному матеріалі (з життя В. Голобуцького) подальший розвиток отримала проблема формування механізмів радянської ідентичності; виявлено низку біографічних стратегій, до яких вдавалася особа з «класово-ворожим» соціальним походженням, аби вижити в умовах тоталітарних реалій та здобути відносно високе соціальне становище. В 4 розділі досліджено історію створення й охарактеризовано основні монографії В. Голобуцького.

Ключові слова:

В. Голобуцький, біографія, наукова і педагогічна діяльність, ВНЗ, академічні установи, наукова школа, запорізьке і чорноморське козацтво, соціально-економічна історія України.

2011 рік

1 (290) Бондарчук, П. М. Релігійне життя населення України (середина 1940-х – середина 80-х років) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 27.05.2011 / Петро Миколайович Бондарчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 526 арк.

Бондарчук, П. М. Релігійне життя населення України (середина 1940-х – середина 80-х років) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Петро Миколайович Бондарчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 34 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини ХХ століття.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. ХХ ст.;

доктор історичних наук, професор *Киридон Алла Миколаївна*, Київський славистичний університет, професор кафедри міжнародних відносин;

доктор історичних наук, доцент *Ніколаєць Юрій Олексійович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, старший науковий співробітник відділу національних меншин.

Анотація:

У дисертації на основі широкого кола джерел аналізується релігійне життя населення УРСР в середині 1940-х – середині 80-х рр. Основним об'єктом уваги є пересічні віруючі, їхня релігійність та повсякденне релігійне життя. Проблема розглядається на широкому суспільно-політичному та культурному тлі. Висвітлюється релігійна політика радянської влади, її вплив на релігійне життя України та інші секуляризаційні фактори, основні моменти внутрішнього життя релігійних конфесій, діючих в УРСР, мережа релігійних організацій, кількісний склад віруючих та їхні соціально-демографічні характеристики.

Дисертант аналізує особливості та тенденції змін релігійної свідомості пересічних віруючих, зокрема сприйняття ними церковного віровчення, їхні уявлення про Бога, створення ним світу, потойбічне життя, рай і пекло, прощення гріхів тощо. Розглянуто загальне знання релігійного віровчення вірянами та чинники, які на це впливали. Окрема увага приділена характеристиці язичницьких світоглядних елементів у віруваннях і традиціях, які збереглися в досліджуваній період. Простежено також роль релігійних почуттів та настроїв у житті віруючих. Дисертант переважно зупиняється на апокаліптичних настроях.

Значне місце в дисертаційному дослідженні займає аналіз релігійної поведінки віруючих. Простежено динаміку відвідувань вірянами храмів у святкові та звичайні недільні дні, їхня участь у сповіді та причасті. Розглянуто виконання релігійних обрядів життєвого циклу, зокрема хрещень, вінчань і поховань. Проаналізовано виконання віруючими молитов, постів, здійснення паломництв, місіонерської роботи тощо.

Ключові слова:

віруючі (віряни), соціорелігійна історія, повсякденне релігійне життя, релігійність, буденна релігійна свідомість, релігійна поведінка, обрядова активність, релігійна політика.

2 (291) Вільшанська, О. Л. Повсякденне життя міст України наприкінці XIX – на початку XX ст.: європейські впливи та українські національні особливості : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.03.2011 / Оксана Леонідівна Вільшанська ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 186 арк.

Вільшанська, О. Л. Повсякденне життя міст України наприкінці XIX – на початку XX ст.: європейські впливи та українські національні особливості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Оксана Леонідівна Вільшанська ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Решет Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Шип Надія Андріївна*, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, професор кафедри суспільних наук;

кандидат історичних наук, доцент *Коляструк Ольга Анатоліївна*, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, завідувач кафедри етнології.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному дослідженню повсякденного життя міського населення в Україні. На основі ґрунтового аналізу широкого кола джерел виявлено основні чинники, які визначали спосіб життя городян в Україні на зламі XIX–XX ст.

Проаналізовано соціокультурні явища, які призвели до змін у повсякденні мешканців міст у зазначений період. Зокрема розглянуто роль технічних винаходів, що впроваджувалися у побут, а також вплив моди та реклами на життя пересічних городян. Доведено, що саме завдяки цим впливам відбувалася європеїзація та уніфікація міського способу життя.

Особливу увагу в дисертації приділено висвітленню українських національних рис у здебільшого європеїзованому міському середовищі. Показано, як саме національні особливості виявлялися в облаштуванні житла, одязі та харчуванні городян.

Ключові слова:

повсякденне життя, побутова культура, міський спосіб життя, український стиль, інтер'єр помешкання, мода, реклама.

3 (292) Гордуновський, О. М. Організація, розвиток і напрямки хлібної торгівлі в Південній Україні XIX століття : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 29.04.2011 / Олег Миколайович Гордуновський ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 478 арк.

Гордуновський, О. М. Організація, розвиток і напрямки хлібної торгівлі в Південній Україні XIX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олег Миколайович Гордуновський ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 34 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Гуржій Олександр Іванович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник відділу історії України середніх віків та раннього нового часу.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Орлик Василь Михайлович*, Кіровоградський національний технічний університет, завідувач кафедри гуманітарних наук та документознавства;

доктор історичних наук, професор *Путро Олексій Іванович*, Національна академія керівних кадрів культури та мистецтв, завідувач кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін;

доктор історичних наук, професор *Щербак Надія Олександрівна*, Національна академія внутрішніх справ МВС України, професор кафедри гуманітарних дисциплін.

Анотація:

У роботі проведене комплексне дослідження розвитку внутрішньої і зовнішньої хлібної торгівлі Південної України в XIX ст., участі в ній різних представників тодішнього суспільства й видів господарств. На основі великої документальної бази, зокрема численних архівних матеріалів і опублікованих статистичних джерел, вперше в історіографії відображені історичні умови формування ринку збіжжя, визначені напрямки й обсяги постачання, схарактеризовані засоби його транспортування. Ретельно виписана роль основних учасників процесу. Особливу увагу приділено урядовій політиці в цій галузі, реорганізації регіональної митної системи, а також факторам і чинникам ціноутворення на один з основних видів товарів народів цивілізованого світу. В результаті вивчення теми робиться принциповий висновок про те, що кінець XIX ст. знаменував собою завершення в своїй основі складання ринку зерна на великих просторах європейської території Російської імперії, куди складовою частиною входили й українські південні землі.

Ключові слова:

хлібна торгівля, Південна Україна, купецьке товариство, фіскальна політика, конкуренція, збут, попит, купівля-продаж, ринок, ярмарок, податкові органи, акциз.

4 (293) Грінченко, Г. Г. Українські оstarбайтери в системі примусової праці Третього району: проблеми історичної пам'яті : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 29.04.2011 / Гелінада Геннадіївна Грінченко ; Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2011. – 449 арк.

Грінченко, Г. Г. Українські оstarбайтери в системі примусової праці Третього району: проблеми історичної пам'яті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Гелінада Геннадіївна Грінченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 40 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Кравченко Володимир Васильович*, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Лисенко Олександр Євгенович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни;

доктор історичних наук, професор *Запкільняк Леонід Опанасович*, Львівський національний університет імені Івана Франка, завідувач кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки;

доктор історичних наук, професор *Верба Ігор Володимирович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри історії Росії.

Анотація:

Дисертація є першим у вітчизняній історіографії комплексним дослідженням процесів формування, поширення та сприйняття різних версій пам'яті про примусових робітників Третього району на прикладах повоєнного західнонімецького, радянського та сучасного українського суспільств.

На підставі аналізу різноманітних джерел виокремлено основні етапи (від)-творення історичної пам'яті про примусову працю в нацистській Німеччині часів Другої світової війни в науковому та публічному дискурсах ФРН, виявлено особливості та схарактеризовано динаміку наукової, публіцистичної та художньої презентації образів примусових робітників у рамках офіційної радянської історичної пам'яті про Велику Вітчизняну війну, проаналізовано особливості введення проблеми примусової праці та відповідних компенсаційних виплат у публічне поле пострадянської України та визначено головні тенденції наукового осмислення феномену примусової праці в сучасній українській історіографії.

У праці висвітлено особливості джерел усної історії в контексті вивчення проблем історичної пам'яті, обґрунтовано методика аналізу усних історій колишніх українських оstarбайтерів як головного джерела дослідження індивідуальної пам'яті про примусову працю часів Другої світової війни.

Ключові слова:

історична пам'ять, політика пам'яті, історіографія, усна історія, примусова праця, оstarбайтери, жертви нацистських переслідувань, компенсаційний дискурс, Друга світова війна, історична відповідальність.

5 (294) Жданович, О. В. Дослідницькі ресурси історичної тематики в мережі Інтернет: створення та використання : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.01.2011 / Олексій Вікторович Жданович ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 210 арк.

Жданович, О. В. Дослідницькі ресурси історичної тематики в мережі Інтернет: створення та використання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Олексій Вікторович Жданович ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Дмитрієнко Марія Федорівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу спеціальних галузей історичної науки та електронних інформаційних ресурсів.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Котляр Микола Федорович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник відділу історії України середніх віків та раннього нового часу;

кандидат технічних наук *Лобузін Катерина Вілентійвна*, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, завідувач відділу програмно-технологічного забезпечення комп'ютерних мереж.

Анотація:

У дисертації розглядається практика створення і використання дослідницьких ресурсів історичної тематики у мережі Інтернет. Основну увагу автор приділяє розробці стратегій і методів проведення історичних досліджень і пошуку ретроспективної інформації, а також розміщенню необхідних для роботи історика джерел і результатів наукових пошуків у мережі Інтернет.

В процесі практичної діяльності по створенню і розвитку порталу Інституту історії України НАН України автор дослідив головні засади розбудови сайтів історичної проблематики, були вироблені підходи до роботи з історичною інформацією, обраний формат зберігання текстів, сформована структура інформаційного забезпечення ресурсу, окреслені принципи структурування і опису даних в інформаційних таблицях. У дисертації вперше в історичній науці досліджено засоби взаємодії користувачів-науковців з базами даних, що містять інформацію історичного плану, оскільки технології баз даних покладені в основу пошукових систем, довідкових ресурсів тощо. Автор визначає принципи та основні складові дослідницьких ресурсів історичного спрямування, систематизує їх, а також аналізує сучасний стан і перспективи розвитку Інтернет-сервісів в історичній науці. Використання дослідницьких ресурсів історичної проблематики в мережі Інтернет в добу сучасних інформаційних технологій стає необхідною умовою для повноцінної наукової праці історика.

Ключові слова:

Інтернет, інформаційні технології, дослідницькі ресурси, історична тематика, портал, сервіс, база даних.

6 (295) Калінчик, В. О. Становлення парламентської демократії Другої Речіпосполитої (1918–1926 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.05.2011 / Вікторія Олександрівна Калінчик ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 206 арк.

Калінчик, В. О. Становлення парламентської демократії Другої Речіпосполитої (1918–1926 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Вікторія Олександрівна Калінчик ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Алексієвець Леся Миколаївна*, Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, професор кафедри нової і новітньої історії та методики викладання;

кандидат історичних наук *Зарецька Таїсія Іванівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу історії України 20 – 30-х рр. ХХ ст.

Анотація:

Дисертацію присвячено малодослідженій, актуальній науковій проблемі. На підставі аналізу наукової літератури, архівних документів та нормативно-правових актів досліджено процес становлення та функціонування парламентської демократії II Речіпосполитої в 1918–1926 рр. Проаналізовано політико-правові передумови відродження Польської Республіки після Першої світової війни. Простежено конституційний процес в 1919–1921 рр. та розкрито передумови прийняття Конституції Польщі 17 березня 1921 р. З'ясовано особливості функціонування встановленого Конституцією режиму парламентської демократії, виокремлено причини й сутність конституційної кризи 1921–1926 рр. та спроби її подолання провідними політичними силами в 1925–1926 рр. Доведено, що проблеми політичного розвитку Польської держави в 1921–1926 рр. створили передумови для поступової трансформації парламентської демократії та встановлення авторитарної влади.

Ключові слова:

відродження державності, парламентська демократія, Друга Річпосполита, політична криза, травневий переворот, трансформація парламентського устрою.

7 (296) Скальський, В. В. Українська Центральна Рада: суспільні очікування та сприйняття (березень 1917 – квітень 1918 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.06.2011 / Віталій Валерійович Скальський ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 263 арк.

Скальський, В. В. Українська Центральна Рада: суспільні очікування та сприйняття (березень 1917 – квітень 1918 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Віталій Валерійович Скальський ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Верстюк Владислав Федорович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії Української революції (1917–1921 рр.).

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Піскун Валентина Михайлівна*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, провідний науковий співробітник відділу джерел з новітньої історії України;

кандидат історичних наук *Бойко Володимир Михайлович*, Чернігівський центр перепідготовки та підвищення кваліфікації органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій, директор.

Анотація:

У дисертації досліджуються революційні очікування українського суспільства у 1917 – на початку 1918 рр. та його ставлення до Української Центральної Ради. Робота побудована на залученні різноманітних опублікованих та неопублікованих матеріалів, частина яких уперше вводиться до наукового обігу. Автор проаналізував політичні та соціальні очікування населення України, їх реалізацію у початковий період революції, простежив динаміку ставлення суспільства до Української Центральної Ради, обґрунтував тезу, що революція – це не лише політична подія, але й процес трансформації свідомості. Розглянуто формування образу Центральної Ради у пресі, зокрема на шпальтах газети «Народна воля». Охарактеризовано стан органів влади УНР та українського суспільства у листопаді 1917 – квітні 1918 рр.

Ключові слова:

Українська Центральна Рада, Українська Народна Республіка, українське суспільство, революція, влада, суспільні очікування, з'їзд, постанова, національно-визвольний рух.

8 (297) Стопчак, М. В. Утворення і діяльність Директорії Української Народної Республіки (1918–1920 рр.): історіографія проблеми : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 25.03.2011 / Микола Володимирович Стопчак ; Київський національний лінгвістичний університет. – К., 2011. – 536 арк.

Стопчак, М. В. Утворення і діяльність Директорії Української Народної Республіки (1918–1920 рр.): історіографія проблеми : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Микола Володимирович Стопчак ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 40 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Терещенко Юрій Іларіонович*, Київський національний лінгвістичний університет, завідувач кафедри історії України і філософії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Калакура Ярослав Степанович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор-консультант кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки;

доктор історичних наук, професор *Пиріг Руслан Якович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник відділу історії Української революції (1917–1921 рр.);

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Удод Олександр Андрійович*, Інститут інноваційних технологій та змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, директор.

Анотація:

Дисертація присвячена дослідженню історіографії утворення і діяльності Директорії – вищого органу державної влади відновленої в ході антигетьманського повстання Української Народної Республіки. З'ясовано теоретико-методологічні засади і ступінь розробки наукової проблеми, запропоновано класифікацію її джерельної бази за період 1918–2009 рр. Досліджено провідні тенденції розвитку знань з історії утворення і діяльності Директорії УНР у 1918–1920 рр., визначені особливості та характерні риси історіографічного процесу.

До історіографічного аналізу залучені основні публікації з проблеми українських та зарубіжних учених. Значна увага приділяється історіографічному аналізу праць сучасних вітчизняних фахівців, які плідно працюють на ниві наукового осмислення завершального етапу Української революції 1917–1921 рр. Проаналізовано внесок дослідників, у вивчення соціально-економічних передумов виникнення Директорії УНР, державотворчих, соціально-економічних, національно-культурних, зовнішньоекономічних, військових процесів в УНР цієї доби. Розглянуто ступінь осмислення трансформаційних процесів у складі Директорії УНР під впливом складної внутрішньо- та зовнішньополітичної ситуації протягом листопада 1918 – листопада 1920 рр. З урахуванням історичного досвіду запропоновано коло проблем, які потребують подальшого вивчення та наукової інтерпретації.

Ключові слова:

Директорія УНР, історіографія історії України, Українська революція 1917–1921 рр., історіографічні джерела, історіографічний процес, трансформаційні процеси, українське державотворення.

9 (298) Тимченко, Р. В. Взаємовідносини Української Народної Республіки й Західно-Української Народної Республіки (листопад 1918 – квітень 1920 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.01.2011 / Роман Вікторович Тимченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 279 арк.

Тимченко, Р. В. Взаємовідносини Української Народної Республіки й Західно-Української Народної Республіки (листопад 1918 – квітень 1920 рр.) : автореф. дис.

на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Роман Вікторович Тимченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Пиріг Руслан Якович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії Української революції (1917–1921 рр.).

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Гай-Нижник Павло Павлович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, старший науковий співробітник відділу соціально-політичної історії;

кандидат історичних наук, доцент *Пилипів Володимир Іванович*, Київський національний університет культури і мистецтв, доцент кафедри історії музеєзнавства.

Анотація:

У дисертації комплексно досліджуються проблеми взаємовідносин УНР і ЗУНР у 1918–1920 рр., визначаються передумови й причини об'єднального процесу, характеризуються події, пов'язані з умовами укладання Акту злуки, дається їх оцінка.

Розкрито основні організаційні заходи по втіленню ідей соборної єдності України в економічній, політичній і військовій сферах, висвітлено розбіжності в зовнішньополітичних орієнтаціях політичних лідерів УНР і ЗУНР. Аналізується спільна боротьба українських армій у Наддніпрянщині. Визначено мотиви й наслідки укладання договорів лідерами УНР і ЗУНР з Добармією й Польщею.

На основі відомостей, отриманих у ході дослідження, з'ясовані причини й наслідки нереалізованості об'єднаних зусиль УНР і ЗУНР.

Ключові слова:

Українська Народна Республіка, Західно-Українська Народна Республіка, Директорія, Українська Національна Рада, соборність, Акт злуки, Головний Отаман, Диктатор.

10 (299) Цендра, Н. М. Відносини держави і церкви в Україні (1991–1996 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.04.2011 / Надія Михайлівна Цендра ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 237 арк.

Цендра, Н. М. Відносини держави і церкви в Україні (1991–1996 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Надія Михайлівна Цендра ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Падалка Сергій Семенович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Уткін Олександр Іванович*;

кандидат історичних наук, доцент *Бажан Олег Григорович*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник.

Анотація:

Дисертацію присвячено дослідженню відносин держави і церкви в Україні у 1991–1996 рр. На основі всебічного аналізу чисельних історичних джерел, здобутків історіографії та інших наукових напрямків зроблена спроба комплексного висвітлення проблеми становлення якісно нових форм відносин. Розкрито наслідки радянської спадщини та відтворено зміни, що відбулися в теоретичних засадах державно-церковних відносин після 1991 року. Обґрунтовано внесок різних гілок державної влади у розв'язання проблем церковно-релігійного життя, визначена результативність релігійного законодавства. В окремому підрозділі розглянуті основні напрямки діяльності Ради у справах релігій.

В роботі визначено місце і роль держави в забезпеченні суспільної функціональності церков і релігійних організацій. Вперше в українській історіографії розглянуто проблеми

розвитку матеріальної бази церков і релігійних організацій, забезпечення доступності віруючим місць богослужіння і прав сповідувати, налагодження ділових контактів з міжнародними організаціями та запобігання в Україні релігійного екстремізму тощо.

Ключові слова:

Україна, держава, церква, громадянське суспільство, державотворення, релігійні організації, Президент України, Рада у справах релігій, органи державної влади України, міжконфесійні конфлікти, релігійне відродження, свобода віросповідання, православ'я, католицизм, протестантизм.

11 (300) Шевченко, В. М. Земельний ринок України 60-х років XIX – початку XX ст. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 24.06.2011 / Віктор Миколайович Шевченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 483 арк.

Шевченко, В. М. Земельний ринок України 60-х років XIX – початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Віктор Миколайович Шевченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 37 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Реснт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Київський національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України;

доктор історичних наук, професор *Марочко Василь Іванович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник відділу історії України 20 – 30-х рр. XX ст.;

доктор історичних наук, професор *Щербак Надія Олександрівна*, Національна академія внутрішніх справ МВС України, професор кафедри гуманітарних дисциплін.

Анотація:

У дисертації на тлі загальної соціально-економічної обстановки та тогочасних суспільно-політичних процесів комплексно досліджується виникнення і функціонування земельного ринку в Україні 60-х рр. XIX ст. – початку XX ст. Підсумовано наслідки наукової діяльності кількох поколінь вітчизняних та зарубіжних істориків і економістів, які у тій чи іншій мірі звертались до проблем земельного ринку. На основі ґрунтовної джерельної бази висвітлено особливості його функціонування в Україні на рівні окремих її районів та губерній. Об'єктом вивчення стали еволюційні процеси у ринково-поземельних відносинах після скасування кріпосного права.

Земельний ринок розглядається, як важлива складова процесу зміни станового феодального землеволодіння безстановим, демократичним землеволодінням, головним чином через купівлю продаж землі на ринку. Визначено умовні етапи еволюції ринково-поземельних відносин в Україні, кожен з яких відповідає певному періоду функціонування земельного ринку в його закономірностях та особливостях розвитку. Проаналізовано участь у ринково-поземельних операціях представників окремих верств і категорій земельних власників, як особистих, так і колективних. Охарактеризовано найбільш активних рушіїв процесу еволюції земельного ринку в Україні протягом другої половини XIX – початку XX ст.

Ключові слова:

земля, земельна власність, землевласники, ринок (земельний), ринковий обіг землі, купівля землі, продаж землі, ціна землі, статистика, правове регулювання ринково-поземельних відносин, держава, реформа, криза.

СИСТЕМАТИЧНИЙ ПОКАЖЧИК ЗА СПЕЦІАЛЬНОСТЯМИ ТА НАУКОВИМ СТУПЕНЕМ

07.00.01 – «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ»

КАНДИДАТСЬКІ ДИСЕРТАЦІЇ

1 (1) Абдуллаєва, М. А. Православні храми та монастирі Криму як осередки духовного життя грецького населення (кінець XVIII – 30-і роки XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 22.02.2002 / Маріанна Абдуллаєвна Абдуллаєва ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 233 арк.

Абдуллаєва, М. А. Православні храми та монастирі Криму як осередки духовного життя грецького населення (кінець XVIII – 30-і роки XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Маріанна Абдуллаєвна Абдуллаєва ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 18 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Терентьєва Наталія Олексіївна*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу «Кабінет українсько-грецьких відносин».

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Наулко Всеволод Іванович*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, завідувач відділу пам'яток духовної культури;

кандидат історичних наук *Войналович Віктор Анатолійович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, провідний науковий співробітник відділу національних меншин.

Провідна установа:

Львівський національний університет імені Івана Франка.

Анотація:

Дисертація присвячена дослідженню ролі храмів та монастирів Криму в духовному житті грецького населення. На базі архівних джерел та сучасних вітчизняних і іноземних досліджень простежено відродження грецької етнічної групи в Криму. Висвітлена роль грецьких культурних впливів в історії Криму в політиці освоєння півострова. У праці розглянуті грецькі громади й парафії греків у Криму наприкінці XVIII – на початку XX ст., показані національні особливості у сфері релігійної обрядовості греків, висвітлена діяльність парафіяльних піклувань і освітніх закладів як фактор збереження національної самосвідомості греків. Визначене місце релігійних об'єднань у духовному житті грецької меншини Криму під час революції 1917 р., громадянської війни та політики «коренизації». Показані процеси ліквідації грецьких парафій та закриття церков греків у 30-і рр. XX ст., що призвело до прискорення асиміляції греків регіону іншими етнічними групами радянського Криму.

Ключові слова:

етноконфесійні громади, духовне життя, православні інститути, релігійна обрядовість, національні (етнічні) традиції й самосвідомість, національна меншина.

2 (2) Андрощук, О. В. Адміністративно-територіальні зміни в УРСР: плани, втілення, наслідки (друга половина 40-х – 60-ті роки XX ст.) : дис. ... канд. іст.

наук : захищена 28.05.2004 / Олександр Володимирович Андрощук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 242 арк.

Андрощук, О. В. Адміністративно-територіальні зміни в УРСР: плани, втілення, наслідки (друга половина 40-х – 60-ті роки ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Володимирович Андрощук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Панченко Петро Пантелеймонович*, Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України», керівник авторського колективу.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Тимченко Сергій Михайлович*, Київський юридичний інститут МВС України, начальник кафедри теорії держави і права;

кандидат історичних наук, доцент *Романюк Іван Миронович*, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, доцент кафедри історії України.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації на основі широкого кола джерел комплексно досліджено проблему трансформації адміністративно-територіального поділу УРСР впродовж другої половини 40-х – 60-х років ХХ ст. Охарактеризовано фактори, що сприяли ініціюванню, підготовці та прийняттю рішень стосовно адміністративно-територіальних змін. Розглянуто найважливіші законодавчі акти та етапи формування правової бази територіальних реформ, окреслено компетенцію владних структур у зазначених питаннях. В роботі проаналізовано практику проведення адміністративно-територіальної реорганізації, виявлено спричинені ними наслідки в соціальній, економічній, управлінській сферах, охарактеризовано форми та засоби вияву ставлення українського суспільства до партійно-державної політики в галузі адміністративно-територіального поділу. Окремо досліджено політику перейменувань адміністративно-територіальних об'єктів у контексті політичної кон'юнктури зазначеного історичного періоду.

Ключові слова:

адміністративно-територіальний поділ, адміністративно-територіальна одиниця, адміністративно-територіальні зміни, область, район, населений пункт, перейменування.

3 (3) Афонин, Ю. В. Расстановка классовых и партийно-политических сил в Донбассе в период подготовки и проведения социалистической революции (март 1917 г. – март 1918 г.) : дис. ... канд. ист. наук : защищена 22.02.1991 / Юрий Владимирович Афонин ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1991. – 239 л.

Афонин, Ю. В. Расстановка классовых и партийно-политических сил в Донбассе в период подготовки и проведения социалистической революции (март 1917 г. – март 1918 г.) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Юрий Владимирович Афонин ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1991. – 17 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук, профессор *Гамрецкий Юрий Маркович*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Гончаренко Николай Гаврилович*;

кандидат исторических наук, доцент *Ганжа Иван Фомич*.

Ведущая организация:

Днепропетровский государственный университет имени 300-летия воссоединения Украины с Россией.

4 (4) Бабюх, В. А. Політична цензура в Україні в 1920 – 1930-х рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.11.2007 / Віталій Антонович Бабюх ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 290 арк.

Бабюх, В. А. Політична цензура в Україні в 1920 – 1930-х рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Віталій Антонович Бабюх ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 23 с.

Наукові керівники:

кандидат історичних наук Данилюк Юрій Зіновійович, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу регіональних проблем історії України;

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Тронько Петро Тимофійович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу регіональних проблем історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Білокінь Сергій Іванович*, Інститут історії України НАН України головний науковий співробітник;

кандидат історичних наук *Білошицький Сергій Володимирович*, Хмельницький інститут Міжрегіональної Академії управління персоналом ім. Митрополита Київського і всієї України, Предстоятеля Української Православної Церкви Блаженнішого Володимира, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін.

Анотація:

На основі аналізу архівних матеріалів, опублікованих джерел та відповідної літератури у дисертації розкрито становлення, формування та еволюцію органів політичної цензури в Радянській Україні 1920 – 1930-х рр., їх місце в системі політичного нагляду. Висвітлено створення та розвиток єдиного органу ідеологічного контролю в Україні – Головного управління в справах літератури і видавництва. Проаналізовано його зв'язок із вищим державно-партійним керівництвом республіки та органами безпеки. Особлива увага приділяється формам, методам та принципам цензурування. Вперше у вітчизняній історичній науці розкривається процес проходження друкованих творів через усі етапи цензурного механізму. Досліджено роль Головліту України, спільно із спеціальними цензурними органами, у контролі за театральним та кіномистецтвом. Показано вплив політичної цензури на культуру України 1920 – 1930-х рр. Визначено критерії оцінки «ідеологічно-шкідливої» літератури та творів мистецтва, навішування на письменників і митців політичних ярликів, вироблення стереотипів «пролетарської культури». Аналізуються шляхи формування нового масового радянського світогляду та його вплив на населення України.

Ключові слова:

політична цензура, органи політичної цензури, система політичного нагляду, ідеологічний контроль, державно-партійне керівництво, органи безпеки, цензурний механізм, «ідеологічно-шкідлива» література, радянський світогляд.

5 (5) Бацак, Н. І. Греки Північного Приазов'я: культурно-просвітницький розвиток (кінець XVIII – початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.09.1999 / Наталія Іванівна Бацак ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 238 арк.

Бацак, Н. І. Греки Північного Приазов'я: культурно-просвітницький розвиток (кінець XVIII – початок XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Наталія Іванівна Бацак ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 20 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Терентьєва Наталія Олексіївна*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу «Кабінет українсько-грецьких відносин».

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Наулко Всеволод Іванович*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, завідувач відділу;

кандидат історичних наук *Данильченко Олександр Петрович*.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація присвячена дослідженню процесів культурного розвитку маріупольської грецької громади у зв'язку з проблемами відродження та збереження її етнічної самосвідомості. В праці розглядається формування і розвиток системи культурно-освітніх закладів грецької громади після переселення з Криму до Північного Приазов'я, досліджуються чинники становлення системи грецької національної освіти на Маріупольщині, простежується еволюція та згортання національного шкільництва греків в умовах урядової політики Російської імперії, визначається рівень залученості грецького населення до початкової і середньої освіти у порівнянні з іншими етнічними групами регіону. В дослідженні також розкрито роль греків у культурно-мистецькому житті Маріупольщини, проаналізовано особливості організації і функціонування мережі культурно-просвітительських товариств та бібліотечних закладів північноприазовської грецької громади, основні напрямки її культурно-просвітницької діяльності.

Ключові слова:

північноприазовська грецька громада, етнічна самосвідомість, культурно-освітні заклади, національне шкільництво, культурно-просвітительські товариства, урядова політика, культурно-мистецьке життя.

6 (6) Бем, Н. В. Політичні настрої українського селянства в умовах суцільної колективізації сільського господарства (кінець 1920-х – 1933 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.09.2004 / Наталія Вікторівна Бем ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 248 арк.

Бем, Н. В. Політичні настрої українського селянства в умовах суцільної колективізації сільського господарства (кінець 1920-х – 1933 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Наталія Вікторівна Бем ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 18 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук *Гриневиц Людмила Володимирівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу історії України 20 – 30-х рр. XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Пиріг Руслан Якович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник відділу історії Української революції (1917–1921 рр.);

кандидат історичних наук, доцент *Дровозюк Степан Іванович*, Вінницький торговельно-економічний інститут, декан факультету підприємництва.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації на основі широкого кола джерел та літератури здійснено аналіз та подано комплексну характеристику політичних настроїв різних прошарків українського селянства в 1928–1933 рр. Проаналізовано вплив сталінської «революції згори» на політичну атмосферу в українському селі та встановлено, що така політика спричинила масштабний сплеск негативної активності значної частини хліборобської людності. Висвітлено ставлення різних прошарків українського селянства до розпочатої суцільної колективізації сільського господарства; визначено співвідношення між прихильниками державного аграрного курсу і тими селянами, які не сприйняли сталінську колективізацію й опирались їй в тих чи інших формах. Охарактеризовані домінуючі вияви протестної поведінки українських селян в умовах сталінської насильницької колективізації, показано особливості сприйняття жіноцтвом політичних та економічних кампаній на селі.

У роботі обгрунтовано, що насильницька колективізація спричинила перехід загальної маси українського селянства в опозицію до влади. Саме радянську владу більшість селян вважала винною в розоренні своїх господарств. Прагнення помститися за насилля та брутально порушені права спричинило справжню війну селян проти влади наприкінці 1929 – на початку 1930 рр. Показано, що характерною рисою протестних акцій селянства України було переплетення в них соціальних і національних мотивів. Доведено: застосований проти українського народу терор голодом був відповіддю тоталітарного режиму на вперте небажання українського селянства підтримувати сталінський аграрний курс.

Ключові слова:

українське селянство, політичні настрої, суцільна колективізація, сталінський режим, терор голодом.

7 (7) Бикова, Т. Б. Створення Кримської АСРР : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.11.2005 / Тетяна Борисівна Бикова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 247 арк.

Бикова Т. Б. Створення Кримської АСРР : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Тетяна Борисівна Бикова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. ХХ ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Майборода Олександр Микитович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, завідувач відділу етнополітології;

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Бойко Олена Дмитрівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу історії Української революції (1917–1921 рр.).

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

На основі аналізу широкого кола архівних та опублікованих джерел досліджуються процеси, що проходили на території Кримського півострова протягом 1917–1921 рр. і призвели до створення в кінцевому підсумку територіальної автономної республіки.

У дисертації показано, як після розпаду Російської імперії в 1917 р. в Криму почався процес створення власних форм управління. Підкреслюється, що за час з 1917 по 1920 рр. півострів був місцем жорстокої боротьби. Різні уряди створювали тут свої органи державної влади та військові формування. Тут були органи влади Тимчасового уряду, кримських татар, коаліційні уряди, складені з представників різних місцевих партій, Української Держави, анархістів, Добровольчої армії (спочатку під керівництвом А. Денікіна, а потім – П. Врангеля) і, нарешті, більшовиків.

Обґрунтовується думка про те, що після остаточної перемоги більшовиків в Криму почався процес «зміцнення радянської влади», відображенням якого став ще небачений, навіть в умовах громадянської війни червоний терор.

Дисертант стверджує, що після закінчення громадянської війни восени 1920 р. політична доля Криму ще майже рік залишалася невизначеною. Спочатку Кремль намагався залишити Крим як підпорядковану обласному комітету РКП(б) область в складі Російської республіки. Але спрямованість більшовицької партії на світову революцію та міркування щодо її подальшого прискорення сприяли виникненню думки про створення на території Кримського півострову показової Кримської автономної республіки, котра повинна була надихати «пригноблені» народи Сходу на боротьбу за ідеали комунізму. Крім цього, важливу роль у прийнятті остаточного рішення щодо майбутнього Криму та у рішенні створити Кримську АСРР відіграло бажання центрального керівництва приборкати національно-визвольні настрої кримських татар.

Ключові слова:

кримські татари, «Мілли-Фірка», Кримська Народна Республіка, Радянська Соціалістична Республіка Тавриди, Перший кримський крайовий уряд, Другий кримський крайовий уряд, Кримська Соціалістична Радянська Республіка, Добровольча армія, уряд Півдня Росії, червоний терор, радянізація Криму, світова революція, Кримська Автономна Соціалістична Радянська Республіка.

8 (8) Блануца, А. В. Обіг земельних володінь волинської шляхти у другій половині XVI ст. (на матеріалах Луцьких актових книг 1566–1599 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.02.2005 / Андрій Васильович Блануца ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 192 арк.

Блануца, А. В. Обіг земельних володінь волинської шляхти у другій половині XVI ст. (на матеріалах Луцьких актових книг 1566–1599 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Андрій Васильович Блануца ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Сас Петро Михайлович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Щербак Віталій Олексійович*, Національний університет «Києво-Могилянська академія», декан гуманітарного факультету;

кандидат історичних наук, доцент *Воронін Василь Олексійович*, Білоруський державний університет, доцент кафедри історії Білорусі стародавнього часу і середніх віків.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація присвячена нерозробленій в історіографії проблемі обігу земельних володінь шляхти Луцького повіту після судово-адміністративних реформ 1564–1566 рр., які створили нові правові умови у сфері володіння та розпорядження

земельною власністю шляхетського стану. Охарактеризовано зміни, що відбулися в територіально-адміністративному устрою ВКЛ після реформ 1564–1566 рр., а також особливості економіки і соціальної структури населення Луцького повіту. З'ясовано правові процедури та визначено типи операцій із шляхетською земельною власністю. Окреслено склад осіб, втягнутих в операції із земельною власністю шляхти у Луцькому повіті, та проаналізовано динаміку укладення контрактів. Досліджено величину і ціну обігової власності. Дано оцінку формам і методам ділової активності учасників укладення контрактів у сфері обігових поземельних операцій. Визначено ступінь перерозподілу земельних володінь луцької шляхти на кінець XVI ст.

Ключові слова:

шляхта, шляхетське землеволодіння, Луцький повіт, угоди-трансакції, динаміка, ділова активність, фінансова активність.

9 (9) Богатчук, С. С. Залізничний транспорт України у другій половині XIX – на початку XX ст. (Соціально-економічний аспект) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.04.2000 / Світлана Степанівна Богатчук ; Київський інститут залізничного транспорту Харківської академії залізничного транспорту України. – К., 2000. – 181 арк.

Богатчук, С. С. Залізничний транспорт України у другій половині XIX – на початку XX ст. (Соціально-економічний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Світлана Степанівна Богатчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Шип Надія Андріївна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. XX ст.; кандидат історичних наук *Завальнюк Костянтин Вікторович*, Державний архів Вінницької області Державного комітету архівів України, провідний архівіст.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації на підставі широкого кола джерел досліджена історія розвитку залізниць України у другій половині XIX ст. – 1917 р. Робота перших залізниць довела перевагу цього виду транспорту, з'єднавши українські регіони, збільшивши товарообіг продукції промисловості і сільського господарства. Економічний аналіз залізничного будівництва виявив перспективи для формування нових промислових регіонів. Представлена динаміка залізничного будівництва, його фінансування як з боку акціонерних товариств, так і з боку держави.

Визначені особливості формування кадрів залізничних робітників та службовців, утворення спеціальних технічних учбових закладів, професійна та суспільно-політична діяльність залізничників.

Ключові слова:

залізниця, потяг, вантажі, акціонерні товариства, технічні залізничні училища, профспілковий рух.

10 (10) Бойко, В. М. Українські політичні партії і блоки у виборчій муніципальній кампанії 1917 року : дис. ... канд. іст. наук : захищена 31.10.1997 / Володимир Миколайович Бойко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 198 арк.

Бойко, В. М. Українські політичні партії і блоки у виборчій муніципальній кампанії 1917 року : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Володимир Миколайович Бойко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Верстюк Владислав Федорович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії Української революції (1917–1921 рр.).

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Буравченков Анатолій Олександрович*, Київський університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри новітньої історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Андрусин Богдан Іванович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, доцент кафедри історії України.

Провідна установа:

Інститут національних відносин і політології НАН України.

Анотація:

На матеріалах муніципальної кампанії досліджується процес становлення і розвитку українських партій а також українського руху в 1917 р. Показаний їх вплив на міські думи напередодні виборів. Вивчені муніципальні програми і блокова тактика провідних українських партій та їх політичних опонентів. Автор проаналізував характер взаємовідносин між ними під час муніципальної кампанії. Особлива увага приділена можливості єдності дій на виборах українських соціалістів і лібералів, досліджені особливості поширення впливу українського руху в містах України. Отримані нові кількісні дані результатів виборів. Показано значення міських виборів 1917 р. для становлення української державності.

Ключові слова:

муніципальна кампанія, міські думи, український рух, соціалісти, ліберали.

11 (11) Бомбандьорова, О. А. Підготовка та використання державних трудових резервів України в період Великої Вітчизняної війни : дис. ... канд. іст. наук : захищена 31.03.2000 / Ольга Анатоліївна Бомбандьорова ; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 2000. – 205 арк.

Бомбандьорова, О. А. Підготовка та використання державних трудових резервів України в період Великої Вітчизняної війни : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ольга Анатоліївна Бомбандьорова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Коваль Михайло Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Кучер Володимир Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, головний науковий співробітник;

кандидат історичних наук, професор *Байраківський Анатолій Іванович*, Київський інститут зв'язку, завідувач кафедри гуманітарних наук.

Провідна установа;

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Автор досліджує проблеми підготовки та використання кваліфікованих робітників у період Великої Вітчизняної війни в Україні. На широкому колі архівних джерел досліджено комплекс питань, пов'язаних із необхідністю створення централізованої

системи професійно-технічної освіти, зміцнення її матеріально-технічної бази та впровадження навчально-методичної концепції. Вперше здійснено спробу підійти до вивчення проблеми використання потенціалу державних трудових резервів України в період евакуації, відбудови господарства республіки та подальшого задоволення потреб економіки кваліфікованими робітниками. Розглядаються та відповідно оцінюється соціальна політика радянської влади по відношенню до молоді в роки війни, а також особливості становища трудрезервників, пов'язаного з їх участю у виробництві воєнної продукції. На основі комплексного аналізу зроблено висновок про доцільність створення централізованої системи підготовки кваліфікованих робітників напередодні війни, а принципи, на яких базувалася професійно-технічна освіта, в цілому відповідали економічному та соціально-політичному устрою радянської держави.

Ключові слова:

державні трудові резерви, трудрезервники, фахова підготовка, трудове законодавство, експлуатація праці підлітків, позазакономічний примус, соціальна політика уряду.

12 (12) Вашенко, І. М. Історіографія історії польської національної меншини УРСР 1920 – 1930-х років : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.04.2006 / Іван Михайлович Вашенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 240 арк.

Вашенко, І. М. Історіографія історії польської національної меншини УРСР 1920 – 1930-х років : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Іван Михайлович Вашенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Рубльов Олександр Сергійович*, Інститут історії України НАН України, вчений секретар.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Литвин Микола Романович*, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, завідувач відділу наукових та інформативних видань;

кандидат історичних наук *Подкур Роман Юрійович*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації комплексно досліджено історіографію історії польської національної меншини радянської України 1920 – 1930-х рр. Виявлено й систематизовано праці вітчизняної та зарубіжної історіографії, що у них аналізувалися особливості суспільно-політичного та культурно-освітнього становища польської меншини УРСР. Доведено, що міжвоєнна радянська історіографія мала виразне пропагандистське спрямування. Дослідження польської меншини були табуовані в СРСР до середини 1980-х рр. Поляків УРСР/СРСР у II Речіпосполитій вивчали як спеціалізовані установи, так і окремі дослідники радянської етнополітики. У ПНР історія поляків СРСР та УРСР 1920 – 1930-х рр. системно не досліджувалася, проте вивчалися окремі фрагменти ширшої проблеми (комуністична польська еміграція в СРСР, польськомовна преса та ін.). Репресії тоталітарного режиму проти поляків СРСР та УРСР були черговим етапом російської імперської політики, спрямованої на деполонізацію «східних кресів» давньої Речі Посполитої. Становище РКЦ та владну політику щодо неї в СРСР міжвоєнної доби аналізували у II Речіпосполитій католицькі автори, згуртовані довкола часописів «Przegląd Powszechny» та «Oriens». У ПНР вивчення історії РКЦ на підрадянських

теренах притлумлено тривало, значно активізувавшись у III Речіпосполитій. У вітчизняній історіографії вивчення історії РКЦ в УРСР 1920–1930-х рр. започатковане щойно наприкінці 1980-х рр., але вже має поважні наукові результати й набуває дедалі більшої системності. На сучасному етапі дослідження історії польської національної меншини УРСР 1920–1930-х рр. виходять на якісно новий рівень. Оприлюднений за останнє п'ятнадцятиріччя джерельний матеріал, спогади, численні розвідки з окремих проблем, наявність поодиноких узагальнюючих праць дозволяють висунути на порядок денний питання про створення синтетичної підсумкової монографії з історії поляків України 1920–1930-х рр.

Ключові слова:

польська національна меншина, історіографія, репресії, комуністичний тоталітарний режим.

13 (13) Ващук, Д. П. Обласні привілеї Волині та Київщини: генеза і функціонування в другій половині XV – першій третині XVI ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 23.12.2005 / Дмитро Петрович Ващук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 238 арк.

Ващук, Д. П. Обласні привілеї Волині та Київщини: генеза і функціонування в другій половині XV – першій третині XVI ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Дмитро Петрович Ващук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 18 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук *Русіна Олена Володимирівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Боряк Геннадій Володимирович*, Державний комітет архівів України, голова;

кандидат історичних наук, доцент *Кулаковський Петро Михайлович*, Національний університет «Острозька академія», доцент кафедри державно-правових дисциплін.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

Дисертація присвячена нерозглянутому в історіографії питанню походження й функціонування обласних привілеїв Волині та Київщини в другій половині XV – першій третині XVI ст., норми яких визначали, до видання Першого Литовського Статуту (вересень 1529 р.), принципи судово-адміністративного та соціально-економічного життя кожного регіону. Здійснено порівняльний аналіз привілеїв з грамотами інших земель ВКЛ, загальноземським привілеєм 1447 р., Руською Правдою, Першим Литовським Статутом і запропоновано реконструкцію архетипних грамот, а також визначено терміни їх отримання. Зроблено постатейний розподіл грамот, систематизовано норми за спорідненими галузями права. Досліджено функціонування судової системи Волині та Київщини крізь призму положень уставних грамот. Прослідковано реалізацію артикулів, які визначали основні принципи податкової системи, повинностей та соціальних відносин.

Ключові слова:

обласні привілеї, уставні земські грамоти, шляхта, Волинська земля, Київська земля, генеза, рецепція, протограф, архетипна грамота, функціонування.

14 (14) Ветров, І. Г. Економічна експансія «третього рейху» та промисловість України в роки Другої світової війни : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.02.1999 / Ігор Георгійович Ветров ; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 1999. – 243 арк.

Ветров, І. Г. Економічна експансія «третього рейху» та промисловість України в роки Другої світової війни : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ігор Георгійович Ветров ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 22 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Коваль Михайло Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Кучер Володимир Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, головний науковий співробітник;

кандидат історичних наук, професор *Байраківський Анатолій Іванович*, Київський інститут зв'язку Української державної академії зв'язку ім. О. С. Попова, завідувач кафедри гуманітарних наук.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

В дисертації на широкому колі архівних джерел, переважна більшість яких вводиться до наукового обігу вперше, висвітлюється комплекс питань, пов'язаних з проявами окупаційної політики фашистської Німеччини на території України в економічній сфері. Автор досліджує і аналізує конкретні особливості економічної експансії «третього рейху» в промисловості України періоду Другої світової війни. Розкривається проблема ролі української промисловості для Німеччини в ході планування і реалізації нацистських планів за світове панування. Зроблено спробу аргументованої оцінки ефективності нацистської колоніальної експлуатації промислово-сировинного потенціалу України в інтересах задоволення військово-економічних потреб рейху у війні. Автор розглядає структуру окупаційної адміністрації, засади здійснення нею демографічно-трудова політики на території України.

Ключові слова:

економічна експансія, «третій рейх», військово-економічний апарат, рейхскомісаріат «Україна», план «Ольденбург», деіндустріалізація, «Зелена папка» Герінга, «Коричнева папка».

15 (15) Вілкул, Т. Л. Віче в Давній Русі у другій половині XI–XIII ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.10.2001 / Тетяна Леонідівна Вілкул ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 207 арк.

Вілкул, Т. Л. Віче в Давній Русі у другій половині XI–XIII ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Тетяна Леонідівна Вілкул ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 19 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук *Толочко Олексій Петрович*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Ісаєвич Ярослав Дмитрович*, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, директор;

доктор історичних наук *Івакін Гліб Юрійович*, Інститут археології НАН України, провідний науковий співробітник.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертацію присвячено проблемам історії давньоруського віча та рецепції цього явища в літописах XI–XIII ст. Дослідження проведено на двох рівнях: текстуальному та історичному. Аналіз літописних записів ґрунтується на концепції побудови історичного нарративу хронікального типу. Встановлено, що записи про віче не відбивають безпосередньо факти соціального й політичного життя, а містять також нарративні схеми. На підставі визначених нарративних моделей і системного аналізу давньоруської соціальної термінології реконструйовано соціальну природу й компетенцію віча та комплекс уявлень про віче. З'ясовано, що віче було зібранням соціальної верхівки, а склад його найчастіше ототожнювався з усією дружиною князя; визначено основні напрямки його діяльності. Розкрито характерні риси уявлень про віче, які у своїй більшості були складовою частиною уявлень про князя.

Ключові слова:

віче, нарративні моделі, паралельні повідомлення літописів, семантика, соціальний склад, функції, уявлення.

16 (16) Вільшанська, О. Л. Повсякденне життя міст України наприкінці XIX – на початку XX ст.: європейські впливи та українські національні особливості : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.03.2011 / Оксана Леонідівна Вільшанська ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 186 арк.

Вільшанська, О. Л. Повсякденне життя міст України наприкінці XIX – на початку XX ст.: європейські впливи та українські національні особливості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Оксана Леонідівна Вільшанська ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Реснт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Шип Надія Андріївна*, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, професор кафедри суспільних наук;

кандидат історичних наук, доцент *Коляструк Ольга Анатоліївна*, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, завідувач кафедри етнології.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному дослідженню повсякденного життя міського населення в Україні. На основі ґрунтовного аналізу широкого кола джерел виявлено основні чинники, які визначали спосіб життя городян в Україні на зламі XIX–XX ст.

Проаналізовано соціокультурні явища, які призвели до змін у повсякденні мешканців міст у зазначений період. Зокрема розглянуто роль технічних винаходів, що впроваджувалися у побут, а також вплив моди та реклами на життя пересічних городян. Доведено, що саме завдяки цим впливам відбувалася європеїзація та уніфікація міського способу життя.

Особливу увагу в дисертації приділено висвітленню українських національних рис у здебільшого європеїзованому міському середовищі. Показано, як саме національні особливості виявлялися в облаштуванні житла, одязі та харчуванні городян.

Ключові слова:

повсякденне життя, побутова культура, міський спосіб життя, український стиль, інтер'єр помешкання, мода, реклама.

17 (17) Вірченко, В. В. Жіночі навчальні заклади у м. Києві (1861–1920 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.09.2006 / Віра Володимирівна Вірченко ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2006. – 207 арк.

Вірченко, В. В. Жіночі навчальні заклади у м. Києві (1861–1920 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Віра Володимирівна Вірченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Коцур Анатолій Петрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри української історії та етнополітики.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Непорожня Ганна Андріївна*, Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди, доцент кафедри загальної історії, методології та методики навчання.

Провідна установа:

Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка.

Анотація:

На основі аналізу широкого кола архівних та опублікованих джерел досліджується процес розвитку жіночих навчальних закладів у м. Києві в зазначений період. У роботі визначені основні типи жіночих навчальних закладів, які існували у м. Києві протягом досліджуваного періоду.

Встановлено, що основним типом київської початкової школи були однокласні парафіяльні училища, у той же час двокласних жіночих училищ існувало значно менше. Як і у всій Україні мережа початкових шкіл Києва була малорозвиненою. В процесі дослідження доведено, що середня жіноча освіта була представлена головним чином Інститутом шляхетних дівчат, 25 гімназіями як державного, так і приватного типу, та 2 жіночими училищами духовного відомства.

Зроблено принципний внесок про те, що суть так званого «жіночого питання» у другій половині XIX ст. – на початку XX ст. полягала у реалізації права жінок на вищу освіту. Провідну роль у цьому процесі відіграли Київські вищі жіночі курси, Вечірні вищі жіночі курси ім. А. В. Жекуліної та Фребелівський педагогічний інститут.

Ключові слова:

жіноча освіта, навчально-виховний процес, однокласні парафіяльні училища, жіночі гімназії, жіночі училища духовного відомства, вищі жіночі курси.

18 (18) Власюк, І. М. Вплив столипінської аграрної реформи на соціально-економічний розвиток Правобережної України (1906–1914 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.09.2000 / Ігор Миколайович Власюк ; Житомирський інженерно-технологічний інститут. – Житомир, 2000. – 179 арк.

Власюк, І. М. Вплив столипінської аграрної реформи на соціально-економічний розвиток Правобережної України (1906–1914 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ігор Миколайович Власюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 20 с.

Наукові керівники:

доктор історичних наук, професор Кругляк Борис Абрамович;

доктор історичних наук *Шип Надія Андріївна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Марочко Василь Іванович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник;

кандидат історичних наук, доцент *Гайдай Лідія Іванівна*, Волинський державний університет ім. Л. Українки.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Досліджується проблема впливу столипінської аграрної реформи на розвиток сільського господарства, промисловості, торгівлі та транспорту Правобережної України. Для цього автором залучається значна кількість архівних, опублікованих джерел, наукової літератури. Вперше проводиться комплексне дослідження змін в соціально-економічному розвитку цього регіону. Аналізуються особливості реалізації реформи на Правобережжі, зміни у землеробстві і тваринництві, впровадження агрономічних заходів у селянських господарствах, урожайність сільськогосподарських культур; окремі аспекти розвитку системи дрібного кредиту; діяльність підприємств харчової та переробної промисловості, сільськогосподарського машинобудування, металообробної галузі, промисловості по випуску будівельних матеріалів; зрушення у внутрішній та зовнішній торгівлі (в т. ч. збутова діяльність селянських кооперативів); транспортні перевезення та розвиток окремих видів транспорту (комісійно-позичкові операції під зернові вантажі на залізничному транспорті, будівництво складських приміщень, рейкових під'їзних шляхів; підвищення уваги земств до стану доріг). Показано взаємозв'язок та взаємовплив між різними галузями народного господарства.

Ключові слова:

столипінська аграрна реформа, Правобережна Україна, вплив, сільське господарство, хутори, промисловість, торгівля, транспорт.

19 (19) Газін, В. В. Гетьманство Павла Тетері: спроба подолання суспільно-політичної кризи в Українській державі (1663–1665 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.03.2001 / Володимир Володимирович Газін ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 211 арк.

Газін, В. В. Гетьманство Павла Тетері: спроба подолання суспільно-політичної кризи в Українській державі (1663–1665 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Володимир Володимирович Газін ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Степанков Валерій Степанович*, Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, завідувач кафедри всесвітньої історії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Мицик Юрій Андрійович*, Національний університет «Києво-Могилянська академія», завідувач кафедри історії;

кандидат історичних наук *Брехуненко Віктор Анатолійович*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, вчений секретар.

Провідна установа:

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Анотація:

У дисертації досліджується розвиток суспільно-політичної кризи в Українській державі в першій половині 60-х рр. XVII ст. та політика гетьмана Павла Тетері, спрямована на її подолання. Проаналізовано головні напрями політичної програми українського уряду, в основі якої лежала ідея відновлення єдності козацької України, стабілізація внутрішньополітичного життя в державі та створення найсприятливіших зовнішньополітичних умов для реалізації цих завдань. У дисертації з'ясовуються умови, в яких відбувалося здійснення політичної програми гетьмана, й визначаються основні причини її краху. Автор приділив значну увагу дослідженню геополітичних аспектів життя держави та ходу національно-визвольної та соціальної боротьби в період правління П. Тетері.

Ключові слова:

Українська держава, суспільно-політична криза, національно-визвольна та соціальна боротьба, гетьман, політична програма.

20 (20) Гапієнко, А. А. Участь земств Лівобережної України в історико-краєзнавчому русі (1870-ті – 1918 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.02.1999 / Андрій Анатолійович Гапієнко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 203 арк.

Гапієнко, А. А. Участь земств Лівобережної України в історико-краєзнавчому русі (1870-ті – 1918 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Андрій Анатолійович Гапієнко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Горбик В'ячеслав Олександрович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історико-краєзнавчих досліджень.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Катренко Андрій Миколайович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри давньої та нової історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Стрельський Геннадій В'ячеславович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, доцент кафедри історії слов'янських народів.

Провідна установа:

Київський національний університет культури і мистецтв.

Анотація:

Дисертація присвячена участі земств Лівобережної України в історико-краєзнавчому русі у 1870-х – 1918 рр. В дослідженні комплексно проаналізовані основні закономірності та специфіка участі земських установ в історико-краєзнавчому русі. Показані процес створення земських історико-краєзнавчих музеїв, а також участь земств у справі охорони пам'яток старовини і мистецтва. Автором був досліджений внесок окремих земців, земських статистичних закладів і земської преси у вивчення історії Лівобережної України. Особлива увага була приділена взаємовідносинам земств з історико-краєзнавчими закладами краю.

Ключові слова:

історико-краєзнавчий рух, земські установи, земські гласні, охорона пам'яток, земська статистика, земська преса.

21 (21) Гейда, О. С. Розвиток церковно-історичного краєзнавства на Чернігівщині у другій половині XVII – на початку XX ст. : дис. ... канд. іст. наук :

захищена 24.06.2005 / Ольга Сергіївна Гейда ; Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2004. – 290 арк.

Гейда, О. С. Розвиток церковно-історичного краєзнавства на Чернігівщині у другій половині XVII – на початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ольга Сергіївна Гейда ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 18 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, доцент *Коваленко Олександр Борисович*, Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка, декан історичного факультету.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Нестуля Олексій Олексійович*, Полтавський університет споживчої кооперації України, ректор;

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Григор'єва Тетяна Федорівна*, Головна редколегія науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією», відділ по розробці архівів ВУНК–ДПУ–НКВС–КДБ.

Провідна установа:

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.

Анотація:

У дисертації на підставі значної джерельної бази уперше комплексно досліджуються основні тенденції та напрямки розвитку церковно-історичного краєзнавства на Чернігівщині протягом другої половини XVII – початку XX ст. У роботі проаналізовано внесок окремих дослідників, місцевої церковної періодики, Братства святого Михайла, князя чернігівського, Чернігівської церковно-археологічної комісії та Чернігівського церковно-археологічного товариства у вивчення і популяризацію церковної історії краю. Доведено, що розвиток церковно-історичного краєзнавства на Чернігівщині послідовно пройшов стадії становлення, піднесення та організаційного оформлення. Досягнувши зрештою досить високого рівня і наукової зрілості, він був перерваний після остаточного встановлення у регіоні радянської влади. Наголошується, що надбання місцевих дослідників церковної старовини заслуговують на детальне вивчення, об'єктивну оцінку та критичне використання на сучасному етапі розвитку історичної науки та краєзнавчих досліджень в Україні.

Ключові слова:

Православна Церква, церковно-історичне краєзнавство, Чернігівська єпархія, церковна преса, музейна справа.

22 (22) Гнітько, С. П. Інженерно-технічна інтелігенція Донбасу в 1920-ті – на початку 1930-х років : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.03.1996 / Світлана Петрівна Гнітько ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 274 арк.

Гнітько, С. П. Інженерно-технічна інтелігенція Донбасу в 1920-ті – на початку 1930-х років : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Світлана Петрівна Гнітько ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 25 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Галаган Валентина Яківна*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Даниленко Віктор Михайлович*;

кандидат історичних наук *Марусик Тамара Володимирівна*.

Провідна установа:

Донецький державний університет.

Анотація:

В диссертации на основе широкого круга источников исследована история развития инженерно-технической интеллигенции Донбасса. Представлена динамика численности специалистов, создание сети специальных технических учебных заведений и курсов повышения квалификации выдвиженцев из среды рабочих, профессиональная и общественно-политическая деятельность технической интеллигенции. Проанализирована политика государства по регулированию социального состава вузов, методы партии по отношению к специалистам старой генерации, изменения политического курса.

Ключові слова:

інженерно-технічна інтелігенція, «спецеїдство», «пролетаризація», тоталітарний режим.

23 (23) Головата, Н. А. Землеволодіння та економічна діяльність православної церкви в другій половині XVI – першій половині XVII ст. на Правобережній Україні : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.09.1997 / Наталія Анатоліївна Головата ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 212 арк.

Головата, Н. А. Землеволодіння та економічна діяльність православної церкви в другій половині XVI – першій половині XVII ст. на Правобережній Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Наталія Анатоліївна Головата ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 24 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович.*

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Путро Олексій Іванович;*

кандидат історичних наук, доцент *Мордвінцев В'ячеслав Михайлович.*

Провідна установа:

Національний університет «Києво-Могилянська академія».

Анотація:

В диссертации на основе большого круга источников исследуются особенности землевладения и экономической деятельности православной церкви на Правобережной Украине во второй половине XVI – первой половине XVII вв. Основное внимание сосредоточено на структуре церковных доходов, формах и методах хозяйствования в церковных владениях. В широком социально-экономическом и социально-политическом контексте проанализированы базисные составляющие экономики церкви – землевладение и зависимое крестьянство.

Ключові слова:

православна церква, Правобережна Україна, церковне землеволодіння, економічна діяльність, господарство, церковні селяни.

24 (24) Горбуров, Є. Г. Рух Опору і націоналістичне підпілля на півдні України та в Криму в період окупації. 1941–1944 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.06.2003 / Євген Григорович Горбуров ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 232 арк.

Горбуров, Є. Г. Рух Опору і націоналістичне підпілля на півдні України та в Криму в період окупації. 1941–1944 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Євген Григорович Горбуров ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Шитюк Микола Миколайович*, Одеська національна юридична академія ; Миколаївський навчальний центр, завідувач кафедри суспільних дисциплін.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Кучер Володимир Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, головний науковий співробітник відділу етнографічних досліджень;

доктор історичних наук, професор *Стецькевич Віталій Вікторович*, Криворізький державний технічний університет, завідувач кафедри українознавства.

Провідна установа:

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.

Анотація:

Дисертація є першим узагальнюючим дослідженням з проблеми руху Опору в Південному регіоні України в роки Великої Вітчизняної війни. Дисертант прослідкував етапи створення української і світової історіографії з даної проблематики.

До наукового обігу вперше вводиться великий масив німецьких і румунських періодичних документів, що протягом десятиліть не використовувались дослідниками.

Основну увагу приділено створенню і діяльності радянських партизан і підпільників націоналістичних формувань на окупованій території України, форм і методів боротьби з окупантами, що дало можливість включитись у боротьбу мільйонам людей, що опинились за лінією фронту.

Розкрито допомогу партизанських загонів і підпільних груп регулярним частинам Червоної армії.

Простежено результативність бойової, диверсійної роботи підпільних організацій і груп у тилу загарбників, що змушені були тримати в містах, промислових центрах, селищах значні війська для охорони своїх військових об'єктів, лінії зв'язку, залізничних вузлів, аеродромів. Схарактеризовано форми агітаційно-пропагандистської роботи, яку проводили учасники руху опору на окупованій території півдня республіки, показано рівень її ефективності у боротьбі з окупантами.

Ключові слова:

штаб партизанського руху, партизанські загони, підпільні групи, організація українських націоналістів, директиви, гестапо, дислокація.

25 (25) Горват, Л.-І. В. Соціально-економічний і політичний розвиток українців Мармарощини (Румунія) в 1918–1945 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.10.1999 / Любов-Ірина Василівна Горват ; Ужгородський державний університет. – Ужгород, 1999. – 162 арк.

Горват, Л.-І. В. Соціально-економічний і політичний розвиток українців Мармарощини (Румунія) в 1918–1945 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Любов-Ірина Василівна Горват ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 17 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Задорожний Володимир Євгенович*, Ужгородський державний університет, завідувач кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всевітньої історії і міжнародних відносин;

кандидат історичних наук *Марина Василь Васильович*, Ужгородський державний університет, старший науковий співробітник НДІ Карпатознавства.

Анотація:

У дисертації вперше в історіографії комплексно досліджено соціально-економічний і політичний розвиток українців Мармарощини (Румунія) в 1918–1945 рр. На основі критичного аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури і введення до наукового обігу оригінальних джерел системно висвітлюються взаємозв'язані проблеми комплексної теми: соціально-економічне і політичне становище українців Румунії між двома світовими війнами, окупація населених пунктів Мармарощини Угорщиною, діяльність угорської адміністрації та організація руху опору з боку місцевих патріотичних сил, внесок українців Мармарощини в розгром ворога і рух за возз'єднання краю з Україною.

Ключові слова:

Мармарощина, українці Румунії, Чехословаччина, Віденський арбітраж, угорський іредентизм, політична криза, денаціоналізація.

26 (26) Горобець, В. М. Малоросійська колегія та реформа державного устрою України: 1722–1727 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.04.1993 / Віктор Миколайович Горобець ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 231 арк.

Горобець, В. М. Малоросійська колегія та реформа державного устрою України: 1722–1727 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Віктор Миколайович Горобець ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 17 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Смолій Валерій Андрійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*;
кандидат історичних наук, доцент *Мордвінцев В'ячеслав Михайлович*.

Провідна установа:

Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут.

27 (27) Гриневич, В. А. Национальные проблемы в Красной Армии в период освобождения Украины от немецко-фашистских захватчиков (декабрь 1942 – октябрь 1944 гг.) : дис. ... канд. ист. наук : защищена 25.02.1994 / Владислав Анатолиевич Гриневич ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1994. – 232 л.

Гриневич, В. А. Національні проблеми в Червоній Армії в період визволення України від німецько-фашистських загарбників (грудень 1942 – жовтень 1944 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Владислав Анатолійович Гриневич ; Інститут історії України АН України. – К., 1994. – 16 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Коваль Михайло Васильович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Шевченко Федір Павлович*;

кандидат історичних наук, доцент *Сушко Олександр Олександрович*.

Провідна установа:

Інститут національних відносин і політології АН України.

28 (28) Гурбик, А. О. Сільська община на Україні в XIV – 60-х роках XVI ст. (соціально-економічний і правовий аспекти проблеми) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 31.01.1992 / Андрій Олександрович Гурбик ; Інститут історії України АН України. – К., 1991. – 199 арк.

Гурбик, А. А. Сельская община на Украине в XIV – 60-х роках XVI в. (социально-экономический и правовой аспекты проблемы) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Андрей Александрович Гурбик ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 17 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук *Смолий Валерий Андреевич.*

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Путро Алексей Иванович;*

кандидат исторических наук *Шабильдо Феликс Михайлович.*

Ведущая организация:

Киевский государственный педагогический университет им. М. П. Драгоманова.

29 (29) Демиденко, О. О. Увічнення та збереження історії козацтва в пам'ятках культури України (1945–2005 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.06.2006 / Ольга Олександрівна Демиденко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 391 арк.

Демиденко, О. О. Увічнення та збереження історії козацтва в пам'ятках культури України (1945–2005 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ольга Олександрівна Демиденко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, заслужений працівник культури України *Горбик В'ячеслав Олександрович,* Інститут історії України НАН України, в.о. завідувача відділу історико-краєзнавчих досліджень.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Путро Олексій Іванович,* Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв, завідувач кафедри суспільних наук;

кандидат історичних наук *Піскун Валентина Миколаївна,* Київський національний університет імені Тараса Шевченка, старший науковий співробітник, заступник директора Центру українознавства.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

Дисертацією виведено на новий науковий рівень дослідження увічнення та збереження історії козацтва в культурній спадщині України. На підставі комплексного вивчення джерел і літератури розглянуто форми та методи роботи державних пам'яткоохоронних органів зі збереження об'єктів козацької доби. Показана роль громадських організацій у процесі формування критеріїв поцінування історико-культурної спадщини козащини. Здійснено порівняння державних та громадських ініціатив у сфері збереження пам'яток козацької доби. Висвітлено основні напрями її досліджень у наукових та державних установах. В дисертації виділені етапи увічнення і збереження пам'яток козацтва та проаналізовані їх особливості. Здійснено систематизацію історико-культурної спадщини козацької доби по типах та територіальному розміщенню. Розроблено пропозиції по включенню об'єктів до

Державного реєстру національного культурного надбання. В результаті пошукової роботи створено «Каталог пам'яток козацької доби» в розрізі областей України, до якого увійшло 1174 виявлених об'єкта.

Ключові слова:

культурна спадщина, українське козацтво, пам'ятки культури, увічнення історії козацтва, охорона пам'яток.

30 (30) Демиденко, Т. П. Українсько-білоруські зв'язки в сфері художньої культури в 70-і роки ХХ ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 23.12.1994 / Тетяна Прокопівна Демиденко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 193 арк.

Демиденко, Т. П. Українсько-білоруські зв'язки в сфері художньої культури в 70-і роки ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Тетяна Прокопівна Демиденко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 21 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Даниленко Віктор Михайлович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Шевченко Леся Антонівна*;

кандидат історичних наук *Овчаренко Петро Дмитрович*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Исследуется взаимодействие украинской и белорусской культур в сфере литературы и театра. Анализируется партийно-государственная культурная политика, формы и эффективность взаимодействия национальных культур. Доказано, что декларируемые и внедряемые в общественное сознание лозунги расцвета и сближения культур в действительности камуфлировали их нивелирование. Украинско-белорусские контакты 70-х годов в сфере литературы и театра рассматриваются как средство самоидентификации национальных культур.

Ключові слова:

взаємодія української та білоруської художніх культур, національних культур, взаємозбагачення.

31 (31) Дзагалов, А. С. Переселение украинских казаков и крестьян на Терек (1832–1904 гг.) : дис. ... канд. ист. наук : защищена 27.03.2009 / Анатолий Сосланбекович Дзагалов ; Институт истории Украины НАН Украины. – К., 2009. – 272 л.

Дзагалов, А. С. Переселення українських козаків і селян на Терек (1832–1904 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Анатолий Сосланбекович Дзагалов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Пінчук Юрій Анатолійович*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу української історіографії та спеціальних історичних дисциплін.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Наулко Всеволод Іванович*, Київський славістичний університет, професор кафедри країнознавства;

кандидат історичних наук *Руденко Наталія Миколаївна*, Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, молодший науковий співробітник.

Анотація:

Дисертація присвячена спеціальному дослідженню процесу переселення в 1832–1904 рр. українських козаків, селян і відставних солдатів в один із регіонів Північного Кавказу – територію колишньої Терської області. На землях, які входили раніше до складу області, нині розташовані суб'єкти Російської Федерації: Північна Осетія-Аланія, Чеченська, Інгуська, Кабардино-Балкарська республіки. Крім того, до складу Терської області входили південні, густонаселені райони Ставропольського краю й північна частина Дагестану.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період з 1832 р. по 1904 р. Саме протягом цього часу на Тереку вперше з'явилися військово-землеробські населені пункти – козацькі станиці, села та хутори, компактно заселені вихідцями з Полтавської, Чернігівської, Харківської, Катеринославської та інших губерній Російської імперії. На підставі аналізу документів і матеріалів реконструюється процес переселення українців на Терек, що відбувався в контексті внутрішньої і зовнішньої політики Росії. На основі порівняльного аналізу відомостей північнокавказьких і українських архівосховищ, висвітлюється формування та переселення на Терек «малоросійських» козацьких полків у 1832 р. Крім того, у праці розглядається переселення державних селян і відставних солдатів із родинами.

Автор аналізує історичну, соціально-економічну, етнографічну та статистико-демографічну літературу про терське козацтво, складовою частиною якого були козаки, військові поселенці, відставні солдати і селяни-однодворці з губерній України, а також загальні й спеціальні роботи, присвячені переселенському руху українського народу. У науковий обіг вводиться значна кількість раніше невикористаних документів, що дозволяє висвітлити невідомі сторінки переселення та історію заснування і заселення українцями станиць, сіл і хуторів на Тереку, більшість з яких збереглися до наших днів.

Ключові слова:

Російська імперія, Північний Кавказ, Кавказька лінія, Кавказьке лінійне козацьке військо, Терек, Терська область, Терське козацьке військо, 1-й та 2-й Малоросійський полки, малоросійські козаки, Волинська, Катеринославська, Київська, Подільська, Полтавська, Чернігівська, Херсонська, Таврійська, Харківська губернії, переселення, міграція, станиця.

32 (32) Диптан, И. И. Деятельность чрезвычайных государственных органов борьбы с детской беспризорностью в Украинской ССР (1919–1932 гг.) : дис. ... канд. ист. наук : защищена 27.12.1991 / Ирина Ивановна Диптан ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 218 л.

Диптан, И. И. Деятельность чрезвычайных государственных органов борьбы с детской беспризорностью в Украинской ССР (1919–1932 гг.) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Ирина Ивановна Диптан ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 17 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук, профессор *Кульчицкий Станислав Владиславович*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Рыбалка Иван Клементьевич*;

кандидат исторических наук, доцент *Сургай Геннадий Иванович*.

Ведущая организация:

Запорожский государственный университет.

33 (33) Довжук, И. В. Промышленный Донбасс в истории развития экономики Украины (2-я половина XIX в.) : дис. ... канд. ист. наук : защищена

27.06.1997 / Игорь Владимирович Довжук ; Институт истории Украины НАН Украины. – К., 1996. – 239 л.

Довжук, І. В. Промисловий Донбас в історії розвитку економіки України (2-га половина XIX століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ігор Володимирович Довжук ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 22 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Мельник Леонід Герасимович*;

кандидат історичних наук *Данилюк Юрій Зиновійович*.

Провідна установа:

Київський державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

Исследуется процесс становления промышленности Донецкого бассейна во второй половине XIX в. в тесной связи с развитием экономики Украины. Установлено, что Донбасс, будучи стержнем индустриального развития Украины, оказал огромное влияние на становление и развитие ее экономики в целом.

Ключові слова:

Донбас, Україна, Російська імперія, економіка, промисловість, сільське господарство, торгівля, транспорт, колоніальна політика.

34 (34) Дудник, В. М. Відбудова міського господарства України у 1943–1950 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.12.2004 / Валентина Михайлівна Дудник ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 269 арк.

Дудник, В. М. Відбудова міського господарства України у 1943–1950 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Валентина Михайлівна Дудник ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 20 с.

Наукові керівники:

доктор історичних наук, професор Коваль Михайло Васильович, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни;

доктор історичних наук *Лисенко Олександр Євгенович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кучер Володимир Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, головний науковий співробітник;

кандидат історичних наук *Артьомов Олександр Сергійович*, Меморіальний комплекс «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років», генеральний директор.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Вперше у вітчизняній історичній науці на широкій джерельній базі зроблене комплексне дослідження стану українських міст після завершення бойових дій на території республіки після Другої світової війни, змодельовано основні тенденції розвитку їх господарства, виявлено об'єктивні закономірності містобудування та вплив суб'єктивних чинників на його загальне піднесення. Висвітлюються питання про джерела і характер фінансового, матеріально-технічного забезпечення відбудовних

процесів, форми і методи їх регулювання та управління ними. Показано характер змін, що відбулися в комунальному господарстві та виробництві предметів широкого споживання протягом досліджуваного періоду. Виявлено особливості функціонування окремих складових міського господарства України: житлового фонду, енергетики, міського транспорту, системи комунальних та побутових послуг. Наукові висновки, що випливають з аналізу розвитку зазначеної проблематики тісно пов'язані з сьгоднішніми суспільними, економічними та урбанізаційними процесами.

Ключові слова:

міське господарство, містобудування, житловий фонд, комунальне господарство, енергетика, транспорт, служба побутових послуг, виробництво предметів споживання, урбанізація.

35 (35) Євсеєва, Т. М. Російська православна церква в суспільно-політичному житті України 1917–1921 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 31.01.2003 / Тетяна Миколаївна Євсеєва ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 247 арк.

Євсеєва, Т. М. Російська православна церква в суспільно-політичному житті України 1917–1921 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Тетяна Миколаївна Євсеєва ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Реснт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Андрусин Богдан Іванович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, декан соціально-гуманітарного факультету;

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Осташко Тетяна Сергіївна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу історії Української революції (1917–1921 рр.).

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

На основі аналізу широкого кола архівних джерел досліджується роль Російської православної церкви в суспільно-політичному житті України в 1917–1921 рр. У дисертації розглядається сфера церковно-державного життя у взаємозв'язку з трансформацією суспільних і національних відносин в імперії та конфліктом між принципово різними типами культур України та Росії у єдиному православному просторі.

Обґрунтовується думка про те, що історико-канонічна інтерпретація ролі й місця Київської митрополії в концепціях створення націй сформувала в українському суспільстві дві різні ідентичності: українську і православну та російську і православну. Їхнє зіткнення у православному просторі імперії постійно провокувало перманентний культурний конфлікт, який у складних політичних умовах переростав у кризу національної ідентичності. Підкреслюється, що глибокий і тривалий конфлікт двох православних культур відбився в 1917–1921 рр. на результатах боротьби українців за створення помісної церкви. Авторка стверджує, що саме спосіб визначення (або інтерпретації) національно-конфесійної ідентичності був для опонентів основним аргументом для обґрунтування автокефальної або централізаторської позицій. У

поєднанні з нестійкістю української державності невизначеність у національно-конфесійній сфері призвела до поразки національно-церковного руху в Україні та сприяла його дискредитації патріархом у православному світі.

Ключові слова:

Російська православна церква, автокефальний, православний світ, Українська православна церква, архієпископ, митрополичий округ, Всеросійський собор, патріарх, Всеукраїнський собор.

36 (36) Єпик, Л. І. Костянтин Андрійович Мацієвич – учений і громадсько-політичний діяч : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.02.2009 / Лариса Іванівна Єпик ; Луцький державний технічний університет. – Луцьк, 2009. – 225 арк.

Єпик, Л. І. Костянтин Андрійович Мацієвич – учений і громадсько-політичний діяч : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Лариса Іванівна Єпик ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор Скляренко Євген Михайлович, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу регіональних проблем історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Рубльов Олександр Сергійович*, Інститут історії України НАН України, вчений секретар;

доктор історичних наук, професор *Верба Ігор Володимирович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри історії Росії.

Анотація:

У дисертації на тлі подій новітньої української історії, Української революції 1917–1920 рр. досліджено роль К. Мацієвича (1873–1942 рр.) – відомого вченого-аграрника, громадсько-політичного і дипломатичного діяча. Простежено процес становлення його як національно свідомого українця, організатора і засновника громадської агрономії, журналіста і вченого. Проаналізовано діяльність К. Мацієвича як діяча національно-визвольного руху, активного учасника Української революції 1917–1920 рр., його співробітництво з Центральною Радою і Директорією УНР. Автор приділила увагу характеру ділових і особистих відносин К. Мацієвича з видатними українськими суспільно-політичними і державними діячами: С. Петлюрою, Д. Дорошенком, І. Мазепою, П. Скоропадським. В дисертації розкрито та схарактеризовано основні напрями дипломатичної діяльності К. Мацієвича на посаді Голови Дипломатичної місії УНР в Румунії у 1919–1923 рр. На основі віднайдених автором та введених до наукового обігу джерел стало можливим визначити і розкрити основні напрями наукової і політичної діяльності К. Мацієвича в період еміграції у Чехословаччині.

Ключові слова:

К. Мацієвич, агрономія, викладач, дипломат, політичний діяч України, еміграція.

37 (37) Єфіменко, Г. Г. Національно-культурна політика ВКП(б) щодо радянської України (1932–1938) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 23.02.2001 / Геннадій Григорович Єфіменко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 229 арк.

Єфіменко, Г. Г. Національно-культурна політика ВКП(б) щодо радянської України (1932–1938) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Геннадій Григорович Єфіменко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20–30-х рр. XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Панчук Май Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, завідувач відділу етнічних меншин;

кандидат історичних наук *Верменич Ярослава Володимирівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу регіональних проблем історії України.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

На основі аналізу компартійних та радянських документів, широкого кола архівних джерел досліджується національно-культурна політика ВКП(б) в радянській Україні протягом 1932–1938 рр. В дисертації розкривається ставлення владних структур до культурного розвитку представників усіх етносів, що проживали в Україні компактними масами.

Обґрунтовується думка про те, що українізація під керівництвом М. Скрипника вийшла за межі політики коренізації, започаткованої XII з'їздом РКП(б) у 1923 р. Звертається увага на причини поблажливого ставлення до цього з боку представників компартійної верхівки. Розкриваються причини зміни національної політики наприкінці 1932 р. На думку автора, 1933–1937 рр. були періодом уніфікації та централізації національно-культурного життя при збереженні національної його форми. При цьому зазначається зростання значення російської мови у суспільно-політичному та культурному житті, однак підкреслюється, що домінуючою вона не стала. Наголошується на тому, що лише з другої половини 1937 р. починається згортання політики коренізації. Підкреслюється, що саме в цей час компартійне керівництво взяло курс на прискорення процесів русифікації в Україні, більш широкому розгортанню яких завадили міжнародні події.

Ключові слова:

національна політика, націонал-комуністи, українізація, коренізація, національні меншини, централізація, уніфікація, національно-культурний розвиток.

38 (38) Жезицький, В. Й. Політичні репресії на Поділлі в 20–30-х рр.: загальні тенденції та регіональні особливості : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.06.1997 / Віктор Йосипович Жезицький ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 182 арк.

Жезицький, В. Й. Політичні репресії на Поділлі в 20–30-х рр.: загальні тенденції та регіональні особливості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Віктор Йосипович Жезицький ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 22 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Тронько Петро Тимофійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Курило Володимир Михайлович*;

кандидат історичних наук, доцент *Войналович Віктор Анатолійович*.

Провідна установа:

Волинський державний університет ім. Л. Українки.

Анотація:

Защищается рукопись, в которой исследуются основные направления и пути реализации репрессивной политики властных структур на Подолии, анализируются связанные с ней законодательные и нормативные акты, оперативные и другие материалы правоохранительных органов.

Ключові слова:

тоталітарна система, політичні репресії, каральні органи, депортації, реабілітація.

39 (39) Жилюк, С. І. Російська православна церква на Волині (1793–1917 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 31.03.1995 / Сергій Іванович Жилюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 202 арк.

Жилюк, С. І. Російська православна церква на Волині (1793–1917 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Сергій Іванович Жилюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 23 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Санцевич Анатолій Васильович*;

кандидат історичних наук, доцент *Зінченко Арсен Леонідович*.

Провідна установа:

Волинський державний університет ім. Л. Українки.

Анотація:

В диссертации исследован процесс утверждения и развития русского православия на Волини, показано общее состояние Волинской епархии. Основное внимание уделено совместной деятельности Русской православной церкви и царского правительства, направленной на уничтожение в крае национально-культурных и религиозных особенностей украинского и других народов. Автор приходит к выводу, что к началу XX века русская церковь достигла своего преобладающего господства и внешнего благосостояния, но ее позиции в обществе оставались неуверенными.

Ключові слова:

російська церква, єпархія, унія, Волинь.

40 (40) Заболотна, Т. В. Повсякденне життя населення Києва в роки нацистської окупації 1941–1943 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 31.10.2008 / Тетяна Володимирівна Заболотна ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 259 арк.

Заболотна, Т. В. Повсякденне життя населення Києва в роки нацистської окупації 1941–1943 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Тетяна Володимирівна Заболотна ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 20 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук *Вронська Тамара Василівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини XX століття;

кандидат історичних наук, доцент *Ветров Ігор Георгійович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, доцент кафедри джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін.

Анотація:

Дисертація присвячена вивченню повсякденного життя мешканців окупованого Києва. На основі широкої джерельної бази досліджуються структури повсякденності: харчування, одяг, житло, охорона здоров'я та аналізуються потреби городян у соціокультурній сфері. Визначено роль міської управи у вирішенні щоденних проблем киян. З'ясовано, що окупація поглибила щоденні проблеми киян, які змушені були самотужки виходити зі складних ситуацій, не розраховуючи на підтримку міської влади. Політика окупантів у сфері використання місцевих ресурсів спрямовувалася у першу чергу на обслуговування потреб німців. Простежується діяльність закладів торгівлі та громадського харчування, медичних, освітніх установ і закладів культури у напрямку задоволення повсякденних запитів городян.

Ключові слова:

Друга світова війна, нацистський окупаційний режим, повсякденне життя, міський соціум, стратегії виживання.

41 (41) Завальнюк, К. В. Українсько-білоруські торговельні зв'язки (XIX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.09.1998 / Костянтин Вікторович Завальнюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 186 арк.

Завальнюк, К. В. Українсько-білоруські торговельні зв'язки (XIX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Костянтин Вікторович Завальнюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 21 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Шуп Надія Андріївна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України;

кандидат історичних наук *Гуржій Олександр Іванович*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Захищається рукопис, у якому досліджується стан торговельних зв'язків між українськими та білоруськими землями (в межах Російської імперії) в XIX ст.: різні форми торгівлі, основні статті товарообміну, головні торговельні центри, вплив транспортних шляхів сполучення на розвиток торгівлі, характер і особливості торговельних взаємозв'язків в окремі періоди. Встановлено що торговельні зв'язки відбувалися у тісній взаємодії з розвитком сільського господарства, промисловості і транспорту. Першочергову роль у них відігравав людський фактор.

Ключові слова:

Україна, Білорусія, торгівля, ринок, ярмарок, товар, транспорт, міста.

42 (42) Заводовський, А. А. Преса української соціал-демократії та українське питання в Російській імперії на початку XX ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.02.2006 / Анатолій Анатолійович Заводовський ; Кам'янець-Подільський державний університет. – Кам'янець-Подільський, 2006. – 201 арк.

Заводовський, А. А. Преса української соціал-демократії та українське питання в Російській імперії на початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття н

аук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Анатолій Анатолійович Заводовський ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Реснт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Павко Анатолій Іванович*, Академія муніципального управління, професор кафедри політології;

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Рудий Григорій Якович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник.

Провідна установа:

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.

Анотація:

У дисертації комплексно досліджено політичний та ідеологічний доробок української соціал-демократії у сфері вирішення українського питання в Російській імперії на початку XX ст., проведено систематичний і узагальнюючий аналіз української соціал-демократичної преси Російської імперії як цілісного і самостійного явища. Досліджено зміст публікацій, які тією чи іншою мірою стосувалися реалізації українського питання. На основі широкого кола джерел та великої кількості різнотипної літератури досліджено процес становлення періодики Револьюційної української партії, Української соціалістичної партії, Української соціал-демократичної робітничої партії, Української соціал-демократичної спілки, а також різноманітні проекти вирішення українського питання в Російській імперії, які були висвітлені в ній. Через призму періодичних видань з'ясовано ставлення різних ідейних течій в соціал-демократичному русі Наддніпрянщини до вирішення українського питання в Російській імперії.

Завдяки запровадженню до наукового обігу значного масиву недосліджених матеріалів преси початку XX ст. та архівних документів, по-новому оцінено певні історичні факти і події, представлено соціал-демократичну періодику як складне багатожанрове та багатовидове явище, як один з факторів реалізації українського питання в Російській імперії.

Ключові слова:

соціал-демократія, національне питання, періодична преса, національна ідентифікація, автономія, Російська імперія.

43 (43) Задорожнюк, А. Б. Ремісничє та фабрично-заводське виробництва в містах і містечках Подільської губернії кінця XVIII – початку XX ст.: історичний аспект : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.06.2007 / Андрій Борисович Задорожнюк ; Кам'янець-Подільський державний університет. – Кам'янець-Подільський, 2007. – 240 арк.

Задорожнюк, А. Б. Ремісничє та фабрично-заводське виробництва в містах і містечках Подільської губернії кінця XVIII – початку XX ст.: історичний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Андрій Борисович Задорожнюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 20 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук *Петров Микола Борисович*, Кам'янець-Подільський державний університет, професор кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Довжук Ігор Володимирович*, Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля, завідувач кафедри архівознавства;

кандидат історичних наук, доцент *Соловійова Тетяна Миколаївна*, Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди, доцент кафедри загальної історії, методології та методики навчання.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації комплексно досліджено ремісниче та фабрично-заводське виробництво в містах і містечках Подільської губернії кінця XVIII – початку XX ст. З'ясовані основні фактори, які впливали на розвиток промисловості. Вивчено категорії міських поселень, історичні умови їх розвитку, проаналізовано вплив національної структури та соціального складу міського населення на розвиток ремісничого і фабрично-заводського виробництва. Досліджено стан міського ремесла, фабрик і заводів, їх галузеві структури, суспільний поділ праці, генезу капіталістичних відносин в містах і містечках краю. Особлива увага приділена аналізу законодавчої бази, котра регулювала і спрямовувала різні напрями розвитку промисловості. З'ясовано, що в результаті впровадження російського законодавства в міську економіку, цехове ремесло, яке базувалося на вікових традиціях магдебурзьких норм, отримало юридичну підтримку й зберігало домінуюче становище в міських поселеннях губернії аж до початку XX ст.

На основі використання широкого кола писемних джерел та історичної літератури з'ясовано частку фабрично-заводського та ремісничого виробництва в міських поселеннях регіону. Зроблено висновок, що протягом досліджуваного періоду у виробничій сфері міської економіки переважало цехове виробництво, яке, разом з добре налагодженою торгівлею, забезпечувало потреби міського і навколишнього населення у промислових товарах та послугах.

Ключові слова:

Подільська губернія, промисловість, виробництво, законодавство, ремесло, фабрика, завод, місто, містечко.

44 (44) Заплотинська, О. О. Інтелектуальний нонконформізм в Україні в 60 – 70-х рр. XX ст. (історико-культурний аспект) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.05.2006 / Олена Олександрівна Заплотинська ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 229 арк.

Заплотинська, О. О. Інтелектуальний нонконформізм в Україні в 60 – 70-х рр. XX ст. (історико-культурний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олена Олександрівна Заплотинська ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Касьянов Георгій Володимирович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу новітньої історії та політики.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини XX століття;

кандидат історичних наук, доцент *Криворучко Олександр Іванович*, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, проректор з науково-педагогічної і виховної роботи.

Провідна установа:

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.

Анотація:

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню інтелектуального нонконформізму в середовищі літературно-мистецької інтелігенції України. На основі вивчення нових джерел та літератури досліджується державна політика у галузі літератури і мистецтва та її ідеологічний контекст. Визначаються особливості та механізми впровадження політичних рішень у творче життя республіки. Визначено передумови формування та основні причини виникнення нонконформістських явищ у середовищі творчої інтелігенції. Здійснено соціально-демографічний аналіз нонконформістської інтелігенції, з'ясовано її віковий склад, регіональне походження, освіту. Визначено основні особливості українського неофіційного культурно-мистецького простору. Особливу увагу приділено аналізу офіційного дискурсу з приводу нонконформізму (матеріали преси, партійні документи, стенограми засідань творчих спілок). Водночас проаналізовано неофіційний дискурс (публіцистичні твори, статті, щоденникові записи), що відображає основні світоглядні домінанти українського нонконформізму.

Ключові слова:

нонконформізм, шістдесятництво, андеграунд, неофіційна культура, «відлига», літературно-мистецька політика, дискурс.

45 (45) Захарова, І. В. Роль земств у розвитку народної освіти в Україні (1864–1917 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.11.2002 / Ірина Володимирівна Захарова ; Черкаський інститут управління. – Черкаси, 2002. – 201 арк.

Захарова, І. В. Роль земств у розвитку народної освіти в Україні (1864–1917 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ірина Володимирівна Захарова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Морозов Анатолій Георгійович*, Черкаський державний університет ім. Б. Хмельницького, завідувач кафедри новітньої історії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Ступак Федір Якович*, Київський національний медичний університет ім. О. О. Богомольця.

Провідна установа:

Донецький національний університет.

Анотація:

Дисертація розглядає питання участі місцевих земських органів самоврядування України у розвитку системи початкової освіти, характерні риси земської системи навчання і виховання, фінансово-господарського забезпечення шкільної галузі. У роботі показано багаторічну боротьбу земств з урядовою бюрократією за розширення прав і повноважень в освітній галузі, за демократизацію, гуманізацію, децентралізацію освіти, за автономію земської школи. Передова земська початкова школа була місцем втілення суспільного ідеалу народної освіти, в ній реалізовувалася земська концепція освіти і виховання, що ґрунтувалася на передових здобутках тогочасної педагогічної науки, на використанні новаторських, оригінальних методів організації навчально-виховного процесу. Розглядаються земські плани впровадження загального початкового навчання в окремих українських повітах.

Ключові слова:

земство, земська школа, навчально-виховний процес, загальне початкове навчання, самоврядування, земська управа, училищна рада.

46 (46) Заяць, А. Є. Урбанізаційний процес на Волині в XVI – першій половині XVII ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.05.1994 / Андрій Євгенович Заяць ; Львівський державний університет імені Івана Франка. – Л., 1994. – 289 арк.

Заяць, А. Є. Урбанізаційний процес на Волині в XVI – першій половині XVII ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Андрій Євгенович Заяць ; Інститут історії України АН України. – К., 1994. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Інкін Василь Фадейович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Ковальський Микола Павлович*;

кандидат історичних наук *Боряк Геннадій Володимирович*.

Провідна установа:

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича.

47 (47) Зема, В. Є. Православні полемічні твори у Київській митрополії середини XVI – початку XVII ст.: зміст та ідеологія : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.10.2004 / Валерій Євгенович Зема ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 189 арк.

Зема, В. Є. Православні полемічні твори у Київській митрополії середини XVI – початку XVII ст.: зміст та ідеологія : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : 07.00.01 – «Історія України» / Валерій Євгенович Зема ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Яковенко Наталія Василівна*, Національний університет «Києво-Могилянська академія», завідувач кафедри історії.

Офіційні опоненти:

доктор філософських наук, професор *Кашуба Марія Василівна*, Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, професор кафедри політичних наук та філософії;

кандидат історичних наук *Фрис Віра Ярославівна*, Львівський національний університет імені Івана Франка, завідувач відділу бібліології.

Провідна установа:

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Анотація:

У дисертації, на прикладі православних полемічних творів часів Реформації та початку Контрреформації, дослідженні основні уявлення про конфесійних противників православних – католиків і протестантів. Спираючись на рукописи та старі друки, методи архівної евристики та порівняльної текстології, зроблено декілька висновків. Серед рукописних кодексів можна виокремити збірки полеміко-догматичного змісту. Якщо до середини XVI ст. поширювалися переважно тексти антикатолицького змісту, перекладені з греки, то за доби Реформації з'являються збірники з текстами оригінального змісту, котрі були написані як полеміка з протестантами і католиками. Щодо уявлень про протестантів дослідження нарративних пам'яток показало, що в очах православних книжників не існувало відчутного розрізнення між новими визнаннями. Ці визнання порівнювалися з еретиками першого тисячоліття

християнства. Уявлення про розкол християнства (1054 р.) у православних книжників спиралися на легендарних персонажах Петра Гугнивого й папери Йоани, не мали визначеної хронології. До кінця XVI ст. в українській книжності, на відміну від московської, не було полеміки стосовно Фераро-Флорентійського собору й укладеної унії. Тому українські книжники в своїх реконструкціях уявлень про унію спиралися на московські пам'ятки, що своєю чергою мусили показати легітимність утворення автокефальної Московської митрополії.

Ключові слова:

ересь, конфесія, полеміка, православ'я, протестантизм, Реформація, текстологія, церква.

48 (48) Ісаков, П. М. Селянський повстанський антикомуністичний рух на Лівобережній Україні (березень 1919 – листопад 1921 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.11.2001 / Павло Миколайович Ісаков ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 250 арк.

Ісаков, П. М. Селянський повстанський антикомуністичний рух на Лівобережній Україні (березень 1919 – листопад 1921 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Павло Миколайович Ісаков ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 23 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Верстюк Владислав Федорович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії Української революції (1917–1921 рр.).

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Волковинський Валерій Миколайович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу історії України XIX – початку XX ст.;

кандидат історичних наук, доцент *Захарченко Петро Павлович*, Національна академія внутрішніх справ МВС України, доцент кафедри історії держави та права.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертаційній роботі досліджено генезу, найхарактерніші прояви та особливості повстанського антикомуністичного руху селян Лівобережної України у період з березня 1919 р. по листопад 1921 р. Автор розглядає дану проблему як стрижневе явище Української революції. З'ясовано, що причинами, які привели до появи руху була політика «воєнного комунізму» з одного боку, а з іншого – найбільша відповідність повстанської форми опору організаційним можливостям селянського середовища. Узагальнено численний розрізнений цифровий та фактичний матеріал, встановлено кількісні показники руху, проаналізовано особливості географії його поширення. Вивчено зміст повстанських програм, гасел і вимог масових селянських антикомуністичних заворушень та повстань, визначено ідеологію повстанського руху. Подано біографічну інформацію про найвідоміших ватажків повстанських антикомуністичних загонів Лівобережжя.

Ключові слова:

селянство, Українська революція, повстанські формування, повстанська ідеологія, «воєнний комунізм», більшовицький режим.

49 (49) Кагамлик, С. Р. Культурно-просвітницька діяльність Києво-Печерської лаври в другій половині XVII–XVIII ст. : дис. ... канд. іст. наук :

захищена 25.02.2000 / Світлана Романівна Кагамлик ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 259 арк.

Кагамлик, С. Р. Культурно-просвітницька діяльність Києво-Печерської лаври в другій половині XVII–XVIII ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Світлана Романівна Кагамлик ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*, Інститут історії України НАН України, директор, завідувач відділу історії України середніх віків.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Мицик Юрій Андрійович*, Національний університет «Києво-Могилянська академія», завідувач кафедри історії;

кандидат історичних наук, доцент *Мордвінцев В'ячеслав Михайлович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії Росії.

Провідна установа:

Львівський національний університет імені Івана Франка.

Анотація:

У дисертації зроблено спробу створити цілісну картину культурно-просвітницької діяльності Києво-Печерської лаври в другій половині XVII–XVIII ст. і визначити її основні напрями. Розглянуто проблеми, пов'язані з місцем Києво-Печерської лаври в системі державно-церковних відносин в Україні. Оцінено внесок лаврського чернецтва в поширення освіти на українських землях, в Російській державі, країнах Європи. Автор прийшов до висновку, що Києво-Печерська лавра зазначеного періоду була визначним науково-освітнім центром, навколо якого гуртувалися представники української духовної та інтелектуальної еліти, і в своїй діяльності виходила далеко за межі суто релігійної установи. Досліджено особливості видавничої діяльності друкарні Києво-Печерської лаври, її місце у книгообміні українських земель, книговидавничі стосунки між православною Київською і уніатською Почаївською друкарнями. Проаналізовано також вплив лаврських видань на культуру інших народів.

Ключові слова:

Києво-Печерська лавра, Українська Православна Церква, Українська козацька держава, ченці, друкарні, видання.

50 (50) Казначєєва, Л. М. Волинське дворянське зібрання (1796–1917): функції, структура, участь у системі органів влади : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.05.2008 / Людмила Миколаївна Казначєєва ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 197 арк.

Казначєєва, Л. М. Волинське дворянське зібрання (1796–1917): функції, структура, участь у системі органів влади : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Людмила Миколаївна Казначєєва ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Шандра Валентина Степанівна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Шип Надія Андріївна*, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, завідувач кафедри суспільних наук;

кандидат історичних наук, доцент *Кривошея Ігор Іванович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, докторант кафедри історії України.

Анотація:

На основі аналізу архівних матеріалів, багатого корпусу законодавчих актів та наукової літератури у дисертації розкрито історію Волинського дворянського зібрання, його трансформацію з самоврядної станової корпоративної інституції, основні властивості якої були сформовані в річпосполитській традиції, до інституції, підпорядкованої державним інтересам Російської імперії. Узагальнено значний матеріал про зміни його структури і складу, функцій, прав та повноважень, обмеження участі зібрання в системі органів влади. З'ясовано механізми та технології усунення зібрання від управління губернією, серед яких позбавлення виборчого права, русифікація кадрового складу станових і державних установ. Звуження прав місцевих дворянських інституцій виявилось й у забороні депутатському зібранню видавати свідоцтва про приналежність до привілейованого стану, а згодом й ревізія його діяльності. Однак найголовнішим заходом стала заборона проведення Волинського дворянського зібрання та виборів. Доведено, що губернське дворянське зібрання використовувалося місцевою знаттю як вагомий засіб для збереження та відстоювання своїх корпоративних прав. Натомість держава, втручаючись у формування його соцієтнічного складу, роз'єднувала шляхетську солідарність та підпорядкувала місцеве дворянство імперським завданням.

Ключові слова:

станова інституція, дворянське зібрання, предводитель дворянства, депутатське зібрання, сеймик, дворянство, шляхетство, самоврядування.

51 (51) Ковальчук, Г. І. Історія розвитку книгознавства в УСРР в 20–30 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 31.01.1992 / Галина Іванівна Ковальчук ; Київський державний інститут культури ім. О. Є. Корнійчука. – К., 1991. – 225 арк.

Ковальчук, Г. І. Історія розвитку книгознавства в УСРР в 20–30 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія СРСР» / Галина Іванівна Ковальчук ; Інститут історії України АН України. – К., 1991. – 15 с.

Научные руководители:

доктор исторических наук, профессор *Курносков Юрий Алексеевич*;

кандидат филологических наук, доцент *Буран В. А.*

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Санцевич Анатолий Васильевич*;

кандидат исторических наук *Рублев Александр Сергеевич*.

Ведущая организация:

Киевский государственный университет им. Т. Г. Шевченко.

52 (52) Коляструк, О. А. Преса УСРР в контексті політики українізації (20–30-ті роки ХХ ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.09.2003 / Ольга Анатоліївна Коляструк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 275 арк.

Коляструк, О. А. Преса УСРР в контексті політики українізації (20–30-ті роки ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ольга Анатоліївна Коляструк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини ХХ ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Касьянов Георгій Володимирович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу новітньої історії та політики; кандидат історичних наук *Кокін Сергій Анатолійович*, Державний архів СБУ, заступник начальника.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному дослідженню партійно-радянської преси УСРР в контексті українізації. В ній на основі вивчення нових джерел та літератури досліджується історія преси як об'єкта та суб'єкта політики коренізації. З'ясовано теоретичні принципи українізації в інформаційно-пропагандистській галузі, способи і методи її забезпечення. Визначено систему створення та функціонування української періодики, її матеріально-технічне становище, професійно-кадрове забезпечення, окреслено відповідні партійно-державні документи, які обґрунтовували діяльність періодики в умовах українізаційного курсу. Особливу увагу приділено вивченню культури мовлення преси та ролі мовного фактору преси у реалізації політики українізації. Простежено механізми впливу преси на масову свідомість, визначено методи і способи впровадження пресою радянських стереотипів у громадську свідомість. Показано процес деформації національної свідомості під впливом преси, коливання ціннісних орієнтирів у національному самоусвідомленні нації та особи. Відображена діяльність цензури у обмеженні друкованого слова і національної думки.

Ключові слова:

партійно-радянська преса, періодика, газета, журнал, українізація, коренізація, радянська, більшовизація, україномовність, культура мовлення, свобода слова, цензура.

53 (53) Коляструк, О. П. Верховна Рада України у системі владних відносин 1994–2002 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.09.2008 / Олександр Петрович Коляструк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 218 арк.

Коляструк, О. П. Верховна Рада України у системі владних відносин 1994–2002 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Петрович Коляструк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Касьянов Георгій Володимирович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу новітньої історії та політики.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Майборода Олександр Микитович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, заступник директора;

кандидат історичних наук, доцент *Кононенко Валерій Васильович*, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, заступник директора Інституту історії, етнології та права.

Анотація:

Дисертація є комплексним дослідженням історії Верховної Ради України у 1994–2002 рр. На основі джерельної бази, досягнень вітчизняної та світової історіографії вивчено процеси становлення українського парламенту, розвитку його внутрішніх інститутів. Розглядаються парламентські вибори у 1994 р. та 1998 р., створення депутатських груп і фракцій у вищому законодавчому органі, їх вплив на його діяльність.

Досліджується конституційний процес у 1994–1996 рр., розробка проекту Конституції України, підписання Конституційного договору, роль депутатських об'єднань у виробленні й ухваленні Конституції України, а також їх діяльність в умовах чинної Конституції. Піддано аналізу намагання різних гілок влади внести зміни до Основного закону з наміром розширити свої повноваження.

Ключові слова:

Верховна Рада, парламент, депутатські групи, фракції, вибори, конституційний процес, Конституція, міжвладні відносини, Президент, Кабінет міністрів.

54 (54) Кононенко, В. В. Суспільно-політичні настрої та моральний стан населення України в повоєнний період (1945–1953 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.04.2004 / Валерій Васильович Кононенко ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2004. – 231 арк.

Кононенко, В. В. Суспільно-політичні настрої та моральний стан населення України в повоєнний період (1945–1953 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Валерій Васильович Кононенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 20 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, професор *Лойко Олексій Герасимович*, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, завідувач кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Марусик Тамара Володимирівна*, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, заступник проректора з навчально-організаційної роботи;

кандидат історичних наук, доцент *Бажан Олег Григорович*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу регіональних проблем історії України.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації на основі широкого кола джерел та літератури комплексно досліджується динаміка настроїв, морального стану населення України 1945–1953 рр. та його реакція на окремі події суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку СРСР та УРСР. Визначено моральні наслідки Другої світової та Великої Вітчизняної воєн для українського суспільства. З'ясовано головні тенденції впливу тоталітаризму на духовний розвиток українського суспільства. Встановлено причинний зв'язок між політикою сталінського режиму та настроями населення України, станом його суспільної свідомості. Визначено вплив подій суспільно-політичного та соціально-економічного життя країни на настрої та моральний стан населення республіки. Виявлено джерела та причини зародження і становлення демократичної опозиції існуючому тоталітарному режимові.

Ключові слова:

Україна, суспільна атмосфера, суспільно-політичні настрої, морально-психологічний стан, вплив, сталінський режим, суспільно-політичне життя, соціально-економічна політика.

55 (55) Кононенко, В. П. Суспільно-політичні уявлення та ідеї козацьких інтелектуалів Гетьманщини (кінець 80-х років XVII – кінець 60-х років XVIII ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.03.2010 / Василь Петрович Кононенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 230 арк.

Кононенко, В. П. Суспільно-політичні уявлення та ідеї козацьких інтелектуалів Гетьманщини (кінець 80-х років XVII – кінець 60-х років XVIII ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Василь Петрович Кононенко ; Інститут історії України НАН України – К., 2010. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*, Інститут історії України НАН України, директор, завідувач відділу історії України середніх віків та раннього нового часу.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Мордвінцев В'ячеслав Михайлович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії Росії;

доктор історичних наук, професор *Струкевич Олексій Карпович*, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, завідувач кафедри політології.

Анотація:

У роботі на основі широкого кола джерел досліджено суспільно-політичні уявлення та ідеї козацьких інтелектуалів з кінця 80-х рр. XVII до кінця 60-х рр. XVIII ст. Проаналізовано протистояння між шляхетськими та абсолютистськими уявленнями та ідеями у Центральній Європі, що визначало поведінку еліт макрорегіону. Козацькі інтелектуали створили «схему» історії своєї Батьківщини, в основі якої лежало обґрунтування витоків та розвитку «малоросійських вольностей» від Русі, Великого князівства Литовського та Речі Посполитої до їх часу. У проєктах Глухівської ради, творах світських інтелектуалів, наказах депутатам до Законодавчої комісії та їхній роботі у ній присутнє уявлення про Гетьманщину як фактично окрему державу у межах Російської імперії.

Ключові слова:

козацькі інтелектуали Гетьманщини, суспільно-політичні ідеї та уявлення, «вольності», децентралізм, «шляхетська демократія», централізм, абсолютизм, «загальне благо».

56 (56) Корнієнко В. В. Історико-культурна спадщина та її використання в туристичній сфері України (1991–2007 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.06.2008 / Вячеслав Васильович Корнієнко ; Інститут історії України НАН України – К., 2008. – 388 арк.

Корнієнко В. В. Історико-культурна спадщина та її використання в туристичній сфері України (1991–2007 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Вячеслав Васильович Корнієнко ; Інститут історії України НАН України – К., 2008. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Горбик В'ячеслав Олександрович*, Інститут історії України НАН України, завідувач Центру «Зводу пам'яток історії та культури України».

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Падалка Сергій Семенович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу новітньої історії та політики;

кандидат історичних наук, доцент *Русанов Юрій Анатолійович*, Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка, завідувач кафедри етнології та краєзнавчо-туристичної роботи.

Анотація:

Дисертація присвячена дослідженню проблеми взаємовідносин між історико-культурною спадщиною та туризмом. На підставі комплексного вивчення джерел та літератури, а також отриманих в ході експедиційних досліджень результатів, проаналізовано практичний та теоретичний досвід пристосування пам'яток історії та культури України до функціонування в туристичній сфері. В результаті проведеної роботи складено реєстр пам'яток історії та культури національного значення, які є туристичними об'єктами. Були встановлені загальні чинники, які впливають на інтенсивність їх залучення до екскурсійних маршрутів і залежать від якостей самих пам'яток. Такими чинниками є високий рівень концентрації екскурсійних об'єктів, здатність пам'ятки на емоційному рівні впливати на глядача, наявність туристичної інфраструктури навколо кожного екскурсійного об'єкта. Відповідно до отриманих даних була сформована концепція найоптимальнішої форми перетворення складових історико-культурної спадщини на екскурсійні туристичні об'єкти. Суть цієї концепції полягає у створенні на основі пам'ятки тематико-експозиційного музейного комплексу з метою формування національної системи туристично-екскурсійних маршрутів.

Ключові слова:

культурна спадщина, охорона пам'яток, пам'ятка історії та культури, туризм, туристичний об'єкт, туристичний ресурс.

57 (57) Корольов, Г. О. Автономістсько-федералістські погляди Михайла Грушевського: формування, втілення, трансформація : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.10.2009 / Геннадій Олександрович Корольов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 220 арк.

Корольов, Г. О. Автономістсько-федералістські погляди Михайла Грушевського: формування, втілення, трансформація : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Геннадій Олександрович Корольов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Пиріг Руслан Якович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії Української революції (1917–1921 рр.).

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Колесник Віктор Федорович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, декан історичного факультету;

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Гирич Ігор Борисович*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, завідувач відділу джерел з історії України XIX – початку XX ст.

Анотація:

Робота присвячена дослідженню генезису автономістсько-федералістських поглядів М. Грушевського у історичному контексті XIX – початку XX ст. Реконструюються особливості формування історичного світогляду та подана взаємообумовленість із політичними поглядами, відтворено ідейно-політичний вплив федералізму на вченого. Досліджено розвиток дихотомії української ідеї в усвідомленні М. Грушевського і висвітлено основні риси його конституційного проекту федеративної перебудови Росії. Державотворча праця вченого показана на основі відстоювання автономістських позицій і закономірного переходу до самостійництва. Федералістські погляди (1918–1924 рр.) розглядаються на ґрунті двох головних концептів: розуміння федеративної України поза російським контекстом і

трансформації ідеї федерації від європейської до радянської. Підкреслено, що автономістсько-федералістська складова політичного світогляду М. Грушевського була найсуттєвішою.

Ключові слова:

М. Грушевський, федералізм, національно-територіальна автономія, самостійність, соціалістичні погляди, трансформація.

58 (58) Крижановська, О. О. Масонство в Україні у другій половині XVIII – на початку XX ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.12.1997 / Оксана Олегівна Крижановська ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 179 арк.

Крижановська, О. О. Масонство в Україні у другій половині XVIII – на початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Оксана Олегівна Крижановська ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 16 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, доцент *Заремба Сергій Захарович*, Центр пам'яткознавства НАН України і Українського товариства охорони пам'яток історії і культури, директор;

кандидат історичних наук, доцент *Лобода Михайло Тимофійович*, Київський університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри історії народів Росії.

Провідна установа:

Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

Дисертація присвячена питанням історії масонського руху в Україні від його витоків до переміщення в 1919 р. за кордон. З'ясовано, що масонство в Україні працювало загалом у контексті міжнародного масонського руху, хоч і було з ним слабо пов'язане. Спостерігалася тенденція до його політизації та до набуття ним певних національних рис. На початку XX ст. воно повністю віддалося політичній боротьбі використовуючи традиційну масонську тактику. Українські масони виборювали національну ідею й були учасниками руху за національну та державну незалежність України, але через свою фракційну роз'єднаність не спромоглися реалізувати свій політичний ідеал.

Ключові слова:

Україна, масонство, таємні організації, духовна еліта, ліберальні ідеї, громадсько-політичний рух, національно-визвольний рух.

59 (59) Крупина, В. О. Білий рух в Україні (1917–1920 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.04.2005 / Віктор Олександрович Крупина ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2005. – 225 арк.

Крупина, В. О. Білий рух в Україні (1917–1920 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Віктор Олександрович Крупина ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 17 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Буравченков Анатолій Олександрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри новітньої історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Волковинський Валерій Миколайович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу історії України XIX – початку XX ст.;

кандидат історичних наук, доцент *Сорока Юрій Михайлович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки.

Провідна установа:

Донецький національний університет.

Анотація:

На основі аналізу архівних матеріалів, опублікованих джерел та відповідної літератури у дисертації розглянуто виникнення, становлення та боротьбу Білого руху в контексті розвитку Української революції. Проаналізовано зародження Білого руху та його особливості в Україні. Важливу увагу приділено становленню Білого руху та його стосункам з Українською Державою, висвітлено діяльність «білих» сил в Україні та її наслідки. Досліджено місце «українського питання» в стосунках Білого руху з країнами Антанти, похід Збройних сил Півдня Росії на Москву в 1919 р. і українсько-білогвардійську війну. Аналізується зміна курсу внутрішньої і зовнішньої політики П. Врангеля та його стосунки з С. Петлюрою. Особлива увага приділяється українсько-білогвардійським стосункам та місцю «українського питання» в «білій» ідеології. Визначено причини конфронтації Білого і українського національного рухів. Розкрито вплив Білого руху на Українську революцію 1917–1920 рр.

Ключові слова:

Білий рух, Українська революція, українська державність, Добровольча армія, Збройні сили Півдня Росії, Руска армія.

60 (60) Кручек, О. А. Культура в УСРР в 1920–1923 рр. як об'єкт державної політики : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.05.1997 / Олександр Алікович Кручек ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 176 арк.

Кручек, О. А. Культура в УСРР в 1920–1923 рр. як об'єкт державної політики : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Алікович Кручек ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 23 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Даниленко Віктор Михайлович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*;

кандидат історичних наук *Кокін Сергій Анатолійович*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Исследуется процесс становления партийно-государственной политики в области национальной культуры в Украине в 1920–1923 гг. Доказано, что под прикрытием национально-толерантных лозунгов, декларируемых и внедряемых в общественное сознание новой властью, проводилось нивелирование национально-культурного процесса, выхолащивался его национальный дух. Приемы воздействия на национальную культуру в этот период обусловили направленность ее развития в последующие годы.

Ключові слова:

українська культура, державна політика, національно-культурний процес.

61 (61) Кудлай, О. Б. Центральна Рада – Тимчасовий уряд: боротьба за автономію (березень – жовтень 1917 р.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 31.10.1997 / Олександра Борисівна Кудлай ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 175 арк.

Кудлай, О. Б. Центральна Рада – Тимчасовий уряд: боротьба за автономію (березень – жовтень 1917 р.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександра Борисівна Кудлай ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Гриценко Аделіна Павлівна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Терещенко Юрій Іларіонович*, Київський державний лінгвістичний університет, завідувач кафедри історії України;

кандидат історичних наук *Устименко Володимир Михайлович*, Інститут політології і національних відносин НАН України, старший науковий співробітник.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

В дисертації досліджується проблема взаємин Центральної Ради і Тимчасового уряду в ході боротьби за національно-територіальну автономію України. Показане зростання організації українських національних сил на початковому етапі революції; проаналізований вплив 1-го Універсалу Української Центральної Ради на зміни у політиці петроградського уряду щодо України. Виявлений зв'язок липневої урядової кризи з подіями в Україні та відтворені умови видання «Інструкції Генеральному Секретаріату Тимчасового уряду на Україні». Висвітлена боротьба навколо прийняття «Інструкції» VI-ою сесією Центральної Ради, пошуку нею компромісу. Досліджені взаємини двох інституцій в умовах зростання загальнонаціональної кризи та вплив еволюції цих взаємин на політичну ситуацію в Україні в цілому.

Ключові слова:

Українська Центральна Рада, Тимчасовий уряд, національно-територіальна автономія, Генеральний Секретаріат, Установчі Збори, революція, політика.

62 (62) Кулінська, С. Ю. Київ у другій половині XIX століття : дис. ... канд. іст. наук : захищена 22.12.1995 / Сталіна Юхимівна Кулінська ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 177 арк.

Кулінська, С. Ю. Київ у другій половині XIX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Сталіна Юхимівна Кулінська ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 25 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Горбик В'ячеслав Олександрович*;

кандидат історичних наук, доцент *Заремба Сергій Захарович*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Защищается рукопись, в которой рассматриваются экономическое развитие Киева во второй половине XIX века, изменения в социальном составе его населения, преобразования в органах городского самоуправления и оживление их деятельности как по благоустройству города, так и в области образования и просвещения.

Установлено, что сфера материального производства во второй половине XIX века приобрела особое значение и выступила как одна из главных причин изменений во всех сторонах общественной жизни города, проявившихся в активной деятельности его жителей, социальный состав которых претерпел существенные изменения в исследуемый период.

Ключові слова:

Київ, фабрично-заводське виробництво, населення, міська дума, реміснича управа, міщанська управа, освіта, просвітництво.

63 (63) Лаврищук, В. И. Фашистский оккупационный режим в западных областях Украины. 1941–1944 гг. : дис. ... канд. ист. наук : защищена 28.04.1998 / Владимир Иванович Лаврищук ; Институт истории Украины НАН Украины. – К., 1998. – 215 л.

Лаврищук, В. І. Фашистський окупаційний режим у західних областях України. 1941–1944 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Володимир Іванович Лаврищук ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 28 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Коваль Михайло Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Кучер Володимир Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, головний науковий співробітник;

кандидат історичних наук *Верба Ігор Володимирович*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, старший науковий співробітник.

Провідна установа:

Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

У дисертації на базі архівних матеріалів та широкого кола літературних джерел досліджено історію західних областей України періоду фашистської окупації. Показано особливості окупаційного режиму, його жорстокий характер. Розкрито геноцид щодо місцевого населення з боку німецьких і румунських окупантів, цілеспрямовану політику пограбування економіки та культурних цінностей, нещадну позаекономічну експлуатацію жителів міст і сіл. Висвітлено особливості руху опору загарбникам, місце і роль у цій боротьбі Організації українських націоналістів та її духовного натхненника – греко-католицької та інших церков, боротьбу в таборі оунівців та серед церковних течій.

У дисертації приділено увагу висвітленню ролі комуністичного й комсомольського підпілля, радянських партизанських загонів, боротьби радянської та націоналістичної пропаганди за вплив на маси західних областей України, а також проблеми складних взаємовідносин націоналістичної верхівки з гітлерівцями.

Ключові слова:

Західна Україна, фашисти, окупація, геноцид, грабунок, ОУН, УПА, населення, опір, партизани.

64 (64) Левченко, О. Д. Бойова діяльність армії Української Народної Республіки (листопад 1918 р. – липень 1919 р.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 21.06.2002 / Олександр Дем'янович Левченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 198 арк.

Левченко, О. Д. Бойова діяльність армії Української Народної Республіки (листопад 1918 р. – липень 1919 р.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Дем'янович Левченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 19 с.

Науковий керівник :

доктор історичних наук, професор *Солдатенко Валерій Федорович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, завідувач відділу етніоісторичних досліджень.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Буравченков Анатолій Олександрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри новітньої історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Гошуляк Іван Леонідович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, провідний спеціаліст.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

Дисертацію присвячено дослідженню воєнного аспекту українського державотворення 1918–1919 рр., зокрема, визначенню ролі регулярної армії УНР у процесі відновлення і функціонування Української Народної Республіки під проводом Директорії.

У роботі вперше комплексно розглянуто процес створення армії УНР та її бойову діяльність у хронологічних рамках листопада 1918 р. – липня 1919 р., відображено формування армії УНР у ході повстання під проводом Директорії та після приходу її до влади, визначено структуру, склад, чисельні та якісні характеристики Дієвої Армії на основних етапах збройної боротьби, а також склад і чисельність військових угруповань, що протидіяли армії УНР, розкрито характер операцій та бойових дій за участю армії УНР.

Ключові слова:

армія УНР, бойова діяльність, Дієва Армія УНР, Директорія УНР, Українська Народна Республіка, Українська революція.

65 (65) Лисенко, О. В. «Просвіти» у суспільно-політичному і культурному житті Наддніпрянської України (1905–1916 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.06.1998 / Олександр Васильович Лисенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 169 арк.

Лисенко, О. В. «Просвіти» у суспільно-політичному і культурному житті Наддніпрянської України (1905–1916 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Васильович Лисенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 22 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Катренко Андрій Миколайович*, Київський університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри давньої та нової історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Волощенко Аза Кирилівна*, Київський державний університет культури і мистецтв, кафедра історії України.

Провідна установа:

Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

У дисертації аналізується комплекс проблем, пов'язаних із розвитком української культури у 1905–1916 рр., висвітлюються умови, основні етапи, специфіка і особливості цього процесу.

Встановлено, що у 1905–1916 рр. «Просвіти» відіграли важливу роль у формуванні національної культурної та економічної інфраструктури українського суспільства.

Ключові слова:

«Просвіти», національне відродження, Україна, культура, освіта, кооперація.

66 (66) Лобач, К. В. Історичний досвід регулювання споживчого ринку України в період НЕПу (історико-економічний аспект) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.04.1994 / Катерина Василівна Лобач ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 235 арк.

Лобач, К. В. Історичний досвід регулювання споживчого ринку України в період НЕПу (історико-економічний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Катерина Василівна Лобач ; Інститут історії України АН України. – К., 1994. – 17 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Горбань Юрій Андрійович*;

кандидат історичних наук, доцент *Діброва Сергій Степанович*.

Провідна установа:

Запорізький державний університет.

67 (67) Лобода, М. К. Використання трудових ресурсів у відбудові важкої промисловості України (1943–1950 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 23.02.2007 / Марина Костянтинівна Лобода ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 234 арк.

Лобода, М. К. Використання трудових ресурсів у відбудові важкої промисловості України (1943–1950 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Марина Костянтинівна Лобода ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Лисенко Олександр Євгенович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, доцент *Потильчак Олександр Валентинович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін;

кандидат історичних наук, доцент *Хойнацька Людмила Михайлівна*, Київський університет внутрішніх справ, доцент кафедри історії держави і права.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Вперше у вітчизняній історичній науці на широкій джерельній базі здійснено комплексне дослідження щодо залучення та працевикористання різних категорій трудових ресурсів у відбудові галузей важкої промисловості України, а саме – місцевого населення (жінок, дітей, підлітків, літніх людей), мобілізованих згідно з

трудовою мобілізацією та за системою оргнабору, демобілізованих з лав Червоної армії радянських громадян, військовополонених, інтернованих та мобілізованих німців, репатрійованих, в'язнів МВС. Здійснено спробу висвітлити умови праці, побуту, повсякденного життя відбудовників.

На підставі результатів дослідження автор дійшла висновків, що влада вдавалася до всіх можливих засобів з метою залучення до відбудовчого процесу максимально можливої кількості робочої сили, суттєво не поліпшуючи їх умов життя і праці.

Ключові слова:

трудові ресурси, репатрійовані, інтерновані, військовополонені, демобілізовані, робітники, в'язні, мобілізація, працевикористання, відбудова, важка промисловість.

68 (68) Лобода, Т. М. Суспільно-політична та наукова діяльність В. Г. Кравченка (1862–1945) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.09.1999 / Тетяна Михайлівна Лобода ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 268 арк.

Лобода, Т. М. Суспільно-політична та наукова діяльність В. Г. Кравченка (1862–1945) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Тетяна Михайлівна Лобода ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 17 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Буравченков Анатолій Олександрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри новітньої історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Чишко Віталій Сергійович*, керівник сектору суспільних наук Науково-організаційного відділу Президії НАН України, Інститут біографічних досліджень Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, директор;

кандидат історичних наук, доцент *Калінець Юрій Олександрович*, Київський університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри історії для гуманітарних факультетів.

Провідна установа:

Харківський державний університет.

Анотація:

Дисертація є першим в українській історіографії комплексним дослідженням життя, суспільно-політичної та наукової діяльності В. Г. Кравченка. В роботі детально розглянуто діяльність ученого у процесі становлення Товариства дослідників Волині, Волинського науково-дослідного музею, проаналізовано особистий внесок у розвиток вітчизняної етнології, фольклористики, краєзнавства, музеєзнавства.

На основі аналізу широкої джерельної бази відтворено основні віхи життєвого шляху В. Г. Кравченка, показано комплекс чинників, які справили визначальний вплив на процес формування світогляду науковця, зіграли вирішальну роль у становленні його громадянської позиції.

Ключові слова:

Волинь, етнологія, народознавчі дослідження, краєзнавство, музей.

69 (69) Лозовий, В. С. Кам'янецька доба Директорії Української Народної Республіки (червень – листопад 1919 року) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.11.1998 / Віталій Станіславович Лозовий ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 188 арк.

Лозовий, В. С. Кам'янецька доба Директорії Української Народної Республіки (червень – листопад 1919 року) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня

канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Віталій Станіславович Лозовий ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Верстюк Владислав Федорович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії Української революції (1917–1921 рр.).

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Миронець Надія Іванівна*, Київський університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри новітньої історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Гошуляк Іван Леонідович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, старший науковий співробітник відділу етніоісторичних досліджень.

Провідна установа:

Чернівецький державний університет ім. Ю. Федьковича.

Анотація:

Дисертацію присвячено вивченню комплексу проблем, пов'язаних з політичними подіями, що мали місце в Кам'янецький період Директорії Української Народної Республіки.

Аналізується політична боротьба між «лівими» та «правими» течіями українського національно-визвольного руху, яка призвела до зміни політичних засад державного будівництва. Було відкинуто класовий «трудоий принцип» та задекларовано перехід до парламентської системи на основі загальнодемократичних виборів.

Розглядається діяльність Директорії та уряду Української Народної Республіки, яка спрямована на вирішення адміністративних, соціально-економічних, національних та зовнішньополітичних проблем. Встановлено, що основною перешкодою для реалізації вищезазначених завдань була внутрішня слабкість влади Директорії Української Народної Республіки.

Ключові слова:

Директорія, опозиція, «трудоий принцип», демократія, адміністрація, фінансова політика, аграрна політика, зовнішня політика.

70 (70) Мальченко, О. Є. Фортифікаційне будівництво на південно-східному українському порубіжжі (XV – середина XVII ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.10.1996 / Олег Євгенович Мальченко ; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. – К., 1996. – 328 арк.

Мальченко, О. Є. Фортифікаційне будівництво на південно-східному українському порубіжжі (XV – середина XVII ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олег Євгенович Мальченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 25 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук *Боряк Геннадій Володимирович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Мацюк Орест Ярославович*;

кандидат історичних наук *Чухліб Тарас Васильович*.

Провідна установа:

Київський державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

Установлено, что развитие сети укрепленных поселений на юго-восточном украинском пограничье имело как большое локальное оборонное значение, так и обеспечивало защиту внутренних регионов страны. Сделана попытка типологии

постоянных оборонных объектов (городские и замковые укрепления). Системный анализ оборонного потенциала фортификационных сооружений представляет интерес для изучения отечественной военной истории и позволяет по-новому взглянуть на некоторые ее аспекты.

Ключові слова:

фортифікаційне будівництво, українське порубіжжя, оборонна система.

71 (71) Малюта, О. В. «Просвіта» у формуванні державницького потенціалу українського народу (друга половина XIX – перша чверть XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.09.2005 / Ольга Володимирівна Малюта ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 319 арк.

Малюта, О. В. «Просвіта» у формуванні державницького потенціалу українського народу (друга половина XIX – перша чверть XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ольга Володимирівна Малюта ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини XX століття.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Верстюк Владислав Федорович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії Української революції (1917–1921 рр.); кандидат історичних наук *Кравченко Алла Анатоліївна*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, доцент кафедри історії України.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації, на підставі комплексного вивчення джерел і літератури, здійснено порівняльний аналіз ролі осередків «Просвіти» українських земель у складі Австро-Угорської та Російської імперій у формуванні державницького потенціалу українського народу. Розглянуто участь товариств у державно-політичному житті, висвітлено процес організації їх членами віч, маніфестацій, утворення політичних партій. Простежено роль товариств у пробудженні національної свідомості, консолідації українського народу, обстоюванні його культурно-освітніх, економічних, політичних прав, перетворенні у націю. Висвітлено погляди на українську державність діячів «Просвіти», досліджено їх приналежність до різних суспільно-політичних течій. Виявлено механізми формування організаціями та вишкіл у них кадрів державницького спрямування. Визначено, що у «імперський» період діяльності «Просвіта» перетворилась у один із центрів формування державницького потенціалу українського народу. Простежено реалізацію накопичених резервів в українському державотворенні 1917–1920 рр., перетворення членів «Просвіти», які перебували біля витоків національного державотворення, у відповідальних працівників державних органів влади всієї вертикалі.

Ключові слова:

«Просвіта», державницький потенціал, політичне життя, свідомість, формування кадрів, національне державотворення.

72 (72) Маньковська, Р. В. Музейництво в Україні: питання теорії і практики (1917 – червень 1941 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.09.1997 / Руслана Вікторівна Маньковська ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 198 арк.

Маньковська, Р. В. Музейництво в Україні: питання теорії і практики (1917 – червень 1941 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Руслана Вікторівна Маньковська ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 21 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Тронько Петро Тимофійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Даниленко Віктор Михайлович*;

доктор історичних наук, професор *Курило Володимир Михайлович*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Защищается диссертация в виде рукописи, в которой на широкой источниковой базе впервые в украинской историографии освещен процесс становления и развития музейного дела в Украине 1917–1941 гг. Раскрыты условия его подъема и расцвета в 20-х гг., спада во время усиления тоталитарного режима в стране. Представлен теоретический и практический опыт выдающихся музееведов, многие из которых были репрессированы в 30-е гг.

Ключові слова:

музей, музейна справа, музейництво, збереження історико-культурної спадщини, популяризація пам'яток.

73 (73) Марусик, Т. В. Развитие науки в Западных областях Украины. 1944–1955 гг. : дис. ... канд. ист. наук : защищена 29.11.1991 / Тамара Владимировна Марусик ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 205 л.

Марусик, Т. В. Развитие науки в Западных областях Украины. 1944–1955 гг. : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Тамара Владимировна Марусик ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 18 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук, профессор *Кульчицкий Станислав Владиславович*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Твердохлеб Владимир Юрьевич*;

кандидат исторических наук *Матвеева Леся Васильевна*.

Ведущая организация:

Киевский государственный педагогический институт им. М. П. Драгоманова.

74 (74) Масненко, В. В. Суспільно-політичні позиції інтелігенції України в 1921–1928 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.06.1993 / Віталій Васильович Масненко ; Київський педагогічний інститут іноземних мов. – К., 1993. – 239 арк.

Масненко, В. В. Суспільно-політичні позиції інтелігенції України в 1921–1928 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Віталій Васильович Масненко ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 16 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Курило Володимир Михайлович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Панчук Май Іванович*;

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Касьянов Георгій Володимирович*.

Провідна установа:
Запорізький державний університет.

75 (75) Машкін, А. Н. История зарождения и развития акционерных объединений в сельскохозяйственном машиностроении Украины (XIX – нач. XX ст.) : дис. ... канд. ист. наук : защищена 28.04.1995 / Александр Николаевич Машкин ; Институт истории Украины НАН Украины. – К., 1994. – 294 л.

Машкін, О. М. Історія зародження та розвитку акціонерних об'єднань в сільськогосподарському машинобудуванні України (XIX – поч. XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Олександр Миколайович Машкін ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 21 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Кругляк Борис Абрамович*;

кандидат історичних наук *Дерев'янкін Тимофій Іванович*.

Провідна установа:

Харківський державний університет.

Анотація:

Объективный процесс развития широкомасштабного внутреннего рынка в Украине XIX – начала XX вв. стимулировал появление здесь такой жизненно важной отрасли промышленности, как производство сельскохозяйственных орудий и машин. На смену доминировавшим в начале процесса предприятиям единоличного владения постепенно приходили более эффективные в условиях рыночных отношений предприятия, основанные и функционировавшие на разного рода долевых объединениях (архаические союзы, товарищества полные и на вере, акционерно-паевые компании). В конце концов они-то и заняли ведущее положение в отрасли.

Ключові слова:

сільськогосподарське машинобудування, акціонування.

76 (76) Мельниченко, В. М. Економічні зв'язки між Лівобережною і Правобережною Україною у другій половині XVII ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.04.1998 / Василь Миколайович Мельниченко ; Черкаський державний університет імені Богдана Хмельницького. – К., 1997. – 191 арк.

Мельниченко, В. М. Економічні зв'язки між Лівобережною і Правобережною Україною у другій половині XVII ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Василь Миколайович Мельниченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Чабан Анатолій Юзефович*, Черкаський державний університет ім. Б. Хмельницького, завідувач кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Мельник Леонід Герасимович*, Київський університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри давньої та новітньої історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Лепякко Сергій Анатолійович*, Чернігівський державний педагогічний інститут ім. Т. Г. Шевченка, доцент кафедри історії України.

Провідна установа:

Запорізький державний університет.

Анотація:

Дисертантом встановлено, що економічні зв'язки між Лівобережною і Правобережною Україною у другій половині XVII ст. відігравали важливу роль у збереженні етнічної і господарсько-культурної спільності населення цих регіонів, сприяли консолідації української нації і формуванню Української козацької держави. Переважаючою формою їх здійснення виступала торгівля, а також контакти у сфері виробництва і міграційні процеси.

Ключові слова:

Лівобережжя, Правобережжя, економічні зв'язки, торгівля, шляхи сполучення, міграція, виробництво, товари.

77 (77) Місінкевич, Л. Л. Національні меншини Поділля в 20 – 30-х рр. XX століття : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.05.2000 / Леонід Леонідович Місінкевич ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 190 арк.

Місінкевич, Л. Л. Національні меншини Поділля в 20 – 30-х рр. XX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Леонід Леонідович Місінкевич ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Тронько Петро Тимофійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Курило Володимир Михайлович*, Київський державний лінгвістичний університет, професор кафедри історії України;

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Денисенко Галина Григорівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу регіональних проблем історії України.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

В дисертації досліджується державна політика щодо найчисельніших польської та єврейської національних меншин Поділля в 20 – 30-х роках, форми і методи роботи місцевих органів політичного керівництва та виконавчої влади. Аналізуються здобутки, недоліки, прорахунки, що мали місце в економічному, етнокультурному розвитку регіону. Основна увага в зв'язку з цим приділена з'ясуванню основних етапів реалізації економічних, соціальних та культурних запитів національних меншин. Розкрито форми і методи роботи Центральної комісії у справах національних меншин ВУЦВК, Ради з освіти національностей при Наркоматі освіти, їх органів на місцях у реалізації проблем національних меншин краю.

В роботі показано й зворотній процес: згорання політики коренізації серед національних меншин у 30-х рр. Висвітлюються адміністративні реорганізації національних сілрад, культурно-освітніх закладів. Аналізуються витоки, причини, а також нарощування політичних репресій, зокрема й під виглядом боротьби з «націоналізмом» у середовищі національних меншин. В основі механізму для проведення цієї роботи був ряд документів – постанов і розпоряджень партійних та державних органів. Показано наслідки масових депортацій і репресій серед національних меншин Поділля.

Ключові слова:

політика коренізації, національні меншини, національні ради, політичні репресії, депортації.

78 (78) Молчанов, В. Б. Життєвий рівень міського населення Правобережної України (1900–1914 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.11.2000 / Володимир Борисович Молчанов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 204 арк.

Молчанов, В. Б. Життєвий рівень міського населення Правобережної України (1900–1914 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Володимир Борисович Молчанов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 20 с.

Наукові керівники:

доктор історичних наук, професор Кругляк Борис Абрамович;

доктор історичних наук *Шип Надія Андріївна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Гриценко Аделіна Павлівна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник;

кандидат історичних наук, доцент *Комаренко Олександр Юрійович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

Досліджується проблема життєвого рівня міського населення Правобережжя на початку ХХ ст. Для цього автором залучається значна кількість архівних матеріалів, опублікованих джерел та наукової літератури. Вперше проводиться комплексне дослідження життєвого рівня міського населення цього регіону. Аналізуються умови праці, зайнятість, величина робочого дня, заробітна плата та доходи міщан; зміни структури споживання та вартості товарів і послуг, діяльність громадських організацій у сфері споживчої кооперації, пенсійного забезпечення та благодійності; динаміка демографічної ситуації, санітарного стану та медичного забезпечення; покращання транспортного обслуговування, житлового забезпечення та побутових умов; зростання освітнього рівня громадян та забезпечення культурних потреб. Відмічається, що більш високим життєвий рівень був у державних чиновників, військових та підприємців. Звертається увага на те, що добробут жителів промислово розвиненої Київської губернії був набагато вищим, ніж міщан відсталого у промисловому відношенні Поділля. Показано взаємозв'язок між політичними подіями та добробутом населення.

Ключові слова:

життєвий рівень, добробут, Правобережна Україна, зайнятість, заробітна плата, доход, споживання, вартість, побутові умови, транспортне обслуговування, медичне забезпечення, благодійність.

79 (79) Монолатій, І. С. Соціально-економічне становище та культурний розвиток німців в Галичині (1772–1923 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.09.2002 / Іван Сергійович Монолатій ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 210 арк.

Монолатій, І. С. Соціально-економічне становище та культурний розвиток німців в Галичині (1772–1923 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Іван Сергійович Монолатій ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Терещенко Юрій Іларіонович*, Київський національний лінгвістичний університет, завідувач кафедри історії України та зарубіжних країн.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Андрусишин Богдан Іванович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, декан соціально-гуманітарного факультету;

кандидат історичних наук *Кривець Наталія Василівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації досліджуються соціально-економічне становище та культурний розвиток німців у Галичині, основні напрямки розбудови німецької спільноти у 1772–1923 рр. Розглянуто питання історії німецьких етнічних громад у зв'язку з міграційними процесами у Центрально-Східній Європі та демографічною політикою, здійснюваною Австрійською імперією в Галичині. Встановлено шляхи формування німецької діаспори Галичини та її особливості. Висвітлюється роль німецьких переселенців в соціально-економічній історії Галичини кін. XVIII – поч. XX ст. Показано, що розвиток німців у Галичині відбувався у тісному зв'язку з умовами соціально-економічного та громадсько-політичного життя Німеччини та Австрії.

Ключові слова:

німці у Галичині, німецькі колонії, австрійська колонізаторська політика, міграційні процеси, національна політика, соціально-економічне становище, політичні доктрини.

80 (80) Муляр, А. М. Сільське населення Правобережної України кінця XVII – початку XVIII ст.: чисельність, станова стратифікація та економічне становище : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.01.2001 / Анатолій Миколайович Муляр ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 171 арк.

Муляр, А. М. Сільське населення Правобережної України кінця XVII – початку XVIII ст.: чисельність, станова стратифікація та економічне становище : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Анатолій Миколайович Муляр ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 16 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*, Інститут історії України НАН України, директор, завідувач відділу історії України середніх віків.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України;

кандидат історичних наук *Мельниченко Василь Миколайович*, Черкаський державний університет ім. Б. Хмельницького, старший викладач кафедри історії України.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Досліджуються питання чисельності, станової стратифікації та економічного становища сільського населення Правобережної України в кінці XVII – на початку XVIII ст. У дисертації з'ясовано чисельність жителів села у Брацлавському, Волинському, Київському та Подільському воєводствах. Визначено напрями та роль міграційних процесів на території регіону. Встановлено, що основними причинами переселення різних категорій населення були: наявність широких просторів розорених земель, бажання знайти кращі умови життя і вільного господарювання. В процесі дослідження визначені форми примусу і види повинностей та податків у різних воєводствах Правобережжя. З'ясована роль селян у відбудові фільваркового господарства. Показано вплив міжусобиць феодалів, свавілля військових підрозділів і татарських нападів на становище населення краю.

Ключові слова:

феодал, рента, фільварок, слобода.

81 (81) Наседкина, Л. Д. Социально-политическая, экономическая и культурная жизнь греческого населения Украины. 20-е – начало 30-х годов : дис. ... канд. ист. наук : защищена 30.04.1993 / Лариса Дмитриевна Наседкина ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1993. – 238 л.

Наседкіна, Л. Д. Соціально-політичне, економічне й культурне життя грецького населення України. 20-ті – початок 30-х років : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Лариса Дмитрівна Наседкіна ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 17 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Симоненко Рем Георгійович.*

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович;*

кандидат історичних наук *Рубльов Олександр Сергійович.*

Провідна установа:

Донецький державний університет.

82 (82) Неженцев, Ю. И. Деятельность общественных организаций научно-технической интеллигенции Украины (20-е – 30-е годы) : дис. ... канд. ист. наук : защищена 27.12.1991 / Юрий Иванович Неженцев ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 154 л.

Неженцев, Ю. И. Деятельность общественных организаций научно-технической интеллигенции Украины (20-е – 30-е годы) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Юрий Иванович Неженцев ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 18 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук *Даниленко Виктор Михайлович.*

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук *Сиволоб Юрий Владимирович;*

кандидат исторических наук *Рублев Александр Сергеевич.*

Ведущая организация:

Киевский государственный университет им. Т. Г. Шевченко.

83 (83) Непорожня, Г. А. Суспільно-політична діяльність учителів і учнівської молоді України в 1900–1907 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена

31.05.2002 / Ганна Андріївна Непорожня ; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 2002. – 208 арк.

Непорожня, Г. А. Суспільно-політична діяльність учителів і учнівської молоді України в 1900–1907 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ганна Андріївна Непорожня ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Шип Надія Андріївна*, Українська академія зовнішньої торгівлі, завідувач кафедри гуманітарних наук;

кандидат історичних наук *Попик Володимир Іванович*, науково-організаційний відділ Президії НАН України, старший науковий співробітник-консультант сектору суспільних наук.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація є першим в українській історіографії комплексним дослідженням опозиційної суспільно-політичної діяльності учителів і учнівської молоді в безпосередньому зв'язку з усіма тогочасними політичними силами в 1900 – першій половині 1907 рр. Визначені особливості й спрямованість опозиційного суспільно-політичного руху вчителів і учнівської молоді, його зв'язок з українськими ліво-радикальними партіями в 1900–1904 рр. Доведена активізація революційної діяльності учителів і учнівської молоді в роки революції 1905 – першої половини 1907 рр. Встановлена загальна кількість учасників опозиційного суспільно-політичного руху з числа вчителів, показано переважний вплив серед них і учнівської молоді українських політичних партій, насамперед РУП, УСДРП, «Спілки».

Ключові слова:

суспільно-політична діяльність, опозиція, вчителі, учнівська молодь, Україна, партії.

84 (84) Нестеренко, В. А. Окупаційний режим у військовій зоні України в 1941–1943 рр. (адміністративний, економічний та соціокультурний аспекти) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.06.2005 / Вадим Анатолійович Нестеренко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 307 арк.

Нестеренко, В. А. Окупаційний режим у військовій зоні України в 1941–1943 рр. (адміністративний, економічний та соціокультурний аспекти) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Вадим Анатолійович Нестеренко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 21 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, старший науковий співробітник *Лисенко Олександр Євгенович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Король Віктор Юхимович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри новітньої історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Ветров Ігор Георгійович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, доцент кафедри слов'ян і українознавства, заступник декана історичного факультету.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації на основі документальних, літературних та інших джерел досліджено особливості управління, економічного та соціокультурного життя в північних та східних областях України, які не увійшли до рейхскомісаріату «Україна» і протягом всього періоду окупації перебували під управлінням військової адміністрації. Проведено аналіз процесу формування органів окупаційної адміністрації та їх структури. Значна увага приділена ролі допоміжних органів, які формувалися з місцевих жителів.

Проаналізовано політику в промисловості та сільському господарстві. Показано, що провал «бліцкригу» змусив окупаційні власті переглянути початкові плани і вдатися до спроб відбудови українських підприємств та реформування сільськогосподарських відносин.

Значна увага приділена діяльності місцевої інтелігенції по відродженню культурного життя в зазначених областях. Показано, що ці заходи знаходили певне розуміння з боку військової адміністрації.

Ключові слова:

окупаційний режим, військова зона, допоміжні органи управління, колаборація, «новий аграрний лад».

85 (85) Оніщенко, О. В. Жінки в суспільно-політичному житті України. 1917 рік : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.11.2008 / Оксана Володимирівна Оніщенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 184 арк.

Оніщенко, О. В. Жінки в суспільно-політичному житті України. 1917 рік : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Оксана Володимирівна Оніщенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 21 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Верстюк Владислав Федорович*, Український інститут національної пам'яті Кабінету Міністрів України, заступник голови.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Миронець Надія Іванівна*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, завідувач відділу джерел з новітньої історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Гонюкова Лілія Василівна*, Національна академія державного управління при Президентові України, докторант кафедри державної політики та управління політичними процесами.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному дослідженню суспільно-політичної діяльності жінок українських губерній протягом 1917 року. На основі вивчення джерел та літератури простежено трансформацію соціального статусу жінки через аналіз демографічних показників. Розкрито рівень залучення жінок до початкової, середньої та вищої освіти. Важливим досягненням стало отримання жінками права нарівні з чоловіками навчатися у вищих навчальних закладах. Визначено основні сфери професійної зайнятості жінок різних соціальних прошарків. Жіночий труд активно

використовувався у сільському господарстві, промисловості, транспорті, збільшилась кількість жінок серед вчителів, юристів, медиків, державних службовців. Відзначено особливості повсякденного життя жінок у період революційних потрясінь, вплив суспільних трансформацій на емоційний та психологічний стан жінок. Висвітлено роль жіночих організацій, як загальнодержавних так і національних, різного спрямування: політичних, освітніх, благодійних у суспільно-політичних подіях зазначеного періоду. Проаналізовано участь жінок у виборчих кампаніях до місцевих та загальнодержавних органів влади. Простежена заангажованість жіноцтва в українському національно-визвольному русі протягом 1917 року, внесок до процесу розбудови національної держави, розвитку національної освіти та культури.

Ключові слова:

соціальний статус, демографічний аналіз, освіта, професійна зайнятість, повсякденність, жіночі організації, виборчі кампанії, національно-визвольний рух.

86 (86) Опря, І. А. Становище та діяльність пізньопротестантських громад Правобережної України (1900–1917 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.09.2006 / Ігор Анатолійович Опря ; Кам'янець-Подільський державний університет. – Кам'янець-Подільський, 2006. – 219 арк.

Опря, І. А. Становище та діяльність пізньопротестантських громад Правобережної України (1900–1917 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ігор Анатолійович Опря ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Степанков Валерій Степанович*, Кам'янець-Подільський державний університет, завідувач кафедри всесвітньої історії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Крижанівський Олег Прокопович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії стародавнього світу та середніх віків;

кандидат історичних наук, доцент *Пономаренко Людмила Василівна*, Кіровоградський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка, доцент кафедри всесвітньої історії.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації всебічно досліджено становище та діяльність пізньопротестантських громад Правобережної України у 1900–1917 рр. З'ясовано комплекс факторів, які сприяли поширенню євангельських та есхатологічних віровчень у православному середовищі. Визначено риси внутрішнього устрою пізньопротестантських громад та проаналізовано їхню роль у процесі поширення протестантизму. Досліджено соціальний та національний склад протестантських громад та динаміку його змін. На основі використання широкого кола джерел й літератури відображено ключові напрями діяльності протестантів, головним з яких була місіонерська робота. Висвітлено заходи сектантів у сфері видавничої справи, освіти та виховання членів своїх громад. Проаналізовано участь віруючих у громадській роботі.

Значна увага приділена аналізу взаємин протестантів з органами російської адміністрації та представниками православної церкви. З'ясовано, що напруга у стосунках між ними зумовлювалася протилежністю їхніх інтересів. Сектанти

намагалися поширити своє віровчення у православному середовищі, що викликало протидію з боку РПЦ. Позиція владних структур у ставленні до сектантів в основному визначалася бажанням захистити православну церкву та максимально обмежити діяльність віруючих півнопротестантських громад.

Ключові слова:

адвентизм, баптизм, євангельське християнство, есхатологія, єговізм, пізній протестантизм, прозелітизм, сектанти.

87 (87) Падалка, С. С. Сільське господарство України в другій половині 60-х рр. XX ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 01.09.1995 / Сергій Семенович Падалка ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 235 арк.

Падалка, С. С. Сільське господарство України в другій половині 60-х рр. XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Сергій Семенович Падалка ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Панченко Петро Пантелеймонович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Лях Сергій Романович*;

кандидат історичних наук *Чишко Віталій Сергійович*, Інститут біографічних досліджень, директор.

Провідна установа:

Київський державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

Защищается диссертация, в которой впервые в украинской историографии в контексте нового осмысления осуществляется критика государственно-партийной концепции о роли сельского хозяйства в конкретных исторических условиях состояния общества, деформации хозяйствования на силе, состояния условий труда и жизни труженников украинского села во второй половине 60-х гг. XX ст.

Предпринята попытка объективно показать изменение в управлении организации производства, сдвиги в основных, средствах, техническом оснащении, положение экономики аграрного производства. Анализируются социальные процессы, инфраструктура села, его состояния в аспекте «вторичного» отношения к нему государства. Выявлены главенствующие сдерживающие факторы в жизнедеятельности села.

Ключові слова:

трансформації, тоталітарно-аграрний моделізм, аграрно-державна меншовартісність, партійно-державний нігілізм в соціальній політиці.

88 (88) Пахоменко, С. П. Культурний розвиток грецької спільноти України у другій половині XX століття : дис. ... канд. іст. наук : захищена 31.10.2003 / Сергій Петрович Пахоменко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 229 арк.

Пахоменко, С. П. Культурний розвиток грецької спільноти України у другій половині XX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Сергій Петрович Пахоменко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 19 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Терентьева Наталія Олексіївна*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу «Кабінет українсько-грецьких відносин».

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, доцент *Журба Михайло Анатолійович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, доцент кафедри слов'ян і українознавства;

кандидат історичних наук *Овчаренко Петро Дмитрович*, Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин, заступник завідувача секретаріатом.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації досліджуються культурні аспекти життєдіяльності грецької спільноти України у II пол. XX ст. в контексті розвитку та змін державної політики щодо національних меншин. Характеризуються засоби збереження культурної самобутності грецького етносу в умовах партійно-державного курсу на «зближення та злиття націй». Розглядається активізація культурного розвитку грецької спільноти в період перебудови. В дисертації відтворюється процес етнокультурного відродження грецької меншини в українській державі у взаємодії цілеспрямованої державної політики, внутрішнього потенціалу етносу та фінансової підтримки етнічної спорідненої країни – Греції. Висвітлюється процес розбудови організаційних структур греків, характеризуються форми етнокультурного самовиявлення, розглядається культурно-освітній аспект співробітництва грецьких громад України з історичною батьківщиною. Характеризується сучасний розвиток грецьких студій в Україні.

Ключові слова:

грецька спільнота, етнічна меншина, культурний розвиток, етнокультурне відродження, культурна самобутність, етнокультурне самовиявлення, національно-культурні товариства.

89 (89) Пастушенко, Т. В. Остарбайтери з України: вербування, примусова праця, репатріація (історико-соціальний аналіз на матеріалах Київщини) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.10.2007 / Тетяна Вікторівна Пастушенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 242 арк.

Пастушенко, Т. В. Остарбайтери з України: вербування, примусова праця, репатріація (історико-соціальний аналіз на матеріалах Київщини) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Тетяна Вікторівна Пастушенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Лисенко Олександр Євгенович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, доцент *Потильчак Олександр Валентинович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін;

кандидат історичних наук, доцент *Грінченко Гелінада Геннадіївна*, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, доцент кафедри українознавства.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному історико-соціальному дослідженню окремої спільноти громадян України, котрі в роки Другої світової війни перебували на примусовій праці в нацистській Німеччині й належали до категорії остарбайтерів, здійсненому на прикладі жителів Києва та Київської області.

У роботі викладено основний історичний контекст побутування цієї соціальної групи, виділено особливості нацистської окупаційної політики та функціонування радянської репатріаційної системи в Київській області, здійснено перевірку існуючих статистичних даних щодо завербованих та репатрійованих жителів Київщини. Розглядаються зміни в соціальній структурі, правовому статусі, життєвих циклах, настроях, поведінковій стратегії остарбайтерів у часовому проміжку від вивезення на територію Рейху до повернення й початкового етапу соціальної адаптації на батьківщині.

Ключові слова:

вербування, завербовані, мобілізація, примусова праця, остарбайтери, працевикористання, форми спротиву, адаптація, переміщені особи, репатріація, репатріанти.

90 (90) Пятяка, О. О. Гродський суд у системі владних структур Київського, Брацлавського та Волинського воєводств (друга половина XVI – перша половина XVII ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.01.2006 / Олексій Олександрович Пятяка ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 214 арк.

Пятяка, О. О. Гродський суд у системі владних структур Київського, Брацлавського та Волинського воєводств (друга половина XVI – перша половина XVII ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олексій Олександрович Пятяка ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 22 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*, Інститут історії України НАН України, директор, завідувач відділу історії України середніх віків та раннього нового часу.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Щербак Віталій Олексійович*, Національний університет «Києво-Могилянська академія», декан гуманітарного факультету;

кандидат юридичних наук, доцент *Кресін Олексій Веніамінович*, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, старший науковий співробітник відділу регіональних проблем історії України.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації на основі документальних джерел та дотичних досліджень всебічно розглянуто процеси функціонування гродських судів на території Київського, Брацлавського та Волинського воєводств у другій половині XVI – першій половині XVII ст. в контексті соціально-політичної історії України. Спираючись на документи актових гродських книг з'ясовано склад і обов'язки адміністрації гродського суду, уточнено коло його компетенції, проаналізовано основні етапи судочинства і визначені його правові джерела.

Адміністрація гродського суду складалася із старости, підстарости, гродського судді, писаря і судових виконавців: вижив, децьких і возних. Доведено, що в реальному житті компетенція гродського суду була значно ширшою, ніж було встановлено законом (Статутом 1566 р.). Для встановлення істини гродські судові урядники застосовували різноманітні слідчі методи, взаємодіючи як із іншими повітовими судами, так і з судом копним і доменіальним, а сам процес спирався на складну доказову систему і передбачав глибоке знання діючих правових норм. Під час винесення вироків суд спирався не тільки на право «посполите» (Статут 1566 р.), а й на норми давнього звичаєвого права, при цьому дисертантом доведено, що саме останнє часто мало вирішальне значення.

Ключові слова:

право, адміністративно-судова реформа, суд, судочинство, воєводство, староста, возний, позов, статут.

91 (91) Петренко, Є. Д. Переселення козаків і селян України на Кубань (1792–1917 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.06.1997 / Євген Дем'янович Петренко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 207 арк.

Петренко, Є. Д. Переселення козаків і селян України на Кубань (1792–1917 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Євген Дем'янович Петренко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 24 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Мицик Юрій Андрійович*;

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Кот Сергій Іванович*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

В работе анализируются комплекс проблем, связанных с переселением украинских казаков и крестьян на Кубань (1792–1917 гг.), освещаются причины, основные этапы, специфика и особенности переселенческого движения.

Установлено, что на протяжении 1792–1917 гг. украинцы составляли наибольшую этническую общность и внесли решающий вклад в освоение и экономическое развитие Кубани.

Ключові слова:

переселення, українські козаки і селяни, Україна, Чорноморія, Кубань, іногородні.

92 (92) Петренко, О. С. Панський масток на Східному Поділлі наприкінці XVIII – у першій третині XIX ст.: соціально-економічні та етно-конфесійні відносини : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.02.2005 / Олександр Степанович Петренко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 219 арк.

Петренко, О. С. Панський масток на Східному Поділлі наприкінці XVIII – у першій третині XIX ст.: соціально-економічні та етно-конфесійні відносини : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Степанович Петренко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Зінченко Арсен Леонідович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Центр українознавства, науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йоситович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Кривошея Ігор Іванович*, Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини, доцент кафедри історії.

Провідна установа:

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному дослідженню соціально-економічних та етно-конфесійних відносин в панських маєтках Східного Поділля наприкінці XVIII – у

першій третині XIX ст. З'ясовано особливості ренти та співвідношення її видів у різних маєтках та у різний час. Охарактеризовано фільварок як центр організації панщинного господарства. Показано залежність рівня та форм кріпосницької експлуатації від колонізаційних процесів та ринкової кон'юнктури на сільськогосподарські товари. На основі опрацьованих джерел визначено характерні економічно-юридичні типи господарств селян-кріпаків. Встановлено етнічний склад соціально-станових груп мешканців панських маєтків. Проаналізовано соціальне, економічне та правове становище мешканців приватних міст та містечок. Розкриті загальні та специфічні тенденції функціонування панських маєтків, особливості втягнення їх у товарно-грошові відносини, причини, що гальмували проникнення в господарювання більш прогресивних форм його ведення.

Ключові слова:

інвентар, інтрата, маєткова адміністрація, мануфактура, мішани, панський маєток, посесія, пропінація, селяни-кріпаки, фільварок, цехи, чиншова шляхта, шарварок, ярмарок.

93 (93) Пилявец, Ю. Г. Колхозы Украины в восстановительный период: проблемы и трудности (1943–1950 гг.) : дис. ... канд. ист. наук : защищена 28.02.1992 / Юрий Григорьевич Пилявец ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1992. – 277 л.

Пилявец, Ю. Г. Колхозы Украины в восстановительный период: проблемы и трудности (1943–1950 гг.) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Юрий Григорьевич Пилявец ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1992. – 15 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук *Маковейчук Иван Михайлович.*

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук *Кучер Владимир Иванович;*

кандидат исторических наук *Тимченко Сергей Михайлович.*

Ведущая организация:

Днепропетровский государственный университет.

94 (94) Піскіжова, В. В. Національно-культурне життя етнічних греків України (1991–2005 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.06.2006 / Владислава Вадимівна Піскіжова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 174 арк.

Піскіжова, В. В. Національно-культурне життя етнічних греків України (1991–2005 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Владислава Вадимівна Піскіжова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 18 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Терентьєва Наталія Олексіївна*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу «Кабінет українсько-грецьких відносин».

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Журба Михайло Анатолійович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, професор кафедри історії слов'ян і українознавства;

кандидат історичних наук, доцент *Пахоменко Сергій Петрович*, Маріупольський державний гуманітарний університет, доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики.

Провідна установа:

Інститут української археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації розглядається комплекс проблем, пов'язаний з сучасним станом національно-культурного життя грецької спільноти в Україні.

Аналізуються здобутки вітчизняної історіографії з провідної проблематики дослідження, визначається внесок ряду сучасних науковців у напрямку висвітлення процесів, що відбуваються у грецькому національно-культурному середовищі означеного періоду. Характеризується джерельна база дослідження, пропонується класифікація джерел за їх функціональним призначенням, визначається рівень їхньої достовірності та інформативності.

Розглядаються спроби радянських та партійних органів влади періоду «перебудови» виправити ситуацію на міжнародному ґрунті, ознаки загострення якої мали місце у другій половині 80-х рр. ХХ ст., а також визначається безпосередній вплив нового курсу держави на активізацію національно-культурного життя у СРСР та УРСР. Аналізуються етнополітика незалежної української держави, визначаються її здобутки і проблеми, досліджено вплив останньої на процес відродження культури, мови та традицій еллінів України.

Ключові слова:

державна етнополітика, національно-культурне товариство, етнічна спільнота, елліністичні товариства, громадські об'єднання, національно-культурний рух, національна меншина, національна громада.

95 (95) Піскун, В. М. Проблеми охорони та використання культурної спадщини в Україні (середина 70-х – початок 90-х років ХХ ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.01.1996 / Валентина Миколаївна Піскун ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 204 арк.

Піскун, В. М. Проблеми охорони та використання культурної спадщини в Україні (середина 70-х – початок 90-х років ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Валентина Миколаївна Піскун ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 26 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Скляренко Євген Михайлович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Демченко Михайло Васильович*;

кандидат історичних наук *Кот Сергій Іванович*.

Провідна установа:

Київський державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

Защищается рукопись, которая содержит исследование комплекса проблем, связанных с охраной и использованием культурного наследия Украины (на примере недвижимых памятников) в середине 70-х – начале 90-х гг. ХХ века.

Исследуются основные направления работы государственных учреждений в деле охраны и использования памятников: проблемы государственного учета и финансирования, формы их использования и значение культурного наследия в формировании духовных ценностей народа.

Ключові слова:

культурні цінності, національні традиції, фінансування, охорона, використання, пам'ятки.

96 (96) Плахонін, А. Г. Південноруські провінційні династії XI століття (Ігоревичі та Ростиславичі) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.10.2004 / Андрій Гаврилович Плахонін ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 220 арк.

Плахонін, А. Г. Південноруські провінційні династії XI століття (Ігоревичі та Ростиславичі) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Андрій Гаврилович Плахонін ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Котляр Микола Федорович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник відділу історії України середніх віків.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Горський Антон Анатолійович*, Інститут російської історії РАН, провідний науковий співробітник Центру з історії Русі;

кандидат історичних наук *Головко Олександр Борисович*, Апарат Верховної Ради України, головний консультант.

Провідна установа:

Львівський національний університет імені Івана Франка.

Анотація:

У дисертації на основі аналізу джерел та критичного переосмислення української та світової історіографії всебічно досліджено процес формування удільних князівств на Волині XI – початку XII ст. в контексті соціально-політичної історії Русі. На тлі еволюції системи родового володіння державою кланом Рюриковичів розглядається становлення окремих провінційних династій Ростиславовичів та Ігоревичів. Досліджуються деякі питання історичної географії, князівської генеалогії та сфрагістики Південно-Західної Русі.

Ключові слова:

Волинь, волость, династія, земля, князівство, Русь, Рюриковичі, сфрагістика.

97 (97) Подгайко, М. К. Самоврядування грецьких громад в Україні (середина XVII – 70-ті рр. XIX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 22.12.2006 / Марія Костянтинівна Подгайко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 230 арк.

Подгайко, М. К. Самоврядування грецьких громад в Україні (середина XVII – 70-ті рр. XIX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Марія Костянтинівна Подгайко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Гедьо Анна Володимирівна*, Донецький національний університет, професор кафедри історіографії, джерелознавства, археології та методики викладання історії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Журба Михайло Анатолійович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії та археології слов'ян;

кандидат історичних наук, доцент *Пилипенко Олександр Євгенійович*, Академія муніципального управління, доцент кафедри теорії та історії держави і права.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації досліджується розвиток форм самоврядування грецьких громад України середини XVII – 70-х рр. XIX ст. З'ясовано історичний контекст становлення грецьких громад – Ніжинської та Північного Приазов'я, причини та характер їх виникнення, охарактеризовано регулювання цього процесу з боку гетьманського та російського урядів. Визначено витоки самоорганізації грецьких спільнот. Проаналізовано політико-правовий аспект оформлення грецького самоврядування, надано оцінку нормативно-правовим актам, що визначали статус грецьких спільнот Ніжина та Північного Приазов'я. Доведено, що однією із провідних вимог як приазовських, так і ніжинських греків до уряду було надання їм певного різновиду автономії як засобу фіксації та розширення привілейованого становища грецьких громад. Особливу увагу акцентовано на вивченні організаційних засад та механізму функціонування органів грецького самоврядування, основних напрямів діяльності Ніжинського грецького магістрату та Маріупольського грецького суду. Висвітлено процес ліквідації грецьких самоврядних установ в контексті реформ 1860-х – 1870-х рр.

Ключові слова:

грецькі громади, грецьке братство, судочинство, самоврядування, автономія, Ніжинський грецький магістрат, Маріупольський грецький суд.

98 (98) Потильчак, О. В. Експлуатація трудових ресурсів України гітлерівською Німеччиною у роки окупації : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.06.1999 / Олександр Валентинович Потильчак ; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 1999. – 207 арк.

Потильчак, О. В. Експлуатація трудових ресурсів України гітлерівською Німеччиною у роки окупації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Валентинович Потильчак ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 20 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, доцент *Сушко Олександр Олександрович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, декан історичного факультету.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Кучер Володимир Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, головний науковий співробітник;

кандидат історичних наук, професор *Байраківський Анатолій Іванович*, Київський інститут зв'язку, завідувач кафедри гуманітарних наук.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертацію присвячено питанням використання трудових ресурсів України у військово-економічних інтересах Німеччини в роки радянсько-німецької війни і нацистської окупації. В роботі, на основі широкого кола архівних джерел, переважна більшість яких вводиться до наукового обігу вперше, висвітлюється комплекс питань, пов'язаних з проявами окупаційної політики фашистської Німеччини на території України в демографічно-трудої сфері. Вперше зроблено спробу комплексного дослідження передумов, конкретних шляхів і методів трудового визискування основних категорій працездатного населення. Розглядаються та відповідно кваліфікуються конкретні прояви нацистської політики у сфері використання трудових резервів України. Досліджуються особливості соціальної політики окупантів стосовно

працюючого населення, а також особливості трудової експлуатації та соціального становища військовополонених та «остарбайтерів». Вперше розглядається політика окупантів в аспекті підготовки трудових резервів для промисловості, управлінської сфери і сільського господарства України; аналізуються її причини та наслідки.

Ключові слова:

загальна трудова повинність, робоча сила, система примусової праці, визискування, трудові ресурси, трудові резерви, система фахового навчання.

99 (99) Прилуцький, В. І. Молодіжні організації в УСРР в умовах становлення тоталітарного режиму (1920–1927 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.09.1994 / Віктор Іванович Прилуцький ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 223 арк.

Прилуцький, В. І. Молодіжні організації в УСРР в умовах становлення тоталітарного режиму (1920–1927 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Віктор Іванович Прилуцький ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Епштейн Аркадій Ісакович*;

кандидат історичних наук, доцент *Сургай Геннадій Іванович*.

Провідна установа:

Український науково-дослідний інститут проблем молоді.

100 (100) Проданюк, Ф. М. Внутрішня політика Української держави (29 квітня – 14 грудня 1918 року) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.04.1997 / Федір Миколайович Проданюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 230 арк.

Проданюк, Ф. М. Внутрішня політика Української держави (29 квітня – 14 грудня 1918 року) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Федір Миколайович Проданюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 23 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Пиріг Руслан Якович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Солдатенко Валерій Федорович*;

кандидат історичних наук *Папакін Георгій Володимирович*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Защищается рукопись, в которой исследуются основные направления внутренней политики Гетманата; создание и деятельность высших органов власти, формирование армии и флота, решение аграрного вопроса, стабилизация финансового положения в национально-культурном строительстве.

Ключові слова:

Українська держава, внутрішня політика, державотворення, диктатура, Гетьманат, режим.

101 (101) Прокопчук, В. С. Розвиток краєзнавства на Поділлі : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.05.1994 / Віктор Степанович Прокопчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 185 арк.

Прокопчук, В. С. Розвиток краєзнавства на Поділлі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Віктор Степанович Прокопчук ; Інститут історії України АН України. – К., 1994. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік АН України *Тронько Петро Тимофійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Шевченко Федір Павлович*;

кандидат історичних наук, доцент *Баженів Лев Васильович*.

Провідна установа:

Волинський державний університет.

102 (102) Рабенчук, О. П. Робсельінспекція УСРР як інструмент політики партії більшовиків у сфері культури (1920–1934 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.04.2004 / Олег Петрович Рабенчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 241 арк.

Рабенчук, О. П. Робсельінспекція УСРР як інструмент політики партії більшовиків у сфері культури (1920–1934 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олег Петрович Рабенчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини ХХ століття.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Касьянов Георгій Володимирович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу новітньої історії та політики;

кандидат історичних наук *Кокін Сергій Анатолійович*, Державний архів СБУ, заступник начальника.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному дослідженню діяльності НК РСІ УСРР як інструменту політики партії більшовиків у сфері культури. В ній на основі вивчення нових джерел та літератури проаналізовано роль НК РСІ УСРР у запровадженні радянською владою контролю та ідеологічного тиску на культурну сферу. Розкрито особливості більшовицької культурної політики та висвітлено діяльність компартійно-державних установ, які контролювали культурне життя в Україні. З'ясовано процес становлення та розвитку НК РСІ УСРР, простежено причини виникнення, трансформацію й завдання, що покладались на цей контрольний орган Компартією. Показано вплив органів контролю на здійснення українізаційних заходів більшовицької влади. Розкрито роль органів контролю у становленні радянської системи освіти в УСРР. Окреслено практичну діяльність НК РСІ УСРР у сфері книговидавництва. Відображено основні аспекти впливу органів контролю на роботу засобів масової інформації, культосвітніх закладів та кінематографа УСРР.

Ключові слова:

Наркомат Робсельінспекції УСРР, ЦКК – НК РСІ УСРР, органи контролю, адміністративний тиск, ідеологізація, «чистки», культура, «українізація», освіта, книговидавництво, культосвітні заклади, преса, радіо, кіно.

103 (103) Решетченко, Д. В. Хлібна торгівля Правобережної України (1796–1853 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.04.2009 / Дмитро Володимирович Решетченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 212 арк.

Решетченко, Д. В. Хлібна торгівля Правобережної України (1796–1853 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Дмитро Володимирович Решетченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Шандра Валентина Степанівна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Казьмирчук Григорій Дмитрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії для гуманітарних факультетів;

кандидат історичних наук *Гордуновський Олег Миколайович*, Черкаський інститут банківської справи НБУ, доцент кафедри економіки.

Анотація:

Охарактеризовано особливості хлібної торгівлі Правобережної України. Показано умови формування товарного збіжжя в різних господарствах і їх частку в хлібній торгівлі. Прослідковано роль українського Правобережжя в забезпеченні продовольством військ як на рівні Південно-Західного краю, так і на загальноросійському. Встановлено регіональні особливості внутрішньої та зовнішньої торгівлі збіжжям досліджуваних губерній. Відстежено торгові зв'язки краю з сусідніми губерніями та європейськими державами і Туреччиною. Складені діаграми, таблиці та карти дають змогу уявити обсяги внутрішньої та зовнішньої торгівлі наприкінці XVIII – початку 50-х рр. XIX ст.; вклад в її загальну кількість різних соціальних верств; залежність від природнокліматичних зон тощо. Результати роботи засвідчили, що зазначені особливості та геополітичне розташування зумовили специфіку розвитку хлібної торгівлі Правобережного регіону впродовж досліджуваного періоду, яка визначалася її напрямками, способами та місцями збуту.

Ключові слова:

хлібна торгівля, Правобережна Україна, збут, попит, продаж, заготівлі, ярмарки, збіжжя, митні тарифи.

104 (104) Романова, О. О. Сповідь у житті православних мирян Лівобережної України (30 – 70-і рр. XVIII ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.04.2009 / Оксана Олексіївна Романова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 368 арк.

Романова, О. О. Сповідь у житті православних мирян Лівобережної України (30 – 70-і рр. XVIII ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Оксана Олексіївна Романова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Горобець Віктор Миколайович*, Інститут історії України НАН України, завідувач Центру соціальної історії, провідний науковий співробітник відділу історії України середніх віків та раннього нового часу.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Мордвінцев В'ячеслав Михайлович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії Росії;

кандидат історичних наук *Яременко Максим Васильович*, Національний університет «Києво-Могилянська академія», завідувач науково-дослідного центру «Спадщина Києво-Могилянської академії».

Анотація:

У роботі на основі широкого кола джерел досліджено роль сповіді у житті мирян Київської митрополії у 30–70-ті рр. XVIII ст. Вивчено церковне та світське законодавство, яке регламентувало місце сповіді в житті особи. Охарактеризовано «професійний» рівень практикуючих духівників. Окреслено вертикаль церковного управління та засади формування парафій. Проаналізовано ефективність вживаних заходів щодо налагодження системи державного контролю за річною сповіддю лаїків, відмічено типові перешкоди. З'ясовано ставлення мирян до вимоги сповіді в парафії, її частотність, показано зміни в усвідомленні людьми суті гріха.

З'ясовано, що синодальні заходи щодо налагодження системи контролю за сповіддю не знаходили належного розуміння ні серед місцевого духовенства, ні серед лаїків. Підкреслено, що наслідком досліджуваних заходів стала секуляризація суспільної свідомості.

Ключові слова:

сповідь, духівник, сповідальник, сповідальна практика, сповідний розпис, гріх, епитимія.

105 (105) Романцов, О. В. Інститут військових губернаторів у системі російського територіального управління Правобережною Україною (кінець XVIII – перша третина XIX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.12.2009 / Олександр Володимирович Романцов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 225 арк.

Романцов, О. В. Інститут військових губернаторів у системі російського територіального управління Правобережною Україною (кінець XVIII – перша третина XIX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Володимирович Романцов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Верменич Ярослава Володимирівна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник Центру теоретико-методологічних проблем історичної регіоналістики.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Казьмирчук Григорій Дмитрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії для гуманітарних факультетів;

кандидат історичних наук, доцент *Скрипник Анатолій Юрійович*, Подільський державний аграрно-технічний університет, доцент кафедри історії, соціології та політології.

Анотація:

Інститут військових губернаторів є однією з найменш вивчених складових адміністративно-територіального устрою в Російській імперії. Ця посада проіснувала від моменту впровадження майже 70 років. За цей час вона набула багатьох повноважень, які визначали її місце у владній вертикалі імперії Романових. Дослідження діяльності військових губернаторів на теренах Правобережної України дозволило краще зрозуміти не лише їхню роль в розвитку цього регіону, але й простежити еволюцію даного інституту. Використання великого масиву джерельного матеріалу з київських та хмельницького архівів дозволило ґрунтовно розглянути ті

наукові проблеми, які постали перед дисертантом у процесі роботи над темою. Залучення законодавчої бази Російської імперії надало можливість глибшого усвідомлення тих змін, які намагався впроваджувати царський уряд по відношенню до цього інституту. Вивчення цієї теми дозволяє проводити паралелі не лише з іншими тогочасними інститутами губернської влади, але й сучасними гілками місцевої адміністративної влади.

Ключові слова:

військовий губернатор, інспекція, Правобережна Україна, шляхта, канцелярія військового губернатора, монарх, Урядуючий Сенат, указ, військовий суд.

106 (106) Романько, І. І. Розвиток театрального мистецтва України в 1917–1920 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.01.2000 / Ірина Іванівна Романько ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 190 арк.

Романько, І. І. Розвиток театрального мистецтва України в 1917–1920 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ірина Іванівна Романько ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Реєнт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Миронець Надія Іванівна*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри новітньої історії України;

кандидат історичних наук *Осташко Тетяна Сергіївна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу історії Української революції (1917–1921 рр.).

Провідна установа:

Донецький державний університет.

Анотація:

У дисертації аналізується розвиток театрального мистецтва в Україні у 1917–1920 рр. в умовах національної та соціальної революції. На основі широкої документальної бази розглянуто політику і діяльність національних державних утворень Центральної Ради, Генерального Секретаріату, Української Держави гетьмана П. Скоропадського, Директорії УНР в галузі театральної справи. Показано процес відродження Українського театру в національному і художньо-естетичному плані. Досліджено театральну політику радянської влади в Україні, зміни в театральному житті у 1919–1920 рр. Дано об'єктивну оцінку новим напрямом театрального мистецтва, привнесеним в Україну з радянської Росії. Визначено особливості культурного процесу в Україні у 1917–1920 рр.

Ключові слова:

Українська революція, радянська влада, культурна політика, театр, репертуар.

107 (107) Рубльова, Н. С. Політика радянської влади щодо Римо-католицької церкви в Україні, 20 – 30-ті рр. XX ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.09.1999 / Наталія Степанівна Рубльова ; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. – К., 1999. – 234 арк.

Рубльова, Н. С. Політика радянської влади щодо Римо-католицької церкви в Україні, 20 – 30-ті рр. XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Наталія Степанівна Рубльова ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор філософських наук, професор *Рибачук Микола Філімонович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, головний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Зінченко Арсен Леонідович*, Міжнародний інститут лінгвістики і права, декан факультету міжнародних відносин;

кандидат історичних наук *Зарецька Таїсія Іванівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації аналізується комплекс аспектів антикатолицької політики радянської держави періоду 20 – 30-х років ХХ ст. Досліджується специфіка реалізації засад одержавленого атеїзму стосовно РКЦ на терені підрадянської України. Розкривається роль партійно-державного апарату і спецслужб у здійсненні антикатолицьких заходів. Висвітлюються проблеми національної ідентифікації католиків. Прослідковується залежність ставлення держави до РКЦ від процесів формування тоталітарного режиму.

Ключові слова:

Римо-католицька церква, державно-церковні взаємини, державний атеїзм, католики, римо-католицьке духовенство, антикатолицька політика, репресії, національно-релігійна політика, релігія, антирелігійний апарат.

108 (108) Русина, Е. В. Северская земля: генезис и историческая эволюция в XIV – начале XVI в. : дис. ... канд. ист. наук : защищена 28.06.1991 / Елена Владимировна Русина ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 199 л.

Русина, Е. В. Северская земля: генезис и историческая эволюция в XIV – начале XVI в. : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Елена Владимировна Русина ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 17 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук *Смолий Валерий Андреевич*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор, член-корреспондент АН УССР *Шевченко Федор Павлович*;

кандидат исторических наук, доцент *Крикун Николай Григорьевич*.

Ведущая организация:

Киевский государственный университет им. Т. Г. Шевченко.

109 (109) Савчук, Н. О. Діяльність уряду Ю. Хмельницького в умовах загострення суспільно-політичної ситуації в Українській державі (1659 – поч. 1663 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.05.2001 / Надія Олександрівна Савчук ; Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет. – Кам'янець-Подільський, 2001. – 258 арк.

Савчук, Н. О. Діяльність уряду Ю. Хмельницького в умовах загострення суспільно-політичної ситуації в Українській державі (1659 – поч. 1663 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Надія Олександрівна Савчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Степанков Валерій Степанович*, Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, завідувач кафедри всесвітньої історії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Мицик Юрій Андрійович*, Національний університет «Кієво-Могилянська академія», професор кафедри історії;

кандидат історичних наук *Кривошея Володимир Володимирович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, старший науковий співробітник.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

В дисертації досліджується еволюція державної структури козацької України, функціонування її владних інститутів. Аналізується здобутки, недоліки, прорахунки у внутрішньо- та зовнішньополітичній діяльності уряду. Вивчається вплив геополітичного фактору на загострення соціально-економічної ситуації в державі. В роботі показано прагнення сусідніх країн недопустити незалежності козацької України, перетворити її у складову частину своєї держави (Росія та Польща) чи у васально-підлеглого союзника (Кримське ханство). Їх агресивна політика та підтримка Росією частини сепаратистсько настроєної старшини, постійне ведення військових дій не давали змоги українському уряду зосередити увагу на державотворчій діяльності та зумовили територіальний розпад держави. Дисертантом з'ясовано, що в роки гетьманування Ю. Хмельницького у козацькій Україні встановлюється олігархічно-республіканська форма правління. Її утвердженню сприяли як об'єктивні фактори (обмеження гетьманських прерогатив статтями Переяславського та Чуднівського договорів, зумовило ослаблення владної вертикалі) так і суб'єктивні (молодість та відсутність політичного досвіду Ю. Хмельницького).

У внутрішній діяльності уряду слід відмітити його виражену соціально-економічну політику, спрямовану на запобігання соціальних вибухів в державі та заходи, скеровані на збереження територіальної цілісної козацької України. Не зважаючи на заборону зовнішніх зносин, уряд проводив активну діяльність по захисту державних інтересів на міжнародній арені.

Ключові слова:

державна структура, органи влади, форма правління, зовнішня та внутрішня політика, геополітичний фактор.

110 (110) Савчук, О. В. Краєзнавчий рух в Україні (кінець 50-х – початок 90-х рр. XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.06.1997 / Оксана Вікторівна Савчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 191 арк.

Савчук, О. В. Краєзнавчий рух в Україні (кінець 50-х – початок 90-х рр. XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Оксана Вікторівна Савчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 22 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Тронько Петро Тимофійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Сарбей Віталій Григорович*;

кандидат історичних наук *Шеремета Ольга Василівна*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

На основе широкой источниковой базы впервые в украинской историографии анализируются основные этапы, направления, формы и методы краеведческого движения в Украине во второй половине 50-х – начале 90-х гг., показаны пути сближения научных и общественных форм исследования родного края, подведены итоги совместной деятельности научных учреждений, вузов, музеев, архивов, библиотек, общественных организаций в разработке краеведческой тематики, сохранении национального культурного наследия, духовности и культуры украинского народа.

Ключові слова:

краєзнавство, краєзнавчий рух, історико-культурна спадщина, охорона пам'яток, музеї, архіви, бібліотеки, народні традиції.

111 (111) Салыга, Л. П. Х. Г. Раковский и проблемы национально-государственного строительства на Украине (1918–1923 гг.) : дис. ... канд. ист. наук : защищена 24.04.1992 / Лариса Павловна Салыга ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 204 л.

Салыга, Л. П. Х. Г. Раковский и проблемы национально-государственного строительства на Украине (1918–1923 гг.) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «Отечественная история» / Лариса Павловна Салыга ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1992. – 18 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук, профессор *Кульчицкий Станислав Владиславович*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Эпштейн Аркадий Исаакович*;

кандидат исторических наук *Волковинский Валерий Николаевич*.

Ведущая организация:

Киевский государственный университет им. Т. Г. Шевченко.

112 (112) Сирота, О. І. Репресії проти етнічних меншин Одещини у 1934–1937 роках : дис. ... канд. іст. наук : захищена 17.12.2010 / Олена Іванівна Сирота ; Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського. – О., 2010. – 258 арк.

Сирота, О. І. Репресії проти етнічних меншин Одещини у 1934–1937 роках : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олена Іванівна Сирота ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 20 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, доцент *Чумак Володимир Михайлович*, Південноукраїнський національний державний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського, завідувач кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Якубова Лариса Дмитрівна*, Інституту історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу історії України 20 – 30-х рр. ХХ ст.;

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Кокін Сергій Анатолійович*, Галузевий державний архів СБУ, начальник.

Анотація:

Дисертація є комплексним дослідженням репресивної політики тоталітарного режиму проти етнічних меншин Одещини у 1934–1937 роках. Проаналізовано законодавчо-нормативну базу, яка забезпечувала проведення репресій та вивчено

механізм їх реалізації. Підкреслено, що протягом досліджуваного періоду керівництво радянської держави прийняло низку законів, які суттєвим чином доповнювали кримінальне законодавство. Встановлено, що в радянському суспільстві штучно формувалась атмосфера недовіри до іноземнопідданих, політемігрантів та осіб, які мали рідних за кордоном. Розкрито форми та методи каральних заходів у соціальних верствах етнічних меншин. Доведено, що характерними рисами у репресивній діяльності влади на Одещині стали численні рейди по «чистці» режимних територій під час яких заарештовувались особи без паспортів та куркулі-втікачі. З'ясовано типовість звинувачень, досліджено методи ведення слідства та охарактеризовано прийняття репресивних рішень. Проаналізовано механізм фабрикування так званих «контрреволюційних організацій» у середовищі етнічних меншин Одещини.

Ключові слова:

репресії, тоталітарний режим, Одещина, етнічні меншини, суд, вирок, спеціальні служби, «контрреволюційні організації».

113 (113) Скальський, В. В. Українська Центральна Рада: суспільні очікування та сприйняття (березень 1917 – квітень 1918 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.06.2011 / Віталій Валерійович Скальський ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 263 арк.

Скальський, В. В. Українська Центральна Рада: суспільні очікування та сприйняття (березень 1917 – квітень 1918 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Віталій Валерійович Скальський ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Верстюк Владислав Федорович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії Української революції (1917–1921 рр.).

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Піскун Валентина Михайлівна*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, провідний науковий співробітник відділу джерел з новітньої історії України;

кандидат історичних наук *Бойко Володимир Михайлович*, Чернігівський центр перепідготовки та підвищення кваліфікації органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій, директор.

Анотація:

У дисертації досліджуються революційні очікування українського суспільства у 1917 – на початку 1918 рр. та його ставлення до Української Центральної Ради. Робота побудована на залученні різноманітних опублікованих та неопублікованих матеріалів, частина яких уперше вводиться до наукового обігу. Автор проаналізував політичні та соціальні очікування населення України, їх реалізацію у початковий період революції, простежив динаміку ставлення суспільства до Української Центральної Ради, обґрунтував тезу, що революція – це не лише політична подія, але й процес трансформації свідомості. Розглянуто формування образу Центральної Ради у пресі, зокрема на шпальтах газети «Народна воля». Охарактеризовано стан органів влади УНР та українського суспільства у листопаді 1917 – квітні 1918 рр.

Ключові слова:

Українська Центральна Рада, Українська Народна Республіка, українське суспільство, революція, влада, суспільні очікування, з'їзд, постанова, національно-визвольний рух.

114 (114) Скотнікова, Л. С. Аграрні відносини в українському селі у 20 – 30-х рр. XX століття : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.02.2000 / Лада Станіславівна Скотнікова ; Національний аграрний університет. – К., 2000. – 219 арк.

Скотнікова, Л. С. Аграрні відносини в українському селі у 20 – 30-х рр. ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Лада Станіславівна Скотнікова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Мигрин Григорій Павлович*, Національний аграрний університет, завідувач кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Панченко Петро Пантелеймонович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу сучасної історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Хорошун Борис Іванович*, Український транспортний університет, завідувач кафедри історії України.

Провідна установа;

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

В дисертації досліджуються аграрні відносини в українському селі у 1921–1939 рр. На широкому колі архівних джерел, переважна більшість яких вводиться до наукового обігу вперше, висвітлюється комплекс питань, пов'язаних з аграрними відносинами в добу нової економічної політики. Стверджується, що проведення землевпорядкувальних робіт, державні кредитування і система контрактації, сільськогосподарська кооперація, орендні відносини сприяли розвитку різних форм власності та господарювання в аграрному секторі, формуванню у селянина властивостей господаря. Аналізуються процеси в українському селі, пов'язані з проведенням суцільної колективізації, внаслідок якої під виглядом «колгоспно-кооперативної» власності було утверджено, по суті, державну власність на засоби виробництва в аграрній сфері, селяни були позбавлені статусу власника і господаря, звужено їх громадянські права. Сформульовані рекомендації щодо використання уроків суспільно-політичного і соціально-економічного розвитку українського села в 1921–1939 рр. при проведенні аграрної реформи в сучасних умовах.

Ключові слова:

нова економічна політика, аграрні відносини, колгосп, сільгоспооперація, оренда, контрактація, землевпорядкувальні роботи, суцільна колективізація.

115 (115) Скрипник, А. Ю. Діяльність адміністративних установ Подільської губернії (1793–1914 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 23.02.2007 / Анатолій Юрійович Скрипник ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 245 арк.

Скрипник, А. Ю. Діяльність адміністративних установ Подільської губернії (1793–1914 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Анатолій Юрійович Скрипник ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Реснт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України ХІХ – початку ХХ ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Капелюшиний Валерій Петрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри краєзнавства та етнології;

кандидат історичних наук, доцент *Загребельна Ніна Іванівна*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, доцент кафедри методики викладання історії і суспільно-політичних дисциплін.

Анотація:

Дисертація є комплексним дослідженням діяльності адміністративних установ Подільської губернії (1793–1914 рр.), їх структури та місця в системі державного управління Російської імперії.

З'ясовано процес формування російського адміністративно-територіального устрою на Поділлі, розглянуто механізм регулювання вищими інстанціями діяльності губернської влади. В роботі віддзеркалено процеси становлення і розвитку місцевих керівних інституцій, визначені причини періодичного реформування губернських і повітових установ, їх структуру та особливості, а також ступінь ефективності у вирішенні завдань соціально-економічного та політичного розвитку краю. Досліджено функціонування інституту російського губернаторства, складено історико-соціологічний портрет губернського чиновництва. Результати дослідження засвідчили, що зазначені особливості та геополітичне розташування Поділля зумовили певну специфіку адміністрування впродовж XIX – початку XX ст., яка визначалася особливостями управління краєм вищими органами влади у вигляді Київського генерал-губернаторства, до складу якого тривалий час входила Подільська губернія.

Ключові слова:

адміністративно-територіальний устрій, губернатор, губернські органи управління, державні установи, справочинство, адміністративне регулювання, політика уніфікації, чиновництво.

116 (116) Скрипник, П. И. Место и роль украинских революционных демократов в общероссийском освободительном движении конца 19 – начала 20 вв. : дис. ... канд. ист. наук : защищена 29.03.1991 / Петр Ильич Скрипник ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1991. – 149 л.

Скрипник, П. И. Место и роль украинских революционных демократов в общероссийском освободительном движении конца 19 – начала 20 вв. : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Петр Ильич Скрипник ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1991. – 16 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук, профессор *Сарбей Виталий Григорьевич.*

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Демченко Михаил Васильевич,*

кандидат исторических наук, доцент *Волощенко Аза Кирилловна.*

Ведущая организация:

Днепропетровский государственный университет имени 300-летия воссоединения Украины с Россией.

117 (117) Смольницька, М. К. Колегія Павла Галагана в національно-культурному житті України (1871–1920 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.03.2004 / Мирослава Костянтинівна Смольницька ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 402 арк.

Смольницька, М. К. Колегія Павла Галагана в національно-культурному житті України (1871–1920 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Мирослава Костянтинівна Смольницька ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович,* Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини XX століття.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Шип Надія Андріївна*, Українська академія зовнішньої торгівлі, завідувач кафедри гуманітарних наук;

кандидат історичних наук, доцент *Стоян Тетяна Іванівна*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, доцент кафедри історії України.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація присвячена дослідженню участі Колегії Павла Галагана, одного із провідних середніх навчальних закладів останньої третини XIX – початку XX ст., в національно-культурному житті України. В ній на основі вивчення нових джерел та літератури досліджуються основні напрями, форми і методи суспільно-культурної діяльності Колегії. У роботі показано багатогранну діяльність фундатора Колегії Григорія Павловича Галагана, оскільки вона була інструментом втілення його прагнень – сприяння культурному розвитку України. Висвітлюється історія розвитку Колегії та основні засади її діяльності як навчального закладу в системі народної освіти кінця XIX – початку XX ст. Встановлено провідні напрями діяльності Колегії (просвітницький, літературно-науковий, мистецький) і охарактеризовано кожен з них в контексті суспільно-культурного життя України. Показано внесок випускників Колегії в розвиток науки і культури України.

Ключові слова:

Г. Галаган, Колегія Павла Галагана, викладачі, колегіати, освіта, просвітницька діяльність, суспільно-культурна діяльність.

118 (118) Сокульський, А. Л. Флот Запорозької Січі в XVI–XVIII ст.: структурна організація, технологія та військове мистецтво : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.06.1999 / Арнольд Леонідович Сокульський ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 202 арк.

Сокульський, А. Л. Флот Запорозької Січі в XVI–XVIII ст.: структурна організація, технологія та військове мистецтво : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Арнольд Леонідович Сокульський ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 17 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук *Апанович Олена Михайлівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук професор *Мельник Леонід Герасимович*, Київський університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри давньої і нової історії України;

кандидат історичних наук *Горішний Павло Андрійович*, заслужений діяч культури України.

Провідна установа:

Черкаський державний університет ім. Б. Хмельницького.

Анотація:

У дисертаційній роботі розглядається виникнення, розвиток та дії флоту Запорозької Січі у XVI–XVIII ст. Досліджується місце козацького флоту у розвитку структури збройних сил Війська Запорозького Низового, характер стратегії й тактики українських козаків у морських війнах. З'ясовані шляхи використання досвіду геополітичних «сусідів» у розвитку морського мистецтва козаків.

Ключові слова:

Запорозька Січ, українське козацтво, флот, військове мистецтво, суднобудування, козацькі «чайки», російсько-турецькі війни, морські походи.

119 (119) Станіславський, В. В. Політичні відносини Запорізької Січі і Кримського ханства в кінці XVII – на початку XVIII ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.06.1996 / В'ячеслав Володимирович Станіславський ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 235 арк.

Станіславський, В. В. Політичні відносини Запорізької Січі і Кримського ханства в кінці XVII – на початку XVIII ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / В'ячеслав Володимирович Станіславський ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 24 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Степанков Валерій Степанович*;
кандидат історичних наук, доцент *Брехуненко Віктор Анатолійович*.

Провідна установа:

Український державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

Установлено, що в кінці XVII – началу XVIII століть відносини між Запорозькою Січю та Кримським ханством зазнали значущих змін: від збройної боротьби, тимчасових економічних контактів до політичного співробітництва. Це в вирішальній мірі визначалося переорієнтацією зовнішньої політики Росії та Гетьманщини відносно Османської імперії.

Ключові слова:

Запорозька Січ, Кримське ханство, політичні відносини, військові походи, перемир'я, козацтво.

120 (120) Степаненко, Г. В. Освітня діяльність православного духовенства в Україні (XIX – початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.10.2002 / Ганна Володимирівна Степаненко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 225 арк.

Степаненко, Г. В. Освітня діяльність православного духовенства в Україні (XIX – початок XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ганна Володимирівна Степаненко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 23 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Шип Надія Андріївна*, Українська академія зовнішньої торгівлі, завідувач кафедри гуманітарних наук.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Надтока Геннадій Михайлович*, Київський славістичний університет, декан факультету міжнародних відносин;
кандидат історичних наук, доцент *Стельмах Сергій Петрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри історії Росії.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації досліджується освітня діяльність православного духовенства в Україні в XIX – поч. XX ст., подається загальна характеристика церковних початкових шкіл для народу та спеціальних духовних навчальних закладів (училищ і семінарій), пропонується періодизація їх діяльності та надається оцінка їх ролі в справі освіти населення. Розглянуто також взаємодію духовного відомства та світських установ,

зокрема земств, в організації народної освіти; місце шкіл грамотності та недільних шкіл в освітній діяльності духовенства; проаналізовано прагнення духовенства підвищити рівень своїх освітніх установ, підпорядковуючись вимогам часу; основні проблеми розвитку церковних шкіл та духовних навчальних закладів; історію жіночих духовних училищ; участь представників духовних семінарій в українському культурницькому русі, а також наводяться факти, які свідчать про певні прояви національної свідомості в середовищі рядового парафіяльного духовенства, що мали місце незважаючи на русифікаторську політику офіційної православної церкви.

Ключові слова:

православне духовенство, початкова народна освіта, церковнопарафіяльні школи, школи грамоти, недільні школи, система духовної освіти, духовні семінарії, духовні чоловічі і жіночі училища.

121 (121) Струкевич, О. К. Друга Малоросійська колегія: заснування, компетенція, політико-адміністративний аспект діяльності : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.11.1994 / Олексій Карпович Струкевич ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 255 арк.

Струкевич, О. К. Друга Малоросійська колегія: заснування, компетенція, політико-адміністративний аспект діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Олексій Карпович Струкевич ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 24 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Смолій Валерій Андрійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Степанков Валерій Степанович*;

кандидат історичних наук, доцент *Мордвінцев В'ячеслав Михайлович*.

Провідна установа:

Київський державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

Установлено, что, учредив коллегию, русское правительство получило средство нейтрализации верхушки козацкой старшины, а главное, обеспечило себе возможность непосредственно контролировать все политические и социально-экономические процессы в Левобережной Украине и эффективно влиять на них. Вследствие политико-административных преобразований, осуществленных коллегией между 1764 и 1782 гг., Украинское государство нового времени прекратило свое существование.

Ключові слова:

Друга Малоросійська колегія, політичне життя, політико-адміністративна діяльність, асиміляція, інкорпорація.

122 (122) Табачник, Д. В. Массовые репрессии против интеллигенции Украины во второй половине 30-х – начале 40-х годов : дис. ... канд. ист. наук : защищена 25.05.1992 / Дмитрий Владимирович Табачник ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1992. – [Диссертация в форме научного доклада].

Табачник, Д. В. Массовые репрессии против интеллигенции Украины во второй половине 30-х – начале 40-х годов : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «Отечественная история» / Дмитрий Владимирович Табачник ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1992. – 39 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук *Даниленко Василий Михайлович*.

Официальные оппоненты:
доктор исторических наук, профессор, член-корреспондент АН Украины *Курас Иван Федорович*;
кандидат исторических наук *Рублев Александр Сергеевич*.
Ведущая организация:
Киевский государственный педагогический институт им. М. П. Драгоманова.

123 (123) Тимченко, Р. В. Взаємовідносини Української Народної Республіки й Західно-Української Народної Республіки (листопад 1918 – квітень 1920 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.01.2011 / Роман Вікторович Тимченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 279 арк.

Тимченко, Р. В. Взаємовідносини Української Народної Республіки й Західно-Української Народної Республіки (листопад 1918 – квітень 1920 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Роман Вікторович Тимченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Пиріг Руслан Якович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії Української революції (1917–1921 рр.).

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Гай-Нижник Павло Павлович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, старший науковий співробітник соціально-політичної історії;

кандидат історичних наук, доцент *Пилипів Володимир Іванович*, Київський національний університет культури і мистецтв, доцент кафедри історії та музеєзнавства.

Анотація:

У дисертації комплексно досліджуються проблеми взаємовідносин УНР і ЗУНР у 1918–1920 рр., визначаються передумови й причини об'єднавчого процесу, характеризуються події, пов'язані з умовами укладання Акту злуки, дається їх оцінка.

Розкрито основні організаційні заходи по втіленню ідей соборної єдності України в економічній, політичній і військовій сферах, висвітлено розбіжності в зовнішньополітичних орієнтаціях політичних лідерів УНР і ЗУНР. Аналізується спільна боротьба українських армій у Наддніпрянщині. Визначено мотиви й наслідки укладання договорів лідерами УНР і ЗУНР з Добармією й Польщею.

На основі відомостей, отриманих у ході дослідження, з'ясовані причини й наслідки нереалізованості об'єднавчих зусиль УНР і ЗУНР.

Ключові слова:

Українська Народна Республіка, Західно-Українська Народна Республіка, Директорія, Українська Національна Рада, соборність, Акт злуки, Головний Отаман, Диктатор.

124 (124) Тітова, Н. В. Українське та польське населення Поділля: проблеми міжнаціональних відносин у прикордонному регіоні УРСР (1920 – 1930-ті роки) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.11.2009 / Наталія Володимирівна Тітова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 246 арк.

Тітова, Н. В. Українське та польське населення Поділля: проблеми міжнаціональних відносин у прикордонному регіоні УРСР (1920 – 1930-ті роки) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Наталія Володимирівна Тітова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 20 с.

Науковий керівник:
доктор історичних наук, професор *Рубльов Олександр Сергійович*, Інститут історії України НАН України, вчений секретар.

Офіційні опоненти:
доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Якубова Лариса Дмитрівна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу історії України 20 – 30-х років ХХ ст.;

кандидат історичних наук, доцент *Місінкевич Леонід Леонідович*, Хмельницький університет управління та права, професор кафедри філософії та політології.

Анотація:

У роботі на широкому колі джерел проаналізовані проблеми міжнаціональних відносин українського та польського населення Поділля упродовж 1920 – 1930-х років. Комплексно проаналізовано особливості українсько-польського міжетнічного співіснування у стратегічно важливому прикордонному регіоні УРСР у контексті загальноукраїнського суспільно-політичного й культурного процесу 1920 – 1930-х рр. й відповідної еволюції більшовицької національної політики. З'ясовано особливості здійснення урядової політики «українізації» щодо титульної (принаймні формально) нації УРСР та перебіг процесів «коренізації» серед польської людності регіону, а також синхронність/асинхронність цих процесів.

З прикордонним статусом регіону й плеканням імперіалістичних планів керівництвом СРСР пов'язана й надмірна мілітаризація усього Поділля, а відтак й системні та перманентні репресивні заходи режиму, спрямовані насамперед проти місцевих українців та поляків, покликані забезпечити радянське запілля на випадок ймовірної агресії «фашистської Польщі».

Ключові слова:

Поділля, регіон, українське населення, польське населення, міжнаціональні відносини, політика «коренізації», політика «українізації».

125 (125) Ткаченко, В. В. Розвиток історичного краєзнавства на Чернігівщині у 20 – 30-х рр. ХХ ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 22.12.1995 / Володимир Володимирович Ткаченко ; Чернігівський державний педагогічний інститут ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 1995. – 178 арк.

Ткаченко, В. В. Розвиток історичного краєзнавства на Чернігівщині у 20 – 30-х рр. ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Володимир Володимирович Ткаченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 23 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, доцент *Коваленко Олександр Борисович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Горбик В'ячеслав Олександрович*;

кандидат історичних наук, доцент *Савченко Григорій Петрович*.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

В работе комплексно исследована историко-краеведческая деятельность музейных и архивных учреждений, учебных заведений и научных обществ Черниговщины в 20 – 30-х гг. ХХ в., их место и роль в развитии краеведческого движения и национально-культурном возрождении Украины. Определены специфические особенности, основные направления и формы деятельности краеведческих центров Черниговщины, их вклад в развитие исторической науки.

Ключові слова:

національно-культурне відродження, краєзнавство, регіональна історія, архіви, музеї, наукові товариства.

126 (126) Ткаченко, Т. В. Громадська та благодійна діяльність Г. П. Галагана : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.04.2003 / Тетяна Валентинівна Ткаченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 233 арк.

Ткаченко, Т. В. Громадська та благодійна діяльність Г. П. Галагана : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Тетяна Валентинівна Ткаченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 20 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, доцент *Щербак Надія Олександрівна*, Національна академія внутрішніх справ МВС України, професор кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Верба Ігор Володимирович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри історії Росії;

кандидат історичних наук, доцент *Ступак Федір Якович*, Національний медичний університет ім. О. О. Богомольця, доцент кафедри соціальної медицини та охорони здоров'я.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному дослідженню громадської та благодійної діяльності відомого українського діяча Г. П. Галагана. На широкій джерельній базі досліджується генеалогія давнього козацького роду Галаганів та аналізується діяльність останнього представника родини в громадсько-культурному житті України др. пол. XIX ст. Визначено комплекс чинників, що справили вирішальний вплив на формування світогляду Г. П. Галагана і становлення його громадянської позиції. Особливу увагу приділено участі Г. П. Галагана у роботі державних комітетів з підготовки та проведення селянської реформи 1861 р. Розкриті його погляди на процес звільнення селян від кріпосної залежності та подальше облаштування їх життя. З'ясовано благодійний внесок Г. П. Галагана у піднесення соціально-економічного та освітнього розвитку Полтавщини у пореформений період. У роботі також висвітлено діяльність Колегії Павла Галагана та її значення у процесі формування інтелектуальної еліти України.

Ключові слова:

Г. П. Галаган, громадська діяльність, благодійність, селянська реформа, Колегія Павла Галагана, освіта, Рада Колегії.

127 (127) Товстопят, Л. М. І. Г. Шульга як історик України : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.05.2005 / Людмила Миколаївна Товстопят ; Черкаський державний технологічний університет. – Черкаси, 2005. – 197 арк.

Товстопят, Л. М. І. Г. Шульга як історик України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Людмила Миколаївна Товстопят ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 17 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Бушин Микола Іванович*, Черкаський державний технологічний університет, завідувач кафедри історії України.

Офіційні опоненти:
доктор історичних наук, професор *Верба Ігор Володимирович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри історії Росії;
доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України;

Провідна установа:

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.

Анотація:

У дисертації вперше всебічно висвітлено діяльність професора І. Шульги (1921–1993 рр.) як історика України. На основі вивчення його творчої спадщини, нових матеріалів, виявлених автором в архівосховищах, залучення спеціальної літератури проаналізовано всі аспекти наукової діяльності вченого, здійснено періодизацію його життя та творчості. У роботі докладно характеризуються становлення і розвиток наукових інтересів І. Шульги, його зв'язки з вітчизняними та зарубіжними вченими. Окреслюється різноманітність наукових інтересів історика в еволюції. (На ранньому етапі своєї творчості він розробляв питання соціально-економічної історії України, знаходячись під впливом представників Львівської школи аграрної історії. На пізньому етапі І. Шульга заглибився у вивчення історії голодоморів початку-середини ХХ ст. в Україні). Значну увагу в дисертації приділено педагогічній діяльності І. Шульги, визначено його місце і роль у вітчизняній історичній науці.

Ключові слова:

І. Г. Шульга, історіографія, історична наука, соціально-економічна історія України, педагогічна діяльність.

128 (128) Томозов, В. В. Генеалогія козацько-старшинських родів: історіографія та джерела (друга половина XVII ст. – початок ХХ ст.): дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.09.2005 / Валерій В'ячеславович Томозов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 243 арк.

Томозов, В. В. Генеалогія козацько-старшинських родів: історіографія та джерела (друга половина XVII ст. – початок ХХ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Валерій В'ячеславович Томозов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Пінчук Юрій Анатолійович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу української історіографії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Котляр Микола Федорович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник;

кандидат історичних наук, доцент *Стрельський Геннадій В'ячеславович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації розглядається комплекс проблем, пов'язаних із становленням та розвитком генеалогії козацько-старшинських родів.

Аналізуються здобутки вітчизняної історіографії у галузі козацько-старшинської генеалогії протягом другої половини XVII – початку ХХІ ст. Визначаються особливості та специфіка наукових підходів найбільш яскравих представників українського родознавства,

простежується поступове зростання наукового рівня їх праць, розширення джерельної бази розвідок, посилення критичного ставлення до джерел, застосування методологічних і теоретичних здобутків загальноєвропейської генеалогії. Розглядаються також праці російських та українських діаспорних істориків з досліджуваної проблеми.

Визначаються найважливіші чинники, що сприяли зміні дисциплінарного статусу української генеалогії. Висвітлюються основні тенденції, притаманні кожному етапу козацько-старшинського родознавства, обумовлюються їх хронологічні межі.

Узагальнюються та систематизуються методологічні засади сучасної генеалогії, способи фіксації родовідного матеріалу. Надається загальна характеристика джерельної бази з провідної проблематики дослідження. Висвітлюється історія формування різних груп джерел, аналізується їх соціальна спрямованість, рівень інформативності та достовірності, ступінь дослідженості. Розглядаються основні класифікаційні схеми джерел для реконструкції козацько-старшинських родоводів, визначаються їх переваги та недоліки.

Ключові слова:

козацька старшина, генеалогія, родознавство, рід, родовід, родовідні таблиці, родовідні книги, родовідні легенди, поколінні розписи, родовідні древа, шляхетство, дворянство, власне генеалогічні джерела.

129 (129) Третяк, К. О. Історія забудови та архітектура Києва наприкінці XIX – початку XX ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.09.1999 / Кирило Олегович Третяк ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 1999. – 190 арк.

Третяк, К. О. Історія забудови та архітектура Києва наприкінці XIX – початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Кирило Олегович Третяк ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Слюсаренко Анатолій Гнатович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри новітньої історії України, декан історичного факультету.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії культури українського народу;
кандидат історичних наук *Овчаренко Петро Дмитрович*, Рада національної безпеки і оборони України, державний експерт Апарату.

Провідна установа:

Донецький державний університет.

Анотація:

Дисертація присвячена дослідженню забудови та архітектури Києва на рубежі XIX–XX століть крізь призму бурхливого економічного та культурного розвитку міста. Розкриваються передумови формування київської архітектури, аналізуються взаємовпливи економічних та мистецьких чинників. Визначається роль архітектора та замовника у створенні міської забудови. Висвітлюється питання ставлення городян до змін розвитку міста.

Ключові слова:

Київ, забудова, архітектура, архітектор.

130 (130) Тур, В. Г. Православные монастыри Крыма в XIX – начале XX вв. : дис. ... канд. ист. наук : защищена 28.01.2000 / Виктор Григорьевич Тур ; Крымский филиал Института археологии НАН Украины. – Симф., 1999. – 207 л.

Тур, В. Г. Православні монастирі Криму у XIX – на початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Віктор Григорович Тур ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Баранов Ігор Авенірович*, Кримська філія Інституту археології НАН України, завідувач відділу середньовічної археології.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Івакін Гліб Юрійович*, Інститут археології НАН України, провідний науковий співробітник;

кандидат історичних наук *Овчаренко Петро Дмитрович*, Рада національної безпеки і оборони України, державний експерт.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації подані результати досліджень історії православних обителів, запропоновано її хронологію. Головною метою досліджень є вивчення соціально-політичних, культурних і економічних передумов, які сприяли відродженню монастирів у другій половині XIX ст., особливостей їх функціонування до початку 30-х років XX ст.

У роботі обґрунтовується гіпотеза іконоборського часу розповсюдження чернецтва в Криму, розкриті причини його згасання під тиском ісламу у XV–XVIII ст. і майже столітньої перерви в житті іноцтва після приєднання півострова до Росії. На підставі архівних матеріалів і публікацій дореволюційного періоду аналізуються передумови і обставини відродження православних обителів у середині XIX ст., розкривається процес і специфіка відновлювання кіновій у прямому зв'язку з політичними подіями. У дослідженні підкреслюється використання інституту чернецтва імператорською владою з метою ідеологічного обґрунтування належності півострова до православної держави, його орієнтація на витиснення ісламу, цілеспрямоване створення центрів паломництва для православних християн. На основі аналізу джерел з історії монастирів Криму характеризується місце чорного духовенства у правовому полі Російської імперії, політичній і церковній структурі держави.

Ключові слова:

монастир, хронологія, православ'я, відродження, політика.

131 (131) Фельбаба, М. М. Історія проекту «Української радянської енциклопедії» у контексті політики «українізації» (1927–1934 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.10.2001 / Михайло Михайлович Фельбаба ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 233 арк.

Фельбаба, М. М. Історія проекту «Української радянської енциклопедії» у контексті політики «українізації» (1927–1934 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Михайло Михайлович Фельбаба ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 18 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Рубльов Олександр Сергійович*, Інститут історії України НАН України, вчений секретар.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії культури українського народу;

кандидат історичних наук, доцент *Ковальчук Галина Іванівна*, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, завідувач відділу стародруків та рідкісних видань.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації вперше у вітчизняній історіографії досліджена спроба підготовки «Української Радянської Енциклопедії» у 1927–1934 рр. Обґрунтовується думка про те, що проект «УРЕ» під керівництвом М. Скрипника став лише одним з етапів історії вітчизняної енциклопедичної традиції. Він мав не лише попередників, серед них й нереалізовані проекти Всеукраїнської Академії Наук першої половини 20-х років, але й конкурента-сучасника – львівську «Українську Загальну Енциклопедію» (1930–1935). Характеризуються ідейно-теоретичні засади видання. З'ясовується, що, поряд із традиційними комуністичними настановами, «УРЕ» мала національний український характер. Аналізуються причини, які уповільнювали підготовку видання, вплив різкої зміни національної політики ЦК ВКП(б) початку 30-х років на ліквідацію республіканського енциклопедичного проекту. Простежені долі провідних співробітників «УРЕ» в період сталінських репресій та використання владою арештів працівників енциклопедії для припинення її підготовки.

Ключові слова:

енциклопедична традиція, націонал-комунізм, національно-культурне будівництво, редакційна колегія, українізація, «Українська Радянська Енциклопедія».

132 (132) Франко, А. Д. Науково-організаційна і видавнича діяльність Івана Яковича Франка у Науковому товаристві ім. Т. Г. Шевченка : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.06.1995 / Андрій Дмитрович Франко ; Львівський державний університет імені Івана Франка. – Л., 1995. – 226 арк.

Франко, А. Д. Науково-організаційна і видавнича діяльність Івана Яковича Франка у Науковому товаристві ім. Т. Г. Шевченка : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Андрій Дмитрович Франко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 16 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Макарчук Степан Арсентійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Шевченко Федір Павлович*;

кандидат історичних наук, доцент *Заремба Сергій Захарович*.

Провідна установа:

Прикарпатський державний університет ім. В. Стефаника.

Анотація:

Защищается текст диссертации, содержащей исследование организационной, научной и издательской деятельности И. Я. Франко в Научном обществе им. Т. Г. Шевченко. По уровню научной продукции и квалификации его членов Общество являлось неофициальной всеукраинской Академией наук. Функционирование Общества рассматривается в контексте истории Украины конца XIX – начала XX ст. На основании архивных и др. источников воссоздана атмосфера многогранной деятельности ученого в историко-философской и др. секциях, археографической, этнографической, статистической и прочих комиссиях, а также в издании журналов и неперіодических сборников Общества, прежде всего таких как «Записки НТШ», «Літературно-науковий вісник», «Українсько-руський архів».

Ключові слова:

І. Я. Франко, Наукове товариство ім. Т. Г. Шевченка, наука, видавнича справа, історія України кінця XIX – початку XX ст.

133 (133) Ховрич, С. М. Становлення та розвиток вищої технічної освіти Наддніпрянської України (остання чверть XIX – перші десятиріччя XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.11.2004 / Сергій Миколайович Ховрич ; Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут». – К., 2004. – 264 арк.

Ховрич, С. М. Становлення та розвиток вищої технічної освіти Наддніпрянської України (остання чверть XIX – перші десятиріччя XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Сергій Миколайович Ховрич ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Лихолат Олександр Васильович*, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», професор кафедри історії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Шип Надія Андріївна*, Українська академія зовнішньої торгівлі, завідувач кафедри суспільних наук;

кандидат історичних наук *Попик Володимир Іванович*, Президія НАН України, в. о. директора, заступник начальника науково-організаційного відділу Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація присвячена дослідженню й узагальненню досвіду підготовки інженерних кадрів Наддніпрянської України дореволюційної доби. Крізь призму суспільних зрушень, які сталися у Наддніпрянській Україні останньої чверті XIX – перших десятиріч XX ст., показано всю складність і суперечливість процесу підготовки інженерних кадрів у технічних навчальних закладах, виділено особливості, розкрито причини, визначено суспільну значущість перетворень, що сталися в інститутах, показано не лише досягнення, але й недоліки.

Важливе місце у дисертації відведено аналізу різноманітних архівних документів, наукових статей і монографій, що стосуються даної проблематики. Автором реконструйовано маловідомі аспекти життєдіяльності навчальних закладів (наприклад, про обставини заміни курсової системи навчання на предметну, проекти щодо відкриття нових відділень тощо).

Завдяки глибокому вивченню навчальних програм і планів, методик розкритий процес підготовки інженерних кадрів у ХТІ, КПІ і КГІ. Переконливо доведена висока якість підготовки технічних кадрів, оскільки послугами випускників охоче користувалися на виробництві, державні та приватні установи, освітні й наукові заклади. Простежено, як ґрунтовна освіта, яку здобували тут, створила передумови для перспективного службового росту колишніх студентів.

Ключові слова:

Україна, інженерні кадри, технічні ВНЗ, навчально-виховний процес, освіта.

134 (134) Хойнацька, Л. М. Відбудова машинобудівної індустрії України та її соціальні наслідки (1943–1950 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.03.2002 / Людмила Михайлівна Хойнацька ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 259 арк.

Хойнацька, Л. М. Відбудова машинобудівної індустрії України та її соціальні наслідки (1943–1950 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Людмила Михайлівна Хойнацька ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 20 с.

Науковий керівник:
доктор історичних наук, професор *Коваль Михайло Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:
доктор історичних наук, професор *Шевченко Володимир Федорович*, Національна академія внутрішніх справ МВС України, професор кафедри історії України;
кандидат історичних наук, доцент *Головка Микола Леонтійович*, Академія праці і соціальних відносин Федерації профспілок України, ректор.

Провідна установа:
Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:
Дисертація присвячена проблемі відбудови провідної галузі української промисловості – машинобудування в ході Великої Вітчизняної війни та по її завершенні. Висвітлюються питання матеріально-технічного, фінансового та кадрового забезпечення відбудовного процесу. Розглянуто концептуальні засади відбудови машинобудівної та інших галузей промисловості. Показано трудову звитягу як окремих патріотів-виробничників, так і цілих трудових колективів. Визначено специфіку виробничої діяльності машинобудівних підприємств в окремих економічних районах та великих промислових центрах республіки. Розкрито наслідки відбудовної епопеї: розгортання виробництва військової та цивільної галузей машинобудування. Проаналізовано вплив машинобудівної індустрії на розвиток інших галузей промисловості.

Ключові слова:
промисловість, індустрія, машинобудування, промисловий потенціал, керівні кадри, система управління, професійна освіта, трудова активність, соціально-економічне становище.

135 (135) Хоменко, Н. М. Повсякденне життя студентської молоді України (1950 – 1960-ті рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.12.2008 / Наталія Михайлівна Хоменко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 263 арк.

Хоменко, Н. М. Повсякденне життя студентської молоді України (1950 – 1960-ті рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Наталія Михайлівна Хоменко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 20 с.

Науковий керівник:
доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини ХХ століття.

Офіційні опоненти:
доктор історичних наук, професор *Удод Олександр Андрійович*, Державний комітет архівів України, голова;
кандидат історичних наук, доцент *Коляструк Ольга Анатоліївна*, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, доцент кафедри всесвітньої історії.

Анотація:
У дисертації досліджено аспекти повсякденного життя студентської молоді ВНЗ України в 1950 – 1960-ті рр. Вперше у вітчизняній історичній науці на основі широкого кола джерел показано житлові та побутові умови життя, фінансову забезпеченість студентської молоді. З'ясовано їх ставлення до окремих навчальних дисциплін. Проаналізовано вплив суспільно-політичних подій в СРСР та світі на життя студентів і їх настрої. Виявлено, ставлення студентської молоді до релігії. Проаналізовано

соціальні девіації та причини їх появи в студентському середовищі. Вивчено форми і якість студентського дозвілля.

У роботі з'ясовано, що факторами негативного впливу на повсякденне студентське життя були складні матеріально-побутові умови та ідеологічний контроль з боку комсомольських та партійних організацій.

Ключові слова:

студентська молодь, повсякденне життя, житлові умови, фінансова забезпеченість, політичні події, настрої, соціальні девіації, дозвілля.

136 (136) Цендра, Н. М. Відносини держави і церкви в Україні (1991–1996 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.04.2011 / Надія Михайлівна Цендра ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 237 арк.

Цендра, Н. М. Відносини держави і церкви в Україні (1991–1996 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Надія Михайлівна Цендра ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Падалка Сергій Семенович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Уткін Олександр Іванович*;

кандидат історичних наук, доцент *Бажан Олег Григорович*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник.

Анотація:

Дисертацію присвячено дослідженню відносин держави і церкви в Україні у 1991–1996 рр. На основі всебічного аналізу чисельних історичних джерел, здобутків історіографії та інших наукових напрямків зроблена спроба комплексного висвітлення проблеми становлення якісно нових форм відносин. Розкрито наслідки радянської спадщини та відтворено зміни, що відбулися в теоретичних засадах державно-церковних відносин після 1991 року. Обґрунтовано внесок різних гілок державної влади у розв'язання проблем церковно-релігійного життя, визначена результативність релігійного законодавства. В окремому підрозділі розглянуті основні напрямки діяльності Ради у справах релігій.

В роботі визначено місце і роль держави в забезпеченні суспільної функціональності церков і релігійних організацій. Вперше в українській історіографії розглянуто проблеми розвитку матеріальної бази церков і релігійних організацій, забезпечення доступності віруючим місць богослужіння і прав сповідуваль, налагодження ділових контактів з міжнародними організаціями та запобігання в Україні релігійного екстремізму тощо.

Ключові слова:

Україна, держава, церква, громадянське суспільство, державотворення, релігійні організації, Президент України, Рада у справах релігій, органи державної влади України, міжконфесійні конфлікти, релігійне відродження, свобода віросповідання, православ'я, католицизм, протестантизм.

137 (137) Черкас, Б. В. Україна в політичних відносинах Великого князівства Литовського з Кримським ханством (1502–1540) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.06.2003 / Борис Володимирович Черкас ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 169 арк.

Черкас, Б. В. Україна в політичних відносинах Великого князівства Литовського з Кримським ханством (1502–1540) : автореф. дис. на здобуття наук.

ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Борис Володимирович Черкас ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 22 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*, Інститут історії України НАН України, директор, завідувач відділу історії України середніх віків.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Лепякко Сергій Анатолійович*, Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка, професор кафедри історії України;

кандидат історичних наук *Галенко Олександр Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, старший науковий співробітник.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

В роботі, на основі нових джерел, розглянуто боротьбу українського населення проти агресії Кримського ханства і Османської імперії, з'ясовано роль та місце кожного із суспільних станів у цьому процесі, простежено, наскільки зміни кримської політики впливали на еволюцію та чисельний склад українського козацтва і водночас показано зростання впливу козацтва на політику Великого князівства Литовського. На основі джерельного аналізу з'ясовано специфіку окремих українських земель, зокрема, Київщини, Волині і Поділля, в стратегічних планах литовсько-руського уряду, що зумовлювалося особливостями їх географічного розташування та демографічною ситуацією в цих землях. Наведено загальну характеристику військових контингентів, які стояли на українському кордоні, оцінку їх ролі в справі захисту населення від зовнішніх нападів. Розглянуто організацію спільних дій українських військово-службових станів Великого князівства Литовського і Королівства Польського. Багато уваги приділено дипломатичним проблемам, що виникали у відносинах між Литовсько-Руською і Кримською державами, і тому місцю, яке відводилося в ході їх розв'язання Україні. Події висвітлюються в широкому контексті історії Великого Кордону і міжнародних відносин першої третини XVI століття.

Ключові слова:

політика, дипломатія, військові дії, упомінки, ярлики, міжнародні відносини, Великий Кордон.

138 (138) Черченко, Ю. А. Интеграционные процессы в западных областях Украины в 40-е годы : дис. ... канд. ист. наук : защищена 28.02.1992 / Юрий Анатолиевич Черченко ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1992. – 163 л.

Черченко, Ю. А. Интеграционные процессы в западных областях Украины в 40-е годы : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Юрий Анатолиевич Черченко ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 18 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук, профессор *Симоненко Рэм Георгиевич*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук *Масловский Виталий Иванович*;

доктор исторических наук *Панченко Петр Пантелеймонович*.

Ведущая организация:

Киевский государственный университет им. Т. Г. Шевченко.

139 (139) Чухліб, Т. В. Правобережна Україна у сфері геополітичних інтересів країн Східної та Південно-Східної Європи (60-ті роки XVII – початок XVIII ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.04.1995 / Тарас Васильович Чухліб ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 193 арк.

Чухліб, Т. В. Правобережна Україна у сфері геополітичних інтересів країн Східної та Південно-Східної Європи (60-ті роки XVII – початок XVIII ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Тарас Васильович Чухліб ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 24 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Смолій Валерій Андрійович.*

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Степанков Валерій Степанович;*

кандидат історичних наук, доцент *Крижанівська Валентина Володимирівна.*

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Установлено, что несмотря на разделение Украинского государства на два гетманства и геополитические устремления иностранных правительств, Правобережная Украина вплоть до середины 70-х гг. XVII в. сохраняла институты национальной государственности и лишь в последней четверти столетия потеряла международно-правовую субъектность, превратившись в объект внешнеполитических влияний. Вместе с тем, начиная со середины 80-х гг. тут снова возникает стремление к независимости.

Ключові слова:

Правобережна Україна, геополітика, міжнародні відносини, державність, політичний статус, козацтво.

140 (140) Шама, О. І. Польсько-литовська унія та інкорпорація українських земель до Королівства Польського на Люблінському сеймі 1569 року : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.06.1996 / Олександр Іванович Шама ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 233 арк.

Шама, О. І. Польсько-литовська унія та інкорпорація українських земель до Королівства Польського на Люблінському сеймі 1569 року : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Іванович Шама ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 24 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович.*

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Ковальський Микола Павлович;*

кандидат історичних наук, доцент *Лепявко Сергій Анатолійович.*

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Установлено, что реформы Жигимонта Августа актуализировали осознание украинской шляхтой партикулярных интересов своих земель. Нежелание литовского правительства признать украинские земли равноправными субъектами государства создало предпосылки их отделения от Великого Княжества Литовского и добровольный переход в состав Королевства Польского на Люблинском сейме 1569 г.

Вследствие инкорпорации украинские земли получили статус, соизмеримый с автономным, который обеспечивался привилегиями и наличием поветового сеймика.

Ключові слова:

унія, інкорпорація, сейм, реформи, шляхта, устроєва структура, автономний статус.

141 (141) Шапошнікова, Н. О. Продовольче становище України в роки Першої світової війни (липень 1914 – лютий 1917 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.05.2000 / Наталія Олександрівна Шапошнікова ; Луганський державний педагогічний університет ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2000. – 194 арк.

Шапошнікова, Н. О. Продовольче становище України в роки Першої світової війни (липень 1914 – лютий 1917 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Наталія Олександрівна Шапошнікова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 18 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, професор *Климов Анатолій Олексійович*, Луганський державний педагогічний університет ім. Т. Шевченка, завідувач кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Волковинський Валерій Миколайович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу історії України XIX – початку XX ст.;

кандидат історичних наук, доцент *Калінець Юрій Олександрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри історії для гуманітарних факультетів.

Провідна установа:

Донецький державний університет.

Анотація:

На підставі широкого кола джерел дисертантка комплексно висвітлює продовольче становище в Україні під час Першої світової війни. Напередодні і в період війни Україна була одним із головних світових виробників і експортерів хліба, цукру та продуктів тваринництва. Потужні виробничі можливості українських губерній забезпечували продовольством військо і населення міст та промислових регіонів Російської імперії. У дослідженні простежено процес реформування структури продовольчої організації, розглянуті заходи влади щодо регулювання продовольчого ринка, вивчена роль міських управ, земств і кооперативів у забезпеченні продуктами армії та цивільного населення, висвітлені їх зусилля у стримуванні цін і спекуляції. Стрижневою проблемою є з'ясування причин виникнення і масштабів загострення продовольчої кризи. На думку автора вона була складовою частиною більш масштабної суспільно-політичної кризи, що обумовило зміну продовольчої політики уряду восени 1916 р. та перехід від заготівлі хліба комерційним шляхом до продрозверстки. Дисертантка обґрунтовано довела, що продовольче становище в Україні наприкінці 1916 – початку 1917 рр. характеризувалось лише певною нестачею продуктів і високими ринковими цінами, а пануюча в радянській історіографії теза про продовольчу катастрофу і голод є далекою від історичної дійсності.

Ключові слова:

продовольче становище, продовольчі ресурси, товарообмін, регулювання продовольчого ринку, продовольча криза, продрозверстка.

142 (142) Швидкий, В. П. Громадсько-політична, культурно-освітня та наукова діяльність О. Г. Лотоцького (1890-і – 1930-і рр.) : дис. ... канд. іст. наук :

захищена 30.03.2001 / Василь Павлович Швидкий ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 248 арк.

Швидкий, В. П. Громадсько-політична, культурно-освітня та наукова діяльність О. Г. Лотоцького (1890-і – 1930-і рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Василь Павлович Швидкий ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Даниленко Василь Михайлович*, Інститут української археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, провідний науковий співробітник відділу вивчення та публікації зарубіжних джерел з історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Ресніт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.;

кандидат історичних наук *Кокін Сергій Анатолійович*, Державний архів СБУ, головний науковий співробітник.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація є першим в українській історіографії комплексним дослідженням громадсько-політичної, культурно-освітньої та наукової діяльності О. Г. Лотоцького. У праці проаналізовано стан вивчення проблеми, використано широке коло джерел, які різнобічно розкривають життя і діяльність ученого. Автор простежує вплив О. Г. Лотоцького на розвиток українського руху кінця XIX – початку XX ст., на формування державної політики у сфері релігійних відносин та його заходи, спрямовані на визнання автокефалії УПЦ, визначає його роль у розвитку української освіти і науки за кордоном, у формуванні організаційних основ наукових інституцій і політичної діяльності української еміграції. В дисертації реконструйовані не тільки невідомі досі сторінки життя О. Г. Лотоцького, а й загалом українського руху, деякі аспекти державної політики, становища і наукової спадщини української еміграції.

Ключові слова:

Лотоцький О. Г., український визвольний рух, наука, культура, церква, еміграція.

143 (143) Шевченко, В. В. Приватна банкірська діяльність на території Південної України XIX – початку XX ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.02.2009 / Валентина Віталіївна Шевченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 246 арк.

Шевченко, В. В. Приватна банкірська діяльність на території Південної України XIX – початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Валентина Віталіївна Шевченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Ресніт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Шляхов Олексій Борисович*, Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара, завідувач кафедри української історії та етнополітики;

кандидат історичних наук, доцент *Фареній Ігор Анатолійович*, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, доцент кафедри новітньої історії.

Анотація:

У дисертації здійснено комплексне дослідження приватної підприємницької діяльності банкірів Півдня України у XIX – на початку XX ст. На основі аналізу широкого кола джерел і наукової літератури визначено характерні риси банкірського підприємництва та його особливості у регіоні. З'ясовано, що саме у зазначений період тут склалися необхідні умови для становлення й розвитку даного виду господарювання, а саме: природно-географічні та організаційно правові чинники, сприятливі внутрішня і зовнішня політика імперського уряду, міжнародна ситуація тощо.

Визначено основні тенденції банкірської діяльності до й після реформ 1860–1870-х рр. Доведено значний внесок банкірів краю у розбудову капіталістичної кредитно-банківської системи Російської імперії. Проаналізовано їх соціальний статус, чисельність й етнічну належність. Висвітлено основні форми реалізації ними концепції соціальної відповідальності, зокрема через участь у суспільному житті й добросовісності.

Ключові слова:

підприємницька діяльність (підприємництво), банкір, банкірський дім (контора), зовнішня торгівля, кредит, фінансові операції, соціальна відповідальність.

144 (144) Шевченко, Н. В. Общественно-политическое движение на Украине в 60–70-х гг. XVIII века : дис. ... канд. ист. наук : захищена 29.03.1991 / Наталия Владимировна Шевченко ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1991. – 279 л.

Шевченко, Н. В. Общественно-политическое движение на Украине в 60 – 70-х гг. XVIII века : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Наталия Владимировна Шевченко ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1991. – 16 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук, профессор *Сергиенко Григорий Яковлевич*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Буганов Виктор Иванович*;

кандидат исторических наук, старший научный сотрудник *Дзюба Елена Николаевна*.

Ведущая организация:

Днепропетровский государственный университет имени 300-летия воссоединения Украины с Россией.

145 (145) Шевченко, О. М. Православна церква в суспільно-політичному житті Лівобережної України (друга половина XVII – перша чверть XVIII ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.06.1996 / Ольга Миколаївна Шевченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 187 арк.

Шевченко, О. М. Православна церква в суспільно-політичному житті Лівобережної України (друга половина XVII – перша чверть XVIII ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ольга Миколаївна Шевченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 24 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Крижанівський Олег Прокопович*;

кандидат історичних наук, доцент *Хижняк Зоя Іванівна*.

Провідна установа:

Київський державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

В дисертації на основі широкого круга джерел досліджена історія православної церкви на Лівобережній Україні во второй половині XVII – першій чверті XVIII ст., реконструюються події, які привели до зміни церковно-канонічного статусу Київської митрополії в середині 80-х років XVII ст. і в'ясняються наслідки цього події для подальшої долі Української православної церкви.

Ключові слова:

церква, Київська митрополія, автокефалія, ієрархія, православ'я, митрополит, єпархія, конфесія, Лівобережна Україна.

146 (146) Шепель, Л. Ф. Роль робітничих факультетів УСРР в підготовці спеціалістів (20-ті рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.04.1996 / Любов Федорівна Шепель ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 184 арк.

Шепель, Л. Ф. Роль робітничих факультетів УСРР в підготовці спеціалістів (20-ті рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Любов Федорівна Шепель ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 26 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Ткачова Людмила Іванівна*.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Решет Олександр Петрович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*;

кандидат історичних наук, доцент *Головко Микола Леонтійович*.

Провідна установа:

Український державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

В роботі на основі широкого круга джерел, переважно архівних, досліджена історія виникнення і розвитку системи робітничих факультетів в УСРР в 20-е роки, динаміка їх зростання і чисельності слухачів. Проаналізована політика правлячої комуністическої партії і держави по відношенню до рабфаків, розглянуті основні принципи їх комплектування, матеріальне положення слухачів, процес ідеологізації навчально-виховної роботи. Показані результати діяльності рабфаків.

Ключові слова:

інтелекція, спеціалісти, культура, рабфак (робітничий факультет).

147 (147) Шеретюк, В. М. Православна церква Правобережної України у контексті політичних відносин Росії і Речі Посполитої кінця XVII–XVIII ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.01.2002 / Валерій Миколайович Шеретюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 225 арк.

Шеретюк, В. М. Православна церква Правобережної України у контексті політичних відносин Росії і Речі Посполитої кінця XVII–XVIII ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Валерій Миколайович Шеретюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*, Інститут історії України НАН України, директор, завідувач відділу історії України середніх віків.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Крижанівський Олег Прокопович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії стародавнього світу та середньовіччя;

кандидат історичних наук, доцент *Шевченко Наталія Володимирівна*, Миколаївський державний педагогічний університет, декан історичного факультету.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації досліджено роль та місце українського конфесійного питання у політичних відносинах Росії і Речі Посполитої кінця XVII–XVIII ст.; розглянуто процес активного використання російським керівництвом свого політичного права (отриманого за умовами договору 1686 р.) і релігійного обов'язку (унаслідок підпорядкування Київської митрополії Московському патріархату 1686 р.) контролювати непорушність прав православного населення в Речі Посполитій для розв'язання політичних завдань щодо Корони; з'ясовано наслідки використання Росією конфесійного питання в політичних проектах, які виявилися в активізації католицько-уніатських сил у процесі наступу на православну віру Правобережної України, що, у свою чергу, надало привід сусіднім державам втручатися у внутрішні справи Речі Посполитої. Події висвітлено в контексті зовнішньополітичної діяльності Росії та міжконфесійних відносин на Правобережній Україні кінця XVII–XVIII ст.

Ключові слова:

Правобережна Україна, православне населення, релігійні утиски, російсько-польські відносини, конфесійне питання, політика, посол.

148 (148) Шмид, О. П. Зміни в етнічній структурі населення та розвиток поземельних відносин у Волинській губернії другої половини XIX – початку XX ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.02.2010 / Олександр Павлович Шмид ; Рівненський державний гуманітарний університет. – Рівне, 2010. – 243 арк.

Шмид, О. П. Зміни в етнічній структурі населення та розвиток поземельних відносин у Волинській губернії другої половини XIX – початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Павлович Шмид ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 16 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук *Шеретюк Валерій Миколайович*, Рівненський державний гуманітарний університет, доцент кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Баран Володимир Кіндратович*, Волинський національний університет ім. Л. Українки, завідувач кафедри новітньої історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Попок Андрій Андрійович*, Державний комітет України у справах національностей та релігій, заступник голови.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному дослідженню розвитку поліетнічного переселенського руху на територію Волині другої половини XIX – початку XX ст. В ході дослідження проаналізовано сукупність причин, передумов та факторів, що

справляли визначальний вплив на розгортання потужного переселенського руху. Відтворено особливості заселення та господарського освоєння частини території регіону різними етнічними групами. Простежено широку диференційованість національної політики уряду в сфері регулювання міграційних процесів у регіоні та процес її еволюції. Дана оцінка впливу трансформації етнічної структури населення на розвиток поземельних відносин у краї.

Ключові слова:

переселенський рух, трудова імміграція, етнічна структура, поземельні відносини, Волинська губернія, етнічні групи, колонії, національна політика, чиншове землеволодіння.

149 (149) Юркова, О. В. Діяльність науково-дослідної кафедри історії України М. С. Грушевського (1924–1930 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.09.1998 / Оксана Віталіївна Юркова ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 289 арк.

Юркова, О. В. Діяльність науково-дослідної кафедри історії України М. С. Грушевського (1924–1930 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Оксана Віталіївна Юркова ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 21 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії культури українського народу;

кандидат історичних наук *Гирич Ігор Борисович*, Інститут української археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, старший науковий співробітник відділу джерел XIX – початку XX ст.

Провідна установа:

Національний університет «Києво-Могилянська академія».

Анотація:

В дисертації всебічно досліджується історія створення та діяльності Науково-дослідної кафедри історії України у Києві при Всеукраїнській академії наук, яку у 1924–1930 рр. очолював академік М. С. Грушевський. В роботі аналізуються історіографічна спадщина співробітників кафедри, а також розглядається процес формування на базі цієї установи київської історичної школи М. С. Грушевського. Значна увага приділена висвітленню життєписів науковців, що працювали під керівництвом М. С. Грушевського.

Ключові слова:

історія України, Всеукраїнська академія наук, науково-дослідна кафедра, М. С. Грушевський, історична школа.

150 (150) Юсов, С. Л. Наукова і педагогічна діяльність Володимира Голобуцького : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.06.2010 / Святослав Леонідович Юсов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 268 арк.

Юсов, С. Л. Наукова і педагогічна діяльність Володимира Голобуцького : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Святослав Леонідович Юсов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини XX століття.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Путро Олексій Іванович*, Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв, завідувач кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін;

кандидат історичних наук *Юркова Оксана Віталіївна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу історії України 20 – 30-х років ХХ ст.

Анотація:

У дисертації на основі передусім архівних та усних джерел, опублікованих документів і матеріалів відтворено біографію відомого українського радянського історика, фахівця з проблематики козаччини та соціально-економічної історії України Володимира Голобуцького (1903–1993 рр.). У відповідності з розробленою дисертантом періодизацією біографії В. Голобуцького, в двох основних розділах послідовно розкриваються 10 етапів життя і діяльності історика. Докладно висвітлено наукову і педагогічну діяльність вченого у ВНЗ та академічних установах СРСР, зокрема в Казанському університеті, Інституті історії АН УРСР і Київському інституті народного господарства; простежено формування його наукової школи; з'ясовано вплив соціокультурного оточення і факторів, екстремальних та нормативних повсякденних чинників на інтелектуальну біографію історика. На конкретному матеріалі (з життя В. Голобуцького) подальший розвиток отримала проблема формування механізмів радянської ідентичності; виявлено низку біографічних стратегій, до яких вдавалася особа з «класово-ворожим» соціальним походженням, аби вижити в умовах тоталітарних реалій та здобути відносно високе соціальне становище. В 4 розділі досліджено історію створення й охарактеризовано основні монографії В. Голобуцького.

Ключові слова:

В. Голобуцький, біографія, наукова і педагогічна діяльність, ВНЗ, академічні установи, наукова школа, запорізьке і чорноморське козацтво, соціально-економічна історія України.

151 (151) Яковлева, Т. Г. Начальный этап Руины: социально-политическое положение и внешняя политика Украины конца 50-х годов XVII века : дис. ... канд. ист. наук : защищена 29.04.1994 / Татьяна Геннадиевна Яковлева ; Санкт-Петербургский государственный университет ; Канадский институт украинских студий. – [С.Пб. ; Едмонд], 1994. – 584 л.

Яковлева, Т. Г. Початковий етап Руїни: соціально-політичне становище та зовнішня політика України кінця 50-х років XVII ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : 07.00.02 – «Історія України» / Тетяна Геннадіївна Яковлева ; Інститут історії України АН України. – К., 1994. – 25 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Марголіс Юрій Давидович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Шевченко Федір Павлович*;

кандидат історичних наук, доцент *Степанков Валерій Степанович*.

Провідна установа:

Київський державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

152 (152) Янишин, Б. М. Народовський рух у Галичині як суспільно-політична течія (70 – 80-і роки XIX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.03.2003 / Богдан Михайлович Янишин ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 223 арк.

Янишин, Б. М. Народовський рух у Галичині як суспільно-політична течія (70 – 80-і роки XIX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Богдан Михайлович Янишин ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 24 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Ресніт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Павко Анатолій Іванович*, Академія муніципального управління, професор кафедри політології;

кандидат історичних наук, доцент *Стельмах Сергій Петрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри історії Росії.

Провідна установа:

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Анотація:

У дисертації здійснено комплексне дослідження розвитку народовської течії 70 – 80-х років XIX ст. як вагомого складника українського національного руху в Галичині.

За допомогою методу просопографії охарактеризовано соціальну структуру проводу народовського руху. Розкрито джерела світогляду й ідеологію народовців, що ґрунтувалась на принципах націоналізму й лібералізму, погляди на націю і націотворення.

Простежено формування організаційної мережі народовських товариств, зокрема, «Народної Ради», розглянуто форми їх діяльності. З'ясовано взаємодію українофільської течії Наддніпрянщини та галицьких народовців. Запропоновано періодизацію політичної діяльності «народної» партії, а також галицько-наддніпрянських відносин зазначеного часового відтинку.

Ключові слова:

Галичина, український національний рух, народовці, лібералізм, націоналізм, політична партія.

ДОКТОРСЬКІ ДИСЕРТАЦІЇ

1 (153) Багмет, М. О. Проблеми формування національної самосвідомості молоді України у 60-і – 80-і роки: тенденції, деформації, уроки : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 28.05.1993 / Михайло Олександрович Багмет ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 573 арк.

Багмет, М. О. Проблеми формування національної самосвідомості молоді України у 60-і – 80-і роки: тенденції, деформації, уроки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Михайло Олександрович Багмет ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 31 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, академік АН України *Тронько Петро Тимофійович*;

доктор історичних наук, професор *Панібудьласка Володимир Федорович*;

доктор історичних наук, професор *Стоян Олександр Миколайович*.

Провідна установа:

Одеський державний університет ім. І. І. Мечникова.

2 (154) Баженов, Л. В. Становлення і розвиток історичного краєзнавства Правобережної України (Кінець XVIII – перші десятиріччя XX ст.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 27.09.1996 / Лев Васильович Баженов ; Інститут історії України

НАН України. – К., 1996. – 404 арк.

Баженов, Л. В. Становлення і розвиток історичного краєзнавства Правобережної України (Кінець XVIII – перші десятиріччя XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Лев Васильович Баженов ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 34 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Тронько Петро Тимофійович.*

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович;*

доктор історичних наук, професор *Курило Володимир Михайлович;*

доктор історичних наук, професор *Кравець Микола Миколайович.*

Провідна установа:

Волинський державний університет ім. Л. Українки.

Анотація:

Защищается рукопись, представляющая комплексное исследование процесса формирования и развития исторического краеведения. Впервые в отечественной историографии в диссертации рассмотрены деятельность краеведческих учреждений и обществ, их формы, методы и достижения в историко-региональных исследованиях, проанализировано творческое наследие многих ученых и краеведов, выделены в их среде научные школы. Установлено, что в конце XVIII – в середине XIX вв. возникают научные основы исторического краеведения, которое тогда не было профессиональным занятием и не поддерживалось академической наукой. Во второй половине XIX – начале XX вв. в борьбе за первенство в изучении Правобережной Украины утверждается национальное историческое краеведение. Обобщенный опыт краеведческого движения и региональных исследований имеет практическое значение для использования современной историографией, для преподавания исторического краеведения в высшей и средней школе.

Ключові слова:

історичне краєзнавство, історико-краєзнавчі дослідження, регіональні дослідження, краєзнавчий рух, киевознавство, волинознавство, поділлязнавство, регіон, край.

3 (155) Барановська, Н. П. Чорнобиль в новітній історії України: влада і суспільство : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 27.10.2006 / Наталія Петрівна Барановська ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 614 арк.

Барановська, Н. П. Чорнобиль в новітній історії України: влада і суспільство : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Наталія Петрівна Барановська ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 35 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Касьянов Георгій Володимирович,* Інститут історії України НАН України, завідувач відділу новітньої історії та політики.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Коцур Анатолій Петрович,* Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри української історії та етнополітики;

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович,* Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. XX ст.;

доктор історичних наук, професор *Тимченко Сергій Михайлович,* Запорізький

національний університет, ректор.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації подається комплексний аналіз суспільно-політичних, соціальних, гуманітарних та зовнішньополітичних проблем, породжених Чорнобильською катастрофою, на розв'язанні яких були зосереджені влада та суспільство після 1991 р. На основі широкої джерельної бази, зокрема вперше введених у науковий обіг документів і матеріалів, досліджено гуманітарні наслідки Чорнобиля, їхній вплив на зміст і якість життя громадян України. Досліджується екологічна, медична та морально-етична складові катастрофи. Аналізується політика держави як всередині країни, так і за її межами. Соціально-економічні аспекти проблеми розглянуто крізь призму юридичного та соціального статусу постраждалого населення. Проаналізовано проблеми, що постали перед державою та колективом Чорнобильської АЕС, у зв'язку із виведенням її з експлуатації, досліджено комплекс питань, пов'язаних з об'єктом «Укриття».

Ключові слова:

Чорнобиль, «Укриття», Зона відчуження, суспільна свідомість, суспільні реакції, структури влади, новітня історія України, соціальна політика, міжнародні відносини.

4 (156) Бондарчук, П. М. Релігійне життя населення України (середина 1940-х – середина 80-х років) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 27.05.2011 / Петро Миколайович Бондарчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 526 арк.

Бондарчук, П. М. Релігійне життя населення України (середина 1940-х – середина 80-х років) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Петро Миколайович Бондарчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 34 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини ХХ століття.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. ХХ ст.;

доктор історичних наук, професор *Киридон Алла Миколаївна*, Київський славістичний університет, професор кафедри міжнародних відносин;

доктор історичних наук, доцент *Николаєць Юрій Олексійович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, старший науковий співробітник відділу національних меншин.

Анотація:

У дисертації на основі широкого кола джерел аналізується релігійне життя населення УРСР в середині 1940-х – середині 80-х рр. Основним об'єктом уваги є пересічні віруючі, їхня релігійність та повсякденне релігійне життя. Проблема розглядається на широкому суспільно-політичному та культурному тлі. Висвітлюється релігійна політика радянської влади, її вплив на релігійне життя України та інші секуляризаційні фактори, основні моменти внутрішнього життя релігійних конфесій, діючих в УРСР, мережа релігійних організацій, кількісний склад віруючих та їхні соціально-демографічні характеристики.

Дисертант аналізує особливості та тенденції змін релігійної свідомості пересічних віруючих, зокрема сприйняття ними церковного віровчення, їхні уявлення про Бога,

створення ним світу, потойбічне життя, рай і пекло, прощення гріхів тощо. Розглянуто загальне знання релігійного віровчення вірянами та чинники, які на це впливали. Особливо увага приділена характеристиці язичницьких світоглядних елементів у віруваннях і традиціях, які збереглися в досліджуваній період. Простежено також роль релігійних почуттів та настроїв у житті віруючих. Дисертант переважно зупиняється на апокаліптичних настроях.

Значне місце в дисертаційному дослідженні займає аналіз релігійної поведінки віруючих. Простежено динаміку відвідувань вірянами храмів у святкові та звичайні недільні дні, їхня участь у сповіді та причасті. Розглянуте виконання релігійних обрядів життєвого циклу, зокрема хрещень, вінчань і поховань. Проаналізовано виконання віруючими молитов, постів, здійснення паломництв, місіонерської роботи тощо.

Ключові слова:

віруючі (віряни), соціорелігійна історія, повсякденне релігійне життя, релігійність, буденна релігійна свідомість, релігійна поведінка, обрядова активність, релігійна політика.

5 (157) Борисевич, С. О. Законодавче регулювання поземельних відносин та його соціальні наслідки для Правобережної України (1793–1886 роки) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 27.11.2009 / Сергій Олександрович Борисевич ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 524 арк.

Борисевич, С. О. Законодавче регулювання поземельних відносин та його соціальні наслідки для Правобережної України (1793–1886 роки) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Сергій Олександрович Борисевич ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 36 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Шандра Валентина Степанівна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Крижанівський Олег Прокопович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії стародавнього світу та середніх віків;

доктор історичних наук, професор *Орлик Василь Михайлович*, Кіровоградський національний технічний університет, завідувач кафедри гуманітарних наук і документознавства;

доктор історичних наук, професор *Темірова Надія Романівна*, Донецький національний університет, професор кафедри історіографії, джерелознавства, археології та методики викладання історії.

Анотація:

У дисертації розглядається історія законодавчого регулювання поземельних відносин у Правобережній Україні починається з приєднання краю в 1793 р. до Російської імперії і закінчуючи започаткуванням чиншової реформи 1886 р. Аналізується еволюція законодавчих норм, зумовлених політичними, соціально-економічними та етнічними особливостями регіону, які впливали на характер поземельних відносин. Значна увага приділена законодавчому регулюванню змін різноманітних форм володіння державними маєтками, орендних відносин, функціонування інституцій конфіскації, секвестру, заборони, опіки, застави, оцінки, продажу та успадкування нерухомого майна в державному та приватному іпотечному кредитуванні, а також у розмежуванні земельних угідь, які здійснювались російською владою в напрямі спрощення та уніфікації. Простежуються соціальні наслідки еволюції поземельних відносин.

Ключові слова:

законодавче регулювання, поземельні відносини, форми землеволодіння, форми землекористування, іпотека, оренда, застава, конфіскація, секвестр, заборона, нерухоме майно.

6 (158) Васюта, С. І. Соціально-економічні проблеми України 70 – 90-х рр. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.04.1996 / Сергій Іванович Васюта ; Львівський державний університет імені Івана Франка. – Л., 1995. – 720 арк.

Васюта, С. І. Соціально-економічні проблеми України 70 – 90-х рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Сергій Іванович Васюта ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 36 с.

Наукові консультанти:

доктор історичних наук, професор *Макарчук Степан Арсентійович;*

доктор економічних наук, професор *Туниця Юрій Юрійович.*

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович;*

доктор історичних наук, провідний науковий співробітник *Кучер Володимир Іванович;*

доктор філософських наук, провідний науковий співробітник *Крисаченко Валентин Семенович.*

Провідна установа:

Донецький державний університет.

Анотація:

В диссертации исследован комплекс политических и социально-экономических проблем генезиса кризисного состояния природной среды Украины вследствие усиления негативного антропогенного влияния на него в период 70–90-х гг. Разработана концепция социально-исторического анализа проблемы, обобщены факторы, процесса и тенденции антропогенного влияния на природную среду Украины, проанализированы роль государственно-имперской экологической политики в усилении негативного антропогенного влияния на среду и человека, противоречия становления национальной экополитики. Изучены ряд аспектов влияния Чернобыльской трагедии как социально-экологического предела развития псевдотехнократической тоталитарной политики и практики.

Проблемы техногенного влияния на среду и население проанализированы в разрезе различных регионов и процессов природопользования, урбанизированных территорий Украины.

Установлено, что условия существовавшей общественной модели развития привели Украину в разряд наиболее экологически уязвимых стран. Тенденции, которые отличали тоталитарно-имперский режим в этой сфере действуют и в условиях независимой государственности вследствие объективных обстоятельств и субъективных причин, главной из которых является отсутствие политической воли переломить ситуацию к лучшему.

Ныне в Украине имеет место катастрофическое по масштабам и характеру антропогенное влияние, затрагивающее все элементы природы и человека. Подрываются естественные предпосылки благосостояния нации, условия и перспективы ее дальнейшего прогресса, что отличает ныне лишь слаборазвитые общества, деградирующие народы, уничтожающие самих себя. В силу чрезвычайной запущенности и сложности национального экокризиса, его проблемы могут быть решены лишь на протяжении длительной исторической перспективы. Однако, дальнейшее затягивание их разрешения в Украина исторически уже недопустимо.

Ключові слова:

національна екологічна політика, антропогенний вплив, природне довкілля, екологічна криза, трудова (виробнича) діяльність, соціогенний речовинно-енергетичний обмін, Чорнобильська катастрофа, соціально-екологічна межа, національне природокористування, регіональні особливості, нетрадиційна енергетика, ресурсне марнотратство, водні ресурси, повітряні ресурси, земельні ресурси, урбанізовані території, екологізація, містооблаштування, історико-природний ландшафт, промислово-транспортні забруднення, зелене будівництво.

7 (159) Верменич, Я. В. Історична регіоналістика в Україні: теоретико-методологічні проблеми : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 25.03.2005 / Ярослава Володимирівна Верменич ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 454 арк.

Верменич, Я. В. Історична регіоналістика в Україні: теоретико-методологічні проблеми : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ярослава Володимирівна Верменич ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 32 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Тронько Петро Тимофійович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу регіональних проблем історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Курас Іван Федорович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, директор;

доктор історичних наук, професор *Литвин Микола Романович*, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, завідувач відділу наукових та інформативних видань;

доктор історичних наук, професор *Колесник Ірина Іванівна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу української історіографії.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

На основі аналізу територіальної структури українських земель в історичній ретроспективі в дисертації запропоновано теоретико-методологічне обґрунтування завдань і функцій нового наукового напрямку – історичної регіоналістики, що вибудовується на стику історичного, географічного, економічного, культурологічного знання. Окреслено його науковий простір, об'єктно-предметну сферу, проаналізовано відповідний термінологічний інструментарій. В традиціях генетико-еволюційного підходу простежено тривалий процес становлення інформаційної системи та інфраструктури української регіоналістики, зроблено спробу його періодизації, осмислено доробок різних наукових шкіл (польських, російських, українських) у дослідженні регіональної специфіки, систему програмного і методичного забезпечення регіональних розробок. Досліджено місце історичної регіоналістики в ряду суміжних дисциплін (історичної та соціально-економічної географії, краєзнавства, етнології, пам'яткознавства тощо), її теоретико-пізнавальний, прикладний, прогностичний потенціал. Сформульовано авторське бачення проблем регіоналізму, регіоналізації, міждисциплінарності, типології регіонів, оптимального адміністративно-територіального устрою України.

Ключові слова:

регіоналізм, регіоналізація, історико-географічний регіон, історична регіоналістика, регіонознавство, краєзнавство.

8 (160) Верстюк, В. Ф. Махновщина – селянський повстанський рух в Україні в роки громадянської війни (1918–1921) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.06.1992 / Владислав Федорович Верстюк ; Інститут історії України АН України. – К., 1992. – 365 арк.

Верстюк, В. Ф. Махновщина – селянський повстанський рух в Україні в роки громадянської війни (1918–1921) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : 07.00.02 – «Вітчизняна історія» / Владислав Федорович Верстюк ; Інститут історії України АН України. – К., 1992. – 48 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Терещенко Юрій Іларіонович*;

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*;

доктор історичних наук, професор *Буравченков Анатолій Олександрович*.

Провідна установа:

Запорізький державний університет.

9 (161) Виговський, М. Ю. Становлення та функціонування номенклатури радянської системи освіти в Україні 20 – 30-х рр. ХХ ст. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 24.11.2006 / Микола Юрійович Виговський ; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 2006. – 415 арк.

Виговський, М. Ю. Становлення та функціонування номенклатури радянської системи освіти в Україні 20 – 30-х рр. ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Микола Юрійович Виговський ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 35 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Журба Михайло Анатолійович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії та археології слов'ян.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Буравченков Анатолій Олександрович*, Інститут туризму Федерації профспілок України, професор кафедри гуманітарних дисциплін;

доктор історичних наук, професор *Дорошко Микола Савович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри країнознавства;

доктор історичних наук, професор *Удод Олександр Андрійович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу української історіографії та спеціальних історичних дисциплін.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

Дисертаційна робота є системним науково-історичним дослідженням особливостей становлення та функціонування номенклатури радянської системи освіти в УРСР, яка зосереджувалася в центральному апараті Наркомосу та у відділах народної освіти місцевих органів державної влади. Комплексний підхід дав змогу проаналізувати номенклатуру з погляду формування державних підрозділів, тобто переліку функціональних посад, а з іншого боку, висвітлити повсякденну суспільно-політичну діяльність високопосадовців-наркомів, їхніх заступників, секретарів, радників оперативного-виконавчого персоналу.

Досліджено історіографію та проаналізовано джерела, простежено формування кадрового корпусу управлінських підрозділів Наркомосу, службові обов'язки наркомівських секретарів, діяльність інспекторсько-керівних кадрів відділів освіти районного та обласного рівня, визначено соціальне походження, політичне минуле і

національний склад номенклатури всіх управлінських структур, висвітлено реформаторський курс Гринька, громадянсько-політичну позицію Шумського, виокремлено національно-культурні пріоритети номенклатурної діяльності Скрипника, роль і місце його найближчих радників та заступників, розкрито внесок кожного наркома освіти в розбудову української освітньої системи, обґрунтовано деструктивні наслідки її уніфікації упродовж другої половини 30-х рр., коли Наркомос УРСР очолював Затонський.

Ключові слова:

номенклатура, кадри, система освіти, партійно-радянська номенклатура, тоталітарний режим, модернізація, радянська історіографія, методологія.

10 (162) Водотика, С. Г. Історична наука УСРР 1920-х років: соціополітичні, організаційні та концептуальні основи функціонування : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 27.04.2001 / Сергій Григорович Водотика ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 534 арк.

Водотика, С. Г. Історична наука УСРР 1920-х років: соціополітичні, організаційні та концептуальні основи функціонування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Сергій Григорович Водотика ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 33 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. ХХ ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Верстюк Владислав Федорович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії Української революції (1917–1921 рр.);

доктор історичних наук, професор *Панчук Май Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, завідувач відділу етнічних меншин;

доктор історичних наук, професор *Пиріг Руслан Якович*, Державний комітет архівів України, голова.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертаційному дослідженні аналізуються соціально-політичні, соціокультурні, науково-організаційні та концептуальні аспекти історії історичної науки УСРР 1920-х рр., боротьба радянської та цивілізованої схем розвитку науки.

Використаний у дослідженні міждисциплінарний підхід дозволив реконструювати механізм взаємодії у системі «наука-суспільство» і функціонування української історичної науки в умовах перехідного суспільства, політичного плюралізму, національно-культурного відродження, подолання методологічної кризи й альтернативності історичного знання.

У роботі на основі широкого комплексу архівних і опублікованих джерел проаналізовано політичні та соціокультурні умови еволюції історичного знання, зміст «соціального замовлення» науці від влади і суспільства, складання радянського механізму керівництва історичними дослідженнями, характер і наслідки взаємодії вченого-історика та суспільства, подано соціокультурну характеристику соціуму дослідників. Значну увагу приділено висвітленню науково-організаційної системи – закладів історичного профілю ВУАН, особливостям організації досліджень НДК і марксистськими установами, специфіці діяльності наукових товариств, характеристиці

структури дослідницького потенціалу як цілісної системи. Чільне місце відведено вивченню шляхів оновлення методології історичного знання, формуванню національно-державницької течії, становленню та діяльності наукових історичних шкіл.

Ключові слова:

українська історична наука, соціокультурна характеристика, організаційна структура науки, наукові напрямки і школи.

11 (163) Волковинський, В. М. Нестор Махно в історії національно-визвольних і соціальних змагань в Україні : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 25.10.1996 / Валерій Миколайович Волковинський ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – [Дисертація у формі наукової доповіді].

Волковинський, В. М. Нестор Махно в історії національно-визвольних і соціальних змагань в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Валерій Миколайович Волковинський ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 79 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Верстюк Владислав Федорович*;

доктор історичних наук, професор *Буравченков Анатолій Олександрович*;

доктор історичних наук, професор *Кузьмінець Олександр Васильович*.

Провідна установа:

Інститут національних відносин і політології НАН України.

Анотація:

Захищається сукупність опублікованих робіт, в яких по суті вперше всесторонньо розглядається політична біографія Н. І. Махно, написана на основі обширної історичної бази.

На основі невідомих раніше засекречених архівних документів показано шлях Махно до революції, кульмінація його боротьби проти всіх властей і режимів в роки національно-визвольного і соціального руху, подальша життя в еміграції. Робота розвінчує численні міфи і легенди, якими були окутані життя і боротьба керівника селян Юга України Н. І. Махно в роки революції і громадянської війни.

Ключові слова:

революція, анархізм, селянство, радянська влада, повстанський рух, білогвардійці, Червона армія.

12 (164) Вронська, Т. М. Репресії проти родин «ворогів народу» в Україні: ідеологія та практика (1917–1953 рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 25.12.2009 / Тамара Василівна Вронська ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 460 арк.

Вронська, Т. М. Репресії проти родин «ворогів народу» в Україні: ідеологія та практика (1917–1953 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Тамара Василівна Вронська ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 40 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Лисенко Олександр Євгенович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Баран Володимир Кіндратович*, Волинський національний університет ім. Л. Українки, завідувач кафедри новітньої історії України;

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. ХХ ст.;

доктор історичних наук, професор *Потильчак Олександр Валентинович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін.

Анотація:

Дисертація є першим комплексним дослідженням каральної політики та практики радянської влади проти родин «ворогів народу» в Україні. Запроваджується наукове поняття «сімейне заручництво» та подається цілісна концепція цього явища.

У широкій історичній ретроспективі на основі архівних та опублікованих документів, більшість з яких уперше введено до наукового обігу, проаналізовано ідеологічне та юридичне підґрунтя репресій проти родичів політичних опонентів тоталітарного режиму, наведено докази того, що переслідування «ворожих» сімей мало системний характер, було чітко структурованим, жорстко і цілеспрямовано керувалося партійною верхівкою за участю всіх інститутів радянського правосуддя та органів держбезпеки, спрямовувалося на зміцнення режиму та створення у суспільстві атмосфери всеосяжного страху.

У праці розглянута взаємодія різних ланок механізму політичного терору, встановлено його морально-психологічні наслідки та характер реабілітаційного процесу для кожної групи репресованих сімей.

Ключові слова:

політичний терор, репресії, сімейне заручництво, «вороги народу», ЧСИР, ЖИР, «мінусними», «позбавленці», спецпоселенці, «пособництво», депортації.

13 (165) Гарань, О. В. Становлення та діяльність політичної опозиції в Україні у 1989–1991 рр. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 27.12.1996 / Олексій Васильович Гарань ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – [Дисертація у формі наукової доповіді].

Гарань, О. В. Становлення та діяльність політичної опозиції в Україні у 1989–1991 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олексій Васильович Гарань ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 82 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Слюсаренко Анатолій Гнатович*;

доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України *Попович Мирослав Володимирович*;

доктор історичних наук, провідний науковий співробітник *Касьянов Георгій Володимирович*.

Провідна установа:

Інститут національних відносин і політології НАН України.

Анотація:

Защищается диссертация в форме научного доклада, обобщающего 24 научные работы, включая монографию, в которой впервые в отечественной историографии проанализирована история Руха и новых партий Украины в 1989–1991 гг., их роль в достижении Украиной независимости, трансформации ее политической системы. На основе введенных в научный оборот оригинальных материалов освещаются основные тенденции в эволюции Руха, его идеологии и организационной структуры, социальной и национальной базы; проанализированы процессы дифференциации и формирования на его основе новых партий, в том числе и за рамками самого Руха. Выделены этапы становления политической оппозиции, предложена классификация политического спектра Украины. Раскрыто соотношение между парламентской и внепарламентской формами борьбы оппозиции, ее воздействие на формирование национал-коммунистического крыла в КПУ.

Ключові слова:

політична опозиція, національно-визвольний рух, національно-демократичні сили, Народний Рух України (Рух), нові політичні партії, «перебудова», демократизація, політичний центр, вибори, Народна Рада, розпад СРСР.

14 (166) Гончарук, Т. Г. Транзитна торгівля в Україні кінця XVIII – першої половини XIX ст. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 29.10.2010 / Тарас Григорович Гончарук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 402 арк.

Гончарук, Т. Г. Транзитна торгівля в Україні кінця XVIII – першої половини XIX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Тарас Григорович Гончарук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 28 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Реснит Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Лебеденко Олександр Михайлович*, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, ректор;

доктор історичних наук, професор *Мордвінцев В'ячеслав Михайлович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії Росії;

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Солдатенко Валерій Федорович*, Український інститут національної пам'яті Кабінету Міністрів України, голова.

Анотація:

У дисертації подається комплексний аналіз процесів, пов'язаних з формуванням та функціонуванням маршрутів транзиту товарів через українські землі, що входили до складу Російської імперії, від кінця XVIII ст. до початку буржуазних реформ середини XIX ст. Аналізується вплив зовнішньополітичних, внутрішньополітичних та економічних факторів на розвиток транзиту. Детально вивчається правова база функціонування транзиту: її характер та зміни. Визначаються сухопутні, морські та річкові шляхи транзитної торгівлі територією України, засоби, якими здійснювався транзит, його загальні показники. Аналізується склад купецтва, яке займалося транзитною торгівлею. Розкривається місце транзиту товарів у товарообміні та його вплив на українське господарство в цілому. Комплексно вивчається одеське порто-франко (1819–1859 рр.) як явище вітчизняної соціально-економічної історії: передумови та причини його проголошення, зміни правового становища, вплив на економічне, соціальне та культурне життя України.

Ключові слова:

транзитна торгівля, історія торгівлі, торговельна політика, купецтво, порто-франко.

15 (167) Гордуновський, О. М. Організація, розвиток і напрямки хлібної торгівлі в Південній Україні XIX століття : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 29.04.2011 / Олег Миколайович Гордуновський ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 478 арк.

Гордуновський, О. М. Організація, розвиток і напрямки хлібної торгівлі в Південній Україні XIX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олег Миколайович Гордуновський ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 34 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Гуржій Олександр Іванович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник відділу історії України середніх віків та раннього нового часу.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Орлик Василь Михайлович*, Кіровоградський національний технічний університет, завідувач кафедри гуманітарних наук та документознавства;

доктор історичних наук, професор *Путро Олексій Іванович*, Національна академія керівних кадрів культури та мистецтв, завідувач кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін;

доктор історичних наук, професор *Щербак Надія Олександрівна*, Національна академія внутрішніх справ, професор кафедри гуманітарних дисциплін.

Анотація:

У роботі проведено комплексне дослідження розвитку внутрішньої і зовнішньої хлібної торгівлі Південної України в XIX ст., участі в ній різних представників тодішнього суспільства й видів господарств. На основі великої документальної бази, зокрема численних архівних матеріалів і опублікованих статистичних джерел, вперше в історіографії відображені історичні умови формування ринку збіжжя, визначені напрямки й обсяги постачання, схарактеризовані засоби його транспортування. Ретельно виписана роль основних учасників процесу. Особливу увагу приділено урядовій політиці в цій галузі, реорганізації регіональної митної системи, а також факторам і чинникам ціноутворення на один з основних видів товарів народів цивілізованого світу. В результаті вивчення теми робиться принциповий висновок про те, що кінець XIX ст. знаменував собою завершення в своїй основі складання ринку зерна на великих просторах європейської території Російської імперії, куди складовою частиною входили й українські південні землі.

Ключові слова:

хлібна торгівля, Південна Україна, купецьке товариство, фіскальна політика, конкуренція, збут, попит, купівля-продаж, ринок, ярмарок, податкові органи, акциз.

16 (168) Григоренко, О. П. Участь молоді в сільськогосподарському виробництві України : Проблеми. Уроки. (1960 – 1980-і рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 27.12.1995 / Олександр Петрович Григоренко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 446 арк.

Григоренко, О. П. Участь молоді в сільськогосподарському виробництві України : Проблеми. Уроки. (1960 – 1980-і рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Петрович Григоренко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 48 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Панченко Петро Пантелеймонович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Санцевич Анатолій Васильович*;

доктор історичних наук *Бондарчук Олег Олександрович*;

доктор історичних наук, професор *Карабанов Михайло Михайлович*.

Провідна установа:

Київський державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

Впервые в историографии проанализированы актуальные проблемы подготовки молодежи к труду в сельскохозяйственном производстве, организация труда сельской

молодежи, формы и методы ее участия в аграрном производстве. Установлено, что участие молодежи в этой отрасли экономики могло бы иметь еще большее значение, если бы государство имело четкую и последовательную аграрную политику. Предлагаются некоторые рекомендации, направленные на активизацию труда молодежи в сельском хозяйстве.

Ключові слова:

сільська молодь, професійна майстерність, сільськогосподарське виробництво, цілорічна зайнятість, аграрна політика.

17 (169) Гуржій, О. І. Гетьманська влада в Українській козацькій державі першої чверті XVIII ст. (на прикладі діяльності І. Скоропадського) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 28.05.1999 / Олександр Іванович Гуржій ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 393 арк.

Гуржій, О. І. Гетьманська влада в Українській козацькій державі першої чверті XVIII ст. (на прикладі діяльності І. Скоропадського) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Іванович Гуржій ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 32 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України;

доктор історичних наук, професор *Мицик Юрій Андрійович*, Національний університет «Киево-Могилянська академія», завідувач кафедри історії та політології;

доктор історичних наук, професор *Путро Олексій Іванович*, Київський інститут «Слов'янський університет», завідувач відділу країнознавства.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація є першим у вітчизняній історіографії дослідженням функцій гетьманської влади на території українських земель, що входили до складу Російської держави за царювання Петра І. У праці висвітлено питання про формування державницької ідеї вищої за рангом особи в Гетьманщині. З'ясовано якими методами володар булави прагнув зберегти автономію великого регіону та його цілісність у територіальному відношенні. Характеризується внутрішня та зовнішня політика гетьмана І. Скоропадського за тяжких тоталітарних умов російської монархії, його участь у війнах і походах на чолі козацьких полків проти можновладців Польщі, Туреччини, Кримського ханства та Швеції. Запропонована нова концепція оцінки постаті І. Скоропадського як державного і військового діяча в історії України.

Ключові слова:

Українська козацька держава, гетьман, політична влада, соціальна еліта, суспільні стани, автономія.

18 (170) Желтухін, В. М. Виробнича діяльність індустриальних робітників України: історичні уроки, проблеми. Друга половина 60-х – перша половина 80-х років : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 29.10.1993 / Віктор Матвійович Желтухін ; Інститут історії України АН України. – К., 1993.

Желтухін, В. М. Виробнича діяльність індустриальних робітників України: історичні уроки, проблеми. Друга половина 60-х – перша половина 80-х років : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Віктор Матвійович Желтухін ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 33 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук *Плющ Микола Романович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Калакура Ярослав Степанович*;

доктор історичних наук, професор *Романцов Володимир Омелянович*;

доктор історичних наук, професор *Санцевич Анатолій Васильович*.

Провідна установа:

Донецький державний університет.

19 (171) Зайцева, З. І. Інституціоналізація української науки наприкінці XIX – на початку XX ст. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 21.12.2007 / Зінаїда Іванівна Зайцева ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 470 арк.

Зайцева, З. І. Інституціоналізація української науки наприкінці XIX – на початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Зінаїда Іванівна Зайцева ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 40 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини XX століття.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Пиріг Руслан Якович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу Української революції (1917–1921 рр.);

доктор історичних наук, професор *Розовик Дмитро Федорович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри української історії та етнополітики;

доктор історичних наук, професор *Шин Надія Андріївна*, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі, завідувач кафедри суспільних наук.

Анотація:

На основі аналізу комплексу опублікованих та неопублікованих джерел у дисертації здійснено аналіз і систематизація політичних, організаційних, інтелектуальних, особистісних чинників процесу розвитку української науки кінця XIX – початку XX ст. Обґрунтовано, що формування інституту української науки як цілісного спеціалізованого комплексу засад, корпоративних норм та інституцій включно з такими елементами і ланками як кафедри, університетські лекційні курси та наукові семінари мало лінійно-поступовий характер. Доведено існування взаємозалежності між статутними реформами у НТШ, суспільно-політичними акціями стосовно перетворення його на Академію наук і епізодами піднесення боротьби за відкриття українського національного університету у Львові. Здійснено відхід від політизації діяльності НТШ й схематичного трактування УНТ як культурологічного утворення, окреслені засоби підтримки інституціонального розмежування науки з позанауковими сферами інтелектуальної національно спрямованої діяльності, зокрема, журналістикою, белетристикою, педагогікою. Доведено, що іманентною метою українського наукового руху було порушення монополії інонаціональних пізнавальних практик й інтерпретацій у сегменті українознавчої тематики, досягнення предметно-дисциплінарного зсуву у галузі українознавства від регіонально-краєзнавчого до інтегрально-національного формату.

Ключові слова:

українська наука, український науковий рух, українознавство, наукові дослідження, НТШ, УНТ, наукові інституції, науково-видавнича діяльність.

20 (172) Зінченко, А. Л. Життя і діяння митрополита Василя Липківського : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 24.02.1998 / Арсен Леонідович Зінченко ; Центр пам'ятокознавства НАН України та Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. – К., 1998. – [Дисертація у формі монографії].

Зінченко, А. Л. Життя і діяння митрополита Василя Липківського : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Арсен Леонідович Зінченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 34 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу;

доктор історичних наук, професор *Турченко Федір Григорович*, Запорізький державний університет, завідувач кафедри новітньої історії України;

доктор історичних наук *Шаповал Юрій Іванович*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, завідувач відділу.

Провідна установа:

Національний університет «Києво-Могилянська академія».

Анотація:

Захищається монографія, в якій уперше у вітчизняній історіографії комплексно досліджується діяльність та творча спадщина митрополита Української автокефальної православної церкви Василя Липківського (1864–1937). Висвітлюється участь православного духівництва в українському національному русі. Показана роль В. Липківського в цьому русі, в формуванні ідеології УАПЦ та в її організації. Розкрито значення його творчої спадщини в духовній культурі українського народу.

Ключові слова:

автокефалія, православ'я, духівництво, митрополит, миряни, національне відродження, церковно-визвольний рух, соборноправність.

21 (173) Ільюшин, І. І. Польське військово-політичне підпілля в Західній Україні (1939–1945 рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.12.2003 / Ігор Іванович Ільюшин ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 504 арк.

Ільюшин, І. І. Польське військово-політичне підпілля в Західній Україні (1939–1945 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ігор Іванович Ільюшин ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 36 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х років ХХ ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Баран Володимир Кіндратович*, Волинський державний університет ім. Л. Українки, завідувач кафедри новітньої історії України;

доктор історичних наук, професор *Касьянов Георгій Володимирович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу новітньої історії та політики;

доктор історичних наук *Даниленко Василь Михайлович*, Державний архів СБУ, головний науковий співробітник.

Провідна установа:

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Анотація:

Досліджується історія бойової діяльності польського військово-політичного підпілля, представленого Армією Крайовою (АК) і представницькими структурами

емігрантського уряду, на території Західної України в роки Другої світової війни. Показано, що в 1939–1941 рр. воно проводило боротьбу проти радянської влади, а в 1941–1944 рр. – проти німецьких окупантів. Головна мета боротьби польського підпілля в Західній Україні полягала у звільненні цієї території та включенні її до складу повоєнної Польської держави. Акцентується увага на тому, що окрім СРСР та Німеччини противником поляків у Західній Україні виступив також український національно-визвольний рух, що прагнув до утворення власної держави. Через різний підхід до справи державної приналежності цієї території, між українськими та польськими силовими структурами дійшло до гострого збройного конфлікту, а також трагедії місцевої цивільної людуності. В дисертації охарактеризовано його причини, хід, форми, в яких він відбувався, наслідки. Робиться висновок, що в тогочасних умовах виявилось неможливим досягти компромісу, який задовольнив би обидві сторони. Доведено, що кульмінаційним пунктом боротьби АК в Західній Україні стала т. зв. акція «Бужа», що мала посприяти вирішенню проблеми спірних територій на користь Польщі. Однак, незважаючи на величезні організаційні зусилля та понесені під час здійснення акції людські втрати, вона не дала полякам очікуваних політичних результатів. Західноукраїнські території виявилися для них назавжди втраченими.

Ключові слова:

Друга світова війна, Польща, Західна Україна, Армія Крайова, Організація українських націоналістів, Українська повстанська армія, українсько-польський міжнаціональний конфлікт.

22 (174) Каденюк, О. С. Реформи в агропромисловому комплексі України 90-х років ХХ ст. (аспекти кадрового і наукового забезпечення) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 31.03.1998 / Олександр Степанович Каденюк ; Подільська державна аграрно-технічна академія. – Кам'янець-Подільський, 1998. – 393 арк.

Каденюк, О. С. Реформи в агропромисловому комплексі України 90-х років ХХ ст. (аспекти кадрового і наукового забезпечення) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Степанович Каденюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 44 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора з наукової роботи;

доктор історичних наук, професор *Тимченко Сергій Михайлович*, Запорізький юридичний інститут, проректор з наукової роботи;

доктор історичних наук, професор *Михайлюк Віталій Павлович*, Луганський сільськогосподарський інститут, завідувач кафедри історії.

Провідна установа:

Національний аграрний університет.

Анотація:

В дисертації розглядаються суть та напрями наукового і кадрового забезпечення розвитку агропромислового комплексу в перехідний до ринкових відносин період і утвердження багатоукладності в його галузях. Узагальнено та проаналізовано досвід реформування учбових і наукових закладів аграрного профілю в умовах змін політичної і економічної систем в Україні. Обґрунтовується, що впровадження нових спеціалізацій, учбових планів, форм навчання, підвищення кваліфікації кадрів АПК та ефективності наукових досліджень сприяють покращенню наукового і кадрового забезпечення реформування АПК.

Ключові слова:

законодавчі та нормативні акти, державна політика, багатоукладність, ринкові відносини, агропромисловий комплекс, аграрна реформа, земельна реформа, сільськогосподарське виробництво, наука, освіта, кадри, політичні партії, громадські організації.

23 (175) Касьянов, Г. В. Інтелігенція Радянської України 1920-х – 30-х років: соціально-історичний аналіз : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 25.06.1993 / Георгій Володимирович Касьянов ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 379 арк.

Касьянов, Г. В. Інтелігенція Радянської України 1920-х – 30-х років: соціально-історичний аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Касьянов Георгій Володимирович ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 32 с.

Офіційні опоненти:

доктор філософських наук, професор *Онопрієнко Валентин Іванович*;

доктор історичних наук, професор *Санцевич Анатолій Васильович*;

доктор історичних наук, професор *Сирцова Світлана Михайлівна*.

Провідна установа:

Запорізький державний університет.

24 (176) Кизченко, В. И. Культурный облик пролетариата Украины в период империализма : дис. ... д-ра ист. наук : захищена 31.05.1991 / Валентина Ивановна Кизченко ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1991. – 424 л.

Кизченко, В. И. Культурный облик пролетариата Украины в период империализма : автореф. дис. ... д-ра ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Валентина Ивановна Кизченко ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1991. – 33 с.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук *Кириянов Юрий Ильич*;

доктор исторических наук, профессор, член-корреспондент АН УССР *Шевченко Федор Павлович*;

доктор исторических наук, профессор *Миронец Надежда Ивановна*.

Ведущая организация:

Киевский институт культуры им. А. Е. Корнейчука.

25 (177) Корольов, В. І. Діяльність політичних партій у Криму і Північній Таврії. 1899–1918 рр. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 29.11.1996 / Віктор Іванович Корольов ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 390 арк.

Корольов, В. І. Діяльність політичних партій у Криму і Північній Таврії. 1899–1918 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Віктор Іванович Корольов ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 44 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Резнт Олександр Петрович*;

доктор історичних наук, професор *Солдатенко Валерій Федорович*;

доктор історичних наук, професор *Щербак Микола Григорович*.

Провідна установа:

Дніпропетровський державний університет.

Анотація:

В работе анализируется литература по исследуемому периоду, отмечается односторонний, заидеологизированный подход в освещении истории всех политических партий.

На основе новых архивных документов, материалов журналов и газет всех направлений выясняется весь спектр политических и национальных организаций Крыма и Северной Таврии, их лидеры, раскрывается расстановка и противоборство различных политических сил края в разные периоды революционного и межреволюционного времени, степень политизированности и партизирования населения. Показан противоречивый и во многом трагичный путь региона от царского автократизма через кратковременную демократизацию к анархо-большевистской диктатуре.

Ключові слова:

политическая партия, революция, политические силы, конфронтация, процесс.

26 (178) Кравченко, В. И. Советы народных депутатов Украины в 80-е годы: Опыт. Проблемы. Уроки : дис. ... д-ра ист. наук : защищена 29.11.1991 / Владимир Иванович Кравченко ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 327 л.

Кравченко, В. И. Советы народных депутатов Украины в 80-е годы: Опыт. Проблемы. Уроки : автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Владимир Иванович Кравченко ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 33 с.

Научный консультант:

доктор исторических наук, профессор *Панченко Петр Пантелеймонович.*

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук *Зеленин Илья Евгеньевич;*

доктор исторических наук, профессор *Санцевич Анатолий Васильевич;*

доктор исторических наук *Сиволоб Юрий Владимирович.*

Ведущая организация:

Черновицкий государственный университет им. Ю. Федьковича.

27 (179) Крикун, Н. Г. Административно-территориальное устройство Правобережной Украины в XV–XVIII вв. (воеводства и поветы) : дис. ... д-ра ист. наук : защищена 29.05.1992 / Николай Григорьевич Крикун ; Львовский государственный университет им. И. Франко. – Л., 1991. – 620 л.

Крикун, Н. Г. Административно-территориальное устройство Правобережной Украины в XV–XVIII вв. (воеводства и поветы) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 – «Отечественная история» / Николай Григорьевич Крикун ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1992. – 37 с.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор, член-корреспондент АН Украины *Шевченко Федор Павлович;*

доктор исторических наук *Хорошкевич Анна Леонидовна;*

доктор исторических наук, профессор *Мызык Юрий Андреевич.*

Ведущая организация:

Институт общественных наук АН Украины.

28 (181) Кругляк, Б. А. Внутрішня торгівля в Україні наприкінці XIX – на початку XX ст. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 28.01.1994 / Борис Абрамович Кругляк ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 395 арк.

Кругляк, Б. А. Внутрішня торгівля в Україні наприкінці XIX – на початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Борис Абрамович Кругляк ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 33 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Шевченко Федір Павлович*;

доктор історичних наук, професор *Кучер Олександр Омелянович*;

доктор історичних наук, професор *Михайлюк Олексій Григорович*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

29 (181) Лебеденко, А. М. Анархизм в Украине (конец XIX – начало XX ст.) : дис. ... д-ра ист. наук : захищена 29.03.1996 / Александр Михайлович Лебеденко ; Институт истории Украины НАН Украины. – К., 1996. – 428 л.

Лебеденко, О. М. Анархизм в Україні (кінець XIX – початок XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Михайлович Лебеденко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 46 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Решет Олександр Петрович*;

доктор історичних наук, професор *Солдатенко Валерій Федорович*;

доктор історичних наук, професор *Щербак Микола Григорович*.

Провідна установа:

Київський державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

Диссертация посвящена изучению истории возникновения анархистских идей и анархистского движения в Украине. Анализируется деятельность анархистских групп и организаций в конце XIX – начале XX столетия, причины дифференциации анархистского движения, образование в нем ряда течений и направлений, тактика деятельности анархистских боевиков. Выявлены причины, приведшие к кризису движения, рассмотрены попытки анархистских групп и организаций объединиться на платформе «единого анархизма». Установлено, что анархистские идеи в Украине получили широкое распространение и оказывали значительное воздействие на общественно-политическую жизнь.

Ключові слова:

анархизм, рух, анархо-комуністи, анархо-індивідуалісти, анархо-синдикалісти.

30 (182) Лепявко, С. А. Військово-політична діяльність українського козацтва в контексті міжнародних відносин (1561–1595) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 29.10.2000 / Сергій Анатолійович Лепявко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 423 арк.

Лепявко, С. А. Військово-політична діяльність українського козацтва в контексті міжнародних відносин (1561–1595) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Сергій Анатолійович Лепявко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 35 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолий Валерій Андрійович*, Інститут історії України НАН України, директор, завідувач відділу історії України середніх віків.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України;

доктор історичних наук, професор *Мицик Юрій Андрійович*, Національний університет «Кієво-Могилянська академія», завідувач кафедри історії;

доктор історичних наук, професор *Путро Олексій Іванович*, Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв, завідувач кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дослідження присвячене одному з найважливіших періодів історії українського козацтва, коли відбулось його становлення як недержавних збройних сил українського народу і появи на міжнародній арені як самостійного військово-політичного фактору, з чим мусили рахуватися всі сусідні країни.

В праці на основі нових джерел розглядається боротьба козаків проти Османської імперії і Кримського ханства, походи в Молдавію, їх участь у війнах Великого князівства Литовського і Речі Посполитої проти Московського царства, взаємовідносини козацтва і влади. Велика увага приділена дипломатичним проблемам, які через діяльність козацтва виникали у Польщі в стосунках з Кримом, Туреччиною і Молдавією, першим спробам встановлення контактів козацтва з урядами європейських країн. Події висвітлюються в широкому контексті історії Великого Кордону і міжнародних відносин другої половини XVI ст.

Ключові слова:

козацтво, військові дії, політика, дипломатія, міжнародні відносини, Великий Кордон.

31 (183) Лисенко, О. Є. Релігійна ситуація на Україні в 1941–1946 рр. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 24.12.1999 / Олександр Євгенович Лисенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 480 арк.

Лисенко, О. Є. Релігійна ситуація на Україні в 1941–1946 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Євгенович Лисенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 35 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Коваль Михайло Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Колодний Анатолій Миколайович*, Інститут філософії НАН України, завідувач відділу релігієзнавства;

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. XX ст.;

доктор історичних наук *Кучер Володимир Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, головний науковий співробітник.

Провідна установа:

Національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

В дисертації досліджуються церковно-державні відносини в Україні період II світової війни. Праця містить характеристику нацистської окупаційної політики у сфері культів, форм життєдіяльності великих конфесій. Автор проаналізував причини

зміни курсу керівництва СРСР щодо релігійних об'єднань, законодавчу базу нових за змістом та формою стосунків між більшовиками і Православною церквою, засоби ліквідації Автокефальної та Греко-католицької церков. Дисертація є першим в українській історіографії дослідженням суспільної, харитативної діяльності церкви, внутрішнього життя Російської православної церкви після 1943 р., богословської освіти, проблеми кадрів духовенства.

Ключові слова:

релігія, Православна, Автономна, Автокефальна Греко-католицька церкви, духовенство, віруючі, держава.

32 (184) Литвин, В. М. Політична арена України: дійові особи та виконавці (Суспільно-політичний розвиток України у другій половині 80-х – першій половині 90-х років) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 31.03.1995 / Володимир Михайлович Литвин ; Київський університет імені Тараса Шевченка. – К., 1995. – [Дисертація у формі монографії].

Литвин, В. М. Політична арена України: дійові особи та виконавці (Суспільно-політичний розвиток України у другій половині 80-х – першій половині 90-х років) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Володимир Михайлович Литвин ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 48 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Курас Іван Федорович;*

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович;*

доктор історичних наук, професор *Панібудьласка Володимир Федорович.*

Провідна установа:

Національний інститут стратегічних досліджень.

Анотація:

Защищается монография, в которой впервые в отечественной историографии дается целостное синтезированное изложение политической истории Украины современного периода через призму деятельности и на фоне биографических портретов государственных деятелей и политиков в динамичном процессе публичных и закулисных состязаний за власть. Показано развитие событий в Украине в период перестройки, определены факторы и обстоятельства, обусловившие нарастание общественной активности в республике, формирование и реализацию идеи ее независимости. Осмыслены суть и ход политической реформы, причины и этапы становления идейного и политического плюрализма, политической оппозиции, проблемы связанные с провозглашением и становлением независимости Украины, тенденции и перспективы ее общественно-политического развития после избрания в 1994 году нового парламента и Президента страны.

Ключові слова:

суспільно-політичне життя, радянський лідер, прискорення, перебудова, державні діячі і політики, еліта, партійні комітети, апарат, номенклатура, кадрова політика, антиалкогольна кампанія, мовна проблема, реабілітація, «білі плями» історії, «кримська проблема», релігія, політична реформа, Рух, інтелігенція, мітинги, громадсько-політичні організації, партії, засоби масової інформації, державна символіка, атрибути держави, вибори, народні депутати, політична обстановка, страйки, дисиденти, демократи, політв'язні, Чорнобиль, ідеологічна сфера, Народна Рада, парламентська більшість, опозиція, демократичний рух, голодування, Декларація про державний суверенітет, референдум, Союзний договір, серпневі події 1991, розпад СРСР, Акт проголошення незалежності, заборона КПУ, президентська кампанія, СНД, Україна і Росія, Уряд,

відставка, дострокові вибори, типи політиків, багатопартійність, політичні течії, партія влади, громадянська злагода, центризм, генерації політиків, рейтинг, типологія лідерства, Верховна Рада, політична система, Закон про вибори, розстановка політичних сил, політичне структурування, державна влада, Президент України, реформи.

33 (185) Лозовий, В. С. Ставлення селянства України до влади в добу Центральної Ради (березень 1917 р. – квітень 1918 р.) : дис. ... д-ра іст. наук захищена 26.02.2010 / Віталій Станіславович Лозовий ; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 2010. – 466 арк.

Лозовий, В. С. Ставлення селянства України до влади в добу Центральної Ради (березень 1917 р. – квітень 1918 р.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Віталій Станіславович Лозовий ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 36 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Андрусин Богдан Іванович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, Інститут політології та права, директор.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Пиріг Руслан Якович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії Української революції (1917–1921 рр.);

доктор історичних наук, професор *Тереженко Юрій Іларіонович*, Київський національний лінгвістичний університет, завідувач кафедри історії України та зарубіжних країн;

доктор історичних наук, професор *Морозов Анатолій Георгійович*, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, завідувач кафедри новітньої історії.

Анотація:

На основі аналізу конкретно-історичного матеріалу доби Центральної Ради розкрито політику державних органів влади у сферах, що безпосередньо стосувалися селянства і, через визначення основних складових селянської свідомості та світосприйняття, елементів політичної культури та ідеологічних орієнтацій, з'ясовано ставлення селянства до цієї політики. Основна увага при цьому приділялася висвітленню та осмисленню процесу формування та функціонування владних структур на селі, змісту владних рішень, їх відповідності настановам та стереотипам селянської свідомості, визначенню масових настроїв, що призводили до наростання соціального радикалізму та екстремізму, а також мотивації суспільної поведінки селянства.

Події аграрної революції у період Центральної Ради активізували суспільно-політичне життя на селі при одночасному розвалі адміністративних структур, що призвело до домінування тенденцій політичного та правового нігілізму у свідомості та поведінці широких народних мас. Цей процес можна кваліфікувати як архаїзацію суспільно-правових відносин та деградацію соціального життя на селі. Він характеризувався: антиетатистськими та анархічними настроями широкого загалу, деструкцією органів державної влади, скасуванням державної юрисдикції, інституюванням громадського сходу, як основної форми селянської влади та судочинства, визнанням звичаєвого права основним інструментом регулювання правових відносин, посиленням регіоналізму, локальної свідомості, господарської та політичної автаркії, гіпертрофією ролі насильства, поширенням егалітаризму, втіленням соціальної справедливості у формі зрівняльного земельного розподілу.

Ключові слова:

селянство, влада, Центральна Рада, земля, село, місто, екстремізм.

34 (186) Лях, С. Р. Сельскохозяйственные рабочие Украинской ССР в 20-е годы : дис. ... д-ра ист. наук : защищена 25.10.1991 / Сергей Романович Лях ; Запорожский государственный университет. – Запорожье, 1991. – 347 л.

Лях, С. Р. Сельскохозяйственные рабочие Украинской ССР в 20-е годы : автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Сергей Романович Лях ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 30 с.

Научный консультант:

доктор исторических наук, профессор *Кульчицкий Станислав Владиславович*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Рыбалка Иван Клементьевич*;

доктор исторических наук, профессор *Санцевич Анатолий Васильевич*;

доктор исторических наук, профессор *Лобурец Василий Егорович*

Ведущая организация:

Киевский государственный университет им. Т. Г. Шевченко.

35 (187) Марочко, В. І. Українська селянська кооперація: історико-теоретичний аспект (1861–1929) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.01.1996 / Василь Іванович Марочко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – [Дисертація у формі монографії].

Марочко, В. І. Українська селянська кооперація: історико-теоретичний аспект (1861–1929) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Василь Іванович Марочко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1995. – 43 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Верстюк Владислав Федорович*;

доктор історичних наук *Калініченко Володимир Вікторович*;

доктор історичних наук *Морозов Анатолій Георгійович*.

Провідна установа:

Запорізький державний університет.

Анотація:

Захищається дисертація в формі монографії, в якій на основі обширної історичної бази архівних документів вперше здійснено спробу історико-теоретичного аналізу становлення і розвитку селянської кооперації в Україні (1861–1929).

Автор вивчив теоретичні, організаційно-господарські і соціально-економічні основи розвитку кооперації малих товаропроизводителів, показав особливості приватизації землі в українській деревні, освітив найбільш дискусійні проблеми теорії і практики кооперативного руху в Україні.

Ключові слова:

кооперація, приватизація, кооперативний рух, історико-теоретичний аспект, дрібні товаровиробники, селянська кооперація.

36 (188) Мовчан, О. М. Українські профспілки в компартійно-радянській системі влади (1920-ті рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 24.09.2004 / Ольга Миколаївна Мовчан ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 431 арк.

Мовчан, О. М. Українські профспілки в компартійно-радянській системі влади (1920-ті рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ольга Миколаївна Мовчан ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 35 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України, завідувач відділу історії України другої половини XX століття;

доктор історичних наук, професор *Андрусишин Богдан Іванович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, декан соціально-гуманітарного факультету, завідувач кафедри теорії та історії держави та права;

доктор історичних наук, професор *Лях Сергій Романович*, Запорізький державний університет, завідувач кафедри історії України.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

На основі широкого кола джерел, значна частина яких уперше вводиться до наукового обігу, досліджується історія профспілкового руху в Україні в 20-ті рр. XX ст. Проблема розглядається у контексті формування радянського тоталітаризму. Показано методи політичної боротьби більшовиків за керівництво профспілковим рухом у 1920–1921 рр. Розкрито механізм компартійно-радянського контролю над профспілковими організаціями, що порушував основні права профспілок. Особливу увагу приділено питанням формування профспілкової номенклатури. Проаналізовано напрямки та наслідки демократизації профспілкового управління на принципах «робітничої демократії». Показано зміну місця й ролі профспілок у системі тоталітарної влади внаслідок впровадження елементів політики соціального партнерства в умовах «класової диктатури». З'ясовано роль професійних спілок як ланки політичної системи, що пов'язує владу з громадськими організаціями. На прикладі соціально-економічної та культурно-масової роботи показано суперечності та особливості діяльності радянських профспілок, які мали поєднувати захист прав та інтересів найманих працівників із підтримкою влади.

Ключові слова:

тоталітаризм, профспілки, компартійно-радянська держава, одержавлення, коаліційна незалежність, неп, соціально-трудова конфлікти, класова політика, політика соціального партнерства.

37 (189) Морозов, А. Г. Кредитна сільськогосподарська кооперація УСРР в роки НЕПу : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 24.03.1994 / Анатолій Георгійович Морозов ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 507 арк.

Морозов, А. Г. Кредитна сільськогосподарська кооперація УСРР в роки НЕПу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Анатолій Георгійович Морозов ; Інститут історії України АН України. – К., 1994. – 35 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Санцевич Анатолій Васильович*;

доктор історичних наук, професор *Горбань Юрій Андрійович*;

доктор історичних наук, професор *Лях Сергій Романович*.

Провідна установа:

Донецький державний університет.

38 (190) Орлик, В. М. Податкова політика уряду Російської імперії в кінці XVIII – середині XIX ст. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.09.2008 / Василь

Михайлович Орлик ; Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – 547 арк.

Орлик, В. М. Податкова політика уряду Російської імперії в кінці XVIII – середині XIX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» ; спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Василь Михайлович Орлик ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 33 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Решет Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Наулко Всеволод Іванович*, Київський славистичний університет, завідувач кафедри історії України та культурології;

доктор історичних наук, професор *Путро Олексій Іванович*, Державна академія керівних кадрів культури та мистецтва, завідувач кафедри суспільних наук;

доктор історичних наук, професор *Щербак Надія Олександрівна*, Київський національний університет внутрішніх справ, професор кафедри гуманітарних дисциплін.

Анотація:

У дисертації вперше в історіографії комплексно досліджено податкову політику уряду Російської імперії наприкінці XVIII – в середині XIX ст. Здійснено системний і порівняльний аналіз цієї політики в різних регіонах Російської імперії, головну увагу приділено Полтавській, Чернігівській, Слобідсько-Українській (Харківській), Волинській, Київській, Подільській, Катеринославській, Херсонській і Таврійській губерніям, а також проведено історико-порівняльний аналіз із регіонами Білорусі та Прибалтики.

З'ясовано витоки, принципи адміністрування та головні чинники впливу на політику уряду імперії Романових у сфері оподаткування. Досліджено спільне й відмінне в оподаткуванні «великоросійських» та «окраїнних» губерній. Доведено, що ставки подушного були єдиними для держави, а ставки оброчної податі – встановлені за класами. У той же час указується, що міське оподаткування в імперії Романових було не лише не уніфікованим, але й не впорядкованим, а в містах і містечках українських та білоруських губерній, навіть у 40-х рр. XIX ст. продовжували існувати міські податі й збори часів Речі Посполитої. Відображені заходи владних інституцій щодо уніфікації оподаткування виробництва й торгівлі алкоголем.

Ключові слова:

податкова політика, Російська імперія, уряд, владні інституції, державні фінанси, податі, збори, податні стани, ставка оподаткування, губернія, регіон.

39 (191) Пиріг, О. А. Ринкові відносини періоду непу в Україні: історичний аспект : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 21.06.2002 / Олександра Андріївна Пиріг ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 408 арк.

Пиріг, О. А. Ринкові відносини періоду непу в Україні: історичний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександра Андріївна Пиріг ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 40 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії культури українського народу;

доктор історичних наук, професор *Диланян Анатолій Амазасович*, Національна академія оборони України, професор кафедри основ теорії державного і військово-соціального управління;

доктор історичних наук, професор *Лантух Валерій Васильович*, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, професор кафедри історії Росії.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації комплексно досліджено місце і роль ринкових відносин в економічній політиці більшовицької партії у 20-х рр. XX ст. На основі аналізу широкого кола джерел та літератури показано, що економічний колапс та політична криза початку 20-х рр. змусили правлячу партію відступити від комуністичної доктрини й запровадити ринкові відносини в радянське господарство. Доведено, що заздалегідь розробленої програми реформування економіки більшовики не мали, нова економічна політика була політикою імпровазації. РКП(б) використала історично вивірені форми організації економіки. З'ясовано внесок вчених-ринковиків дожовтневої школи у відновлення ринкового господарства.

Висвітлено процес запровадження ринкових відносин у сільське господарство, промисловість, кредитно-банківську сферу, торгівлю. Розкрито зв'язок радянської економіки із світовим господарством, зокрема з європейським ринком. Доведено, що генезис ринкових відносин відбувався паралельно з процесом становлення та зміцнення системи планування, яка розглядалася більшовиками як перспективна форма господарювання. Розкриті суперечності та особливості реалізації нової економічної політики в Україні. Обґрунтовано висновок про те, що ринкові відносини допускалися в господарство лише тією мірою, яка допомагала більшовикам зберегти владу. Показано домінування комуністичної ідеології, політики над економічною доцільністю.

Ключові слова:

ринкові відносини, ринок, економічна політика, планування, економічний колапс, політична криза, державна партія, директивні методи керівництва, тоталітарна система.

40 (192) Пиріг, Р. Я. Життя і діяльність М. С. Грушевського у контексті ідеологічної боротьби в Україні (1920 – 1930-ті рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 24.06.1994 / Руслан Якович Пиріг ; Інститут української археографії НАН України. – К., 1994. – 353 арк.

Пиріг, Р. Я. Життя і діяльність М. С. Грушевського у контексті ідеологічної боротьби в Україні (1920 – 1930-ті рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Руслан Якович Пиріг ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 37 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Даниленко Віктор Михайлович*;

доктор історичних наук *Потульніцький Володимир Арнольдович*;

доктор філософських наук *Онопрієнко Валентин Іванович*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

41 (193) Половець, В. М. Кооперативний рух в Лівобережній Україні (1861–1917 рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.06.1997 / Володимир Михайлович

Половець ; Чернігівський державний педагогічний інститут ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 1997. – 420 арк.

Половець, В. М. Кооперативний рух в Лівобережній Україні (1861–1917 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Володимир Михайлович Половець ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 44 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*;

доктор історичних наук, провідний науковий співробітник *Марочко Василь Іванович*;

доктор історичних наук, професор *Морозов Анатолій Георгійович*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Защищается рукопись, представляющая комплексное исследование процесса формирования, развития и особенностей кооперативного движения. Впервые в отечественной историографии в диссертации рассмотрены социально-экономические предпосылки и общеэкономический характер кооперации как хозяйственной добровольной самодеятельной организации. В историко-теоретическом аспекте даны оценки альтернативных направлений науки о кооперации. Установлено, что со II половины XIX ст. утверждение капитализма в Левобережной Украине объективно создавало условия для распространения кооперации, которая, развиваясь на основе принципов внутрисоюзного строительства, при помощи местного самоуправления и под контролем государственных органов способствовала объединению материальных и духовных интересов, повышению благосостояния производителей, становлению рыночных и товарно-денежных отношений.

Ключові слова:

кооперація, кооперативи, товариства, кооперативний рух, кооперативне будівництво, кооперативна власність, етапи, принципи, національні тенденції, мережа, структура, установи, регіон, земства, держава.

42 (194) Потильчак, О. В. Радянські режимні установи для військовополонених та інтернованих в УРСР (1939–1954 рр.): організація, дислокація, структура : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 28.10.2005 / Олександр Валентинович Потильчак ; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 2005. – 802 арк.

Потильчак, О. В. Радянські режимні установи для військовополонених та інтернованих в УРСР (1939–1954 рр.): організація, дислокація, структура : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Валентинович Потильчак ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 37 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини XX століття.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Король Віктор Юхимович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри новітньої історії України;

доктор історичних наук, професор, старший науковий співробітник *Лисенко Олександр Євгенович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни;

доктор історичних наук, професор *Чайковський Анатолій Степанович*, Національна академія внутрішніх справ МВС України, начальник навчально-наукового та методичного Центру з історії органів внутрішніх справ.

Провідна установа:

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича.

Анотація:

В дисертації досліджується організація, дислокація й структура радянських режимних установ військового полону й інтернування в Україні у 1939–1954 рр. На базі вперше залучених до відкритого наукового обігу архівних документів і матеріалів розглядаються передумови, причини, практичні завдання, особливості, форми і методи організації, функціонування та ліквідації управлінських структур, режимних установ і об'єктів, що знаходилися під охороною у системі радянського військового полону на території України у роки Другої світової війни та повоєнний період.

У світлі сучасних методологічних та концептуальних підходів з'ясовуються міжнародно-правове становище військовополонених напередодні Другої світової війни, доктринальні засади й позиція керівництва СРСР у цьому питанні. Розкриваються особливості організації, функціонування, структурно-функціонального реформування та ліквідації таборів, окремих робочих батальйонів, спецшпиталів і місць поховань військовополонених та інтернованих на території України у 1939–1954 рр. У вигляді схем і таблиць зібрано, опрацьовано і систематизовано значний фактичний матеріал, що стосується структури управлінських органів, режимних установ і об'єктів на території України у 1939–1954 рр., їх дислокації, контингентно-кількісних показників.

Ключові слова:

система радянського військового полону, режимні установи, організація, дислокація, структура, табори, окремі робочі батальйони, спецшпиталі, кладовища військовополонених та інтернованих.

43 (195) Реєнт, О. П. Робітники України в 1917–1920 рр. (Соціально-політичні та економічні зміни) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 25.11.1994 / Олександр Петрович Реєнт ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 458 арк.

Реєнт, О. П. Робітники України в 1917–1920 рр. (Соціально-політичні та економічні зміни) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Олександр Петрович Реєнт ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 50 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Терещенко Юрій Іларіонович*;

доктор історичних наук *Даниленко Віктор Михайлович*;

доктор історичних наук, професор *Буравченков Анатолій Олександрович*.

Провідна установа:

Запорізький державний університет.

Анотація:

Итоги исследования изложены в 46 научных работах, которые раскрывают условия и специфические пути формирования пролетариата Украины, его структурные, количественные и качественные изменения, социальные, экономические, политические и правовые аспекты общественной жизнедеятельности, реальное влияние на ход исторических событий, происходивших в 1917–1920 гг. В

умовлях неоднократных изменений форм государственного управления в Украине положение рабочих не улучшалось, а ухудшалось. Русифицированный состав и социально-экономическое положение рабочих ставили большинство из них в лагерь оппозиции украинской национальной государственности и делали их опорой большевизма в Украине. Советская власть также не сумела решить насущных проблем жизни рабочих, не сделала их владельцами фабрик и заводов, продолжала использовать их наемный труд, карательными мерами усиливая отчуждение народа от декларируемой народной власти.

Ключові слова:

зміна форм державного управління в Україні, зрусифіковані робітники, погіршення матеріального становища, спротив національній державності, встановлення радянської влади, наймана праця, відсутність власності на засоби виробництва, каральні заходи, відчуження народу від влади.

44 (196) Робак, І. Ю. Історичні умови організації та специфіка розвитку охорони здоров'я в Харкові (XVIII – початок XX ст.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 30.10.2009 / Ігор Юрійович Робак ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 441 арк.

Робак, І. Ю. Історичні умови організації та специфіка розвитку охорони здоров'я в Харкові (XVIII – початок XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ігор Юрійович Робак ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 40 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Гуржій Олександр Іванович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу історії України середніх віків та раннього нового часу.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Казьмирчук Григорій Дмитрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії для гуманітарних факультетів;

доктор історичних наук, професор *Морозов Анатолій Георгійович*, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, завідувач кафедри новітньої історії;

доктор історичних наук, професор *Рубльов Олександр Сергійович*, Інститут історії України НАН України, вчений секретар.

Анотація:

Дисертація є першим комплексним дослідженням дорадянської історії харківської охорони здоров'я. До наукового обігу запроваджується поняття «соціальна історія охорони здоров'я», зміст якого складають історичні закономірності виникнення та еволюції охорони здоров'я в системі «охорона здоров'я – суспільство», а на місцевому рівні – «охорона здоров'я в місті – суспільство – міська громада».

На основі опублікованих і архівних документів, більшість з яких вперше залучена до наукового дослідження, відтворено історичні умови організації охорони здоров'я в Харкові за імперської доби і специфіку заходів протидії найнебезпечнішим захворюванням; простежено розвиток санітарної діяльності; виявлено закономірності розвитку і місцеві особливості медичної допомоги населенню; створено біографічні портрети видатних організаторів харківської охорони здоров'я і складено їхній колективний просопографічний соціоетнічний портрет.

Уперше системно проаналізовані і узагальнені питання організації харківської охорони здоров'я в історичному контексті їх поступу, досвід виникнення, становлення, функціонування всіх харківських лікувально-санітарних структур у досліджуваний

період, їх взаємини між собою і з іншими інститутами тогочасного суспільства. В дисертації розкриваються як позитивні, так і негативні сторони охороноздоровчої діяльності, аналізуються фактори, що забезпечували успішне вирішення проблем, чи, навпаки, перешкождали динамічному розвитку охорони здоров'я. Дисертант надає сучасним органам державної влади і місцевого самоврядування практичні рекомендації щодо врахування в їх діяльності позитивного досвіду, який був нагромаджений в сфері охорони здоров'я в Харкові за імперської доби.

Ключові слова:

охорона здоров'я, Харків, місцеве самоврядування, імперська доба, дорадянський, медична допомога, лікувально-санітарна організація.

45 (197) Рубльов, О. С. Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914–1939) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 24.06.2005 / Олександр Сергійович Рубльов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 648 арк.

Рубльов, О. С. Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914–1939) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олександр Сергійович Рубльов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 33 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Касьянов Георгій Володимирович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу новітньої історії та політики;

доктор історичних наук, професор *Боряк Геннадій Володимирович*, Державний комітет архівів України, голова.

доктор історичних наук, професор *Качараба Степан Петрович*, Львівський національний університет імені Івана Франка, завідувач кафедри історичного краєзнавства.

Провідна установа:

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Анотація:

На широкому колі архівних джерел та опублікованої історико-мемуарної й фахової наукової літератури висвітлена участь уродженців західноукраїнських земель, насамперед представників освічених верств та інтелектуальної верхівки, у загальнонаціональних політичних і культурних процесах, починаючи з часів Першої світової війни, доби Української революції 1917–1921 рр. й закінчуючи подіями осені 1939 р. – початком Другої світової війни й так званим «возз'єднанням» Західної України з УРСР. Особлива увага звертається на участь галицької інтелігенції у здійсненні політики «українізації» в УРСР, контакти учених ВУАН та НТШ у Львові, репресивні дії комуністичного тоталітарного режиму проти уродженців західноукраїнських земель під час сфабрикованої «справи» так званої «Української військової організації» 1932–1934 рр.

Робиться висновок, що з часів Першої світової війни, коли вперше постав феномен масової конфронтації східно-західної української ідентичності, а відтак і їхнього співділення, взаємодоповнення й нівелювання міжрегіональних особливостей, й до початку Другої світової війни безпосередні «тисячні особисті контакти між уродженцями східно-осередніх та західних земель» (І. Лисяк-Рудницький) України прискорювали кристалізацію національної ідеї й сприяли інтеграції нової збірної

свідомості українських мас. Виняткову роль у цьому процесі відігравали представники західноукраїнської інтелектуальної еліти.

Ключові слова:

Західна Україна, Східна Україна, західноукраїнська інтелігенція, соборність, російська окупація.

46 (198) Сас, П. М. Політична культура запорозького козацтва (кінець XVI – перша половина XVII ст.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 31.10.1998 / Петро Михайлович Сас ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 392 арк.

Сас, П. М. Політична культура запорозького козацтва (кінець XVI – перша половина XVII ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Петро Михайлович Сас ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 34 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України;

доктор історичних наук, професор *Катренко Андрій Миколайович*, Київський університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри давньої і нової історії України;

доктор історичних наук, професор *Путро Олексій Іванович*, Київський інститут «Слов'янський університет», завідувач кафедри політології.

Провідна установа:

Національний університет «Києво-Могилянська академія».

Анотація:

Дисертація є першим в українській історіографії дослідженням політичної культури запорозьких козаків. Встановлено, що їх політична культура мала активістський характер. Система цінностей запорожців пов'язувалася з козацькою демократією, поняттями рицарства, товариства, станово-корпоративними правами і свободами, їхньою «руською» самоідентифікацією. Беручи участь у політичному житті Речі Посполитої, козаки прагнули зрівнятися у політичних правах з шляхтою. На адресу інститутів політичної системи країни вони висували вузькостанові, а також загальноукраїнські політичні вимоги. З'ясовано, що політичні позиції запорожців відзначалися радикалізмом, а також сепаратизмом, що проявлявся у незалежній від центрального уряду політиці Війська Запорозького. На середину XVII ст. в козацькому середовищі сформувалася установка на створення національної держави.

Ключові слова:

політична культура, запорозьке козацтво, політичні позиції, політичні орієнтації, система цінностей.

47 (199) Сворак, С. Д. Загальноосвітня школа західноукраїнського регіону в контексті суспільно-політичного життя другої половини 40-х – першої половини 60-х рр. XX століття : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 29.10.1999 / Степан Дмитрович Сворак ; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 1999. – 386 арк.

Сворак, С. Д. Загальноосвітня школа західноукраїнського регіону в контексті суспільно-політичного життя другої половини 40-х – першої половини 60-х рр. XX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Степан Дмитрович Сворак ; Інститут історії України НАН України. – К., 1999. – 34 с.

Науковий консультант:
доктор історичних наук, професор *Кузьмінець Олександр Васильович*,
Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, професор кафедри історії України.

Офіційні опоненти:
доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. ХХ ст.;
доктор історичних наук, професор *Панчук Май Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, завідувач відділу національних меншин;
доктор педагогічних наук, професор *Майборода Василь Каленикович*, Українська Академія державного управління при Президентові України, вчений секретар.

Провідна установа:

Львівський державний університет імені Івана Франка.

Анотація:

У контексті суспільно-політичного життя регіону досліджується процес становлення та розвитку загальноосвітньої школи. Він відбувся в умовах зламу традиційно усталеної в краї системи освіти та зумовленого цим протистояння націоналістичного підпілля ОУН–УПА і органів радянської влади. За таких умов учительські колективи шкіл упродовж тривалого часу, принаймні в перше повоєнне десятиріччя, були заручниками супротивних сил, змушені були рахуватись з їхніми вимогами щодо змісту і спрямованості навчання. Аналізується політика органів партійно-радянської влади щодо вирішення проблем матеріально-технічної бази шкіл, форм, змісту і методики навчання й виховання, кадрового забезпечення системи освіти, її реорганізацій та науково-педагогічного обґрунтування.

Ключові слова:

загальноосвітня школа, західний регіон України, педагогічні кадри, система народної освіти, педагогіка.

48 (200) Сидоренко, О. Ф. Українські землі у міжнародній торгівлі (IX – середина XVII ст.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 28.02.1997 / Олена Федорівна Сидоренко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – [Дисертація у формі монографії].

Сидоренко, О. Ф. Українські землі у міжнародній торгівлі (IX – середина XVII ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Олена Федорівна Сидоренко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 31 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Котляр Микола Федорович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Мельник Леонід Герасимович*;

доктор історичних наук, професор *Путро Олексій Іванович*;

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*.

Провідна установа:

Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут.

Анотація:

Дисертація захищається в виде монографії, представляючої собою попытку изучения еволюции международной торговли на украинских землях как единого процесса с IX до середины XVII в. Исследованы ее основные явления, ведущие тенденции и главные последствия для экономики Руси и Украины, определен вклад украинских земель в мировую торговлю.

Ключові слова:

міжнародна торгівля, товари, товарообіг, економіка, ремесло, сільське господарство, ярмарки, торгове право, купецтво, торгові шляхи, транспортування товарів.

49 (201) Тычина, А. К. Социально-политические аспекты управления промышленностью в 20-х – начале 30-х годов: исторический опыт и уроки : (на материалах Украины) : дис. ... д-ра ист. наук : защищена 27.09.1991 / Анатолий Константинович Тычина ; Измаильский педагогический институт. – Измаил, 1991. – 360 л.

Тычина, А. К. Социально-политические аспекты управления промышленностью в 20-х – начале 30-х годов: исторический опыт и уроки : (на материалах Украины) : автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Анатолий Константинович Тычина ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 30 с.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Лихолобова Зоя Григорьевна;*

доктор исторических наук, профессор *Романцов Владимир Омелянович;*

доктор исторических наук, профессор *Курило Владимир Михайлович.*

Ведущая организация:

Киевский государственный университет им. Т. Г. Шевченко.

50 (202) Фареній, І. А. Кооперативний рух у Наддніпрянській Україні в другій половині XIX – на початку XX століття : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.06.2009 / Ігор Анатолійович Фареній ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 513 арк.

Фареній, І. А. Кооперативний рух у Наддніпрянській Україні в другій половині XIX – на початку XX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Ігор Анатолійович Фареній ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 38 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Реснит Олександр Петрович,* Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Марочко Василь Іванович,* Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник;

доктор історичних наук, професор *Нестуля Олексій Олексійович,* Полтавський університет споживчої кооперації України, ректор;

доктор історичних наук, професор *Турченко Федір Григорович,* Запорізький національний університет, проректор.

Анотація:

Дисертація висвітлює процес зародження та становлення кооперативного руху в Наддніпрянській Україні, який відбувався в другій половині XIX – на початку XX ст. У дисертаційній роботі подана узагальнююча картина виникнення кооперативних форм діяльності, перетворення їх у сталий та прогресуючий вид господарювання. Праця містить дані щодо кількісної динаміки кооперативних організацій та кооперованого населення, ролі кооперації у стримуванні ринкових цін на товари і послуги, створенні умов для ефективної реалізації продукції дрібних товаровиробників. У дисертації з'ясовані причини поширення кооперативних форм діяльності, які крилися у специфіці економічної ситуації та особливостях настроїв та життєдіяльності культурної еліти. Також розглянуті ідейно-теоретичні засади розвитку кооперативного руху. Встановлено характер залучення селянства та

інтелігенції до кооперації, набуття ними навичок кооперативної роботи, здатність різних суспільних прошарків до виконання певних її видів.

Ключові слова:

кооперативний рух, кооперація, кооперативні організації, кооперативні форми діяльності, коопероване населення, селянство, інтелігенція, Наддніпрянська Україна.

51 (203) Чабан, А. Ю. Середнє Подніпров'я в історії України з найдавніших часів до середини XVII ст. (геополітичний аспект) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 23.02.1996 / Анатолій Юзефович Чабан ; Черкаський державний університет ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 1996. – 424 арк.

Чабан, А. Ю. Середнє Подніпров'я в історії України з найдавніших часів до середини XVII ст. (геополітичний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Анатолій Юзефович Чабан ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 48 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Горбик В'ячеслав Олександрович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історичного краєзнавства;

доктор історичних наук, професор *Мельник Леонід Герасимович*, Київський університет імені Тараса Шевченка;

доктор історичних наук, професор *Степанков Валерій Степанович*, Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут.

Провідна установа:

Чернігівський державний педагогічний інститут ім. Т. Г. Шевченка.

Анотація:

Защищается рукопись диссертации, которая содержит теоретические исследования геополитических аспектов роли и значения населения территории Среднего Поднепровья на ранних этапах истории Украины. Установлено, что данная территория имеет право на локализацию благодаря своему уникальному значению в формировании украинского этноса на разных этапах истории. Она выступала консолидирующим центром восточных славян, форпостом в борьбе против агрессивных южных соседей. На развитие Среднего Поднепровья влияли геополитические интересы соседних государств Польши, Литвы, Московского государства, Османской империи. В силу влияния внешних и внутренних геополитических факторов эта земля была у истоков украинского казачества, его становления от стихийного до общественно-политического явления. Среднее Поднепровье стало землей массового перехода населения в разряд казаков, центром крестьянско-казацких восстаний конца XVI – первой половины XVII вв.

Ключові слова:

консолідація, геополітика, населення, територія, козацтво, ядро, етнос, нація.

52 (204) Чайковский, А. С. Помощь советского тыла в организации народной борьбы против фашистских захватчиков на временно оккупированной территории СССР 1941–1944 гг. (На материалах Украинской ССР) : дис. ... д-ра ист. наук : защищена 27.12.1991 / Анатолий Степанович Чайковский ; Академия МВД СССР. – М., 1991. – 665 л.

Чайковский, А. С. Помощь советского тыла в организации народной борьбы против фашистских захватчиков на временно оккупированной территории СССР 1941–1944 гг. (На материалах Украинской ССР) : автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра ист. наук : спец. 07.00.02 – «История СССР» / Анатолий Степанович Чайковский ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 36 с.

Официальные оппоненты:
доктор исторических наук, профессор *Куманев Георгий Александрович*;
доктор исторических наук, профессор *Коваль Михаил Васильевич*;
доктор исторических наук, заслуженный деятель науки РСФСР *Макаров Николай Иванович*.

Ведущая организация:
Военная академия им. М. Ф. Фрунзе (г. Москва).

53 (205) Шевченко, В. М. Земельний ринок України 60-х років XIX – початку XX ст. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 24.06.2011 / Віктор Миколайович Шевченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 483 арк.

Шевченко, В. М. Земельний ринок України 60-х років XIX – початку XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Віктор Миколайович Шевченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 37 с.

Науковий консультант:
доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Ресніт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:
доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Київський національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України;

доктор історичних наук, професор *Марочко Василь Іванович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник відділу історії України 20 – 30-х рр. XX ст.;

доктор історичних наук, професор *Щербак Надія Олександрівна*, Національна академія внутрішніх справ МВС України, професор кафедри гуманітарних дисциплін.

Анотація:

У дисертації на тлі загальної соціально-економічної обстановки та тогочасних суспільно-політичних процесів комплексно досліджується виникнення і функціонування земельного ринку в Україні 60-х рр. XIX ст. – початку XX ст. Підсумовано наслідки наукової діяльності кількох поколінь вітчизняних та зарубіжних істориків і економістів, які у тій чи іншій мірі звертались до проблем земельного ринку. На основі ґрунтовної джерельної бази висвітлено особливості його функціонування в Україні на рівні окремих її районів та губерній. Об'єктом вивчення стали еволюційні процеси у ринково-поземельних відносинах після скасування кріпосного права.

Земельний ринок розглядається, як важлива складова процесу зміни станового феодального землеволодіння безстановим, демократичним землеволодінням, головним чином через купівлю продаж землі на ринку. Визначено умовні етапи еволюції ринково-поземельних відносин в Україні, кожен з яких відповідає певному періоду функціонування земельного ринку в його закономірностях та особливостях розвитку. Проаналізовано участь у ринково-поземельних операціях представників окремих верств і категорій земельних власників, як особистих, так і колективних. Охарактеризовано найбільш активних рушіїв процесу еволюції земельного ринку в Україні протягом другої половини XIX – початку XX ст.

Ключові слова:

земля, земельна власність, землевласники, ринок (земельний), ринковий обіг землі, купівля землі, продаж землі, ціна землі, статистика, правове регулювання ринково-поземельних відносин, держава, реформа, криза.

54 (206) Шип, Н. А. Інтелігенція на Україні (XIX ст.) історико-соціологічний нарис : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 27.03.1992 / Надія Андріївна Шип ; Інститут історії України АН України. – К., 1992. – 217 арк.

Шип, Н. А. Інтелігенція на Україні (XIX ст.) історико-соціологічний нарис : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Вітчизняна історія» / Надія Андріївна Шип ; Інститут історії України АН України. – К., 1992. – 27 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Шевченко Федір Павлович*;

доктор історичних наук, професор *Демченко Михайло Васильович*;

доктор історичних наук, професор *Рибалка Іван Клементійович*.

Провідна установа:

Київський державний інститут культури ім. О. Є. Корнійчука.

55 (207) Шитюк, М. М. Масові репресії на Півдні УРСР в 20-ті – на початку 50-х років : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 25.05.2001 / Микола Миколайович Шитюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 434 арк.

Шитюк, М. М. Масові репресії на Півдні УРСР в 20-ті – на початку 50-х років : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Микола Миколайович Шитюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 35 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. ХХ ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Касьянов Георгій Володимирович*, Міжнародний фонд «Відродження», директор програми «Вища школа»;

доктор історичних наук, професор *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу культури українського народу;

доктор історичних наук, професор *Сергійчук Володимир Іванович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри давньої і нової історії України, директор центру українознавства.

Провідна установа:

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.

Анотація:

В дисертації вперше у вітчизняній історіографії проведено комплексне дослідження механізму формування і здійснення масових репресій, спрямованих проти населення південно-західного регіону УРСР в добу сталінщини.

До наукового обігу введено комплекс інформативних документів по темі з Архіву служби безпеки України, Архіву Федеральної служби безпеки Російської Федерації. Розкриваються інформаційні можливості зазначеного корпусу документів для дослідження теми політичних репресій.

Показано впровадження політичних репресій протягом 20-х – на початку 50-х років. Виділено головні етапи і особливості репресивної політики в Україні. З'ясовано специфіку репресій стосовно окремих соціальних груп населення: селянства, робітничого класу, а також інтелігенції, представників національних меншин, релігійних конфесій.

Простежено етапи розправи правлячої верхівки з членами партій соціалістичної орієнтації та опозиційно настроєними комуністами.

Ключові слова:

радянська Україна, політичні репресії, органи державної безпеки, надзвичайні комісії, Державне політичне управління, контрреволюціонери, опозиція.

56 (208) Щербак, В. О. Формування козацького стану в Україні (друга половина XV – середина XVII ст.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 30.10.1998 / Віталій Олексійович Щербак ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 378 арк.

Щербак, В. О. Формування козацького стану в Україні (друга половина XV – середина XVII ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Віталій Олексійович Щербак ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 31 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Ісаєвич Ярослав Дмитрович*, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, директор;

доктор історичних наук, професор *Борисенко Володимир Йосипович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, завідувач кафедри історії України;

доктор історичних наук, професор *Степанков Валерій Степанович*, Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, професор кафедри всесвітньої історії.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація є першим у вітчизняній історіографії дослідженням проблеми формування одного з соціальних станів українського суспільства середньовічної епохи – козацтва. В роботі висвітлені правові, економічні та духовні основи становлення козацької верстви у хронологічних межах – з другої половини XV до середини XVII ст., проаналізована їх природа, визначені етапи, конкретизований національний склад запорожців та реєстрових козаків. Запропонована нова концепція зародження українського козацтва. З'ясування чинників формування морально-етичних цінностей запорожців дозволило висвітлити процес долучення світоглядних засад козацтва до генези національної свідомості українців.

Ключові слова:

українське козацтво, генеза, соціальний стан, середньовічне суспільство, станові права, станова свідомість.

57 (209) Яковенко, Н. М. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 24.06.1994 / Наталія Миколаївна Яковенко ; Інститут історії України НАН України ; Інститут української археографії НАН України. – К., 1994. – 305 арк.

Яковенко, Н. М. Українська шляхта з кінця XIV до середини XVII ст. (Волинь і Центральна Україна) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Історія України» / Наталія Миколаївна Яковенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 30 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Ісаєвич Ярослав Дмитрович*;

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Шевченко Федір Павлович*;

доктор історичних наук, професор *Ковальський Микола Павлович*.

Провідна установа:

Львівський державний університет ім. І. Франка.

58 (210) Якубова, Л. Д. Етнічні меншини УСРР і влада: динаміка соціально-економічних, політичних і культурних перетворень (1921–1935 рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 25.05.2007 / Лариса Дмитрівна Якубова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 572 арк.

Якубова, Л. Д. Етнічні меншини УСРР і влада: динаміка соціально-економічних, політичних і культурних перетворень (1921–1935 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України» / Лариса Дмитрівна Якубова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 35 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини XX століття;

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Євтух Володимир Борисович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, декан факультету соціології та психології;

доктор політичних наук, професор *Картунов Олексій Васильович*, Університет економіки та права «Крок», завідувач кафедри суспільних наук.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації на тлі загальної соціально-економічної, політичної та культурної історії комплексно досліджується становище етнічних меншин України впродовж 20-х – першої половини 30-х рр. XX ст. та їхні взаємини з владою. Підсумовані результати наукової праці декількох поколінь вітчизняних і зарубіжних істориків по розробці заявленої проблематики. На основі ґрунтовної джерельної бази висвітлені особливості виробничого, суспільно-політичного та культурного життя етнічних меншин УСРР у контексті національної політики радянської держави. Об'єктом дослідження виступає сукупність соціально-економічних, суспільно-політичних та етнокультурних взаємин, які визначили специфіку етнопонаціонального розвитку УСРР на етапі запровадження політики коренізації.

Досліджуваний період розглядається як час епохальних змін у базисних сферах життєдіяльності етнічних громад. Основою для узагальнень у галузі соціально-економічної історії етнічних громад стало висвітлення еволюції господарської діяльності етнічних меншин в умовах непу, історії національної кооперації, радянської кооперації в місцях мешкання етнічних меншин, аграризації єврейства, переведення на осілість рома, колонізаційної політики, землевпорядження, податкової політики, розвитку місцевої промисловості тощо. Суспільно-політичне життя етнічних громад розглядалося на тлі історії національного адміністративно-територіального будівництва, виборчих кампаній, нерадянських і прорадянських суспільно-політичних партій і рухів. Шляхом реконструкції історії коренізації навчальних і культосвітніх закладів, процесів етнокультурної взаємодії й трансформації традиційного культурного середовища охарактеризовані наслідки культурницької діяльності Кремля у контексті концепції культурної революції та філософії «культурного стрибка».

Ключові слова:

етнічні (національні) меншини, політика коренізації, національне адміністративно-територіальне будівництво, національні ради, національні райони, етнокультурна модернізація, мовна проблема, мовна політика, етнокультурна політика, етнополітика.

КАНДИДАТСЬКІ ДИСЕРТАЦІЇ

1 (1) Боровець, І. І. Історичні умови та національні особливості словацького державотворення у 1939–1945 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.09.2009 / Іван Іванович Боровець ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 259 арк.

Боровець, І. І. Історичні умови та національні особливості словацького державотворення у 1939–1945 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Іван Іванович Боровець ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кірсенко Михайло Володимирович*, Національний університет «Києво-Могилянська академія», професор кафедри історії та політології;

кандидат історичних наук, професор *Постоловський Руслан Михайлович*, Рівненський державний гуманітарний університет, ректор.

Анотація:

Вперше у вітчизняній історичній науці на широкій джерельній базі здійснено комплексне дослідження історичних умов та особливостей словацького національного державотворення у 1939–1945 рр. Розглядаються проблеми розбудови словацької державності в політичній, економічній, соціальній, культурно-освітній сферах. Визначено внутрішньо- та зовнішньополітичні чинники утворення Словацької держави, охарактеризовано структуру вищих державних органів новоутвореної Словацької республіки, виявлено характерні риси людацького політичного режиму, з'ясовано роль і місце Словаччини у системі тогочасних міжнародних відносин. Простежено політичний розвиток країни та основні напрямки внутрішньої політики словацької влади, визначено її позитивні результати та прорахунки. Розкрито причини, передумови та прояви суспільно-політичної кризи в Словацькій державі у 1943–1944 рр., а також висвітлено конкретно-історичні обставини ліквідації Словацької республіки.

Ключові слова:

Словаччина, Словацька держава, Словацька республіка, національне державотворення, протекторат, людацький режим, націоналізм, партійно-державний контроль, суспільно-політична криза.

2 (2) Герасимчук, Т. Ф. Країни Центральної Європи в політиці Європейського Союзу (1989–2004 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.10.2005 / Таміла Федорівна Герасимчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 311 арк.

Герасимчук, Т. Ф. Країни Центральної Європи в політиці Європейського Союзу (1989–2004 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Таміла Федорівна Герасимчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 23 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Майборода Олександр Микитович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, завідувач відділу етнополітики;

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Кіш Єва Бернатівна*, Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, старший науковий співробітник.

Провідна установа:

Дипломатична академія України при МЗС України.

Анотація:

У дисертації на основі системного підходу досліджуються особливості й специфіка формування зовнішньополітичної стратегії країн ЦЄ в умовах геополітичних змін на європейському континенті; вплив євроінтеграційного курсу на глибину суспільно-політичних та соціально-економічних трансформацій у країнах ЦЄ; взаємозалежність зовнішньополітичної стратегії, трансформаційних процесів у країнах ЦЄ від східної політики ЄС. Проаналізовано розвиток європейських інтеграційних процесів в умовах посилення глобалізації світу, значення революційних змін 1989–1990 рр. у країнах ЦЄ і розв'язання проблеми блокового протистояння для подальшого розвитку держав Центральної Європи та всього континенту. Досліджено урядові програми розвитку країн ЦЄ, що сприяли реалізації ними євроінтеграційної стратегії на шляху набуття повноправного членства в ЄС. Розкрито особливості переговорного процесу та виділено основні етапи розвитку відносин між країнами-кандидатами ЦЄ та ЄС. Висвітлено основні проблеми реалізації пріоритетних форм співробітництва, визначено місце й роль програм допомоги в інтеграції країн ЦЄ до ЄС.

Ключові слова:

країни Центральної Європи, Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина, зовнішньополітичний курс, європейська інтеграція, східна політика ЄС, «копенгагенські критерії» членства, переговорний процес.

3 (3) Годлевська, В. Ю. Перехід від авторитаризму до демократичного суспільства в Іспанії (1960–1982 роки) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.11.2006 / Валентина Юріївна Годлевська ; Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2006. – 217 арк.

Годлевська, В. Ю. Перехід від авторитаризму до демократичного суспільства в Іспанії (1960–1982 роки) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Валентина Юріївна Годлевська ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Іваницька Ольга Павлівна*, Київський міжнародний університет, завідувач кафедри міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Беловолов Юрій Григорович*, Донецький національний університет, професор кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики;

кандидат історичних наук *Коннова Майя Вікторівна*, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, старший викладач кафедри всесвітньої історії.

Провідна установа:

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича.

Анотація:

Дисертація є комплексним дослідженням історії Іспанії в роки пізнього франкізму, його еволюції та мирної трансформації у демократичну парламентську систему. Ця тематика не розроблена у вітчизняній історичній науці. Тому вона є важливою для подальшого розвитку вітчизняної іспаністики, що перебуває на стадії свого становлення.

В дисертації вперше у вітчизняній іспаністиці проаналізовано, систематизовано і використано переважну частину різножанрових документальних джерел пізньофранкістського і постфранкістського періодів, здійснено історіографічний аналіз зарубіжної, передовсім іспанської, та вітчизняної історичної літератури з досліджуваної проблематики; з'ясовано основні передумови переходу Іспанії до демократії; встановлено основні закономірності та особливості трансформації іспанського суспільства від авторитарного устрою до повноцінного демократичного; проаналізовано фактори, які забезпечили його незворотність.

Ключові слова:

авторитаризм, лібералізація, демократизація, консолідація, автономізація, вибори, референдум, реформа, легітимність, монархія, уряд, Кортеси, опозиція, політична партія, Збройні сили, католицька церква.

4 (4) Головка, В. А. Дипломатическая деятельность Х. Г. Раковского в Великобритании (1923–1925 гг.) : дис. ... канд. ист. наук : защищена 31.05.1996 / Валерий Александрович Головка ; Харьковский государственный университет. – Х., 1996. – 238 л.

Головка, В. О. Дипломатична діяльність Х. Г. Раковського у Великобританії (1923–1925 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Валерій Олександрович Головка ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 15 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Чернявський Георгій Йосипович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*;

кандидат історичних наук *Алфьорова Зоя Іванівна*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Впервые сквозь призму деятельности полномочного представителя СССР в Великобритании Х. Г. Раковского, которая в советской историографии замалчивалась, рассмотрены важные проблемы двусторонних отношений – установление дипломатических связей, переговоры об урегулировании взаимных претензий, подписание соответствующих договоров, срыв их ратификации, роль Раковского в развитии экономических, политических и культурных связей СССР с Великобританией и другими странами в рассматриваемый период. В дипломатической деятельности Х. Г. Раковского сочетались воздействия коммунистической доктрины с реалистическими подходами. В большинстве случаев конструктивность превалировала. Однако власти СССР оставались на конфронтационных позициях, что в данном и ряде других случаев привело к неудаче дипломатических акций Х. Г. Раковского.

Ключові слова:

Радянський Союз, Великобританія, дипломатія, повноважний представник, офіційне визначення, договір, політичні зв'язки, культурні зв'язки.

5 (5) Дерев'янка, І. П. Українсько-польські відносини 1918–1921 рр.: політичний аспект : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.12.2004 / Ігор Петрович Дерев'янка ; Київський національний економічний університет. – К., 2004. – 209 арк.

Дерев'янка, І. П. Українсько-польські відносини 1918–1921 рр. : політичний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Ігор Петрович Дерев'янка ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 18 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, професор *Салабай Володимир Федотович*, Київський національний економічний університет, завідувач кафедри політичної історії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Буравченков Анатолій Олександрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри нової і новітньої історії;

кандидат історичних наук *Несук Микола Дмитрович*, Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, провідний науковий співробітник відділу теорій міжнародних відносин.

Провідна установа:

Дипломатична академія України при МЗС України.

Анотація:

У дисертації комплексно досліджується процес формування, розвитку та занепаду українсько-польських відносин 1918–1921 рр. На основі системного аналізу широкої джерельної бази та наукової літератури визначено структуру та шляхи становлення генези українсько-польських стосунків означеного періоду.

У дисертаційному дослідженні проаналізовано ґрунтовно проблематику відносин між Польщею та Україною у 1918 р., процес становлення дипломатичних зв'язків та їх зміст. Розкрито концепції провідних польських політичних угруповань щодо України. Зокрема, висвітлені причини підписання Варшавської угоди, її умови, наслідки та характер. Особлива увага акцентується на зовнішньо-політичній позиції Польщі в українському питанні, яку слід трактувати як невиразну, непослідовну і залежну від політико-економічних реалій тогочасного перебігу подій. З'ясовано суспільні, політичні, національні чинники, які не сприяли рівноправному розвитку відносин між країнами. Детально охарактеризовано позицію Польщі в українському питанні на Ризьких мирних переговорах та досліджено характер українсько-польських стосунків на їх завершальному етапі.

Ключові слова:

українсько-польські відносини, Польща, Україна, дипломатичний діалог, територіальні проблеми, Східна Галичина, політична позиція, домовленості, угода, порозуміння, співробітництво.

6 (6) Євсеєнко, І. В. Українсько-чесько-словацькі культурні зв'язки в міжвоєнний період : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.06.1996 / Ірина Вікторівна Євсеєнко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 204 арк.

Євсеєнко, І. В. Українсько-чесько-словацькі культурні зв'язки в міжвоєнний період : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Ірина Вікторівна Євсеєнко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 23 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу, старший науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Даниленко Віктор Михайлович*;
кандидат історичних наук, доцент *Мотрук Світлана Миколаївна*.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

Исследуются взаимосвязи украинской, чешской и словацкой культур, показано влияние на их развитие внешних и внутренних факторов, место и роль украинского населения Западной Галиции и Закарпатской Украины и чешского национального меньшинства в Украине в данном процессе. Анализируется ряд направлений сотрудничества в области культуры, которые раньше не получили полного освещения и излагались с позиций господствующей официальной идеологии в русле советско-чехословацких культурных контактов.

Ключові слова:

Україна, Чехословаччина, державність, наукові і культурні зв'язки, громадськість, національна меншина.

7 (7) Ілюк, Т. В. Українсько-грецькі зв'язки в галузі культури та освіти: 1991–2007 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.06.2009 / Тетяна Василівна Ілюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 282 арк.

Ілюк, Т. В. Українсько-грецькі зв'язки в галузі культури та освіти: 1991–2007 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Тетяна Василівна Ілюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 20 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Терентьєва Наталія Олексіївна*, Інститут історії України НАН України, керівник Центру українсько-грецьких відносин відділу історії України XIX – початку XX ст., провідний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кудряченко Андрій Іванович*, Інститут європейських досліджень НАН України, директор;

кандидат історичних наук *Білоусова Лілія Григорівна*, Державний архів Одеської області, заступник директора.

Анотація:

У дисертації комплексно досліджується історія становлення та розвитку зв'язків у галузі культури та освіти між Україною та Грецькою Республікою у 1991–2007 рр. Здійснено аналіз договірно-правової бази міждержавного співробітництва, простежено еволюцію розбудови політичних відносин та виявлено взаємозв'язок між розвитком політичних та економічних відносин і активізацією контактів в галузі культури та освіти. З'ясовано залежність ефективного розвитку культурного співробітництва від наявності спонсорського потенціалу. Розкрито зміст співробітництва двох країн в галузі культури та освіти на сучасному етапі, виявлено основні форми та напрями, досліджено механізми практичної реалізації партнерства та фактори, що вплинули на формування українсько-грецьких культурних та освітніх відносин в період незалежності нашої держави. Проаналізовано внесок «народної дипломатії» та співпраці між українськими та грецькими містами-побратимами у розвиток двосторонніх відносин в гуманітарній сфері та формуванні міжнародних взаємин. Доведено позитивний вплив демократичного розвитку національних меншин України на весь комплекс українсько-грецьких культурно-просвітницьких взаємин.

Ключові слова:

Україна, Грецька Республіка, договірно-правова база, міждержавне співробітництво, культура, освіта, культурно-освітнє співробітництво, спонсорський потенціал, зв'язки, міста-побратими, «народна дипломатія», міжнародні взаємини

8 (8) Калінчик, В. О. Становлення парламентської демократії Другої Речіпосполитої (1918–1926 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.05.2011 / Вікторія Олександрівна Калінчик ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 206 арк.

Калінчик, В. О. Становлення парламентської демократії Другої Речіпосполитої (1918–1926 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Вікторія Олександрівна Калінчик ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Алексієвець Леся Миколаївна*, Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, професор кафедри нової і новітньої історії та методики викладання;

кандидат історичних наук *Зарецька Таїсія Іванівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу історії України 20 – 30-х рр. ХХ ст.

Анотація:

Дисертацію присвячено малодослідженій, актуальній науковій проблемі. На підставі аналізу наукової літератури, архівних документів та нормативно-правових актів досліджено процес становлення та функціонування парламентської демократії II Речіпосполитої в 1918–1926 рр. Проаналізовано політико-правові передумови відродження Польської Республіки після Першої світової війни. Простежено конституційний процес в 1919–1921 рр. та розкрито передумови прийняття Конституції Польщі 17 березня 1921 р. З'ясовано особливості функціонування встановленого Конституцією режиму парламентської демократії, виокремлено причини й сутність конституційної кризи 1921–1926 рр. та спроби її подолання провідними політичними силами в 1925–1926 рр. Доведено, що проблеми політичного розвитку Польської держави в 1921–1926 рр. створили передумови для поступової трансформації парламентської демократії та встановлення авторитарної влади.

Ключові слова:

відродження державності, парламентська демократія, Друга Річпосполита, політична криза, травневий переворот, трансформація парламентського устрою.

9 (9) Катаргіна, Т. І. Розвиток системи збереження пам'яток історії та культури у Великобританії, США, Канаді (1960 – 80-ті рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 23.02.2001 / Тетяна Іванівна Катаргіна ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 185 арк.

Катаргіна, Т. І. Розвиток системи збереження пам'яток історії та культури у Великобританії, США, Канаді (1960 – 80-ті рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Тетяна Іванівна Катаргіна ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Горбик В'ячеслав Олександрович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу регіональних проблем історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Гончар Борис Михайлович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри нової і новітньої історії зарубіжних країн;

кандидат історичних наук, доцент *Толстов Сергій Валеріанович*, Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, провідний науковий співробітник.

Провідна установа:

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.

Анотація:

Дисертація присвячена дослідженню процесів формування розгалуженої системи захисту та збереження культурної спадщини у країнах Західної Європи та Північної Америки. В роботі розглядається еволюція концептуальних засад пам'яткоохоронної діяльності у Великобританії, США, Канаді. Визначені принципи відбору, класифікації та систематизації пам'яток археології, історії, архітектури та містобудування, монументального мистецтва. Здійснено порівняння правового механізму щодо захисту пам'яток на державному та місцевому рівнях. Розглянуто структуру організаційної системи збереження історико-культурного надбання кожної з держав, форми і методи діяльності урядових та добровільних інституцій. Показана роль недержавних товариств у вирішенні питань захисту екології культури. Простежено вплив політичних, економічних, соціо-культурних чинників на розробку програм з охорони культурної спадщини. В роботі аналізуються можливості комерційного використання об'єктів історико-культурного значення на прикладі розвитку індустрії туризму. Проаналізовано можливості застосування позитивного досвіду країн з ринковою економікою у справі охорони пам'яток в Україні.

Ключові слова:

культурна спадщина, пам'ятки історії та культури, концепція збереження пам'яток, національні закони, захист культурних об'єктів, пам'яткоохоронні програми, туризм, екологія культури.

10 (10) Кураєв, О. О. Культурні зв'язки України і Франції у другій половині XIX – на початку XX ст. (1851–1917 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.12.1992 / Олексій Олексійович Кураєв ; Інститут історії України АН України. – К., 1992. – 162 арк.

Кураєв, О. О. Культурні зв'язки України і Франції у другій половині XIX – на початку XX ст. (1851–1917 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.03 – «Загальна історія» / Олексій Олексійович Кураєв ; Інститут історії України АН України. – К., 1992. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Сохань Павло Степанович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Шин Надія Андріївна*;

кандидат історичних наук *Катренко Андрій Миколайович*.

Провідна установа:

Київський державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

11 (11) Мартинов, А. Ю. Українсько-німецькі зв'язки у контексті європейської інтеграції (90-ті роки XX століття) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.12.1997 / Андрій Юрійович Мартинов ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 188 арк.

Мартинів, А. Ю. Українсько-німецькі зв'язки у контексті європейської інтеграції (90-ті роки ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Андрій Юрійович Мартинів ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 23 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу.

Наукові опоненти:

доктор історичних наук, професор *Гулєвич Віктор Наумович*, Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, головний науковий співробітник;
кандидат історичних наук *Горенко Олег Миколайович*, Адміністрація Президента України, консультант.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертацію присвячено комплексному аналізу розвитку українсько-німецьких відносин у 90-ті роки та ролі ФРН у налагодженні зв'язків України з європейськими інтеграційними структурами. На основі вивчення й узагальнення досвіду співробітництва запропонована модель вітчизняної інтеграційної політики з врахуванням пріоритетних напрямків реалізації українсько-німецького партнерства.

Ключові слова:

українсько-німецьке співробітництво, європейська інтеграція, політика, реформи, партнерство.

12 (12) Марушкіна, И. И. Украинско-польские научные связи последней трети XIX – начала XX веков : дис. ... канд. ист. наук : защищена 26.04.1991 / Ирина Игоревна Марушкіна ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1990. – 222 л.

Марушкіна, И. И. Украинско-польские научные связи последней трети XIX – начала XX веков : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.03 – «Всеобщая история» / Ирина Игоревна Марушкіна ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1991. – 17 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук, профессор, член-корреспондент АН УССР *Сохань Павел Степанович*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Макар Юрий Иванович*;

кандидат исторических наук, доцент *Антонюк Сергей Матвеевич*.

Ведущая организация:

Харьковский государственный университет им. А. М. Горького.

13 (13) Муляр, І. Ю. Українсько-польські культурні зв'язки в 20 – 30-х рр. ХХ ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.02.1994 / Інна Юріївна Муляр ; Інститут історії України НАН України. – К., 1993. – 163 арк.

Муляр, І. Ю. Українсько-польські культурні зв'язки в 20 – 30-х рр. ХХ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.03 – «Загальна історія» / Інна Юріївна Муляр ; Інститут історії України НАН України. – К., 1993. – 17 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Мельникова Ірина Миколаївна*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Зашикульняк Леонід Опанасович*;
кандидат історичних наук *Даниленко Віктор Михайлович*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

14 (14) Новікова, С. В. Внесок греків в економічний розвиток Північного Приазов'я (друга половина XIX – початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 23.12.2005 / Світлана Віталіївна Новікова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 228 арк.

Новікова, С. В. Внесок греків в економічний розвиток Північного Приазов'я (друга половина XIX – початок XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Світлана Віталіївна Новікова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 19 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Терентьєва Наталія Олексіївна*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу «Кабінет українсько-грецьких відносин».

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Троциньський Володимир Павлович*, Українська Академія державного управління при Президентові України, декан факультету вищих керівних кадрів;

кандидат історичних наук *Овчаренко Петро Дмитрович*, Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин, заступник завідувача секретаріатом.

Провідна установа:

Донецький національний університет.

Анотація:

У дисертації аналізується господарська діяльність греків у Північному Приазов'ї у другій половині XIX – на початку XX ст. Зокрема, з'ясовані передумови, загальні принципи, напрями розвитку та результативність цієї діяльності у зв'язку із суспільно-політичними процесами, що розгорталися у Російській державі у 60 – 70-х рр. XIX ст. Визначено чинники, що вплинули на заселення та освоєння греками регіону, виділено етапи цього процесу. Розкрито характерні риси та особливості господарювання у сільських громадах. Визначено вплив грецьких купців і підприємців на формування та становище промисловості і торгівлі краю, проаналізовано її головні напрями, загальні та специфічні принципи і тенденції розвитку. Доведено, що греки також суттєво впливали на розвиток торгового судноплавства в Азовському морі та різні сфери життя портових міст. Встановлено, що Північне Приазов'я відіграло помітну роль у зовнішньоекономічних відносинах Російської імперії та Греції, тому що через його порти вивозилася значна частка вітчизняних товарів, представлених в основному сільськогосподарською продукцією та сировиною.

Ключові слова:

Північне Приазов'я, греки-колоністи, грецькі сільські громади, сільське господарство, промисловість, торгівля, грецькі торгові дома, купецтво, посередницька діяльність.

15 (15) Одрін, О. В. Ресурсний потенціал та структура господарської діяльності античних держав Північного Причорномор'я у V–III ст. до н. е. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.06.2007 / Олександр Вадимович Одрін ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 426 арк.

Одрін, О. В. Ресурсний потенціал та структура господарської діяльності античних держав Північного Причорномор'я у V–III ст. до н. е. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Олександр Вадимович Одрін ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор архітектури, професор, член-кореспондент НАН України *Крижицький Сергій Дмитрович*, Інститут археології НАН України, завідувач відділу античної археології.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Дзиговський Олександр Миколайович*, Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова, професор кафедри археології та етнології України;

доктор історичних наук *Гаврилюк Надія Овксентіївна*, Інститут археології НАН України, голова польового комітету.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація становить собою багатоаспектне й комплексне дослідження ресурсного потенціалу та структури господарської діяльності античних держав Північного Причорномор'я часу їх найбільшого економічного розквіту – V–III ст. до н. е.

У ній вперше в історіографії проведено системний аналіз усього комплексу інформації історичних та археологічних джерел у поєднанні з інформацією комплексу природничих та агрономічних наук, що дало змогу дослідити не тільки наявні в минулому, а й потенційні можливості розвитку галузей економіки всіх головних античних держав Північного Причорномор'я. Такий аналіз дав змогу суттєво доповнити, а багато в чому переглянути усталені погляди на структуру економіки античних держав Північного Причорномор'я.

Порівняльний аналіз як ресурсного потенціалу чотирьох основних освоєних греками регіонів Північного Причорномор'я, так і структури економіки античних держав, що в них розташовувались, дозволив заперечити велику подібність між ними. Можна стверджувати, що грецькі колоністи, адаптуючись до екологічних умов різних районів Північного Причорномор'я, застосовували різні адаптаційні моделі.

Ключові слова:

античність, економіка, ресурси, Північне Причорномор'я, структура, господарська діяльність, Тира, Ніконій, Ольвія, Херсонес, Боспор.

16 (16) Павлишена, Ю. В. Внутрішня політика франкістського режиму в Іспанії. 1939–1975 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 21.09.2007 / Юлія Володимирівна Павлишена ; Київський міжнародний університет. – К., 2007. – 194 арк.

Павлишена, Ю. В. Внутрішня політика франкістського режиму в Іспанії. 1939–1975 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Юлія Володимирівна Павлишена ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Іваницька Ольга Павлівна*, Київський міжнародний університет, завідувач кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Камінський Євген Євменович*, Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, завідувач відділу трансатлантичних досліджень;

кандидат історичних наук *Годлевська Валентина Юріївна*, Вінницький національний технічний університет, старший викладач кафедри педагогіки, психології та соціології.

Анотація:

Дисертація є комплексним дослідженням внутрішньої політики Іспанії франкістського періоду (1939–1975 рр.), її етапів та особливостей. Робота присвячена темі, недостатньо розробленій у вітчизняній історичній науці, тому є належним і вагомим доробком у розвиток вітчизняної іспаністики, яка перебуває на стадії свого становлення.

Вперше в українській історіографії здійснено системний аналіз різножанрових джерел франкістського періоду, праць радянських, сучасних вітчизняних, російських та зарубіжних, передовсім іспанських, науковців; досліджено хронологічні межі, періодизацію і юридично-правове наповнення внутрішньої політики авторитарного франкістського режиму, узагальнено її напрями, закономірності, особливості та ліберальну самокорекцію пізнього франкізму в політичній, соціальній, економічній сферах. З'ясовано і систематизовано історичні і правові витoki системи каудилізму, її прерогативи та повноваження; класифіковано провідні ідеологічні риси франкістської держави. На прикладі іспанського досвіду показано багатолікість авторитаризму розвитку, його ефективність, суперечності та зв'язок, який існує між ним та демократією.

Ключові слова:

авторитаризм розвитку, корпоративізм, каудилізм, централізація, унітарна держава, демократизація, легітимність, монархія, уряд, опозиція, католицька церква.

17 (17) Пелешко, А. В. Становлення незалежної грецької держави: 1797–1844 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.01.2006 / Адріана Володимирівна Пелешко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 252 арк.

Пелешко, А. В. Становлення незалежної грецької держави: 1797–1844 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Адріана Володимирівна Пелешко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 18 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Терентьєва Наталія Олексіївна*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу «Кабінет українсько-грецьких відносин».

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Іваницька Ольга Павлівна*, Київський міжнародний університет, завідував кафедри міжнародних відносин;

кандидат історичних наук *Стрельчук Наталія Василівна*, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, доцент кафедри політології.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації висвітлено формування грецької держави від утворення Республіки Семи З'єднаних островів до встановлення конституційної монархії: 1797–1844 рр. Зокрема, з'ясовані передумови, особливості та напрями активізації національно-визвольного руху греків проти османського панування. Визначено, що створення Республіки Семи З'єднаних островів – першого незалежного утворення на території грецьких земель – стало важливим чинником, який стимулював визвольний рух в Греції. Розкрито характерні особливості створення та діяльності перших

загальнонаціональних органів влади в революційній, а потім незалежній Греції. З'ясовані перші кроки на шляху державотворення: скликання Перших Національних Зборів, прийняття конституції та «Декларація незалежності». Доведено, що використання «національних земель» в якості гарантії під позики європейських держав спричинило підпадання Греції до економічної та політичної залежності від них. Доведено, що утворення грецької держави стало результатом складних процесів, що розгортались як на Балканському півострові так і в Східноєвропейському регіоні.

Ключові слова:

Греція, національно-визвольний рух, таємні товариства, грецьке просвітництво, державність, суспільно-політичне та економічне життя, конституційна монархія.

18 (18) Перепелиця, Є. А. Українсько-італійське міждержавне співробітництво в контексті європейської інтеграції (1991–2006 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.03.2007 / Євген Анатолійович Перепелиця ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 225 арк.

Перепелиця, Є. А. Українсько-італійське міждержавне співробітництво в контексті європейської інтеграції (1991–2006 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Євген Анатолійович Перепелиця ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Беловолов Юрій Григорович*, Донецький національний університет, професор кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики;

кандидат історичних наук, доцент *Бацак Костянтин Юрійович*, Київський славістичний університет, доцент кафедри всесвітньої історії.

Провідна установа:

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.

Анотація:

Вперше у вітчизняній історичній науці на широкій джерельній базі здійснено комплексне дослідження процесу становлення і розвитку українсько-італійського міждержавного співробітництва в контексті європейської інтеграції. На основі залучення до наукового обігу нових матеріалів з поточного архіву другого територіального управління Міністерства закордонних справ України, історико-архівного управління МЗС України, поточного архіву Міністерства науки і освіти України, поточного архіву Міністерства культури і туризму України, поточного архіву Торгівельно-промислової палати України та архіву Президії НАН України, розглядаються проблеми еволюції українсько-італійських відносин в 1991–2006 рр. В роботі піддано аналізу двосторонні міждержавні відносини в політичній, економічній та культурно-гуманітарній сферах в умовах розвитку євроінтеграційних процесів. Визначено місце та роль, форми й напрямки співробітництва центральних органів державної влади України та Італійської Республіки. Розглянуто діяльність української діаспори в Італії.

Ключові слова:

Україна, Італійська Республіка, Європейський Союз, міждержавне співробітництво, європейська інтеграція, українсько-італійські відносини, політичне співробітництво, економічні стосунки, культурно-гуманітарні відносини.

19 (19) Поїздник, І. І. Відносини між Греко-католицькою та Римо-католицькою церквами на українсько-польському порубіжжі (1939–1946 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.11.2007 / Інна Іванівна Поїздник ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 251 арк.

Поїздник, І. І. Відносини між Греко-католицькою та Римо-католицькою церквами на українсько-польському порубіжжі (1939–1946 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Інна Іванівна Поїздник ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Лисенко Олександр Євгенович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин;

кандидат історичних наук *Рубльова Наталія Степанівна*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, старший науковий співробітник.

Анотація:

Дисертація присвячена дослідженню взаємин між ГКЦ та РКЦ в контексті суспільно-політичного, національного та духовного життя українсько-польського порубіжжя 1939–1946 рр. В роботі простежено еволюцію державної політики в релігійній та етноконфесійній сферах залежно від геополітичних обставин та воєнних подій, проаналізовано позицію греко-католицьких і римо-католицьких ієрархів та духовенства щодо протистояння своїх вірних в період війни, розкрито релігійний аспект українсько-польського трансферу 1939–1946 рр.

На підставі результатів дослідження зроблено висновки, що трансформація відносин між Греко-католицькою та Римо-католицькою церквами в роки Другої світової війни здійснювалась насамперед під впливом суспільно-політичних чинників. Етноконфесійні зміни на українсько-польському порубіжжі в 1939–1946 рр. відображенні в сучасній національній та релігійній ситуації в Україні та Польщі.

Ключові слова:

етнорелігійна сфера, Греко-католицька церква, Римо-католицька церква, міжцерковні відносини, українсько-польське порубіжжя, Друга світова війна.

20 (20) Попок, А. А. Українські поселення на Далекому Сході як історичний та етнокультурний феномен (кінець XIX–XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 23.10.2002 / Андрій Андрійович Попок ; Інститут соціології НАН України. – К., 2002. – 214 арк.

Попок, А. А. Українські поселення на Далекому Сході як історичний та етнокультурний феномен (кінець XIX–XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Андрій Андрійович Попок ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Троцинський Володимир Павлович*, Українська Академія державного управління при Президентові України, декан факультету вищих керівних кадрів.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Леценко Леонід Овдійович*, Дипломатична академія України при МЗС України, професор кафедри зовнішньої політики і міжнародного права;

кандидат історичних наук *Овчаренко Петро Дмитрович*, Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин, заступник завідувача секретаріатом.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У роботі на широкій джерельній базі вперше комплексно розглянуто процес формування українських поселень на Далекому Сході (на прикладі Зеленого Клину та Маньчжурії) від початку їх формування до нинішнього часу. З використанням історичних, соціологічних та міждисциплінарних методів розкриваються проблеми інтеграції українців у нове суспільство, особливості етнопонаціонального самовиявлення далекосхідних українців в різні історичні періоди, сучасний стан та перспективи їхнього етнокультурного розвитку; дається характеристика громадсько-політичного життя діаспори. Автором здійснено політико-правовий аналіз актуальних законодавчих та нормативних актів, що регулюють етнопонаціональні процеси в Російській Федерації, зібрано й систематизовано емпіричний матеріал про сучасні етнопонаціональні процеси в регіоні через призму визначених аспектів проблеми, сформульовано практичні рекомендації щодо удосконалення державної політики України стосовно «східної української діаспори».

Ключові слова:

Далекий Схід, українські поселення, Зелений Клин, Маньчжурія, українська діаспора, українці на Далекому Сході.

21 (21) Постемська, І. А. Політика безпеки і оборони об'єднаної Німеччини. 1990–1998 роки : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.06.2010 / Ілона Анатоліївна Постемська ; Київський міжнародний університет. – К., 2010. – 241 арк.

Постемська, І. А. Політика безпеки і оборони об'єднаної Німеччини. 1990–1998 роки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Ілона Анатоліївна Постемська ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 21 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Іваницька Ольга Павлівна*, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, професор кафедри всесвітньої історії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кудряченко Андрій Іванович*, Інститут європейських досліджень НАН України, директор;

кандидат історичних наук *Омельченко Андрій Вікторович*, Запорізький національний університет, старший викладач кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному аналізу процесу формування і реалізації політики безпеки і оборони ФРН у 1990–1998 роках. Проаналізовано широке коло різножанрових джерел досліджуваного періоду, проведено ґрунтовне вивчення головних військово-політичних документів та на їх основі простежено еволюцію безпекової та оборонної стратегії ФРН. Зроблено оцінку сучасного стану науково-дослідницької розробки теми, здійснено історіографічний аналіз праць вітчизняних та зарубіжних науковців з проблематики безпекової і оборонної політики Німеччини. Систематизовано головні геополітичні фактори та цінні механізми прийняття та імплементації політичних рішень в безпековій сфері, визначено групи акторів, які впливали на процес формування політики безпеки і оборони об'єднаної Німеччини в 1990–1998 роках.

Визначено сутність німецького підходу до реформування збройних сил та запропоновано аналіз складових процесу реформування Бундесверу. Розширено фактографічну і джерельну базу дослідження ролі ФРН у врегулюванні міжнародних криз, систематизовано практику участі Німеччини у міжнародних миротворчих операціях.

Вивчено провідні аспекти формування німецького стратегічного курсу щодо реформування міжнародної безпекової архітектури на тлі кардинальних змін постбіполярної доби. Узагальнено внесок Німеччини у процес розбудови провідних безпекових проектів та інституцій (НАТО, ЗСС, ЄБОІ, ОБСЄ, німецько-французька співпраця в сфері безпеки і оборони), підтверджено пріоритетність мультилатерального підходу в німецькій зовнішній та безпековій політиці.

Ключові слова:

ФРН, політика безпеки і оборони, міжнародна безпекова архітектура, збройні сили, миротворчі операції, НАТО, Європейська безпекова та оборонна ідентичність, ЗСС, ОБСЄ, німецько-французька співпраця.

22 (22) Рудик, С. Я. Переселення українських біженців і переміщених осіб до США та Канади після Другої світової війни: причини, особливості, наслідки (1945–1953 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.09.2003 / Сергій Ярославович Рудик ; Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. – Чернівці, 2003. – 177 арк.

Рудик, С. Я. Переселення українських біженців і переміщених осіб до США та Канади після Другої світової війни: причини, особливості, наслідки (1945–1953 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Сергій Ярославович Рудик ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Макар Юрій Іванович*, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, завідувач кафедри міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Павленко Микола Ілліч*, Національна академія внутрішніх справ МВС України, професор кафедри історії держави і права;

кандидат історичних наук *Овчаренко Петро Дмитрович*, Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин та міжнаціональних відносин, заступник завідувача секретаріатом.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У роботі на широкій джерельній базі вперше комплексно розглянуто процес переселення українців до США та Канади після Другої світової війни в рамках розв'язання міжнародної проблеми біженців і переміщених осіб.

З використанням історичних та міждисциплінарних методів показано взаємозв'язок між причинами та факторами, які обумовили масові міграції українців на Захід упродовж війни та перших років після її закінчення, різними підходами країн-переможниць щодо її розв'язання та власне самим переселенням до країн Північної Америки, його особливостями та наслідками.

Розкриття теми здійснено на перетині кількох історичних дисциплін: історії міжнародних відносин, військової історії, а також національної історії України, США, Канади, Німеччини та Австрії.

Ключові слова:

імміграція, еміграція, переселення, репатріація, Друга світова війна, переміщені особи, біженці, США, Канада.

23 (23) Сергієнко, Т. С. Українсько-словацькі відносини: формування системи міждержавного співробітництва (1990-і роки) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.05.2003 / Тетяна Степанівна Сергієнко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 266 арк.

Сергієнко, Т. С. Українсько-словацькі відносини: формування системи міждержавного співробітництва (1990-і роки) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Тетяна Степанівна Сергієнко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Майборода Олександр Микитович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, завідувач відділу етнополітики Центру історичної політології;

кандидат історичних наук, професор *Постоловський Руслан Михайлович*, Рівненський державний гуманітарний університет, ректор.

Провідна установа:

Дипломатична академія України при МЗС України.

Анотація:

Досліджується процес становлення і розвитку системи українсько-словацького міждержавного співробітництва в 1990-ті роки. На основі введення до наукового обігу нових матеріалів з центральних державних і відомчих архівів України та СР розглядаються проблеми перехідного періоду співробітництва початку 1990-х років та формування договірно-правової бази міждержавних стосунків двох незалежних країн після 1993 р., становлення системи взаємодії між основними державними інституціями України і СР – парламентами і урядами, главами держав і урядів, міністерствами і відомствами; діяльність Міжурядової українсько-словацької комісії з питань торгово-економічного і науково-технічного співробітництва та Міжурядової українсько-словацької комісії з питань національних меншин, освіти і культури; взаємодія регіональних і місцевих органів державної влади і самоврядування України і СР, транскордонна співпраця регіонів двох країн, у тому числі в рамках Карпатського євро регіону.

Ключові слова:

Україна, Словаччина, міжнародні відносини, українсько-словацькі відносини, система міждержавного співробітництва, транскордонне співробітництво.

24 (24) Стрикун, І. С. Становлення білоруської державності (1917–1921 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.09.2010 / Ірина Сергіївна Стрикун ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 203 арк.

Стрикун, І. С. Становлення білоруської державності (1917–1921 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Ірина Сергіївна Стрикун ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАПН України *Ткаченко Василь Миколайович*, Національна академія педагогічних наук України, радник Президії; кандидат історичних наук *Дедурін Геннадій Геннадійович*, Харківський національний університет внутрішніх справ МВС України, старший викладач кафедри історії державності України та українознавства.

Анотація:

У дисертації висвітлено становлення білоруської державності від створення білоруських партій і політичних організацій й висунення ними на передній план ідеї національного самовизначення Білорусі до укладення Ризького мирного договору, яким визначався радянсько-польський кордон, що проліг на білоруському відтинку. Зокрема з'ясовано передумови, особливості становлення білоруської державності на національній і радянській основі. Визначено, що створення Білоруської Народної Республіки, було одним із визначальних чинників першого проголошення радянською Росією утворення Соціалістичної Радянської Республіки Білорусь (СРРБ). Розкрито характер і причини нетривалого існування СРРБ та об'єднаної радянської республіки Литви і Білорусі. Установлено, що друге проголошення утворення СРРБ носило пропагандистський характер. Доведено, що у Білорусі як самостійній державній одиниці не була запікаплена жодна із воюючих сторін і країн-сусідів. Доведено, що утворення білоруської держави стало результатом складних процесів післявоєнного переоблаштування світу.

Ключові слова:

Білорусь, національно-визвольний рух, політичні організації, партії, державність. БНР, СРРБ, СРРЛіБ, Польща, Литва, радянсько-польська війна.

25 (25) Терентьєва, О. О. Просвітницька і благодійна діяльність грецьких купців: на прикладі діяльності родини Зосимів (кін. XVIII – сер. XIX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.11.2004 / Олена Олександрівна Терентьєва ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 226 арк.

Терентьєва, О. О. Просвітницька і благодійна діяльність грецьких купців: на прикладі діяльності родини Зосимів (кін. XVIII – сер. XIX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Олена Олександрівна Терентьєва ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Гуржій Олександр Іванович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу історії України середніх віків.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кудряченко Андрій Іванович*, Міжнародна Академія Управління персоналом, Інститут соціальних наук, директор; кандидат історичних наук, доцент *Пахоменко Сергій Петрович*, Маріупольський державний гуманітарний університет.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

У дисертації аналізується просвітницька та благодійна діяльність грецьких купців-емігрантів наприкінці XVIII – середині XIX ст. (на прикладі діяльності братів Зосимів), з'ясовано передумови, загальні принципи, напрями розвитку та результативність діяльності Зосимів у зв'язку із суспільно-політичними процесами, що розгорталися в Османській імперії та в місцях розселення греків – на територіях Російської держави та Італії. Визначено фактори, що вплинули на формування самосвідомості і ментальних

особливостей грецької діаспори. Розкрито характерні риси новогрецького просвітництва та внесок братів у збереження етнокультурної спадщини греків. Проаналізовано головні напрями, загальні та специфічні принципи і тенденції розвитку благодійності грецьких купців, а також доведено що значні кошти родини Зосимів йшли на будівництво та утримання церковних споруд, духовних та загальноосвітніх навчальних закладів, матеріальну допомогу бідним парафіянам грецьких церков, лікарням, притулкам для сиріт, науковим товариствам, використовувались при наданні стипендій для учнів та студентів.

Ключові слова:

благодійність, меценатство, освіта, купецтво, ментальність, національні традиції, національна свідомість, грецька діаспора, родина Зосимів, духовне життя.

26 (26) Трофимчик, А. В. Становление советской системы образования в западных областях Белорусской Советской Социалистической Республики в 1939–1941 гг. : дис. ... канд. ист. наук : защищена 28.05.2004 / Анатолий Викторович Трофимчик ; Институт европейских исследований НАН Украины. – К., 2004. – 288 л.

Трофимчик, А. В. Становлення радянської системи освіти в західних областях Білоруської Радянської Соціалістичної Республіки в 1939–1941 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Анатолий Викторович Трофимчик ; Институт історії України НАН України. – К., 2004. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Верстюк Владислав Федорович*, Інститут європейських досліджень НАН України, заступник директора.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини ХХ століття;

кандидат історичних наук *Руккас Андрій Олегович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри історії слов'ян.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації досліджується становлення радянської системи освіти на приєднаних у 1939 р. до БРСР територіях: перетворення старих учбових закладів і виникнення нових. Аналізується структура так званої народної освіти. Показані форми і зміст процесів створення і розвитку радянської системи освіти. Важливим моментом у дослідженні є розгляд теми у контексті внутрішньої та зовнішньої політики Кремля, що дозволило по-новому підійти до причинно-наслідкових пояснень багатьох сторін радянської сфери освіти. Виявляється її жорстка залежність від стратегічних ходів радянської держави.

Дослідження розвінчує радянські міфи, у першу чергу про підвищення рівня навчання у школах, а також задоволення національних потреб меншин і самих білорусів.

З основними для себе завданнями системи освіти радянська влада впоралася: фактично за півтора року освіта стала суто радянською, над молодого покоління до літа 1941 р. було встановлено тотальний контроль і диктат, до того ж школа, як і передбачалося, стала важливим соціальним інститутом проведення в маси державної політики.

Ключові слова:

система освіти, школа, учбові заклади, навчальний рік, комуністична ідеологія, радянська освіта.

27 (27) Шилова, А. В. Роль світового співтовариства в урегулюванні югославської кризи та участь у цьому процесі України (90-ті роки ХХ ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.11.1998 / Алла Василівна Шилова ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 215 арк.

Шилова, А. В. Роль світового співтовариства в урегулюванні югославської кризи та участь у цьому процесі України (90-ті роки ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Алла Василівна Шилова ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Майборода Олександр Микитович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, завідувач відділу етнополітології;

кандидат історичних наук, доцент *Каменецький Максим Станіславович*, Київський університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики.

Провідна установа:

Інститут світової економіки та міжнародних відносин НАН України.

Анотація:

Дисертацію присвячено комплексному аналізу політики світового співтовариства щодо врегулювання югославської кризи й участі в цьому процесі України. На основі критичного аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури, введення в науковий обіг оригінальних джерел висвітлюються три взаємозв'язані складові обраної теми: передумови югославського конфлікту; засоби врегулювання югославської кризи світовим співтовариством; роль України в зусиллях світового співтовариства щодо підтримання миру та стабільності на Балканах.

Ключові слова:

югославська криза, світове співтовариство, врегулювання, зовнішня політика, співробітництво, Україна.

28 (28) Яцишин, М. М. Українсько-німецькі культурні зв'язки кінця 80-х – 90-і роки ХХ століття : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.05.1997 / Михайло Михайлович Яцишин ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 220 арк.

Яцишин, М. М. Українсько-німецькі культурні зв'язки кінця 80-х – 90-і роки ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Михайло Михайлович Яцишин ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 21 с.

Наукові керівники:

доктор історичних наук, професор *Колесник Віктор Пантелеймонович*;

доктор історичних наук, професор *Кулинич Іван Маркович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Гулевич Віктор Наумович*;

кандидат історичних наук, доцент *Папенко Наталія Степанівна*.

Провідна установа:

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Анотація:

Исследуются взаимосвязи украинской и немецкой культур, показано влияние внешних и внутренних факторов на их развитие. Впервые эти связи осуществляются на широкой государственно-правовой основе, отражая тенденцию к углублению и расширению. Результативные культурные связи между Украиной и Германией положительно влияют на европейское направление внешнеполитического курса украинского государства.

Ключові слова:

Україна, Німеччина, культурні зв'язки, співробітництво, договірно-правова база, освіта, наука.

ДОКТОРСЬКІ ДИСЕРТАЦІЇ

1 (29) Вегеш, М. М. Закарпаття в контексті центрально-європейської політичної кризи напередодні Другої світової війни : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 29.05.1998 / Микола Миколайович Вегеш ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 379 арк.

Вегеш, М. М. Закарпаття в контексті центрально-європейської політичної кризи напередодні Другої світової війни : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Микола Миколайович Вегеш ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 39 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України 20 – 30-х рр. XX ст.;

доктор історичних наук, професор *Король Іван Федорович*, Ужгородський державний університет, професор кафедри нової і новітньої історії та історіографії;

доктор історичних наук *Троцинський Володимир Павлович*, Інститут соціології НАН України, головний науковий співробітник.

Провідна установа:

Чернівецький державний університет ім. Ю. Федьковича.

Анотація:

У дисертації вперше в історіографії комплексно досліджено місце і роль Закарпаття в контексті центральноєвропейської політичної кризи напередодні Другої світової війни. На основі критичного аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури і введення до наукового обігу оригінальних, джерел системно висвітлюються взаємозв'язані проблеми комплексної теми: міжнародне становище краю наприкінці 30-х років та вплив міжнародного фактору на внутрішньополітичний і культурний розвиток Закарпаття, аналізуються головні етапи еволюції державно-правового статусу Підкарпатської Русі – Карпатської України. Окрему увагу приділено висвітленню політичної діяльності автономних урядів А. Бродія і А. Волошина, збройним силам Карпатської України – Карпатській Січі, простежено антиукраїнську і античехословацьку діяльність угорської іреденти в Закарпатті. У дисертації стверджується, що Закарпаття напередодні Другої світової війни переживало гостру політичну кризу. Це, безперечно, стосується також Чехословаччини і всієї Центральної Європи. Незважаючи на такі обставини, Карпатська Україна виявилася єдиною, яка наприкінці 30-х років проголосила свою незалежність.

Ключові слова:

Підкарпатська Русь – Карпатська Україна (Закарпаття), Чехословаччина, політична криза, міжнародні відносини, Віденський арбітраж, Карпатська Січ, угорський іредентизм.

2 (30) Віднянський, С. В. Українське питання в міжвоєнній Чехословаччині : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 28.03.1997 / Степан Васильович Віднянський ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – [Дисертація у формі наукової доповіді].

Віднянський, С. В. Українське питання в міжвоєнній Чехословаччині : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Степан Васильович Віднянський ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 108 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Кульчицький Станіслав Владиславович*;

доктор історичних наук, професор *Гранчак Іван Михайлович*;

доктор історичних наук, головний науковий співробітник *Троцинський Володимир Павлович*.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

Впервые в историографии исследованы место и роль Украины и украинского вопроса в политике Чехословацкой республики и обобщены опыт чехословацко-украинских взаимоотношений в межвоенный период и их значение в истории украинского народа. На основе критического анализа отечественной и зарубежной литературы и введения в научный оборот оригинальных источников системно освещаются три взаимосвязанные проблемы комплексной темы: условия и факторы формирования и эволюции политики ЧСР по отношению к Украине и украинскому вопросу в становление чехословацко-украинских межгосударственных отношений в межвоенный период, проблема Подкарпатской Руси-Карпатской Украины (Закарпаття) в политике Чехословакии и ее отношение к межвоенной украинской эмиграции в ЧСР.

Ключові слова:

Україна, українське питання, Чехословаччина, державність, політика, міжнародні зв'язки, Підкарпатська Русь – Карпатська Україна (Закарпаття), русини-українці, міжвоєнна українська еміграція, національно-культурне відродження.

3 (31) Вовканич, І. І. Системні суспільно-політичні перетворення в Чехословаччині (1945–1948 рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 07.12.2001 / Іван Іванович Вовканич ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 426 арк.

Вовканич, І. І. Системні суспільно-політичні перетворення в Чехословаччині (1945–1948 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Іван Іванович Вовканич ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 37 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Даниленко Василь Михайлович*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, провідний науковий співробітник відділу вивчення та публікації зарубіжних джерел з історії України;

доктор історичних наук, професор *Кірсенко Михайло Володимирович*, Дипломатична академія України при МЗС України, професор кафедри зовнішньої політики і міжнародного права;

доктор історичних наук, професор *Троян Сергій Станіславович*, Рівненський інститут слов'янознавства Київського інституту «Слов'янський університет», завідувач кафедри міжнародних відносин і країнознавства.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Досліджується взаємодія внутрішніх і зовнішніх факторів у процесі суспільно-політичного розвитку ЧСР на перехідному етапі розвитку чехословацького суспільства впродовж перших повоєнних років. На базі вперше введених в науковий обіг документів і матеріалів з архівів Чехії, Словаччини, Росії та України розглядаються питання еволюції політичної системи ЧСР в 1945–1948 рр. та її партійно-політичної структури, діяльності Національного фронту чехів і словаків, місця і ролі Словаччини в державно-конституційній системі ЧСР, політики чехословацької держави щодо національних меншин, зміни зовнішньополітичної орієнтації Чехословаччини із Заходу на Схід, чехословацько-радянського співробітництва і ролі СРСР у встановленні тоталітарного режиму в ЧСР в лютому 1948 р. Характеризуються політико-ідейні платформи провідних партійних сил і державно-політичних лідерів, відмова еліти від ідеології «лібералізму» та вибір «соціалізуючого» варіанту суспільного розвитку. Розглядається т. зв. «бенешівська модель» будівництва соціалізму в ЧСР та ставлення до неї радянського керівництва. Аналізуються внутрішні і зовнішні чинники приходу ліворадикальних сил до влади в Чехословаччині та процес «самосоціалізації» чехословацького суспільства. Доведено, що із падінням останньої східноєвропейської парламентської демократії повоєнного періоду внаслідок лютневого 1948 р. комуністичного путчу в ЧСР завершилося формування Радянським Союзом зони його виключного впливу у Східній Європі та спорудження ним «залізної завіси» у стосунках із Заходом.

Ключові слова:

політична система, демократія, тоталітаризм, Чехословаччина, Словаччина, СРСР, «совєтизація».

4 (32) Горобець, В. М. Проблема легітимізації еліти козацької України в зовнішньополітичній діяльності Гетьманату: стосунки з Росією та Річчю Посполитою (1654–1665 рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.04.2002 / Віктор Миколайович Горобець ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 454 арк.

Горобець, В. М. Проблема легітимізації еліти козацької України в зовнішньополітичній діяльності Гетьманату: стосунки з Росією та Річчю Посполитою (1654–1665 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Віктор Миколайович Горобець ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 34 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*, Інститут історії України НАН України, директор, завідувач відділу історії України середніх віків.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Крижанівський Олег Прокопович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії стародавнього світу та середньовіччя;

доктор історичних наук, професор *Потульницький Володимир Арнольдович*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, провідний науковий співробітник;

доктор історичних наук, професор *Щербак Віталій Олексійович*, Національний університет «Києво-Могилянська академія», професор кафедри історії.

Провідна установа:

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.

Анотація:

Дисертація є першим в українській історіографії дослідженням українсько-російських і українсько-польських відносин середини 1650-х – першої половини 1660 рр., виконаним з урахуванням їх тісної взаємодії і взаємовпливів, на основі аналізу широкої фактури міжнародних процесів Центрально-Східної Європи та в контексті пошуку елітою козацької України способів легітимації свого привілейованого становища. Встановлено, що вирішення проблеми легітимації нової еліти виступало однією з головних домінант зовнішньополітичної діяльності Гетьманату. Простежено вплив української зовнішньої політики на структуру військово-політичної рівноваги в Центрально-Східній Європі. З'ясовано рівень кореляції зовнішньополітичного курсу Гетьманату та регіональних процесів. Переглянуто існуючі характеристики вузлових питань українсько-російських та українсько-польських взаємин. Запропоновано нове тлумачення суті суспільно-політичного протистояння на Лівобережжі на початку 1660-х рр.

Ключові слова:

українсько-російські відносини, українсько-польські відносини, легітимація, еліта, Центрально-Східна Європа.

5 (33) Держалюк, М. С. Угорська політична еміграція в Європі у міжвоєнний період : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.11.1993 / Микола Степанович Держалюк ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 422 арк.

Держалюк, М. С. Угорська політична еміграція в Європі у міжвоєнний період : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.03 – «Загальна історія» / Микола Степанович Держалюк ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 31 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Шевченко Федір Павлович*;

доктор історичних наук, професор *Гранчак Іван Михайлович*;

доктор історичних наук *Савельєв Володимир Леонідович*.

Провідна установа:

Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка.

6 (34) Іваницька, О. П. Франкістська Іспанія. 1939–1975 рр. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 27.01.1998 / Ольга Павлівна Іваницька ; Вінницький державний педагогічний інститут. – Вінниця, 1997. – 384 арк.

Іваницька, О. П. Франкістська Іспанія. 1939–1975 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» ; 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Ольга Павлівна Іваницька ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 39 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Таран Лідія Валентинівна*, Київський інститут «Слов'янський університет»;

доктор історичних наук *Камінський Євген Євгенович*, Інститут світової економіки та міжнародних відносин НАН України, завідувач відділу Європи й Америки;

доктор історичних наук, професор *Щербак Микола Григорович*, Київський університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки.

Провідна установа:

Чернівецький державний університет ім. Ю. Федьковича

Анотація:

Вперше у вітчизняній історіографії досліджується на тлі радянської, російської та зарубіжної історичної літератури соціально-економічний та політичний розвиток Іспанії у 1939–1975 рр., простежуються типологія франкізму в системі тоталітарно-авторитарних політичних режимів, причини та закономірності утвердження. Його законодавче та інституційне оформлення після громадянської війни, економічна та соціальна практика, пропонується нова концепція франкістського режиму як авторитарної політичної системи стабілізаційно-реформаційного характеру, узагальнюються основні закономірності іспанського історичного досвіду демократизації.

Ключові слова:

тоталітаризм, авторитаризм, франкізм, фашизм, фаланга, кортеси, каудилізм, органічні закони, органічна демократія, католицизм, іспанідал, корпоративізм, патерналізм, вертикальні профспілки, автаркія, економічний націоналізм, опусдеїсти, технократи.

7 (35) Корновенко, С. В. Аграрна політика урядів А. Денікіна та П. Врангеля (1919–1920 рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 29.01.2010 / Сергій Валерійович Корновенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 474 арк.

Корновенко, С. В. Аграрна політика урядів А. Денікіна та П. Врангеля (1919–1920 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Сергій Валерійович Корновенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 40 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Реснт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Орлик Василь Михайлович*, Кіровоградський національний технічний університет, завідувач кафедри гуманітарних наук та документознавства;

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Солдатенко Валерій Федорович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, завідувач відділу соціально-політичної історії;

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАПН України *Ткаченко Василь Миколайович*, Національна академія педагогічних наук України, радник Президії.

Анотація:

У дисертації на основі аналізу здобутків попередників, широкого джерельного матеріалу, частину якого вперше введено до наукового обігу, об'єктивно-науково вивчено аграрну політику урядів А. Денікіна та П. Врангеля у 1919–1920 рр. на

території Новоросійської, Харківської, Малоросійської та Таврійської губерній. Автором з'ясовано, що аграрне питання в програмних засадах Білого руху Півдня Росії було представлено фактично від початку його формування, тобто вже у «Конституції генерала Л. Корнілова» (грудень 1917 – січень 1918 рр.), у подальших програмних та законодавчих документах воно уточнювалося та доповнювалося (залежно від конкретних історичних обставин та завдань, що стояли перед його лідерами). У дисертації розкрито, що А. Денікін, П. Врангель, очолювані ними уряди, комплексно підходили до вирішення аграрного питання, усвідомлюючи його соціально-економічне та суспільно-політичне значення. Вони наріжним каменем своєї аграрної політики вважали інтенсифікацію сільського господарства як галузі, поліпшення матеріальних статків селянства як гаранту існування оновленої моделі російської державності, повноправного суб'єкта соціально-економічних, суспільно-політичних відносин. У роботі встановлено, що основні положення аграрного законодавства урядів А. Денікіна, П. Врангеля узгоджувалися зі змістом аграрного законодавства урядів Радянської Росії, Польщі, Румунії, Чехословаччини, Болгарії та інших країн Центральної та Південно-Східної Європи. На підставі аналізу залученого до дослідження різнопланового джерельного матеріалу у дисертації обґрунтовано твердження про те, що селянство Новоросійської, Харківської, Малоросійської та Таврійської губерній у політичному відношенні вимагало від влади Білого руху Півдня Росії «порядку», який встановить «господар». Автором доведено, що програмні положення суспільно-політичного компонента аграрної політики урядів А. Денікіна, П. Врангеля носили конструктивний, проселянський характер. Їхній зміст відповідав сутності «політичної програми» селянства. Контент-аналіз діловодної, офіційної та іншої документації засвідчує, що лідери Білого руху Півдня Росії стояли на позиціях діалогу із селянством, юридично та практично закріплюючи це.

Ключові слова:

Білий рух, Білий рух Півдня Росії, уряди А. Денікіна та П. Врангеля, території, на які поширювалася влада Білого руху Півдня Росії, аграрна політика, аграрна політика урядів А. Денікіна та П. Врангеля, аграрне питання.

8 (36) Кудряченко, А. І. Європейська політика Федеративної Республіки Німеччини (1970–1991 роки) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 27.01.1995 / Андрій Іванович Кудряченко ; Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. – К., 1995. – 412 арк.

Кудряченко, А. І. Європейська політика Федеративної Республіки Німеччини (1970–1991 роки) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.03 – «Загальна історія» / Андрій Іванович Кудряченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 50 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Гулевич Віктор Наумович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Марков Карло Анатолійович*;

доктор історичних наук, професор *Гайдуков Леонід Федорович*;

доктор історичних наук, професор *Хижняк Ігор Антонович*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

В диссертации исследуются особенности формирования и реализации европейской политики ФРГ в исторически завершённый период, которая в

значительной мере способствовала решению проблем послевоенного устройства континента, имела непосредственное влияние на преодоление государственного раскола Германии и военно-политического противостояния в Европе. Доказывается, что европейская политика Бонна имела успех потому, что базировалась на германских национальных интересах и научных основах разработки и осуществления ее стратегии и тактики. Соискатель защищает следующие положения: национальные устремления к воссоединению независимы от политического строя и достигаются благодаря региональной внешней политике; опыт параллельного развития ФРГ и ГДР подтверждает, что уровень демократии и свободы определяет направление национальных устремлений, является фундаментом центростремительных сил; европейская политика новой ФРГ – пример повышения конструктивных аспектов великой страны континента, фактор стабильности и необратимости исторических перемен в современном мире; наличие в Европе объединенной Германии существенно изменяет систему политических координат, смещает центры политического притяжения и знаменует начало новой системы международных отношений, деятельным фактором которой является немецкая внешняя политика.

Ключові слова:

політично-правове врегулювання, національні інтереси, дві держава в Німеччині, деідеологізація, примирення, партнерство, так звана розрядка, конвергентні стосунки, соціально-економічне і політичне самовизначення, національна ідентифікація, об'єднання, подолання розколу, біполярний світ, інтеграція, дезінтеграція, розвал, міжнародні відносини, незалежність, суверенітет, пост конфронтаційний період, повоєнний устрій, багатополосна система, стратегічні партнери, європейська безпека, регіоналізація відносин.

9 (37) Мартинов, А. Ю. Соціально-економічний і політичний розвиток об'єднаної Німеччини (1990–2005 роки) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 25.04.2008 / Андрій Юрійович Мартинов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 522 арк.

Мартинов, А. Ю. Соціально-економічний і політичний розвиток об'єднаної Німеччини (1990–2005 роки) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Андрій Юрійович Мартинов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 26 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Газін Володимир Прокопович*, Кам'янець-Подільський державний університет, професор кафедри всесвітньої історії;

доктор історичних наук, професор *Кудряченко Андрій Іванович*, Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України, завідувач відділу стратегії розвитку політичної системи та громадянського суспільства;

доктор історичних наук, професор *Леценко Леонід Овдійович*, Дипломатична академія України при МЗС України, професор кафедри європейської та євроатлантичної інтеграції.

Анотація:

Проаналізовано передумови та історичні наслідки об'єднання Німеччини. Досліджено специфіку, історичний характер, рушійні соціально-політичні сили, зовнішні та внутрішні чинники «оксамитової революції» в НДР. Проаналізовано вплив створення

Монетарного союзу ЄС на трансформацію соціального ринкового господарства Німеччини. Встановлено кореляцію між ціннісними та політичними орієнтирами громадян ФРН. Висвітлено трансформацію політичних інститутів об'єднаної Німеччини. Розглянуто специфіку функціонування та особливості діяльності правоцентристських та лівоцентристських політичних партій ФРН. Доказано, що пошуки німецькою політичною елітою «нового центру» обумовлювалися соціальною мобільністю німецького середнього класу. Внесено суттєві корективи в розуміння кореляції між об'єднанням Німеччини та прискоренням процесу європейської інтеграції впродовж 90-х рр. XX ст. Висвітлено німецькі підходи до розширення Європейського Союзу та проаналізовано ризики зазначеного процесу для гомогенності соціального та політичного простору ЄС. На основі компаративного підходу до висвітлення засад зовнішньої політики ФРН щодо Росії, України. Розглянуто концептуальні засади німецької стратегії після розпаду СРСР. Показано еволюцію підходів урядів Г. Коля та Г. Шредера до формалізації та реалізації «східної політики».

Ключові слова:

об'єднання Німеччини, трансформація німецького суспільства, соціальне ринкове господарство, глобалізація, європейська валютна система, християнсько-демократична партія, християнсько-соціальний союз, вільна демократична партія, соціал-демократична партія, партія демократичного соціалізму, партія зелених, європейська інтеграція, Європейський Союз, трансатлантичне співробітництво, Росія, Україна.

10 (38) Матьовка, М. П. Рух неприєднання в системі міжнародних відносин (60 – 90-ті роки XX ст.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 31.05.2002 / Микола Петрович Матьовка ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 404 арк.

Матьовка, М. П. Рух неприєднання в системі міжнародних відносин (60 – 90-ті роки XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Микола Петрович Матьовка ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 36 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Гончар Борис Михайлович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн;

доктор історичних наук *Даниленко Василь Михайлович*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, провідний науковий співробітник відділу вивчення та публікації зарубіжних джерел з історії України;

доктор історичних наук, професор *Леценко Леонід Овдійович*, Дипломатична академія України при МЗС України, професор кафедри зовнішньої політики і міжнародного права.

Провідна установа:

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича.

Анотація:

У дисертації комплексно досліджено місце та роль Руху неприєднання в системі міжнародних відносин другої половини XX століття. На основі критичного аналізу вітчизняної та зарубіжної літератури і введення до наукового обігу оригінальних джерел системно висвітлено взаємопов'язані проблеми: діяльності Руху неприєднання у даний

період та значення для України співробітництва з ним. Встановлено, що він, з одного боку, результат дипломатії біполярного світу, тобто, активного ідейно-політичного, економічного, дипломатичного і шпигунсько-диверсійного протистояння колишнього СРСР і США та їх союзників, а з другого – амбіційності політичних діячів країн, яка могла реалізуватися тільки у Русі неприєднання. Визначені основні етапи його діяльності, в тому числі і по налагодженню співробітництва з Україною. Здійснено комплексний аналіз чинників, які визначили політику Руху неприєднання стосовно міжнародних організацій, форм його співробітництва на міждержавному та регіональному рівнях, зв'язків України з ним та їх вплив на формування її національно-державних інтересів.

Ключові слова:

амбіційність, багатовекторність, етнічна група, етнополітика, інавгурація, імідж, консенсус, міжнародні відносини, позаблоковість, Рух неприєднання, саміт.

11 (39) Орлик, В. М. Податкова політика уряду Російської імперії в кінці XVIII – середині XIX ст. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.09.2008 / Василь Михайлович Орлик ; Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – 547 арк.

Орлик, В. М. Податкова політика уряду Російської імперії в кінці XVIII – середині XIX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 – «Історія України»; спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Василь Михайлович Орлик ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 33 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Реснт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Наулко Всеволод Іванович*, Київський славистичний університет, завідувач кафедри історії України та культурології;

доктор історичних наук, професор *Путро Олексій Іванович*, Державна академія керівних кадрів культури та мистецтва, завідувач кафедри суспільних наук;

доктор історичних наук, професор *Щербак Надія Олександрівна*, Київський національний університет внутрішніх справ МВС України, професор кафедри гуманітарних дисциплін.

Анотація:

У дисертації вперше в історіографії комплексно досліджено податкову політику уряду Російської імперії наприкінці XVIII – в середині XIX ст. Здійснено системний і порівняльний аналіз цієї політики в різних регіонах Російської імперії, головну увагу приділено Полтавській, Чернігівській, Слобідсько-Українській (Харківській), Волинській, Київській, Подільській, Катеринославській, Херсонській і Таврійській губерніям, а також проведено історико-порівняльний аналіз із регіонами Білорусі та Прибалтики.

З'ясовано витоки, принципи адміністрування та головні чинники впливу на політику уряду імперії Романових у сфері оподаткування. Досліджено спільне й відмінне в оподаткуванні «великоросійських» та «окраїнних» губерній. Доведено, що ставки подушного були єдиними для держави, а ставки оброчної податі – встановлені за класами. У той же час указується, що міське оподаткування в імперії Романових було не лише не уніфікованим, але й не впорядкованим, а в містах і містечках українських та білоруських губерній, навіть у 40-х рр. XIX ст. продовжували існувати міські податі й збори часів Речі Посполитої. Відображені заходи владних інституцій щодо уніфікації оподаткування виробництва й торгівлі алкоголем.

Ключові слова:

податкова політика, Російська імперія, уряд, владні інституції, державні фінанси, податі, збори, податні стани, ставка оподаткування, губернія, регіон.

12 (40) Павленко, В. В. Українсько-болгарські взаємини. 1919–1939 рр. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 28.03.1996 / Вікторія Вікторівна Павленко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 419 арк.

Павленко, В. В. Українсько-болгарські взаємини. 1919–1939 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Вікторія Вікторівна Павленко ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 45 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Сохань Павло Степанович.*

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Євтух Володимир Борисович;*

доктор історичних наук *Даниленко Віктор Михайлович;*

доктор історичних наук *Павлюченко Олег Васильович.*

Провідна установа:

Київський державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

Основные положения диссертации изложены в 27 научных работах, которые положили начало новому направлению исследования – выделению его из проблемы советско-болгарских отношений межвоенного периода. Автор, анализируя и переосмысливая межгосударственные отношения Украинской державы, Украинской Народной Республики, Советской Украины (до образования СССР) и Болгарии, связи общественности этих стран, место и роль в их осуществлении украинской и болгарской политической эмиграции, болгарского национального меньшинства в Украине, раскрывает ряд их направлений, которые раньше не были предметом изучения или излагались с позиций господствующей официальной идеологии.

Ключові слова:

Україна, Болгарія, державність, зв'язки, громадськість, еміграція, національна меншина.

13 (41) Павленко, М. І. Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії: ставлення влади і умови перебування (1919–1924 рр.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 31.03.2000 / Микола Ілліч Павленко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 402 арк.

Павленко, М. І. Українські військовополонені й інтерновані у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії: ставлення влади і умови перебування (1919–1924 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Микола Ілліч Павленко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 34 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович,* Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Даниленко Василь Михайлович,* Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, провідний науковий співробітник відділу вивчення та публікацій зарубіжних джерел з історії України;

доктор історичних наук, професор *Кірсенко Михайло Володимирович*, Дипломатична академія України при МЗС України, професор кафедри зовнішньої політики і міжнародного права;

доктор історичних наук, головний науковий співробітник *Трощинський Володимир Павлович*, Інститут соціології НАН України, керівник центру етнополітичних та етносоціологічних досліджень.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація присвячена проблемі українських військовополонених та інтернованих у таборах Польщі, Чехословаччини та Румунії. В ході наукової розробки теми охарактеризовано передумови й причини виходу на еміграцію українського вояцтва, основні засади режимів полону та інтернування, еволюцію політики країн осідку щодо мешканців таборів та шляхи й методи розв'язання порушеної проблеми у міждержавних взаєминах України з державами перебування українських вояків.

Важливе місце в дисертації відведено з'ясуванню позицій радянської влади стосовно української військової еміграції, розкриттю основних причин політичних суперечностей у її середовищі.

Поряд з цим на широкому документальному матеріалі показана здатність українства до самоорганізації, що проявилася в налагодженні у таборах плідної й різноманітної громадсько-політичної, культурно-просвітницької та патріотично-виховної роботи, активній співпраці з міжнародною спільнотою та українською діаспорою.

Ключові слова:

військовополонені, інтерновані, військова еміграція, діаспора, міграція, репатріація, соціально-правовий статус, українська державність.

14 (42) Павлюченко, О. В. Україна в російсько-югославських суспільних зв'язках (друга половина XIX – початок XX ст.): дис. ... д-ра іст. наук : захищена 02.04.1993 / Олег Васильович Павлюченко ; Інститут історії України АН України. – К., 1992. – [Дисертація у формі монографії].

Павлюченко, О. В. Україна в російсько-югославських суспільних зв'язках (друга половина XIX – початок XX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.03 – «Загальна історія» / Олег Васильович Павлюченко ; Інститут історії України АН України. – К., 1992. – 29 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Сохань Павло Степанович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Шевченко Федір Павлович*;

доктор історичних наук, професор *Турівненко Микола Іванович*;

доктор історичних наук професор *Макар Юрій Іванович*.

Провідна установа:

Запорізький державний університет.

15 (43) Русак, А. В. Участь союзників гітлерівської Німеччини у війні проти СРСР (1941–1945 рр.): дис. ... д-ра іст. наук : захищена 28.03.2003 / Анатолій Володимирович Русак ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 435 арк.

Русак, А. В. Участь союзників гітлерівської Німеччини у війні проти СРСР (1941–1945 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец.

07.00.02 – «Всесвітня історія» / Анатолій Володимирович Русак ; Інститут історії України НАН України. – К., 2003. – 36 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук *Лисенко Олександр Євгенович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Клоков Всеволод Іванович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник відділу регіональних проблем історії України;

доктор історичних наук *Кучер Володимир Іванович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, головний науковий співробітник відділу етніоісторичних досліджень;

доктор історичних наук, професор *Леценко Леонід Овдійович*, Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, головний науковий співробітник відділу Азії і Африки.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

В дисертації досліджується комплекс проблем, пов'язаних з добром союзників гітлерівської Німеччини для війни проти СРСР. На підставі широкої джерелознавчої бази, в тому числі невідомих і маловідомих зарубіжних документів і публікацій, розкриваються особливості політичної лінії керівництва Третього рейху щодо своїх союзників, динаміка взаємин між ними впродовж війни і причини краху осі «Рим-Берлін-Токіо». Вказуються головні цементуючі елементи цієї співпраці – ідейне несприйняття більшовицької теорії і практики, а також прагнення до наживи і розширення власної території за рахунок Радянського Союзу, – з'ясовується мотивація, якою керувалися так звані «ідейні» союзники нацистів, підпрягаючись у гітлерівську військову колісницю. В праці простежуються шляхи і методи створення Ваффен-СС з громадян різних європейських держав, у тому числі дивізії «Галичина». Подається стисла характеристика есесівських польових військ, що воювали проти Червоної армії, при цьому стає очевидною різниця між власне німецькими дивізіями Ваффен-СС і аналогічними з'єднаннями, які були сформовані з представників інших народів. Аналізуються причини масової колаборації громадян Радянського Союзу, які вступили в вермахт, Ваффен-СС, «Люфтваффе», поліцейські й охоронні частини. На цьому фоні розглядається питання про долю генерала Власова й очолюваної ним Російської визвольної армії. Наводяться епізоди участі колабораціоністських формувань у боях на Східному й Західному фронтах, з'ясовується їх місце і роль у перебігу воєнних подій.

Ключові слова:

війна, Червона армія, вермахт, Ваффен-СС, союзники, сателіти, колабораціонізм, ідейні нацисти, добровольці, легіонери, національні формування.

16 (44) Ткаченко, В. М. Україна і Росія: проблема національного самовизначення (Історіософський аналіз поточного моменту) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 24.12.1993 / Василь Миколайович Ткаченко ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – [Дисертація у формі монографії].

Ткаченко, В. М. Україна і Росія: проблема національного самовизначення (Історіософський аналіз поточного моменту) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.03 – «Загальна історія» / Василь Миколайович Ткаченко ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 29 с.

Офіційні опоненти:
доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Євтух Володимир Борисович*;
доктор політології, професор *Маркусь Василь Васильович*;
доктор історичних наук *Котляр Микола Федорович*.
Провідна установа:
Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка.

17 (45) Хижняк, И. А. Проблемы социального регулирования сферы культуры США 60 – 80-х годов XX столетия : дис. ... д-ра ист. наук : защищена 25.01.1991 / Игорь Антонович Хижняк ; Киевский государственный педагогический институт им. М. Горького. – К., 1990. – 422 л.

Хижняк, И. А. Проблемы социального регулирования сферы культуры США 60 – 80-х годов XX столетия : автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра ист. наук : спец. 07.00.03 – «Всеобщая история» / Игорь Антонович Хижняк ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1990. – 29 с.

Официальные оппоненты:
доктор исторических наук, профессор *Гаджиев Камалудин Серажудинович*;
доктор исторических наук, профессор *Иванов Роберт Федорович*;
доктор исторических наук, профессор *Хмель Иван Сергеевич*.
Ведущая организация:
Киевский государственный университет им. Т. Г. Шевченко.

18 (46) Чухліб, Т. В. Український гетьманат у протистоянні держав Європи з Османською імперією (1667–1699 рр.): міжнародне становище, зовнішня політика, зміна сюзеренів : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 29.02.2008 / Тарас Васильович Чухліб ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 495 арк.

Чухліб, Т. В. Український гетьманат у протистоянні держав Європи з Османською імперією (1667–1699 рр.): міжнародне становище, зовнішня політика, зміна сюзеренів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія» / Тарас Васильович Чухліб ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 32 с.

Науковий консультант:
доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*, Інститут історії України НАН України, директор, завідувач відділу історії України середніх віків та раннього нового часу.

Офіційні опоненти:
доктор історичних наук, професор *Степанков Валерій Степанович*, Кам'янець-Подільський державний університет, професор кафедри всесвітньої історії;
доктор історичних наук *Головко Олександр Борисович*, Апарат Верховної Ради України, головний консультант депутатської фракції;
доктор історичних наук, професор *Брехуненко Віктор Анатолійович*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, завідувач відділу історії і теорії археографії та споріднених джерелознавчих наук.

Анотація:
Дисертація є першим в історіографії комплексним дослідженням місця та ролі Українського гетьманату в протистоянні країн Центрально-Східної, Східної та Південно-Східної Європи з Османською імперією в другій половині XVII ст. У контексті міжнародних відносин здійснено системний і порівняльний аналіз зовнішньої політики українських урядів лівобережної та правобережної частин

Української держави. Доведено, що, зважаючи на конфлікт між Османською імперією (включно з Кримським ханством), з одного боку, та Австрійською імперією, Венеціанською республікою, Річчю Посполитою (при підтримці Ватикану) та Московською державою – з другого, українські правителі були вимушені лавірувати між польським королем, російським царем, турецьким султаном і кримським ханом, переходити з одного боку на інший, а отже, відмовлятися від протекції одного володаря-сюзерена на користь іншого. В окремі періоди гетьмани визнавали залежність від кількох сусідніх монархів одночасно, що дало змогу дисертанту зробити висновок про проведення ними полівасалітетної зовнішньої політики. Водночас розділення України між Варшавою, Московією, Стамбулом і Бахчисараєм означало започаткування процесу поступової втрати Українським гетьманатом політико-правової суб'єктності в міжнародних відносинах кінця 60-х – 90-х рр. XVII ст.

Ключові слова:

міжнародні відносини, Османська імперія, держави Європи, Український гетьманат, полівасалітетність, українсько-турецькі відносини, українсько-польські відносини, Віденська битва, козацтво.

07.00.06 – «ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА СПЕЦІАЛЬНІ ІСТРИЧНІ ДИСЦИПЛІНИ»

КАНДИДАТСЬКІ ДИСЕРТАЦІЇ

1 (1) Андросова-Байда, Д. О. Українська історична наука 1920-х рр.: образ жінки-історика : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.05.2010 / Дарина Олександрівна Андросова-Байда ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 222 арк.

Андросова-Байда, Д. О. Українська історична наука 1920-х рр.: образ жінки-історика : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Дарина Олександрівна Андросова-Байда ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Колесник Ірина Іванівна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу української історіографії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Калакура Ярослав Степанович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки;

кандидат історичних наук, доцент *Андреев Віталій Миколайович*, Херсонський державний університет, завідувач кафедри всесвітньої історії та історіографії.

Анотація:

У дисертації розглянуто становлення та еволюція образу жінки-науковця в українській історіографічній традиції. Проаналізовано особливості інтеграції жінок до професійного наукового співтовариства та формування професійної ідентичності жінки-історика. Розкрито евристичний потенціал категорії «образ жінки-історика» як інструменту осмислення стану української історичної науки 1920-х рр. з погляду гендерних характеристик.

Розглянуто фактори, що роблять можливою фемінізацію української історичної науки, особливу увагу приділено питанню становлення системи жіночої вищої освіти. Проаналізовано ситуацію співіснування декількох образів жінки-історика – «академічного», «марксистського», «пролетарського».

Особливу увагу приділено питанню впливу обраної професії на самопрезентації жінок-істориків в приватному житті, проаналізовано феномен професійних деформацій на прикладі жінки-науковця.

Досліджено становлення жіночого дискурсу в історіографічній традиції 1920-х рр. Виокремлено особливості професійного письма жінки-історика.

Ключові слова:

українська історіографія, жінка-історик, образ історика, образ науки, наукове співтовариство, гендер.

2 (2) Бакалець, О. А. Монетні скарби як джерело вивчення грошового обігу Гетьманщини (1648–1764 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 21.09.2007 / Олексій Андрійович Бакалець ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 480 арк.

Бакалець, О. А. Монетні скарби як джерело вивчення грошового обігу Гетьманщини (1648–1764 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Олексій Андрійович Бакалець ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Дмитрієнко Марія Федорівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу української історіографії та спеціальних історичних дисциплін.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Калакура Ярослав Степанович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки;

кандидат історичних наук, доцент *Голиш Григорій Михайлович*, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, доцент кафедри всесвітньої історії.

Анотація:

У дисертації розглядається монетні скарби доби Гетьманщини як джерело для реконструкції грошового обігу, фінансової політики та економічного розвитку країни.

Аналізуються здобутки вітчизняної та закордонної історіографії у галузі української нумізматики, починаючи від її становлення у другій половині XIX ст. до сьогодення. Визначаються особливості та специфіка наукових підходів та методик найбільш яскравих науковців, що зверталися до проблем вітчизняної нумізматики, простежується поступове зростання наукового рівня їхніх праць, розширення джерельної бази розвідок, посилення критичного ставлення до джерел.

Демонструються можливості монетних скарбів як історичного джерела, визначається рівень його інформативності та достовірності.

На основі відомостей, отриманих у результаті розгляду скарбових комплексів, визначається питома вага західноєвропейських та російських монет на українському грошовому ринку, робляться висновки про загальний економічний розвиток господарства Української козацької держави, фінансову політику гетьманів, орієнтацію зовнішньої торгівлі. Дані монетних скарбів співвідносяться та підтверджуються писемними джерелами.

Ключові слова:

монетний скарб, монета, номінал, талер, дукат, рубель, фракція, грошовий обіг, грошова лічба, грошове господарство.

3 (3) Батуріна, С. С. Федір Павлович Шевченко: життя і творчість : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.10.2007 / Світлана Сергіївна Батуріна ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 230 арк.

Батуріна, С. С. Федір Павлович Шевченко: життя і творчість : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Світлана Сергіївна Батуріна ; Інститут історії України НАН України. – К., 2007. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Пінчук Юрій Анатолійович*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу української історіографії та спеціальних історичних дисциплін.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Котляр Микола Федорович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник;

кандидат історичних наук, доцент *Русанов Юрій Анатолійович*, Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка, завідувач кафедри етнології та краєзнавчо-туристичної роботи.

Анотація:

Дисертація є комплексним дослідженням біографії та наукової спадщини українського історика, архівіста, організатора науки, спеціаліста в області спеціальних історичних дисциплін, історії України, Федора Павловича Шевченка (1914–1995). В дисертації проаналізовано біографію Ф. Шевченка у контексті суспільно-політичних подій вітчизняної історії 30–90-х рр. ХХ ст., відмічено його роль в організації української історичної науки.

Піддано аналізу наукову спадщину історика. В її комплексі виокремлюються два тематичних блоки: історія України XVII–XVIII ст. та студії теоретико-методологічного напрямку. В межах означених категорій доцільно виділити краєзнавчі аспекти, питання спеціальних історичних дисциплін, окремий підрозділ становлять археографічні тексти, підготовлені Ф. Шевченком – видання документів з історії Великої Вітчизняної війни, західноукраїнських земель ХІХ ст., публікація тексту Зборівського реєстру 1649 р.

Ключові слова:

історіографія, біографія, спеціальні історичні дисципліни, архівістика, наукова спадщина.

4 (4) Беляя, О. М. Джерела з історії грошового обігу Київщини ХVІІ століття : дис. ... канд. іст. наук : захищена 23.12.1994 / Ольга Миколаївна Беляя ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 223 арк.

Беляя, О. М. Джерела з історії грошового обігу Київщини ХVІІ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.09 – «Історіографія, джерелознавство та методи історичного дослідження» / Ольга Миколаївна Беляя ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 22 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Шевченко Федір Павлович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Дмитрієнко Марія Федорівна*;

кандидат історичних наук, доцент *Заремба Сергій Захарович*.

Провідна установа:

Український державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова.

Анотація:

Дисертація посвячена аналізу источников по истории денежного обращения Киевщины ХVІІ века – письменных: опубликованных (монографий, каталогов, статей),

неопубликованных (архивных документов) и нумизматических: кладов. Исследованы 25 фондов из пяти архивов, Института рукописной книги ЦНБ НАН Украины, книга фондов Музея исторических драгоценностей Украины. По источникам выявлены сведения о 24-х кладах, ранее не описанных в литературе. Основные выводы диссертации заключаются в следующем:

- Денежное обращение 1-ой и 2-ой половины XVII века, зафиксированное в письменных источниках и кладах, отражает изменения, происходившие в политическом, административном, экономическом положении Киева и Киевщины этого периода. В частности, в политическом – переход Киева и части украинских земель из состава Речи Посполитой под юрисдикцию московского царя после Переяславского соглашения 1654 года;

в административном – превращение Киева из центра воеводства Речи Посполитой в приграничный город Московии, в котором через воевод и русский гарнизон осуществлялось давление на магистрат и ликвидировалось самоуправление;

в экономическом – превращение Киева из промышленного и торгового центра Речи Посполитой в значительный промышленный и торговый центр Московского царства. Исторические события, происходившие в XVII веке на территории Украины, привели к изменениям в денежном обращении и торговых связях Киева и Киевщины со странами Западной Европы, которые в 1-й половине столетия были довольно крепкими, во 2-й половине несколько ослабли, с Московией – наоборот – по сравнению с 1-й половиной XVII столетия – возросли и укрепились.

- Переход Киева и части украинских земель из-под власти Речи Посполитой под юрисдикцию московского правительства обусловил увеличение удельного веса русских монет в кладах и количества кладов во 2-й половине XVII столетия (2-й половиной столетия датированы, по подсчетам автора, 78 находок, тогда как 1-й половиной только 53).

- Топография кладов Киевщины XVII столетия и карта монетных находок, разработанная на основе исследования, свидетельствует об укреплении положения русских монет в денежном обращении Киевщины 2-й половины XVII века.

Ключові слова:

джерела, монети, скарби, грошовий обіг.

5 (5) Блашук, С. М. «Правда Руська» у радянській історіографії (1920-ті – перша половина 1960-х рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.03.2010 / Світлана Миколаївна Блашук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 316 арк.

Блашук, С. М. «Правда Руська» у радянській історіографії (1920-ті – перша половина 1960-х рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Світлана Миколаївна Блашук ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Котляр Микола Федорович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Івакін Гліб Юрійович*, Інститут археології НАН України, заступник директора;

кандидат історичних наук *Ващук Дмитро Петрович*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник.

Анотація:

У дисертації досліджується історіографічний процес вивчення та видання давньоруського юридичного джерела – «Правди Руської», в контексті розвитку

історичної науки в СРСР в 1920-х – першій половині 1960-х рр. Робота побудована на залученні великого комплексу раніше не задіяних або майже не задіяних архівних матеріалів, частина яких вперше вводиться до наукового обігу. Автором проаналізовано стан історичної науки та освіти вказаного періоду, політичні та ідеологічні передумови зміни парадигми історичних студій у СРСР у 1930-х рр. та причини відновлення досліджень з історії Київської Русі. Простежено діяльність Підкомісії з підготовки до видання «Правди Руської» при Археографічній комісії АН СРСР та процес підготовки академічного видання на чолі з академіком Б. Грековим. Виокремлено особистий внесок радянських учених у дослідження пам'ятки, зокрема, докладно проаналізовано роботи Є. Карського, С. Юшкова, М. Богословського, В. Любимова, С. Валка, М. Тихомирова, Л. Черепніна. Охарактеризовано діяльність структурних підрозділів ВУАН, які торкалися проблем давньоруського права, а також внесок у наукову розробку даної проблематики українських істориків в еміграції.

Ключові слова:

«Правда Руська», список, редакція, класифікація, історіографічний процес, наукова дискусія.

6 (6) Бовгиря, А. М. Пам'ятки історичної думки Гетьманщини у складі рукописних збірників XVIII – початку XIX ст. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.06.2004 / Андрій Маркович Бовгиря ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 287 арк.

Бовгиря, А. М. Пам'ятки історичної думки Гетьманщини у складі рукописних збірників XVIII – початку XIX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Андрій Маркович Бовгиря ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Пінчук Юрій Анатолійович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Дубровіна Любов Андріївна*, Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського, директор;

кандидат історичних наук, доцент *Стрельський Геннадій В'ячеславович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, доцент кафедри історії слов'ян та українознавства.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації на основі використання широкого обсягу джерельного матеріалу піддано аналізу українські рукописні збірники XVIII – початку XIX ст. розглянуто місце та функції цього виду писемних пам'яток у розвитку вітчизняної історичної думки. В роботі проведено дослідження пам'яток історичної думки Гетьманщини у складі рукописних збірників. Здійснено текстологічний аналіз редакцій та списків творів, які традиційно об'єднуються терміном «козацькі літописи». Також аналізуються маловідомі українські історичні хроніки – складові рукописних збірників, досліджується їх структура, джерельна основа, авторство, особливості висвітлення у них історичних подій. Проаналізовано маргінальні записи та документальні матеріали у складі рукописних збірників, проведено їх типологізацію.

Ключові слова:

пам'ятки історичної думки, рукописні збірники XVIII – початку XIX ст., текст, редакція, список, хроніка, маргінальні записи, документальні компакти.

7 (7) Бондар, В. В. Аграрна і соціальна історія пореформеного селянства в сучасному українському історіописанні : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.04.2010 / Вадим Віталійович Бондар ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 263 арк.

Бондар, В. В. Аграрна і соціальна історія пореформеного селянства в сучасному українському історіописанні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Вадим Віталійович Бондар ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Удод Олександр Андрійович*, Інститут історії України НАН України, в.о. завідувача відділу української історіографії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Гоцуляк Віктор Володимирович*, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, професор кафедри історіографії, джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін;

кандидат історичних наук, доцент *Федьков Олександр Миколайович*, Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка, проректор.

Анотація:

У дисертації комплексно досліджено особливості сучасного історіографічного процесу й проблемно-тематичні пріоритети української історіографії пореформеного селянства. В праці охарактеризовано основні етапи дослідження теми, рівень її наукової розробки. Використано великий комплекс історіографічних джерел (824). Здійснено аналіз сучасної української історичної літератури з таких питань, як земельні реформи та їх наслідки, аграрна політика держави, господарювання і підприємництво селян у нових, ринкових умовах, селянська кооперація, еволюція землеволодіння й землекористування, селянські рухи та ін. Вивчено наукові праці, присвячені питанням соціальної історії селянства: його ментальності, соціальній поведінці, світобаченню і уявленням. Показано перехід від описової історії побуту до аналітичного вивчення психологічних, демографічних і культурних сюжетів. Висвітлено сутність інституціоналізації та проаналізовано діяльність Інституту історії України НАНУ, Наукового товариства істориків-аграрників і Науково-дослідного інституту селянства в Черкасах, інших осередків.

Ключові слова:

історіографія, селянство, аграрна історія, соціальна історія, інституціоналізація, концепція.

8 (8) Висовень, О. І. Інтелігенція в культурно-освітньому розвитку УСРР (1920-ті – початок 1930-х рр.): історіографія : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.03.2004 / Оксана Іванівна Висовень ; Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2004. – 230 арк.

Висовень, О. І. Інтелігенція в культурно-освітньому розвитку УСРР (1920-ті – початок 1930-х рр.): історіографія : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Оксана Іванівна Висовень ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Коцур Віктор Петрович*, Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди, ректор, завідувач кафедри історії і культури України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Журба Михайло Анатолійович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова;

кандидат історичних наук *Григор'єва Тетяна Федорівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу регіональних проблем історії України.

Анотація:

У дисертації проаналізовано основні історіографічні аспекти та джерела історії української інтелігенції, її участь в культурно-освітньому розвитку УСРР в 1920-х – на початку 1930-х рр., у яких з'ясовані основні причини, що впливали на стан і розробку. Наголошено на історіографічних міфах та упередженому ставленні при оцінці діяльності інтелігенції у радянській історіографії. Дано характеристику сучасним розробкам та інтерпретаціям у цій галузі. Проаналізовано спадщину української діаспори, результати наукового пошуку. На основі вивченої літератури з'ясовано внесок інтелігенції (літературно-мистецької, наукової, вчителів) у відродження та розбудову національної культури та піднесення національної свідомості українського народу. Накреслено перспективи подальшого наукового поступу у цій галузі.

Ключові слова:

історіографічні етапи, радянська історіографія, історіографія діаспори, культурно-освітній розвиток, тоталітарна система, репресії, літературно-мистецька інтелігенція, науковці, педагогічна інтелігенція.

9 (9) Герасименко, Н. А. Социально-экономическая обусловленность земельных мер на Левобережной Украине в XVIII веке : дис. ... канд. ист. наук : защищена 22.02.1991 / Неля Алексеевна Герасименко ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1990. – 178 л.

Герасименко, Н. А. Социально-экономическая обусловленность земельных мер на Левобережной Украине в XVIII веке : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.09 – «Историография, источниковедение и методы исторического исследования» / Неля Алексеевна Герасименко ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1991. – 15 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук, профессор, член-корреспондент АН УССР *Шевченко Федор Павлович*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Замлинский Владимир Александрович*;
кандидат исторических наук *Сидоренко Елена Федоровна*.

Ведущая организация:

Днепропетровский государственный университет имени 300-летия воссоединения Украины с Россией.

10 (10) Гончар, О. Т. Проблеми історії та культури України в епістолярній спадщині М. І. Костомарова : дис. ... канд. іст. наук : захищена 30.05.2008 / Ольга Трохимівна Гончар ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 237 арк.

Гончар, О. Т. Проблеми історії та культури України в епістолярній спадщині М. І. Костомарова : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец.

07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Ольга Трохимівна Гончар ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Пінчук Юрій Анатолійович*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу української історіографії та спеціальних історичних дисциплін.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Калакура Ярослав Степанович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки;

кандидат історичних наук *Коваленко Олександр Борисович*, Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка, декан історичного факультету.

Анотація:

У дисертації вперше комплексно досліджуються проблеми історії та культури України в епістолярній спадщині відомого історика, публіциста, громадського діяча М. І. Костомарова. Проаналізовано опубліковане та неопубліковане листування вченого, яке складає близько 600 одиниць у фондах 2 архівів та рукописних колекцій 3 бібліотек та 1 музею. Значна частина епістолярних джерел репрезентовано вперше. Джерела систематизовані за кількома критеріями, визначені їхні археографічні особливості, особливості епістолярного стилю кореспондентів. Шляхом джерелознавчого аналізу проведена тематична диференціація змісту листування: за проблемно-хронологічним принципом виділені основні проблеми історії та культури України, серед яких: науковий диспут М. Костомаров з М. Погодіним щодо походження Русі; створення ним історичних образів Б. Хмельницького та І. Мазепи; боротьба вченого за утвердження української мови і культури на етнічних українських землях в умовах Російської імперії 40 – 80-х рр. XIX ст.; ставлення історика та його кореспондентів до суспільно-політичних подій другої половини XIX ст. Усі ці сюжети проаналізовано у відповідних розділах. У додатках систематизовано кількість листів, місце зберігання, періоди листування, біографічні дані про адресатів та кореспондентів. Епістолярій визначено як багатощарове й надзвичайно інформативне джерело для всебічного дослідження важливих проблем історії та культури України.

Ключові слова:

епістолярій, кореспондент, адресат, інформативність джерела, провідна тематика, науковий світогляд, репрезентативність теми, наукова лабораторія, національна самосвідомість.

11 (11) Григорьева, Т. Ф. Становление и развитие краеведения на юге Украины (80-е годы XVIII в. – 60-е годы XIX в.) : дис. ... канд. ист. наук : защищена 28.06.1991 / Татьяна Федоровна Григорьева ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1990. – 269 л.

Григорьева, Т. Ф. Становление и развитие краеведения на юге Украины (80-е годы XVIII в. – 60-е годы XIX в.) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.09 – «Историкография, источниковедение и методы исторического исследования» / Татьяна Федоровна Григорьева ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1991. – 15 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук, профессор *Сарбей Виталий Григорьевич*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Санцевич Анатолий Васильевич*;

кандидат исторических наук, доцент *Коваленко Александр Борисович*.

Ведущая организация:

Симферопольский государственный университет им. М. В. Фрунзе.

12 (12) Екельчик, С. А. Современная англоязычная историография общественно-политических движений и национально-освободительной борьбы на Украине периода капитализма : дис. ... канд. ист. наук : защищена 24.04.1992 / Сергей Александрович Екельчик ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1992. – 320 л.

Екельчик, С. А. Современная англоязычная историография общественно-политических движений и национально-освободительной борьбы на Украине периода капитализма : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.09 – «Историография, источниковедение и методы исторического исследования» / Сергей Александрович Екельчик ; Институт истории Украины АН Украины. – К., 1992. – 16 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук, профессор *Сарбей Виталий Григорьевич*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор *Санцевич Анатолий Васильевич*;

кандидат исторических наук, доцент *Волощенко Аза Кирилловна*.

Ведущая организация:

Киевский государственный университет им. Т. Г. Шевченко.

13 (13) Жданович, О. В. Дослідницькі ресурси історичної тематики в мережі Інтернет: створення та використання : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.01.2011 / Олексій Вікторович Жданович ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 210 арк.

Жданович, О. В. Дослідницькі ресурси історичної тематики в мережі Інтернет: створення та використання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Олексій Вікторович Жданович ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Дмитрієнко Марія Федорівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу спеціальних галузей історичної науки та електронних інформаційних ресурсів.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Котляр Микола Федорович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник відділу історії України середніх віків та раннього нового часу;

кандидат технічних наук *Лобузін Катерина Вілентіївна*, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, завідувач відділу програмно-технологічного забезпечення комп'ютерних мереж.

Анотація:

У дисертації розглядається практика створення і використання дослідницьких ресурсів історичної тематики у мережі Інтернет. Основну увагу автор приділяє розробці стратегій і методів проведення історичних досліджень і пошуку ретроспективної інформації, а також розміщенню необхідних для роботи історика джерел і результатів наукових пошуків у мережі Інтернет.

В процесі практичної діяльності по створенню і розвитку порталу Інституту історії України НАН України автор дослідив головні засади розбудови сайтів історичної проблематики, були вироблені підходи до роботи з історичною інформацією, обраний

формат зберігання текстів, сформована структура інформаційного забезпечення ресурсу, окреслені принципи структурування і опису даних в інформаційних таблицях. У дисертації вперше в історичній науці досліджено засоби взаємодії користувачів-науковців з базами даних, що містять інформацію історичного плану, оскільки технології баз даних покладені в основу пошукових систем, довідкових ресурсів тощо. Автор визначає принципи та основні складові дослідницьких ресурсів історичного спрямування, систематизує їх, а також аналізує сучасний стан і перспективи розвитку Інтернет-сервісів в історичній науці. Використання дослідницьких ресурсів історичної проблематики в мережі Інтернет в добу сучасних інформаційних технологій стає необхідною умовою для повноцінної наукової праці історика.

Ключові слова:

Інтернет, інформаційні технології, дослідницькі ресурси, історична тематика, портал, сервіс, база даних.

14 (14) Іщенко, Я. О. Символіка та емблематика міських гербів України 60 – 80-х років XX ст.: історико-джерелознавче дослідження : дис. ... канд. іст. наук : захищена 22.12.2006 / Ярослава Олегівна Іщенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 458 арк.

Іщенко, Я. О. Символіка та емблематика міських гербів України 60 – 80-х років XX ст.: історико-джерелознавче дослідження : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Ярослава Олегівна Іщенко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Тронько Петро Тимофійович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу регіональних проблем історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Котляр Микола Федорович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник відділу історії України середніх віків та раннього нового часу;

кандидат історичних наук, доцент *Стрельський Геннадій В'ячеславович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, доцент кафедри історії слов'ян та українознавства.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації розглянуто комплекс проблем, пов'язаних з герботворенням українських міст за радянської доби.

Визначені основні чинники та передумови процесу міського герботворення. Висунута й обґрунтована періодизація радянської міської геральдики.

Проаналізовано зображальний ряд символів та емблем, представлений на міських гербах Радянської України. Розглянуто вплив ідеологічних чинників та політичних міркувань на викривлення і деформацію історичних традицій геральдики в контексті герботворення міст України.

Висвітлено використання історичної геральдичної спадщини та радянської символіки на міських знаках. Продемонстрована ідеологічна мотивація радянських новотворів гербів. З'ясовано фаховий та освітній рівень авторів міських гербів на теренах Української РСР.

Показано вплив радянської спадщини на процес розвитку сучасної муніципальної геральдики та її стан.

Ключові слова:

геральдика, емблеми, зображальний ряд, символи, символіка, герботворення, міські герби.

15 (15) Кашеварова, Н. Г. Документи Оперативного штабу рейхсляйтера Розенберга як джерело з історії вивчення нацистами окупованих східних територій (1941–1944) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 31.10.2008 / Наталія Григорівна Кашеварова ; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2008. – 293 арк.

Кашеварова, Н. Г. Документи Оперативного штабу рейхсляйтера Розенберга як джерело з історії вивчення нацистами окупованих східних територій (1941–1944) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Наталія Григорівна Кашеварова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 18 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Войцехівська Ірина Нінелівна*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Матяш Ірина Борисівна*, Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, директор;

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник *Кот Сергій Іванович*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу історії України другої половини ХХ століття.

Анотація:

Дисертація є комплексним дослідженням архіву Оперативного штабу рейхсляйтера Розенберга як джерельної бази з історії вивчення нацистами окупованих східних територій (1941–1944) відповідно до його ідеологічних завдань. Розглянуто структуру, функції та завдання Штабу, напрями науково-пошукової, науково-методичної та науково-дослідної роботи; проаналізовано засади документостворення, охарактеризовано склад і зміст документів. Запропоновано джерелознавчу класифікацію документів за комплексними ознаками з урахуванням напрямів досліджень та ідеологічної основи діяльності Штабу, що включає рівні: тип, клас, рід, група, вид, різновид та базується на принципах: походження, функцій, роду та напрямів діяльності Штабу, складу та предметно-тематичного змісту документів як джерел. Розглянуто зміст функціонування ОШР та дана оцінка специфіки та джерельної значимості документів для розкриття діяльності нацистів у галузі збирання, узагальнення та використання інформації, науково-дослідних розробок в галузі історії, розвитку та стану економіки, зовнішньої та внутрішньої політики, науки, культури, освіти окупованих держав у світлі ідеологічних доктрин нацизму.

Розглянуто діяльність і специфіку документів Управління ОШР та його відділів, зондерштабів, головних робочих груп України та Остланду в галузі наукового дослідження окупованих територій.

До наукового обігу вперше у комплексі залучається великий масив джерел, пов'язаних з науковою діяльністю Штабу, поглиблюється методичний апарат джерелознавчого дослідження унікальних комплексних ділових архівів такого роду, як архів ОШР.

Ключові слова:

Оперативний штаб рейхсляйтера Розенберга, Друга світова війна, Вища школа, Східна бібліотека, нацистські джерела, класифікація історичних джерел, конфіскація культурних цінностей, ідеологія нацизму, нацистські дослідження, окупація східних територій.

16 (16) Киян, А. И. История Украины на страницах русской журнальной исторической периодики второй половины XIX – начала XX вв. : дис. ... канд. ист. наук : защищена 26.04.1991 / Александр Иванович Киян ; Киевский государственный педагогический институт им. А. М. Горького. – К., 1991. – 210 л.

Киян, А. И. История Украины на страницах русской журнальной исторической периодики второй половины XIX – начала XX вв. : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.09 – «Историография, источниковедение и методы исторического исследования» / Александр Иванович Киян ; Институт истории Украины АН УССР. – К., 1991. – 18 с.

Научный руководитель:

доктор исторических наук, профессор *Сарбей Виталий Григорьевич*.

Официальные оппоненты:

доктор исторических наук, профессор, член-корреспондент АН УССР *Шевченко Федор Павлович*;

кандидат исторических наук, доцент *Коваленко Александр Борисович*.

Ведущая организация:

Днепропетровский государственный университет имени 300-летия воссоединения Украины с Россией.

17 (17) Ковпаненко, Н. Г. Архітектурно-мистецька спадщина України у вітчизняних історичних дослідженнях (друга половина XIX – початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.05.2010 / Наталя Григорівна Ковпаненко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 271 арк.

Ковпаненко, Н. Г. Архітектурно-мистецька спадщина України у вітчизняних історичних дослідженнях (друга половина XIX – початок XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Істориографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Наталя Григорівна Ковпаненко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Горбик В'ячеслав Олександрович*, Інститут історії України НАН України, керівник Центру «Зводу пам'яток історії та культури України» відділу історії України другої половини XX століття.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Наулко Всеволод Іванович*, Київський славістичний університет, професор кафедри країнознавства;

кандидат історичних наук, професор *Коваленко Олександр Борисович*, Чернігівський національний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка, Інститут історії, етнології та правознавства ім. О. М. Лазаревського, директор.

Анотація:

У дисертації системно, на основі широкого кола опублікованих та архівних джерел вперше досліджуються особливості становлення вітчизняних студій архітектурно-мистецької спадщини доби середньовіччя і раннього нового часу в Україні в контексті розвитку історичної науки другої половини XIX – початку XX ст.

З'ясовано наукові та соціокультурні чинники, які обумовили розвиток цих досліджень, визначено їх тенденції і внесок у розробку проблем національної історії та культури.

Систематизовано вклад у збирання джерел і вивчення вітчизняних пам'яток провідних наукових товариств і губернських вчених архівних комісій Наддніпрянської України. Встановлено особистий внесок окремих учених, їх здобутки у розробці питань, пов'язаних з вітчизняною культурною спадщиною, зокрема, докладно проаналізовано праці Д. Багалія, М. Грушевського, Є. Кузьміна, Г. Павлуцького, А. Прахова, К. Широцького та ін. Досліджено вплив Всеросійських археологічних з'їздів на процес розгортання студій архітектурно-мистецької спадщини України, розглянуто їх основні напрями і проблематику.

Ключові слова:

архітектурно-мистецька спадщина, Наддніпрянська Україна, історія історичної науки, М. Грушевський, Д. Багалій, наукові товариства, Київське історичне товариство Нестора-літописця, археологічні з'їзди, губернські вчені архівні комісії, історичні джерела, історія та культура.

18 (18) Коннова, М. В. Громадянська війна в Іспанії (1936–1939 роки): історіографія : дис. ... канд. іст. наук : захищена 24.09.2004 / Майя Вікторівна Коннова ; Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського. – Вінниця, 2004. – 215 арк.

Коннова, М. В. Громадянська війна в Іспанії (1936–1939 роки): історіографія : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Майя Вікторівна Коннова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Іваницька Ольга Павлівна*, Київський міжнародний університет, завідувач кафедри міжнародних відносин.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Таран Лідія Валентинівна*, Міжнародний Соломонів університет, професор кафедри історії;

доктор історичних наук, професор *Беловолов Юрій Григорович*, Донецький національний університет, професор кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація є комплексним історіографічним дослідженням громадянської війни в Іспанії в 1936–1939 рр. Ця тематика практично не розроблена не лише в українській, але і в російській історіографії, де існує школа іспаністики з давніми традиціями. Тому вона є актуальною для подальшого розвитку вітчизняної іспаністики, що перебуває на стадії свого становлення.

В дисертації систематизована і узагальнена радянська, сучасна російська та зарубіжна історіографічна спадщина, створена науковою працею дослідників впродовж 1930-х – 2003 рр.; здійснено аналіз її основних напрямів та сучасне концептуальне розуміння на цій основі історичних передумов та причин іспанського громадянського конфлікту 1936–1939 рр., ролі та місця зовнішніх та внутрішніх обставин в його ескалації, мотивів та мети іноземного втручання. Доведено, що ідеологічна заангажованість праць радянських суспільствознавців передвизначила застосування класового підходу до аналізу проблеми.

Ключові слова:

історіографія, аналіз історичних праць, громадянська війна, республіка, республіканці, націоналісти, інтербригади, репресії, жертви.

19 (19) Лаас, Н. О. Проблеми соціальної історії України другої половини 40-х – середини 60-х рр. XX ст. в англомовній історіографії : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.01.2010 / Наталія Олександрівна Лаас ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 245 арк.

Лаас, Н. О. Проблеми соціальної історії України другої половини 40-х – середини 60-х рр. XX ст. в англомовній історіографії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Наталія Олександрівна Лаас ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини XX століття.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Зашикільняк Леонід Опанасович*, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, заступник директора з наукової роботи;

кандидат історичних наук, доцент *Коляструк Ольга Анатоліївна*, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, доцент кафедри всесвітньої історії.

Анотація:

На основі аналізу відповідних джерел у дисертації з'ясовано ступінь дослідження в англомовній історіографії другої половини XX – початку XXI ст. проблем соціокультурної історії України часів пізнього сталінізму та хрущовського періоду. Основну увагу звернено на тематичний спектр цих досліджень та їх етапи, що визначило проблемно-хронологічний принцип структуризації матеріалу. Визначено методологічні та концептуальні засади англомовних праць (тоталітарний підхід, теорії модернізації, соціальна історія, культурні студії), окреслено їх обмеження щодо українських реалій. Виокремлено три етапи розвитку радянологічних студій: тоталітаризм, ревізйонізм та сучасний етап, кожен з яких співвіднесено з динамікою вивчення української проблематики. Запропоновано перспективні напрями подальших досліджень.

Ключові слова:

англомовна історіографія, зарубіжна україністика, радянологія, соціальна історія, культурна історія, сталінізм, хрущовський період, соціальна стратифікація, девіації, культурні практики, соціалізація.

20 (20) Марцинюк, І. М. Концепція історії А. Тойнбі і всесвітня історіографія : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.04.1997 / Ігор Михайлович Марцинюк ; Черкаський інженерно-технологічний інститут. – Черкаси, 1997. – 182 арк.

Марцинюк, І. М. Концепція історії А. Тойнбі і всесвітня історіографія : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Ігор Михайлович Марцинюк ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 24 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Бушин Микола Іванович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович*;

доктор історичних наук, в.о. професора *Таран Лідія Валентинівна*.

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Защищается рукопись, содержащая исследование концепции историка А. Тойнби в контексте мировой историографии. Рассмотрены концепции истории от древнейших времен до наших дней и показано место идей А. Тойнби среди них. Анализируется формирование исторического мировоззрения ученого, циклическая теория развития цивилизаций, влияние и критика его концепции в западной, советской и постсоветской историографии.

Ключові слова:

А. Тойнбі, цивілізація, класифікація, концепція, історіографія, закон, історія.

21 (21) Матях, В. М. Проблеми історії України XVI–XVIII ст. у висвітленні журналу «Киевская старина» : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.06.1993 / Валентина Миколаївна Матях ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 248 арк.

Матях, В. М. Проблеми історії України XVI–XVIII ст. у висвітленні журналу «Киевская старина» : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.09 – «Історіографія, джерелознавство та методи історичного дослідження» / Валентина Миколаївна Матях ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 17 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор член-кореспондент АН України *Смолій Валерій Андрійович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент АН України *Шевченко Федір Павлович*;

кандидат історичних наук *Тодійчук Ольга Веніамінівна*.

Провідна установа:

Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка.

22 (22) Перкун, В. П. Церковна сфрагістика Правобережної України (1793–1917 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.03.2002 / Віталій Павлович Перкун ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 202 арк.

Перкун, В. П. Церковна сфрагістика Правобережної України (1793–1917 рр.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Віталій Павлович Перкун ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 21 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Дмитрієнко Марія Федорівна*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу спеціальних історичних дисциплін.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Котляр Микола Федорович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник;

кандидат історичних наук *Скочиляс Ігор Ярославович*, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, Львівське відділення, науковий співробітник.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

На основі вперше залученого до наукового обігу джерельного матеріалу вивчено церковні (римо- та греко-католицькі, православні, протестантські) печатки Київщини, Поділля і Волині. З'ясовуються зображення та написи на римо-католицьких, православних, протестантських та уніатських печатках. Визначається причинно-

наслідковий зв'язок між історією парафії та малюнком на її печатці. Представлена класифікація вивченого матеріалу. Характеризуються форми, розміри, матеріал виготовлення печаток, зауважується спосіб їх прикладення до документу. Виявлено, що конфесійні сфрагіси є важливим джерелом для вивчення історії храмів, генеалогії духовництва, особливостей взаємовідносин Церкви та держави, історичної географії, геральдики, емблематики, дипломатики. Ці *sigillum'u* є цінними мистецькими пам'ятками, які вироблені майстрами здебільшого із ювелірною охайністю. Увагу приділено законодавчим нормам, що регулювали використання релігійних печаток. З'ясовано, що іноді нижні ланки церковних інституцій не завжди приймали до обов'язкового виконання розпорядження щодо послуговування тих чи інших сфрагісів у діловодстві. Окреслено широке коло документів, які супроводжують церковні печатки.

Ключові слова:

печатка, церква, історичне джерело, напис, зображення, спосіб завірення документу.

23 (23) Потехин, Д. В. Вклад Таврической ученой архивной комиссии и Таврического общества истории, археологии и этнографии в изучение истории Крыма : дис. ... канд. ист. наук : защищена 30.09.1994 / Дмитрий Василевич Потехин ; Институт истории Украины НАН Украины. – К., 1994. – 236 л.

Потехін, Д. В. Вклад Таврійської вченої архівної комісії і Таврійського товариства історії, археології та етнографії у вивчення історії Криму : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.09 – «Історіографія, джерелознавство та методи історичного дослідження» / Дмитро Васильович Потехін ; Інститут історії України НАН України. – К., 1994. – 16 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Сарбей Віталій Григорович*.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, академік АН України *Трощко Петро Тимофійович*;

кандидат історичних наук, доцент *Заремба Сергій Захарович*.

Провідна установа:

Сімферопольський державний університет ім. М. В. Фрунзе.

24 (24) Походяща, О. Б. Український портретний живопис XVII–XVIII ст.: історико-іконографічне дослідження : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.12.2008 / Олена Борисівна Походяща ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 222 арк. – 383 арк.

Походяща, О. Б. Український портретний живопис XVII–XVIII ст.: історико-іконографічне дослідження : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Олена Борисівна Походяща ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Дмитрієнко Марія Федорівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу української історіографії та спеціальних історичних дисциплін.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини ХХ століття;

кандидат історичних наук, доцент *Палієнко Марина Геннадіївна*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному дослідженню українського історичного портрета XVII–XVIII ст. переважно за матеріалами Національного музею України та Національного художнього музею України, включаючи портретні колекції інших українських, російських та європейських музеїв. Робота виконана із залученням значного за обсягом масиву джерел, що включає писемні, зображальні та речові матеріали з державних архівосховищ, бібліотечних зібрань і музейних колекцій України, РФ та Європи. Основою для дисертаційної роботи слугували живописні та графічні портретні зображення. Визначено основні етапи розвитку історичних портретів у XVII–XVIII ст. та розглянуто особливості їх розвитку відносно географічного розташування мистецьких шкіл України і вплив на їх розвиток суспільно-політичного та культурного процесів у країні. Здійснено наукову класифікацію історичного портрета XVII–XVIII ст., виділено два основних напрямки – культовий та світський портретний живопис. Показано функціональне призначення окремих типів портретів у суспільстві. Проаналізовано основні рушійні фактори і події, що визначили напрямки розвитку історичного портрета. Досліджено основні методологічні засади для атрибуції історичного портретного живопису XVII–XVIII ст. у контексті системи Спеціальних історичних дисциплін.

Ключові слова:

історичний портрет, іконографія, сарматський живопис, парсуна, історична інформація живописних творів, українське бароко, європейська культура, народні традиції, козацьке художнє середовище, соціально-історичні умови.

25 (25) Примаченко, Я. Л. Північноамериканська історіографія діяльності ОУН і УПА : дис. ... канд. іст. наук : захищена 25.09.2009 / Яна Леонідівна Примаченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 209 арк.

Примаченко, Я. Л. Північноамериканська історіографія діяльності ОУН і УПА : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Яна Леонідівна Примаченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Касьянов Георгій Володимирович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу новітньої історії та політики.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Калакура Ярослав Степанович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор-консультант кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки;

доктор історичних наук, професор *Ільющин Ігор Іванович*, Київський славістичний університет, завідувач кафедри міжнародних відносин.

Анотація:

У дисертації здійснено комплексний аналіз північноамериканської історіографії діяльності ОУН і УПА. Досліджено політико-ідеологічний та інтелектуальний контекст північноамериканської історіографії другої половини ХХ ст. Розглянуто як сам процес становлення північноамериканської історіографії проблеми ОУН–УПА, так і ті чинники, що впливали на актуальність дослідження української проблематики в США та Канаді на різних етапах її розвитку. Здійснено всебічний аналіз вивчення ключових проблем історії ОУН і УПА в північноамериканській історіографії. Виходячи з методологічних підходів,

дослідницьких технік та світоглядних позицій було виокремлено три групи північноамериканських дослідників: емігрантську, діаспорну та американську.

На основі аналізу широкого кола наукової літератури визначено динаміку розвитку досліджень як в середині окремих груп північноамериканських дослідників, так і на рівні взаємодії одної з одною та з іншими етнічними спільнотами Північної Америки, як-то: єврейською, з якою українці мали досить складні стосунки. Визначено характерні риси націоналістичного нарративу створеного емігрантськими партійними істориками та діаспорного «мученицького» нарративу. Виявлено тенденцію до збільшення цікавості до проблеми ОУН–УПА з боку молодого покоління американських дослідників.

Ключові слова:

північноамериканська історіографія, націоналістичний нарратив, діаспорний «мученицький» нарратив, советологія.

26 (26) Савчук, Ю. К. Миська геральдика Поділля : дис. ... канд. іст. наук : захищена 23.02.1996 / Юрій Костянтинович Савчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996.

Савчук, Ю. К. Миська геральдика Поділля : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Юрій Костянтинович Савчук ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 24 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук *Дмитрієнко Марія Федорівна.*

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Тронько Петро Тимофійович;*

кандидат історичних наук *Боряк Геннадій Володимирович.*

Провідна установа:

Київський університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Установлено, що геральдическая традиция подольских городов в значительной степени на раннем этапе своего развития формировалась на основании внедрения в городах форм местного самоуправления на Магдебургском праве. В результате политико-административных преобразований конца XVIII века, вызванных присоединением края к Российской империя, произошла трансформация функций, а также изменение социальной роли городского знака, его превращение в идеологический инструмент официальной политики.

Ключові слова:

миський герб, геральдична традиція, Магдебургія, емблема, правовий знак, історичне джерело.

27 (27) Симоненко, І. М. Вчені архівні комісії в Україні: історія, діяльність, здобутки (кінець XIX – початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 26.01.2001 / Ігор Михайлович Симоненко ; Центр пам'яткознавства НАН України і Українського товариства пам'яток історії та культури. – К., 2001. – 343 арк.

Симоненко, І. М. Вчені архівні комісії в Україні: історія, діяльність, здобутки (кінець XIX – початок XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Ігор Михайлович Симоненко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2001. – 20 с.

Науковий керівник:

кандидат історичних наук *Титова Олена Миколаївна*, Центр пам'яткознавства НАН України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, завідувач відділу культурної спадщини.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Чушко Віталій Сергійович*, Інститут біографічних досліджень Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського НАН України, директор;

кандидат історичних наук *Григор'єва Тетяна Федорівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація присвячена діяльності губернських вчених архівних комісій, що існували на території України наприкінці XIX – на початку XX ст. Особлива увага приділена історіографії та бібліографії питання. Простежується історія існування як усієї системи вчених архівних комісій, так і кожної з місцевих комісій. На основі широкого кола джерел досліджуються напрями роботи архівних комісій, організація та особливості їх функціонування. Визначено місце архівних комісій в системі наукових установ та товариств історичного напрямку, їхня роль у розробці регіональної історії, охороні пам'яток. Доведено, що місцеві вчені архівні комісії були складовою ланкою краєзнавчого руху України.

Ключові слова:

вчені архівні комісії, краєзнавчий рух, пам'яткознавство, провінційні (регіональні) наукові товариства.

28 (28) Славутич, Є. В. Військовий костюм в Гетьманщині: історико-уніформологічне дослідження : дис. ... канд. іст. наук : захищена 27.06.2008 / Євген Володимирович Славутич ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 579 арк.

Славутич, Є. В. Військовий костюм в Гетьманщині: історико-уніформологічне дослідження : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Євген Володимирович Славутич ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Дмитрієнко Марія Федорівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу української історіографії та спеціальних історичних дисциплін.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Калакура Ярослав Степанович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки;

кандидат історичних наук, доцент *Стрельський Геннадій В'ячеславович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, професор кафедри етнології.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному дослідженню історії костюму збройних сил Української козацької держави (1648–1781–1783 рр.). Робота виконана із залученням значного за обсягом масиву джерел, що включає писемні, зображальні та речові

матеріали з державних архівосховищ, бібліотечних зібрань і музейних колекцій України та РФ. Основою дослідження послужили архівні джерела. Визначено основні етапи розвитку службових строїв всіх військових формувань Гетьманщини та розглянуто його специфіку в козацьких полках та найманих формуваннях. Здійснено детальну наукову реконструкцію усіх різновидів одягу і спорядження гетьманського війська та встановлено їхнє походження. Показано функціональне призначення окремих елементів і виявлених конструктивних особливостей. Розглянуто порядок і форми забезпечення українського війська обмундируванням, зброєю і спорядженням. Проаналізовано основні рушійні фактори і події, що визначили напрямки розвитку службових строїв гетьманського війська і системи їх постачання. Визначено нормативно-правову базу реформувань у сфері обмундирування, озброєння і спорядження та розглянуто особливості і ступінь реалізації реформ. Встановлено й уточнено зміст всіх місцевих українських назв і понять з вітчизняної уніформології XVII–XVIII ст. та подано їх тлумачення у словниковому вигляді.

Ключові слова:

військовий костюм, однострій, мундир, обмундирування, одяг, військове спорядження, озброєння, уніформологія, Гетьманщина.

29 (29) Тоїчкін, Д. В. Українська шабля XVII–XVIII ст. як історичне джерело: витоки, типологія, виготовлення та поширення (за матеріалами музейних колекцій України) : дис. ... канд. іст. наук : захищена 29.04.2005 / Денис Віталійович Тоїчкін ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 285 арк.

Тоїчкін, Д. В. Українська шабля XVII–XVIII ст. як історичне джерело: витоки, типологія, виготовлення та поширення (за матеріалами музейних колекцій України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Денис Віталійович Тоїчкін ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Дмитрієнко Марія Федорівна*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу спеціальних історичних дисциплін, головний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Черненко Євген Васильович*, Інститут археології НАН України, провідний науковий співробітник відділу археології скіфо-сарматської зброї;

кандидат історичних наук *Зубко Андрій Миколайович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, доцент кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

В дисертації запропоновано класифікацію холодної зброї та визначено місце шаблі в ній, розроблено українську зброєзнавчу термінологію, узагальнено наукові погляди на історичний розвиток шаблі. На основі аналізу писемних джерел виявлено українські центри ремісничого виготовлення шабель: цехове та позацехове – Львів, Кам'янець, Київ, Стародуб та ін.; козацьке – Канів, Київ, Корсунь та ін.; сільське – с. Шабельники Черкаської області, досліджено шляхи поширення клинкової зброї в українських землях, встановлено місце шаблі в комплексі озброєння українського козака. Основну увагу приділено аналізу шабель з найбільших музейних колекцій

України. Встановлено, що на озброєнні українських козаків перебували шаблі турецьких типів, перські шамшири, польсько-угорські, карабелі, ординки, «шаблі орла» та гусарські карабелі. Аналіз іконографічних джерел виявив пріоритети використання певних типів шаблі різними верствами українського населення. На науковому рівні обґрунтовано поняття «українські козацькі шаблі», що визначені як «козацькі шаблі» (сукупність морфологічних типів шабель, що знаходилися на озброєнні козаків), змонтовані в українських зброярських центрах.

Ключові слова:

речове джерело, історичне зброєзнавство, холодна зброя, шабля.

30 (30) Ферков, О. В. Історія Закарпаття у крайовій угорськомовній історіографії XIX – початку XX століття : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.01.2005 / Оксана Василівна Ферков ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 205 арк.

Ферков, О. В. Історія Закарпаття у крайовій угорськомовній історіографії XIX – початку XX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Оксана Василівна Ферков ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 20 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, професор *Данилюк Дмитро Дмитрович*, Ужгородський національний університет, завідувач кафедри історії України.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин;

кандидат історичних наук, доцент *Олашин Микола Васильович*, Ужгородський національний університет, доцент кафедри нової і новітньої історії та історіографії.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

В дисертації досліджується процес зародження та етапи розвитку угорської історіографії Закарпаття за період XIX – початку XX ст. Здобувач простежив становлення історичної науки Угорщини взагалі, виявив та проаналізував угорськомовні праці вчених Закарпаття, зокрема. Вивчено етапи формування та зміст концепції історичного розвитку краю, якісного зростання досліджень, наявність дискусійних моментів та маловивчених питань, особлива увага звертається на розширення джерельної основи та виникнення нових напрямків у науці.

Проаналізовано збірники документів, що виходили впродовж досліджуваного періоду. Дано оцінку джерелознавчим аспектам спадщини істориків. Показано місце доробку угорських вчених у вітчизняній та світовій історіографії.

Зроблено висновок про те, що історична наука в Угорщині та й на Закарпатті у XIX – початку XX ст. не тільки існувала, але й плідно розвивалася.

Аналіз угорськомовних праць дає підставу твердити, що історії Закарпаття приділялося особливе місце у скарбниці науки і культури Угорщини і в поєднанні з досягненнями української історіографії служить доброю основою для розгортання подальших наукових пошуків.

Ключові слова:

джерела, публікації документів, наукові праці, концепція історичного розвитку, угорська історіографія, історія Закарпаття.

31 (31) Юсова, Н. М. Генеза концепції давньоруської народності в історичній науці СРСР: 1930-і – перша половина 1940-х рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.01.2005 / Наталія Миколаївна Юсова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 228 арк.

Юсова, Н. М. Генеза концепції давньоруської народності в історичній науці СРСР: 1930-і – перша половина 1940-х рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Наталія Миколаївна Юсова ; Інститут історії України НАН України. – К., 2004. – 21 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, старший науковий співробітник *Ричка Володимир Михайлович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Моця Олександр Петрович*, Інститут археології НАН України, завідувач відділу давньоруської та середньовічної археології, головний науковий співробітник;

кандидат історичних наук *Мандрик Марія В'ячеславівна*, Санкт-Петербурзький філіал Архіву РАН, старший науковий співробітник, вчений секретар.

Провідна установа:

Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Анотація:

Дисертація присвячена комплексному дослідженню історіографічного процесу генезису концепції давньоруської народності в контексті розвитку історичної науки в СРСР у 1930-х – першій половині 1940-х рр. Робота побудована з залученням великого комплексу джерел (опублікованих і неопублікованих), раніше не задіяних або майже не задіяних архівних матеріалів, які, відповідно, вперше вводяться до наукового обігу. Вперше проаналізовано практично всі опубліковані праці радянських істориків зазначеного в хронологічних межах періоду, що мають відношення для розкриття теми. Досліджено наукові та ідеологічні витоки й передумови виникнення концепції. Виокремлено і піддано історіографічному аналізу наукову складову, що склала ідейну, теоретичну та фактологічну базу концепції, а також персональний внесок східнослов'янських дослідників, у тому числі й українських, у процес її виникнення та формування. З'ясовано, які саме позанаукові чинники вплинули на розвиток концепції та визначено ступень їх впливу. Встановлено хронологічні віхи генезису концепції. Основним результатом роботи став висновок, що зазначена концепція сформувалася в історичній науці СРСР під час Великої Вітчизняної війни внаслідок внутрішньої логіки наукового розвитку, опираючись на кількісне накопичення нових матеріалів та теоретичних розробок у гуманітарних галузях 20–30-х рр. (в історії, археології, етногенетиці, мовознавстві тощо) в окремих працях радянських істориків – представників усіх трьох східнослов'янських історіографій.

Ключові слова:

давньоруська народність, етногенез, східні слов'яни, Київська Русь.

32 (32) Ясь, О. В. Державницька традиція в українській зарубіжній історичній науці 1945–1991 рр. : дис. ... канд. іст. наук : захищена 28.04.2000 / Олексій Васильович Ясь ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 296 арк.

Ясь, О. В. Державницька традиція в українській зарубіжній історичній науці 1945–1991 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Олексій Васильович Ясь ; Інститут історії України НАН України. – К., 2000. – 19 с.

Науковий керівник:

доктор історичних наук, Заслужений діяч науки і техніки України *Пінчук Юрій Анатолійович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу української історіографії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Колесник Віктор Федорович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри давньої та нової історії України;

кандидат історичних наук, доцент *Стрельський Геннадій Вячеславович*, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, доцент кафедри історії слов'янських народів.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

В дисертації розглядається комплекс проблем пов'язаних з інтерпретацією ролі державницької традиції (інтелектуальний спадок, історики як його носії, передумови та середовище, в якому поширювалися та реалізувалися національно-державницькі ідеї) в українській зарубіжній історичній науці 1945–1991 рр.

Розглянуто основні характеристики інтелектуальної спадщини істориків державницького напрямку першої третини ХХ ст. Висвітлені та інтерпретовані найважливіші чинники, які зумовили еволюцію наукових поглядів дослідників, репрезентантів української зарубіжної історичної науки стосовно спадщини істориків-державників. Показано вплив західного соціокультурного та інтелектуального середовища на науковий процес, зокрема на організацію дослідницької праці.

Проаналізовано специфіку та особливості наукової діяльності чотирьох генерацій українських учених у діаспорі. Подано порівняльний аналіз діяльності різних поколінь дослідників у науковому процесі. Узагальнено та систематизовано біобібліографічні матеріали (регіональний розподіл за місцем народження, освіта, соціальний статус, належність до певної генерації, фахова спеціалізація) 193 істориків та дослідників суспільно-політичних і гуманітарних дисциплін.

Ключові слова:

традиція, інтелектуальна спадщина, українська зарубіжна історіографія, державницький напрям, діаспора.

ДОКТОРСЬКІ ДИСЕРТАЦІЇ

1 (33) Великочий, В. С. Українська історіографія суспільно-політичних процесів у Галичині 1914–1919 рр.: умови становлення, етапи розвитку, особливості : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 30.04.2010 / Володимир Степанович Великочий ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 591 арк.

Великочий, В. С. Українська історіографія суспільно-політичних процесів у Галичині 1914–1919 рр.: умови становлення, етапи розвитку, особливості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Володимир Степанович Великочий ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 42 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Решет Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України ХІХ – початку ХХ ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Калакура Ярослав Степанович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри загальної історії, архівознавства та спеціальних галузей історичної науки;

доктор історичних наук, професор *Папакін Георгій Володимирович*, Український інститут національної пам'яті Кабінету Міністрів України, начальник відділу архівування документів національної пам'яті;

доктор історичних наук, професор *Рубльов Олександр Сергійович*, Інститут історії України, вчений секретар.

Анотація:

Дисертаційне дослідження присвячене вивченню української історіографії суспільно-політичних процесів у Галичині в 1914–1919 роках. З'ясовано теоретико-методологічні засади і ступінь наукової розробки проблеми, запропоновано класифікацію її джерельної бази. Проаналізовано історичні інтерпретації політики Австро-Угорщини і Росії щодо Галичини в роки Першої світової війни та державотворчих процесів ЗУНР. Розкрито контрверсійне висвітлення науковцями проблем, пов'язаних з еволюцією партійно-політичної системи в краї та діяльності Союзу визволення України. Розглянуто відображення в українській історіографії національно-консолідаційних взаємин між українством Галичини і Наддніпрянщини та етнопатристичні стосунки в галицькому соціумі. Досліджено історичну літературу про його духовне і культурне життя в зазначений період.

Ключові слова:

суспільно-політичні процеси, Галичина, Перша світова війна, Західноукраїнська Народна Республіка, політичний режим, Українське січове стрілецтво, Галицька армія, українсько-польські стосунки, етнічні меншини, церковно-релігійні процеси, культурне життя.

2 (34) Вирський, Д. С. Річпосполитська історіографія України (XVI – середина XVII ст.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 29.05.2009 / Дмитро Станіславович Вирський ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 859 арк.

Вирський, Д. С. Річпосполитська історіографія України (XVI – середина XVII ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Дмитро Станіславович Вирський ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 37 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Колесник Ірина Іванівна*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу української історіографії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук *Сас Петро Михайлович*, Інститут історії України НАН України, провідний науковий співробітник відділу історії України середніх віків та раннього нового часу;

доктор історичних наук, доцент *Василенко Віталій Олександрович*, Національний гірничий університет, професор кафедри історії та політичної теорії;

доктор історичних наук, професор *Лиман Ігор Ігоревич*, Бердянський державний педагогічний університет, проректор з міжнародних зв'язків.

Анотація:

Дисертація присвячена трактуванням України та специфічно українських сюжетів у історіографії Речі Посполитої XVI – середини XVII ст. Констатовано ренесансну

природу цієї історіографії та значення для цілого вітчизняного (українського) історіографічного процесу.

У центрі уваги дослідження еволюція річпосполитської україніки, генеалогія ідей та концептів, а також реальні можливості їх поширення. Аналізуються малознані українському науковому загалу праці (та їх фрагменти) Й. Л. Деція, М. Рея, Я. А. Красінського, М. Кромера, С. Сарницького, С. Оржельського, Р. Гейденштейна, Й. Бельського, Б. Папроцького, С. Любенського, Я. І. Петриція, Я. Собеського, Ш. Старовольського, П. Пясецького, А. М. Фредра та ін.

Головним чином досліджені уявлення річпосполитських істориків про географію та історичне минуле Русі-України, про боротьбу з турецько-татарською загрозою на українській ділянці Великого кордону християнської Європи та про феномен українського козацтва.

Ключові слова:

річпосполитська історіографія, Ренесанс, україніка/українознавство, ранньомодерна доба, українське козацтво.

3 (35) Грінченко, Г. Г. Українські оstarбайтери в системі примусової праці Третього райху: проблеми історичної пам'яті : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 29.04.2011 / Гелінада Геннадіївна Грінченко ; Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2011. – 449 арк.

Грінченко, Г. Г. Українські оstarбайтери в системі примусової праці Третього райху: проблеми історичної пам'яті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Гелінада Геннадіївна Грінченко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 40 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Кравченко Володимир Васильович*, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Лисенко Олександр Євгенович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни;

доктор історичних наук, професор *Защкільняк Леонід Опанасович*, Львівський національний університет імені Івана Франка, завідувач кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки;

доктор історичних наук, професор *Верба Ігор Володимирович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри історії Росії.

Анотація:

Дисертація є першим у вітчизняній історіографії комплексним дослідженням процесів формування, поширення та сприйняття різних версій пам'яті про примусових робітників Третього райху на прикладах повоєнного західнонімецького, радянського та сучасного українського суспільств.

На підставі аналізу різноманітних джерел виокремлено основні етапи (від-)творення історичної пам'яті про примусову працю в нацистській Німеччині часів Другої світової війни в науковому та публічному дискурсах ФРН, виявлено особливості та схарактеризовано динаміку наукової, публіцистичної та художньої презентації образів примусових робітників у рамках офіційної радянської історичної пам'яті про Велику Вітчизняну війну, проаналізовано особливості введення проблеми примусової праці та відповідних компенсаційних виплат у публічне поле пострадянської України та визначено головні тенденції наукового осмислення феномену примусової праці в сучасній українській історіографії.

У праці висвітлено особливості джерел усної історії в контексті вивчення проблем історичної пам'яті, обґрунтовано методика аналізу усних історій колишніх українських оstarбайтерів як головного джерела дослідження індивідуальної пам'яті про примусову працю часів Другої світової війни.

Ключові слова:

історична пам'ять, політика пам'яті, історіографія, усна історія, примусова праця, оstarбайтери, жертви нацистських переслідувань, компенсаційний дискурс, Друга світова війна, історична відповідальність.

4 (36) Дубровіна, Л. А. Кодикологія та кодикографія як джерелознавчі дисципліни в дослідженнях історії української рукописної книги : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 24.09.1993 / Любов Андріївна Дубровіна ; Інститут рукопису Центральної наукової бібліотеки ім. В. І. Вернадського АН України. – К., 1993. – 375 арк.

Дубровіна, Л. А. Кодикологія та кодикографія як джерелознавчі дисципліни в дослідженнях історії української рукописної книги : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.09 – «Історіографія, джерелознавство та методи історичного дослідження» / Любов Андріївна Дубровіна ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 39 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, академік АН України *Ісаєвич Ярослав Дмитрович*;

доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент АН України *Німчук Василь Васильович*;

доктор історичних наук, професор *Ковальський Микола Павлович*.

Провідна установа:

Інститут української археографії АН України.

5 (37) Заремба, С. З. Українське пам'яткознавство: історія, теорія, сучасність : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 31.05.1996 / Сергій Захарович Заремба ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – [Дисертація у формі монографії].

Заремба, С. З. Українське пам'яткознавство: історія, теорія, сучасність : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Сергій Захарович Заремба ; Інститут історії України НАН України. – К., 1996. – 49 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Трощко Петро Тимофійович*;

доктор історичних наук, професор *Мельник Леонід Герасимович*;

доктор історичних наук *Даниленко Віктор Михайлович*.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

Защищается монография, в которой освещаются основные этапы, специфика, особенности и тенденции становления и развития украинского памятниковедения в период XIX–XX ст., рассматривается концепция памятниковедения как научной дисциплины исторического профиля.

Установлено, что в становление и развитие украинского памятниковедения большой научный и организационный вклад внесли научные общества, архивные комиссии, губернские статистические комитеты, учебные заведения, музеи, епархии,

которые объединяли лучшие силы историков, археологов, архитекторов, искусствоведов, статистиков, архивоведов, краеведов, этнографов, музееведов. Значительное внимание уделено научно-поисковой и научной деятельности отдельных лиц, роли музеев в учете, охране и изучении движимых памятников.

Ключові слова:

пам'ятка, пам'яткознавство, історико-культурна спадщина, наукові товариства, вчені архівні комісії, губернські статистичні комітети, археологічні з'їзди, історико-краєзнавча бібліографія, музеї.

6 (38) Зашкільняк, Л. А. Польская историография 40 – 60-х годов XX века (вопросы организации и методологии) : дис. ... д-ра ист. наук : захищена 26.02.1993 / Леонид Афанасьевич Зашкільняк ; Львовский государственный университет им. И. Франко. – Л., 1991. – 387 л.

Зашкільняк, Л. О. Польська історіографія 40 – 60-х років XX століття (питання організації і методології) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : 07.00.09 – «Історіографія, джерелознавство та методи історичного дослідження» / Леонід Опанасович Зашкільняк ; Інститут історії України АН України. – К., 1993. – 40 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Чугайов Володимир Петрович.*

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Замлинський Володимир Олександрович;*

доктор історичних наук, професор *Макар Юрій Іванович;*

доктор історичних наук, професор *Савельєв Володимир Леонідович.*

Провідна установа:

Дніпропетровський державний університет.

7 (39) Іваницька, О. П. Франкістська Іспанія. 1939–1975 рр. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 27.01.1998 / Ольга Павлівна Іваницька ; Вінницький державний педагогічний інститут. – Вінниця, 1997. – 384 арк.

Іваницька, О. П. Франкістська Іспанія. 1939–1975 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.02 – «Всесвітня історія»; 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Ольга Павлівна Іваницька ; Інститут історії України НАН України. – К., 1997. – 39 с.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Таран Лідія Валентинівна,* Київський інститут «Слов'янський університет»;

доктор історичних наук *Камінський Євген Євгенович,* Інститут світової економіки та міжнародних відносин НАН України, завідувач відділу Європи й Америки;

доктор історичних наук, професор *Щербак Микола Григорович,* Київський університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки.

Провідна установа:

Чернівецький державний університет ім. Ю. Федьковича.

Анотація:

Вперше у вітчизняній історіографії досліджується на тлі радянської, російської та зарубіжної історичної літератури соціально-економічний та політичний розвиток Іспанії у 1939–1975 рр., простежуються типологія франкізму в системі тоталітарно-авторитарних політичних режимів, причини та закономірності утвердження. Його законодавче та інституційне оформлення після громадянської війни, економічна та соціальна практика, пропонується нова концепція франкістського режиму як

авторитарної політичної системи стабілізаційно-реформаційного характеру, узагальнюються основні закономірності іспанського історичного досвіду демократизації.

Ключові слова:

тоталітаризм, авторитаризм, франкізм, фашизм, фаланга, кортеси, каудилізм, органічні закони, органічна демократія, католицизм, іспанідал, корпоративізм, патерналізм, вертикальні профспілки, автаркія, економічний націоналізм, опусдеісти, технократи.

8 (40) Кіян, О. І. Володимир Антонович як історик й основоположник Київської історичної школи в українській історіографії другої половини XIX – поч. XX ст. : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 28.03.2008 / Олександр Іванович Кіян ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 473 арк.

Кіян, О. І. Володимир Антонович як історик й основоположник Київської історичної школи в українській історіографії другої половини XIX – поч. XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Олександр Іванович Кіян ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 36 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Реснт Олександр Петрович*, Інститут історії України НАН України, заступник директора, завідувач відділу історії України XIX – початку XX ст.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Дмитрієнко Марія Федорівна*, Інститут історії України НАН України, старший науковий співробітник відділу української історіографії та спеціальних історичних дисциплін;

доктор історичних наук, професор *Рафальський Олег Олексійович*, Верховна Рада України, секретаріат Апарату, перший заступник завідувача;

доктор історичних наук, професор *Казьмирчук Григорій Дмитрович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри історії для гуманітарних факультетів.

Анотація:

У дисертації здійснено комплексне дослідження наукової спадщини одного з творців національно-демократичної концепції історії України Володимира Антоновича та його діяльності в розбудові Київської історичної школи в контексті розвитку вітчизняного історіографічного процесу. На основі аналізу ідейних принципів і методологічних засад історичної творчості Антоновича показано процес переходу від романтизму до позитивізму в українській історіографії другої половини XIX століття.

Обґрунтовано роль Антоновича в постановці української історіософії, націоналії, концепції історії України. На основі розробленої автором функціональної логіко-лінгвістичної моделі «наукова школа в історіографії» визначено головні принципи постановки Київської історичної школи Антоновича, її ідейно-політичні й методологічні засади та етапи наукової еволюції й місце в національній і загальнослов'янській історіографії.

Ключові слова:

національна історіографія, наукова школа, історіософія, сциентистський світогляд, національно-демократична концепція історії, історичне самопізнання, методологія історії, інституціоналізація науки.

9 (41) Коляструк, О. А. Повсякденне життя інтелігенції УСРР у 1920-ті рр.: сучасний теоретико-методологічний та історіографічно-джерелознавчий дискурс :

дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.11.2010 / Ольга Анатоліївна Коляструк ; Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К., 2010. – 510 арк.

Коляструк, О. А. Повсякденне життя інтелігенції УСРР у 1920-ті рр.: сучасний теоретико-методологічний та історіографічно-джерелознавчий дискурс : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Ольга Анатоліївна Коляструк ; Інститут історії України НАН України. – К., 2010. – 40 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Даниленко Віктор Михайлович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії України другої половини ХХ століття.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Дровозюк Степан Іванович*, Вінницький обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників, директор;

доктор історичних наук, професор *Калакура Ярослав Степанович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки;

доктор історичних наук, професор *Удод Олександр Андрійович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу української історіографії.

Анотація:

Дисертаційне дослідження присвячене вивченню повсякденного життя інтелігенції УСРР в 1920-ті рр. З'ясовано теоретико-методологічні засади і ступінь розробки наукової проблеми, запропоновано класифікацію її джерельної бази. Проаналізовано історіографію повсякденності в західній та російській гуманітаристиці, розкрито інтегративно-міждисциплінарний характер історії повсякденності як напрямку соціоантропологічних досліджень, уточнено її понятійно-категоріальне забезпечення. Розкрито особливості становлення історії повсякдення в сучасній українській історіографії.

На підставі аналізу різноманітних джерел охарактеризовано реалії повсякденного життя вітчизняної інтелігенції у перше радянське десятиліття, розглянуто її поведінкові реакції та життєві практики у процесі трансформації повсякдення від традиційно-усталеного до екстремально-нормативного, розкрито шляхи і засоби конформізації інтелігенції, механізми її буденної адаптації та визначено її роль у формуванні нового способу життя верстви і суспільства в цілому.

Ключові слова:

повсякденне життя, повсякденність, історія повсякденності, структури повсякденності, інтелігенція, джерела повсякденності, НЕП (нова економічна політика), повсякденні практики, соціальна історія, історична антропологія, сучасна історіографія, гуманітарна галузь, методологія.

10 (42) Копилов, С. А. Українська історична славістика нового часу: витоки, становлення і етапи розвитку : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 26.05.2006 / Сергій Анатолійович Копилов ; Кам'янець-Подільський педагогічний університет. – Кам'янець-Подільський, 2006. – 525 арк.

Копилов, С. А. Українська історична славістика нового часу: витоки, становлення і етапи розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Сергій Анатолійович Копилов ; Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – 36 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Смолій Валерій Андрійович*, Інститут історії України НАН України, директор, завідувач відділу історії України середніх віків та раннього нового часу.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Віднянський Степан Васильович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу всесвітньої історії і міжнародних відносин;

доктор історичних наук, професор *Калакура Ярослав Степанович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки;

доктор історичних наук, професор *Мицик Юрій Андрійович*, Національний університет «Києво-Могилянська академія», професор кафедри історії.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

У дисертації з'ясовуються всі компоненти історіографічного процесу, які відображають витоки наукового підходу до історії слов'янських народів, становлення української історичної славістики нового часу та етапи її розвитку. Аналізуються чинники формування поглядів українського історичного письменства раннього нового часу на проблеми минувшини слов'янських народів, визначаються форми та прояви зовнішніх впливів на них; реконструйовано процес рецепції слов'янського світу в українській історіографії доби існування Української козацької держави і з'ясовується ступінь її впливу на започаткування наукового вивчення історії слов'янських народів наприкінці XVIII ст. У роботі здійснено спробу виявити наукові й політико-ідеологічні чинники зародження академічного інтересу до минулого південних і західних слов'ян, передумов виникнення та формування концепцій їх історії. Також проаналізовано вплив суспільно-політичних факторів й політики Російської імперії щодо країн Центральної і Південно-Східної Європи на розвиток української історичної славістики у контексті історіографічного процесу й заснування слов'янознавчих центрів в Україні. Визначено головні етапи розвитку вітчизняної історичної славістики нового часу й з'ясовано характерні напрями, тематику і методологію досліджень, а також охарактеризовано погляди українських істориків-славістів, їх методологічні засади та внесок у дослідження ключових проблем давньої та середньовічної історії слов'янських етносів.

Ключові слова:

історіографія, історіографічний процес, методологія історії, славістика, історична славістика, історичні школи, наукові інституції.

11 (43) Масненко В. В. Історична думка у процесі розвитку національної свідомості українців (кінець XIX – перша третина XX ст.) : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 27.12.2002 / Віталій Васильович Масненко ; Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України. – К., 2002. – 487 арк.

Масненко В. В. Історична думка у процесі розвитку національної свідомості українців (кінець XIX – перша третина XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Віталій Васильович Масненко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2002. – 42 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Майборода Олександр Микитович*, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, завідувач відділу етнополітології.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Калакура Ярослав Степанович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, завідувач кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки;

доктор історичних наук, професор *Пиріг Руслан Якович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник відділу історії Української революції (1917–1921 рр.);

доктор історичних наук, професор *Удод Олександр Андрійович*, Дніпропетровський національний університет, професор кафедри історії Росії.

Провідна установа:

Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України.

Анотація:

Дисертація є комплексним дослідженням функціонування історичної думки в умовах розвитку національної свідомості українців наприкінці XIX – у першій третині XX ст. Міждисциплінарний підхід дозволив реконструювати механізм взаємовпливу історичної науки та націотворення. Історична пам'ять, історична свідомість, роль наукових знань у їхній трансформації, співвідношення науки та міфу розглядаються як історіографічні явища.

Українська історична наука повністю конституювалась у національну, виділившись із загальноімперських структур. Значна роль у цьому належала науковій діяльності М. Грушевського. Виокремлено три етапи розвитку української історичної думки як національної. Проаналізовано діяльність наукових товариств, інституцій, окремих істориків. Особлива увага звернута на етнополітичну функцію історичної науки. На становлення модерної нації впливали: поширення державницького напрямку, етнологізація соціогуманітарної сфери, дослідження національних меншин. Показано великий науковий потенціал національної моделі української історичної науки.

Ключові слова:

історична думка, етнополітична функція історичної науки, наука та міф, історична пам'ять, історична свідомість, національна свідомість, модерна нація.

12 (44) Стопчак, М. В. Утворення і діяльність Директорії Української Народної Республіки (1918–1920 рр.): історіографія проблеми : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 25.03.2011 / Микола Володимирович Стопчак ; Київський національний лінгвістичний університет. – К., 2011. – 536 арк.

Стопчак, М. В. Утворення і діяльність Директорії Української Народної Республіки (1918–1920 рр.): історіографія проблеми : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Микола Володимирович Стопчак ; Інститут історії України НАН України. – К., 2011. – 40 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Терещенко Юрій Іларіонович*, Київський національний лінгвістичний університет, завідувач кафедри історії України і філософії.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Калакура Ярослав Степанович*, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор-консультант кафедри архівознавства та спеціальних галузей історичної науки;

доктор історичних наук, професор *Пиріг Руслан Якович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник відділу історії Української революції (1917–1921 рр.);

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Удод Олександр Андрійович*, Інститут інноваційних технологій та змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, директор.

Анотація:

Дисертація присвячена дослідженню історіографії утворення і діяльності Директорії – вищого органу державної влади відновленої в ході антигетьманського повстання Української Народної Республіки. З'ясовано теоретико-методологічні засади і ступінь розробки наукової проблеми, запропоновано класифікацію її джерельної бази за період 1918–2009 рр. Досліджено провідні тенденції розвитку знань з історії утворення і діяльності Директорії УНР у 1918–1920 рр., визначені особливості та характерні риси історіографічного процесу.

До історіографічного аналізу залучені основні публікації з проблеми українських та зарубіжних учених. Значна увага приділяється історіографічному аналізу праць сучасних вітчизняних фахівців, які плідно працюють на ниві наукового осмислення завершального етапу Української революції 1917–1921 рр. Проаналізовано внесок дослідників у вивчення соціально-економічних передумов виникнення Директорії УНР, державотворчих, соціально-економічних, національно-культурних, зовнішньоекономічних, військових процесів в УНР цієї доби. Розглянуто ступінь осмислення трансформаційних процесів у складі Директорії УНР під впливом складної внутрішньо- та зовнішньополітичної ситуації протягом листопада 1918 – листопада 1920 рр. З урахуванням історичного досвіду запропоновано коло проблем, які потребують подальшого вивчення та наукової інтерпретації.

Ключові слова:

Директорія УНР, історіографія історії України, Українська революція 1917–1921 рр., історіографічні джерела, історіографічний процес, трансформаційні процеси, українське державотворення.

13 (45) Тельвак, В. В. Рецепція творчої спадщини Михайла Грушевського в історичній думці кінця XIX – 30-х років XX століття : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 30.01.2009 / Віталій Васильович Тельвак ; Інститут історії України НАН України. – К., 2008. – 521 арк.

Тельвак, В. В. Рецепція творчої спадщини Михайла Грушевського в історичній думці кінця XIX – 30-х років XX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Віталій Васильович Тельвак ; Інститут історії України НАН України. – К., 2009. – 37 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор *Пиріг Руслан Якович*, Інститут історії України НАН України, завідувач відділу історії Української революції (1917–1921 рр.).

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор *Запекіляк Леонід Опанасович*, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, заступник директора з наукової роботи;

доктор історичних наук, професор *Масненко Віталій Васильович*, Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, завідувач кафедри історії та етнології України;

доктор історичних наук, професор *Матяш Ірина Борисівна*, Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, директор.

Анотація:

У дисертації проаналізовано проблему сприйняття сучасниками М. Грушевського його творчої спадщини. Досліджено історіографічну рефлексію над першими працями вченого. Виявлено масштабність звернення до наукової та організаційної діяльності

М. Грушевського львівського двадцятиліття. Змальовано особливості грушевськознавчої рефлексії періоду війни та революції. Вивчено проблему рецепції діяльності вченого еміграційного п'ятиліття. Досліджено різнопланові публікації, присвячені осмисленню в науковій та публіцистичній літературі діяльності М. Грушевського радянського десятиріччя. Здійснено аналіз посмертної грушевськяни. Обґрунтовано, що на оцінки творчості вченого з боку його сучасників значною мірою впливали ідеологічні та суспільно-політичні процеси на європейському континенті кінця XIX – 30-х років XX ст.

Ключові слова:

М. Грушевський, рецепція, творча спадщина, українська історіографія, польська грушевськяна, російська грушевськяна, чеська грушевськяна, західноєвропейське слов'янознавство.

14 (46) Толочко, О. П. «Історія Російська» Василя Татішева: джерела та повідомлення : дис. ... д-ра іст. наук : захищена 25.11.2005 / Олексій Петрович Толочко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – [Дисертація у формі монографії].

Толочко, О. П. «Історія Російська» Василя Татішева: джерела та повідомлення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.06 – «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Олексій Петрович Толочко ; Інститут історії України НАН України. – К., 2005. – 35 с.

Науковий консультант:

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України *Котляр Микола Федорович*, Інститут історії України НАН України, головний науковий співробітник.

Офіційні опоненти:

доктор історичних наук, професор, академік НАН України *Ісаєвич Ярослав Дмитрович*, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, директор;

доктор історичних наук, професор, член-кореспондент РАН *Флоря Борис Миколайович*, Інститут слов'янознавства РАН, завідувач відділу;

доктор історичних наук *Данилевський Ігор Миколайович*, Інститут всесвітньої історії РАН, заступник директора.

Провідна установа:

Дніпропетровський національний університет.

Анотація:

У дисертації досліджується комплекс унікальних повідомлень з давньоруської історії, що містяться в знаменитому труді Василя Татішева «Історія Російська». В історіографії вони здобули назву «татішевські відомості». Традиційно «татішевські відомості» трактують як надзвичайної цінності уламки автентичного літописання X–XIII ст. Вони широко залучалися до досліджень з історії домонгольської Русі, суттєво впливаючи на наукове розуміння подій, особистостей та процесів X–XIII ст. Як наслідок, в науці утвердився значною мірою містифікований образ цілої історичної епохи. У дисертації здійснено спробу продемонструвати, що насправді «татішевські відомості» є містифікаціями, авторство яких належить самому Василю Татішеву. Передусім, досліджено справжні літописні джерела, якими послуговувався Татішев, чим продемонстровано, що жодного місця «невідомим» та «втраченим» древнім літописам серед них немає. У дослідженні з'ясовано мотиви, що спонукали історика вдаватися до вигадування, а також на низці конкретних прикладів продемонстровано технічний інструментарій містифікатора. «Історію Російську» Татішева вміщено у широкий контекст аналогічних явищ європейської історіографії.

Ключові слова:

історіографія, літописання, містифікації та подробиці, «татішевські відомості», Росія, Київська Русь, Василь Татішев.

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК ДИСЕРТАНТІВ

1. Абдуллаєва, М. А. – 94, 210
2. Андросова-Байда, Д. О. – 189, 378
3. Андрощук, О. В. – 113, 210
4. Афонин, Ю. В. – 9, 211
5. Бабюх, В. А. – 154, 212
6. Багмет, М. О. – 18, 308
7. Баженов, Л. В. – 35, 308
8. Бакалець, О. А. – 155, 379
9. Барановська, Н. П. – 142, 309
10. Батуріна, С. С. – 156, 379
11. Бацак, Н. І. – 65, 212
12. Бем, Н. В. – 114, 213
13. Белая, О. М. – 22, 380
14. Бикова, Т. Б. – 126, 214
15. Блануца, А. В. – 127, 215
16. Блащук, С. М. – 189, 381
17. Бовгиря, А. М. – 115, 382
18. Богатчук, С. С. – 73, 216
19. Бойко, В. М. – 47, 216
20. Бомбандьорова, О. А. – 74, 217
21. Бондар, В. В. – 190, 383
22. Бондарчук, П. М. – 201, 310
23. Борисевич, С. О. – 176, 311
24. Боровець, І. І. – 177, 346
25. Васюта, С. І. – 35, 312
26. Ващенко, І. М. – 142, 218
27. Вашук, Д. П. – 128, 219
28. Вегеш, М. М. – 56, 365
29. Великочий, В. С. – 191, 400
30. Верменич, Я. В. – 128, 313
31. Верстюк, В. Ф. – 14, 314
32. Ветров, І. Г. – 66, 220
33. Виговський, М. Ю. – 143, 314
34. Вирський, Д. С. – 177, 401
35. Висовень, О. І. – 116, 383
36. Віднянський, С. В. – 48, 366
37. Вілкул, Т. Л. – 83, 220
38. Вільшанська, О. Л. – 202, 221
39. Вірченко, В. В. – 144, 222
40. Власюк, І. М. – 75, 222
41. Вовканич, І. І. – 84, 366
42. Водотика, С. Г. – 85, 315
43. Волковинський, В. М. – 37, 316
44. Вронська, Т. М. – 178, 316
45. Газін, В. В. – 86, 223
46. Гапієнко, А. А. – 66, 224
47. Гарань, О. В. – 37, 317
48. Гейда, О. С. – 129, 224

49. Герасименко, Н. А. – 9, 384
50. Герасимчук, Т. Ф. – 130, 346
51. Гнітько, С. П. – 38, 225
52. Годлевська, В. Ю. – 145, 347
53. Головата, Н. А. – 48, 226
54. Головка, В. О. (Головка, В. А.) – 38, 348
55. Гончар, О. Т. – 164, 384
56. Гончарук, Т. Г. – 192, 318
57. Горбуров, Є. Г. – 104, 226
58. Горват, Л.-І. В. – 67, 227
59. Гордуновський, О. М. – 203, 318
60. Горобець, В. М. – 18, 94, 228, 367
61. Григоренко, О. П. – 28, 319
62. Григорьєва, Т. Ф. – 9, 385
63. Гриневич, В. А. – 23, 228
64. Грінченко, Г. Г. – 204, 402
65. Гурбик, А. О. – 15, 229
66. Гуржій, О. І. – 68, 320
67. Демиденко, О. О. – 146, 229
68. Демиденко, Т. П. – 23, 230
69. Дерев'янку, І. П. – 117, 349
70. Держалюк, М. С. – 18, 368
71. Дзагалов, А. С. – 179, 230
72. Дипган, І. І. – 10, 231
73. Довжук, І. В. (Довжук, І. В.) – 49, 231
74. Дубровіна, Л. А. – 19, 403
75. Дудник, В. М. – 117, 232
76. Екельчик, С. А. – 15, 386
77. Євсеєнко, І. В. – 39, 349
78. Євсеєва, Т. М. – 105, 233
79. Єпик, Л. І. – 180, 234
80. Єфіменко, Г. Г. – 87, 234
81. Жданович, О. В. – 204, 386
82. Жезицький, В. Й. – 49, 235
83. Желтухін, В. М. – 19, 320
84. Жилюк, С. І. – 29, 236
85. Заболотна, Т. В. – 165, 236
86. Завальнюк, К. В. – 57, 237
87. Заводовський, А. А. – 147, 237
88. Задорожнюк, А. Б. – 156, 238
89. Зайцева, З. І. – 157, 321
90. Заплотинська, О. О. – 147, 239
91. Заремба, С. З. – 40, 403
92. Захарова, І. В. – 95, 240
93. Зашкільняк, Л. О. (Зашкільняк, Л. А.) – 19, 404
94. Заяць, А. Є. – 24, 241
95. Зема, В. Є. – 118, 241
96. Зінченко, А. Л. – 58, 322
97. Іваницька, О. П. – 58, 368, 404
98. Ілюк, Т. В. – 180, 350

99. Ільюшин, І. І. – 106, 322
100. Ісаков, П. М. – 87, 242
101. Іщенко, Я. О. – 148, 387
102. Кагамлик, С. Р. – 75, 242
103. Каденюк, О. С. – 59, 323
104. Казначеева, Л. М. – 166, 243
105. Калінчик, В. О. – 205, 351
106. Касьянов, Г. В. – 20, 324
107. Катаргіна, Т. І. – 88, 351
108. Кашеварова, Н. Г. – 167, 388
109. Кизченко, В. И. – 10, 324
110. Кіян, О. І. (Киян, А. И.) – 10, 168, 389, 405
111. Ковальчук, Г. І. – 15, 244
112. Ковпаненко, Н. Г. – 192, 389
113. Коляструк, О. А. – 107, 193, 244, 405
114. Коляструк, О. П. – 169, 245
115. Коннова, М. В. – 119, 390
116. Кононенко, В. В. – 120, 246
117. Кононенко, В. П. – 194, 246
118. Копилов, С. А. – 149, 406
119. Корнієнко, В. В. – 169, 247
120. Корновенко, С. В. – 195, 369
121. Корольов, В. І. – 40, 324
122. Корольов, Г. О. – 181, 248
123. Кравченко, В. И. – 11, 325
124. Крижановська, О. О. – 50, 249
125. Крикун, Н. Г. – 16, 325
126. Кругляк, Б. А. – 24, 325
127. Крупина, В. О. – 131, 249
128. Кручек, О. А. – 50, 250
129. Кудлай, О. Б. – 51, 251
130. Кудряченко, А. І. – 30, 370
131. Кулінська, С. Ю. – 30, 251
132. Кураєв, О. О. – 16, 352
133. Лаас, Н. О. – 196, 391
134. Лавришук, В. І. (Лавришук, В. И.) – 60, 252
135. Лебеденко, О. М. (Лебеденко, А. М.) – 41, 326
136. Левченко, О. Д. – 96, 252
137. Лепявко, С. А. – 76, 326
138. Лисенко, О. В. – 60, 253
139. Лисенко, О. Є. – 68, 327
140. Литвин, В. М. – 31, 328
141. Лобач, К. В. – 24, 254
142. Лобода, М. К. – 158, 254
143. Лобода, Т. М. – 69, 255
144. Лозовий, В. С. – 61, 197, 255, 329
145. Лях, С. Р. – 11, 330
146. Малюта, О. В. – 132, 257
147. Мальченко, О. Є. – 41, 256
148. Маньковська, Р. В. – 52, 257

149. Марочко, В. І. – 42, 330
150. Мартинов, А. Ю. – 52, 170, 352, 371
151. Марусик, Т. В. – 11, 258
152. Марушкина, І. І. – 12, 353
153. Марцинюк, І. М. – 53, 391
154. Масненко, В. В. – 20, 97, 258, 407
155. Матях, В. М. – 20, 392
156. Матювка, М. П. – 97, 372
157. Машкін, О. М. (Машкин, А. Н.) – 32, 259
158. Мельниченко, В. М. – 62, 259
159. Місінкевич, Л. Л. – 77, 260
160. Мовчан, О. М. – 121, 330
161. Молчанов, В. Б. – 78, 261
162. Монолатій, І. С. – 98, 261
163. Морозов, А. Г. – 25, 331
164. Муляр, А. М. – 89, 262
165. Муляр, І. Ю. – 25, 353
166. Наседкіна, Л. Д. (Наседкина, Л. Д.) – 21, 263
167. Неженцев, Ю. І. – 12, 263
168. Непорожня, Г. А. – 99, 263
169. Нестеренко, В. А. – 132, 264
170. Новікова, С. В. – 133, 354
171. Одрін, О. В. – 159, 354
172. Оніщенко, О. В. – 171, 265
173. Опря, І. А. – 150, 266
174. Орлик, В. М. – 172, 331, 373
175. Павленко, В. В. – 42, 374
176. Павленко, М. І. – 79, 374
177. Павлишена, Ю. В. – 160, 355
178. Павлюченко, О. В. – 21, 375
179. Падалка, С. С. – 32, 267
180. Пастушенко, Т. В. – 160, 268
181. Патяка, О. О. – 151, 269
182. Пахоменко, С. П. – 108, 267
183. Пелешко, А. В. – 152, 356
184. Перепелиця, Є. А. – 161, 357
185. Перкун, В. П. – 100, 392
186. Петренко, Є. Д. – 53, 270
187. Петренко, О. С. – 134, 270
188. Пилявець, Ю. Г. – 16, 271
189. Пиріг, О. А. – 100, 332
190. Пиріг, Р. Я. – 25, 333
191. Піскіжова, В. В. – 152, 271
192. Піскун, В. М. – 43, 272
193. Плахонін, А. Г. – 121, 273
194. Подгайко, М. К. – 153, 273
195. Поїздник, І. І. – 162, 358
196. Половець, В. М. – 54, 333
197. Попок, А. А. – 101, 358
198. Постемська, І. А. – 197, 359

199. Потехін, Д. В. (Потехин, Д. В.) – 26, 393
200. Потильчак, О. В. – 70, 135, 274, 334
201. Походяща, О. Б. – 173, 393
202. Прилуцький, В. І. – 26, 275
203. Примаченко, Я. Л. – 182, 394
204. Проданюк, Ф. М. – 54, 275
205. Прокопчук, В. С. – 26, 275
206. Рабенчук, О. П. – 122, 276
207. Реєнт, О. П. – 27, 335
208. Решетченко, Д. В. – 183, 277
209. Робак, І. Ю. – 183, 336
210. Романова, О. О. – 184, 277
211. Романцов, О. В. – 185, 278
212. Романько, І. І. – 79, 279
213. Рубльов, О. С. – 136, 337
214. Рубльова, Н. С. – 71, 279
215. Рудик, С. Я. – 109, 360
216. Русак, А. В. – 109, 375
217. Русина, Е. В. – 12, 280
218. Савчук, Н. О. – 90, 280
219. Савчук, О. В. – 55, 281
220. Савчук, Ю. К. – 43, 395
221. Сальга, Л. П. – 17, 282
222. Сас, П. М. – 62, 338
223. Сворак, С. Д. – 71, 338
224. Сергієнко, Т. С. – 110, 361
225. Сидоренко, О. Ф. – 55, 339
226. Симоненко, І. М. – 91, 395
227. Сирота, О. І. – 198, 282
228. Скальський, В. В. – 206, 283
229. Скотнікова, Л. С. – 80, 283
230. Скрипник, А. Ю. – 163, 284
231. Скрипник, П. І. – 13, 285
232. Славутич, Є. В. – 173, 396
233. Смольницька, М. К. – 123, 285
234. Сокульський, А. Л. – 72, 286
235. Станіславський, В. В. – 44, 287
236. Степаненко, Г. В. – 102, 288
237. Стопчак, М. В. – 207, 408
238. Стрикун, І. С. – 199, 361
239. Струкевич, О. К. – 27, 288
240. Табачник, Д. В. – 17, 288
241. Тельвак, В. В. – 186, 409
242. Терентьєва, О. О. – 123, 362
243. Тимченко, Р. В. – 207, 289
244. Тітова, Н. В. – 186, 289
245. Ткаченко, В. В. – 33, 290
246. Ткаченко, В. М. – 22, 376
247. Ткаченко, Т. В. – 111, 291
248. Товстопят, Л. М. – 137, 291

249. Тоїчкін, Д. В. – 137, 397
250. Толочко, О. П. – 138, 410
251. Томозов, В. В. – 139, 292
252. Третяк, К. О. – 73, 293
253. Трофімчик, А. В. (Трофимчик, А. В.) – 124, 393
254. Тур, В. Г. – 81, 293
255. Тычина, А. К. – 13, 340
256. Фареній, І. А. – 187, 340
257. Фельбаба, М. М. – 91, 294
258. Ферков, О. В. – 140, 398
259. Франко, А. Д. – 34, 295
260. Хижняк, І. А. – 13, 377
261. Ховрич, С. М. – 125, 296
262. Хойнацька, Л. М. – 103, 296
263. Хоменко, Н. М. – 174, 297
264. Цендра, Н. М. – 208, 298
265. Чабан, А. Ю. – 44, 341
266. Чайковский, А. С. – 14, 341
267. Черкас, Б. В. – 112, 298
268. Черченко, Ю. А. – 17, 299
269. Чухліб, Т. В. – 34, 175, 300, 377
270. Шама, О. І. – 45, 300
271. Шапошнікова, Н. О. – 82, 301
272. Швидкий, В. П. – 92, 301
273. Шевченко, В. В. – 188, 302
274. Шевченко, В. М. – 209, 342
275. Шевченко, Н. В. – 14, 303
276. Шевченко, О. М. – 46, 303
277. Шепель, Л. Ф. – 46, 304
278. Шеретюк, В. М. – 104, 304
279. Шилова, А. В. – 63, 364
280. Шип, Н. А. – 18, 343
281. Шитюк, М. М. – 93, 343
282. Шмид, О. П. – 200, 305
283. Щербак, В. О. – 64, 344
284. Юркова, О. В. – 64, 306
285. Юсов, С. Л. – 200, 306
286. Юсова, Н. М. – 141, 399
287. Яковенко, Н. М. – 28, 344
288. Яковлева, Т. Г. (Яковлева, Т. Г.) – 28, 307
289. Якубова, Л. Д. – 163, 345
290. Янишин, Б. М. – 113, 307
291. Ясь, О. В. – 82, 399
292. Яцишин, М. М. – 56, 364

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК КЕРІВНИКІВ ТА КОНСУЛЬТАНТІВ ДИСЕРТАЦІЙ

1. Андрусишин, Б. І. – 197, 329.
2. Апанович, О. М. – 72, 286.
3. Баранов, І. А. – 81, 294.
4. Борисенко, В. Й. – 99, 264.
5. Боряк, Г. В. – 41, 256.
6. Буравченко, А. О. – 69, 131, 249, 255.
7. Буран, В. А. – 15, 244.
8. Бушин, М. І. – 53, 137, 291, 391.
9. Верменич, Я. В. – 185, 278.
10. Верстюк, В. Ф. – 47, 61, 88, 124, 171, 206, 217, 242, 256, 265, 283, 363.
11. Віднянський, С. В. – 39, 52, 57, 63, 79, 84, 98, 111, 130, 161, 170, 177, 199, 205, 346, 349, 351, 353, 357, 361, 364, 365, 366, 371, 372, 374.
12. Войцехівська, І. Н. – 167, 388.
13. Вронська, Т. В. – 165, 236.
14. Галаган, В. Я. – 38, 225.
15. Гамрецький, Ю. М. – 9, 211.
16. Гедьо, А. В. – 153, 273.
17. Горбик, В. О. – 67, 88, 146, 169, 193, 224, 229, 247, 351, 389.
18. Горобець, В. М. – 184, 277.
19. Гриневич, Л. В. – 114, 213.
20. Гриценко, А. П. – 51, 251.
21. Гулевич, В. Н. – 30, 370.
22. Гуржій, О. І. – 124, 184, 203, 319, 336, 362.
23. Даниленко Віктор М. – 12, 23, 50, 107, 122, 123, 132, 135, 157, 174, 193, 196, 201, 230, 244, 250, 257, 263, 276, 285, 297, 306, 310, 321, 334, 391, 406.
24. Даниленко Василь М. – 17, 92, 288, 302.
25. Данилюк, Д. Д. – 140, 398.
26. Данилюк, Ю. З. – 154, 212.
27. Дмитрієнко, М. Ф. – 44, 100, 138, 155, 173, 174, 205, 379, 386, 392, 393, 395, 396, 397.
28. Журба, М. А. – 143, 314.
29. Задорожний, В. Є. – 67, 227.
30. Зінченко, А. Л. – 134, 270.
31. Іваницька, О. П. – 119, 145, 160, 198, 347, 355, 359, 390.
32. Інкін, В. Ф. – 24, 241.
33. Касьянов, Г. В. – 142, 148, 169, 182, 239, 245, 309, 394.
34. Климов, А. О. – 82, 301.
35. Коваленко, О. Б. – 33, 129, 225, 290.
36. Коваль, М. В. – 23, 60, 66, 69, 74, 103, 217, 220, 228, 232, 252, 297, 327.
37. Колесник, В. П. – 56, 364.
38. Колесник, І. І. – 177, 189, 378, 401.
39. Котляр, М. Ф. – 55, 122, 138, 190, 273, 339, 381, 410.
40. Коцур, А. П. – 144, 222.
41. Коцур, В. П. – 116, 384.
42. Кравченко, В. В. – 204, 402.
43. Крижицький, С. Д. – 159, 355.
44. Кругляк, Б. А. – 75, 78, 223, 261.

45. Кузьмінець, О. В. – 71, 339.
46. Кулинич, І. М. – 56, 364.
47. Кульчицький, С. В. (Кульчицкий, С. В.) – 10, 11, 17, 25, 26, 65, 85, 87, 93, 101, 106, 121, 126, 136, 164, 214, 231, 235, 254, 258, 275, 282, 306, 315, 322, 330, 331, 332, 337, 343, 345.
48. Курило, В. М. – 20, 258.
49. Курносов, Ю. А. – 15, 244.
50. Лисенко, О. Є. – 110, 118, 133, 158, 162, 178, 232, 254, 264, 268, 316, 358, 376.
51. Лихолат, О. В. – 125, 296.
52. Лойко, О. Г. – 120, 246.
53. Майборода, О. М. – 97, 407.
54. Макар, Ю. І. – 109, 360.
55. Макарчук, С. А. – 34, 36, 295, 312.
56. Маковейчук, І. М. – 16, 271.
57. Марголіс, Ю. Д. – 28, 307.
58. Мельникова, І. М. – 25, 353.
59. Мигрин, Г. П. – 80, 284.
60. Морозов, А. Г. – 95, 240.
61. Падалка, С. С. – 208, 298.
62. Панченко, П. П. – 11, 29, 33, 114, 211, 267, 319, 325.
63. Петров, М. Б. – 157, 238.
64. Пиріг, Р. Я. – 54, 181, 186, 208, 248, 275, 289, 409.
65. Пінчук, Ю. А. – 83, 115, 139, 156, 165, 179, 230, 292, 380, 382, 385, 400.
66. Плющ, М. Р. – 19, 321.
67. Реєнт, О. П. – 47, 80, 105, 113, 147, 163, 168, 172, 187, 188, 191, 192, 195, 202, 209, 221, 233, 238, 279, 284, 302, 304, 308, 318, 332, 340, 342, 369, 373, 400, 405.
68. Рибачук, М. Ф. – 71, 280.
69. Ричка, В. М. – 141, 399.
70. Рубльов, О. С. – 91, 142, 187, 218, 290, 294.
71. Русіна, О. В. – 128, 219.
72. Салабай, В. Ф. – 117, 349.
73. Сарбей, В. Г. – 10, 11, 13, 15, 26, 29, 31, 32, 40, 49, 50, 53, 54, 61, 232, 236, 249, 251, 253, 259, 270, 285, 324, 334, 385, 386, 389, 393.
74. Сас, П. М. – 127, 215.
75. Сергиєнко, Г. Я. – 14, 303.
76. Симоненко, Р. Г. – 17, 21, 263, 299.
77. Скляренко, Є. М. – 43, 180, 234, 272.
78. Слюсаренко, А. Г. – 73, 293.
79. Смолій, В. А. (Смолий, В. А.) – 12, 15, 18, 21, 27, 34, 44, 45, 46, 48, 76, 89, 95, 104, 112, 149, 151, 175, 194, 226, 228, 229, 243, 247, 262, 269, 280, 287, 288, 299, 300, 303, 305, 326, 367, 377, 392, 407.
80. Солдатенко, В. Ф. – 96, 253.
81. Сохань, П. С. – 12, 16, 21, 42, 352, 353, 374, 375.
82. Степанков, В. С. – 86, 90, 150, 223, 266, 281.
83. Сушко, О. О. – 70, 274.
84. Терентьева, Н. О. – 65, 94, 108, 133, 152, 153, 181, 210, 213, 267, 271, 350, 354, 356.
85. Терещенко, Ю. І. – 98, 207, 262, 408.
86. Титова, О. М. – 91, 396.
87. Ткачова, Л. І. – 46, 304.
88. Толочко, О. П. – 83, 220.

89. Тронько, П. Т. – 26, 35, 49, 52, 55, 77, 129, 148, 154, 212, 235, 258, 260, 276, 281, 309, 313, 387.
90. Трощинський, В. П. – 102, 358.
91. Туниця, Ю. Ю. – 36, 312.
92. Удод, О. А. – 190, 383.
93. Чабан, А. Ю. – 62, 259.
94. Чернявський, Г. Й. – 38, 348.
95. Чугайов, В. П. – 20, 404.
96. Чумак, В. М. – 199, 282.
97. Шандра, В. С. – 166, 176, 183, 243, 277, 311.
98. Шевченко, Ф. П. – 9, 22, 380, 384.
99. Шеретюк, В. М. – 200, 305.
100. Шип, Н. А. – 57, 73, 75, 78, 102, 216, 223, 237, 261, 287.
101. Шитюк, М. М. – 105, 227.
102. Щербак, Н. О. – 111, 291.
103. Яковенко, Н. В. – 118, 241.

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК ОПОНЕНТІВ ДИСЕРТАЦІЙ

1. Алексієвець, Л. М. – 205, 351.
2. Алфьорова, З. І. – 39, 348.
3. Андрєєв, В. М. – 189, 378.
4. Андрусишин, Б. І. – 47, 99, 106, 217, 121, 233, 262, 331.
5. Антонюк, С. М. – 12, 353.
6. Артёмов, О. С. – 118, 232.
7. Бажан, О. Г. – 120, 208, 246, 298.
8. Баженов, Л. В. – 26, 276.
9. Байраківський, А. І. – 66, 70, 74, 217, 220, 274.
10. Баран, В. К. – 106, 178, 200, 305, 316, 322.
11. Бацак, К. Ю. – 161, 357.
12. Беловолов, Ю. Г. – 119, 145, 161, 347, 357, 390.
13. Білокінь, С. І. – 154, 212.
14. Білоусова, Л. Г. – 181, 350.
15. Білошицький, С. В. – 154, 212.
16. Бойко, В. М. – 206, 283.
17. Бойко, О. Д. – 126, 214.
18. Бондарчук, О. О. – 29, 319.
19. Борисенко, В. Й. – 18, 54, 56, 58, 63, 64, 68, 76, 89, 95, 134, 137, 144, 209, 222, 228, 237, 240, 262, 270, 292, 320, 327, 334, 338, 339, 342, 344.
20. Боряк, Г. В. – 24, 44, 128, 136, 219, 241, 337, 395.
21. Брехуненко, В. А. – 44, 86, 175, 223, 287, 377.
22. Буганов, В. И. – 14, 303.
23. Буравченков, А. О. – 15, 27, 37, 47, 96, 117, 144, 217, 253, 314, 316, 335, 349.
24. Василенко, В. О. – 178, 401.
25. Вашук, Д. П. – 190, 381.
26. Верба, І. В. – 60, 111, 137, 180, 204, 234, 252, 291, 292, 402.
27. Верменич, Я. В. – 87, 235.
28. Верстюк, В. Ф. – 37, 42, 85, 132, 257, 315, 316, 330.
29. Ветров, І. Г. – 133, 166, 236, 265.
30. Віднянський, С. В. – 67, 140, 149, 162, 227, 358, 398, 407.
31. Войналович, В. А. – 49, 94, 210, 235.
32. Волковинський, В. М. (Волковинский, В. Н.) – 17, 82, 88, 131, 242, 250, 282, 301.
33. Волощенко, А. К. – 13, 15, 61, 253, 285, 386.
34. Воронін, В. О. – 127, 215.
35. Гаврилюк, Н. О. – 159, 355.
36. Гаджиев, К. С. – 13, 377.
37. Газін, В. П. – 170, 371.
38. Гайдай, Л. І. – 75, 223.
39. Гайдуков, Л. Ф. – 30, 370.
40. Гай-Нижник, П. П. – 208, 289.
41. Галенко, О. І. – 112, 299.
42. Ганжа, И. Ф. – 9, 211.
43. Гирич, І. Б. – 65, 181, 248, 306.
44. Годлевська, В. Ю. – 160, 356.
45. Голиш, Г. М. – 155, 379.
46. Головка, М. Л. – 47, 103, 297, 304.
47. Головка, О. Б. – 103, 122, 175, 273, 377.

48. Гончар, Б. М. – 88, 98, 352, 372.
49. Гончаренко, Н. Г. – 9, 211.
50. Гонюкова, Л. В. – 171, 265.
51. Горбань, Ю. А. – 25, 254, 331.
52. Горбик, В. О. – 31, 33, 45, 251, 290, 341.
53. Гордуновський, О. М. – 183, 277.
54. Горенко, О. М. – 52, 353.
55. Горішний, П. А. – 72, 286.
56. Горський, А. А. – 122, 273.
57. Гоцуляк, В. В. – 190, 383.
58. Гошуляк, І. Л. – 61, 96, 253, 256.
59. Гранчак, І. М. – 19, 48, 366, 368.
60. Григор'єва, Т. Ф. – 91, 116, 130, 225, 384, 396.
61. Гриценко, А. П. – 78, 261.
62. Грінченко, Г. Г. – 161, 268.
63. Гулевич, В. Н. – 52, 56, 353, 364.
64. Гуржій, О. І. – 58, 237.
65. Данилевський, І. М. – 139, 410.
66. Даниленко Віктор М. – 25, 27, 38, 39, 40, 43, 52, 58, 65, 73, 92, 93, 101, 121, 124, 148, 164, 166, 173, 225, 236, 239, 258, 293, 294, 306, 322, 331, 333, 335, 343, 345, 350, 354, 363, 374, 393, 403.
67. Даниленко Василь М. – 79, 84, 98, 107, 322, 367, 372, 374.
68. Данилюк, Ю. З. – 49, 232.
69. Данильченко, О. П. – 65, 213.
70. Дедурін, Г. Г. – 199, 362.
71. Демченко, М. В. – 13, 18, 43, 272, 285, 343.
72. Денисенко, Г. Г. – 77, 260.
73. Дерев'янкін, Т. І. – 32, 259.
74. Дзиговський, О. М. – 159, 355.
75. Дзюба, Е. Н. – 14, 303.
76. Диланян, А. А. – 101, 333.
77. Діброва, С. С. – 25, 254.
78. Дмитрієнко, М. Ф. – 22, 168, 380, 405.
79. Довжук, І. В. – 157, 239.
80. Дорошко, М. С. – 144, 314.
81. Дровозюк, С. І. – 115, 193, 213, 406.
82. Дубровіна, Л. А. – 115, 382.
83. Епштейн, А. І. (Эпштейн, А. И.) – 17, 26, 275, 282.
84. Євтух, В. Б. – 22, 42, 164, 345, 374, 377.
85. Журба, М. А. – 108, 116, 153, 154, 268, 271, 273, 384.
86. Завальнюк, К. В. – 73, 216.
87. Загребельна, Н. І. – 163, 284.
88. Замлинський, В. О. (Замлинский, В. А.) – 9, 20, 384, 404.
89. Заремба, С. З. – 22, 26, 31, 34, 50, 249, 251, 295, 380, 393.
90. Зарецька, Т. І. – 71, 206, 280, 351.
91. Захарченко, П. П. – 88, 242.
92. Зашкільняк, Л. О. – 25, 186, 196, 204, 354, 391, 402, 409.
93. Зеленин, І. Е. – 11, 325.
94. Зінченко, А. Л. – 29, 71, 236, 280.
95. Зубко, А. М. – 138, 397.

96. Иванов, Р. Ф. – 13, 377.
97. Івакін, Г. Ю. – 81, 84, 190, 220, 294, 381.
98. Іваницька, О. П. – 152, 356.
99. Ільюшин, І. І. – 182, 394.
100. Ісаєвич, Я. Д. – 19, 28, 64, 84, 138, 220, 344, 403, 410.
101. Казьмирчук, Г. Д. – 168, 183, 184, 185, 277, 278, 336, 405.
102. Калакура, Я. С. – 19, 97, 149, 155, 165, 174, 182, 189, 191, 194, 207, 321, 378, 379, 385, 394, 396, 401, 406, 407, 408.
103. Калініченко, В. В. – 42, 330.
104. Калінець, Ю. О. – 69, 82, 255, 301.
105. Каменецький, М. С. – 63, 364.
106. Камінський, Є. Є. – 59, 160, 355, 369, 404.
107. Капелюшний, В. П. – 163, 284.
108. Карабанов, М. М. – 29, 319.
109. Картунов, О. В. – 164, 345.
110. Касьянов, Г. В. – 20, 37, 93, 107, 122, 136, 245, 258, 276, 317, 322, 337, 343.
111. Катренко, А. М. – 16, 61, 63, 67, 224, 253, 338, 352.
112. Качараба, С. П. – 136, 337.
113. Кашуба, М. В. – 118, 241.
114. Киридон, А. М. – 202, 310.
115. Кирьянов, Ю. И. – 10, 324.
116. Кірсенко, М. В. – 79, 84, 177, 346, 367, 375.
117. Кіш, Є. Б. – 130, 347.
118. Клоков, В. І. – 110, 376.
119. Коваленко, О. Б. (Коваленко, А. Б.) – 10, 11, 165, 193, 385, 389.
120. Коваль, М. В. – 14, 342.
121. Ковальський, М. П. – 19, 24, 28, 45, 241, 300, 344, 403.
122. Ковальчук, Г. І. – 92, 294.
123. Кокін, С. А. – 51, 92, 107, 122, 199, 245, 250, 276, 282, 302.
124. Колесник, В. Ф. – 83, 181, 248, 400.
125. Колесник, І. І. – 129, 313.
126. Колодний, А. М. – 69, 327.
127. Коляструк, О. А. – 174, 196, 202, 221, 297, 391.
128. Комаренко, О. Ю. – 78, 261.
129. Коннова, М. В. – 145, 347.
130. Кононенко, В. В. – 169, 245.
131. Король, В. Ю. – 133, 135, 264, 334.
132. Король, І. Ф. – 57, 365.
133. Кот, С. І. – 43, 53, 167, 270, 272, 388.
134. Котляр, М. Ф. – 22, 100, 139, 148, 156, 205, 292, 377, 380, 386, 387, 392.
135. Коцур, А. П. – 142, 309.
136. Кравець, М. М. – 35, 309.
137. Кравченко, А. А. – 132, 257.
138. Кресін, О. В. – 151, 269.
139. Кривець, Н. В. – 99, 262.
140. Криворучко, О. І. – 148, 239.
141. Кривошея, В. В. – 90, 281.
142. Кривошея, І. І. – 134, 166, 244, 270.
143. Крижанівська, В. В. – 34, 300.
144. Крижанівський, О. П. – 46, 95, 104, 150, 176, 266, 303, 305, 311, 368.

145. Крикун, Н. Г. – 12, 280.
146. Крисаченко, В. С. – 36, 312.
147. Кругляк, Б. А. – 32, 259.
148. Кудряченко, А. І. – 124, 170, 181, 198, 350, 359, 362, 371.
149. Кузьмінець, О. В. – 37, 316.
150. Кулаковський, П. М. – 128, 219.
151. Кульчицький, С. В. – 15, 21, 31, 36, 38, 47, 48, 51, 57, 59, 69, 71, 73, 142, 178, 201, 216, 250, 263, 304, 309, 310, 312, 314, 316, 323, 327, 328, 339, 348, 365, 366.
152. Куманев, Г. А. – 14, 342.
153. Курас, І. Ф. (Курас, І. Ф.) – 17, 31, 129, 289, 313, 328.
154. Курило, В. М. – 13, 35, 49, 52, 77, 235, 258, 260, 309, 340.
155. Кучер, В. І. (Кучер, В. І.) – 16, 36, 60, 66, 69, 70, 74, 105, 110, 118, 217, 220, 227, 232, 252, 271, 274, 312, 327, 376.
156. Кучер, О. О. – 24, 326.
157. Лантух, В. В. – 101, 333.
158. Лебеденко, О. М. – 192, 318.
159. Лепявко, С. А. – 45, 62, 112, 259, 299, 300.
160. Лещенко, Л. О. – 98, 102, 110, 170, 358, 371, 372, 376.
161. Лиман, І. І. – 178, 401.
162. Лисенко, О. Є. – 135, 204, 335, 402.
163. Литвин, М. Р. – 129, 143, 218, 313.
164. Лихолобова, З. Г. – 13, 340.
165. Лобода, М. Т. – 50, 249.
166. Лобузін, К. В. – 205, 386.
167. Лобурець, В. Е. – 11, 330.
168. Лях, С. Р. – 25, 33, 121, 267, 331.
169. Майборода, В. К. – 72, 339.
170. Майборода, О. М. – 63, 111, 126, 130, 169, 214, 245, 347, 361, 364.
171. Макар, Ю. І. (Макар, Ю. І.) – 12, 20, 21, 353, 375, 404.
172. Макаров, Н. І. – 14, 342.
173. Мандрик, М. В. – 141, 399.
174. Марина, В. В. – 67, 228.
175. Марков, К. А. – 30, 370.
176. Маркус, В. В. – 22, 377.
177. Марочко, В. І. – 54, 75, 187, 209, 223, 334, 340, 342.
178. Марусик, Т. В. – 38, 120, 225, 246.
179. Масловський, В. І. – 17, 299.
180. Масненко, В. В. – 186, 409.
181. Матвеева, Л. В. – 12, 258.
182. Матяш, І. Б. – 167, 186, 388, 409.
183. Мацюк, О. Я. – 41, 256.
184. Мельник, Л. Г. – 40, 45, 49, 56, 62, 72, 232, 259, 286, 339, 341, 403.
185. Мельниченко, В. М. – 89, 262.
186. Миронець, Н. І. (Миронець, Н. І.) – 10, 61, 80, 171, 256, 265, 279, 324.
187. Михайлюк, В. П. – 59, 323.
188. Михайлюк, О. Г. – 24, 326.
189. Мищик, Ю. А. (Мышык, Ю. А.) – 16, 53, 68, 76, 86, 90, 149, 223, 243, 270, 281, 320, 325, 327, 407.
190. Місінкевич, Л. Л. – 187, 290.
191. Мордвінцев, В. М. – 18, 27, 48, 76, 185, 192, 194, 226, 228, 243, 247, 277, 288, 318.

192. Морозов, А. Г. – 42, 54, 184, 197, 329, 330, 334, 336.
193. Мотрук, С. М. – 39, 350.
194. Моця, О. П. – 141, 399.
195. Надтока, Г. М. – 102, 287.
196. Наулко, В. І. – 65, 94, 172, 179, 193, 210, 213, 230, 332, 373, 389.
197. Непорожня, Г. А. – 144, 222.
198. Нестуля, О. О. – 129, 187, 225, 340.
199. Несук, М. Д. – 117, 349.
200. Ніколаєць, Ю. О. – 202, 310.
201. Німчук, В. В. – 19, 403.
202. Овчаренко, П. Д. – 23, 73, 81, 102, 108, 109, 134, 230, 268, 293, 294, 354, 359, 360.
203. Олашин, М. В. – 140, 398.
204. Омельченко, А. В. – 198, 359.
205. Онопрієнко, В. І. – 20, 25, 324, 333.
206. Орлик, В. М. – 176, 195, 203, 311, 319, 369.
207. Осташко, Т. С. – 80, 106, 233, 279.
208. Павко, А. І. – 113, 147, 238, 308.
209. Павленко, М. І. – 109, 360.
210. Павлюченко, О. В. – 43, 374.
211. Падалка, С. С. – 169, 247.
212. Палієнко, М. Г. – 173, 394.
213. Панібудьласка, В. Ф. – 18, 31, 308, 328.
214. Панченко, П. П. – 17, 80, 284, 299.
215. Панчук, М. І. – 20, 72, 85, 87, 235, 258, 315, 339.
216. Папакін, Г. В. – 54, 191, 275, 401.
217. Папенко, Н. С. – 56, 364.
218. Пахоменко, С. П. – 124, 153, 271, 362.
219. Пилипенко, О. Є. – 154, 273.
220. Пилипів, В. І. – 208, 289.
221. Пиріг, Р. Я. – 85, 97, 114, 158, 197, 207, 213, 315, 321, 329, 408.
222. Піскун, В. М. – 146, 206, 229, 283.
223. Подкур, Р. Ю. – 143, 218.
224. Пономаренко, Л. В. – 150, 266.
225. Попик, В. І. – 99, 125, 264, 296.
226. Попович, М. В. – 37, 317.
227. Попок, А. А. – 200, 305.
228. Постоловський, Р. М. – 111, 177, 346, 361.
229. Потильчак, О. В. – 158, 161, 178, 254, 268, 317.
230. Потульницький, В. А. – 25, 95, 333, 368.
231. Путро, О. І. (Путро, А. І.) – 15, 48, 56, 63, 68, 76, 146, 172, 201, 203, 226, 229, 307, 319, 320, 327, 332, 338, 339, 373.
232. Рафальський, О. О. – 168, 405.
233. Реєнт, О. П. – 40, 41, 92, 302, 324, 326.
234. Рибалка, І. К. (Рыбалка, И. К.) – 10, 11, 18, 231, 330, 343.
235. Розовик, Д. Ф. – 158, 321.
236. Романцов, В. О. – 13, 19, 321, 340.
237. Романюк, І. М. – 114, 211.
238. Рубльов, О. С. (Рублев, А. С.) – 12, 16, 17, 21, 180, 184, 191, 234, 244, 263, 289, 336, 401.
239. Рубльова, Н. С. – 162, 358.

240. Руденко, Н. М. – 179, 230.
241. Рудий, Г. Я. – 147, 238.
242. Руккас, А. О. – 124, 363.
243. Русанов, Ю. А. – 156, 170, 247, 380.
244. Савельєв, В. Л. – 19, 20, 368, 404.
245. Савченко, Г. П. – 33, 290.
246. Санцевич, А. В. – 10, 11, 15, 16, 19, 20, 25, 29, 236, 244, 319, 321, 324, 325, 330, 331, 385, 386.
247. Сарбей, В. Г. – 35, 53, 55, 281, 309, 391.
248. Сас, П. М. – 177, 401.
249. Сергійчук, В. І. – 93, 343.
250. Сиволоб, Ю. В. – 11, 12, 263, 325.
251. Сидоренко, Е. Ф. – 9, 384.
252. Сирцова, С. М. – 20, 324.
253. Скочиляс, І. Я. – 100, 392.
254. Скрипник, А. Ю. – 185, 278.
255. Слюсаренко, А. Г. – 37, 317.
256. Солдатенко, В. Ф. – 40, 41, 54, 192, 195, 275, 318, 324, 326, 369.
257. Соловйова, Т. М. – 157, 239.
258. Сорока, Ю. М. – 131, 250.
259. Стельмах, С. П. – 102, 113, 287, 308.
260. Степанков, В. С. – 27, 28, 34, 44, 45, 64, 175, 287, 288, 300, 307, 341, 344, 377.
261. Стецкевич, В. В. – 105, 227.
262. Стоян, О. М. – 18, 308.
263. Стоян, Т. І. – 123, 286.
264. Стрельський, Г. В. – 67, 83, 115, 139, 149, 174, 224, 292, 382, 387, 396, 400.
265. Стрельчук, Н. В. – 152, 356.
266. Струкевич, О. К. – 194, 247.
267. Ступак, Ф. Я. – 95, 111, 240, 291.
268. Сургай, Г. І. (Сургай, Г. І.) – 10, 26, 231, 275.
269. Сушко, О. О. – 23, 228.
270. Таран, Л. В. – 53, 59, 119, 369, 390, 391, 404.
271. Твердохлеб, В. Ю. – 12, 258.
272. Темірова, Н. Р. – 176, 311.
273. Терещенко, Ю. І. – 14, 27, 51, 197, 251, 314, 329, 335.
274. Тимченко, С. М. – 16, 59, 114, 142, 211, 271, 309, 323.
275. Ткаченко, В. М. – 195, 199, 362, 369.
276. Тодійчук, О. В. – 21, 392.
277. Толстов, С. В. – 88, 352.
278. Тронько, П. Т. – 18, 26, 40, 44, 308, 393, 395, 403.
279. Трошинський, В. П. – 48, 57, 79, 133, 354, 365, 366, 375.
280. Троян, С. С. – 84, 367.
281. Турівненко, М. І. – 21, 375.
282. Турченко, Ф. Г. – 58, 188, 322, 340.
283. Удод, О. А. – 97, 144, 174, 194, 207, 297, 314, 406, 409.
284. Устименко, В. М. – 51, 251.
285. Уткін, О. І. – 208, 298.
286. Фареній, І. А. – 188, 303.
287. Федьков, О. М. – 190, 383.
288. Флоря, Б. М. – 139, 410.

289. Фрис, В. Я. – 119, 241.
290. Хижняк, З. І. – 46, 304.
291. Хижняк, І. А. – 30, 370.
292. Хмель, І. С. – 13, 377.
293. Хойнацька, Л. М. – 158, 254.
294. Хорошкевич, А. Л. – 16, 325.
295. Хорошун, Б. І. – 80, 284.
296. Чайковський, А. С. – 135, 335.
297. Черненко, Є. В. – 138, 397.
298. Чишко, В. С. – 33, 69, 91, 255, 267, 396.
299. Чухліб, Т. В. – 41, 256.
300. Шабульдо, Ф. М. – 15, 229.
301. Шаповал, Ю. І. – 58, 322.
302. Шевченко, В. Ф. – 103, 297.
303. Шевченко, Л. А. – 23, 230.
304. Шевченко, Н. В. – 104, 305.
305. Шевченко, Ф. П. – 10, 11, 12, 16, 18, 19, 21, 23, 24, 26, 28, 34, 228, 276, 280, 295, 307, 324, 325, 326, 343, 344, 368, 375, 389, 392.
306. Шеремета, О. В. – 55, 281.
307. Шип, Н. А. – 16, 99, 123, 125, 158, 166, 202, 221, 243, 264, 286, 296, 321, 352.
308. Шляхов, О. Б. – 188, 302.
309. Щербак, В. О. – 95, 127, 151, 215, 269, 368.
310. Щербак, М. Г. – 40, 41, 59, 324, 326, 369, 404.
311. Щербак, Н. О. – 172, 203, 209, 319, 332, 342, 373.
312. Юркова, О. В. – 201, 307.
313. Якубова, Л. Д. – 187, 199, 282, 290.
314. Яременко, М. В. – 185, 278.

ПЕРЕЛІК УСТАНОВ ТА НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

1. Академія МВС СРСР (м. Москва) – 14, 341.
2. Білоруський державний університет (м. Мінськ, Республіка Білорусь) – 127, 215.
3. Військова академія ім. М. Ф. Фрунзе СРСР (м. Москва) – 14, 342.
4. Верховна Рада України (м. Київ)
  - Апарат – 122, 168, 175, 273, 377, 405.
  - Комітет з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин – 102, 108, 109, 134, 268, 359, 360.
5. Галузевий державний архів Служби безпеки України (Державний архів Служби безпеки України) (м. Київ) – 92, 107, 122, 199, 245, 276, 282, 302, 322.
6. Головна редколегія науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією» (м. Київ) – 130, 225.
7. Державний комітет архівів України (м. Київ) – 85, 128, 136, 174, 219, 297, 315, 337.
  - Державний архів Вінницької області (м. Вінниця) – 73, 216.
  - Державний архів Одеської області (м. Одеса) – 181, 350.
  - Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства (м. Київ) – 167, 186, 388, 409.
8. Державний комітет України у правах національностей та релігій (м. Київ) – 200, 305.
9. Кабінет міністрів України (м. Київ)
  - Український інститут національної пам'яті – 171, 191, 192, 265, 318, 401.
10. Канадський інститут українських студій (м. Едмонт, Канада) – 28, 307.
11. Міністерство внутрішніх справ України (м. Київ)
  - Київський юридичний інститут (м. Київ) – 114, 211.
  - Національна академія внутрішніх справ (Київський національний університет внутрішніх справ, Київський університет внутрішніх справ) (м. Київ) – 88, 103, 109, 111, 135, 158, 172, 203, 209, 242, 254, 291, 297, 319, 332, 335, 342, 360, 373.
  - Харківський національний університет внутрішніх справ (м. Харків) – 199, 362.
12. Міністерство закордонних справ України (м. Київ)
  - Дипломатична академія – 79, 84, 98, 102, 111, 117, 170, 347, 349, 358, 361, 367, 371, 372, 375.
13. Міністерство аграрної політики та продовольства України (м. Київ)
  - Подільський державний аграрно-технічний університет (Подільська державна аграрно-технічна академія) (м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька обл.) – 59, 185, 278, 323.
14. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України (м. Київ)
  - Академія муніципального управління (м. Київ) – 113, 147, 154, 238, 273, 308.
  - Бердянський державний педагогічний університет (м. Бердянськ, Запорізька область) – 178, 401.
  - Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського (Вінницький державний педагогічний інститут) (м. Вінниця) – 58, 114, 119, 120, 145, 148, 169, 174, 194, 195, 198, 202, 211, 221, 239, 245-247, 297, 347, 359, 368, 390, 391, 404.
  - Вінницький національний технічний університет (м. Вінниця) – 160, 356.
  - Вінницький обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників (м. Вінниця) – 193, 406.

- Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету (м. Вінниця) – 115, 213.
- ВНЗ «Університет економіки та права «Крок» (м. Київ) – 164, 345.
- Волинський національний університет ім. Л. Українки (Волинський державний університет) (м. Луцьк) – 26, 29, 35, 50, 75, 106, 200, 223, 235, 236, 276, 305, 309, 316, 322.
- Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Г. Сковороди) (м. Переяслав-Хмельницький, Київська обл.) – 116, 144, 157, 172, 222, 239, 332, 373, 384.
- Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара (Дніпропетровський державний університет, Дніпропетровський державний університет ім. 300-річчя воз'єднання України з Росією) (м. Дніпропетровськ) – 9, 11, 13, 14, 17, 20, 40, 97, 139, 188, 212, 271, 285, 302, 303, 324, 384, 389, 404, 408, 410.
- Донецький національний університет (Донецький державний університет) (м. Донецьк) – 19, 21, 25, 36, 38, 73, 80, 96, 119, 131, 134, 145, 153, 162, 176, 225, 263, 273, 279, 301, 311, 312, 321, 331, 347, 357, 390.
- Житомирський державний технологічний університет (Житомирський інженерно-технологічний інститут) (м. Житомир) – 75, 222.
- Запорізький національний університет (Запорізький державний університет) (м. Запоріжжя) – 10, 11, 15, 20, 21, 25, 27, 58, 62, 121, 142, 198, 231, 254, 259, 309, 314, 322, 324, 330, 331, 335, 340, 359, 375.
- Запорізький юридичний інститут Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Запоріжжя) – 59, 323.
- Ізмаїльський державний гуманітарний університет (Ізмаїльський педагогічний інститут) (м. Ізмаїл, Одеська обл.) – 13, 192, 318, 340.
- Інститут інноваційних технологій та змісту освіти (м. Київ) – 207.
- Інститут проблем сім'ї та молоді (Український науково-дослідний інститут проблем молоді) (м. Київ) – 26, 275.
- Кам'янець-Подільський національний університет ім. І. Огієнка (Кам'янець-Подільський державний університет, Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут) (м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька обл.) – 18, 45, 56, 64, 86, 90, 147, 149, 150, 157, 170, 175, 190, 223, 228, 237, 238, 266, 281, 339, 341, 344, 371, 377, 383, 406.
- Київський інститут зв'язку Одеської національної академії зв'язку ім. О. С. Попова (Київський інститут зв'язку Української національної академії зв'язку ім. О. С. Попова) (м. Київ) – 66, 68, 70, 74, 217, 220, 274.
- Київський міжнародний університет (Київський інститут лінгвістики і права) (м. Київ) – 71, 119, 145, 152, 160, 197, 280, 347, 355, 356, 359, 390.
- Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана (Київський національний економічний університет) (м. Київ) – 117, 349.
- Київський національний лінгвістичний університет (Київський державний лінгвістичний університет, Київський державний педагогічний інститут іноземних мов) (м. Київ) – 20, 51, 77, 98, 197, 207, 251, 260, 262, 329, 408.
- Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Київський університет імені Тараса Шевченка, Київський державний університет імені Тараса Шевченка) (м. Київ) – 11-17, 19, 21-25, 30, 31, 34, 39, 44, 45, 47, 50-55, 58, 59, 61-67, 69-84, 87-93, 95-100, 103, 104, 109-114, 117-122, 124-127, 129, 131-

- 135, 137-139, 141, 142, 144, 146, 149-152, 155, 157-159, 163-165, 167, 168, 173, 174, 176, 180-185, 189, 191, 192, 194, 204, 207, 211, 213-217, 220-224, 229, 230, 232, 234, 235, 237, 239, 242-251, 253-264, 265, 269, 270, 274-282, 284, 286, 287, 291, 292-297, 299-302, 305, 308, 309, 311, 313, 318, 320, 326-328, 330, 331, 333, 334, 336, 338, 340, 341, 343-345, 348, 349, 352-356, 359, 360, 362-364, 367-370, 372, 375-379, 385, 386, 388, 390-392, 394-396, 400-402, 404-408.
- Київський національний університет культури і мистецтв (Київський державний університет культури і мистецтв, Київський державний інститут культури ім. О. Є. Корнійчука) (м. Київ) – 10, 18, 61, 67, 208, 224, 244, 253, 289, 324, 343.
  - Київський славістичний університет (Київський інститут «Слов'янський університет») (м. Київ) – 59, 63, 68, 102, 162, 172, 179, 182, 193, 202, 230, 287, 310, 320, 332, 338, 357, 369, 373, 389, 394, 404.
  - Рівненський інститут слов'янознавства Київського інституту «Слов'янський університет» (м. Рівне) – 84, 367.
  - Кіровоградський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка (м. Кіровоград) – 150, 266.
  - Кіровоградський національний технічний університет (м. Кіровоград) – 176, 195, 203, 311, 319, 369.
  - Криворізький технічний університет (Криворізький державний технічний університет) (м. Кривий Ріг, Дніпропетровська обл.) – 105, 227.
  - Луганський національний педагогічний університет ім. Т. Шевченка (Луганський державний педагогічний університет ім. Т. Шевченка) – 82, 301.
  - Луганський національний аграрний університет (Луганський сільськогосподарський інститут) (м. Луганськ) – 59, 323.
  - Луцький національний технічний університет (Луцький державний технічний університет) (м. Луцьк) – 180, 234.
  - Львівський національний університет імені Івана Франка (Львівський державний університет ім. І. Франка) (м. Львів) – 20, 24, 28, 34, 35, 72, 76, 94, 119, 122, 136, 204, 210, 241, 243, 273, 295, 312, 325, 337, 339, 344, 402, 404.
  - Маріупольський державний університет (Маріупольський державний гуманітарний університет) (м. Маріуполь, Донецька обл.) – 124, 153, 271, 362.
  - Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського (Миколаївський державний педагогічний університет) (м. Миколаїв) – 104, 305.
  - Міжнародний Соломонів університет (м. Київ) – 119, 390.
  - Міжрегіональна академія управління персоналом (м. Київ) – 124, 362.
  - Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв (Державна академія керівних кадрів культури і мистецтв) (м. Київ) – 76, 146, 172, 201, 203, 229, 307, 319, 327, 332, 373.
  - Національна академія оборони України (м. Київ) – 101, 333.
  - Національний аграрний університет (м. Київ) – 59, 80, 284.
  - Національний гірничий університет України (м. Дніпропетровськ) – 178, 401.
  - Національний медичний університет ім. О. О. Богомольця (Київський національний медичний університет ім. О. О. Богомольця) (м. Київ) – 95, 111, 240, 291.
  - Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова (Український державний педагогічний університет ім. М. Драгоманова, Київський державний педагогічний університет ім. М. Драгоманова, Київський педагогічний інститут ім. О. М. Горького) (м. Київ) – 10, 12, 13, 15-17, 22, 27-29, 33, 43, 44, 46, 47, 49, 50, 58, 60, 61, 63, 64, 66-68, 70, 71, 74, 76, 83, 89, 95, 99,

- 101, 102, 106, 108, 115, 121, 123, 132, 133-135, 137, 139, 143, 144, 149, 153, 154, 158, 161, 163, 166, 174, 193, 197, 209, 217, 220, 222, 224, 229, 232, 233, 236, 237, 240, 249, 252-254, 256-258, 262, 264, 265, 267, 268, 270-274, 284, 286-289, 292, 304, 307, 317, 319, 320, 326, 327, 329, 331, 334, 338, 339, 342, 344, 352, 374, 377, 380, 382, 384, 387, 389, 397, 400, 406.
- Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (м. Київ) – 125, 296.
  - Національний транспортний університет (Український транспортний університет) (м. Київ) – 80, 284.
  - Національний університет «Кієво-Могилянська академія» (м. Київ) – 48, 58, 63, 65, 68, 76, 86, 90, 95, 118, 127, 149, 151, 177, 185, 215, 223, 226, 241, 243, 269, 278, 281, 306, 320, 322, 327, 338, 346, 368, 407.
  - Національний університет «Острозька академія» (м. Острог, Рівненська область) – 128, 219.
  - Одеська національна юридична академія, Миколаївський навчальний центр (м. Миколаїв) – 105, 227.
  - Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова (Одеський державний університет ім. І. І. Мечникова) (м. Одеса) – 18, 159, 308, 355.
  - Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського (м. Одеса) – 198, 282.
  - Полтавський університет економіки і торгівлі (Полтавський університет споживчої кооперації України) (м. Полтава) – 129, 187, 225, 340.
  - Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника (Прикарпатський державний університет ім. В. Стефаника) – 34, 295.
  - Рівненський державний гуманітарний університет (м. Рівне) – 111, 177, 200, 305, 346, 361.
  - Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля (м. Луганськ) – 157, 239.
  - Таврійський національний університет ім. В. І. Вернадського (Сімферопольський державний університет ім. М. В. Фрунзе) (м. Сімферополь) – 10, 26, 386, 393.
  - Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка (м. Тернопіль) – 205, 351.
  - Ужгородський національний університет (Ужгородський державний університет) – 57, 67, 140, 227, 228, 365, 398.
  - Уманський державний педагогічний університет ім. П. Тичини (м. Умань, Черкаська обл.) – 134, 270.
  - Харківський національний університет ім. В. Каразіна (Харківський державний університет ім. О. М. Горького) (м. Харків) – 12, 32, 69, 88, 93, 95, 101, 105, 130, 137, 147, 148, 161, 162, 204, 225, 227, 238, 240, 255, 259, 268, 292, 333, 343, 348, 352, 353, 357, 368, 402.
  - Херсонський державний університет (м. Херсон) – 189, 378.
  - Хмельницький інститут Міжрегіональної академії управління персоналом ім. Митрополита Київського і всієї України, Предстоятеля Української Православної Церкви Блаженнішого Володимира (м. Хмельницький) – 154, 212.
  - Хмельницький університет управління та права (м. Хмельницький) – 187, 290.
  - Черкаський державний технологічний університет (Черкаський державний технологічний інститут) (м. Черкаси) – 53, 137, 281, 391.

- Черкаський інститут управління Черкаської академії менеджменту (м. Черкаси) – 95, 240.
- Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького (Черкаський державний університет ім. Б. Хмельницького) (м. Черкаси) – 62, 72, 89, 95, 155, 184, 186, 188, 190, 197, 240, 259, 262, 286, 303, 329, 336, 341, 379, 383, 409.
- Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича (Чернівецький державний університет ім. Ю. Федьковича) (м. Чернівці) – 11, 57, 59, 61, 98, 109, 120, 135, 145, 152, 246, 256, 325, 335, 347, 356, 360, 365, 369, 372, 404.
- Чернігівський національний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка (Чернігівський державний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка) (м. Чернігів) – 33, 45, 54, 62, 112, 129, 145, 156, 165, 170, 193, 222, 225, 247, 259, 290, 299, 334, 341, 380, 385, 389.
15. Меморіальний комплекс «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.» (м. Київ) – 118, 232.
16. Міжнародний фонд «Відродження» (м. Київ) – 93, 343.
17. Міністерство транспорту і зв'язку України (м. Київ)
- Київський університет економіки і технології транспорту (Київський інститут залізничного транспорту Харківської державної академії залізничного транспорту) (м. Київ) – 73, 216.
18. Міністерство фінансів України (м. Київ)
- Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі (Українська академія зовнішньої торгівлі) (м. Київ) – 99, 102, 123, 125, 158, 166, 202, 221, 243, 264, 286, 287, 296, 321.
19. Національна Академія наук України (м. Київ)
- Інститут археології (м. Київ), Кримська філія (м. Сімферополь) – 81, 84, 138, 141, 159, 190, 220, 293, 294, 355, 381, 397, 399.
- Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України (м. Київ) – 151, 269.
- Інститут європейських досліджень НАН України (м. Київ) – 124, 181, 198, 350, 359, 363.
- Інститут історії України НАН України (Інститут історії України АН України) (м. Київ) – 9-410.
- Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса (Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, Інститут національних відносин і політології АН України) (м. Київ) – 23, 37, 51, 60, 61, 63, 66, 69-72, 74, 85, 87, 90, 94, 96, 97, 105, 110, 111, 112, 117, 126, 129, 130, 161, 169, 195, 202, 208, 214, 217, 220, 227, 228, 232, 235, 245, 251-253, 256, 274, 280, 281, 289, 299, 310, 313, 315-317, 327, 339, 347, 358, 361, 364, 369, 376, 407.
- Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України (м. Київ) – 52, 59, 63, 88, 110, 117, 130, 160, 210, 347, 349, 252, 353, 355, 364, 369, 370, 376, 404.
- Інститут соціології НАН України (м. Київ) – 57, 79, 101, 358, 365, 375.
- Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України (м. Київ) – 189, 230.
- Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України (Інститут суспільних наук АН України) (м. Львів) – 16, 24, 56, 64, 84, 107, 113, 119, 129, 134, 136, 138, 143, 186, 196, 218, 220, 223, 241, 270, 308, 313, 322, 325, 337, 344, 364, 391, 409, 410.
- Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України (Інститут української археографії АН України) (м. Київ) – 19, 28,

- 33, 39, 40, 47, 58, 60, 65, 78, 79, 83-86, 92, 94-98, 100, 102, 104, 106, 108, 111, 115, 116, 125, 128, 133, 138, 140, 143, 144, 146, 149, 150, 153, 154, 164, 171, 175, 181, 210, 213, 214, 218, 219, 223, 229, 233, 248, 252, 253, 256, 261, 265, 266, 268, 272, 273, 283, 287, 290, 291, 302, 305, 306, 310, 315, 322, 333, 345, 350, 363, 366, 367, 368, 372, 374, 377, 382, 387, 392, 398, 400, 403, 407, 408.
- Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України (м. Київ) – 69, 327.
  - Президія НАН, науково-організаційний відділ (м. Київ) – 99, 125, 264, 296.
  - Центр пам'яткознавства НАН України і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (м. Київ) – 50, 58, 91, 249, 322, 395, 396.
20. Національна Академія педагогічних наук України (Академія педагогічних наук України) (м. Київ) – 195, 199, 362, 369.
  21. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського (Центральна наукова бібліотека ім. В. І. Вернадського) (м. Київ) – 92, 205, 294, 386.
    - Інститут біографічних досліджень НБУВ – 33, 69, 91, 125, 255, 267, 296, 396.
    - Інститут рукопису НБУВ – 19, 115, 382, 403.
  22. Національний банк України (м. Київ)
    - Черкаський інститут банківської справи Університету банківської справи НБУ (м. Черкаси) – 183, 277.
  23. Пошуково-видавниче агентство «Книга Пам'яті України» (м. Київ) – 114, 211.
  24. Президент України (м. Київ)
    - Адміністрація Президента України – 52, 353.
    - Національна академія державного управління при Президентові України (Українська академія державного управління при Президентові України) – 72, 102, 133, 171, 265, 339, 354, 358.
    - Львівський регіональний центр Національної академії державного управління при Президентові України – 118, 241.
    - Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України – 31, 170, 328, 371.
    - Рада національної безпеки і оборони України при Президентові України – 73, 82, 293, 294.
  25. Російська Академія наук (м. Москва, Російська Федерація)
    - Інститут всесвітньої історії РАН – 139, 410.
    - Інститут російської історії РАН – 122, 273.
    - Інститут слов'язознавства РАН – 139, 410.
    - Санкт-Петербурзький філіал Архіву РАН – 141, 399.
  26. Санкт-Петербурзький державний університет (м. Санкт-Петербург, Російська Федерація) – 28, 307.
  27. Федерація професійних спілок України (м. Київ)
    - Академія праці і соціальних відносин (м. Київ) – 103, 297.
    - Інститут туризму (м. Київ) – 144, 314.
  28. Чернігівський центр перепідготовки та підвищення кваліфікації органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій (м. Чернігів) – 206, 283.

СПИСОК ОСНОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

автореф. – автореферат
АЕС – атомна електростанція
АК – Армія Крайова
АН України – Академія наук України (від 1991 р.)
АПК – аграрно-промисловий комплекс
арк. – аркуш
АСРР – Автономна Соціалістична Радянська Республіка
БРСР – Білоруська Радянська Соціалістична Республіка
ВКЛ – Велике князівство Литовське
ВКП(б) – Всесоюзна комуністична партія (більшовиків)
ВНЗ – Вищий навчальний заклад
ВУАН – Всеукраїнська академія наук
ВУНК – Всеукраїнська надзвичайна комісія
ВУЦВК – Всеукраїнський центральний виконавчий комітет
г. – город
г. (гг.) – год (годы)
ГДР – Германская Демократическая Республика
ГКЦ – Греко-католицька церква
дис. – дисертація
дис. – диссертация
ДПУ – Державне політичне управління
д-р – доктор
ЄБОІ – Європейська безпекова та оборонна ідентичність
ЄС – Європейський Союз
ЗЄС – Західноєвропейський союз
ЗУНР – Західноукраїнська Народна Республіка
им. – имени
ист. – исторический
ім. – імені
іст. – історичний
К. – Київ
канд. – кандидат
КДБ – Комітет державної безпеки
КПУ – Комуністична партія України
л. – лист
Л. – Львів
МВД – Министерство внутренних дел
МВС – Міністерство внутрішніх справ
МЗС – Міністерство закордонних справ
НАН України – Національна академія наук України (з 1994 р.)
НАПН – Національна академія педагогічних наук
НАТО – Організація Північноатлантичного договору
наук. – науковий
науч. – научный
НБУ – Національний банк України
НДР – Німецька Демократична Республіка
неп – нова економічна політика

НК РСІ – Народний комісаріат робітничо-селянської інспекції
НКВС – Народний комісаріат внутрішніх справ
НТШ – Наукове товариство імені Т. Шевченка
О. – Одеса
ОБСЕ – Організація з безпеки та співробітництва в Європі
ОУН – Організація українських націоналістів
ОШР – Оперативний штаб рейхсляйтера
р. (рр.) – рік (роки)
РАН – Російська академія наук
РКЦ – Римо-католицька церква
РУП – Революційна українська партія
с. – сторінка
с. – страница
С.Пб. – Санкт-Петербург
СБУ – Служба безпеки України
Симф. – Симферополь
СНД – Співдружність Незалежних Держав
спец. – спеціальність
СР – Словацька республіка
СРРБ - Соціалістична Радянська Республіка Білорусь
СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік
СССР – Союз Советских Социалистических Республик
ст. – століття (сторіччя)
США – Сполучені Штати Америки
т. зв. – так званий
УАПЦ – Українська автокефальна православна церква
УНР – Українська Народна Республіка
УПА – Українська повстанська армія
УРЕ – Українська Радянська Енциклопедія
УСДРП – Українська соціал-демократична робітничка партія
УСРР – Українська Соціалістична Радянська Республіка
УССР – Украинская Советская Социалистическая Республика
ФРГ – Федеративная Республика Германии
ФРН – Федеративна Республіка Німеччини
Х. – Харків
ЦЄ – Центральна Європа
ЦК – Центральний комітет
ЦНБ – Центральна наукова бібліотека
ЧСИР – член семьи изменника Родины
ЧСР – Чехословацька Республіка і Чехо-Словацька Республіка

ДОДАТОК
ЧЛЕНИ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ

<http://history.org.ua>

Смолій Валерій Андрійович – голова спеціалізованої вченої ради

Пінчук Юрій Анатолійович – заступник голови спеціалізованої вченої ради (до 2011 р.)

Боряк Геннадій Володимирович – заступник голови спеціалізованої вченої ради (з 2011 р.)

Гуржій Олександр Іванович – вчений секретар спеціалізованої вченої ради (з 1999 р.)

Верменич Ярослава Володимирівна

Верстюк Владислав Федорович

Віднянський Степан Васильович

Вронська Тамара Василівна

Горбик В'ячеслав Олександрович

Даниленко Віктор Михайлович

Дмитрієнко Марія Федорівна

Колесник Віктор Федорович

Котляр Микола Федорович

Крижанівський Олег Прокопович

Кульчицький Станіслав Владиславович

Литвин Володимир Михайлович

Марочко Василь Іванович

Мордвінцев В'ячеслав Михайлович

Пиріг Руслан Якович

Путро Олексій Іванович

Реєнт Олександр Петрович

Рубльов Олександр Сергійович

Гроцько Петро Тимофійович

Троцинський Володимир Павлович